

**ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

**“Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка”**

27 квітня 2023 року

**За загальною редакцією начальника Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
бригадного генерала Анатолія Шевченка**

Київ – 2023

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів “Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка”, м. Київ, 27 квітня 2023 р. Київ: Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: ВІКНУ 2023. 430 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від 20.04.2023 № 9).

Редакційна колегія:

Шевченко А.М., бриг. генерал, **Попков Б.О.**, п-к, канд.військ.наук, с.н.с., **Прохоров О.А.**, п-к, канд.пед.наук, доц., **Пампуха І.В.**, п-к, канд.техн.наук, доц., **Гончарук Л.М.**, п-к, канд.філол.наук, **Сафін О.Д.**, д-р психол.наук, проф., **Жарков Я.М.**, канд.іст.наук, доц., **Позняков О.П.**, п-к, канд.філол.наук, доц., **Мась Н.М.**, п-к, канд.психол.наук, **Сизов А.І.**, п-к, канд.екон.наук, **Коропатнік І.М.**, п-к, д-р.юрид.наук, доц., **Рижиков В.С.**, прац. ЗСУ, д-р пед.наук, проф., **Ленков С.В.**, прац. ЗСУ, д-р техн.наук, проф.

Опубліковано тези доповідей молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, інших вищих військових та вищих навчальних закладів України, вітчизняних фахівців із: Актуальних питань гуманітарного розвитку Збройних Сил України; Технічних проблем озброєння і військової техніки та технологій подвійного призначення; Актуальних проблем військового права в умовах воєнного стану; Фінансів; Інформаційно-психологічної боротьби у воєнній сфері; Актуальних проблем лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України; Актуальних проблем геопросторової підтримки військ в умовах ведення російсько-української війни; Медіакомунікацій Міністерства оборони України і Збройних Сил України в умовах правового режиму воєнного стану.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	15
Абдуллаєв К.Ф., Ортіков О.Р., Амонов М.Н. Модульне навчання.....	15
Безбах В.Г. Історія розвитку структур морально-психологічного забезпечення в Збройних Силах України.....	16
Беспалько А.О., Безбах В.Г. Основи військово-соціальної роботи у Збройних Силах України.....	18
Беспалько А.О. Маскотерапія як спосіб емоційного відновлення військовослужбовців.....	20
Беліченко Л.О., Кравченко К.О. Psychocorrection of mental states of the marine corps military personnel.....	22
Бурдюг О.В. Практична складова моделі розвитку наукових працівників освітніх та наукових установ системи Міністерства оборони України.....	24
Вановська І.М. Щодо дистанційного навчання у вищих військових навчальних закладах в ведучих країнах світу.....	25
Вановська І.М. Підготовка військових фахівців з питань зв'язків з громадськістю в Канаді.....	26
Вовкотеча О.М. Ключові напрямки гуманітарної підтримки військовослужбовців ЗС України.....	27
Гупало А.Ю., Атрохов А.В. Методика пошуку необхідної інформації в практичній діяльності наукового працівника НУ, наукових підрозділів ВВНЗ та/або ВВП(ЗВО) Міністерства оборони України.....	29
Давидченко Л.В. Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.....	31
Дердун І.О., Ткаченко Є.С. Роль України після перемоги.....	32
Жданюк А.І. Вплив темпераменту на стиль лідерства військовослужбовців.....	33
Балабушка Є.О., Зайцев І.К. Поширення зброї масового ураження як потенційний чинник загроз безпековому середовищу.....	34
Кожедуб О.В., Рибчинський А.О. Темперамент особистості як об'єкт психологічного дослідження.....	36
Кожедуб О.В., Чаусова Т.В. Психодіагностичний інструментарій дослідження процесу психологічної адаптації військовослужбовців до умов військової служби.....	37
Костюченко А.В. До питання субдепресивного стану.....	39
Кочергіна Т.І., Дем'янюк О.С. Індивідуалізовані форми навчання.....	40
Кравченко К.О., Мась Н.М. Аналіз категорії «психогенії» як об'єкту психологічних досліджень.....	41
Кравченко К.О., Шапкін С.Б. Емоційне вигорання військовослужбовців – учасників бойових дій як актуальна проблематика наукових міждисциплінарних досліджень.....	43
Кравченко К.С. Досвід застосування техніки складання пазлів для розкриття індивідуальних можливостей (особливостей) військовослужбовців.....	44
Кравченко К.С. Формування психолого-педагогічної готовності до педагогічної діяльності.....	45
Kubiavka M., Kubiavka L., Savran V. Management of the quality of education based on reflexive systems of natural language information processing.....	48
Кубявка М.Б., Кубявка Л.Б. Застосування рефлексорних інтелектуальних систем обробки природномовної інформації в інформаційних системах управління якістю освіти.....	49
Курбанова Г.Н., Ашурбасєва Р.К. Колективні системи навчання.....	50
Кучерявий А.О. Курсова підготовка військових капеланів: результати навчання з огляду на відгуки слухачів першого випуску курсів.....	53

Лалетін С.П., Зарічанський О.А. Використання компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх офіцерів-лідерів.....	55
Левенець А.Є. Психоконсультація військовослужбовців при почутті провини перед загиблим.....	57
Малєєв К.С. Інформаційна війна і характер ідеологічного протистояння	58
Мельшина О.В. «Русский мир» як імперський ідеологічний гібридний проєкт	60
Миколайчук О.М. Психолого-педагогічні аспекти впровадження дистанційного навчання в освітній процес ВВНЗ.....	62
Миколайчук О.М. Дефініція емоційного вигорання в умовах сьогодення.....	64
Миколайчук О.М. Основні прояви та нейропсихологічні детермінанти синдрому емоційного вигорання.....	65
Невольніченко А.І. Концепція основ сучасного воєнного наукознавства	67
Ніколайчук Г.Г. Спорт та мова політики і війни	68
Олімов Ш.Ш., Жураєв Б.Т. Комплексна система навчання	70
Охрамович М.М., Гахович С.В. Організація дистанційного навчання в сучасних умовах... ..	72
Охрамович М.М., Кравченко О.І. Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності, які використовуються у професійній підготовці майбутніх офіцерів Збройних Сил України	74
Охрамович М.М., Кравченко О.І. Особливості формування педагогічних умов інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних Сил України.....	75
Первак І.О. Професійне вигорання у кризових психологів	76
Пирогов К.О. The study of history as a factor in the formation of national self-identity of the military personnel of the Armed Forces of Ukraine	78
Пирогов К.О. The formation of patriotism among the officers of the Armed Forces of Ukraine with the help of «brainstorming» in the process of professional training.....	80
Поляков Р.В. До питання посттравматичного стресового розладу	81
Приліпко М.О. Міждисциплінарний підхід у військовій науці.....	82
Присяжнюк С.В. Гуманітарна політика України в умовах гібридної війни	83
Рижиков В.С., Бурдюг О.В. Мета гуманітарної підготовки при формуванні готовності військовослужбовців до реальної бойової діяльності	84
Рижиков В.С. Ефективність запровадження системного підходу для оптимізації спеціальної психологічної підготовки мобілізованих у процесі військового стану	86
Святенко Т. До питання девіантної поведінки військовослужбовців.....	87
Селюкова Т.В. Використання нейронних мереж для діагностики психофізіологічного стану сучасного воїна.....	88
Скрябін О.Л. Використання російськими засобами масової комунікації прийому демонізації для формування образу ворога з України.....	89
Соколіна О.В. Професійна підготовка майбутніх військових фахівців в умовах російської збройної агресії	91
Солодєєва Л.В., Селюкова Т.В. Питання забезпечення соціального захисту військовослужбовців звільнених з лав Збройних Сил України	92
Солодєєва Л.В. Агресивність воїна ЗСУ та її вплив на бойову ефективність.....	93
Страшна А.А. Особливості надання психологічної допомоги учасникам бойових дій з ознаками бойової психічної травми	94

Страшний В.О. Реабілітація військовослужбовців після повернення з району бойових дій	95
Сторубльов О.І. Особливості обґрунтування понятійного апарату воєнної науки на парадигмах воєнної системології.....	96
Горячева К.С. Шляхи підвищення оперативної сумісності військовослужбовців.....	97
Тітомир Ю.К. Інтеграція науки, вищої освіти, бізнесу, держави та суспільства – як елемент сучасного інноваційного процесу	98
Тодавчич Н.В., Остапчук С.В. Сучасні форми навчання в системі освіти	99
Толіпов У.К. Унікальність психології спорту.....	101
Трубчанінов М.А. Фактори формування міжнаціональної солідарності	102
Халіманенко К.В., Євсєєв І.Г. Досвід Сполучених Штатів Америки щодо мотивації громадян до військової служби у збройних силах	103
Халіманенко С.М., Селюкова Т.В. Формування рівня психічної напруженості військовослужбовців під час сучасної війни.....	105
Хан Є.В. Проблеми міжособистісних конфліктів у військовому колективі.....	106
Черних Ю.О. Типова програма підвищення кваліфікації наукових працівників закладів освіти та наукових установ системи Міністерства оборони України	107
Shemchuk O., Gavrushenko V. The role of promoting democratic values by military leaders ...	109
Юрков А.В. Формування психологічного супроводження професійної діяльності військовослужбовців в процесі професійної підготовки	111
Юрков А.В., Бондаренко О.В. Інтерактивні методи навчання в освітньому процесу вищого військового навчального закладу як ефективна взаємодія викидача і курсантів.....	113
Савран В.О., Петренко М.М. Етапи прийняття Польщі до країн-членів НАТО.....	115
Сакевич А.О. Релігія як чинник стресостійкості військовослужбовців в бойових умовах.....	117
Глушук А.О. Розвиток психологічної стійкості (резилієнсу) військовослужбовців.....	118
Петраківська О.П. Сон як важливий чинник ефективності діяльності військовослужбовців.....	119
СЕКЦІЯ № 2 ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	120
Вовкотеча О.М. Проблеми розмінування деокупованих територій України.....	120
Грох А.О., Чешун В.М., Орленко В.С. Загрози і ризики кібербезпеки систем електронного урядування.....	122
Гунявий Д.А., Чешун В.М. Фізичний та програмний захист інформації і взаємозалежна оцінка параметрів безпеки	123
Джулій В.М., Вишковський Д.П. Дослідження задач побудови безпроводних сенсорних мереж.....	124
Джулій В.М., Гловюк В.С., Ленков О.С. Дослідження вимог до системи протидії та виявлення в соціальних мережах шкідливої інформації.....	125
Джулій В.М., Кальчун Б.В. Дослідження систем прогнозування та виявлення вразливостей інформаційної безпеки.....	126
Долінчук К.О. Виявлення атак на пристрої Bluetooth з використанням машинного навчання	127

Жиров Г.Б. Інженерний метод будови тестової послідовності для діагностування цифрових тез.....	128
Zhyrov G.V., Karpenko K.V. Standard for wireless local-area networks ieee 802.11AX (Wi-Fi 6e).....	130
Жиров Г.Б., Рожков Я.І. Кібербезпека ХХІ століття у світі та в Україні	132
Жиров Г.Б., Целованський Т.Р. Алгоритм автоматизованого конфігурування затримок відповідно до стандартів JEDEC та дослідження впливу типів затримок на пам'ять стандарту DDR	133
Толюпа С.В., Коваль М.О. Особливості ведення електронної розвідки в умовах воєнного стану	134
Коваль М.О., Шваб В.К. Роль та місце бездротових сенсорних мереж в районах проведення бойових дій.....	136
Красильников С.Р., Гребенюк М.В. Цифрові карти як інструмент оптимізації автомобільних перевезень	138
Кривцун В.І. Аналіз стану питання виконання завдань з розмінування.....	139
Охрамович М.М., Шамрай Н.М. Структура моделі цифрового типового елемента заміни з використанням характеристик енергодинамічного процесу в шині живлення	141
Муляр І.В., Бабаєвський В.М. Використання Web application firewall для захисту веб-додатків	143
Муляр І.В., Ленков Є.С., Зейлик Р.Ю. Особливості використання систем контролю і управління доступом	144
Шваб В.К., Охрамович М.М., Шевченко В.В. Кібербезпека в соціальних мережах	145
Охрамович М.М., Кравченко О.І., Шевченко В.В. Обґрунтування даних для діагностичної моделі цифрових типового елемента заміни з використанням параметрів енергодинамічного методу.....	146
Коваль М.О. Особливості ведення електронної розвідки в умовах воєнного стану	148
Охрамович М.М., Левіщенко Є.В. Підвищення кібербезпеки через вивчення можливостей засобів створення медіаресурсів.....	150
Петляк Н.С., Кльоц Ю.П., Мостовий С.В. Аналіз застосування штучних нейронних мереж для виявлення мережевих атак	151
Хмельовський В.Р., Мостовий С.В., Купчик Н.С. Аналіз мережевого трафіку на основі сигнатур	152
Шваб В.К., Браун В.О. Рекомендації з кібербезпеки під час ведення бойових дій.....	153
Шевченко В.В. Аналіз сучасного стану бездротових сенсорних мереж.....	155
Браун В.О., Шевченко В.В. Оцінка ефективності системи діагностування	156
СЕКЦІЯ № 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	158
Бабич Ю.В. Забезпечення житлом військовослужбовців, як гарантія їх соціального захисту	158
Бевза Ю.С. Військова служба правопорядку: необхідність та шлях реформування в умовах воєнного стану.....	160
Бериславська О.М., Чумачов О.М. Кримінальне провадження щодо юридичних осіб за колабораційну діяльність	162

Бондар В.П. Питання репатріації загиблих військовослужбовців в умовах триваючої війни	164
Гуцин О.О. Актуальність реформування структури правового забезпечення у секторі оборони	166
Гавришкевич І.М. Криміналістика як каталізатор розслідування воєнних злочинів.....	168
Головко Я.О. Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення принципів і норм МГП та МППЛ.....	169
Горбач А.Р. Питання прихованої мобілізації в Україні	171
Дзюба В.Т. Здійснення цивільно-військового співробітництва у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.....	172
Добровольський В.С. Діяльність підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов і обставин кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби ...	174
Волкович О.Ю. Тенденції розвитку гендерних відносин в контексті здійснення правоохоронних функцій держави	175
Євсєєв І.Г., Халіманенко К.В., Халіманенко С.М. Правове регулювання організації оборони держави в перший день широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України .	177
Сухонос С.В., Волкович О.Ю. Історичні чинники щодо впливу формування гендерних стандартів в Україні під час війни.....	178
Жданова В.М. Специфіка діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України як спеціального правоохоронного формування	180
Капінус О.Ю. Підготовка експертів за спеціальністю 12.5 «Оцінка майна і техніки військового призначення та озброєння»	181
Карелін В.В. Проблеми боротьби з корупцією в системі оборонних закупівель у Міністерстві оборони України	182
Кобець Я.В. Особливості поводження із захопленими особами в умовах воєнного стану...	184
Ковмир Н.С., Бойко О.Г. Проблемні питання кваліфікації колабораційної діяльності	185
Комар А.Ю. Суб'єкти адміністративного примусу у сфері використання земель оборони	187
Коновалова О.В. Вплив волонтерської діяльності на формування правової компетентності та моральних цінностей молоді в умовах війни	189
Корольов А.О. Нові виклики та проблеми правового регулювання організації служби чергової зміни охорони і конвоювання у військовій службі правопорядку.....	191
Крамova С.П. Особливості організації патрульно-постової служби та розшукової діяльності військової служби правопорядку у гарнізоні	193
Кучкуда В.Л. Цивільно-військове співробітництво: мета, основні завдання, класифікація та методи здійснення.....	195
Коломоєць І.І. Удосконалення механізмів виявлення, розслідування та покарання злочинів, скоєних під час воєнних дій в Україні	196
Кудря О.Г., Роллер В.М. Удосконалення понятійного апарату у сфері управління оборонними ресурсами.....	197
Опанасенко О.О., Пасіка Р.С. Деякі особливості декларування військовослужбовців з урахуванням принципу правової визначеності.....	199

Пасіка С.П., Скиба О.С. Правове регулювання позовної роботи у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти	200
Оганесян А.К. Підрозділи спеціального призначення військової служби правопорядку.....	202
Олійник О.В. Формування правової культури студентської молоді в умовах воєнного стану на прикладі всп «КТЕФК ДТЕУ»	203
Павлов А.І. Участь підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов і обставин кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	205
Первак А.С. Захист цивільного населення підрозділами цивільно-військового співробітництва у зоні ведення воєнних дій	207
Перепелиця Д.В. Правове регулювання поведження із військовополоненими.....	208
Петков С.В. Норми адміністративного права: до питання про термінологічну відповідність змістовному навантаженню	209
Севост'яненко Д.О. Деякі аспекти адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері військово-технічного співробітництва	210
Соболев Д.С. Формування і розвиток культури розслідування військових злочинів.....	212
Сташук І.О. Юридична відповідальність військовослужбовців	213
Суровнєва П.В. Правове регулювання військової служби правопорядку у Збройних Силах України.....	215
Таратута О.І. Діджиталізація та інформатизація військової служби правопорядку	216
Тарнополова М.Ю. Запровадження правових механізми захисту в умовах збройного конфлікту	219
Ткачук Б.О. «Віра» як засіб гібридної війни	221
Тріус М.С. Роль та місце військової служби правопорядку у запобіганні корупції в Збройних Силах України	223
Філатов О.О. Порядок тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців	224
Федоренко О.В. Організація правового забезпечення діяльності підрозділів сил спеціальних операцій Збройних Сил України.....	225
Фетісов В.О. Порядок оформлення матеріалів та розгляд справ про військові адміністративні правопорушення.....	227
Хорт І.В. Правові засади та практичні аспекти організації територіальної оборони у громадах	228
Хомич В.М. Особливості функціонування військової служби правопорядку в умовах правового режиму воєнного стану	230
Хом'яков Д.О., Горбачук О.П. Реалізація права учасників бойових дій на отримання грошової компенсації за невикористану додаткову відпустку.....	232
Черевань В.О. Особливості розгляду справ про військові адміністративні правопорушення в умовах правового режиму воєнного стану	233
Черепичник Д.М. Проведення службових розслідувань у Збройних Силах України	234
Шульгін В.В. Призов на строкову військову службу в особливий період	236
Ягольник Н.С. Дезертирство як сучасна проблема у Збройних Сил України	237

СЕКЦІЯ № 4 ФІНАНСИ	239
Аврамчук Л.І., Сизов А.І. Дослідження рівня заробітних плат працівників військових частин різних видів Збройних Сил України під час воєнного стану.....	239
Андрієнко О.О., Цюкало Л.В. Актуальні питання виплати додаткової винагороди військовослужбовцям під час дії воєнного стану	241
Артюшенко О.О., Скок А.Ю. Дотримання фінансової дисципліни як основний інструмент ефективного здійснення фінансового забезпечення військової частини	243
Безкоровайний Я., Добровінська Д.В. Реформування системи грошового забезпечення військовослужбовців з урахуванням досвіду США	244
Галюк А., Мехед К., Паламарчук О. Удосконалення організації закупівель товарів, робіт і послуг для потреб Збройних Сил України	246
Городянська Л.В. Характерні риси моделей грошового забезпечення військовослужбовців деяких країн-членів НАТО.....	249
Городянська Л.В. Напрями адаптації моделі грошового забезпечення військовослужбовців до стандартів НАТО.....	250
Гуцалюк В.В., Булатова О.А. Актуальні питання бухгалтерського обліку втрат та нестач у військових частин Збройних Сил України в умовах воєнного стану	252
Данюк Д.Г., Цюкало Л.В. Виявлення можливих векторів розвитку автоматизації систем бухгалтерського обліку Збройних Сил України	254
Журенко С.В., Аврамчук Л. Розвиток логістичного забезпечення Повітряних сил Збройних Сил України на основі досвіду ООС та відсічі збройної агресії російської федерації.....	255
Єрома Є., Сизов А.І. Проведення безготівкових розрахунків військовими частинами та можливі шляхи вдосконалення на сучасному етапі на прикладі зарубіжних країн.....	256
Іванін П.В., Ровінська О.І. Нові можливості та ресурси надходження коштів до державного бюджету України у 2023 році та в подальшому	258
Лєнков Є.С. Взаємовідносини органів державного казначейства України із розпорядниками коштів МО України	259
Балабай М.М., Марій М.А. Актуальні питання формування фінансової та бюджетної звітності військових частин та методика звірки її показників	260
Миненко А.В., Мозок В.О. Вплив грошового забезпечення на стимулювання військової служби.....	262
Остапенко О.П., Смаль Т.Д. Облік поточної дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами	264
Паламарчук О.А., Кузьміна Н.В. Актуальні питання фінансового планування у військовій частині.....	266
Кузьмич О., Палій Ю. Питання реформування організаційно-економічного механізму регулювання та оплати праці.....	267
Паславський М.М., Гергалюк М.В. Актуальні питання розрахунків з військовослужбовцями при звільненні їх з військової служби під час воєнного стану.....	268
Пахольчук В.В. Актуальні питання бухгалтерського обліку інвентарного майна речової служби при переміщенні військовослужбовців в особливий період.....	269
Пікульський О.В., Зінченко С.О. Теоретичні аспекти соціального забезпечення військовослужбовців	270

Різніченко А.Р. Теоретичні основи оплати праці медичних працівників військових частин	272
Садовніков В.Г., Метіль В.В. Актуальні питання планування, обліку та використання коштів спеціального фонду військової частини	276
Салахов Б.Є., Шрамко О.В. Аналіз грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України.....	278
Кривошей М.О. Концептуальні засади державних стандартів як основи соціального забезпечення в Україні	279
Кушнір Є.А., Лук'янчук В.К. Роль цифрових технологій в ході проведення закупівель ...	281
Тимошенко О.П., Савченко В.А. Актуальні питання застосування військовою частиною системи дистанційного обслуговування «клієнт казначейства – казначейство» в умовах воєнного стану.....	283
Фесюк І.М., Остапенко О.П. Методичні підходи до уніфікації облікових процесів операцій з військовим майном у Збройних Силах України	284
Хомич Д., Шубер О.М. Формування, використання та облік коштів спеціального фонду державного бюджету України у військовій частині.....	286
Чистик О.М., Кузьменко В.Ю. Актуальні питання організації системи внутрішнього контролю у військових частинах Збройних Сил України.....	287
Чімишенко С.М. Аналіз систем грошового забезпечення військовослужбовців деяких країн-членів НАТО.....	289
Ярошенко О.К., Ніколайчук Ю.О. Вплив мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на оплату праці в Збройних Сил України.....	291
СЕКЦІЯ № 5 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	293
Бережний І.Є. Труднощі перекладу багатокomпонентних англомовних термінів військово-технічних текстів.....	293
Бурдюг О.В. Використання аудіовізуального методу при вивченні іноземної мови курсантами ВВНЗ	294
Глущенко О.Ю. Створення лексикографічних баз у Cat-системах	295
Головня О.С., Лісовський В.М. Структурний аналіз та прийоми перекладу багатокomпонентних військових термінів США.....	296
Гребенюк Л.В. Комп'ютерна лексикографія у військовому перекладі.....	297
Задорожна А.О. Багатозначність термінів у англомовних військово-технічних текстів	298
Загорівська В.В. Зміст та структура англомовних офіційних документів військово-технічного співробітництва.....	299
Зарицька А.І. Проблемні питання сучасної воєнної термінології.....	300
Зінчук Д.В. Індивідуальні підходи до розвитку пам'яті військового перекладача	301
Златніков В.Г., Соколіна О.В. Teaching the skill of writing	301
Карпенко В.Ю. Практичне застосування Cat-систем (на прикладі веб-орієнтованої платформи «Crowdin») у ЗСУ.....	302
Костик О.І., Кельман А.В. Лінгвістика крізь межі культур (зіставний метод лінгвістики). 303	
Гребенюк Л.В., Козак В.В. Англомовні термінологічні словники, тезауруси і бази даних в перекладацькій діяльності військового перекладача	305
Косяк В.П. Укладання військово-технічних двомовних перекладних словників	306

Леун В.О. Лексемний перекладознавчий аналіз «стратегії національної безпеки США».....	307
Лісовський В.М., Ковбасюк В.О. Особливості військово-технічних текстів	307
Лісовський В.М. Сучасні електронні ресурси військового перекладача.....	308
Людвік В.А. ВЕБ-орієнтований словник як складова комп'ютерної лексикографії: ознаки та функції.....	310
Мазурок В.Р. СОП як оптимізація прогресу діяльності (на досвіді провідних країн НАТО)	311
Мінько М.Є., Лісовський В.М. Аналіз дій військового перекладача при письмовому перекладі англomовних військово-технічних текстів.....	312
Нагнибіда В.В. Стандартна операційна процедура (СОП) як ефективний інструмент стандартизації процесів військового перекладу: особливості впровадження	313
Нікіфорова О.М. Відтворення неологізмів у воєнно-політичних текстах.....	315
Петков С.В. Лінгвістична експертиза – один із чинників для приведення діяльності системи органів державної влади у стан, що відповідає європейським стандартам і стандартам НАТО	316
Поліщук О.С. Lexico-semantic features of english military terminology	317
Рахміль С.В. Використання сучасних інформаційних технологій під час створення словників	318
Рубаник М.О., Балабін В.В. Військовий текст як об'єкт перекладацького супроводу у збройних Силах України	319
Самелюк А. Самостійна робота курсантів як складова болонського процесу та кредитно-модульної системи організації навчання у ВВНЗ.....	320
Самосик А.О. Офіційний брифінг на воєнно-політичну тематику.....	323
Семенченко В.С., Балабін В.В. Проблематика перекладу військової емоційно-забарвленої лексики	324
Сидорчук Д.В., Балабін В.В. Лексичний та структурний аналіз англomовних наукових текстів військово-технічної тематики.....	324
Скоряк М.В. Перекладознавчий аналіз воєнно-політичних текстів.....	325
Таратута О.І. Переваги і обмеження впровадження асинхронного навчання	326
Таратута О.І., Данилюк В.О. Прийоми перекладу військово-технічних термінів ВМС США	327
Тішовський Е.Є., Лісовський В.М. Лексико-граматична характеристика англomовних рекламних військово-технічних брошур	329
Тичина І.В. Підвищення мотивації курсантів до занять англійською мовою в умовах воєнного часу	329
Федоренко Л.О. Методика формування професійно-орієнтованої іншомовної компетенції у читанні у військовослужбовців ЗСУ	330
Хмель О.В., Мірошніченко К.О. Практичні способи вивчення іноземної лексики, необхідної для вільного спілкування	331
Шевчик А.В. Англomовні воєнно-політичні промови: переклад, аналіз та важливість дослідження.....	333
Шпартак А.В. Особливості перекладу корпусу текстів військово-правової тематики в контексті розслідування воєнних злочинів зс рф	334

Юр'єв О.О. Понятійний і термінологічний апарат для створення словника.....	335
Юндіна О.В. Публічність і переклад	336
СЕКЦІЯ № 6 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬК В УМОВАХ ВЕДЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	338
Баранюк В.В., Сівков С.В. Особливості використання графічних редакторів при створенні карт	338
Бурлаченко Є.В. Аерофотознімальні роботи для оновлення крупномасштабних планів місцевості.....	340
Бялий М.О. Інформаційна складова гіс військового призначення.....	340
Виноград В.О. Перспективи створення топографічних карт в системі координат WGS 84	342
Дикий А.М. Створення спеціальних карт для вирішення завдань геопросторової підтримки військ (сил)	342
Коберник І.А. Топогеодезична підтримка механізованої бригади під час бою	343
Коновалов Д.О. Використання спектрозональних камер для моніторингу місцевості при геопросторовій підтримці військ (сил)	344
Сторубльов О.І., Литвиненко Н.І. Усунення надлишковості інформації при обробці послідовності зашумлених картинних зображень у системах дистанційного зондування землі	345
Малиновська О.О. Особливості використання Arcgis online	347
Медина О.В. Використання геопросторового 3D моделювання поверхні на сучасному полі бою.....	347
Менсітов Д.І. Використання контрольно-коригуючих станцій та застосування геодезичних супутникових приладів	348
Менсітова В.О. Використання динамічних тривимірних моделей для вирішення розрахункових задач.....	348
Мільта Є.Ю. Створення спеціальних карт засобами сучасних геоінформаційних систем...	349
Мусієнко С.М. Актуальна проблема геопросторової підтримки військ в умовах ведення російсько-української війни.....	350
Писаренко Р.В., Сафронов І.О. Особливості використання диференційованого режиму GPS	351
Пішолін Б.Ю. Карти зон затоплення, як важливий інструмент при плануванні військових операцій.....	352
Поляков А.І. Особливості використання даних дзз для оновлення топографічних карт.....	353
Постольник М.М. Переваги використання геопорталу Збройних Сил України	354
Сівков С.В. Можливі напрямки розвитку топографічної служби ЗС України.....	355
Степаненко К.Є. Роль ударних БПЛА у сучасній війні.....	356
Уткіна М.В. Використання безпілотних літальних апаратів в умовах війни	357
Фещук М.М. Використання цифрових друкарських машин в картографічному виробництві	358
Хоменко Р.О. Перспективи розвитку ГІС	359
Черкаський В.Ю. Створення цифрових моделей місцевості засобами ГІС	360
Щукін А.П. Особливості проведення землевпорядкувальних робіт у військових частинах топографічної служби ЗСУ	360

СЕКЦІЯ № 7 МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ І ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	362
Бурак А. Фото як доказ злочину російських агресорів проти українців	362
Закорчменна М. Висвітлення російсько-української війни американським виданням «The stars and stripes»	363
Клубань О. Основні наративи пропагандистських ресурсів країни-агресора як маркери змін оперативної обстановки на фронтах російсько-української війни	364
Колодка Ю.О. Служба зв'язків з громадськістю, як інструмент для популяризації Збройних Сил України	368
Король В.Г. Комунікаційно-контентні реальності та середовищно-просторові перспективи геостратегічного простору	369
Любовець Г.В. Контент та комунікації в трансформаційній нагальності динамічно-ситуативної одночасності	370
Москалець Д.В. Мем як культурний реплікатор збройних конфліктів	372
Мусієнко С.М. Медіакомунікації Міністерства оборони України та Збройних Сил України в умовах правового режиму воєнного стану	374
Парій О. Створення відеоконтенту про Збройні Сили України в ході російсько – української війни (на прикладі центральної телерадіостудії Міністерства оборони України)	378
Прус А. Специфіка подачі матеріалів в засобах масової інформації про бойові дії російсько - української війни	380
Резнік С. Негативний вплив пропаганди рф на дітей на новоокупованих територіях України	382
Свиридов А. Інформування про бойові дії військових частин (підрозділів) Збройних Сил України проти армії рф	384
Суботін Р. Інтернет-технології в роботі військового-журналіста (пресофіцера): виклики та можливості	386
СЕКЦІЯ № 8 ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ	388
Алфьоров О.В. Використання технологій маніпулятивного впливу засобами масової інформації та кроки їх виявлення	388
Бабіч О.М. Наративи офіційних ЗМІ протиборчих геополітичних об'єднань щодо війни рф проти України та особливості їх дискурсу	389
Бондар Т.В. Кіберзагрози у сучасному безпековому середовищі та досвід протидії	390
Бей С.А. Трансформація міжнародної безпеки в умовах російсько-української війни	392
Васільченко А.О. Досвід Сполучених Штатів Америки по протидії інформаційно-пропагандистського впливу терористичних організацій на прикладі талібану	393
Верес І.Ю. Пострадянський простір як об'єкт воєнно-політичних інтересів російської федерації	395
Виджак С.Р. Геополітика росії в арктичному регіоні	396
Гаращенко Д.В. Особливості використання м'якої сили у формуванні міжнародного іміджу США та Китаю	397
Гончаров С.В. Роль зовнішніх акторів у формуванні та реалізації інформаційно-пропагандистської діяльності республіки Білорусь	399

Григоров В.В. Аналіз феномену створення та діяльності приватних військових компаній	401
Дзюба В.Ю. Гібридна війна – це війна, яка поєднує в собі збройні дії та інші методи впливу, такі як інформаційна пропаганда, кібератаки та економічний тиск	402
Єгоров Ю.В. Стабілізаційна роль Туреччини на Близькому Сході	404
Журін С.О. Міжнародно-правові підходи у сфері регулювання діяльності приватних військових компаній	404
Камінський А.В. Проблема регіонального сепаратизму в Європі на прикладі Іспанії	406
Кісіленко Д.О. Російська енергетична політика як інструмент гібридного руйнування демократичного світу	408
Костриця О.О. Воєнна операція РФ у Сирії та її вплив на російсько-українську війну	410
Літвінов Д.С. Особливості побудови системи інформаційної безпеки республіки Туреччини	411
Максімов К.А. Розвиток міждержавних відносин в центральній Азії на фоні афганського конфлікту	413
Маленко К.С. Вплив наркотрафіку на міждержавні відносини країн Південної Америки	416
Мельник В.А. Розвиток дипломатичних відносин Великобританії та РФ на фоні російсько-української війни (2014-2022рр.)	417
Мостова А.-О.Є. Особливості інформаційно-пропагандистської діяльності терористичної організації ІДІЛ в мережі інтернет	418
Поліванчук Д.А., Лалетін С.П. Взаємодія транснаціональних корпорацій та держав	419
Пришаш А.С. Сутність поняття «міжнародна безпека»	421
Сташук В.В. Використання елементів інформаційно комунікативних технологій у військовій сфері	422
Дубовський О.Г., Степанишин Р.Д. Розвиток технологій штучного інтелекту та його вплив на міжнародну інформаційну безпеку	423
Ховрич І.В., Степанишин Р.Д. Основи безпекової політики республіки Польща	425
Чобіт І.Р. Основні методи маніпуляції суспільною свідомістю з боку РФ у російсько-українській війні	426

СЕКЦІЯ № 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

доц., Абдуллаєв К.Ф. (БухДУ, Бухара, Узбекистан)
Ортіков О.Р. (БухДУ, Бухара, Узбекистан)
Амонов М.Н. (БухДУ, Бухара, Узбекистан)

МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ

В даний час сучасним різновидом комплексної системи навчання стало так зване модульне навчання або, інакше, метод навчальних одиниць, згідно з яким навчальні матеріали складаються з окремих закінчених навчальних модулів, що мають практичну, зокрема професійну спрямованість на освоєння певних практичних дій.

Модульне навчання нині одержало досить стала вельми поширеною Англії, США, багатьох інших країнах.

Так, в Англії трирічний курс «Вищого національного диплому з дизайну» містить 17 таких одиниць-модулів, кожен із яких містить 3 – 7 пунктів. Відомості з окремих дисциплін (у традиційному розумінні) – з естетики, історії мистецтв, математики тощо. розподіляються, як би «розтягуються» по різних модулях у вигляді «вкрапель». У змісті кожної «одиниці» докладно розписані: цілі та завдання її вивчення, вимоги до знань та умінь студентів, методи навчання, загальні завдання оцінки знань та умінь студентів, а також яку частку у відсотках до загальної оцінки за «одиницю-модуль» складають ті або інші компоненти знань та умінь. Причому кожному студенту видається журнал-щоденник поточних оцінок, що повністю повторює зміст усіх одиниць-модулів з усіма вище переліченими вимогами. Як бачимо, зазначені «одиниці-модулі» і виступають, по суті, у ролі навчальних проєктів. Можливо, така підготовка є ефективною для деяких професій, насамперед прикладного характеру. Але навряд чи у такій системі навчання можна підготувати професійного математика, інженера тощо, тому модульне навчання навряд чи може дати систематичну фундаментальну освіту.

Міжнародною організацією праці розроблена модульна система підготовки робітників безпосередньо на підприємствах для країн, що розвиваються, яка в цих країнах набула досить широкого поширення. Суть цієї системи полягає в тому, що в основі кожного модуля лежить конкретна технологічна операція. В модуль включаються окремі теоретичні відомості, необхідні робітнику для її виконання: елементи матеріалознавства, технічного креслення тощо, а також сукупність практичних робіт, необхідних для освоєння цієї операції. Час освоєння одного модуля - 1-2 тижні. Після цього учень може розпочинати роботу. Через якийсь час його знову відкликають на навчання – він освоює наступний модуль-операцію. І так далі.

Після освоєння всіх модулів, передбачених програмою, він отримує сертифікат професійного робітника. Ця система модульного навчання МОП

досить доступна в економічному плані для бідних країн. Але недолік її той самий – уривчасті, «клочкоподібні» теоретичні відомості не можуть скласти повноцінної систематизованої освіти.

У той самий час модульна система навчання виявилася досить перспективною та ефективною у сучасних умовах підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки фахівців і робітників у додатковому професійному освіті, при внутрішньофірмовому навчанні персоналу, у перепідготовці безробітних та інших категорій незайнятого населення – тобто там, де на фундаменті систематичної базової освіти людині необхідно освоїти новий об'єкт чи нові дії з будь-яким об'єктом.

канд.іст.наук, доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ)

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СТРУКТУР МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Історія розвитку суспільства та вітчизняна історія засвідчує, що проблема національної безпеки держави та ролі в ній морально-психологічного чинника постійно була, є і буде об'єктом наукового дослідження та застосування на практиці.

На противагу іншим соціальним інститутам держави, що також виконують виховну функцію, але яка не є для них основною, для армії здійснення виховного впливу на людину відіграє провідну роль. Це стосується як особового складу, так і допризовної молоді та приписного складу.

Вітчизняний досвід переконливо свідчить, що ворог намагається активно впливати на моральні та психологічні якості, психофізіологічний стан, настрої, бойову активність особового складу наших військ у мирний і воєнний часи.

Досвід проведення ООС (АТО), а особливо відбиття широкомасштабної агресії росії, показав, що досягнення морально-психологічної переваги над супротивником відіграє вирішальну роль у визначенні переможця.

Питання забезпечення безперервності морально-психологічного впливу на особовий склад військ та органів управління в умовах як мирного, так і воєнного часу є чи не найскладнішими в історії сучасного військового будівництва в Україні.

Можна стверджувати, що це (чи не найболючіше, з нашої точки зору) питання військово-політичне керівництво країни намагалось вирішити.

З перших днів існування Міністерства оборони України армії потрібна була структура, фахівці б якої працювали з людьми, створювали відповідний морально-психологічний клімат у військових колективах, піднімали рівень національно-патріотичної свідомості молоді, виховували відданих захисників Батьківщини.

Процес пошуку оптимальної системи організації морально-психологічного впливу виявився непростим, суперечливим, свідчить неодноразова зміна назви, структури та чисельності органів, які займалися вихованням особового складу, у тому числі й органів управління цією сферою. Так звані «виховні органи», що

призвані дбати про душу та думки солдата, за період з 1991 року були піддані ґрунтовному реформуванню вісім разів.

У вітчизняній історичній науці склалася загальноприйнята періодизація становлення та розвитку ЗС України.

Аналіз практичної діяльності виховних структур у ЗС України дає змогу визначити особливості її організації в ході національного військового будівництва та еволюцію виховних структур, запропонувати історичну періодизацію цього процесу.

Перехідний (організаційно–технічний) етап створення системи виховної роботи (24.08.1991 р. – 22.04. 1992 р.). Він тривав від проголошення незалежності України до офіційного створення в МО України структур СПС, як складової системи військового управління.

I. Становлення структур виховної роботи (1992 – 1996 рр.)

(Від створення органів соціально-психологічної служби в 1992 році до затвердження у січні 1997 року Державної програми будівництва та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 р.).

II. Розвиток системи виховної роботи (1997– 2000 рр.)

Від прийняття Державної програми будівництва та розвитку ЗС України на період до 2005 року (1997 р.) до прийняття Державної програми реформування та розвитку ЗС України на період до 2005 року (2000 р.).

III. Вдосконалення структур виховної роботи (2000 – 2005 рр.)

В ході виконання Державної програми реформування та розвитку ЗС України на період до 2005 року (2000 р.). На виконання вимог розпорядження Президента України від 25 жовтня 2003 р. № 338/2003-рп «Щодо реформування гуманітарної сфери Збройних Сил України» наказом МО України від 13.12.03р. органи виховної роботи переформовані в органи з гуманітарних питань.

IV. Реформування структур виховної роботи (2006- 2011 рр.)

В ході реалізації Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006 – 2011 роки.

Нові завдання, які поставив Президент України перед ЗС України у 2008 р., потребували суттєвого удосконалення системи діяльності щодо впровадження в ЗС України державної ідеології, гуманітарної та соціальної політики.

Згідно наказу МО України від 06.06.08 р. розпочався процес створення органів виховної та соціально-психологічної роботи, що прийшли на зміну соціально-психологічним структурам управління (відділів) особового складу.

V. Трансформування структур виховної роботи (2012- т.ч.)

Відповідно до вимог Концепції реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, Наказом міністерства оборони України від 07.08.2013 № 542 введено посади та структурні підрозділи по роботі з особовим складом у Збройних Силах України.

Після початку російської окупації у зв'язку з проведенням організаційних заходів щодо оптимізації органів військового управління, наказом Генерального штабу ЗС України №183 від 22.05.2017 р. замість структур по роботі з особовим складом створено структури морально-психологічного забезпечення у Збройних

Силах України.

Список використаних джерел:

1. Безбах В.Г. Формування виховних структур у збройних силах незалежної України в 1991 – 1992 рр. // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». – 2003. – № 4 (54). – С. 86 – 89.

2. Кобзар А. О. Історія структур виховної роботи у Збройних Силах України : монографія / Кобзар А. О. – К.: ТОВ «ЦП Компрінт», 2012. – 264 с.

3. Смолянюк В.Ф. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років): Монографія. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. – 448 с.

доктор філософії Беспалько А.О. (ВІКНУ)

канд.іст.наук, доц. Безбах В.Г. (ВІКНУ)

ОСНОВИ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Військова соціальна робота є спеціалізованою практикою, яка відрізняється від загальної практики соціальної роботи з цивільними особами тим, що військовослужбовці, ветерани та їхні сім'ї живуть, працюють і отримують медичні послуги та фінансові виплати в ієрархічному, соціально-політичному середовищі у структурованій військовій організації. Складність військового контексту широка і різноманітна[1].

На сьогоднішній день військово-соціальна робота з військовослужбовцями Збройних Сил України не являється виокремленою структурною ланкою, а є складовою системи морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. Основу військово-соціальної роботи становлять Конституція України, відповідні Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові акти. Стаття 17 Конституції України зазначає, що «держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей» [2]. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей відображає цілісність та структурованість армії в цілому. Забезпечення соціально-правового захисту військовослужбовців реалізується за через військово-соціальну роботу з військовослужбовцями та членами їх сімей [3].

В цілому, військово-соціальну роботу можна визначити як комплекс соціально-правових, економічних, виховних та інших заходів, що проводяться державою, органами військового управління, командирами та штабами всіх рівнів та спрямовані на забезпечення матеріально-побутових умов та пільг військовослужбовців, громадян, звільнених з військової служби, членів сімей військовослужбовців.

Основними завданнями військово-соціальної роботи є: захист соціальних норм та гарантій військовослужбовців у відповідності до існуючого законодавства; здійснення заходів із зниження соціальної напруги військових

колективів; дослідження соціальних процесів у військових колективах; створення передумов для формування та підтримання високої бойової активності особового складу; успішна адаптація військовослужбовців до мінливих умов проходження військової служби; робота з сім'ями військовослужбовців.

Об'єктами військово-соціальної роботи виступають:

- військовослужбовці всіх категорій;
- військові пенсіонери;
- працівники Збройних Сил України;
- сім'ї військовослужбовців.

Суб'єктами військово-соціальної роботи у Збройних Силах України є:

- командири всіх рівнів, штаби;
- органи військового управління;
- офіцери структур морально-психологічного забезпечення;
- профспілкові організації;
- органи державної влади, місцевого самоврядування;
- волонтери.

Військово-соціальна робота охоплює широкий спектр життя військовослужбовця, розпочинаючи від соціальної адаптації до умов проходження військової служби та до вирішення питань не пов'язаних з нею. Її (військово-соціальну роботу) доцільно розглядати у двох видах діяльності: ситуативному та плановому. Як правило, ситуативна діяльність пов'язана з практичним вирішенням певних соціальних проблем та протиріч, залагодженні соціальних конфліктів. В свою чергу, планова діяльність носить попереджувальний, профілактичний, консультативно-інформаційний характер. Варто зазначити, що будь-яка військово-соціальна діяльність спрямована на дотримання балансу в системі суб'єкт – суб'єкт, суб'єкт – об'єкт, об'єкт – об'єкт військово-соціальної роботи [4].

Варто констатувати той факт, що в Збройних Силах України військово-соціальна робота носить інформаційно-роз'яснювальний, консультативний характер, а не практичну реалізацію заходів, щодо забезпечення соціально-правового захисту військовослужбовців держави. На даний час, соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей потребує діяльності фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми соціальної сфери Збройних Сил України, у тому числі управління соціальними та іншими процесами, що мають місце в індивідуальному розвитку особистості військовослужбовця, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю і невизначеністю умов, та зорієнтованих на подальшу фахову самоосвіту.

Список використаних джерел:

1. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом [Електронний ресурс] / Михайло Матяш // Укрінформ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>.

2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України [Текст]: підр. Для слухачів, курсантів та студентів вищих навчальних закладах: у 2 ч. / 2011. – 265с.

4. Психологія соціальної роботи: підручник / за ред. Ю.М. Швалба. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 272с.

доктор філософії Беспалько А.О. (ВІКНУ)

МАСКОТЕРАПІЯ ЯК СПОСІБ ЕМОЦІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Невід’ємною частиною життя кожної особистості є емоції. Емоції є нічим іншим, як внутрішньою проекцією особистості на зовнішні подразники. Саме від вектора емоційної спрямованості залежить наскільки людина відчуває себе щасливою, ефективною і працездатною. Беззаперечно, емоційний фон у кожної людини має динамічний характер, і якщо у мирному житті переважає позитивний фон то у військовослужбовців, що приймають безпосередню участь у бойових зіткненнях він (емоційний фон) має стабільний, негативний вектор спрямованості. Постійне перебування в стані афективної напруги, постійне почуття особистої безпорадності, відсутність опори, систематичний вплив зовнішніх агресивних чинників призводять до виникнення в українських захисників емоційних проблем, розвитку негативних психічних станів, створення передумов для виникнення та розвитку психологічної травми.

Сучасна українська дослідниця та психологиня К. Кравченко зазначає, що одним із досить дієвих методів є маскотерапія. Цей метод дає змогу зняти психологічне напруження, знизити тривожність і агресію, може сприяти розвитку стресостійкості та, загалом, має дуже широкий спектр використання [1]. Загалом, даний метод допомагає побачити і вивільнити негативні емоції, дозволяє пережити їх і змінити, тим самим зняти тягар важкої життєвої ситуації, створює позитивні передумови для розкриття внутрішнього світу особистості та пошуку внутрішніх ресурсів. На сьогоднішній день, маскотерапія знаходиться в позиції активного розвитку як за кордоном так і в Україні. Маскотерапія є унікальним видом арт-терапії, що дозволяє відновити гармонію між реальністю і своєю підсвідомістю. Метод маскотерапії застосовують для роботи з самооцінкою, тривожністю, внутрішньо- і міжособистісними конфліктами, агресивністю, страхами, кризовими станами, психологічними травмами, втратами тощо. Цінність цього методу полягає в тому, що його використання можливе при вирішенні діагностичних, корекційних, психотерапевтичних та розвивальних завдань консультативного процесу.

Основними цілями маскотерапії є:

- вираження емоцій і почуттів, що пов’язаних з проблемами, які хвилюють клієнта;

- активний пошук нових форм взаємодії зі світом;
- підвищення адаптованості до постійного мінливого світу (гнучкості);
- підтвердження своєї індивідуальності.

Основні завдання маскотерапії визначаються запитом клієнта, проте основні із них можна сформулювати наступним чином:

1. допомога в усвідомленні проблеми, висловлення своїх переживань;
2. визначення основних причин пригніченості, депресії, особистої тривожності;
3. навчання навичок самоаналізу;
4. підвищення рівня самооцінки;
5. подолання негативних емоцій, формування стресостійкості;
6. пошук внутрішніх ресурсів.

Організуючи роботу за допомогою методу маскотерапії психолог (соціальний працівник) зобов'язаний дотримуватися наступних принципів:

1. *принцип суб'єктивного ставлення* – кожний учасник є особистістю, активним суб'єктом;
2. *принцип активності* – стимулювання ініціативності та активності, оскільки не можливо розібратися з власними емоціями та почуттями проявляючи пасивність.
3. *Принцип зворотного зв'язку* – обговорення процесу і отриманих результатів, відзначення динаміки емоційного стану клієнта.

Підсумовуючи зазначене, доречно відмітити, що особливістю маскотерапії є те, що в процесі роботи приймають участь психолог (соціальний робітник), клієнт та його маска. Така схема роботи надає можливість спеціалісту не нав'язувати свою волю, а лише спрямовувати емоції та раціональне переживання клієнта. Робота, що заснована на засадах рівноправності і довіри, дозволяє домогтися кращих результатів, ніж робота директивними методами.

Список використаних джерел:

1. Кравченко К.О. Обґрунтування створення метафоричних асоціативних карт «Карт» для роботи з учасниками бойових дій. *Журнал сучасної психології* №3 (26), 2022. С. 71-79. URL: <https://http://www.journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/2981/2833> (дата звернення: 10.04.2023).
2. Блінов О.А., Шопіна М.О. Метафоричні асоціативні карти як творчий інтегративний ресурс стресостійкості особистості: навч. посіб. – К.: Талком, 2016. – 123 с. 12.
3. Блінов О.А. Іноваційний психологічний інструментарій діагностики, психотерапії та психокорекції бойового стресу: навчально-методичний посібник. – К. : Талком, 2020. – 130 с.

PSYCHOCORRECTION OF MENTAL STATES OF THE MARINE CORPS MILITARY PERSONNEL

Psychocorrection of mental states of combatants is an important element of rehabilitation and return to normal life after the experience of military events. This process can include various methods and techniques aimed at restoring mental and emotional health and reducing stress and anxiety. Psychotherapy, psychophysiological methods, social support and pharmacotherapy are generally considered to be the main methods. Each case is unique, so the choice of psychocorrection methods should depend on the individual needs and symptoms of each combatant. It is important that after combat, soldiers receive the support and assistance they deserve.

To ensure effective psychological correction of combatants, it is necessary to take into account various aspects of their lives and experiences, including:

1. Military experience – from combat operations to being in military and living conditions. These factors can cause different types of stress and trauma that require attention and treatment.

2. Role in society – a soldier can feel alienation from society, rejection, underestimation and other negative emotions that can push him to isolation and depression.

3. Family relationships – hostilities can have a serious impact on relationships with family and loved ones. Family support can be very important for successful psychocorrection process.

4. Motivation - helping combatants return to normal life can be a difficult task, especially if they have lost their motivation and faith in the future. It is important to help find goals and motivation for further development.

Psychocorrection of combatants is a long-term process and requires an individual approach to each case. It is important to help combatants find a way to adapt to new living conditions and help them return to normal life.

The psychology of Marines has its own characteristics due to the specifics of their professional activity and living environment. The main features of the psychology and psychocorrection of Marines are as follows:

1. Stressful situations – Marines often find themselves in stressful situations such as combat, training, strenuous training and others. It is important to learn effective methods of stress relief and recovery of mental state.

2. Discipline – Marines have a high level of discipline and obedience, which can lead to exhaustion and fatigue. It is important to learn to relax and find a balance between work and rest.

3. Overcoming Fear – Marines are often in dangerous situations where they must overcome their fear. It is important to learn effective methods of controlling your emotions and overcoming fear.

4. Teamwork – successful Marine operations are based on teamwork. It is important to learn how to effectively communicate and interact with other team members.

Psychological support and assistance in developing effective emotional and stress management strategies, as well as teamwork skills, can help improve the effectiveness of the Marine Corps and ensure its successful functioning. Various techniques can be used in the psychocorrection of Marines, such as individual therapy, group therapy, psychological training, relaxation techniques, and others. Specialized approaches may also be used that take into account the specifics of the professional activities of the Marine Corps, for example, techniques for developing stress resistance and working with fear.

One of the effective methods of psychological correction of Marines is mental strength training, which consists in the development of mental stability and the ability to concentrate in difficult situations. This approach is based on the use of various psychological techniques, such as visualization, meditation, reinforcement of positive thoughts, etc. Additionally, it is important to remember that Marines can experience post-traumatic stress disorder (PTSD) due to their involvement in combat and other dangerous situations. In such cases, special methods of psychological support aimed at reducing PTSD symptoms and improving quality of life can be used.

Psychocorrection of the mental states of combatants from the Marine Corps is a complex and multifaceted process that includes various methods and techniques of psychological assistance. One of the most common psychocorrection techniques is psychotherapy, which involves individual or group sessions with a qualified psychotherapist. Such sessions use a variety of techniques, such as cognitive-behavioral therapy, psychodynamic therapy, emotionally focused therapy, and others. You should also pay attention to possible post-combat injuries, such as post-traumatic stress syndrome. For such cases, special techniques and therapies can be used to help remove the effects of the traumatic experience and improve general mental state of the participants. Therefore, psychocorrection of mental states of combatants should be individual and specific.

It is also important to provide participants with support from family and loved ones who can help them in the process of post-combat adaptation and mental recovery. Various social support programs can also be used to provide access to necessary services and assistance in recovery after hostilities.

Overall, it is important to remember that the psychological correction of Marines is an important element of military service and helps to ensure their physical and mental readiness to perform tasks in combat conditions. Therefore, this process should be systematic and should be given sufficient attention by the military authorities and unit leaders.

ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТНІХ ТА НАУКОВИХ УСТАНОВ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Наукова складова професійної діяльності наукових працівників освітніх та наукових установ системи Міністерства оборони України ВІКНУ полягає у генеруванні та передачі знань за допомогою дослідження, розроблення, інновації та передання технологій за допомогою індивідуальної та колективної творчості в галузі науки і використання та поширення їхніх результатів.

В ході нашої дослідної роботи було запропоновано методіку оцінки наукових працівників. Розроблена методика створює дух здорової конкуренції між науковими працівниками, що в свою чергу підвищує їх ділову і наукову активність, дозволяє формувати вектор подальшого розвитку того чи іншого науковця.

В якості практичної складової дослідних робіт ВІ організує заходи, що стосуються міжнародних відносин, які покликані налагодити контакт офіцерів, курсантів і працівників Військового інституту з партнерами з інших європейських військових або цивільних установ, з якими укладено угоди.

Результати науково-дослідних робіт впроваджуються в освітній процес на кафедрах; відбувається процес захисту дисертаційних досліджень; подаються заявки на отримання грантів від міжнародних донорів, в тому числі у рамках проекту «Українсько-німецьке університетське партнерство з трансферу технологій» (DAAD); публікуються наукові статті в наукометричних базах (Web of Science, Scopus, Index Copernicus, національні фахові видання).

Наукові працівники військових закладів долучаються до процесів академічної мобільності, що в свою чергу дозволяє знизити бар'єри, які можуть перешкоджати вільній мобільності знань, навичок і компетенцій майбутніх військових офіцерів, їхніх викладачів та інструкторів між європейськими академіями, школами, коледжами, університетами та навчальними центрами. Реалізація ініціативи зумовлена ключовою ідеєю про те, що обмін курсантами під час їхньої початкової підготовки є наріжним каменем для формування в довгостроковій перспективі вищою оперативною сумісністю та загальною культурою, що є необхідними для європейської безпеки та оборони.

Це шлях забезпечення загальноєвропейського бачення кваліфікації, якою повинен володіти офіцер після успішного завершення процесу навчання та підготовки.

ЩОДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В ВЕДУЧИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Освітні реформи європейського регіону спрямовані на пошук шляхів підвищення якості освіти, зокрема системного використання активних методів навчання, застосування в освітньому процесі сучасних інформаційних технологій дистанційного навчання. У зв'язку з цим Європейською агенцією держав-членів Євросоюзу (Frontex) був ініційований проєкт, спрямований на гармонізацію навчальної програми підготовки військових фахівців держав Європейського Союзу, країн-партнерів; у межах цього проєкту Європейські ВВНЗ і системи підвищення кваліфікації військових вдаються до застосування систем дистанційного навчання.

У вищих військових навчальних закладах для реалізації дистанційного навчання застосовується локальна відомча електронна мережа Інтранет, побудована за принципами Інтернету. У рамках системи дистанційного навчання розроблено низку курсів, які включають в електронному вигляді текстові навчальні матеріали, графічні матеріали, навчальні відеофільми і відеофрагменти, презентації, тести. Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітньому процесі ВВНЗ та можливі шляхи вирішення перепідготовки й підвищення кваліфікації, які реалізовані в таких організаційних формах: централізовані – спеціалізовані курси підготовки, курси перепідготовки, які проводяться на базі центрів підготовки або за дистанційною формою навчання.

Сполучені Штати Америки. На сьогодні програма ДН FLETC надає доступ діючим офіцерам і майбутнім офіцерам до більше ніж 1700 розроблених курсів. Частка відібраних елементів змісту підготовки FLETC щороку збільшується на 200 годин навчального плану. Програма FLETC, інформаційна мережа МНБ і Blackboard Learn підтримали ініціативу створення навчальної онлайн платформи.

Литва. Дистанційне навчання здійснюється на базі модульного середовища платформи Moodle. Використання цієї платформи є безкоштовним (потрібен тільки адміністратор і центральний комп'ютер) та надає можливість проходження дистанційного навчання із використанням ресурсів кафедр і факультетів. Ця система має низку переваг (вільний доступ до її даних, широкий спектр можливостей для складання вправ і тестових завдань) та недоліків.

Китайська Народна Республіка. Дистанційне навчання здійснюється на основі платформи «Massive Open Online Courses», до професійної підготовки з якої висувається низка вимог: спрямованість на розвиток базових компетенцій і здатність вирішувати проблемні ситуації; гнучкість; створення трирівневої цілодобової системи функціонування. Це надає можливість слухачам ВВНЗ працювати з великою кількістю високоякісних навчальних матеріалів, здійснювати інтерактивну комунікацію та оцінювати власну діяльність відповідно до їхніх уподобань. Крім того, слухачі мають можливість бачити свій рейтинг за семестр, коментувати відео та висловлювати свої позитивні або негативні враження стосовно освітнього процесу.

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В КАНАДІ

На сьогодні однією із проблем, яка потребує розв'язання відповідно до Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України, є потреба у належному навчанні співробітників кризових та стратегічних комунікацій та стратегічного планування.

Офіцер зі зв'язків з громадськістю у збройних силах Канади є радником безпосереднього керівника у сфері внутрішніх та зовнішніх комунікацій на тактичному, операційному і стратегічному рівнях, а також головним радником військового керівництва під час проведення локальних або інтернаціональних операцій. Офіцери зі зв'язків з громадськістю навчаються розвивати, виконувати та оцінювати комунікаційні спроможності та підходи в інформуванні громадськості про діяльність армії, ролі армії у суспільстві, презентувати службу та роботу в армійських підрозділах. Першочерговими та безпосередніми обов'язками офіцера зі зв'язків із громадськістю збройних сил Канади є: – аналіз та оцінювання взаємовідносин із національними та іноземними (інтернаціональними мас-медіа); – професійні зусилля з розвитку публічності збройних сил Канади; – збирання та надання громадськості необхідної зовнішньої інформації щодо діяльності підрозділів збройних сил Канади; – комунікація з журналістами, громадськістю або окремими представниками громадськості, яких цікавить або яких стосується діяльність збройних сил Канади.

Після зарахування військовослужбовець починає базову підготовку офіцерів у школі лідерства та рекрутингу збройних сил Канади у м. Сент-Жансюр-Рішельє (провінція Квебек) протягом 12 тижнів. Під час підготовки майбутній офіцер опановує загальну військову підготовку, принципи керівництва та звичаї збройних сил Канади, базові знання щодо поводження зі зброєю, надання першої медичної допомоги. Під час навчання майбутньому офіцерові надають можливість перевірити набуті знання під час практичних навчань, з питань захисту сил, фізичної підготовки, польової підготовки, навігації та керівництва силами; наступним кроком у навчанні є професійна підготовка в центрі навчання по зв'язках із громадськістю Міністерства оборони Канади у м. Гатино (провінція Квебек).

Якщо кандидат має вищу освіту в галузі комунікацій, зв'язків із громадськістю, міжнародних відносин або журналістики, то керівництво Канадської армії приймає рішення про те, що академічна програма відповідає критеріям запропонованої роботи і його можуть направити на навчання після базового курсу. Попередній досвід роботи у журналістиці або зв'язків із громадськістю є перевагою, але перед будь-яким призначенням обов'язковим є проходження базової підготовки для одержання кваліфікації офіцера служби зі зв'язків з громадськістю.

Після базової підготовки офіцерів, підрозділ постійної дислокації ініціює подальшу додаткову підготовку службовця за спеціальними навичками.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗС УКРАЇНИ

Питання гуманітарного розвитку Збройних Сил України є дуже актуальними, оскільки вони допомагають покращити взаємодію між Збройними Силами та цивільним населенням, а також підвищити рівень захисту прав та свобод людей в зонах конфлікту та під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Один з основних аспектів гуманітарного розвитку Збройних Сил України - це підвищення рівня гуманітарної освіти серед військовослужбовців. Вона допомагає підвищити культуру прав людини, розуміння потреб та проблем громадян, а також забезпечити належну взаємодію зі суспільством. Гуманітарна освіта для військовослужбовців має включати такі предмети, як історія, філософія, соціологія, психологія, політична наука, право, мовознавство та культурологія. Вони допомагають розширити кругозір військовослужбовців та забезпечити належну підготовку до взаємодії з цивільним населенням, включаючи забезпечення допомоги та підтримки учасникам конфліктів [1, С.47].

Також важливо забезпечити належну кількість годин на гуманітарну освіту в навчальних програмах для військових навчальних закладів та організувати додаткові семінари та тренінги, які допоможуть збільшити кількість знань в цій галузі.

Гуманітарна освіта також повинна бути орієнтована на розвиток критичного мислення та етичних норм в поведінці військовослужбовців. Вони повинні розуміти важливість дотримання прав людини та права на свободу думки, релігії та віросповідання, а також прагнути до побудови відносин на основі довіри та взаємодії з місцевим населенням. Це дозволить їм краще розуміти потреби та проблеми цивільного населення, а також встановлювати з ним контакт та підтримувати його.

Іншим важливим аспектом є розвиток психологічної підтримки військовослужбовців та їх родин. Війна та конфлікти можуть мати негативний вплив на психіку людей, тому необхідно забезпечувати належну підтримку після повернення з зони бойових дій та в період служби.

Під час виконання службових обов'язків військовослужбовці зазнають значних стресів і психологічних навантажень, які можуть вплинути на їх фізичне та психічне здоров'я. Для підтримки військовослужбовців у складних ситуаціях потрібні якісні психологічні послуги.

Один зі способів розвитку психологічної підтримки військовослужбовців – це підвищення кваліфікації психологів, які працюють з військовослужбовцями. Вони повинні мати достатній досвід та знання з питань психології війни, психології кризових ситуацій та посттравматичного стресового розладу. Також важливо, щоб психологи були належно оснащені технічними засобами для проведення психологічних консультацій, наприклад, відео зв'язок та онлайн-платформи.

Окрім цього, можна проводити тренінги для військовослужбовців з питань психологічного самопізнання, стресового менеджменту та психологічної реабілітації. Це допоможе збільшити самосвідомість та здатність військовослужбовців до розуміння власних емоцій та почуттів та їх регулювання.

Розвиток психологічної підтримки військовослужбовців також може включати створення телефонної лінії підтримки та консультацій, яка працює цілодобово.

Також важливо взаємодіяти з місцевим населенням, використовуючи різні інструменти гуманітарної дипломатії, такі як проекти із соціального розвитку та відновлення інфраструктури, щоб покращити сприйняття Збройних Сил та зменшити напруженість між військовими та цивільним населенням. Для цього, на мою думку, необхідно виконувати наступний ряд заходів: можна проводити спільні заходи з цивільним населенням, наприклад, волонтерські акції, благодійні заходи, спортивні змагання та інші; можна використовувати соціальні мережі та інтернет-ресурси для взаємодії з цивільним населенням та інформування про діяльність Збройних Сил; важливо здійснювати розвідку громадської думки та аналізувати результати, щоб вчасно реагувати на можливі конфліктні ситуації та запобігати їх виникненню; важливо розвивати співпрацю між Збройними Силами та цивільним населенням, зокрема, залучати громадські організації, місцеву владу та бізнес до спільних проектів та заходів [2, С. 5].

Отже, розвиток гуманітарної діяльності Збройних Сил передбачає комплексний підхід, який включає в себе різноманітні заходи з підвищення кваліфікації військовослужбовців, розвитку психологічної підтримки, співпраці з громадою та розвідки громадської думки. Тільки такий підхід може допомогти зберегти і підвищити авторитет Збройних Сил серед населення та забезпечити ефективну взаємодію між військовими та цивільним населенням. Так, саме комплексний підхід є ключем до успіху в розвитку гуманітарної діяльності Збройних Сил. Важливо розуміти, що це процес, який потребує тривалого та системного підходу. Не можна очікувати миттєвих результатів, оскільки відносини між військовими та громадою формуються протягом багатьох років.

Список використаних джерел:

1. Вітченко А.О. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*. 2019. №2. С. 44–50.
2. Лозовий В.С. Роль гуманітарної освіти у формуванні національної ідентичності та консолідації суспільства в умовах суспільно-політичної кризи в Україні. *Гуманітарна освіта у вищій школі: історичний досвід, проблеми та перспективи*: збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. м. Кам'янець-Подільський, 11-12 вер. 2018 р. С. 3–8.

канд.техн.наук, с.н.с. Гупало А.Ю. (ДВОН СГП МО України)
канд.техн.наук, с.н.с. Атрохов А.В. (ДВОН СГП МО України)

МЕТОДИКА ПОШУКУ НЕОБХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ПРАЦІВНИКА НУ, НАУКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВВНЗ ТА/АБО ВВП(ЗВО) МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Рівень розвитку науки і техніки є визначальним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту громадян, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Професійний розвиток наукових працівників наукових підрозділів вищих військових навчальних закладів і наукових установ передбачає безперервний процес набуття нових та вдосконалення раніше набутих професійних та загальних компетентностей, необхідних для професійної діяльності, передбачає постійну самоосвіту та інші види і форми професійного зростання і може здійснюватися, шляхом формальної та неформальної освіти, стажування, здійснення професійної діяльності, що передбачає першочерговий етап проведення дослідження це уміння працювати з науковою літературою. Тому що, наукові дослідження в будь-якій галузі науки повинні базуватися на надійній та достовірній інформації. Обов'язковою вимогою до дослідника є всебічне та глибоке вивчення ним досвіду попередників, які займалися вирішенням як обраної, так і суміжних проблем.

Початком наукового дослідження (наукової роботи) є вивчення літературних джерел, що дозволяє практично обрати та конкретизувати тему дослідження, визначити об'єкт та предмет дослідження, розробити теоретичні передумови майбутньої наукової роботи, допомагає визначити актуальність обраної теми. Інформаційна база дослідження відіграє важливу роль у створенні гіпотези, яка є відправною точкою у наукових дослідженнях.

Інформація відіграє визначальну роль у вивченні історії проблеми, що досліджується. Знання історії питання й методик дослідження, що використовувалася раніше, дозволяє уникнути дублювання виконаних робіт і повторення помилок, а також розглянути предмет у динаміці, простежити загальні тенденції та подальші шляхи його розвитку і на цій основі будувати науковий прогноз.

Для інформаційного пошуку необхідно використовувати інформаційні видання органів науково-технічної інформації, автоматизовані інформаційно-пошукові системи, бази даних, банки даних, Internet. Дані пошуку можуть бути використані безпосередньо, однак найчастіше вони використовуються для виявлення первинних джерел інформації, якими є наукові праці (монографії,

збірники) та інші, необхідні для наукової роботи видання. Так забезпечується повнота інформаційної бази дослідження.

Методика пошуку необхідної інформації складається з кількох етапів та передбачає пошук відповідей на чотири основні питання, які повинен ставити перед собою дослідник: *що?, де?, як (яким чином) шукати?, як опрацювати?*

Етап 1 (Що шукати?) – виділення основних проблем, питань, завдань теми дослідження та ключових понять.

Етап 2 (Де шукати?) – визначення переліку джерел, в яких може висвітлюватися інформація щодо виділених проблемних питань.

Етап 3 (Як шукати?) – вибір прийомів, за допомогою яких здійснюватиметься робота з обраними літературними джерелами (опрацювання каталогів бібліотек, робота в мережі Internet, робота з інформаційною базою тощо).

Етап 4 (Як опрацювати?) – одержання текстів (ксерокопіювання або ж читання) та їх безпосередня обробка.

Підсумовуючи вище сказане надає підстави зробити висновки, що тематичний аналіз наукового працівника передбачає опрацювання матеріалів, розподілених між різними питаннями досліджуваної проблеми. В цьому випадку робота дослідника значно спрощується, витрачається менше часу. Але разом з тим стає можливим менш детально проаналізувати наявну у дослідника інформацію.

Огляд повинен повно і систематизовано містити виклад аналізу опрацьованих літературних джерел і повністю відображати стан питання, якому присвячене дослідження. Найвні в ньому відомості повинні давати можливість об'єктивно оцінювати науковий рівень дослідження, правильно обирати шляхи та засоби досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Наукова і науково-технічна діяльність у Збройних Силах України 2020 рік: Звіт МО України. К.: 2021. – 178с.

2. Спірін О.М. Модель використання відкритих електронних науково-освітніх систем для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників / О.М. Спірін, С.М. Іванова, А.В. Яцишин, Л.А. Лупаренко, А.Ф. Дудко, А.В. Кільченко// Інформаційні технології і засоби навчання, 2020, Том 77, №3. – С. 302 – 323.

3. Bakhov I. Leadership abilities of a Military Manager, Professionalism of a Commander as the Guarantee of the Practice of Effective Activity of a Military Organization / I. Bakhov, V. Ryzhykov, O. Kolisnyk. // International Journal of Engineering and Technology. – 2018. – №7. – С. 45–49.

МОЛОДІЖНА ВІЙСЬКОВА НАУКА У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Сьогоднішній світ потребує висококваліфікованих фахівців у різних галузях, включаючи військову науку. Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (КНУ) ставить своєю метою підготовку молодих фахівців, які зможуть внести значний внесок у розвиток військової науки та зміцнення обороноздатності України.

Молодіжна військова наука в КНУ базується на комплексі спеціальних освітніх програм, що мають на меті надати студентам фундаментальні знання та навички у військовій науці. Курси з військової стратегії, тактики, військової історії, організації та управління військовими силами й інших дисциплін спрямовані на підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних працювати у сучасних умовах.

Також студенти мають можливість займатися науково-дослідною роботою під керівництвом досвідчених науковців. Це сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та вміння працювати з науковою літературою. Така робота також допомагає студентам розуміти актуальні військові проблеми та розробляти нові технології, стратегії та методи для їх вирішення.

Крім того, молодіжна військова наука у КНУ підтримує тісні зв'язки з військовими установами та організаціями України, а також зарубіжними партнерами. Ця співпраця дозволяє студентам отримувати практичний досвід, знайомитися з реальними викликами військової сфери та розробляти рішення, які будуть відповідати потребам військової безпеки країни. КНУ також забезпечує взаємодію студентів з військовими ветеранами. Це допомагає студентам краще зрозуміти реальні аспекти військової служби та формувати глибоке розуміння військової науки та її ролі у суспільстві.[1-2]

Отже, молодіжна військова наука у КНУ відіграє важливу роль у підготовці молодих фахівців для військової сфери. Завдяки комплексному підходу до навчання, який включає фундаментальні теоретичні знання, науково-дослідну роботу, практичний досвід, співпрацю з військовими установами та ветеранами, студенти КНУ здобувають високий рівень професійної підготовки. Це сприяє розвитку військової галузі наук та зміцненню обороноздатності України.

Список використаних джерел

1. Джус О.А. Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерство освіти і науки України інститут держави і права ім. ВМ Корецького НАН України Національна академія наук України.
2. Джус О.А. Міжнародне військове партнерство та його роль у забезпеченні державного суверенітету України. Київ, 2018.

РОЛЬ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПЕРЕМОГИ

Початок війни в Україні у 2022 році суттєво вплинув на геополітичну ситуацію в усьому світі. Конфлікт спричинив низку дипломатичних та військових дій, які призвели до складних змін у динаміці сил, альянсів та регіональної напруженості. У цьому есе ми проаналізуємо зміни, які відбулися на геополітичній арені після початку війни в Україні.

Конфлікт в Україні призвів до значної зміни балансу сил в Європі. Анексія Криму Росією в 2014 році стала першим великим актом агресії, який кинув виклик європейському порядку з часів закінчення холодної війни. Однак вторгнення Росії в Україну в 2022 році ознаменувало нову і більш значну ескалацію конфлікту, що призвело до різкого зростання напруженості у відносинах між Росією і Заходом.

Одним із безпосередніх наслідків конфлікту стало запровадження економічних санкцій проти Росії з боку США та Європейського Союзу. Санкції були спрямовані на банківський, енергетичний та оборонний сектори Росії, що призвело до значного спаду в російській економіці. Це, в свою чергу, сприяло послабленню геополітичного впливу Росії, яка бореться за збереження своїх позицій на світовій арені.

Конфлікт також спричинив зміну балансу сил на Близькому Сході. Втручання Росії в сирійську громадянську війну стало значним фактором конфлікту. Російська військова інтервенція допомогла утримати сирійський режим при владі, що ще більше зміцнило позиції Росії на Близькому Сході. Однак конфлікт в Україні призвів до зміни балансу сил, оскільки країни регіону почали шукати нові союзи та партнерів.

Однією з найбільш значущих змін на геополітичній арені стала зміна альянсів. Конфлікт в Україні призвів до зміцнення альянсу НАТО, оскільки країни Східної Європи стали більш стурбовані російською агресією. Альянс розширює свої військові можливості в регіоні, що призвело до значного зростання напруженості у відносинах з Росією. З іншого боку, конфлікт також призвів до формування нових альянсів, таких як Шанхайська організація співробітництва (ШОС), до якої входять Китай, Росія і кілька країн Центральної Азії. ШОС розширює свій вплив у регіоні, що викликає занепокоєння на Заході.

Війна в Україні також призвела до зміни світового порядку, оскільки країни почали переоцінювати свої відносини з великими державами. Китай, наприклад, зміцнює свої відносини з Росією, що призвело до зміни балансу сил в Азії. Сполучені Штати намагаються протистояти зростаючому впливу Китаю, зміцнюючи свої відносини з Японією, Південною Кореєю та Індією.

1. Отже, початок війни в Україні у 2022 році призвів до значних змін на геополітичній арені в усьому світі. Конфлікт спричинив низку дипломатичних та військових дій, які призвели до складних змін у динаміці сил, альянсів та регіональної напруженості. Конфлікт послабив геополітичний вплив Росії, спричинив зміну балансу сил на Близькому Сході та призвів до формування нових альянсів. Конфлікт також спричинив переоцінку відносин з великими державами, що призвело до зміни світового порядку.

ВПЛИВ ТЕМПЕРАМЕНТУ НА СТИЛЬ ЛІДЕРСТВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Питання зв'язку між лідерством і типом темпераменту є актуальним. Успішним лідером може стати людина з будь-яким типом темпераменту. Прикладом є чимало ситуацій з реального життя людей, які досягнули успіху в роботі, не дивлячись на значні відмінності у вмінні керувати підлеглими через різні типи темпераментів.

Але чи є такий тип темпераменту, який найчастіше зустрічається у командирів? Чи є врешті-решт такий тип темпераменту, який найбільше сприяє кар'єрному злету, ніж інші? Розглянемо всі види темпераментів та проаналізуємо їхній прояв у професійній діяльності.

Сангвінік – це доволі жвава особа, оптиміст за натурою, постійно прагне до зміни вражень. Невдачі й неприємності переживає порівняно легко. Настрої сангвініка мінливі, але депресивність чи надмірна агресивність не переважають. Негативними якостями сангвініка є: легковажність, неохайність, мінливість. Крім того, він може неякісно виконати завдання, якщо не матиме до нього інтересу, а під впливом товаришів може допустити порушення військової дисципліни.

Холерик – нетерплячий, запальний. Відрізняється чималою активністю у робочій сфері та загалом в життєдіяльності, різко реагує на критику в свою сторону, але промовчить у випадку поваги до особи, яка робить зауваження. Він винятково завзятий у роботі, але нерідко неврівноважений, схильний до різкої зміни настроїв, емоційних спалахів, важко підтримує контакти з людьми, які йому не подобаються, намагається повчати товаришів, честолюбний, здатний на безрозсудні вчинки й грубість. Проте такі особистості вельми харизматичні, що допомагає їм подобатися іншим та бути прикладом. До прикладу на полі бою у разі втрати самоконтролю якимсь військовослужбовцем холерик не розгубиться і одразу надасть допомогу побратиму. Також такі особистості мають чималий рівень відваги та рішучості в екстремальних умовах.

Флегматик – ця людина на вигляд спокійна і врівноважена, повільна і неповоротка, незворушна. Почуття, настрої, як правило, стійкі, свої емоції і душевні стани виражає у виняткових випадках. Дуже посидючий і працездатний, у дружбі легко підкоряється, як товариш надійний. Але в певних умовах може виявити лінь, інертність, пасивність, вимагає повторення поставлених задач та не поспішає їх виконувати.

Меланхоліком називають людину, схильну до глибоких переживань, болісно чуттєву, із зниженою активністю, з нестійкою увагою. Меланхолік вразливий, недовірливий, болісно реагує навіть на незначні образи. Важко пристосовується до нового колективу, у незвичній обстановці перебуває в напруженому стані. Фізично слабкий, не сміливий, впертий. Але самокритичний, суворо відноситься до себе й інших, досить принциповий. Серйозно ставиться до праці, любить сіру буденність, через це такі особи не бачать сенсу в щось вірити, рухатися вперед, відкривати щось нове, вони надають перевагу пасивній

життєдіяльності. З позитивних рис дані особистості чуйні і чутливі товариші, можуть стати душею колективу.

Серед лідерів найчастіше зустрічаються холеричні особистості. Вони хоч і мають агресивні риси характеру, проте, як доводить досвід, вправно вміють маніпулювати людьми. Особовий склад не захоче порушувати військову дисципліну знаючи, що його чекає покарання. Також люди з «серйозними» рисами обличчя можуть чинити приголомшливий вплив на людей одним своїм поглядом. Навряд чи хтось захоче сперечатися з холериком, тим паче, коли він командир. Лідери-холерики завзяті, тому протягом служби буде вестися постійний контроль за проведенням занять з особовим складом, рівнем, фізичного та психічного здоров'я.

Підсумувавши все вищесказане, можна лише додати, що лідерами стають, а не народжуються, армія має стати місцем, що розвиває лідерство в кожному та створює можливості кар'єрного росту для найкращих. Для цього необхідно переглянути застарілі методи управління особовим складом, що досі використовують у війську. Також слід змінити підходи до відбору, оцінювання, заохочення, просування по службі, підтримки та розвитку найкращих лідерів. І врешті-решт нашій армії не буде рівних у вмінні виховувати мужніх, відповідальних командирів.

Список використаних джерел:

1. Таран О.В. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних силах України, Генеральний штаб ЗС України №3736 НВГШ від 02.12.2020 арк.23;
2. Бойко О. Суть прямого лідерства в армії. 2022. URL: https://petrimazepa.com/uk/sut_pryamogo_liderstva_v_armii (дата звернення: 09.09.2022);

*канд.психол.наук Балабушка Є.О. (ВІКНУ)
Зайцев І.К. (ВІКНУ)*

ПОШИРЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ ЧИННИК ЗАГРОЗ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩУ

З початку минулого століття питання про зброю масового ураження набуло актуальності.

Після закінчення Першої світової війни одним з перших найважливіших документів про заборону використання зброї масового ураження був «Протокол щодо заборони використання у війні задушливих, отруйних та інших газів і бактеріологічних методів ведення війни», підписаний 17 червня 1925 року у Женеві. Кожного року вчені виявляли нові хімічні елементи у таблиці періодичної системи, а це у свою чергу сприяло розвитку зброї масового ураження.

Під кінець Другої світової війни за допомогою перших атомних бомб було знищено японські міста Хіросіма і Нагасакі. Між Договором про нерозповсюдження ядерної зброї і бомбардуванням пройшло 20 років, за цей час було розроблено близько 30 тисяч боєголовок. У кінці 40-х років ХХ століття розпочалася гонка озброєнь та поширенням зброї між країнами та континентами. Після розпаду Варшавського пакту було призупинено розробку нової технології

для масового знищення людей.

Статус «старих» ядерних держав (США, Росія, Великобританія, Франція і Китай), в якості єдиних «легітимних» членів ядерного клубу, на міжнародно-правовому рівні впливає з положень Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р. - у пункті 3 статті IX цього документа зазначено: *»Для цілей цього Договору державою, що володіє ядерною зброєю, є держава, яка здійснила і підірвало ядерну зброю або інший ядерний вибуховий пристрій до 1 січня 1967 року»*. У зв'язку з цим ООН і зазначені п'ять «старих» ядерних держав вважають що поява чотирьох «молодих» (Індія, Пакистан, КНДР, Ізраїль) членів Ядерного клубу є міжнародно незаконною та несе потенційний чинник загроз у глобальному плані.

На початку нового тисячоліття з'явилась нова проблема з незаконними збройними формуваннями, які скупляють и вибудовують нову зброю для знищення людства. З цим тероризмом важко боротись, коли точної інформації немає. На даний час міжнародні організації є дуже важливою ланкою у боротьбі з нерозповсюдженням зброї масового ураження, які ведуть боротьбу з нерозповсюдженням та не випробуванням ЗМУ на всіх материках світу.

На даний момент на озброєнні сучасних держав перебувають три основні види зброї масового ураження: хімічна, біологічна, ядерна зброї. Зброя масового знищення гіпотетично може працювати і на інших принципах: інфразвукова, радіологічна, надрадіочастотна, генетична, сейсмічна, променева зброї. Офіційно жодного прийняття на озброєння зразків подібної зброї не оголошено.

Таким чином, зараз поширення зброї масового ураження – потенційний чинник загроз безпековому середовищу. Якщо не припинити поширення та розробку нових технологій знищення людства, а також не зупинити роботу АЕС, ГЕС та хімічних заводів, то вони можуть стати важливим стратегічним об'єктом для терористів, що матиме катастрофічні наслідки.

Список використаних джерел:

1. Галака С. Ядерний клуб // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К. : Парламентське видавництво, 2011. — С. 795.

2. Окладна М. Г. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї в аспекті сучасних проблем міжнародних відносин. Право та інновації. 2020. №. 4 (32)

3. Ткачук А. І., Колтко Ю. С. Сучасні особливості вивчення глобальних проблем людства загальносвітового рівня. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки (ЦДПУ ім. В. Винниченка). Кропивницький, 2018. Вип. 173. Ч. 2.

4. Смолянчук В. Ф. Зброя масового ураження // Велика українська енциклопедія: [у 30 т.] / проф. А. М. Киридон (відп. ред.) та ін. — К. : ДНУ «Енциклопедичне видавництво», 2016.

5. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року ООН; Договір, Міжнародний документ від 01.07.1968.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text

6. Alexander K. Bollfrass and Stephen Herzo. The War in Ukraine and Global Nuclear Order. Survival. 2022. Vol. 64. N 4.

ТЕМПЕРАМЕНТ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільш узагальненою динаміко-енергетичною характеристикою індивідуальності людини є індивідуально-стійка система інваріантних психобіологічних, формальних властивостей індивідуальної поведінки або *темперамент*.

Вперше поняття «темперамент» (від лат. *temperans* – «помірний») ввів старогрецький лікар Гіппократ. Під *темпераментом* він розумів і анатомо-фізіологічні, і індивідуальні психологічні особливості людини.

Зазначимо, що *темперамент* – це стійке об'єднання індивідуальних особливостей людини, пов'язаних з динамічними особливостями її психічної діяльності: інтенсивності, швидкості, темпу, ритму психічних процесів і станів.

Як зазначав Б. Теплов *темперамент* – це характерна для людини сукупність психічних особливостей, що відображаються в емоційній збудливості; у більшій або меншій тенденції до сильного вираження почуттів зовні; в швидкості рухів, загальної рухливості людини.

Л. Виготський до *темпераменту* відносив особливості складу усіх природжених і спадкових реакцій, спадкову конституцію людини. У відповідності з його уявленнями, *темперамент* – це «та сфера особистості, яка виявляється в інстинктивних, емоційних і рефлексорних реакціях людини». Автор також виділив дві основні характеристики темпераменту: тілесну виразність та характер і темп рухів.

І. Павлов ототожнював темперамент з типом нервової системи: «...тип нервової системи – це те, що позначають словом «темперамент» – зазначав дослідник – темперамент є найбільш загальною характеристикою нервової системи індивіда, яка накладає відбиток на всю його психічну діяльність. Науковець довів, що фізіологічною основою темпераменту є тип вищої нервової діяльності, який визначається співвідношенням основних властивостей нервової системи: сили, урівноваженості і рухливості процесів збудження і гальмування, що протікають в нервовій системі. Тип нервової системи визначається генотипом, тобто спадковим типом.

Так, І. Павлов описав чотири, типи нервової системи, як комплекси основних властивостей нервових процесів. *Слабкий тип*, який характеризується слабкістю як збудливого, так і гальмівного процесів; *сильний неврівноважений тип*, який характеризується сильним збудливим процесом і відносно сильним процесом гальмування, тобто неврівноваженими процесами збудження й гальмування; *сильний урівноважений рухливий*; *сильний урівноважений інертний*.

Уявлення С. Рубінштейна щодо *темпераменту* зводилися до акцентуації уваги на його динамічних характеристиках, які відображаються в імпульсивності, темпі, силі, стійкості, напруженості, амплітуді коливань психічних процесів. При цьому науковець підкреслював, що динамічна характеристика психічної діяльності

носить незалежний, уособлений характер, вона залежить від змісту діяльності і конкретних умов здійснення цієї діяльності, від ставлення до цих умов.

Б. Ананьев розглядав *темперамент* як «сукупність фізіологічних і психічних особливостей людини». В якості провідних характеристик автором були визначені сила, швидкість і стійкість психічних процесів. Іншими найважливішими показниками темпераменту він вважав чутливість і вразливість людини, особливості переживання власних вчинків і дій.

Схоже уявлення щодо темпераменту мав О. Леонтьев. Так, *темперамент* – це, основана на природженому типі вищої нервової діяльності, сторона особистості, яка виражається в емоційній збудливості (швидкості навіювання, стійкості і яскравості емоцій) і пов'язаній з цією збудливістю темпі психічних процесів.

Значний внесок у розробку проблеми темпераменту був здійснений В. Мерліним, який запропонував розглядати його на основі вивчення окремих його проявів – його властивостей, під якими він розумів природні психічні властивості, які характеризують динамічну сторону психічної діяльності: швидкість виникнення і стійкість психічних процесів, їх інтенсивність, спрямованість психічної діяльності тощо. Властивості темпераменту характеризують саме особливості психічної діяльності, а не фізіологічні процеси, хоча і пов'язані з останніми.

В. Небиліцин виділив такі властивості темпераменту, як: сенситивність (чутливість); реактивність (легкість виникнення реакції, спонукання до дії); пластичність (мінливість) – ригідність (інертність) установок; тривожність (схильність до занепокоєння); екстравертованість (відкритість, товариськість) – інтровертованість (замкнутість); емоційну збудливість, експресивність (енергійність прояву емоцій в жестах, мові); активність довільної цілеспрямованої діяльності.

канд.соціол.наук, доц. Кожедуб О.В. (ВІКНУ)
канд.психол.наук, доц. Чаусова Т.В. (УМО)

ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО УМОВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Досліджуючи особливості впливу темпераментальних характеристик військовослужбовців на процес їхньої соціально-психологічної адаптації до умов військової служби доцільно використати комплекс психодіагностичних методик, до якого входить *Обистісний опитувальник Айзенка, Методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда та Методика оцінки адаптаційних здібностей особистості (багаторівневий особовий опитувальник «Адаптивність-200»)*

Коротко охарактеризуємо ці методики. Так, *Обистісний опитувальник Айзенка (EPQ)* зазвичай використовують для вивчення індивідуально-психологічних рис особистості з метою діагностики ступеня прояву властивостей, які є одними з основних компонентів особистості. Так, опитувальник містить 90 питань (за шкалою нейротизму – 23, за шкалою екстра-

інтроверсії – 21, за шкалою психотизму – 24, за шкалою брехні – 21).

Зазначимо, що при обробці результатів опитування підраховується кількість відповідей досліджуваного, які співпали з «ключем». За відповідь, яка співпала з ключем ставиться 1 бал, за ту, яка не співпала – 0 балів. Отримані бали підсумовуються. За допомогою даної матриці визначаємо приналежність кожного респондента до одного з дев'яти типів особистості, використовуючи ступінь вираженості екстраверсії та нейротизму.

Кожному типу особистості відповідають такі зовнішні прояви: *холерик* – агресивний, запальний, імпульсивний, часто змінює свої погляди; *холерико-сангвістичний тип* – оптимістичний, активний, екстравертований, товариський, доступний; *сангвінік* – говіркий, зі швидкою реакцією, невимушений, жвавий; *сангвініко-флегматичний тип* – безтурботний, стабільний, спокійний, врівноважений; *флегматик* – надійний, вміє володіти собою, мирлюбивий, розсудний; *флегматико-меланхолійний тип* – старанний, пасивний, інтроверт, тихий, нетовариський; *меланхолік* – стриманий, песимістичний, тверезий, ригідний; *меланхолійно-холеричний тип* – сумлінний, примхливий, нейротичний, образливий, неспокійний; нормальний тип.

Методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда призначена для визначення рівня особистісної адаптованості, яка розглядається як узгодженість вимог соціального середовища та особистісних тенденцій, вона передбачає реалістичну оцінку себе та оточуючої дійсності, особистісну активність, гнучкість, соціальну компетентність. Також співставлення критеріїв *адаптивності* (36 суджень з 101) з критеріями особистісної зрілості в тому числі: почуття власної гідності і уміння поважати інших, відкритість реальної практики і взаємин, розуміння своїх проблем і прагнення оволодіти і подолати їх. На противагу, критерії *дезадаптації* (37 висловлювання) передбачають: неприйняття себе та інших, наявність захисних бар'єрів в осмисленні свого актуального досвіду, уявні проблеми, відсутність гнучкості. 28 висловлювань які залишилися – нейтральні. В їх число входить контрольна шкала – шкала брехні.

Методика оцінки адаптаційних здібностей особистості (багаторівневий особовий опитувальник «Адаптивність-200»). Опитувальник призначений для вивчення адаптаційних можливостей військовослужбовців на основі оцінки деяких соціально-психологічних і психологічних характеристик особистості, що відображають інтегральні особливості психічного і соціального розвитку. Дана методика використовується для вирішення задач визначення рівня стійкості до бойового стресу. Вона містить 200 питань. Крім традиційних шкал: ПР (психічна регуляція), КП (комунікативний потенціал) і МН (моральна нормативність) до даної версії опитувальника увійшли додаткові шкали: ВПС (військово-професійна спрямованість), ДАП (схильність до девіантних форм поведінки) і СР (суїцидальний ризик).

Отже, комплексне використання описаних методик дає можливість встановити кореляційні зв'язки між типом темпераменту військовослужбовця та успішністю процесу його соціально-психологічної адаптації.

ДО ПИТАННЯ СУБДЕПРЕСИВНОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України актуалізувало проблему психічного здоров'я всіх громадян – і військовослужбовців, і цивільних.

Депресивний стан знаходиться в полі зору теоретиків та практиків психологічної науки. У своїй публікації ми розглянемо *субдепресивний стан*, який супроводжується такими депресивними симптомами, як знижений настрій, втрата інтересу до звичних занять, порушення сну та апетиту, відчуття втоми та безсилля.

Поняття «субдепресивний стан» використовується в клінічній практиці для опису пацієнтів, які мають симптоми депресії, але не відповідають повним критеріям для діагностики клінічної депресії. Так, субдепресивний стан може бути першим етапом розвитку клінічної депресії, яка є однією з найбільш поширених та серйозних психічних розладів. Також, цей стан може бути пов'язаний з різними факторами, такими як соціальне середовище, генетичні чинники, переживання травми та стресу. Субдепресивний стан може впливати на якість життя та працездатність людини, тому вивчення цього стану допомагає розробляти ефективні методи підтримки та покращення психічного здоров'я людей.

Зазначимо, що вивчення субдепресивного стану має велике значення в теорії та практиці психології, оскільки такий стан є початковим етапом формування та розвитку депресії та інших психічних розладів.

Поняття «субдепресивний стан» ввів американський психіатр Карл Нессет в 1970-х роках. Він описав цей стан як менш виражену форму депресії, коли людина може відчувати певний дискомфорт і незадоволення життям, але при цьому може продовжувати виконувати свої повсякденні обов'язки.

Роберт Янг – британський психіатр, який описував субдепресивний стан як «легку депресію» або «депресію з невираженими симптомами», вважав, що цей стан може бути перехідним між нормою та депресією.

Джон Холланд – американський психолог, який здійснив багато досліджень щодо розуміння причин та наслідків депресії та інших психічних розладів, у своїх роботах описав субдепресивний стан. Він наголошував на важливості його розуміння у попередження розвитку клінічної депресії.

У своїй роботі яка мала назву «Subsyndromal Depression: A New Mood Disorder?» (Субдепресивний стан: новий розлад настрою?) науковець пропонує, розглядати субдепресивний як розлад настрою, який може мати значний вплив на психічне здоров'я та якість життя людей.

Зважаючи на викладене вище, можна зробити висновок, що актуальність вивчення даного стану є дуже великим це дає можливість зрозуміти причини та механізми розвитку депресії та попередити їх. Оскільки субдепресія може виникати як наслідок різних факторів, включаючи стресові ситуації, психологічну травму, хронічну втому та інші, вивчення цього стану допомагає

розробляти індивідуальні підходи до лікування та психотерапії, що дає кращі результати в порівнянні з універсальними методиками. Крім того, вивчення субдепресивного стану допомагає покращувати загальну якість життя людини, її продуктивність та зменшувати ризики розвитку серйозних психічних захворювань.

*ЗМС, проф. Кочергіна Т.І. (КНУ)
канд.техн.наук, доц. Демянюк О.С. (ВІКНУ)*

ІНДИВІДУАЛІЗОВАНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Останнім часом у системі освіти спостерігається стрімкий розвиток нових форм навчання, і навіть модифікація традиційних форм. Розглянемо різні форми індивідуалізованої освіти:

- Індивідуальна форма навчання. Вона передбачає роботу вчителя з окремим учнем індивідуально, часто вдома. У XVIII – XIX ст. ця форма навчання практикувалася у сімейному вихованні серед заможних верств суспільства у вигляді гувернантства, яке частково відродилося й сьогодні. В даний час індивідуальне навчання служить формою додаткової роботи, частіше з дітьми, що потребують особливої допомоги, у тому числі з тими, хто в силу захворювання, інвалідності не може відвідувати аудиторні заняття.

- індивідуально-групова форма, коли учні різного віку, рівня підготовленості збираються в одному місці та один педагог, по черзі працюючи з кожним та даючи їм завдання, може навчати групу учнів. Індивідуально-групова форма є сьогодні, зокрема, основною у сільській малокомплектній школі.

- власне індивідуалізовані системи (форми) навчання – досить широкий клас систем навчання, які почали складатися початку XX в. Системи індивідуального навчання організують індивідуальне просування загальною для даного контингенту учнів програми.

Реалізація індивідуалізованого навчання здійснювалася та здійснюється у різних модифікаціях:

- Дальтон-план (початок XX ст. – 30-і рр. XX ст.), в основі якого лежали: самостійний розподіл учнями часу та порядку навчальної роботи за консультаційної допомоги вчителя, гнучка система організації та обліку індивідуального просування учня у міру виконання завдань.

- Бригадно-лабораторний метод, застосовувався в СРСР у загальноосвітніх школах, а також у ВНЗ та технікумах у 20-х – на початку 30-х рр.; XX ст. Він склався під впливом дальтон-плану. У основу організації роботи було покладено бригади, створювані з учнів на чолі з бригадиром. Учні працювали за завданнями, розрахованими на термін від 2 тижнів до 1 місяця.

- Батавія-план (Batavia Plan), широкого поширення набув на початку XX ст. У рамках Батавія-плану з класом або групою збільшеної чисельності працювали 2 викладачі. «Основний» вчитель вів фронтальну роботу з класом під час уроку, помічник – індивідуальні заняття з окремими учнями після уроків. Таке

поєднання колективного навчання з індивідуальним як у початковій, і у середній школі дозволяють забезпечити всім учням необхідну допомогу у просуванні вивчення матеріалу.

- Келлера план, персоналізована система навчання, запропонована 1968 р. американським психологом і педагогом Ф.С. Келлер в узагальненому вигляді як загальнодидактична система навчальної роботи у вищій школі.

Келлер-план орієнтує на індивідуальну роботу учнів та студентів у своєму темпі; використання лекцій лише з метою мотивації та загальної орієнтації учнів, поточну оцінку засвоєння матеріалу за розділами курсу прокторами – помічниками викладача у складі аспірантів чи студентів, які добре засвоїли курс. Число лекцій невелике (як правило, близько 6 за семестр), їхнє відвідування необов'язкове.

- Бригадно-індивідуальне навчання – система індивідуалізованого навчання, розроблена у 80-х роках. ХХ ст. в США. Індивідуальне навчання поєднується у ній із організацією роботи учнів у малих групах – бригадах (по 4-6 людина). Навчальний матеріал розбивається програмовані порції – розділи. Кожен учень студент опрацьовує матеріал у власному темпі.

В даний час різні форми індивідуалізованого навчання широко застосовуються на заняттях у комп'ютерних класах, а також при виконанні лабораторних, лабораторно-практичних та практичних робіт в установах як загальної, так і професійної освіти.

*канд.психол.наук Кравченко К.О. (ВІКНУ)
канд.психол.наук Мась Н.М. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ КАТЕГОРІЇ «ПСИХОГЕНІЇ» ЯК ОБ'ЄКТУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Психогенні психічні розлади (психогенії) є достатньо поширеним видом психічних порушень, при цьому, слід зазначити, що останнім часом їх кількість має тенденцію до зростання. Однією з головних причин виникнення психогенній у населення України, безумовно, є ведення повномасштабних бойових дій і перебігу певних соціальних явищ, які їх супроводжують. За даними експерта штаб-квартири ВООЗ у Женеві, співголови Референтної групи із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Ф. Ханна, приблизно 21% населення України мають потенційні ризики розвитку психогенних психічних розладів, пов'язаних з війною. Цим і обумовлюється актуальність теми наших наукових пошуків.

Для подальшого та більш глибокого дослідження зазначеної проблематики був проведений аналіз категорії «психогенії», який стисло представлений у даних тезах.

Найбільш загальним тлумаченням терміну психогенії є розлади психіки, детермінантами виникнення яких є психотравматичні ситуації – загрозові для біологічного існування та соціального статусу (Л. Герасименко, А. Скрипніков, Р. Ісаков, Л. Балабанова, О. Тимченко, В. Бородулін, М. Ланцман,

С. Саржевський, С. Римша, Г. Кожина, Г. Самардакова, Л. Коровіна, Л. Гайчук, І. Малкіна-Пих та інші).

Дискусії вітчизняних та зарубіжних вчених більше стосуються причин виникнення психогенних психічних розладів. Так, окрім психотравматичної події, серед них можна виділити: кризові життєві ситуації; конфлікти та емоційні потрясіння; ситуації з відносно слабким, але тривалим впливом на особистість. Також науковці зазначають, що психогенний вплив екстремальних умов складається не тільки з прямої, безпосередньої загрози для життя людини, але й опосередкованої, пов'язаної з її очікуванням.

Психогенії мають свій прояв у вигляді: непатологічних (фізіологічних) реакцій; психогенних або патологічних реакцій (характеризуються гострим початком і короткочасним перебігом), неврозів та реактивних психозів (вимагають невідкладної психіатричної допомоги та госпіталізації).

Розглянемо клінічні особливості психогеній більш докладно, спираючись на наукові розробки І. Малкіної-Пих: 1) для непатологічних реакцій характерне переважання емоційної напруженості, психомоторних, психовегетативних, гіпотимічних проявів, але при цьому спостерігається збереження критичної оцінки навколишнього середовища та здатності до цілеспрямованої діяльності; 2) психогенні патологічні реакції мають невротичний рівень розладів, тобто гострі астеничні, депресивні, істеричні та інші синдроми, зниження критичної оцінки навколишнього середовища та можливостей цілеспрямованої діяльності; 3) психогенні невротичні стани представляють собою стабілізовані та ускладнюючі невротичні розлади – неврастенія (невроз виснаження, астеничний невроз), істеричний невроз, невроз нав'язливих станів, депресивний невроз, у ряді випадків втрата критичного розуміння того, що відбувається і порушення цілеспрямованої діяльності; 4) реактивні психози, в свою чергу, поділяються на гострі (гострі афективно-шокові реакції, сутінкові стани свідомості з руховим збудженням або руховою загальмованістю тощо) та затяжні (депресивні, параноїдні, псевдодементні синдроми, істеричні та інші психози). Розглянувши клінічні особливості психогеній, можна прийти до висновку, що до компетенції психологів не належать тільки реактивні психози.

Подальше вивчення зазначеної тематики передбачає визначення предмету наукових пошуків – дослідження психогенних психологічних розладів військовослужбовців – учасників бойових дій під час повномасштабного вторгнення на територію України. Очікуваний результат – обґрунтування вибору методів психологічної діагностики та корекції виявлених психогенних порушень.

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВИХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вивчення проблематики емоційного вигорання не є новою темою у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (В. Бойко, М. Буриш, Н. Булатевич, Н. Водоп'янова, С. Джексон, Т. Зайчикова, Т. Колтунович, В. Криволапчук, Н. Назарук, В. Орел, Є. Потапчук, Л. П'янківська, Н. Рижкова, О. Рукавішніков, Г. Сельє, І. Слюсар, Т. Форманюк, Г. Фрейденбергер, О. Хайрулін, О. Ходаківська, В. Шауфелі, Т. Яценко та інші). Але ведення бойових дій на території України (у т.ч. повномасштабної війни), дали змогу побачити певні прогалини як у теоретичній обґрунтованості даного питання, так і в його практичній складовій. У контексті даної тематики основною категорією осіб, які заслуговують посиленої уваги щодо виникнення емоційного вигорання, безумовно, є військовослужбовці, на плечі яких покладена відповідальність по захисту нашої Батьківщини від ворога.

Загалом, емоційне вигорання, або «бурн-аут», як його часто називають, – це психологічний стан, що виникає внаслідок тривалого стресу та виснаження. Серед загальних ознак емоційного вигорання у військовослужбовців – учасників бойових дій можуть бути: почуття емоційної виснаженості та втоми, які не зникають навіть після відпочинку; зниження мотивації до виконання службових обов'язків; відчуття незадоволеності та безпорадності в стосунках з колегами та керівництвом; зниження ефективності діяльності; зміна настрою та поведінки, включаючи роздратованість, агресивність, злість та депресію та інші.

Емоційне вигорання досліджують переважно у межах психологічної галузі. Але, як було зазначено вище, постає питання вдосконалення існуючих знань. На нашу думку, це можливо за рахунок міждисциплінарного підходу як у виборі методів та методик дослідження, інтерпретації отриманих результатів, надання рекомендацій та створення корекційних програм щодо нівелювання емоційного вигорання, а також можливої профілактики його виникнення. Так, наприклад, психофізіологічна складова дослідження емоційного вигорання надасть можливість проаналізувати вплив зазначеного синдрому на певні властивості центральної нервової системи (ЦНС) військовослужбовця, а саме: здатність виконувати завдання незважаючи на зовнішні умови, не відволікатись на сторонні об'єкти, витримувати напруження впродовж тривалого часу (сила НС); здатність до концентрації на завданні, що є фізіологічною основою такої психологічної характеристики, як увага (функціональний рівень ЦНС); здатність виконувати завдання в умовах дефіциту часу, в форс-мажорних ситуаціях (рівень функціональних можливостей ЦНС); стійкість такого психологічного параметру, як увага (стійкість стану ЦНС); швидкість просторової сенсомоторної реакції, здатність швидко орієнтуватись в новій ситуації та швидко адаптуватись до неї (функціональна рухливість нервових процесів); здатність безпомилково

виконувати роботу впродовж тривалого часу, здатність до кропіткої, можливо, одноманітної роботи (показник працездатності головного мозку) тощо. Психіатрична складова дослідження емоційного вигорання може бути корисною у визначенні певних маркерів, які дадуть змогу рекомендувати психологічну, або вже психіатричну допомогу військовослужбовцю. Нейропсихологічна складова дослідження емоційного вигорання, а саме використання спеціальних технічних приладів для діагностики активності певних частин головного мозку може бути корисною при перевірці ефективності запропонованих психокорекційних методик.

Таким чином, нами запропонований міждисциплінарний підхід щодо дослідження емоційного вигорання військовослужбовців – учасників бойових дій, який має наступні складові: психологічну, психофізіологічну, психіатричну та нейропсихологічну.

Кравченко К.С. (ВІКНУ)

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІКИ СКЛАДАННЯ ПАЗЛІВ ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ (ОСОБЛИВОСТЕЙ) ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Кожна людина є своєрідною та унікальною, незважаючи навіть на те, що ми начебто подібні за різними ознаками, проте не однакові, а іноді і кардинально протилежні. Кожний з нас має свої вподобання, думки, переконання, правила життя та цінності, які сформовані упродовж життя.

Чому ми не однакові? Тому, що ми по різному сприймаємо умовно однакові ситуації, не завжди однаково на них реагуємо, абсолютно по різному можемо думати, приймати рішення, які можуть бути не завжди зрозумілими для оточення та діяти відповідно до наших можливостей і уподобань.

Нами було проведено захід, головна мета якого полягала у формуванні установки (готовності до дій) щодо вирішення як подібних так і більш складних завдань.

Зазвичай у суспільстві сформувався такий стереотип, що більшість людей є доволі пересічними, які задовольняються тим, що дає ситуація, не думаючи про те, що можна змінити саму ситуацію, змінити ставлення до неї, а у підсумку досягти бажаного в тій ситуації, яка начебто цьому не сприяє.

Частина людей не те, що не може повірити у власні сили та можливості, вона навіть не спроможна подивитись на себе та ситуацію з іншого боку, прийняти відповідне рішення, й діяти оптимально, за динамічних умов ситуації та досягати визначених цілей. Це страх, чи не можливість повірити у власні сили та зробити крок до перемоги, найскладнішої перемоги – перемоги над самим собою. Звісно не кожна людина може подолати свій страх та зробити маленький крок уперед задля перемоги над собою.

У своїй діяльності ми використовували досить просту технологію формування впевненості у власних силах при спільних діях у команді, або групі. Ми пропонували групам людей, кількістю – три-чотири особи складати

картинки, які попередньо були розрізані не на рівні частини, що ускладнювало їх складання, та група не знала, яка кінцева картинка має бути.

Головним ускладнюючим елементом стала двобічність картини та не однаковість малюнків з різних боків. Групи начебто влаштовували змагання між собою, на швидкість складання картини. Ми наголошували, та не вимагали від людей складати картини на успішність, тобто на її завершеність поза залежністю від витраченого часу. Кожна людина розуміла, що вона мала завершити складання картини взагалі, що в свою чергу давало можливість ретельно подумати, у деяких випадках застосувати метод проб та помилок для знаходження необхідного пазлу. Такі умови дій давали рівні можливості тим, кому необхідно більше часу використати на прийняття рішення і тим, хто такі рішення приймає достатньо швидко.

Під час складання групами картинок, ми відслідковували прояв емоцій учасників цього процесу, спроможність їх діяти продуктивно та швидко. Нас цікавила спроможність людей думати та діяти точно, швидко та стабільно за певний проміжок часу.

По завершенню складання картинок, ми надавали слово кожному учаснику групи для аргументованої розповіді про перебіг процесу складання картинок, а саме їх емоційних проявів, особливостей позиційного та стратегічного мислення, та узгодженості дій з іншими членами групи.

Ця техніка, яку можна узагальнити, техніка пошуку оптимальних рішень, при множинному виборі варіантів завершення окремої (локальної) частини завдання. Вона давала можливість кожному учаснику доводити свою думку за допомогою аргументів, емоцій та можливо власного енергетичного впливу на інших. Обговорення особливостей складання картинок дало можливість учасникам цього процесу сформуванню певних моделей (алгоритми, стандарти, стереотипи та варіанти) вирішення як подібних, так й інших завдань.

Ми застосували підхід швидкості та якості складання картини, проте ми давали можливість завершити її складання не обмежуючи людей в часі, тобто на успішність. Під час складання картинок, групи, які витратили на це більше часу наполегливо намагались завершити завдання, що у підсумку дало позитивний результат.

Безперечно у людей спостерігалось емоційне піднесення, віра у власні можливості та набутий досвід у вирішенні подібних завдань іншими людьми.

Кравченко К.С. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогічна готовність – це комплексна якість педагога, яка включає в себе різні компоненти педагогічної діяльності. Основні компоненти педагогічної діяльності, які впливають на формування педагогічної готовності, наступні:

1. Професійно-педагогічна підготовка – знання теорії та практики педагогіки, методик навчання, психології, соціології, культурології тощо.

2. Особистісно-професійний розвиток – розвиток своєї особистості, формування власної педагогічної ідентичності, розвиток емпатії, толерантності, комунікативних навичок.

3. Організаційно-управлінська діяльність – уміння організовувати навчальний процес, керувати групою, планувати і проводити різноманітні заходи.

4. Методична діяльність – розробка і використання методик та прийомів навчання, дослідження педагогічних проблем.

5. Виховна діяльність – формування у курсантів (студентів) та слухачів ціннісних орієнтацій, розвиток моральних якостей, виховання культури поведінки.

Успішне поєднання цих компонентів дозволяє суб'єкту педагогічної діяльності бути професійним, компетентним та успішним у своїй роботі, а педагогічна готовність є запорукою якісної освіти та виховання молодого покоління.

Формування психологічної готовності до педагогічної діяльності є дуже важливою складовою педагогічної готовності. Педагогічна діяльність передбачає роботу із курсантами (студентами) та слухачами, яка нерідко вимагає від педагога не тільки знань, але й певних особистісних якостей, таких як емпатія, толерантність, вміння спілкуватися тощо.

Отже, формування психологічної готовності у ВВНЗ та ВВП(ЗВО) передбачає розвиток таких якостей, як:

1. Емпатія – здатність сприймати почуття інших людей, розуміти їх і відчувати разом з ними.

2. Толерантність - здатність приймати інших людей з їхніми поглядами та особистими рисами, без осуду.

3. Комунікативні навички – уміння вислуховувати, розуміти і використовувати ефективні засоби спілкування.

4. Саморегуляція – здатність контролювати свої емоції та реакції на події, уміння зберігати спокій та позитивний настрій в будь-яких обставинах.

5. Емоційна стійкість – здатність довго зберігати стійкий емоційний стан та реагувати на стресові ситуації.

Формування психологічної готовності у вищих військових навчальних закладах до педагогічної діяльності можливе за допомогою різних психологічних тренінгів, практичних вправ та інших методик, які допоможуть науково-педагогічним працівникам розвивати свої особистісні якості і підвищувати якість своєї роботи зі курсантами та слухачами.

Декілька практичних вправ, які можуть використовуватися у ВВНЗ та ВВП(ЗВО) можуть стати у пригоді науково-педагогічним працівникам розвивати свої особистісні якості та підвищувати якість своєї роботи із курсантами (студентами) та слухачами:

1. Вправа на розвиток емпатії: «прослуховування». Суб'єкт педагогічної діяльності повинен слухати свого співрозмовника і не перебивати його. Після того, як співрозмовник закінчить розповідь, педагог повинен

повторити те, що він почув, для того, щоб показати, що він розуміє його почуття.

2. Вправа на розвиток толерантності: «гра ролей». Педагог і його колега можуть взяти участь в грі ролей, в якій вони будуть грати різні персонажі з різними поглядами та переконаннями. Це допоможе педагогам зрозуміти різні точки зору та вміти приймати різні думки.

3. Вправа на розвиток комунікативних навичок: «розмова на несподіванку». Педагог і його колега можуть провести розмову на несподіванку, в якій вони обговорюватимуть різні теми, про які вони не готувалися. Це допоможе учасникам педагогічної діяльності покращити свої навички спілкування та вміння швидко відповідати на запитання.

4. Вправа на розвиток саморегуляції: «дихальні вправи». Суб'єкт педагогічної діяльності може проводити дихальні вправи для розслаблення під час пауз у занятті. Це допоможе педагогу контролювати свої емоції та реакції на події.

5. Вправа на розвиток емоційної стійкості: «гра на співпрацю» – це вправа, яка допомагає розвивати емоційну стійкість та здатність до співпраці. Ця вправа може бути корисною для педагогів, які працюють зі студентами, учнями або вихованцями, оскільки вона допомагає розвивати здатність до співпраці та згуртовувати групу. Щоб провести гру на співпрацю, педагог може вибрати різні завдання або вправи, які вимагають співпраці та комунікації між учасниками.

Наприклад, педагог може поділити групу на дві команди і дати їм завдання скласти пазл разом. Кожна команда матиме свої частинки пазла, і тільки якщо вони співпрацюють, вони зможуть скласти пазл повністю. Іншим варіантом може бути гра на розвиток комунікації. Педагог може дати учасникам завдання побудувати башту з різних матеріалів, але вони повинні змінюватись в процесі роботи, щоб кожен з учасників мав можливість внести свій внесок у процес. Інша вправа може полягати у тому, щоб дати учасникам завдання зібрати певну кількість речей за обмежений час. Але тут необхідно навчити учасників не змагатись між собою, а співпрацювати між собою, щоб домогтись успіху. Гра на співпрацю допомагає учасникам розвивати навички комунікації, співпраці та толерантності, а також навчає їх працювати в команді. Для педагога ця вправа може бути корисною для зміцнення групової співпраці та розвитку емоційної стійкості.

Список використаних джерел:

1.Бурий С.В. Навчально-методичний посібник (методичні рекомендації) «Педагогіка та військове навчання». Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2021. 149 с.

2.Методологія проведення наукових досліджень у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти: навчальний посібник / За загальною редакцією І.В. Толока. Київ: ВІКНУ. 301с.

3.Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. Київ, 2002. 560 с.

*PhD in the field of information technology M. Kubiavka
(Military Institute of National Taras Shevchenko University of Kyiv)*

*PhD in the field of information technology L. Kubiavka
(National Taras Shevchenko University of Kyiv)*

*PhD in the field of information technology V. Savran
(Military Institute of National Taras Shevchenko University of Kyiv)*

MANAGEMENT OF THE QUALITY OF EDUCATION BASED ON REFLEXIVE SYSTEMS OF NATURAL LANGUAGE INFORMATION PROCESSING

Education is extremely important for socioeconomic development and cultural enrichment of society, providing people with relevant knowledge and skills to improve skills, and the ability to work productively in the conditions of further global development. For Ukraine, the task of effectively providing and organizing the education of pupils/students in the transforming education system, forming a new information mentality of all interested parties, is relevant. Solving this task requires constant monitoring and assessment of the state of the education system, which is based on the collection, processing of information, and analysis of educational data necessary to ensure the adoption of well-founded management decisions. Such information support makes it possible to implement modern education management information systems (Education Management Information Systems (EMIS)). The constant increase in the amount of professional knowledge and the high degree of development of information and communication technologies actualizes the problem of developing high-quality software products with elements of artificial intelligence designed to meet the information needs of users. The work of any intellectual system involves the processing of the knowledge base, which is its basis and has the property of gradually accumulating new knowledge. Intelligent systems must accumulate information, generalize it, and learn from their mistakes, using the knowledge base. Since the basis of an intellectual system, which is created as an application of the theory of non-force interaction, is the processing of various actions with the development of a reaction adequate to these actions, such systems are reflex (by analogy with the behavior of objects of living nature). The concept of building this reflex intellectual system implements the principles of universal modeling of regularities in a given subject area, which are statistically manifested. The method of developing an intelligent system response adequate to all external influences ensures the selection of the most probable response of the intelligent system to a set of input influences, with known probabilities of choosing a reaction to each input influence, as well as to some combinations of input influences.

In the process of this study, it was shown that the mathematical apparatus of the theory of non-force interaction is quite simple and convenient for building natural language text processing systems. The used mathematical apparatus will be the basis of the system of discrete processing of the semantics of texts in the management of the quality of education and educational management. In further work, it is planned to develop the structure and algorithms of the specified system and conduct its

experimental verification in production conditions for the management of educational processes. The use of the developed new ICT will affect the development of the formed ICT environment, which is dynamic and open, which will allow to improve the process of management of educational institutions, improve and maximally direct their activities to increase the quality of education. The proposed model differs from the existing ones by identifying differences in the conditional probabilities of the appearance of message addressees as the amount of informational influence of fragments of natural language text, which made it possible to automatically determine the most likely addressees of this text. The developed technology meets the requirements for simplicity, is informative and easy to understand, and is minimally expensive. Its foundation is based on the models and methods of influence process management developed by the authors [12, 16], and the obtained results bring our state closer and closer to the creation of competitive ICT for the management of the quality of education and educational management and bring us closer to the creation of full-fledged artificial intelligence. Currently, reflex intellectual systems solve various problems in the areas of human intellectual activity already today.

References:

1. Zha. Hong, Design of Information Teaching Management System Integrating Association Rule Mining Algorithm, BigIoT-EDU 2022: Application of Big Data, Blockchain, and Internet of Things for Education Informatization pp 439–445. DOI: 10.1007/978-3-031-23950-2_48.

2. S. Birunda, R. Devi, A Review on Word Embedding Techniques for Text Classification. In: Raj, J.S., Ilyasu, A.M., Bestak, R., Baig, Z.A. (eds) Innovative Data Communication Technologies and Application. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 59. Springer, Singapore, 2021. https://doi.org/10.1007/978-981-15-9651-3_23

*канд.техн.наук Кубявка М.Б. (ВІКНУ)
канд.техн.наук Кубявка Л.Б. (КНУ імені Тараса Шевченка)*

ЗАСТОСУВАННЯ РЕФЛЕКТОРНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ ОБРОБКИ ПРИРОДНОМОВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Характерною властивістю сьогодення є процеси інформатизації, що інтенсивно розвиваються та впроваджуються практично у всіх сферах людської діяльності. Вони призвели до формування нової інформаційної інфраструктури, яка пов'язана з новим типом суспільних відносин та використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Сучасний етап інформатизації освіти також пов'язаний із широким упровадженням у систему освіти методів і засобів інформаційно-комунікаційних систем і технологій, створенням на цій основі комп'ютерно орієнтованого інформаційно-комунікаційного середовища, з наповненням цього середовища електронними науковими, освітніми та управлінськими інформаційними ресурсами, з наданням можливостей суб'єктам освітнього процесу здійснювати

доступ до ресурсів середовища, використовувати його засоби і сервіси під час розв'язування різних завдань. Водночас без застосування сучасних засобів обробки природномовної інформації неможливо розраховувати на зручність та ефективність застосування таких систем в умовах управління якістю освіти. Зрозуміло, що в такій складній сфері як управління якістю освіти, де діяльність керівників і спеціалістів пов'язана з обробкою значної кількості даних, неможливо обійтись без застосування засобів обробки природномовної інформації. Але сучасний український ринок інформаційних технологій (ІТ) не пропонує освітянам широкий вибір інструментальних інтелектуальних систем, які можна було б з найменшими витратами застосовувати для обробки природномовних текстів в управлінні якістю освіти. Тому постає необхідність створення проблемно-орієнтованих інтелектуальних систем, здатних з природномовного представлення різноманітних категорій проектів в освіті «відібрати» необхідну для керівників і спеціалістів освіти інформацію та застосовувати її для вирішення задач планування освітньої діяльності, управління якістю освіти, управління вартістю освіти, управління ризиками тощо.

За науково-методичний базис для вирішення даного завдання пропонується взяти теорію інформаційної (несилової) взаємодії. В рамках цієї теорії не тільки створений апарат прогнозування розвитку систем, в основі яких знаходиться взаємодія людей, а й надано математичний апарат для формалізації м'якого компонента, також породжуваного діяльністю людей.

Метою роботи є створення за допомогою математичного апарату теорії несилової взаємодії моделей, методу та засобів формалізації природномовної інформації, на базі яких можна було б створювати економічно вигідні, ефективні, прості та конкурентоспроможні ІКТ-системи управління якістю освіти та освітнього менеджменту.

Список використаних джерел:

1. S. Lenkov, M. Kubyavka, L. Kubiavka, Y. Lenkov, V. Shevchuk, Reflex Intellectual text processing systems: Natural language text addressing. CEUR Workshor Proceedings, ISSN: 16130073. - 2386, pp. 85-95, 2019.
2. B. Baidena, J. Nimako-Koduab, V.K. Anyanfulc, D. Oppong, Management Information Systems and its Impact on Productivity in Higher Education: A Case of Colleges of Education in Ghana (IJC) Volume 45, No1, pp. 136-150. 2023

*д-р пед.наук, проф. Курбанова Г.Н. (БухДМІ, Бухара, Узбекистан)
Ашурбаєва Р.К. (БухДМІ, Бухара, Узбекистан)*

КОЛЕКТИВНІ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

У сучасних умовах для вільного просування людини в освітньому просторі необхідно забезпечити максимальну гнучкість та різноманітність форм освіти. Розглянемо колективні форми освіти.

Колективна класно-урочна система навчання. Теоретично концепція класно-урочної системи навчання, її найважливіші характеристики було

обгрунтовано XVII в. великим чеським педагогом Яном Амосом Коменським. Класно-урочної системи притаманні такі характерні риси:

- у групи (класи) постійного складу входять учні, приблизно однакові за віком та рівнем підготовленості до навчання. Вчитель працює з усім класом (фронтально) чи з групами всередині класів, даючи їм різні завдання;

- основною формою навчання є урок – відрізок навчання в 40-45 хвилин, що представляє відносно закінчений за змістом та способом побудови одиницю навчального процесу;

- весь зміст освіти поділяється на окремі дисципліни;

- весь період навчання поділено на навчальні роки, чверті, навчальні дні, канікули, а заняття ведуться за єдиним планом та розкладом;

- вчитель здійснює керівництво навчальною діяльністю, пояснює новий матеріал, дає завдання, контролює їхнє виконання.

Достоїнства класно-урочної системи - чітка організованість та впорядкованість навчальної роботи, організуюча роль педагога, економічність навчання – поєднуються з низкою серйозних недоліків: обмеженими можливостями індивідуального підходу, орієнтацією на «середнього» учня, роботою в єдиному для всіх темпі, переважно вербальним (словесним) характером діяльності, певною штучністю у розподілі всіх занять на 40-45 хвилинні відрізки. Зазначені слабкості класно-урочної системи протягом століть викликали критику і прагнення пошукам досконаліших форм навчання. Особливо гостро ця критика звучить сьогодні, у нових соціально-економічних умовах, за умов зміни освітніх парадигм. До цього ми ще повернемося дещо нижче.

Класно-урочна система може мати різні модифікації. Так, наприкінці XVIII – на початку XIX ст. англійський священик А. Белл та педагог Д. Ланкастер зробили спробу розширити можливості масового навчання на основі модернізації класно-урочної системи.

Суть белл-ланкастерської системи у тому, що вчитель навчав лише групу старших учнів, які, отримавши відповідні інструкції, вели заняття з молодшими. Один учитель, таким чином, міг навчати сотні учнів. Але, виграючи в масовості, навчання за такої організації багато втрачала як. В результаті, широкого поширення белл-ланкастерська система не набула, хоча спроби її своєрідного відродження мають місце постійно. У тому числі у формах взаємного навчання учнів, формах різновікових груп, загонів тощо.

Інша сучасна модифікація класно-урочної системи у тому, що створюються класи, групи вивчення конкретного предмета, курсу конкретного вчителя, викладача. Група, клас як збори студентів, учнів, що у одному занятті, після закінчення заняття розпадається і збирається наступного разу лише наступному занятті з цього предмета, курсу в даного вчителя, викладача. Після складання іспиту, заліку група розформовується.

Така форма навчання – умовно звана «предметна» – може бути максимально адаптована до запитів і можливостей кожного учня, студента, дає можливість природним чином розділити їх за інтересами, темпом вивчення матеріалу так, що

кожен клас, кожна група матиме відносно однорідний склад : здатний студент не страждатиме від нудьги, а слабкий отримає оптимальну для нього методику навчання. Причому такі класи, групи можуть складатися і з учнів різного віку, студентів різних курсів.

Лекційно-семінарська система навчання (її ще називають курсовою) – починаючи з XIII – XIV століть, коли у Європі виникли перші університети – основна форма навчання у вищих навчальних закладах. Незважаючи на безперервну критику, суперечки про призначення та місце лекційно-семінарської системи, особливо лекцій у системі вузівського навчання, ця система так само живуча, як і урок у середній школі та в базовій професійній освіті.

Лекційно-семінарська система розрахована на більш високий рівень інтелектуального розвитку учнів – студентів та відрізняється більшим ступенем самостійності студентів. У той же час лекційно-семінарська система має багато подібних рис з класно-урочною:

- до навчальних груп постійного складу входять студенти, приблизно однакові за віком та рівнем підготовленості (для лекцій однорідні групи об'єднуються у потоки);

- основними формами занять є лекції, семінари, практичні заняття та лабораторні роботи однакової тривалості 1,5 години (або «пара» – 2 рази по 45 хвилин). Заняття є відносно закінченими за змістом та побудовою одиниці навчального процесу;

- весь зміст навчання поділяється на окремі дисципліни;

- весь період навчання поділяється на учбові роки (курси), семестри (півріччя), учбові дні, канікули; а заняття ведуться за єдиним планом та розкладом;

- контроль здійснюється, в основному, наприкінці кожного семестру у вигляді залікових та екзаменаційних сесій.

Різновидом лекційно-семінарської (курсної) системи є предметно-курсва система навчання, яка найчастіше застосовується при заочному та очно-заочному навчанні. Вона передбачає таку організацію навчального процесу, за якої дисципліни навчального плану та відповідні їм підсумкові заліки та іспити розподіляються за роками навчання (курсами) з дотриманням наступності, а заліки та іспити в межах одного курсу здаються учнями та студентами у міру індивідуальної готовності. На основі цієї системи організується найчастіше вища заочна освіта, а також навчання у вечірніх (відкритих) загальноосвітніх школах.

КУРСОВА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВИХ КАПЕЛАНІВ: РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ З ОГЛЯДУ НА ВІДГУКИ СЛУХАЧІВ ПЕРШОГО ВИПУСКУ КУРСІВ

1 квітня 2023 року урочисто відбувся випуск військових капеланів, які навчалися за шеститижневою програмою на курсах підвищення кваліфікації з питань військового капеланства. Це був перший досвід підготовки духовних осіб як офіцерів тактичного рівня згідно вимог Закону України «Про Службу військового капеланства».

Зміст підготовки складався з трьох блоків, викладання двох з яких (ознайомчого та блоку загальновійськової підготовки) здійснювалося зусиллями науково-педагогічного складу Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а третього – блоку фахової підготовки – запрошеними представниками релігійних організацій та військовими капеланами, які вже мають відповідний досвід.

Результати підготовки військових капеланів можна вважати достатньо високими, адже кожен з них склав випусковий комплексний екзамен з оцінкою не нижче за «добре» в присутності представника замовника зі Служби військового капеланства. Проте, на нашу думку, така характеристика результатів підготовки військових капеланів, яка ґрунтується саме на визначенні рівня знань, не може вважатися достатньою без вивчення думки самих випускників курсів, які мають засвідчити чи задоволені їхні пізнавальні потреби, чи достатніми були створені навколо них навчальні, організаційні, побутові та інші умови навчання тощо.

Задля цього було розроблено спеціальний опитувальник, на запитання якого надали відповіді 27 з 30 військових капеланів, або 90% тих, хто пройшов курсову підготовку.

Аналіз результатів опитування вказує на те, що для навчання військових капеланів були створені достатні умови. Принаймні всі вони відзначають, що умови організації набуття знань у ВІКНУ є комфортними для навчання (78% відповіли «Так» і 22 % – «Скоріше так, ніж ні»). Кожен з військових капеланів, хто проживав у гуртожитку (готелі), констатував, що його влаштували умови проживання у ВІКНУ, 85% з них влаштувала якість харчування, 93% респондентів залишилися задоволеними організаторськими заходами (оформлення документів, поселення, забезпечення методичними матеріалами, доступом до бомбосховища) і у 85% не виникало жодних проблем при проходженні курсу. Таким чином, можна вважати, що для військових капеланів було зроблено все необхідне, щоб вони могли зосередитися виключно на навчанні.

Наступні завдання стосувалися вже безпосередньо навчального процесу. Зокрема, переважна більшість з них відзначила, що викладачами на заняттях використовувався досвід ведення бойових дій (73%, з яких 33% – «Так» і 40% – «Скоріше так, ніж ні»), 78% респондентів (з яких 4% відповіли «Так» і 74% –

«Скоріше так, ніж ні») відзначили, що навчальний матеріал відповідав їхнім потребам військового капелана як офіцера ЗСУ, а 81% (7% – «Так», 74% – «Скоріше так, ніж ні») відповіло, що навчальний матеріал відповідав їхнім потребам для подальшого здійснення душпастирської опіки, релігійно-просвітницької роботи, соціально-доброчинної діяльності та задоволення всебічних духовно-релігійних потреб військовослужбовців ЗСУ.

Водночас військові капелани в своїй більшості висловилися й про недостатність підготовки за окремими напрямками, що зрозуміло, враховуючи обмеженість терміну курсів. Зокрема, 15 (56%) з них наполягають на поглибленні вивчення військової психології, а 10 (37%) – тактичної медицини.

Серед інших результатів опитування відзначимо, що 85% (59% – «Так», 26% – «Скоріше так, ніж ні») військових капеланів з бажанням пройшли навчання, а 81% (30% – «Так», 51% – «Скоріше так, ніж ні») задоволені набутими знаннями, при цьому вони достатньо високо оцінюють рівень професіоналізму викладацького складу ВІКНУ, що проводив заняття (88%, з яких 59% – «Так» і 29% – «Скоріше так, ніж ні»). А причини певного незадоволення результатами навчання можуть мати природні причини, оскільки курсове навчання проходили офіцери, які мають постійні пізнавальні потреби, принаймні 96% з них зазначили, що постійно поглиблюють та зміцнюють знання і вміння як військові капелани.

Цікавими є відповіді респондентів щодо соціальних, економічних, воєнно-політичних та інших факторів, що можуть стати провідними стимулами, які спонукають священнослужителів до проходження курсів підвищення кваліфікації з питань військового капеланства: по 31% надані дві відповіді – можливість відчуття причетності до забезпечення обороноздатності держави та особистий інтерес священнослужителя до служіння у військовому середовищі, ще 10% вважають, що цим фактором є нестача військових капеланів у ЗСУ, інші відповіді не були такими значущими за кількістю.

З огляду на отримані відповіді військових капеланів можна зробити висновки про певні результати їхньої курсової підготовки.

По-перше, в цілому вони задоволені рівнем своєї підготовки, тобто здобули достатню кількість знань та умінь.

По-друге, вони свідомо ставляться до свого подальшого розвитку, є критичними по відношенню до себе і на сьогоднішній день справедливо усвідомлюють недостатність знань у певних наукових галузях, що свідчить про їхню рефлексію професійного становлення та відповідальність.

По-третє, вони вказують на різне мотиваційне підґрунтя щодо здійснення капеланської діяльності, але важливо, що по закінченню курсової підготовки така мотивація в них є.

Отже, слід очікувати, що військові капелани плідно виконуватимуть свою місію в підрозділах Збройних Сил України та побажати їм в цьому успіху, а їхні відповіді враховуватимуться при проведенні наступних курсів.

ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ЛІДЕРІВ

Підготовка майбутніх офіцерів-лідерів до професійної діяльності повинна базуватися на процесах перетворення та адаптування до європейських вимог та національних очікувань в умовах трансформації всієї системи вищої військової освіти. Однією з таких вимог є впровадження лідерської управлінської парадигми, яка передбачає орієнтацію освітнього процесу на формування лідерської компетентності.

«Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітнього просторів є орієнтація на компетентісний підхід» [1, с. 104].

Компетентісний підхід покладено в основу «Європейської рамки ключових компетентностей для навчання протягом життя» («*The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework*»).

На думку експертів Ради Європи, компетентність передбачає «спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби» [2, с. 8].

Експерти науково-дослідної програми ОЕСР «Визначення та відбір компетенцій» («*Definition and Selection of Competencies – DeSeCo*») зазначають, що «компетентність побудована на поєднанні взаємовідповідних ... ставлень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії» [2, с. 10].

Л. Спенсер і С. Спенсер дефінували поняття «компетенція» так: «Компетенція – базова якість індивідуума, яка має причинне відношення до ефективного виконання у роботі чи інших ситуаціях. Базова якість означає, що компетенція є сталою (усталеною) частиною особистості, яка може визначати поведінку людини у численній кількості ситуацій і робочих завдань. Причинне відношення означає, що компетенція обумовлює та викликає визначену поведінку та виконання» [6, с. 9].

Особливо цінним є той факт, що лідерство віднесено до групи системних компетентностей.

Аналізуючи проект TUNING, нами було з'ясовано, що у його межах визначено кілька груп компетенцій, об'єднаних у два блоки: загальні та спеціальні (професійні) компетенції. Групи загальних компетенцій містять такі підгрупи: інструментальні, системні та комунікаційні [4].

У цьому контексті привертають увагу дослідження Ф. Вайнерта, який стверджує, що європейська освітянська спільнота до комунікаційних компетенцій відносить лідерство [8].

Крім того, у педагогічних працях виділена *психолого-педагогічна компетентність*, яка у своїй структурі містить: комунікативну, гностичну, проектувальну, організаторську, діагностувальну [7, с. 155].

На думку Є. Литвиновського, психолого-педагогічна компетентність «передбачає наявність у офіцерів виховного процесу педагогічного передбачення, педагогічної техніки, які поряд з іншими особистісними якостями вміщуються в поняття «педагогічна майстерність» офіцера структури виховної роботи» [3, с. 32].

Розгляд сутності понять педагогічної і психологічної компетентностей дозволило В. Стасюк та І. Толок, з'ясувати, що категорія «психолого-педагогічна компетентність» розглядається вченими як пропорційна сукупність професійних, комунікативних, особистісних рис офіцера, який виконує функцію військового педагога, що допомагають йому досягати якісних результатів у процесі навчання та виховання; як сукупність взаємопов'язаних професійно-теоретичних знань, практичних умінь, комунікативної діяльності, що дозволяють здійснювати діяльність адекватну своїм здібностям, досягати якісних результатів у процесі навчання і виховання; як інтегративна професійно-особистісна характеристика, що виражається в готовності офіцера-випускника до самостійної побудови педагогічної діяльності [5, с. 276].

Отже, формування психолого-педагогічної компетентності має відбуватися не лише на заняттях гуманітарного циклу, а належна увага повинна приділятися їй під час викладання спеціальних дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісна освіта: від теорії до практики / Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. – К. : Плеяди, 2005. – 120 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарука. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Литвиновський Є. Ю. Офіцер структур виховної роботи в Збройних Сил України – менеджер виховного процесу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : військово-спеціальні науки. 2003. No 5–7. С. 29–33.
4. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання / пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д. техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича. Київ: ТОВ «Поліграф плюс», 2016. 80 с.
5. Стасюк В. В., Толок І. В. Психолого-педагогічна компетентність як основа професіоналізму військового фахівця оперативно-тактичного рівня підготовки. Вісник Національного університету оборони України, 2012. No 5 (30). С. 274–278.

ПСИХОКОНСУЛЬТУАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРИ ПОЧУТТІ ПРОВИНИ ПЕРЕД ЗАГИБЛИМ

Переживання людиною почуття провини є невід'ємною частиною проживання у суспільстві. Здатність відчувати у своєму повсякденному житті провину не дано від природи, а її формування зумовлено, передусім, включеністю людини, від її народження, у соціальну взаємодію. Провина розглядається науковцями як емоційний стан людини, зумовлений порушенням обов'язку, вимог авторитету, обов'язків, засвоєних нею норм і правил, які були прийняті та схвалені в суспільстві, в якому людина перебуває. Є декілька різновидів провини. Однією з провин, що болісно переживаються, є провина перед померлою людиною, загиблим.

Ознаками провини перед загиблим є характерні висловлювання «винного» військовослужбовця: «Якщо б я своєчасно викликав допомогу...», «Якби я залишився..», «Я мимоволі причетний до смерті», «Я не встиг йому сказати...», «Він – справжній герой, як я допустив, що він загинув?...». Завданням психоконсультативної роботи військового психолога в процесі надання психологічної допомоги є виговорення провини «винним».

Науковці виділяють декілька видів провини перед померлим: 1) Невротична провина, за Карен Хорні, - почуття, яке переживає людина, приймаючи на себе відповідальність за ситуацію, яка точно не належить їй і знаходиться далеко за межами її діяльності. До невротичної провини часто відносять «провину вижившого» – стан, коли учасник або очевидець катастрофи, військових дій або стихійного лиха відчуває себе винуватим за те, що він живе немов замість загиблих. «Він помер, а я живу. Навіщо? Він був краще за мене, достойніший від мене. Чому я не пішов замість нього?» – такі думки закрадаються дуже багатьом, хто переживає смерть загиблого. 2) Екзистенційна (від лат. Exsistentia – буття) провина – причиною якої є реальні помилки (щось не зробили чи зробили невірно відносно загиблого). Така провина, навіть якщо вона довго зберігається, свідчить про моральну зрілість особистості і є нормальною та природньою.

Робота психолога з невротичною провинною спрямована на переосмислення ситуації та вироблення адекватного до неї ставлення.

Етапи консультативної бесіди при опрацюванні невротичної провини з ідеалізацією загиблого, спрямовані на: 1) створення повного адекватного образу померлого: «Розкажіть, якою він був людиною, його манери, звички, смішні історії про нього. Можливо щось в його звичках дратувало? Його недоліки?»; 2) прояснення власного образу Я та ставлення до загиблого: «Розкажіть про себе. Як ви піклувались про нього, підтримували, як проявляли свої почуття до нього, як давали зрозуміти, що поважаєте, любите його?»; 3) прояснення ставлення загиблого до скорботного: «Як він реагував на ваші дії?», «Які ваші звички, якості розчулювали його? Які ваші дії, вчинки захоплювали його?», «Чи проявляєте ви ці якості відносно інших, відносно себе?»; 4) формування

висновків: «Які свої здібності, таланти, риси характеру ви могли б розвивати й далі в пам'ять про загиблого? Що ви можете зробити в продовження справи загиблого, для покращення якості власного життя?».

Етапи консультативної бесіди при опрацюванні невротичної провини, джерелом якої є конфліктні стосунки в минулому із загиблим, спрямовані на: 1) з'ясування джерела провини: «Яке із звинувачень вас хвилює найбільше?», «В яких ситуаціях зазвичай лунало це звинувачення»?; 2) демонстрація варіацій розвитку стосунків: «Як зазвичай завершувалися ті ситуації взаємодії?». Необхідно допомогти пригадати ситуації, які завершувались примиренням та сфокусувати увагу військовослужбовця на такому варіанті розвитку стосунків; 3) вироблення висновків: «Якби ви могли зараз поговорити із загиблим (назвати ім'я), що б ви йому сказали?». Часто на цьому етапі невротична провинна переоформлюється в екзистенційну, коли військовослужбовець усвідомлює, що є насправді винним.

Робота психолога з екзистенційною провинною полягає в допомозі усвідомлення значення провини, зміні ставлення до неї, виявленні позитивного життєвого смислу та навчанню з провинною жити. Якщо причиною екзистенційної провини військовослужбовця стосовно загиблого є уявлення про ідеальний стандарт поведінки, військовому психологу потрібно пропрацювати теми: «Ідеальних людей не існує, людям природно помилятися», «Не соромно не знати, а соромно не вчитись», «Чи може людина все наперед передбачити?», тим самим спрямувати військовослужбовця від важких переживань на вироблення висновків з ситуації. Якщо переживання провини є засобом самопокарання, необхідно розповісти військовослужбовцю про наслідки переживання такого самопокарання (депресія, відсутність впевненості у собі, фізичні розлади), обговорити питання, пов'язані з умінням прощати себе («Хто не вміє прощати себе, не зможе простити іншого»). Попросити пригадати ситуації, коли військовослужбовець відчував провинну та простив себе.

Важливим етапом «ослаблення» провини перед загиблим є знаходження справжньої причини загибелі людини (війна, ворог), почуття примирення із загиблим, вдячність за власне життя, збережені домівки, родини, країну.

Істотною допомогою військовому психологу в процесі здійснення психоконсультації при опрацюванні з військовими провини вижившого є душпастирська робота військових капеланів.

Малеєв К.С. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА І ХАРАКТЕР ІДЕОЛОГІЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

В сучасних умовах будь яке військове протистояння супроводжується ідеологічною боротьбою, в тому числі і засобами пропаганди. В цьому контексті особливе значення набувають ефективне використання засобів масової інформації.

Головна особливість будь якого ідеологічного протистояння полягає в тому,

що ідеології опелюють не до істини, в научному сенсі цього слова, а до цінностей, які покладені в основу тієї чи іншої ідеології. При цьому в базові цінності в різних ідеологіях теж різні і їх не можна звести до якої небудь вищої спільної цінності. Тож ідеологічна боротьба корінним образом відрізняється від, наприклад, боротьби наукових шкіл, бо не існує критеріїв, які б були спільними для представників дискутуючих сторін. Неможна знайти спільну мову прихильникам імперіалізму і прихильникам національно-визвольних рухів, оскільки не існує базових цінностей, які їх об'єднують.

З іншого боку більшість прихильників ворогуючих ідеологічних течій виправдовують свої базові ідеологічні постулати апеляцією до якихось загальнолюдських уявлень і цінностей, просто розставляють різні пріоритети. Так, прихильники імперіалізму бадать апелювати до величі, порядку, військової міці і непереможності, а прихильники національно-визвольних ідей будуть апелювати до свободи, прав людини, демократії, тощо. Це не звучить, що прихильники імперіалізму обов'язково вважають, що демократія це погано, але для них на першому місці стає порядок, і тому можна знехтувати демократією, якщо це потрібно для утвердження порядку. Ну і навпаки, прихильники національно визвольних рухів не вважають, що погано коли є порядок, але обираючи між порядком і правами людини вони оберуть останнє.

Саме ця пріоритетність цінностей часто робить дискусії між послідовниками різних ідеологій «розмовою глухих з німими» - вони елементарно говорять на різних мовах і аргументи однієї сторони не доходять до іншої. І в цьому ж сенсі виглядає так, що ідеологічне протистояння взагалі не має сенсу, оскільки неможливо ні в чому переконати ідеологічного супротивника.

Але це не так. Історія недвозначно свідчить, що ти чи інші ідеології час від часу терплять поразки від своїх супротивників і величезні маси людей, які ще вчора вірили в щось одне - сьогодні починають вірити в щось інше. Для ілюстрації цієї тези достатньо згадати населення західної німеччини, яке після другої світової війни досить швидко перетворилося з прихильників диктатури іфанатів військового домінування на демократів і пацифістів. Чи, наприклад, радянський союз і банкрутство ідеї світового комунізму і класової боротьби.

Справа тут в тому, що зусиллями ідеологічних супротивників інколи вдається розірвати зв'язок між ідеологічними постулатами, та базовими цінностями, які лежать в основі тієї чи іншої ідеології. Так, якщо ми поглянемо на ідеологічне протистояння часів другої світової війни між Німеччиною з одного боку, і країнами західної демократії - з іншого, то ми побачимо, що вся німецька , пропаганда будувалась на тому, що німеччина - це об'єднаний, найміцніший в світі народ, який спирається на традиційні цінності, поважає порядок, ходить військовими маршами, що вказує на те, що німці це найсильніша і наймогутніша в світі нація, яка здатна підкорити будь кого, і протистояти будь кому. А англо-сакси і інші французи, це суспільства, що розклалися, де замість військових парадів танцюють джаз, які потонули в корупції, приватних інтересах і зароблянні грошей, і тому вони точно слабкіші за німців. І тому, зокрема, диктатура Гітлера розумніша і правильніша за демократію англосаксів.

Результат другої світової війни прямо заперечив цю думку. Виявилося, що демократія, в кінцевому підсумку краще забезпечує і порядок і військову міць, аніж диктатура. І що як би це не здавалось дивним, але інститути, які забезпечують свободу і різноманітність проявів суспільного життя є необхідною складовою в тому числі і військової міці.

Щось подібне відбувається і зараз. Російська ідеологічна машина протиставляла РФ Україні і заходу практично тими ж засобами і в тій же логіці, як це робила пропагандистська машина третього рейху. Головними постулатами тут було протиставлення російського порядку українському безладу, утвердження своєї згуртованості і сили супротив так званого «колективного заходу», який розлагається. Заперечення демократичних процедур, як таких, що заважають порядку і ствердження так званих «традиційних цінностей». Єдине, що було привнесено, так це теза про український нацизм. Але це просто одна з форм розлюднення потенційної жертви, Справжні, німецькі нацисти теж робили теж саме, але за допомогою іншої риторики.

Зрозуміло, що з початку війни всі ці тези, починаючи з тези про слабкість України і непереможність російської армії почали сипатися. Російська пропаганда докладає не аби яких зусиль для виправлення ситуації. Найяскравішою тезою тут є та, що вони воюють не з Україною, а з об'єднаним западом. І саме в процесі вигадування нових і застосування старих наративів, спрямованих на порятунок своїх головних ідеологічних тез вони розкривають найбільш вразливі місця своєї пропаганди і тієї ідеології, яка сьогодні панує в головах пересічних росіян. Кожне таке виправдовування - це демаскування вразливих місць власної пропаганди.

І саме тому моніторинг та систематизація постійних і поточних наративів, які транслює ворожа пропаганда стає вкрай важливим для формування такого інформаційного поля і такої інформаційної лінії, яка призведе до розлагання ворога і зміцнення морального духу наших захисників і взагалі громадян України.

Мельошина О.В. (ВІКНУ)

«РУССКИЙ МИР» ЯК ІМПЕРСЬКИЙ ІДЕОЛОГІЧНИЙ ГІБРИДНИЙ ПРОЄКТ

Зважаючи на повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, від 24.02.2022 поняття «русский мир» та способи протидії поширення даній концепції є актуальним у сучасних реаліях. Росія продовжує використовувати всі сили і засоби з метою пришвидшення реалізації загарбницької політики стосовно України. Вироблення дієвої стратегії протистояння «русскому миру» потребує осмислення найновішого прояву даного поняття та впливу його на території України.

Концепт «русский мир» належить до найбільш уживаних понять у російському політичному дискурсі та риториці Кремля. З кінця ХХ століття Російська Федерація використовує дане поняття як інструмент забезпечення легітимності політики Москви та обґрунтування військової експансії Росії.

Згідно з аналітичною запискою «Історичний контекст формування проекту «русский мир» та практика його реалізації в Криму й на Донбасі» (НАН України, Інститут історії України; 2018), «русский мир»:

у широкому розумінні — системна технологія, підпорядкована стратегії російської зовнішньої політики, спрямована на реінтеграцію до сфери політичного та економічного домінування Росії пострадянського простору; підвищення впливу РФ на суспільно-політичну ситуацію в країнах, де існує російськомовна діаспора; системну дестабілізацію західної цивілізації; демонтаж сучасного світоустрою, створення нових геополітичних союзів на засадах протистояння поширенню лібералізму та демократії; присутньо — ідеологічна основа та інструмент російської геополітичної експансії;

у вузькому розумінні — ідеологема, що обґрунтовує унікальність Росії, «російської (або ж «євразійської») цивілізації», росіян, з метою вмотивування претензій останніх на регіональне, а то й світове лідерство [1].

Активне поширення ідеї «русского миру» впродовж 90-х років ХХ століття є логічною реакцією російських інтелектуальних кіл на розпад СРСР і переважання прозахідних цінностей у постсоціалістичних державах. Навіть після розвалу СРСР і набуття Україною незалежності «русцентричний» підхід продовжував панувати у країнах Заходу. Багато західних і російських аналітиків вважали за можливе об'єднання пострадянських країн у новій формі, перш за все на основі спільних інтересів трьох слов'янських республік: Росії, України та Білорусі.

Влучно висловився один з учасників «круглого столу» з теми «Український світ і Русский мир. Антропоаспект» Олександр Бланк: «Сегодняшние империи создаются не оружием, а навязыванием смыслов». Ідеться передусім про арсенал впливів так званої м'якої сили. Росія досить активно працює в цьому напрямі, відводячи важливе місце культурній дипломатії. Її суть прописана в документі «Основні напрями політики Російської Федерації у сфері міжнародного культурно-гуманітарного співробітництва»: «И спользуя специфические формы и методы воздействия на общественное мнение, культурная дипломатия как никакой другой инструмент «мягкой силы» способна работать на укрепление международного авторитета страны...». Тобто Росія готова максимально використати потенціал гуманітарної сфери задля не стільки об'єктивної, скільки вигідної презентації власного образу у світі[2].

Протягом років свого становлення поняття «русский мир» значно змінився: зі звичайного концепту до ідеології та геополітичної доктрини, яку застосовує Російська Федерація. Насамперед, «русский мир» поширюється за допомогою мовних та культурних механізмів. Незважаючи на те, що «русский мир» має можливість поширюватись також дискурсивними методами, тобто через повідомлення в ЗМІ, протидіяти цій ідеології все ж можливо.

Список використаних джерел:

1. Історичний контекст формування проекту русский мир та практика його реалізації в Криму й на Донбасі: Аналітична записка / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2018. – 144 с.

2. Шляхи боротьби з «руським миром» в Україні : аналітична записка / Станіслав Шулімов, Олена Литвин; Школа політичної аналітики Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Київ, 2019. – 25с.

3. Якубова, Л. Русский мир на Донбасі та в Криму: історичні витоки, політична технологія, інструмент агресії : аналітична доповідь / Лариса Якубова, Володимир Головка, Яна Примаченко, відп. ред. : Валерій Смолій ; Інститут історії України НАН України. – Київ, 2018. – 226 с. – Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/item/0013906>.

Миколайчук О.М. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ВВНЗ

Сучасні виклики вплинули на всі сфери життя населення України, включаючи й освітній процес. Дистанційна освіта вийшла на рівень не випадкового явища чи експерименту, а стала закономірним етапом у розвитку та адаптації освіти до умов сьогодення. Ці екстраординарні події сприяли впровадженню такої форми навчання у всі без винятку освітні заклади, змінюючи кардинально способи і методи здобування знань, їх оцінювання та надаючи нові, більш широкі можливості. Але питання психолого-педагогічних аспектів дистанційного навчання в освітньому середовищі потребують поглибленого розгляду.

Дистанційне навчання, як інтерактивна взаємодія у синхронному режимі та консультативний супровід з фізично віддаленими фахівцями або викладачами, вирішує безліч питань. Серед них питання мобільності, виключення фактору відстані та транспорту, свободи і гнучкості, доступності освітніх ресурсів, залучення у навчальний процес закордонних експертів, технологічності з ефективним використанням інтерактивних технологій та принципу наочності тощо. Але, разом з тим, така форма навчання має суттєві недоліки, такі як відсутність безпосереднього контакту з викладачем, відтак брак контролю та залежність від високого рівня самостійності, потреба якісного технічного обладнання та постійного доступу до мережі Інтернет, певні знання та навички у наукового та науково-педагогічного складу, які раніше не мали необхідності працювати без очної комунікації з слухачами.

І хоча, «кореспондентське навчання» в Європі бере свій початок ще з XVIII століття, від появи регулярного і доступного поштового зв'язку, коли Ісаак Пітман спробував листування між англійськими студентами і викладачами через пошту, в Україні онлайн-навчання офіційно започатковано із затвердженням 21 січня 2004 року наказом Міністерства освіти і науки України № 40 «Положення про дистанційне навчання», яке детермінувало застосування нових технологій у освітній процес.

Розробка навчально-методичної бази для дистанційного навчання потребує врахування психологічних особливостей основних когнітивних процесів, таких як сприймання, пам'ять, мислення, увага тощо. Органи чуття

людини мають обмежені можливості, відтак здатні опрацьовувати лише певну кількість інформації, тому часто мозок зазнає інформаційного виснаження і слухачі засвоюють матеріал не в повній мірі. Тому, якщо викладач не зможе зацікавити та утримати увагу слухачів за допомогою використання новітніх інформаційних технологій – навчальний процес не досягне поставленої мети. Засвоєння матеріалу ґрунтується в основному на особистій вмотивованості слухачів та самодисципліні, високому рівні відповідальності перед самим собою та викладачем, адже при перебуванні у комфортних для себе домашніх умовах є високий процент відволікань уваги, що знижує продуктивність та успішність.

Дистанційне навчання передбачає певний психолого-педагогічний супровід. Така форма навчання віддаляє учасників у просторі, позбавляє можливості знаходитись в одному приміщенні, комунікувати, готуватись до наступних занять, закріплювати набуті знання шляхом дискусії, значно спрощує здобуття освіти невмотивованим студентам. Спілкування онлайн вимагає від викладача більшої делікатності, стриманості та компетентності, прояву максимальної коректності. Через відчуття безпорадності та неможливості зустрітись з викладачем особисто, курсанти починають надзвичайно цінувати ввічливе звертання і додаткову увагу. Крім того, для участі у семінарських і групових онлайн-навчаннях потрібна точка доступу до мережі інтернет, що створює певні фінансові витрати.

Максимально важливим психологічним аспектом дистанційного навчання є інтерактивне навчання, при створенні якого слід враховувати, що кожен із нас спадкував свій особистий тип темпераменту, що пов'язаний з певними особливостями нервової системи і впливає на здобуття освіти і засвоєння інформації, тому при підготовці контенту слід враховувати середні показники (як от, не занадто швидка чи повільна подача інформації). Гортання текстових документів також дає менший процент засвоєння матеріалу порівняно з переглядом відео, участі у чатах, групове виконання спільного завдання через різні інтерактивні платформи. Тому сучасний викладач має організувати свою роботу так, щоб мінімізувати монотонність і максимально залучати органи чуттів осіб, що навчаються.

«Tempora mutantur et nos mutamur in illis» (з лат. Часи змінюються і ми змінюємся разом з ними) – це стосується і нашого відношення до освіти, методів та способу викладання з урахуванням психологічних особливостей кожного слухача, та групи в цілому. Адже правильно організоване дистанційне навчання є запорукою максимального засвоєння знань і зменшення відчуття комунікативних обмежень у учасників навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І, Ільїн О.О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Навчальний посібник – К.: ДУТ, 2014 – 140 с.

2. Організація та використання технологій дистанційного навчання у Збройних Силах України: навч.-метод.посіб./ заг.ред. С.М.Салкуцана. – К.:НУОУ, 2017. – 124 с.

3. Теорія та практика змішаного навчання: монографія/ В.М.Кухаренко [та ін.]; ред. В.М.Кухаренко: Нац. Техн. Ун-т «Харків.політехн.ін-т». – Харків: Міськдрук, 2016. – 284 с.

4. Технологія створення дистанційного курсу. Навчальний посібник/ За ред. В.Ю.Бикова та В.М.Кухаренка – К.:Міленіум, 2008. – 324 с.

Миколайчук О.М. (ВІКНУ)

ДЕФІНІЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Щоденна ефективна і продуктивна комунікація, перевантаження об'ємом негативної інформації, рутинність у виконанні повсякденної діяльності, високі чи завищені вимоги та очікування до власної продуктивності, нечіткі критерії успіху, надмірна відповідальність, діяльність, що суперечить власним цінностям чи відсутня адекватна компенсація зусиль (матеріальна і моральна), хронічна дестабілізуюча психоемоційна атмосфера, депривація сну, через відсутність відпочинку в умовах постійного напруження – все це призводить до виникнення так званого «синдрому вигорання». Це складний психофізіологічний процес, який містить в собі емоційне, психологічне, розумове і фізичне виснаження внаслідок тривалого емоційного навантаження.

Уперше термін «вигорання» був введений американським психіатром Х.Дж. Фреденбергером для характеристики психічного стану здорових людей, що знаходяться в постійному інтенсивному спілкуванні з людьми (клієнтами, колегами) для надання їм професійної допомоги. Він характеризував його як сукупність симптомів, що включає в себе виснаження, викликане надмірними потребами в роботі, а також фізичні симптоми, такі як головний біль і безсоння, «швидкість наростання гніву» і замкнутість мислення. Крістіна Маслач описала вигорання з погляду емоційного виснаження, знеособлення (цинічного поводження з клієнтами, студентами та/або колегами) та зменшення почуття особистого успіху в роботі. Саме цю концептуалізацію Всесвітня організація охорони здоров'я взяла за основу для подальшого внесення цього комплексу симптомів у класифікатори хвороб, вказавши, що «синдром вигорання – це фізичне, емоційне або мотиваційне виснаження, що характеризується порушенням продуктивності в роботі та втому, безсонням, підвищеною схильністю до соматичних захворювань, а також вживанням алкоголю або інших психоактивних речовин з метою одержати тимчасове полегшення, що має тенденцію до розвитку фізіологічної залежності і (у багатьох випадках) суїцидальної поведінки. У Міжнародному статистичному класифікаторі захворювань та проблем здоров'я (МКХ-10) вигорання було виділено в окремий діагностичний таксон – «проблеми, пов'язані з труднощами керування своїм життям» та кодувалось Z73.0 – «вигорання». При чому ця нозологія відокремлена від реакції на стрес, посттравматичного стресового розладу, розладів адаптації, які належать до розділу «Невротичні, пов'язані зі стресом и соматоформні розлади», та кодуються F43 —»реакція на тяжкий стрес і розлад

адаптації». У останній версії МКХ-11 вигорання не класифікується як медичний стан, а належить до професійних явищ і описане в розділі: «Фактори, що впливають на стан здоров'я або контакт зі службами системи охорони здоров'я».

На сьогодні існує три підходи у вивченні даного феномену. Перший включає до синдрому професійного вигорання фізичне, психічне та емоційне виснаження, яке наразі швидко виникає внаслідок великої кількості стресогенних факторів. Другий розглядає вивчення двох головних факторів вигорання: емоційне виснаження та деперсоналізацію. Третій підхід до досліджуваного синдрому є найпоширенішим та розглядає цю дефініцію, як трикомпонентну систему, що включає емоційне виснаження, деперсоналізацію та редукцію власних особистісних досягнень. В.В.Бойко, автор найбільш комплексної методики діагностики рівня емоційного вигорання, описує вигорання, як «вироблений особистістю механізм психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій у відповідь на психотравмуючий вплив», дослідник також ототожнює у своїх роботах поняття емоційного та професійного вигорання.

В умовах сьогодення питання вивчення феномену вигорання постало особливо гостро та потребує подальшого глибокого вивчення. Високий рівень стресу, пов'язаний з невизначеністю та тривогою, швидке перепрофілювання певних видів діяльності, частковий або повний вихід в онлайн сфери, постійне надходження негативно забарвленої інформації та переживання кризових життєвих ситуацій – всі ці додаткові обтяжуючі фактори провокують швидке виснаження, втрату мотивації, негативну оцінку себе і своєї діяльності та призводять до швидкого формування синдрому вигорання.

Список використаних джерел:

1. Maslach C. Prevention of burnout: new perspectives / С. Maslach, J. Goldberg// Applied and Preventive Psychology. – 1998. – V. 7 – P. 63-74.
2. Freudenberger H.J. Staff burnout / H.J. Freudenberger // Journal of Social Issues. – 1974. – V. 30. – P. 150-16
3. Дудяк В. Емоційне вигорання [Текст] / В. Дудяк. – К.: Главник, 2007. – 126 с. – ISBN 966-8774-30-2

Миколайчук О.М. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ПРОЯВИ ТА НЕЙРОПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Наразі неможливо точно визначити частоту та поширеність синдрому вигорання з декількох причин, серед яких, зокрема, те, що його діагностичні критерії є неоднозначними та збігаються з симптомами депресії. Тим не менш, очевидно, що вигорання найчастіше вражає людей середнього віку, які є амбіційними, вмотивованими, мають надмірне відчуття самоконтролю та відповідальності до виконання завдань, надто стурбовані таймінгом повсякденного життя. Особи з рисами невротизму, який проявляється у вигляді тривожності, страхів різної етіології, ворожості та емоційної вразливості, також часто страждають від даної патології. Хоча когнітивні та емоційні реакції на

стресові події відрізняються в різних соціальних групах, ознаки подібні незалежно від роду професії, культури та не пов'язані зі статтю.

Основні симптоми цього синдрому за відповідно до проявів можна об'єднати в такі групи, як: - психофізичні: почуття постійної втоми не лише вечорами, але і вранці, відразу після сну; відчуття емоційного і фізичного виснаження; апатія, відсутність реакції цікавості на чинник новизни або реакції страху на небезпечну ситуацію; загальна астенизація (слабкість, зниження активності й енергії, погіршення біохімії крові та гормональних показників); часті безпричинні головні болі; постійні розлади шлунково-кишкового тракту; різка втрата або різке збільшення ваги; повне або часткове безсоння; помітне зниження зовнішньої та внутрішньої сенсорної чутливості: погіршення зору, слуху, нюху і дотику, втрата внутрішніх, тілесних відчуттів і т.і;

- соціально-психологічні, а саме: байдужість, нудьга, пасивність і депресія (почуття пригніченості); підвищена дратівливість на незначні, дрібні події; часті нервові зриви (спалахи невмотивованого гніву або відмова від спілкування, відхід у себе); постійне безпричинне переживання негативних емоцій (почуття провини, образи, сорому, підозрілість, скутість); почуття неусвідомленої підвищеної тривожності (відчуття, що «щось не так, як треба»); почуття гіпервідповідальності та постійне почуття страху, що «не вийде» або «я не впораюся»; загальна негативна установка на життєві та професійні перспективи (по типу «як не старайся, все одно нічого не вийде»); низька соціальна активність; зниження інтересу до дозвілля, захоплень; соціальні контакти обмежуються роботою; мізерні відносини на роботі та вдома; почуття ізоляції, нерозуміння інших та іншими; почуття недостатньої підтримки з боку сім'ї, друзів, колег тощо;

- поведінкові: відчуття, що робота стає дедалі важчою і важчою, і виконувати її дедалі складніше; людина помітно змінює свій робочий режим (працює більше 45 годин на тиждень); не може приймати рішення; почуття непотрібності, невіра у покращення, зниження ентузіазму по відношенню до роботи, байдужість до результатів; невиконання важливих, пріоритетних завдань і «застрягання» на дрібних деталях, трата більшої частини робочого часу на виконання автоматичних і елементарних дій; дистанційованість від співробітників і людей, підвищення імпульсивності; зловживання алкоголем, різке зростання викурених за день цигарок, вживання наркотичних засобів;

- когнітивні, серед яких: зниження інтересу до нових теорій та ідей, альтернативних підходів; нудьга, туга, апатія, зниження інтересу до життя; перевагу людина надає стандартним шаблонам, рутині, ніж творчому підходу; цинізм або байдужість; низька участь або відмова від участі у розвиваючих експериментах; формальне виконання роботи тощо.

Всі перераховані вище ознаки супроводжуються психомоторним збудженням, включаючи напругу, дратівливість, порушення сну та підвищення рівня кортизолу в крові. Депривація сну також супроводжує хронічні стресові розлади та синдром вигорання, ймовірно, через те, що виснаження енергетичних ресурсів і дисрегуляція гіпоталамо-гіпофізарної і симпато-адреналової систем є загальними патофізіологічними процесами, що лежать в основі обох станів.

Особливістю є те, що ця емоційно обумовлена дисрегуляція, що виникає внаслідок вигорання, сприяє погіршенню сну, і навпаки, пов'язана з порушенням сну втома та виснаження енергетичних ресурсів сприяють вигоранню. Тобто, цей процес є циклічним. У цьому контексті труднощі із засипанням, недостатньо якісний сон і, як наслідок, втома під час пробудження ще більше виснажують ресурси психоемоційної системи, спричиняючи зниження адаптивності і стресостійкості. Мигдалеподібне тіло теж відіграє важливу роль у регуляції функції гіпоталамо-гіпофізарно-наднирникової системи, що в поєднанні з іншими нейроендокринними механізмами, здійснює вплив на когнітивні функції, емоції, настрої, сон і психічні енергетичні ресурси. Хронічний вплив психосоціальних стресорів може спричинити фактичні структурні та функціональні зміни з подальшою аномальною нейронною активністю в префронтальній корі, що призводить до дезадаптивних реакцій.

Нейрофізіологічна складова синдрому вигорання потребує проведення подальших досліджень, з метою уточнення механізму даного феномену. Визначення центральних нейронних ланцюгів та факторів, які забезпечують або стійкість, або сприйнятливність до вигорання дозволить розробити програму попередження виникнення даної патології, зменшення ступеня її проявів, сприятиме підвищенню психоемоційного стану та покращенню якості життя.

Список використаних джерел:

1. Тукаєв С.В. (2019). Синдром емоціонального вигорання: основи механізмів. Практика управління медичним закладом. 1(95), 49-57.

2. Федорчук С.В., Чікіна Л.В., Герасько Т.І., Зима І.Г., Тукаєв С.В. (2016). Статичні електричні потенціали як показники стану очікування за умов формування емоційного вигорання у студентів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Проблеми регуляції фізіологічних функцій, 2(21), 66-71

3. Harmatiuk, D., Tukaiev, S., Popov, A., & Makarchuk, M. (2021). Towards EEG Biomarkers of Emotional Burnout Syndrome. Scientific Reports. CiteScore (2021) 6,9, SJR (2021) 1,005, SNIP (2021) 1,389

канд.техн.наук, с.н.с. Невольніченко А.І. (ВІКНУ)

КОНЦЕПЦІЯ ОСНОВ СУЧАСНОГО ВОЄННОГО НАУКОЗНАВСТВА

Воєнна наука (ВН) є системою фахових знань «сил» у сфері діяльності суспільства «військова справа», яка структурно є «системою воєнної безпеки» (СВБ) країни. Воєнна наука належить до суспільних наук, фундаментальною основою яких є системологія (для ВН її спеціалізація – воєнна системологія).

«Військо» є виробничою підсистемою СВБ, яка безпосередньо утворює «системний ефект» (утримання стану ВБ). Поряд з «військом», підсистеми забезпечення застосування війська та забезпечення його боєздатності є «виконавчими», а підсистема військового державного управління є «керуючою».

СВБ повинна мати у складі кожної підсистеми воєнно-науковий орган (саме НДУ і воєнно-наукові підрозділи) для діяльності підсистем і СВБ в цілому

виключно на науковій основі з метою максимальної цільової ефективності. ЗС повинні мати власну систему («службу») воєнно-наукового забезпечення (ВНЗ).

Науковий підрозділ лінгвістів НДЦ має наукове завдання ГШ ЗС (в особі Центрального ВНУ) щодо розробки сучасних науково-методичних і науково-організаційних рекомендацій для вдосконалення на науковій основі системи (служби) ВНЗ з метою максимізації цільової ефективності Збройних Сил впровадженням наукових інновацій.

Система ВНЗ ЗС розглядається як «складна ергатична система», структура якої містить: сили керуючої підсистеми (ЦВНУ ГШ ЗС); сили виробничої підсистеми (науково-дослідні установи НДУ і наукові підрозділи ЗС); сили підсистем забезпечення функціонування (ЗФ) виробничої підсистеми (інформаційними ресурсами «наукових знань» і «наукових технологій»); сили підсистеми забезпечення здатності (ЗЗ) системи ВНЗ в цілому (ресурсами загального призначення).

Сили керуючої підсистеми повинні мати фах «воєнних науковців-менеджерів», сили виробничої підсистеми – фах «воєнних науковців-дослідників», сили підсистеми ЗФ – фах «воєнних науковців з інформатизації».

Професійним обов'язком воєнних науковців за фахом є володіння основами «воєнного наукознавства» як нормативної «мета-науки» для ВН в цілому та усіх її спеціалізацій (військові, воєнно-технічні, воєнно-економічні, воєнно-гуманітарні науки). При цьому воєнна системологія є фундаментальною дисципліною для ВН, а «системний підхід» – обов'язковим методологічним «концептом» (сукупністю наукових принципів і методів їх реалізації) воєнної системології. Таким чином, усі воєнні науковці ЗС повинні мати наукову компетенцію «воєнного системолога» і здатність її використовувати у ВНД.

Мета лінгвістичного забезпечення воєнної науки – наукове обґрунтування основ сучасного національного воєнного наукознавства для функціонування, насамперед, системи ВНЗ виключно на науковій основі. Тому предметом НДР є фактори ефективності інформаційного ресурсу наукових знань і наукових технологій, структури і процесу функціонування системи ВНЗ ЗС.

канд.політ.наук Ніколайчук Г.Г. (ВІКНУ)

СПОРТ ТА МОВА ПОЛІТИКИ І ВІЙНИ

Необхідно підкреслити той безумовний факт, що навіть коли спорт не застосовується політиками, то він все одно виступає як метафора політики як такої. Спорт і політика характеризуються спільними рисами – змагальність та продукування переможця/переможеного. Використання спорту як метафори політики є доволі проблематичним, адже існує ризик тривілізувати серйозні політичні питання. Відзначимо, що політичні теоретики (особливо ті, що займаються політичною комунікацією) все ж надають значної уваги дослідженню питання: спортивні метафори є дескриптивними чи вони насправді впливають наше розуміння політичних явищ і процесів.

З одного боку, спорт використовується як дескрипція задля надання мові

додаткової ваги та сили. Такий дослідник як Джефрі Оуен Сегрейв у своїй статті «*The sports metaphor in American cultural discourse*» (2000) зазначає, що метафори з боксу дозволили політикам застосовувати ударну в'язкість та рішучість у своїй політичній риторичі, в той же час бейсбольні метафори залежать від близькості американців до їх національного хоббі/проведення вільного часу. Між тим, варто наголосити на тому, що медіа дуже часто висвітлюють політичні кампанії як скачки коней («horse race»), в яких кандидати в електоральному процесі займають ту чи іншу позицію в цих перегонах – лідер («front runner»), невдаха («long shot») і т.д.

На думку Сегрейва, оскільки американський футбол на даний час є найбільш популярним видом спорту в США, то саме він став «*фундаментальною метафорою американського політичного дискурсу*» [3, р. 51]. Вчений вважає, що футбол відіграє ключову роль в політичній мові з, принаймні, двох причин. По-перше, він ґрунтується на комплексі цінностей, що формують командну гру, єдність та повагу до влади як запоруку її успіху. Акцентування уваги на «команді» є вкрай важливим завданням для політиків, які прагнуть лояльності та бажають зміни ієрархій. По-друге, футбол продукує та культивує героїчні міфологеми, в яких видатні люди роблять видатні вчинки в інтересах їх громадян/фанів. Ці люди є видатними, принаймні, в частині того, що вони є високоспеціалізованими та професійними по відношенню до своєї справи. Таким чином, висока спеціалізація/професіоналізм на футбольному полі слугує метафорою для технічної експертизи, що необхідна специфічному полю політики та врядування.

Такі політичні теоретики як Ф. Бір та де Ландшир у вступній статті до праці «*Metaphorical world politics*» (2004) приходять до висновку про те, що «влада метафори – це влада зрозуміти та нав'язати форми політичного порядку. Метафори відображають, інтерпретують та конструюють політику» [1, р. 30].

Варто наголосити на тому, що зовсім інші висновки отримуються при апелюванні до футбольної метафори. Відзначимо, що на додачу до таких його характеристик як жорсткість та командна гра, футбол досить часто використовується задля опису воєнної сфери/війни. Такі іманентні характеристики футболу як територіальний контроль, наступ і оборона та мова воєнних дій – бомби, окопи, контратаки – спродукували органічний взаємозв'язок між грою та війною. Ця метафора є впізнаваною та об'єктивною для всіх, хто цікавиться американським футболом та хоч колись переглядав огляди матчів.

Особливо ця метафора яскраво описує першу війну в Перській затоці «Буря в пустелі» (1991). Генерал армії США Норман Шварцкопф під час цієї війни окреслив специфічну воєнну стратегію як спробу віддати вирішальний пас у футболі («Hail Mary pass») [2, р. 133]. «Hail Mary» – це спроба віддати довгий пас в американському футболі задля досягнення тачдауну (touchdown) в лімітований проміжок часу. Така гра є ризикованою та характеризується низькою кінцевою успішністю, в принципі, так само як і наслідки воєнних дій.

Ідея того, що спортивні метафори спрощують серйозне сприйняття війни виступає одним з ключових елементів критики проти використання таких конструктів політичної мови.

Спортивні метафори в політиці також ризикують ототожнити добродієне громадянство з добродієним вболіванням. Д. Гербек, пишучи у своїй статті «*Sports metaphors and public policy: The football theme in Desert Storm discourse*» (2004) про першу війну в Перській затоці, зауважив, що «футбольні метафори заважають продуктивній дискусії щодо альтернатив шляхом перетворення американської спільноти в роль підлеглих фанів» [2, р. 129].

Можна зробити висновок, що намагання використовувати спорт як драматичні фігури політичної мови можуть призвести до обмеження та навіть елімінації відкритих дискусій щодо політик, які є невід'ємною складовою демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Beer F. A. Introduction: Metaphors, politics, and world politics / F. A. Beer & C. de Landtsheer // *Metaphorical world politics*. - East Lansing: Michigan State University Press, 2004. – р. 5-52.

2. Herbeck D. A. Sports metaphors and public policy: The football theme in Desert Storm discourse / D. A. Herbeck // *Metaphorical world politics*. - East Lansing: Michigan State University Press, 2004. – р. 121-139.

3. Segrave J. O. The sports metaphor in American cultural discourse / J. O. Segrave // *Culture, Sport, Society*. – 2000. - #3. – р. 48-60.

*д-р пед.наук, проф., Олімов Ш.Ш. (БухДУ, Бухара, Узбекистан)
доц. Жураєв Б.Т. (БухДУ, Бухара, Узбекистан)*

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ

Систему навчання можна визначити як механізм організації навчання в межах цілісної освітньої програми – початкової освіти, загальної середньої освіти, середньої професійної освіти тощо.

Класифікація систем (форм) навчання за механізмом декомпозиції (розбиття) змісту навчання. Таких механізмів відомо два:

- дисциплінарний механізм – коли зміст навчання поділяється окремі дисципліни (навчальні предмети, курси) – цей механізм іноді ще називають умовно предметним навчанням. Усі розглянуті вище системи навчання (крім, мабуть, самовчення) відносяться до предметного навчання;

- комплексна механізм, який ще називають комплексною системою навчання, який ми і розглянемо.

Комплексна система навчання яку також ще називають умовно об'єктним навчанням, коли декомпозиція змісту навчання здійснюється за об'єктами, що виділяються, наприклад, вивчення рідного краю, трудова діяльність сім'ї і т.д. Ідеї комплексного (об'єктного) навчання розвивалися, починаючи з XVIII ст. та пов'язані з іменами Ж. Жакото, П. Робена, Н.Ф. Гербарта, Дж. Дьюї, К.Д. Ушинського (система пояснювального читання) та ін.

Найбільшу популярність серед комплексних систем навчання в історії отримав так званий метод проектів (XIX – XX ст., США) – система навчання, при якій учні набувають нового досвіду (знання, уміння тощо) у процесі планування та виконання завдань, що поступово ускладнюються. практично-життєвої спрямованості – проектів.

Назва «проект» з'явився в цій системі у зв'язку з тим, що спочатку ця система у першій половині XIX століття застосовувалася в інженерній освіті. Метод проектів у 20-ті – 30-ті р.р. XX ст. набув порівняно широкого поширення у радянській школі. Наведемо тут приклад проекту у тодішньому розумінні – проект «корова»: корова з погляду енергетики (елементи фізики), корова з погляду процесів травлення (елементи хімії), образ корови у літературних творах тощо, до практичних занять з догляду за коровою.

В останні роки у вітчизняній освіті знову став широко поширюватися «метод проектів», але вже в іншому розумінні: навчальні проекти не замість навчальних предметів (дисциплін), а в рамках їх або на додаток до них. Зокрема, логікою навчальних проектів дедалі більше пронизується шкільна освітня сфера «технологія», де навчальний процес повною мірою відповідає вимогам сучасного розуміння проекту як циклу інноваційної діяльності. Як проекти у трудовому навчанні можуть виступати розробка конструкцій та виготовлення найрізноманітніших об'єктів – від скриньки з соломки до радіоприймачів та створення спортивних та дитячих майданчиків.

Крім того, навчальні проекти набули широкого поширення в системі підвищення кваліфікації фахівців, де проекти є одночасно і навчальними та професійними, наприклад, проект «як перетворити школу на гімназію», проект «розвиток профільного навчання старшокласників у муніципальній освітній системі» тощо.

Метод проектів (нагадаємо, що, по суті, це форма навчання, але історично отримала назву «методу») має, очевидно, великі, дуже великі перспективи.

Запропонована робота школярів з документально-історіографічними комплексами перетворює освітній процес з детерміністського на імовірнісний. Створюється освітнє середовище, що розвиває, ініціює творчий процес у всіх учасників навчальної ситуації, в тому числі і в учителя. Зрозуміло, не ставиться завдання перетворити школярів на маленьких істориків, але важливою є сама можливість справжньої «історичної діяльності» замість заучування готового матеріалу підручника. Як бачимо з наведених прикладів, спосіб навчальних проектів дозволяє спрямувати навчальний процес зовсім в інше русло.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В останні роки система дистанційного навчання стала все більш поширеною формою навчання. Її використання стало особливо актуальним під час пандемії COVID-19, а також під час воєнного стану коли стали обмеженими можливості проведення занять в традиційному форматі.

Однією з основних переваг дистанційного навчання є можливість навчання у будь-який час та у будь-якому місці. За допомогою комп'ютера та доступу до Інтернету студенти можуть отримати доступ до навчального матеріалу, спілкуватися з викладачами та одногрупниками, виконувати завдання та здавати екзамени.

Проте впровадження системи дистанційного навчання має свої особливості та вимагає певної підготовки. Однією з основних складнощів є відсутність прямого контакту між викладачем та студентами, що може ускладнити процес засвоєння матеріалу та виникнення запитань. Для успішного впровадження системи дистанційного навчання необхідно розробити ефективну методичку навчання, яка б враховувала специфіку цієї форми навчання та забезпечувала взаємодію між викладачем та студентами.

Додатковою складністю є технічна підтримка системи дистанційного навчання, яка вимагає наявності відповідної інфраструктури та кваліфікованого персоналу для її підтримки. Крім того, виникає задача забезпечити студентів доступом до необхідного обладнання та програмного забезпечення.

Важливим етапом впровадження системи дистанційного навчання є розробка та використання відповідної методички організації навчання. Методика повинна передбачати взаємодію викладачів та студентів, форми та засоби контролю знань, забезпечення якості навчання та т.д.

З метою підтримання високої якості дистанційного навчання необхідно визначити вимоги до засобів, які використовуються для проведення онлайн занять, таких як платформи для веб-конференцій, відео- та аудіоконференцій, системи спільної роботи з документами, інтерактивні дошки тощо. Також слід враховувати вимоги до комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, що використовується для дистанційного навчання, а також каналів зв'язку. Крім того гостро постає питання пошуку і використанню відповідної платформи дистанційного навчання, її розміщення і цілодобова підтримка. Це вимагає створення спеціалізованого штатного підрозділу по забезпеченню функціонування і технічної підтримки середовища дистанційного навчання.

Для успішного впровадження системи дистанційного навчання також необхідно мати кваліфікований персонал, який володіє навичками роботи з відповідними програмними засобами та методиками подання навчального матеріалу. Викладачі повинні мати необхідні компетенції з технологій дистанційного навчання, вміти створювати та оцінювати навчальний контент для

дистанційного навчання, а також використовувати засоби комунікації для взаємодії зі студентами.

Студенти, які навчаються дистанційно, повинні мати необхідну технічну базу та вміння користуватися відповідними засобами. Необхідно забезпечувати їм доступ до навчальної інформації та підтримку у вирішенні технічних проблем. Окремо виникає задача підтримки високого рівня мотивації студентів до дистанційного навчання, яке передбачає відсутність безпосереднього контролю з боку викладача і необхідність більшого ступеня самостійної роботи.

Нарешті, ще однією з особливостей впровадження системи дистанційного навчання є необхідність відповідного технічного обладнання та програмного забезпечення. Для проведення занять у форматі відеоконференції необхідні якісні веб-камери та мікрофони, а також програмне забезпечення для організації відеозв'язку. Крім того, необхідно мати цілодобовий доступ до платформи дистанційного навчання та електронних ресурсів для підготовки та проведення занять. У разі використання інтерактивних методик навчання, можуть знадобитися спеціальні програми для взаємодії та співпраці між викладачем та студентами.

Отже, впровадження системи дистанційного навчання в освітній процес має свої особливості, зокрема, потребує підготовки викладачів та студентів до нових форм і методів навчання, необхідності забезпечення високошвидкісного інтернет-з'єднання та наявності необхідного обладнання та програмного забезпечення. Однак, при правильному використанні ця система може стати ефективним інструментом для забезпечення доступної та якісної освіти.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку дистанційного навчання в Україні на 2019-2023 роки: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/distance%20learning/Koncepciya%20distance%D1%96jnogo%20navchannya%20v%20Ukrayini%202019-2023.pdf>

2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку проведення дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 11.05.2020 № 559: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0827-20#Text>

3. Опитування «Дистанційне навчання в Україні: як йому пристосуватися?» на сайті «Освітній портал 5.ua»: <https://education.5.ua/news/oputuvannia-distantsiine-navchannia-v-ukraini-iak-iomu-prystosuvatysia-204715.html>

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

За ступенем активності курсантів чи характером їхньої навчально - пізнавальної діяльності можна виокремити імітаційні та не імітаційні методи.

Імітаційні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності розподіляються на ігрові та не ігрові.

Педагогічна гра має істотну ознаку - чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на заняттях за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності. До ігрових належать розігрування ролей і ділові ігри різних модифікацій. Вони заповнюють ту прогалину в навчальному процесі, яку не можуть компенсувати інші методи (наприклад словесні методи, практичні заняття тощо), але не замінюють їх. Ігровий характер навчально-пізнавальної діяльності дає змогу ознайомитися зі специфікою і особливостями певної професійної діяльності, а також сприяє відчуттю своєї ролі в ній. Окрім того, вони суттєво допомагають закріпленню й поглибленню знань, отриманих під час лекцій, семінарів, практичних занять, удосконаленню практичних навичок та вмінь, створенню умов для активного обміну досвідом [1].

Основна функція цих занять полягає в навчанні шляхом дій (чим ближча ігрова діяльність учнів до реальної ситуації, тим вища її навчально-пізнавальна ефективність). Основними різновидами ігрових методів активізації навчально-пізнавальної діяльності є метод інсценування і ділові ігри. Метод інсценування викликає сильні почуття і, відповідно, впливає на емоційно-вольову сферу особистості. Один із найдавніших методів навчання, він найбільш ефективний і на сьогодні, бо забезпечує умови максимального наближення дидактичного процесу до дійсності [2]. Характерними особливостями цього методу є, по-перше, ознайомлення учасників заняття з конкретною дидактичною ситуацією, яка відповідає професійній діяльності і потребує вирішення; по-друге, надання їм ролей конкретних посадових осіб, які існують в реальній ситуації; по-третє, розподіл цих ролей між учасниками гри. Метод інсценування забезпечує учням такі умови для занять, які не в змозі створити інші методи навчання - випробувати на собі результати своїх рішень і дій.

Список використаних джерел:

1. Вачугов Д. Д. Практикум по менеджменту: деловые игры : учеб. пособие / Д. Д. Вачугов, В. Р. Веснин, Н. А. Кислякова. ; под ред. Д. Д. Вачугова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2001. – 192 с.

2 . Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Розвиток особистості та підготовка військових фахівців з високим рівнем інформаційно-комунікаційної компетентності, готових до ефективного застосування придбаних знань, призводить до актуалізації досліджень з проблеми визначення педагогічних умов формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних Сил України у процесі професійної підготовки.

У процесі розгляду, необхідно уточнити сутність понять «умови» та «педагогічні умови». Умови складають середовище, в якому виникає, існує й розвивається те чи інше явище або процес. Поза цим середовищем вони не можуть існувати. Умови обов'язково впливають на хід та результат будь-якої діяльності. Цей вплив може бути як прямий, так і опосередкований. Л. Хоменко-Семенова [1] під педагогічними умовами розуміє сукупність взаємозалежних елементів освітнього середовища – факторів, що визначаються та усвідомлюються учасниками педагогічної взаємодії, реалізуються у освітньому процесі. За О. Попадич [2], педагогічні умови – це цілеспрямовано створені обставини у тісній взаємодії педагогічних, психологічних і соціально-економічних чинників (відносин, засобів тощо), що дозволяють педагогові ефективно здійснювати виховну або навчальну роботу.

До педагогічних умов відносять ті, що створюються в освітньому просторі. Реалізація педагогічних умов забезпечує найефективніше протікання педагогічних процесів. Аналіз позицій різних дослідників відносно визначення поняття «педагогічні умови», проведений Н. Іполітовою та Н. Стерховою дозволив виділити ряд положень: умови виступають як складовий елемент педагогічної системи; педагогічні умови відображають сукупність можливостей освітнього і матеріально-просторового середовища, які впливають позитивно чи негативно на його функціонування; реалізація правильно вибраних педагогічних умов забезпечує розвиток і ефективність функціонування педагогічної системи [3].

Таким чином під педагогічними умовами було визначено сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів освітнього процесу, від реалізації яких залежить рівень сформованості компонентів професійної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України, в тому числі певних вимоги до процесу формування інформаційно-комунікаційної культури майбутнього офіцера ЗС України.

Список використаних джерел:

1. Хоменко-Семенова Л. О. Педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2013. Вип. 19. С. 252-257.

2. Попадич О. О. Педагогічні умови правового виховання майбутніх фахівців комп'ютерної галузі. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 1. С. 175-182.

3. Иполитова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность и классификация/ Н. Иполитова, Н. Стерхова // General and Professional Education №1.2012 С. 8–14.

Первак І.О. (ВІКНУ)

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ У КРИЗОВИХ ПСИХОЛОГІВ

Сучасний психолог, за якою б вузькою спеціальністю не працював, у будь-який момент може бути поставлений перед необхідністю надання невідкладної психологічної допомоги потерпілим у надзвичайній ситуації (бойові дії, стихійні лиха і інше).

Психологічну допомогу великому потоку постраждалого населення, як правило, надають в умовах гострого дефіциту часу, при нестачі корекційнодіагностичних можливостей. Це вимагає від психолога не тільки високої теоретичної й практичної підготовки, але й граничної зібраності, почуття відповідальності, здатності до швидкого прийняття самостійних нестандартних рішень.

Розглядаючи різноманітні проблеми надання невідкладної психологічної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій, іноді не залишається можливості помітити той великий обсяг роботи, той важкий тягар, ту неосяжну хвилю горя та людського болю, які випадають на плечі кризових психологів, що працюють в осередку лиха.

Кризові психологи для багатьох постраждалих є єдиною надією на вирішення проблем, які виникли внаслідок трагедії. І хто, як не вони дійсно розуміє та відчуває весь біль втрати та горя постраждалих.

Оцінюючи психологічну вартість професійної діяльності кризових психологів, не слід перераховувати всі існуючі стрес-фактори, які чинять негативний вплив на їх особистість, слід лише на хвилину замислитись про важливість та гостру необхідність їхньої роботи для багатьох людей, які залишились сам на сам з горем.

Кризові психологи - це фахівці, які під час ліквідації наслідків лиха працюють понад міру, це фахівці, які ніколи не можуть собі дозволити низьку ефективність при виконання своїх обов'язків, це фахівці, які не замислюються над власними бажаннями, а керуються лише потребами постраждалих; це фахівці, які в період лиха не мають інших цінностей, окрім цінності життя та здоров'я тих людей, які потребують сторонньої допомоги.

Зазвичай виконання кризовим психологом своїх професійних обов'язків відбувається в досить небезпечних умовах, йому доводиться працювати з великою кількістю постраждалих, дуже часто він втрачає почуття часу та не розуміє, що йому самому вкрай необхідна допомога.

Ігнорування своєї втоми або не усвідомлення кризовим психологом свого

стану, провокують виникнення певних психологічних проблем у самого фахівця. Саме такою ціною досягається високий рівень професійного розвитку кризового психолога, але ж поряд з цим дуже часто спостерігаються і розчарування, і зриви, і виникнення незадоволення своєю професією. Такі особливості можуть негативно позначатись на різних сферах особистості: сфері особистого життя, міжособистісних зв'язках, професійній сфері, мотиваційній сфері, тощо.

Результатом перебігу таких змін може стати розвиток професійної деформації особистості.

Професійна деформація – це явище, що характеризується змінами властивостей особистості (стереотипів сприймання, ціннісних орієнтацій, характеру, способів спілкування та поведінки тощо), змінами рівня виразності професійно-важливих якостей фахівця, що відбуваються під впливом змісту, умов, тривалості виконання діяльності та його індивідуально-психологічних особливостей.

Професійна деформація кризового психолога може відбутися через: високу емоційну насиченість професійної діяльності; постійні нові, іноді незнайомі обставини, в яких доводиться працювати; надвисокий рівень відповідальності за інших людей (постраждалих); постійне спілкування з досить великою кількістю людей (колеги, керівництво, постраждалі, сторонні люди); надшвидкий темп виконання професійних функцій (робота з постраждалими, інформаційна терапія, організаційна діяльність і т. ін); неможливість перепочити протягом декількох годин підряд тощо.

Однією з найбільш поширених психологічних проблем, які можуть зустрічатись у кризового психолога, є розвиток психологічного (емоційного) вигоряння.

Синдром емоційного вигоряння являє собою стан емоційного, психічного, фізичного виснаження, що розвивається як результат невирішеного хронічного стресу на робочому місці.

Професійне вигорання – це синдром, що розвивається на тлі хронічного стресу і веде до виснаження емоційно-енергійних і особистісних ресурсів фахівців.

Існує багато відомих засобів профілактики виникнення симптому професійного вигоряння.

Проте не всі з них можуть бути використанні для кризового психолога, який щоразу випробовує на собі таке навантаження, що іноді навіть важко повірити, як одна людина спроможна з цим впоратись. Тому серед безлічі профілактичних методів найбільш ефективними можна назвати *дебрифінг*, оволодіння навичкам саморегуляції свого психоемоційного стану тощо.

Сьогодні все більшої популярності в межах відновлювального періоду набуває такий інтерактивний метод, як *тренінг*, що націлений на розвиток певних знань, умінь та навичок, а також соціальних установок особистості.

Список використаних джерел:

1. Дейтс Б. Життя після втрати / Б. Дейтс; [пер. с англ. В. Челноковой]. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 304 с. 27.

2. Джоунс Дж. Психологическое обеспечение операций ВС США «Щит пустыни», «Буря в пустыне» и «Освобождение города» / Дж. Джоунс // Информационный сборник ГУ ГШ ВС РФ. - 1995. - №2. - С.15-26.

3. Бандурка О.М. Психо-фізіологічні проблеми наркотизації населення: монографія / Бандурка О. М., Віденєєв І. О., Калиновський В. Б. – Х., 2005. – 130 с. 9.

4. Екстремальна психологія: Підручник / [Євсюков О. П., Куфлієвський А.С., Лебедєв Д.В. та інші]; за заг. ред. проф. О.В.Тімченка – Х.: УЦЗУ, 2007. – 502 с.

5. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: Монографія / Кокун О.М. – К.: Міленіум, 2004. – 265 с.

6. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К.:Никацентр, 2006.- 580 с.

Пирогов К.О. (ВІКНУ)

THE STUDY OF HISTORY AS A FACTOR IN THE FORMATION OF NATIONAL SELF-IDENTITY OF THE MILITARY PERSONNEL OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

The professionalization of historical science once coincided with the era of the formation of states. History has become one of the most important elements in the construction of national identity. And until now, what can be found in school textbooks is precisely the nationalist narrative.

The national narrative is constructed not only around ancient events, but also around relatively recent ones, but this happens later because the creation of a narrative takes some time. However, without history, a person will lose his individuality. John Arnold in the book «History: A Very Short Introduction»[1] writes that the motivation of historians is similar to the natural desire to have memory. History is to society what memory is to the individual, and memory is our idea of itself. For our «I», its relation to other «we» is important, what unites us with others, what distinguishes us. Thus, collective history inevitably turns out to be part of our individual memory. Ivan Kuryla[2] interestingly explains why today there were so many disputes about historical memory in the lecture «History: science or a resource for politics?» The fact is that the political coordinates we are used to today have become blurred and lost their former meaning. However, the attitude to various historical events has become an important group In general, we need history to classify ourselves and others.

Perhaps the most famous academic work on nationalism is «Imagined Communities» by Benedict Anderson[3]. The title implies Anderson's idea that it is impossible to be personally acquainted with most of one's countrymen, so national communities are something that exists as a representation in our minds, but this does not make it at all frivolous. There is also a popular division of nationalism into civic and ethnic. American or French nations built around constitutions, declarations of

human rights, and other documents are considered classic examples of the first. An example of the second can be the Third Reich. A good critique of this approach is presented by the American scholar of nationalism, Bernard Yack. In his book «Nationalism and the moral psychology of the Community»[4], he writes that people are overwhelmed by the legacy of the Age of Enlightenment. Its dogma shows that any proper community should be based on voluntary and explicit consent, which is why people are so impressed by the idea of a civil nation, the membership of which is determined by conscious choice. However, the majority are citizens of any state and representatives of any nation not at all due to a conscious choice. Bernard Yack points out that the so-called civil ethnic nations are no different. The Americans and the French do not make any choice, they simply inherit the fact that their predecessors signed the document. That in the case of civil nations, that in the case of ethnic nations, it is about the inheritance of cultural artifacts, some inherit political symbols, and some inherit the narrative of ethnic origins. Instead of this dichotomy, Bernard Yack proposes another definition of the nation as an intergenerational community. National identity is not a product of choice, but it is also not something related only to origin (migrants), it is a product of random factors beyond human control. As a result, national identity is not a human choice, but it is also not a verdict, but rather something in between.

The national community is intergenerational because it is united by the presence of a common cultural field, which is inherited from ancestors and is planned to be passed on to descendants. The presence of this legacy is often underestimated for the Enlightenment ideal of consent. Thus, Bernard Yack mentions the most often quoted expression of Ernest Renan[5]: «The nation is an everyday plebiscite.» However, he also mentions that Renan has a broader definition of the nation, where he states that the nation consists of two things: the consent to live together and the possession of a common heritage of memory. The agreement here is expressed covertly, in social rituals and public discussions, where there is a discussion about a common fate and a common cultural heritage. This common cultural heritage is key to the existence of the nation, the very agreement that this common heritage exists. For example, a Frenchman may not sympathize with the Great French Revolution, but be on the side of the Vendée Rebellion, but it is the conviction that both are part of a common cultural heritage that connects him with other Frenchmen.

Therefore, despite the fact that people become representatives of the intergenerational community without their will, there is always room for choice. National culture, although inherited, contains a lot. For example, the American heritage includes both the slave traders and those who fought against them. And it is up to today's Americans to decide who exactly to put on the showcase, making them a national pride. This is the everyday plebiscite. National culture can be imagined as a set of building blocks, there are a limited number of them, handed down from predecessors, but what exactly to build and from which blocks people decide here and now.

It is history that serves as the social glue that unites millions of diverse people in the state, and for military personnel, gives motivation and a clear self-determination of their «me» in a larger «we».

1. Arnold, H. John History: A Very Short Introduction Get access Arrow

<https://academic.oup.com/book/781?login=false>

2. Курила, Иван История в современном обществе: наука или ресурс для политики? <https://www.youtube.com/watch?v=mTihT1kQEiU>

3. Anderson, Benedict Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism / URL: <https://www.amazon.com/Imagined-Communities-Reflections-Origin-Nationalism/dp/1784786756>

4. Yack, Bernard Nationalism and the Moral Psychology of Community / URL: <https://www.amazon.com/dp/0226944670?tag=philp0220&linkCode=osi&th=1&psc=1>

5. Ренан, Ернест Що таке нація / URL: <https://zbruc.eu/node/59455>

Пирогов К.О. (ВІКНУ)

THE FORMATION OF PATRIOTISM AMONG THE OFFICERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE WITH THE HELP OF «BRAINSTORMING» IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The military team, the Armed Forces of Ukraine, have all the general features of a team. The military team unites people not only for the purpose but also for the type of activity, which has a pronounced collective character (its tasks are performed as part of the crew, detachment, etc.) and is connected with the constant overcoming of difficulties and dangers, with the maintenance of a complex modern military equipment and weapons.

Patriotism is one of the deepest human feelings. As a rule, this concept is understood as devotion and love for the Motherland, for one's people, pride for their past and present, and readiness for its protection. This feeling is one of the most important spiritual assets of a person. It characterizes a higher level of personality development and is manifested in its active self-realization for the benefit of the Motherland. In the functional plan, the process of formation of patriotic qualities of a serviceman appears as a process of formation of readiness and ability of servicemen to selflessly fulfill their civil and military duties, protect freedom and independence, sovereignty, territorial integrity, and inviolability of the Motherland. In terms of content, the process of forming the patriotic qualities of a serviceman appears as a set of organically interconnected processes: mastering the language, culture, and traditions of the people, the history and national-historical values of the people, the traditions and values of all generations of defenders of the Motherland and a positive attitude towards them. In the structural plan, the process of formation of patriotic qualities of a serviceman can be considered: as an organic systemic unity of subject-object and subject-subject relationships, as a set of basic elements of the process of formation of patriotic qualities.

Patriotism as a factor causes the need for high responsibility, and moral dependence of each serviceman on the team, from his comrades. The interdependence of the soldier and the team continuously grows as combat equipment and weapons are developed and improved, and objectively creates a sense of responsibility for overall success in servicemen.

A military serviceman is a citizen of Ukraine who is a representative of the Armed Forces of the state and stands guard over the interests of the Ukrainian people, who expect from him the highest example of personal behavior and official activity. Every serviceman is a patriot who puts the safety and well-being of the Ukrainian people above his own interests and does everything possible to protect the Motherland. Patriotism, as a manifestation of national dignity, is an integral part of the moral qualities of a serviceman.

The practical use of «brainstorming» at seminar classes in professional training in higher military educational institutions contributes to the formation of patriotism as a certain moral attitude and assessment of one's personality in the Motherland. A person acquires a patriotic feeling, socio-moral in its essence, not only through biological heredity but necessarily under the influence of the social environment, and upbringing (socialization) in the broadest sense of the word.

Today, patriotism is designed to give a new impetus to the spiritual healing of the people, the formation of civil society in Ukraine, which involves the transformation of civic consciousness, the moral and legal culture of the individual, the flowering of national self-awareness and is based on the recognition of the priority of human rights.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. В. Виховання патріотизму української молоді в історичній ретроспективі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. № 6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_4.

2. Рижиков В. С. Патріотичне виховання як невід'ємний складник формування готовності майбутнього офіцера – захисника Української держави. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2019. Одеса, № 16 т. 1., С. 120-124.

Поляков Р.В. (ВІКНУ)

ДО ПИТАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – це несприятлива відстрочена реакція на травматичний стрес, здатна викликати ряд психічних і поведінкових порушень.

Зазначимо, що симптоми ПТСР відрізняються у різних людей, але деякі з них мають спільні ознаки. Зазвичай симптоми групують у декілька підгруп.

Симптоми повторного переживання є найбільш типовими симптомами ПТСР. Проявляється вони мимовільним та яскравим переживанням травматичної події, наприклад: флешбеки – відчуття, ніби травматична подія відбувається зараз. При цьому з'являється надмірна пітливість чи підвищується серцебиття; повторювані спогади або нічні кошмари, що асоціюються з подією чи нагадують про неї; тривожні та нав'язливі думки чи образи; фізичні відчуття, такі як пітливість, тремтіння. Ці симптоми можуть викликати думки, слова, предмети чи події, які пов'язані зі стресовою ситуацією.

Симптоми уникнення проявляються через травматичні події що є одним ключовим симптомом ПТСР. Проявляються вони наступним чином:

дисоціативна амнезія – нездатність згадати фрагменти травматичної події; відчуття відстороненості або віддалення від раніше близьких людей; уникання розмов і думок про травматичні події; уникання асоціацій (думок, почуттів, речей, людей і місць, пов'язаних з травматичною подією; відчуття, що потрібно весь час бути зайнятим); вживання алкоголю або наркотиків, щоб уникнути спогадів (почуття емоційного заціпеніння або відірваності від своїх почуттів). Симптоми уникнення можуть змусити людей змінити свій розпорядок дня.

Симптоми настороженості (гіперпильності) та надмірної збудливості проявляються через відчуття знервованості, перебування насторожі або в пошуку потенційної небезпеки – це один із симптомів ПТСР: надмірна пильність; легка лякливність; труднощі з концентрацією; труднощі зі сном; панічні атаки; дратівливість; безрозсудність.

Симптоми настрою та почуттів проявляються через змінені думки про себе та інших. Ознаки симптомів даної групи: негативні переконання та очікування (токсичні думки про себе, інших чи увесь світ); звинувачення себе або інших людей у причинах травматичної події або її наслідках; відчуття, що ви нікому не можете довіряти; негативні емоції (постійне переживання страху, жаху, гніву, провини чи сорому); втрата інтересу до занять, які вам подобалися раніше; нездатність відчувати позитивні емоції, навіть незначні радості.

До таких змін настрою, відчуттів, самосприйняття слід поставитися серйозно та при тривалому їх збереженні слід звернутися до лікаря, аби запобігти розвитку хронічної форми ПТСР.

Приліпко М.О. (ВІКНУ)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ВІЙСЬКОВІЙ НАУЦІ

Міждисциплінарний підхід набуває все більшої популярності в різних галузях, в тому числі і у військовій науці. Він передбачає поєднання знань і методів з різних дисциплін для вирішення складних проблем, які не можуть бути вирішені лише однією дисципліною. У контексті військової науки міждисциплінарний підхід передбачає використання знань і методів з різних галузей, таких як інженерія, психологія, соціологія і політологія, для розробки ефективних стратегій і тактик військових операцій.

Однією з ключових переваг міждисциплінарного підходу у військовій науці є те, що він дозволяє досягти більш комплексного розуміння складних військових питань. Наприклад, розуміння психологічних факторів, які впливають на поведінку солдатів у бою, може допомогти військовому керівництву розробити ефективні навчальні програми для підготовки солдатів до бойових ситуацій. Аналогічно, розуміння політичних і соціальних чинників, які сприяють виникненню конфліктів, може допомогти військовому керівництву розробити ефективні стратегії їх вирішення.

Ще однією перевагою міждисциплінарного підходу є те, що він сприяє інноваціям і творчості. Об'єднуючи експертів з різних галузей, цей підхід заохочує обмін ідеями і поглядами, що може призвести до нових ідей і рішень.

Наприклад, використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА) у військових операціях - це інновація, яка виникла в результаті поєднання інженерії та військової науки.

Однак міждисциплінарний підхід також має свої виклики. Однією з головних проблем є необхідність ефективної комунікації та співпраці між експертами з різних галузей. Це вимагає готовності слухати і розуміти точки зору інших, а також вміння доносити складні ідеї у спосіб, доступний для експертів з різних галузей.

Іншим викликом є потенційна можливість виникнення конфліктуючих перспектив і пріоритетів. Наприклад, військове керівництво може ставити на перше місце досягнення військових цілей, тоді як експерти в інших галузях можуть ставити на перше місце мінімізацію жертв серед цивільного населення. Вирішення цих конфліктів вимагає ретельного розгляду і переговорів між експертами з різних галузей.

Насамкінець, міждисциплінарний підхід є цінним інструментом у військовій науці. Він дозволяє краще зрозуміти складні військові питання, сприяє інноваціям і творчості, а також допомагає вирішувати етичні і моральні проблеми. Проте він також вимагає ефективної комунікації.

Присяжнюк С.В. (ВІКНУ)

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гуманітарна політика - це об'єктивний напрям загальнонаціональної безпекової політики, що охоплює значне коло її напрямів, включаючи, насамперед, інформаційну. Загальновизнаною позицією є те, що саме гуманітарна сфера, пов'язана з національними тенденціями українського суспільства, стала об'єктом найбільш жорсткого й масованого інформаційного, наступу Російської Федерації (далі РФ) з метою послаблення України в умовах гібридної війни. Так, гібридна війна являє собою сукупність двох фронтів площин - збройної і гуманітарної.

Збройний фронт в цілому явний: по формату він являє собою безпосередні військові дії і спрямований на ліквідацію національної державності ворога чи ліквідацію її впливу на окремі території. Складніше з визначенням фронту гуманітарного. Тут можна говорити про цілий ряд різноманітних форматів: культурний, демографічний, економічний, політичний, інформаційний та багато інших. Гуманітарна агресія, на відміну від збройної, є набагато менш помітною. Як правило, вона розтягнута не тільки в часі і просторі, але й у формах. Між тим вона переслідує чітку мету – ліквідацію національної ідентичності ворога. Об'єкти, по яким завдаються удари на гуманітарному фронті, повинні бути знищені не фізично, а морально. Мають бути ліквідовані підстави їх приналежності ворогу. Гуманітарний удар це удар не по об'єктах, а по підставах приналежності до українського.

Так, сутнісним змістом інформаційного наступу РФ в гуманітарній сфері стали спроби маргіналізації, (нівелювання) української ідентичності через

заперечення онтологічного статусу українства як такого зі своєю унікальною мовою, культурою, історією, ментальністю, уявленнями про державність та тенденції соціального розвитку. Відмова українській громаді у праві на національне самовизначення перетворилась при цьому на тренд сучасного російського політичного і навколо політичного дискурсу з різними способами та рівнями репрезентації – від заяв вищого політичного керівництва РФ до замовної діяльності наукових та псевдо-наукових центрів та масованих пропагандистських кампаній російських засобів масової інформації як щодо власного суспільства, так і зарубіжжя з акцентом на українських громадян.

Підсумовуючи вище згадане слід зазначити, що загрозливість дезінформаційних впливів, орієнтованих на розмивання національної свідомості громадян України спонукала активні зусилля вітчизняних фахівців різних галузей, як з урахуванням колективних, так й індивідуальних напрацювань на викриття контенту та методів реалізації російської пропаганди як платформи наукового розуміння сутності явища. Відповідно до цього почала формуватись й державна політика України в гуманітарній сфері в умовах гібридної агресії РФ з урахуванням найбільш актуальних питань українського суспільства: мовного, культурного, виховного, освітнього.

*д-р пед.наук, проф. Рижиков В.С. (ВІКНУ)
Бурдюг О.В. (ВІКНУ)*

МЕТА ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО РЕАЛЬНОЇ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гуманітарна підготовка проводиться у Збройних Силах України з метою: формування в особового складу державницького світогляду та національної самосвідомості, які базуються на знанні військовослужбовцями історичних процесів національного державотворення та бойових традиціях українських військових формувань та сучасних Збройних Сил України; впровадження в систему навчання та виховання особового складу національно-патріотичних цінностей, ідей вірності Військовій присязі, бойовим традиціям, гордості за належність до Збройних Сил України; своєчасного доведення до особового складу актуальної інформації про діяльність керівництва держави та військового командування, спрямованої на зміцнення обороноздатності країни; формування морально-психологічних мотиваційних основ службової діяльності та цільової спрямованості підготовки військовослужбовців до виконання завдань щодо захисту національних інтересів; утвердження засад діяльності Збройних Сил України та формування довіри до керівництва держави, відповідних командирів (начальників) [1; 2].

Особливе місце в системі формування готовності військовослужбовців до реальної бойової діяльності займає гуманітарна підготовка. Це одночасно і форма патріотичного виховання, і основна форма роз'яснення політики держави, виключно важливий засіб формування у військовослужбовців патріотизму,

громадянської свідомості, морально-бойових якостей, необхідних для виконання конституційного обов'язку захисту Вітчизни.

У нормативно-правових документах морально-психологічного забезпечення та патріотичного виховання Міністерства оборони України визначені головна мета і засади гуманітарної підготовки; більш конкретизована відповідальність командирів, штабів, органів з гуманітарних питань; вказані порядок організації та проведення занять з гуманітарної підготовки, методика проведення занять, порядок підведення підсумків гуманітарної підготовки, напрямки її забезпечення [3; 4].

Патріотизм та національна свідомість закладені на генетичному рівні в наших пращурів і передаються з покоління в покоління. Теперішня ситуація 2023 року, війна із РФ, сколихнула націю, підняла на надзвичайно високий щабель національно-патріотичну свідомість. Під час війни ми зрозуміли, як кожен з нас може вплинути на перебіг подій.

Головною метою гуманітарної підготовки при професійній підготовці військовослужбовців є:

- роз'яснення державної політики у галузі оборони, пропаганда національних, військових і культурних традицій українського народу;

- виховання в особового складу почуття патріотизму, готовності зі зброєю в руках захищати Українську державу, інтереси українського народу, поваги до Конституції та законів України, вірності Військовій присязі, гордості за службу у Збройних Сил України, належності до виду Збройних Сил, роду військ, об'єднання, з'єднання, військової частини;

- створення сприятливої морально-психологічної обстановки у військових частинах, підрозділах, установах і військових навчальних закладах Міністерства оборони України;

- виховання у військовослужбовців свідомого та відповідального ставлення до оволодіння військовими знаннями, підвищення рівня професійної майстерності;

- формування і розвиток у військовослужбовців високої культури й особистих якостей, необхідних для військової служби;

- удосконалення психолого-педагогічних знань офіцерського та сержантського складу і правових знань усіх категорій військовослужбовців особового складу.

Список використаних джерел:

1. Інструкція з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України: Затверджено Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 28.03.2017 №108

2. Каталог військових стандартів станом на 01.01.2021: Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації, Київ, 2021. – 35с.

3. Ryzhykov Vadym. Systems approach in military personnel training technology /dr. Vadym S. Ryzhyko, ph. d. (c) Serhii V. Buryi, ph. d. (c) Lina Kotova, ph. d. Oleksandr V. Bondarenko, lic. Yuliia V. Bura / Revista inclusiones issn 0719-4706 volumen 7 – número 4 – octubre/diciembre 2020. – P. 274 – 281.

4. Рижиков В.С. Теорія і практика конструювання цільових моделей (професіограм) та процесу професійної підготовки майбутніх юристів / Монографія В.С.Рижиков. - - Херсон, ТОВ «Айлант», 2010. – 280с.

д-р пед.наук, проф. Рижиков В.С. (ВІКНУ)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МОБІЛІЗОВАНИХ У ПРОЦЕСІ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Як свідчить науковий аналіз теоретичних основ системного підходу та власна практика, на наш погляд, можна вважати визначення «системи»: «Система – являє собою комплекс винахідливо залучених компонентів, де взаємодія і взаємовідношення набувають характеру взаємодії компонентів на отримання фокусуємого результату» більш доцільний теоретичним обґрунтуванням оптимізації спеціальної психологічної підготовки мобілізованих у процесі військового стану. Запровадження системного підходу у професійній підготовці військовослужбовців є для того, щоб підсумковий результат був дійсно продуктивним, і більш ефективнішим на відміну від традиційної підготовки.

Послідовність використання системного підходу у індивідуальній підготовці мобілізованих військовослужбовців в процесі доукомплектування бойових частин передбачає наступну послідовність процедур:

- фіксація деякої безлічі елементів щодо відокремленого від решти педагогічного процесу;
- встановлення і класифікація зав'язків цієї множини – зовнішніх (тобто зав'язків множини з рештою світу) і внутрішніх (тобто зав'язків між елементами множини);
- визначення – на основі аналізу сукупності зовнішніх зав'язків – принципів взаємодії системи із педагогічним середовищем;
- виділення серед множини внутрішніх зав'язків спеціального їх типу – системоутворюючих, що забезпечують, зокрема, певну впорядкованість педагогічної системи;
- з'ясування, у процесі вивчення впорядкованості, структури і організації педагогічної системи (структура виражає інваріантний аспект системи, а організація – кількісну характеристику і спрямованість впорядкованості);
- аналіз основних принципів поведінки педагогічної системи, які визначаються самою системою як цілісна організована множина спеціальної військової підготовки;
- вивчення процесів управління, що забезпечують стабільний характер поведінки і досягнення системою ефективних результатів індивідуальної підготовки мобілізованих військовослужбовців.

Елементом системи індивідуальної базової загальновійськової підготовки мобілізованих військовослужбовців для доукомплектування військових частин в процес ротатії є спеціальна психологічна підготовка, яка проводиться у навчальних центрах Збройних Сил України.

Елементами системи формування психологічної готовності мобілізованих військовослужбовців у війковий час для доукомплектування військових підрозділів в процесі ротації після участі у бойових діях в процесі індивідуальної підготовки є засоби (їх аспекти) і предмети (розділи) підготовки:

- національно-патріотична підготовка;
- психологічна підготовка;
- вогнева підготовка.

Відносно «себе» кожний названий елемент є системою.

Елементи входять до складу системи за єдиною ознакою: ступенем свободи, за яким вони можуть знадобитися для отримання результату системи. Включені до системи елементи упорядковуються за визначеними параметрами. Основним інструментом упорядкування взаємодії елементів системи є результати, які стабілізують організацію системи. Елементи психологічної готовності відносяться до системи формування готовності мобілізованих військовослужбовців до участі у бою із використанням зброї.

Список використаних джерел:

1. Культура відносин у військовому колективі. Порадник командирів : метод. посіб. / за заг. ред. Н. А. Агаєва. К. : Видавничий дім «Освіта України», ФОП Маслаков Р.О., 2021. 121 с.

2. Про затвердження Інструкції з організації психологічної підготовки у Збройних Силах України : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 23.10.2020 р. №173. URL: <https://dovidnykmpz.info/psycho/nakaz-holovnokomanduvachazbroynykh-syl-ukrainy-vid-23-10-2020-roku-173-pro-zat-verzhenniainstruksii-z-orhanizatsii-psykholohichnoi-pidhotovky-u-zbroynykh-sylakh-ukrainy/> (дата звернення: 10.12.2020)

3. Рижиков В. С., Діденко О. В. Застосування системного підходу в процесі формування готовності майбутніх офіцерів ЗСУ до професійної діяльності: теорія і практика / В.С.Рижиков, О.В.Діденко// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: військово-спеціальні науки, № 45, 2021. - С.24 – 28.

Святенко Т. (ВІКНУ)

ДО ПИТАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Широкомасштабне вторгнення росії на Україну актуалізувало проблему виникнення та розповсюдження девіантної поведінки серед військовослужбовців. На думку І.С. Кона, девіантна поведінка – це система вчинків, які мають відхилення від загальноприйнятої чи уявно допустимої норми, чи то норми психічного здоров'я, права, культури чи моралі. Виходячи з даного визначення, девіантна поведінка включає дві великі категорії:

1. це поведінка як відхилення від норм психічного здоров'я, що передбачає наявність явної або прихованої психопатології. Так, М. Раттер підкреслює, що для оцінювання можливого відхилення в будь-якій поведінці слід використовувати декілька різних критеріїв: нормативи, що відповідають віковим особливостям і статевій належності; тривалість збереження розладу;

життєві обставини; соціокультурне оточення; ступінь порушення; тип симптому; тяжкість і частота симптомів; зміна поведінки; ситуаційна специфічність симптому.

2. це асоціальна поведінка, яка порушує певні соціальні та культурні норми, особливо правові. Якщо такі вчинки відносно незначні, їх називають правопорушеннями, а якщо вони серйозні і караються законом, їх іменують злочинами. Відповідно, говорять про делінквентну (протиправну) і кримінальну (злочинну) поведінку.

Однією з основних проблем девіацій особистості у військовій психології є те, що вони можуть стати причиною порушення дисципліни та порядку в військовій організації, що може негативно вплинути на успішність військових операцій та безпеку військовослужбовців. Наприклад, військовослужбовці, які мають проблеми з агресивністю або керуються своїми власними інтересами замість інтересів своєї організації, можуть вчинити неправомірні дії, що призведуть до смертельних наслідків. Ще одна проблема девіацій особистості у військовій психології полягає в тому, що вони можуть вплинути на здатність військовослужбовців до розуміння і прийняття важливих рішень в умовах військової операції. Наприклад, військовослужбовці, які страждають від психічних захворювань або депресії, можуть мати складнощі з концентрацією та прийняттям рішень в стресових ситуаціях. Крім того, девіації особистості у військовій психології можуть впливати на здоров'я військовослужбовців, що може погіршувати їхню фізичну та психічну стійкість в умовах військових дій.

Загалом, дослідження девіацій особистості в військовій психології важливе для розуміння психологічного стану військовослужбовців та їхньої поведінки. Це допомагає військовим психологам розробляти ефективні підходи до управління військовими одиницями та командами та забезпечувати успішну адаптацію військовослужбовців до військової служби.

Селюкова Т.В. (МАУ)

ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО СТАНУ СУЧАСНОГО ВОЇНА

Широкомасштабне реформування Збройних Сил України, що відбувається сьогодні, має важливе державне та соціальне значення. Сучасний стан їх розвитку та реалії XXI ст. вимагають якісно нових підходів до підготовки військовослужбовців, особливо офіцерського складу, налагодження та впровадження сучасних педагогічних, організаційних і соціально-психологічних технологій, які могли б забезпечити ефективне розв'язання завдань цього реформування.

Недостатня розробленість проблеми формування психологічної готовності курсантів військово-повітряних сил до льотної діяльності у вітчизняних дослідженнях вмотивували нас звернутися до загальної методології професійної освіти, аналізу вимог щодо її організації та окреслити сучасні вихідні положення щодо організації підготовки майбутніх військових пілотів ВПС й діагностування

її стану. Особливо це важливо при навчанні пілотів на літаках F-16 та інших.

Процедура діагностування психофізіологічного стану людини як складовою процесу відбору операторів є достатньо складною та багатоваріантною. Задачею засобів діагностики психофізіологічного стану операторів є забезпечення правильного та стабільного процесу для отримання потенційних психофізіологічних можливостей організму.

Невизначеність має місце практично в кожній задачі діагностування та може бути викликана дією неконтрольованих внутрішніх і зовнішніх збурень, похибками датчиків, інформаційних каналів, неточністю математичної моделі об'єкта, випадковою зміною режимів функціонування. Для роботи в умовах невизначеності є три основні методології: стохастичний підхід, теорія нечітких множин, інтервальний аналіз. Останнім часом починають широко використовуватися нейромережеві системи діагностики. Особливо ефективно вони використовуються там, де об'єкт діагностування достатньо складний для його точного опису та існує дефіцит апріорної інформації про поведінку системи.

Раціональним підходом до організації обчислень із нейромережевими алгоритмами діагностування в реальному масштабі часу для обробки нечітких даних є використання нечітких комп'ютерів, нейрокомп'ютерів та комплектуючих їх обчислювальних систем. Перевага в даному випадку надається побудові обчислювальних схем, що використовують нечітку нейроапроксимацію алгоритмів, яка не потребує розробки програмного забезпечення та має достатньо універсальні, для забезпечення обчислень структури систем нечітких правил або штучних нейронних мереж.

Система діагностування складається з паралельно функціонуючих блоків, які використовують початкові дані. Але в процесі роботи коригується блок виділення необхідної інформації для того, щоб сенсорна інформація надходила в блок розпізнавання ситуації в нормальному вигляді. Після цього повідомляється тип розпізнаної ситуації, або сигнал про неможливість адаптації до умов діяльності.

канд.іст.наук Скрыбін О.Л. (НДЦ ГП ЗС України)

ВИКОРИСТАННЯ РОСІЙСЬКИМИ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПРИЙОМУ ДЕМОНІЗАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ВОРОГА З УКРАЇНИ

З 2014 року російськими засобами масової комунікації (далі – ЗМК) було розпочато неприхований процес демонізації українських військових, через позбавлення їх людських рис, а також перевизначення їх діяльності. Відчувався явний дисонанс, коли наші захисники боронили українську землю від загарбників, а російські ЗМК називали їхню діяльність – «каральною операцією», «звірствами», «вбивством мирних мешканців», «примушенням до миру» тощо. Така дискредитація, перекручення та підміна понять мала за мету виправдання загарбницьких дій Росії на Донбасі та підтримку її населенням дій свого керівництва.

Поступово прийом демонізації став використовуватись не лише на

українських військових, а й на всіх патріотично налаштованих громадян, які не бажали поглинання України Росією та прагнули євроатлантичної інтеграції своєї держави. Саме на цю категорію населення російські ЗМІ навішували такі принизливі ярлики-стереотипи, як «націоналісти», «неонацисти», «бандерівці», «фашисти», «українські радикали», «русофобии», «антисеміти». Бажання українців розвинути незалежну національну самобутню державу, самостійно обирати подальший напрямок розвитку російські ЗМК перевизначили для російської цільової аудиторії і вклали зовсім інший сенс. Повідомлялось, що такі українці ненавидять росіян, утискають права російськомовного населення, прагнуть створити в Україні етнічно чисту державу, а «бандерівці є фашистськими прихвостнями, які воліють напасти на Росію та вбивати росіян. Цими наративами поступово нагнітався такий градус агресії та ненависті до України і українців, що переважна більшість російського населення почала підтримувати військову агресію, вбивство українського населення та інші військові злочини.

Російська пропаганда навіювала своїй аудиторії, що саме негативні якості визначають характер українців. Стверджувалося, що позитивні, добрі наміри українцям не лише не властиві, а й повністю чужі для них, а якщо аудиторія піддавала це сумніву, їй роз'яснювалось, що щось позитивне є винятковою рідкістю, або підступним маскуванням. Тому перед реципієнтом поставав образ чудовиська, монстра, якому не місце на Землі і якого потрібно без жалю знищувати. Демонізація супроводжувалась епатажем і паразитуванням на емоціях аудиторії. Так, російська пропаганда маніпулятивно розписувала «гріхи» учасників АТО/ООС, смакуючи надумані нелюдські жахливі подробиці (страждання людей, знищення будівель, звірські вбивства тощо), майстерно апелювала до окремих випадків, а подавала їх системними.

Прикладів таких у діяльності російських ЗМІ було хоч відбавляй. Досить згадати історії «з розп'ятим хлопчиком на Донбасі», чи «згвалтованою дівчинкою» воїнами ЗС України, що вже стали класичними. І хоча невдовзі всім цим брехливим фактам була надана відповідна оцінка й доведена їхня відсутність у дійсності, усе ж таки вони відіграли свою роль у формуванні образу ворога [1, с. 8].

Мета демонізації була одна – не допустити, щоб російська аудиторія виявила емпатію до ворога. В якості аргументації використовуються так звані «свідчення очевидців», нібито мирних жителів, які на власному досвіді «відчули всі жахи від дій ворога» [2].

Із метою нав'язування відповідної оцінки спостерігається використання маніпуляторами емоційно-оцінних слів, які ще у 80-х роках ХХ століття радянський дослідник Т. Бережна, називала «афекти вів». Це слова-класифікатори, що викликають однозначну реакцію масової аудиторії. Апелюючи до вищих цінностей (співчуття, патріотизму, національної гордості, людської гідності тощо), ці слова містять у собі приховану ідеологічну оцінку позитивного чи негативного характеру, справляють сугестивний вплив на слухачів, частково або повністю блокуючи їх раціональну свідомість [3].

Отже небезпека такого пропагандистського прийому, як «демонізація» полягає в тому, що він не тільки створений маячними фантазіями російських засобів масової комунікації та масово розтиражований, але й спрямований на жорстку інтерпретацію, яка виключає інше трактування. Очевидним є те, що час розставляє все на свої місця, але поки фальшивка знаходиться в інформаційному просторі, вона отруює розум та свідомість частини населення.

Список використаних джерел:

1. Курило В. С., Савченко С. В. (2017) Інформаційна агресія в контексті гібридної війни на Сході України. Освіта та педагогічна наука. №2(167), с. 5-14
2. Чеберяк А. М. (2018). Механізм створення негативного образу України на сторінках російських засобів масової інформації. Закарпатські філологічні студії. Вип. 3. Том. 2, с. 101-106
3. Бережная Т. (1986). Современная американская риторика как теория и практика манипулирования общественным сознанием: дис канд. филол. наук: 10.01.10 – Журналистика. Москва, 211 с.

канд.філос.наук Соколіна О.В. (ВІКНУ)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Сьогодні, в умовах російської збройної агресії проти України предметом особливої уваги стає професійна підготовка військових фахівців. Зростають вимоги до військових фахівців, яким потрібен синтез багатьох знань, здатність до адаптації й уміння працювати в умовах служби, що постійно змінюються та ускладнюються.

У грудні 2022 року Кабінетом Міністрів України затверджено «Концепцію трансформації системи військової освіти» у новій редакції, де зображена наявна проблематика, основні завдання та структура системи військової освіти. Концепцію передбачається реалізувати у період до 2032 року.

Документ передбачає перелік завдань і заходів з реалізації Концепції трансформації системи військової освіти. Серед інших, передбачається вирішення наступних завдань [1]:

створення багаторівневої системи професійної військової освіти відповідно до стандартів НАТО, кращих вітчизняних та закордонних практик, власного досвіду ведення бойових дій;

досягнення взаємосумісності структури професійної військової освіти для підготовки військових фахівців Збройних Сил та інших складових сил оборони з відповідними структурами держав – членів НАТО;

забезпечення та організація спільної централізованої підготовки офіцерського складу оперативного та стратегічного рівнів Збройних Сил та інших складових сил оборони;

забезпечення реалізації принципу «Освіта впродовж усієї військової кар'єри»;

впровадження сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних

технологій і технологій дистанційного навчання;
забезпечення достатнього рівня знань іноземних мов
військовослужбовцями сил оборони;
забезпечення належної якості військової освіти;
розширення партнерської співпраці між українськими військовими
навчальними закладами та військовими навчальними закладами держав – членів
НАТО.

Тож головним завданням, яке стоїть сьогодні перед вищою військовою школою є підготовка висококваліфікованих захисників Батьківщини. Такі особистості мають бути наділені наступними якостями: військово-професійними знаннями; високою професійною компетентністю; високою духовністю; морально-етичними переконаннями; загальною культурою; інноваційним характером мислення; системним підходом до аналізу складних службових ситуацій тощо.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1490 Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 Про створення єдиної системи військової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2023)

Солодєєва Л.В. (ВІКНУ)

Селюкова Т.В. (МАУ)

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗВІЛЬНЕНИХ З ЛАВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Соціальний захист – комплекс правових, економічних, організаційних, політичних та культурних заходів, що направлені на забезпечення повноцінного людського розвитку та добробуту кожного члена суспільства зокрема. Одним із важливих аспектів діяльності суспільства по забезпеченню нормального функціонування військового організму завжди було вжиття заходів щодо відповідного соціального самопочуття військових людей, надання належних допомоги, пільг, компенсацій за особливі умови життя і служби. Серед цих заходів центральне місце займає соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. На сучасному етапі реформування Збройних Сил України відбувається кардинальна трансформація системи фінансового забезпечення їх соціальної сфери. Перехід збройних сил на професійну основу комплектування, що відбувається в даний час, зумовлює формування якісно нового підходу у визначенні пріоритетних напрямів соціального забезпечення особового складу армії та осіб, звільнених з військової служби. Реалізація зазначених завдань не можлива без побудови адекватного фінансового механізму. Діючий механізм не повною мірою дозволяє реалізувати завдання реформування Збройних Сил України. До цього часу не розроблено єдиної теоретичної та методичної бази, не сформовано системного підходу, які б забезпечували ефективне фінансування

військової соціальної сфери. Розбудова збройних сил нового зразка неможлива без вдосконалення фінансового забезпечення їх соціальної сфери. На сьогодні у фінансовому забезпеченні соціальної сфери військ основне протиріччя полягає в тому, що обсяг асигнувань не відповідає потребам існуючої організаційно-штатної структури збройних сил та завданням і функціям бойового забезпечення, які на них покладені. Виникають також питання збільшення фінансування соціальної сфери не тільки за рахунок загального фонду, але і коштів спеціального фонду, що дозволило б підвищити якість реалізації соціальних гарантій особового складу збройних сил.

Але окремі напрями забезпечення соціальної сфери збройних сил потребують подальших досліджень. Необхідно більш повно розкрити сутність складових фінансового забезпечення військовослужбовців звільнених з лав збройних сил у період реформування ЗСУ та визначити шляхи вдосконалення соціального забезпечення особового складу Збройних Сил з переходом їх на професійну основу комплектації.

Солодєєва Л.В. (ВІКНУ)

АГРЕСИВНІСТЬ ВОІНА ЗСУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БОЙОВУ ЕФЕКТИВНІСТЬ

Дослідження психологічних феноменів агресії, ворожості, агресивності сьогодні особливо актуальні. Знання особливостей агресивної та ворожої поведінки сприяє розкриттю та розумінню складних механізмів психологічної адаптації людини до військового колективу.

На розвиток агресивності у військовому середовищі можуть впливати ряд факторів, таких як: складність адаптації до умов військової служби, що провокує появу фрустрації та стресових станів, тиск з боку колективу, соціальні умови страх та паніка. Різкі зміни у житті людини сприяють появі страху, що у свою чергу формує ситуативну агресію. У разі відсутності стабільності, опори та наявності численних протиріч та конфліктів загострюється внутрішньо особистісний конфлікт, що негативно впливає на розвиток та діяльність особистості і може стати основною причиною емоційних сплесків та проявів агресивності. Агресивність – властивість особистості, яка виражається в готовності до агресивної поведінки, або сукупність тенденцій у реальній поведінці та фантазіях суб'єкта, спрямованих на завдання шкоди іншій людині. Розрізняють два основних типи агресивних проявів: цільова агресія та інструментальна агресія.

Перша виступає як здійснення агресії в якості наперед спланованого акту, мета якого – нанесення шкоди або збитку об'єкту. Друга здійснюється як засіб досягнення деякого результату, який сам по собі не є агресивним актом.

У особистості в більшості випадків агресія є формою реагування на стреси, фрустрації її актуальних потреб і супроводжується рядом негативних емоцій та емоційних станів (ворожість, злоба, гнів, ненависть). Крім негативних проявів агресії, які несуть руйнівний характер розрізняють агресивність соціально допустиму, яка є необхідною для адаптації особистості в соціумі.

Повна її відсутність призводить до комфортності, не самостійності, не здатності зайняти активну життєву позицію. Існує агресивність як відносно стійка риса особистості та агресивність ситуативна, яка виникає як різновид психологічного захисту та пов'язана із ситуативними змінними. Ситуативна агресія може виступати як засіб досягнення значимої цілі, як спосіб психологічної розрядки або спосіб задоволення потреби в самоствердженні.

Високий рівень агресивності призводить до порушень в сфері спілкування, розвитку конфліктності, не здатності до кооперації і викликає дезадаптацію особистості. Вивчення агресивних проявів, причин, які зумовлюють розвиток агресивності особистості є актуальним, оскільки агресивність – одна з найбільш виражених та відносно стійких характерологічних та поведінкових рис властивих декотрим видам акцентуацій характеру та психопатій.

Страшна А.А. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ З ОЗНАКАМИ БОЙОВОЇ ПСИХІЧНОЇ ТРАВМИ

Бойова психічна травма – це серйозний стан психічного розладу, що виникає в результаті прямої участі в бойових діях, свідомства воєнних злочинів, терористичних актів, військових конфліктів, а також в результаті зіткнення зі смертельною загрозою для себе чи для інших осіб.

Результатом впливу бойового стресу є ураження психіки бійців, яка має форму бойової психічної травми. Вона є віртуально-операційною діагностичною категорією, що характеризує нову форму адаптованості бійця до вимог небезпечного середовища та пояснює причини розладів адаптації військовослужбовців. Ця травма має значне місце у структурі бойового ураження психіки військовослужбовців: збільшує в 3-4 рази психічну захворюваність в армії та на 10-50% послаблює боєздатність військ [1].

Бойова психічна травма може впливати на всі аспекти життя людини, включаючи роботу, стосунки, фізичне здоров'я та якість життя загалом. Вона може викликати зниження функціонування, когнітивні зміни, соціальну ізоляцію та призводити до різноманітних симптомів, таких як тривожність, депресія, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), розлади настрою та інші психічні розлади, що в даній формі можуть зберігатися впродовж тривалого часу та бути основною перешкодою на шляху адаптації військовослужбовців.

Основними етіологічними факторами в розвитку БПТ є тривалість психотравмуючого впливу, ступінь залученості в психотравмуючу подію та особливості комбатанта. Відповідно до МКБ-10 бойова психічна травма ділиться : на гостру реакцію на стрес (F43,0), посттравматичний стресовий розлад (F43,1); хронічні зміни особистості після переживання катастрофи (F62,0). [2].

Досвід довготривалої боротьби в умовах російсько-української війни вказує на те, що одним із важливих аспектів є збереження фізичного та психічного здоров'я бійців. Кожен військовослужбовець є важливою бойовою одиницею, а

тому гостро постає питання своєчасної психодіагностики та надання психологічної допомоги воїнам з бойовими психічними травмами.

Надання психологічної допомоги при бойовій психічній травмі має свої особливості, оскільки це вимагає спеціалізованого підходу до роботи з ветеранами, військовослужбовцями та іншими особами, які пережили воєнні події. Психолог, який надає допомогу ветеранам або особам, які стали свідками воєнних подій, повинен бути обізнаний з тим, як забезпечити безпеку клієнта та враховувати можливі тригери, які можуть викликати погіршення симптомів. Фахівець повинен мати глибоке розуміння контексту військових операцій та бойових дій, а також відповідного впливу на психіку ветерана. Це може включати розуміння викликів, з якими стикаються ветерани в бойових умовах, таких як стрес бойових дій, травми, втрати товаришів по зброї та інші важкі ситуації. Психолог повинен мати експертизу в роботі з травмою, включаючи техніки зниження стресу, дезактивації посттравматичних спогадів та роботи з емоційним регулюванням.

Отже, результатом впливу бойового стресу на військовослужбовців є бойові психічні травми, що спонукають розвитку психотравматизації бійців та призводить до часткової або повної втрати боєздатності. Уникнути БПТ серед військовослужбовців, що безперервно беруть участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії російської федерації в умовах сьогодення неможливо. Посадовим особам усіх рівнів важливо усвідомлювати значущість особливостей надання своєчасної психологічної допомоги при бойовій психічній травмі та її симптомах.

Список використаних джерел:

1. Блінов О.А. Бойова психічна травма: монографія. Київ, 2019. С. 3 – 4.
2. Сыропятов О.Г., Дзеружинская Н.А., Шевченко В.Е., Полевик Д.В. Психическое здоровье и организация психологической подготовки комбатантов: [монография]: в 2 ч. Ч.І. Военная психиатрия. Психическое здоровье комбатантов. Киев : Ростунов А.Т., 2011. 108 с.

Страшний В.О. (ВІКНУ)

РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ З РАЙОНУ БОЙОВИХ ДІЙ

Реабілітація військовослужбовців після повернення з району бойових дій – це процес, який включає в себе комплекс заходів, спрямованих на підтримку та відновлення фізичного, психологічного та соціального здоров'я військовослужбовців.

Основна мета реабілітації – повернення воїнів до нормального життя та допомога їм у подоланні фізичних та психологічних травм, які вони зазнали внаслідок своєї служби. Цей процес дуже важливий, оскільки війна може залишити глибокий слід на здоров'ї та добробуті військовослужбовців, що може привести до серйозних проблем в майбутньому.

Основні етапи реабілітації військовослужбовців після повернення з зони бойових дій включають наступні кроки:

1. першочерговою задачею є *медична* оцінка стану здоров'я військовослужбовців. При необхідності надаються медичні послуги та лікування;

2. *психологічна реабілітація*, що включає консультування та підтримку з боку психологів та психіатрів, щоб допомогти військовослужбовцям зрозуміти та подолати психологічні проблеми, які виникли в результаті війни;

3. *соціальна реабілітація*, що включає допомогу військовослужбовцям у поверненні до нормального життя, включаючи розвиток кар'єри, підтримку у відновленні соціальних зв'язків, забезпечення житла та іншої необхідної підтримки.

Важливо, щоб реабілітація військовослужбовців почалася якомога швидше після повернення з війни, оскільки чим швидше виявляться та будуть прийняті необхідні заходи, тим більші шанси на успішне відновлення.

Реабілітація військовослужбовців є складним та багатоаспектним процесом, який потребує індивідуального підходу до кожного військовослужбовця. Кожен військовослужбовець має індивідуальні потреби, які потрібно враховувати під час реабілітації.

Наприклад, для військовослужбовців з фізичними ушкодженнями можуть бути розроблені індивідуальні програми фізичної терапії та реабілітації, а для військовослужбовців з посттравматичним стресовим розладом можуть бути проведені індивідуальні консультації з психологами та психотерапевтами.

Оцінка фізичного та психологічного стану кожного військовослужбовця є важливим етапом реабілітації. На основі цієї оцінки можна розробити індивідуальний план реабілітації, який враховуватиме конкретні потреби та можливості кожного військовослужбовця. Інші аспекти індивідуального підходу можуть включати врахування особливостей служби військовослужбовця, наявність родини та підтримки соціального середовища, інтереси та хобі.

Отже, надзвичайно важливо, щоб реабілітація військовослужбовців після повернення з зони бойових дій була комплексною та індивідуальною, враховуючи особливості кожного військовослужбовця. Також важливо забезпечити підтримку не тільки військовослужбовцям, але й їхнім сім'ям, які також можуть потребувати допомоги та підтримки.

канд.техн.наук, доц. Сторубльов О.І. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ВОЄННОЇ НАУКИ НА ПАРАДИГМАХ ВОЄННОЇ СИСТЕМОЛОГІЇ

Системність – це характеристика структурованості і взаємозв'язку. Воєнну науку доцільно розглядати як систему спеціалізованих фахових знань у визначеній сфері діяльності суспільства «військова справа», що структурно включається в «систему воєнної безпеки держави». Системність - ознака в пізнавальній та практичній діяльності людини, зокрема, у військовій. Системність підтверджує, що знання структуровані, являють собою ієрархічну систему взаємопов'язаних моделей світу. Системність практичної діяльності – у

використанні взаємопов'язаних процедур для перетворення навколишнього середовища й людини, у врахуванні різних сторін діяльності та всіх можливих її наслідків.

Для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони. У секторі мають бути підсистеми воєнно-наукових органів для максимальної цільової ефективності. Воєнні науковці-менеджери повинні знати основи організації наукових досліджень у воєнній сфері; методологію наукових досліджень; загальнонаукові та спеціальні методи проведення наукових досліджень; закономірності розвитку збройної боротьби. Вони повинні вміти визначатися з тематикою наукових досліджень та здійснювати підбір та аналіз необхідної інформації; формулювати завдання, теоретичні і робочі гіпотези; перевіряти гіпотези і приймати рішення; узагальнювати тенденції і закономірності розвитку способів збройної боротьби; коректно визначати функціональні і факторні величини; систематизувати результати досліджень і робити висновки тощо.

Якщо воєнну науку розглядати як «інформаційний об'єкт» з семантичним змістом «спеціальних знань», то методологічні основи категорійно-поняттєвого апарату воєнної науки доцільно проводити науково-лінгвістичним аналізом існуючого понятійного апарату воєнної науки. Доцільно звернути увагу на поступовий періодичний розвиток категорійно-поняттєвого апарату воєнної науки. Саме тому лінгвістичне забезпечення воєнної науки стосується аналізу та розвитку понятійного апарату об'єктно-предметної області, її методів дослідження.

Список використаних джерел:

1. М. Месарович, И. Такахара. Загальна теорія систем: математичні основи., Мир, 1988, 312 с.
2. Т. Саати. Прийняття рішень: метод аналізу ієрархій. Радіо та зв'язок 1993, 278 с.
3. Директива Генерального штабу Збройних Сил України від 13.03.2020 № Д-6 «Про організацію розробки доктринальних документів Збройних Сил України».

канд.екон.наук, доц. Горячева К.С. (ВІКНУ)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ СУМІСНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

З метою підвищення оперативної сумісності та формування європейської культури безпеки й оборони необхідно, щоб українські та європейські військові курсанти вже на базовому рівні обмінювалися частинами своєї освіти та підготовки і знайомилися зі своєю майбутньою роллю та обов'язками у сфері міжнародної безпеки.

Програма академічної мобільності покликана знизити бар'єри, що можуть перешкоджати вільній мобільності знань, навичок і компетенцій майбутніх військових офіцерів, їхніх викладачів та інструкторів між європейськими

академіями, школами, коледжами, університетами та навчальними центрами та нашим закладом.

Основною метою залученням ВІКНКУ в міжнародні наукові та освітні програми є створення можливостей для науково-педагогічного персоналу інституту та партнерів із різних країн зустрітися, обмінятися ідеями, розвинути та покращити партнерські відносини, поглибити й активізувати співробітництво між партнерськими установами в рамках програми Erasmus+ у сфері мобільності студентів і персоналу; це можливість, що може вивести наші навчальні заклади на вищий академічний рівень, завдяки обміну знаннями в рамках нашої співпраці.

Число європейських операцій із врегулювання криз і багатонаціональних військових операцій, розпочатих державами-членами Європейського Союзу в рамках Спільної політики безпеки та оборони (CSDP), збільшилася, демонструючи швидко зростаючу потребу у вищій оперативній сумісності військових сил, не лише щодо суто технічних та процедурних аспектів, а й у спроможності європейських військових офіцерів тісно й ефективно працювати разом.

Молоді офіцери - це майбутня військова еліта, якій доведеться ще тісніше співпрацювати для досягнення і зміцнення спільної політики безпеки і оборони, незалежно від їхньої національності або збройних сил. З метою підвищення оперативної сумісності та формування європейської культури безпеки і оборони необхідно, щоб європейські та українські курсанти вже на базовому рівні обмінювалися частинами своєї освіти і підготовки та знайомилися зі своєю майбутньою роллю і обов'язками у сфері міжнародної безпеки.

Тітомир Ю.К. (ВІКНУ)

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ, ВИЩОЇ ОСВІТИ, БІЗНЕСУ, ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА – ЯК ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні в Україні існує великий розрив між наукою, освітою, бізнесом, суспільством і державою. Насамперед це проявляється у відсутності: збалансованого вітчизняного ринку праці та значною трудовою міграцією; зацікавленості повноцінної участі бізнесу в різних інформаційних заходах та як наслідок його низька поінформованість про потенціал і досягнення вітчизняної науки; повноцінного доступу для науки й освіти в реальний сектор економіки та відповідно низький рівень розуміння проблем і потреб бізнесу; координації дій державних і приватних структур у напрямку інтеграції; активної позиції науки стосовно просування результатів наукових досліджень, освіти – у впровадженні практико-орієнтованої підготовки, а бізнесу – у формуванні замовлень освіти та науці; організаційно-економічних механізмів формування взаємодії; достатнього рівня фінансування різних ініціатив взаємодії державою, місцевою владою і приватними підприємствами тощо.

Інтеграція є взаємовигідною кожній із взаємодіючих сторін, що визначається

потребами суспільства: для наукових організацій (розвиток матеріально-технічної бази й прискорення комерціалізації наукових розробок; обмін інноваційними розробками; розширення доступу до інформаційних ресурсів); для закладів вищої освіти (залучення викладачів, студентів у науково-дослідну роботу з найбільш актуальних проблем розвитку територій; посилення кадрового потенціалу закладів вищої освіти й підвищення рівня його матеріальної підтримки; розвиток матеріально-технічної бази наукових досліджень; оптимізація навчального процесу; залучення додаткових фінансових ресурсів; швидке впровадження результатів досліджень у навчальний процес; подальше працевлаштування випускників); для бізнесу (підготовка на базі університету кваліфікованих кадрів, здатних залучатися у виробничий процес із мінімальним строком адаптації; прямий доступ до розробок, що необхідні для створення конкурентоспроможної продукції, і можливість їхнього коректування відповідно потребам); для держави (можливість більш раціонально розподіляти обмежені ресурси й підвищувати економічну активність суб'єктів діяльності).

В Україні університети мають значний науковий потенціал і вагомі фундаментальні та прикладні результати досліджень, проте дуже обмежено використовуються переваги інтеграції, що не сприяє зростанню обсягів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та інновацій.

Сьогодні інтеграція науки, вищої освіти, бізнесу та держави є невід'ємним елементом сучасного інноваційного процесу, необхідною умовою ефективного розвитку суспільства. Поєднання ресурсів та зусиль зазначених учасників інтеграції здатне подолати не лише поточні соціально-економічні проблеми, а й забезпечити активізацію процесів комерціалізації інновацій в Україні, формування інноваційної моделі економіки.

*Тодавчич Н. В. (КЗЗС «Лицей Петропавлівський»)
Останчук С.В. (КЗЗС «Лицей Петропавлівський»)*

СУЧАСНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

В наш час в системі освіти спостерігається стрімкий розвиток нових форм навчання, а також модифікація традиційних форм. Форми навчання можна визначити як механізм впорядкування учбового процесу відносно позицій його суб'єктів, їх функцій, а також завершеності циклів, структурних одиниць навчання в часі.

Оскільки більшість дидактичних наукових робіт присвячена середній школі, і в них учбовий процес розглядається з позиції учителя («як навчати»), то набір форм навчання в них, як правило, дуже обмежений: урок, екскурсія і тому подібне. Причому, самостійна робота учнів найчастіше розглядається не як форма, а як метод навчання(?!). У інших роботах, наприклад, по дидактиці вищої школи розглядаються специфічні тільки для цієї освітньої підсистеми форми : лекція, семінар, практичне зайняття і так далі. Те ж можна сказати і про інші освітні підсистеми - в кожній з них вибирається як би «своя дидактика», і, відповідно, свої форми навчання.

У сучасних умовах для вільного просування людини в освітньому просторі необхідно забезпечити максимальну гнучкість і різноманітність форм освіти. Тим паче, що в умовах ринкової економіки, судячи з досвіду зарубіжних країн, далеко не кожного юнака, не кожної дівчини, а тим дорослішій людині буде по кишені навчання в очній формі. Навіть якщо освіта буде безкоштовною - далеко не кожна сім'я зможе годувати і одягати свого дорослого члена. У системі народної освіти неминуче відбуватиметься розвиток заочного, вечірнього і інших форм навчання без відриву від роботи. Заочне навчання, при якійсній його постановці у всьому світі розглядається як «висока технологія» здобуття освіти і кількість студентів, що навчаються по цій формі, постійно росте.

Крім того, за кордоном існує багато інших форм навчання, даючи можливість учневі, студентові право широкого їх вибору з метою забезпечити йому найбільш зручний режим навчання без відриву від роботи: так зване «навчання часткового часу»(part - time education), коли студент два дні в тиждень вчиться, а три дні працює на виробництві; скорочений(по академічних годинах аудиторних навчань) курс очного навчання; «сендвіч» і «блок» - різні варіанти поєднання очного і заочного навчання; вечірнє навчання. Причому, наприклад, в англійських коледжах студенти-очники складають усього 40% контингенту, тобто без відриву від роботи вчиться велика частина молоді.

Особливий інтерес представляє система так званого «відкритого навчання», на якій є сенс зупинитися детальніше зважаючи на її потенційну перспективність. У чому суть відкритого навчання? Це подальша модернізація системи заочного навчання. Основні відмінності відкритого навчання від заочного в наступному: - для вступу на навчання не потрібно ніяких свідчень про освіту; - навчаний сам вибирає зміст(з пропонованих на вибір курсів, модулів), засоби навчання, терміни, темп вивчення, час проходження іспитів. У нього є можливість на якийсь час припинити навчання за якими-небудь обставинами, а потім повернутися до нього знову і так далі;

- для кожного курсу, модуля створюються комплекти учбових матеріалів(так звані «кейси»), включаючи посібники на друкарській основі, аудіо-, відео- і слайд-фільми, комп'ютерні програми. Такі комплекти для сотень учбових курсів, у тому числі альтернативних, випускаються десятками фірм і дозволяють студентові самостійно освоювати матеріал;

- самостійне вивчення учбових курсів супроводжується консультаціями тьютора(наставника-консультанта - новий тип педагога), найчастіше по телефону або Інтернету, перевіркою їм письмових завдань, організацією груп взаємодопомоги студентів, що вивчають один і той же курс, що дозволяє їм обмінюватися інформацією і ідеями, практикуватися в різних ролях(теж часто по телефону), організацією недільних шкіл, тьюторіалов(семінарів під керівництвом тьютора) і літніх таборів.

УНІКАЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЇ СПОРТУ

Спорт створює основу для виникнення безлічі ситуацій, в яких спортсмен повинен проявляти стійкість до стресів, витримку, вміння не піддатися сильним деструктивним, а іноді і позитивним емоціям характеру, що збиває з досягнення мети, як під час змагань, так і зовні, що вимагає вдосконалення контролю над психологічними реакціями спортсмена. Це особливо торкається найбільш успішних спортсменів, до яких постійно прикована увага преси і уболівальників. Виступи перед багатотисячними аудиторіями, часті інтерв'ю представникам засобів масової інформації, поклоніння і захоплене відношення безлічі людей нерідко призводять до того, що спортсмен психологічно звикає до цього стану і вважає його нормою. Тому спортсменові важливо зберігати реалістичне відношення до подій, щоб понизити ризик виникнення серйозних проблем при зміні соціального статусу після завершення спортивної кар'єри.

У історії психологічної науки термін «психологія спорту» і сам напрям з'явилися раніше, ніж термін і напрям загальної психології, та і інші напрями психології формувалися пізніше - вже в 20-30-і роки минулого століття. Це сталося тільки тому, що спорт виявився тією сферою діяльності людини, в якій сама практика показала, що психологія безпосередньо впливає і проявляється саме в успішності, результативності виступу на змаганнях.

Спорт є єдиною сферою діяльності, в якій людина(спортсмен) свідомо прагне до максимальних навантажень, бачачи в цьому єдину умову підвищення своїх можливостей, зростання спортивних результатів. У цьому полягає унікальність спорту, спортивної діяльності, специфіка психології спорту як напрями психологічної науки. У свідомому прагненні розвивати необхідні якості і максимально їх реалізовувати в ході змагання полягає специфічність реалізації функціональних можливостей в спорті. У усіх інших сферах діяльності і життєдіяльності працює принцип мінімізації зусиль, витрат на досягнення мети. У ряді видів професійної діяльності(військові, рятувальники, робота в особливих умовах, екстремальних ситуаціях) і життєдіяльності(здоровий спосіб життя, рекреаційна фізкультура, превенція ризикованої поведінки) використовуються принципи спортивної діяльності, але це як засіб формування необхідних функціональних і психологічних якостей особи людини. Саме тому спорт виявляється ідеальним об'єктом дослідження резервів людини, принципів і механізмів регуляції функціонування підсистем організму і психіки, поведінки людини в ситуаціях екстремальності зовнішніх і внутрішніх умов діяльності. З цього виходить, що психологію спорту не можна розглядати тільки як прикладну дисципліну, завдання якої обмежуються конкретними потребами фізкультурно-спортивної практики. Унікальність об'єкту досліджень зумовлює внесок психології спорту у розвиток загальної теорії і практики психологічної науки.

Провідні вчені визначає психологію спорту як «науку про людину у сфері спорту». При цьому автор додає, що «необхідність появи цієї науки обумовлена специфічними умовами спортивної діяльності, передусім прагненням до максимальних досягнень, змагальністю(прагненням до перемоги), великими, а іноді і граничними, фізичними і психічними навантаженнями».

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ

Стан міжнаціональної солідарності визначається низкою певних факторів:

1. Зовнішньосередовищні фактори. До факторів цієї групи належать: економічна ситуація в країні та конкретному регіоні, політичне становище в країні. Роль політичних чинників зазначається у кожному дослідженні, присвяченому соціальним взаємодіям. Політичне становище країни чи регіону може бути чинником згуртування чи роз'єднання. Погіршення економічної ситуації та зростання безробіття впливає на етнічні відносини в етно-гетерогенних регіонах через зростання економічної конкуренції між представниками різних етнічних груп;

2. Середовищні чинники. До факторів цієї групи належать: гетерогенність міжнаціонального складу регіону як умова первинної соціалізації, культурні традиції, сформована громадська думка щодо різних національних груп. Толерантні установки в цьому соціальному середовищі піддаються більш жорсткій перевірці, відбувається самостійна оцінка та переоцінка позицій. Інституційний вплив молодшої та середньої школи настільки великий, що здатний не тільки сформувавати світогляд, а й перевчити, переконати вже сформовані соціальні якості не просто у індивіда, а у цілих соціальних груп. Найбільше наукових досліджень та публікацій з питань формування етнічної толерантності та міжнаціональних відносин стосуються школярів. Культурна традиція однієї міжнаціональної групи може бути чинником конфлікту, якщо вона суперечить культурній традиції іншої групи. Існуючи в соціальному середовищі, із специфічними характеристиками та особливостями, проходячи етапи первинної та подальшої соціалізації, індивід постійно піддається впливу засобів масової інформації (ЗМІ). Сучасний етап розвитку українського суспільства відрізняється глобальною інформатизацією, де діючі позиції займають ЗМІ. З метою формування солідарності та толерантності до представників інших національностей вплив засобів масової інформації має бути виключно гуманізуючим, що потребує жорсткого державного інституційного контролю за умов гарантій свободи слова;

3. Особистісні фактори. Відрізняються від вищезазначених більшим ступенем суб'єктивізації. До особистісних факторів належать: рівень освіти, соціальні настанови, засвоєні міжнаціональні стереотипи. Однією з вимог до освіти є його гуманізація та гуманітаризація. Тільки через внутрішнє розуміння самої себе людина може зрозуміти іншу людину, і навіть визначити свої стосунки із навколишнім середовищем. Першочергово самореалізація передбачає реалізацію усіх здібностей та талантів особистості, виходячи зі своїх розумових, фізичних, психічних, соціальних та інших можливостей.

Сучасні тенденції розвитку суспільних явищ актуалізують проблеми міжнаціональної взаємодії, які трансформуються у загрозу національної безпеки. Трансформація індивідуальної та колективної свідомості виступають як катализатор зміни ідеологічних переваг, загострення міжнаціональних відносин, зміцнення кризи міжнаціональної солідарності.

ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ЩОДО МОТИВАЦІЇ ГРОМАДЯН ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

Збройні Сили України (далі – ЗСУ) є найбільш важливою державною інституцією, на яку покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Один із найважливіших аспектів розвитку ЗСУ є комплектування їх найбільш зацікавленими до військової служби громадянами, що в свою чергу актуалізує проблематику підвищення їх рівня мотивації до військової служби як складного явища, яке включає різноманітні соціальні та соціально-психологічні обставини.

Отримання нашою державою у 2020 році статусу партнера НАТО з розширеними можливостями, відкриває нові можливості для вивчення досвіду країн-членів цього військово-політичного союзу щодо зазначеної проблеми.

Так, у більшості країн Північноатлантичного альянсу робота щодо мотивації громадян до військової служби організована та здійснюється, як правило, за такими напрямками:
патріотичне виховання молоді;

формування позитивного образу військовослужбовця, збройних сил у засобах масової інформації та рекламній продукції;

підвищення престижу військової служби у збройних силах за рахунок створення сприятливих умов, пільг, соціальної захищеності, матеріальної зацікавленості та кар'єрного росту.

Найбільш прогресивним у цьому контексті, на думку авторів, є досвід США, де основними чинниками мотивації до служби у збройних силах є:

самовдосконалення (охоплює компоненти, які визначають особистісний розвиток: відповідальність, упевненість у власних якостях та фізичну підготовленість);

пільги (все, що пов'язує із вигодами, які отримують від військової служби, а також, які будуть отримані після виходу на пенсію);

військова служба (бажання стати солдатом, отримання задоволення від служби. Патріотичне зобов'язання, традиції, бажання служити відносять до інституціональних аспектів як сукупності формальних та неформальних норм і правил);

професійні навички (збільшення можливостей для майбутнього працевлаштування);

побачити світ (бажання подорожувати країнами, пов'язаними із військовою службою, ознайомлення з їх життям, побутом, традиціями тощо);

гроші на освіту (пільги на отримання освіти, освіта за рахунок збройних сил).

Ключовим чинником забезпечення мотивації, на думку авторів, є пільги, які постійно супроводжують військовослужбовця як під час військової служби,

так і після його звільнення. Для проведення їх аналізу було досліджено понад 140 пільг, привілеїв, бонусів, які розроблені Пентагоном для американських військовослужбовців. Серед них заслуговують на увагу наступні:

грошове забезпечення (включає основний оклад (залежить від військового звання і терміну служби) та надбавки, бонуси і компенсаційні виплати, що становлять від 68 до 80% грошового забезпечення військовослужбовця);

доплати за особливі навички і знання (за підтверджене знання іноземних мов);

доплати за вузькопрофільні види діяльності (виходи у море, польоти, стрибки з парашутом, службу на підводних човнах тощо);

одноразова грошова допомога на придбання спеціальних речей (форма для занять фізичною підготовкою, спортом тощо);

базова доплата на заміну форменого одягу (виплачується після 6-ти місяців служби, а потім – щорічно, протягом 2-х років. Після 3-х років безперервної служби військовослужбовці ЗС США набувають права на стандартну матеріальну допомогу. У військово-морських силах виплачується спеціальна допомога на обмундирування);

право на безкоштовне службове житло (військовослужбовці мають право жити на військовій базі. У разі проживання поза межами військової бази – виплачується компенсація за оренду квартири чи будинку);

грошова компенсація за харчування (при відмові від харчування в їдальні на військовій базі);

компенсації за деякі види професійної діяльності чи за незручності, що з ними пов'язані (доплата за участь у бойових діях, перебування на передовій, розлуку із сім'єю, за перебування поза межами своєї військової бази, якщо це пов'язане з виконанням службових обов'язків, використання особистого транспорту у службових цілях. До того ж, під час служби у вільний час військовослужбовець має право на безоплатне спілкування з рідними стільниковим телефоном);

заохочення дистанційної освіти військовослужбовців (забезпечення персональним комп'ютером і оплата навчання. У разі, якщо лави ЗС США поповнює студент, який повинен сплатити своє навчання у виші, він може скористатися послугами армійської програми погашення заборгованості навчальному закладу, що надає банківський кредит (виплачується повністю або частково під час служби за контрактом)).

Зважаючи на вищевикладене, впровадження Україною досвіду США щодо надання військовослужбовцям збройних сил окреслених пільг, привілеїв, бонусів, дозволить підвищити рівень мотивації громадян до виконання ними конституційного обов'язку – захисту Вітчизни та сприятиме комплектуванню ЗСУ найбільш мотивованими кадрами.

ФОРМУВАННЯ РІВНЯ ПСИХІЧНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Регуляція психічних станів військовослужбовців здійснюється на всіх етапах службово-бойової діяльності, основними з яких є: підготовка до виконання бойових завдань; безпосередня участь у процесі бойової діяльності; період після виконання завдань, реабілітації та підготовка до подальших дій.

На цих етапах можна виділити декілька головних напрямів роботи з регуляції психічних станів. Етап підготовки до виконання завдань службово-бойової діяльності передбачає активну психологічну підготовку.

Психологічна підготовка – це система заходів щодо цілеспрямованого формування у військовослужбовців і військових підрозділів психологічної стійкості до негативного впливу чинників бойової діяльності, психічних і психологічних якостей, що забезпечують високу активність у будь-якій обстановці. Головною метою психологічної підготовки є досягнення здатності витримувати високі нервово-психічні й фізичні навантаження та діяти в умовах безпосередньої небезпеки. Основними завданнями психологічної підготовки є:

– адаптація до чинників службово-бойової діяльності; формування у воїнів уявлень про майбутні завдання, можливі дії та зміни обстановки; навчання методам і прийомам надання психологічної підтримки й допомоги

– формування здатності долати негативні психічні явища; забезпечення стійкості навиків володіння зброєю, службово-бойовою технікою, ефективних способів поведінки.

Основна частина заходів щодо психологічної підготовки проводиться в межах бойової підготовки й пов'язана з внесенням елементів реальної обстановки до навчального, службового, бойового процесу військовослужбовців. Під час підготовки до виконання службово-бойових завдань рекомендується навчання військовослужбовців методам психічної саморегуляції. Автор пропонує наступні методи:

1. вивчення можливостей психологічної самопідтримки й самодопомоги;
2. використання словесно-образного емоційно-вольового управління станом людини;
3. медитація
4. освоєння прийомів м'язової й дихальної релаксації різних типів;
5. проведення занять з ребефінгу;
6. ідеомоторне тренування;
7. застосування до- й післясонного самонавіяння;

Застосування таких методів дозволяє підвищити ефективність психологічної підготовки й перевести її на якісно новий рівень та запобігти виникненню психічної напруженості військовослужбовців під час їх підготовки до виконання службових завдань за екстремальних умов.

ПРОБЛЕМИ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ВІЙСЬКОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Різноманітність видів, конкретних форм і змісту конфліктів робить їх предметом уваги різних галузей знань – від психології та правознавства до військових наук. Сьогодні міжособистісні конфлікти виступають одним з несприятливих чинників, що перешкоджають продуктивності діяльності військовослужбовців і ускладнюють зростання їх професійного потенціалу. Численні конфлікти, призводять до того, що багато часу військовим керівникам і командирам доводиться витратити на залагодження порушених відносин між військовими. Конфліктність взаємовідносин військовослужбовців, невміння багатьох суб'єктів військової діяльності правильно оцінювати конфліктні ситуації і попереджати їх деструктивний розвиток зумовлюють актуальність вивчення цієї проблематики в умовах військової служби з метою їх попередження та конструктивного вирішення. Умовою виникнення конфлікту може виступати наявність у суб'єктів військово-професійної взаємодії протилежно спрямованих мотивів або суджень, а також стан протиборства між ними.

Однак, разом з тим, існує і конструктивний (стабілізуєчий) конфлікт, спрямований на усунення недоліків у житті підрозділу, відхилень від загальнолюдських та усталених колективом норм і правил поведінки. У міжособистісних конфліктах він проявляється як: запобігання стагнації життєдіяльності військового підрозділу, сприяння його розвитку та формуванню позитивного морально-психологічного клімату, утвердження нової мети, норм, ціннісних орієнтацій, прийомів, способів і форм колективної діяльності, згуртованості перед зовнішньою небезпекою. Конструктивний конфлікт у житті військового колективу виконує такі позитивні функції: пізнавальну, розвивальну, коригувальну, стабілізаційну і основну – інтегративну. Відповідно до цього науковці виділяють два види мотивації конфліктів: позитивну і негативну. Конфлікт позитивно мотивований тоді, коли він спрямований на затвердження істини та усунення недоліків життєдіяльності військового колективу, на об'єктивне розв'язання проблем, наявних як у офіційній, так і в неофіційній сфері взаємин, на оптимальне розв'язання проблем бойової та гуманітарної підготовки, які мають місце у життєдіяльності військового підрозділу. До негативно-мотиваційних конфліктів належать також конфлікти, які вносять розбрат у структуру управління підрозділом, погіршують якість бойової та гуманітарної підготовки, створюють умови для здійснення різноманітних антисупільних вчинків.

Таким чином, варто зазначити, що міжособистісні конфлікти у військових колективах мають певні особливості, які варто враховувати для спрямування їх у конструктивне русло вирішення протиріччя. Це своєю чергою, може сприяти не лише їх усуненню і вирішенню, а й покращенню соціально-психологічного клімату всередині військових колективів, підвищенню рівня згуртованості та професійного рівня військовослужбовців.

ТИПОВА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ТА НАУКОВИХ УСТАНОВ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Розвиток та реформування вищої освіти та науки України, оновлення нормативно-правової бази в цій галузі гостро ставлять питання щодо підвищення рівня професіоналізації кадрів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (ВНП ЗВО) і науково-дослідних установ (НДУ) системи Міністерства оборони України, де важливого значення набуває питання підвищення кваліфікації наукових працівників.

З метою вдосконалення системи підвищення кваліфікації наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО та НДУ у Військовому інституті Київського національного університету протягом цього року проводяться наукові дослідження у рамках науково-дослідної роботи (НДР) «Методичне забезпечення процесу підвищення кваліфікації наукових працівників освітніх та наукових установ системи Міністерства оборони України» (шифр – «Методика»). Підставою для виконання цієї НДР є Зведений річний план наукової та науково-технічної діяльності Збройних Сил України на 2023 рік.

Одне із завдань, що опрацьовується у рамках зазначеної НДР є розробка проекту програми підвищення кваліфікації наукових працівників освітніх та наукових установ системи Міністерства оборони України. На цей час відповідно до Каталогу курсів підвищення кваліфікації (допідготовки, перепідготовки) у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладах фахової передвищої військової освіти, затвердженого першим заступником Міністра оборони України 25 грудня 2022 року підвищення кваліфікації наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО та НДУ проводиться у Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського два рази на рік у складі однієї загальної групи, до якої входять усі категорії наукових працівників, протягом 3-х тижнів (162 навчальні години).

На нашу думку, оскільки підвищення кваліфікації наукових працівників відповідно до нормативних документів передбачається не рідше одного разу за 5 років, доцільно мати три окремі навчальні групи слухачів. До складу першої групи залучити науковців, які займаються організацією наукової та науково-технічної діяльності (начальників науково-дослідних центрів (управлінь, відділів, лабораторій) та їх заступників, офіцерів та працівників Збройних Сил України воєнно-наукових відділів (груп) видів та родів військ (сил) Збройних Сил України, науково-організаційних підрозділів ВВНЗ, ВНП ЗВО та НДУ. До складу другої групи залучити наукових працівників, які мають певний досвід виконання НДР (головні, провідні, старші наукові працівники), а до складу третьої групи – науковців, які тільки розпочинають наукову діяльність.

До типової програми підвищення кваліфікації науковців, які входять до складу першої групи, включити наступні теми (30 навчальних годин): Організація наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України;

Організація та виконання замовлень на створення наукової і науково-технічної продукції у Збройних Силах України; Організація випробувань зразків (комплексів, систем) озброєння і військової техніки для потреб Збройних Сил України; Проведення перевірок стану організації та виконання заходів наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України; Типові розрахунки для організації та проведення заходів наукової і науково-технічної діяльності в Збройних Силах України.

До типової програми підвищення кваліфікації науковців, які входять до складу другої групи, включити наступні теми (45 навчальних годин): Основи організації випробувань зразків (комплексів, систем) озброєння і військової техніки для потреб Збройних Сил України; Основи організації заходів наукового і науково-технічного супроводження у Збройних Силах України; Основи організації проведення оперативно-тактичних розрахунків та моделювання у Збройних Силах України; Основи організації проведення наукової і науково-технічної експертизи у Збройних Силах України; Організація підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів у Збройних Силах України; Організації та проведення досліджень на навчаннях та інших заходах оперативної, мобілізаційної і бойової підготовки та повсякденної діяльності військ (штабів); Організації проведення наукових (науково-практичних, науково-технічних) конференцій та семінарів у Збройних Силах України; Організація наукової роботи слухачів (курсантів) у ВВНЗ, ВНП ЗВО Збройних Сил України.

До типової програми підвищення кваліфікації науковців, які входять до складу третьої групи, включити наступні теми (60 навчальних годин): Основи організації наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України; Основи організації і здійснення охорони прав інтелектуальної власності у Збройних Силах України; Основи організації проведення наукової і науково-технічної експертизи у Збройних Силах України; Основи організації проведення наукових (науково-практичних, науково-технічних) конференцій та семінарів у Збройних Силах України; Основи організації підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів у Збройних Силах України; Організація винахідницької і раціоналізаторської роботи в Збройних Силах України; Етос військової науки»; Типові розрахунки для організації та проведення заходів наукової і науково-технічної діяльності в Збройних Силах України.

Застосування саме такого системного підходу для визначення структури підвищення кваліфікація наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО та НДУ покращить організацію функціонування системи наукової і науково-технічної діяльності Збройних Сил України, надасть можливість особам, які залучаються до організації та проведення наукових досліджень розширити уявлення про її сутність і тенденції розвитку, більш глибоко та всебічно розкрити зміст процесів, що відбуваються, виявити об'єктивні закономірності формування цієї багатоаспектної системи.

*PhD of psychological sciences, Shemchuk O.
(National University of Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy)
PhD of psychological sciences Gavrushenko V.
(Military Institute of Taras Shevchenko Kyiv National University)*

THE ROLE OF PROMOTING DEMOCRATIC VALUES BY MILITARY LEADERS

War is a competition of will, values, morality and honesty of people who take direct or indirect participation in it, which identifies the psychological health, endurance, maturity of all the society involved in it. The side that forces the other to surrender wins. But, as you know, war is fought by people, not weapons.

Since the beginning of the Russian-Ukrainian war in 2014, Ukrainian society has formed an attitude towards servicemen of the Armed Forces of Ukraine as «new format» professionals. That is why military leaders in working with subordinate personnel should pay considerable attention to the issue of actualization of values.

The main task of the armed forces in any country is the protection of national interests, maintaining the security and defense of the state. They promote the ideals of honesty, discipline, professionalism, helpfulness, and superiority.

Military values are a system of value categories, ideological attitudes, and moral imperatives that form the basis of worldview, ethics, politics, and national self-awareness, inherent in military personnel of certain armies of different countries.

To fulfill their tasks, if necessary, the armed forces can form their own values that correspond to their professional activity. For example, in the American armed forces, seven basic army values are distinguished: loyalty, duty, respect, selfless service, honor, integrity and personal courage. In the British armed forces, six basic army values have been formulated: courage, discipline, respect for others, loyalty, selfless commitment.

Requirements are the basis of the command activity of the NATO armed forces «The NATO Code of Conduct» regarding the moral and ethical characteristics of the personnel, in which the basic democratic values of the modern army are defined. It is based on the conscious observance by all members of the North Atlantic Alliance of the following values: integrity, loyalty, accountability, impartiality and professionalism. These five core values form the basis of the Code, which defines the requirements for the conduct of all civilian and military employees of NATO units. According to the «NATO Code of Conduct», unity is formed through honesty and truthfulness, avoidance of conflict situations in the military-professional environment or their settlement. Unity also includes the prohibition of abusing one's status (participant in hostilities) and privileges granted by the country. To implement the principle of loyalty, personnel must support the democratic values and interests of the Alliance, based on the equality of all before the law, contribute to the formation and maintenance of a positive team climate. The Code provides for responsibility for one's own actions and decisions, or inaction, and for their consequences and results. All activities must be carried out transparently, with awareness of the consequences. Personnel must adequately counter potential fraud and abuse within the organization. Based on impartiality, Alliance members must observe objectivity and independence

in their work, strive to be honest and fair in all aspects of their activities. To enhance professionalism, maintain the highest level of competence and perform exemplary professional duty. In interpersonal relationships, respect privacy, gender identity and social diversity, do not harass or discredit others and demand the same treatment from them. Leaders should provide fair leadership to subordinates, promote their professional development, encouraging and rewarding those who work well.

The vision of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine (2020-2030) on the main values (principles) that every Ukrainian military should have: patriotism, rule of law, unity of command, personal responsibility, integrity, leadership, gender equality, respect for military personnel.

A comparative analysis of military values (principles) in various democratic armies of the world is characterized in the table below.

Table

Comparative analysis of military values (principles) in different armies

<i>II</i>	<i>British Armed Forces</i>	<i>NATO</i>	<i>Defense Forces of Ukraine</i>
loyalty	loyalty	loyalty	loyalty
duty	discipline	accountability	discipline
respect	respect for others	impartiality	respect
selfless service	selfless commitment	professionalism	team spirit
honor	honor	integrity	integrity
personal courage	courage		dignity
integrity			moral courage
			physical endurance
			stability
			freedom
			professionalism

The military values given in the table inherent to servicemen of the defense forces of Ukraine were most successfully, in our opinion, substantiated in the researches of Ya. Matsegora, I. Prykhodko, O. Kolesnichenko (2022), therefore, they are the most substantiated, scientifically proven and competent. Values of the Ukrainian military: loyalty, discipline, respect team spirit, integrity, dignity, moral courage, physical endurance, stability, freedom, professionalism. *The most important of them* is the ability to be morally courageous, physically tough and professional. *Values have an average degree of importance:* to be faithful, to be a team member, to be dignified, to be stable. *The smallest* – «manifestation of free will» – to be free.

Conducted a theoretical study, during which, when conducting a comparative analysis of the army values (principles) specified in the guiding documents of the USA, Britain, NATO, and Ukraine, they came to the conclusion that at their core they have a general idea aimed at increasing the value and popularity of the armed forces of various states and motivating their soldiers to victory.

It was determined that military values can be dynamic and depend on the culture or factors of the internal and foreign policy of different states. They should help form an invincible army with high morale and strong motivation, in which the political and military-political leaders of all civilized countries are interested.

The reformatting of military values during the Russian-Ukrainian war that created the phenomenon of the «invincible Ukrainian army». A phenomenon whose disclosure, We hope, will be reflected in my further scientific achievements.

REFERENCES

1. Army be the best. A Soldier's Values and Standard in the British Army. (n.d.). Retrieved from <https://www.army.mod.uk/who-we-are/our-people/a-soldiers-values-and-standards>.
2. Krymets, L. (2018). Valuable aspects of the Military Servicemen Mentality Formation in the Armed Forces of Ukraine. *Visnyk National Defence University of Ukraine*. Kyiv, Ukraine: 1(49), 155 – 160.
3. Matsegora, Ya., Prikhodko, I., & Kolesnychenko O. (2022). Peculiarities of Values of Military Servants of the National Guard of Ukraine / Ya. Matsegora, I.Prikhodko, & O. Kolesnychenko // *Honor and law*, 2(81), 127–138. DOI <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2022/2/81/263826>
4. NATO Code of Conduct. (2020). Retrieved from <https://www.nato.int/structur/recruit/infodoc/code-of-conduct.pdf>
5. O'Toole, J. (1996). *Leading change: the argument for values-based leadership*. New York: Ballantine Books; Reprint edition. 304. Retrieved from <https://www.amazon.com/Leading-Change-Argument-Values-Based-Leadership/dp/0345402545>.
6. The U.S. Army. *Army Values*. (n.d.). Retrieved from <https://www.army.mil/values>.
7. The vision of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine regarding the development of the Armed Forces of Ukraine for the next 10 years. Retrieved from <https://www.mil.gov.ua/special/news.html?article=55107>
8. Veluchamy, R. (2019). Aspects of emotional intelligence on effective leadership: an empirical study on the indian armed forces. *ИМПАКТ: International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature*. 7(2), 261–273.

канд.пед.наук Юрков А.В. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Під психологічним супроводженням професійної діяльності військовослужбовців розуміється сукупність заходів спрямованих на підтримку професійної придатності, психологічної готовності до професійної діяльності та стійкості до впливу стрес-факторів службово-бойової обстановки.

Психологічне супроводження складається з двох компонентів: психологічної підтримки; психологічної допомоги.

Під психологічною підтримкою розуміється комплекс психологічних заходів для підтримки здатності військовослужбовців протистояти негативному впливу в процесі виконання службових обов'язків та виконувати поставлені завдання.

При цьому головною метою психологічної підтримки має бути попередження появи індивідуальних та групових негативних психічних станів. Психологічна допомога, являє собою комплекс заходів, спрямованих на безпосереднє подолання впливу негативних факторів в процесі службової

діяльності, що здатні травмувати психіку військовослужбовців.

Психологічне супроводження дозволяє управляти професійним ростом та кар'єрою військовослужбовців, планувати підвищення їх кваліфікації, створювати резерв на висування.

Психологічне супроводження включає в себе: головну мету; суб'єкт та об'єкт психологічного супроводу; психологічне супроводження на етапах діяльності; форми, методи і засоби психологічного супроводу.

Мета психологічного супроводу полягає в підтримці надійного функціонування психіки військовослужбовців, уміння самотійно долати виникаючі труднощі, відповідально відноситись до своїх професійних обов'язків у різних умовах професійної діяльності. Ця складова психологічного супроводження охоплює моральну сферу діяльності, усі рівні психіки – свідомий (раціональний), емоційно почуттєвий, підсвідомий (інстинктивний).

Метою психологічного супроводження професійної діяльності військовослужбовців є високий рівень психологічної готовності в будь-яких умовах оперативно-службової діяльності.

Серед суб'єктів психологічного супроводу особлива роль належить офіцерському складу військової частини, який, завдяки своїм службовим повноваженням та психологічній компетентності, здатний свідомо та цілеспрямовано реалізовувати заходи, що спрямовані на підвищення рівня психологічної готовності підлеглого особового складу, і сприяти ефективному виконанню ними завдань. Крім цього, такими суб'єктами також можуть стати молодші командири та товариші по службі. Об'єктами психологічного супроводу, виступають психічні процеси та психічні стани особистості військовослужбовців за контрактом.

У результаті цього формується та підтримується психологічна готовність, що і забезпечує ефективне виконання завдань професійної діяльності. Поняття «готовність майбутніх військових психологів до вирішення конфліктних ситуацій у професійній діяльності і» в першу чергу, передумовою ефективного виконання службово-бойової діяльності. За своєю суттю психологічна готовність є єдністю внутрішнього настрою на майбутню діяльність та інших якостей (особистісних, інтелектуальних та інше) необхідних для її успішної діяльності. Готовність військових психологів до вирішення конфліктних ситуацій у професійній діяльності має визначатися як система знань, практичних умінь та професійно значимих навичок, психологічних властивостей та особистісних здібностей, які зумовлюють мотивацію до саморозвитку й самореалізації особистості в межах її професійної діяльності. На думку автора, фундаментальними критеріями підготовки майбутніх військових психологів у ВЗВО мають стати: особистісний, когнітивний, практичний та рефлексивний.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні педагогічні технології та методики в освітньому процесі військових навчальних закладів провідних країн-членів НАТО і України: колективна монографія / за заг. ред. проф. В. С. Рижикова. Київ: Науково-досл. центр Військового ін-ту Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2018. 320 с.

2. Лещинський О.П. Модель формування індивідуального професійного профілю фахівця в умовах інтеграції у світовий освітній простір/ О.П.Лещинський// Неперервна професійна підготовка фахівців в умовах формування спільного європейського освітнього простору: монографія / за редакцією С.П. Архипової, О.П. Лещинського. Черкаси : ЧНУ, 2020. – С. 11-43.

3. Маслій О. М. Система професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння у вищих військових навчальних закладах: теоретичний і методичний аспекти: [моногр.]. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2019. 324 с.

4. Прохоров О.А. Інтерактивні методи навчання: теорія та практика впровадження ділових (рольових) ігор в освітній процес військових навчальних закладів /В.Рижиков, О.Прохоров// Інноваційна педагогіка: науковий журнал, Одеса, - 2020. – Вип №21 т.3. С.87- 92.

*канд.пед.наук Юрков А.В. (ВІКНУ)
канд.пед.наук Бондаренко О.В. (ВІКНУ)*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСУ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЕФЕКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ВИКИДАЧА І КУРСАНТІВ

Слово *інтерактив* (пер. з англійської *inter* — взаємний, *act* - діяти) означає взаємодіяти. Інтерактивний метод - це спосіб взаємодії через бесіду, діалог.

Інтерактивне навчання у вищому військовому навчальному закладі — це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників освітнього процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей курсантів. Інтерактивні методи навчання передбачають фронтальну роботу курсантів та роботу малими групами. Найефективніші результати можна отримати при організації роботи курсантів малими групами.

Інтерактивні методи – форма навчання, у процесі якого курсанти і викладач перебувають у режимі бесіди, діалогу між собою. Це співпраця, взаємонавчання: викладач – курсант, курсант – курсант. При цьому викладач і курсант – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування курсанти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення.

Силі сторони інтерактивного навчання це - підвищення «ККД» (коефіцієнт корисної дії) процесу засвоєння інформації

За даними учених учень засвоює матеріал:

під час лекції – 5%;

під час читання - 10%;

під час роботи з відео/аудіо матеріалами — 20%;

під час демонстрації - 30%;

під час дискусії - 50%;

під час практики - 75%;

під час навчання інших чи відразу застосовуючи знання - 90%.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес вищого військового навчального закладу відбувається за умов постійної, активної взаємодії усіх курсантів та викладача в єдиній системі освітнього процесу. Це співнавчання, де курсант і викладач є рівноправними рівнозначними суб'єктами навчання. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери творчої співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером і безпосереднім учасником молодіжного військового колективу.

Інтерактивні методи превентивні до них відносяться: угруповування, тренінги, консультація, репетиція; не імітаційні: проблемна акція, семінар, практикум, круглий стіл, конференція; імітаційні: імітаційні акції, інсценування, психодрама, соціодрама, ділові ігри, операційні ігри, диспут, мозковий штурм, проектування.

При мозковому штурмі курсанти вільно висловлюють свої думки не хвилюючись, що відповіді можуть бути невірними. Мозковий штурм спонукає курсантів виявляти творчість, розвиває вміння швидко аналізувати ситуацію. За короткий термін (до 3 хв.) вдається зібрати велику кількість ідей та інформації. На завершальному етапі цієї справи зібрані ідеї систематизують, аналізують, обговорюють та виділяють абсурдні. Пропозиції щодо вирішення проблеми зберігаються протягом заняття і використовуються як опорний конспект під час узагальнення і систематизації вивченого матеріалу.

Отже, інтерактивні методи навчання є найбільш цікавими і ефективними. Під час інтерактивного навчання курсант стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це формує у студентів внутрішню мотивацію до навчання та спонукає їх до саморозвитку та самостереження. У зв'язку з цим найефективніші заняття, побудовані за традиційною методикою із застосуванням елементів інтерактивного навчання. Організація інтерактивного навчання у вищому військовому навчальному закладі передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язування проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні педагогічні технології та методики в освітньому процесі військових навчальних закладів провідних країн-членів НАТО і України: колективна монографія / за заг. ред. проф. В. С. Рижикова. Київ: Науково-досл. центр Військового ін-ту Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2018. 320 с.

2. Прохоров О.А. Інтерактивні методи навчання: теорія та практика впровадження ділових (рольових) ігор в освітній процес військових навчальних закладів /В.Рижиков, О.Прохоров// Інноваційна педагогіка: науковий журнал, Одеса, - 2020. – Вип №21 т.3. С.87- 92.

3. Рижиков В. С. Значення професійних якостей в цільовій моделі навчально-виховного процесу підготовки військових. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: соціальна робота. 2017. № 2, С. 61-64.

4. Юрков А.В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності / А.В.Юрков // Інноваційна педагогіка: науковий журнал, Одеса, - 2021. – Вип №34 т.. С. 219 – 230.

*канд.техн.наук Савран В.О. (ВІКНУ)
Петренко М.М. (ВІКНУ)*

ЕТАПИ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛЬЩІ ДО КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО

Польська історія прийняття до країн-членів НАТО розпочалася 12 березня 1999 р. Власний шлях до НАТО Польща долала послідовно, починаючи з перших місяців після розпаду Радянського союзу та ліквідації Організації Варшавського договору. Перед Польщею, як і іншими державами Центрально-Східної Європи, постала загроза опинитися у вакуумі безпеки. За таких умов, країна змушена була самостійно відповідати за безпеку.

Певною мірою обрання Польщею курсу на інтеграцію до НАТО було зумовлене також об'єднанням Німеччини. Польські солдати все частіше почали брати участь у миротворчих операціях разом з військами країн-членів НАТО. В 1990 роках почали відбуватись ключові перетворення в збройних Силах Польщі. Це стосувалися організаційної структури, нових підходів до навчань та змін в структурі управління армією. Справжнє переозброєння розпочалося лише після набуття членства в НАТО [1, с. 1-3].

Реалізація процесу приєднання Польщі до НАТО дозволяє відокремити у ньому три, відмінні між собою етапи:

Перший етап: – 1995–1997 рр. – початок інтеграції, який зазначався конкретними успіхами у співпраці сторін, взаємним пошуком форм та можливостей для співпраці. 1995 рік, у Польщі пройшов під знаком формування нового уряду на чолі з Ю. Олекси (міністр закордонних справ – В. Бартошевський) та обрання президентом А. Квасневського. Цей період був позначений повною відмовою офіційної Варшави від реалізації альтернативних концепцій і остаточним переходом до виконання концепції євроатлантичної інтеграції з наступним досягненням членства у НАТО.

На забезпечення членства 10 листопада 1997 р. Польща зобов'язалася щорічно вносити до цивільного та військового бюджету НАТО 45 млн. дол. США, що складало 2,48 % від загальної суми внесків [3, с. 155].

Другий етап: – 1997–1999 рр. – переговорний процес, котрий супроводжувався роботою щодо досягнення Польщею відповідності критеріям членства з одночасним лобюванням польськими високопосадовцями національних інтересів на рівні держав-членів.

По завершенню переговорів 14 листопада 1997 р. Польща в особі тогочасного Міністра МЗС РП Б. Геремека, надіслала заступнику Генерального секретаря НАТО К.-П. Клайберу листа про наміри, у якому підтверджувала готовність розділити з членами Альянсу ризики, витрати, відповідальність та інші зобов'язання, взяті у ході переговорів. Із жовтня 1997 р. з приходом до влади у Польщі уряду Є. Бузека наступні кроки на шляху розбудови взаємин з Альянсом (включно зі вступом) були пов'язані з міністром МЗС Б. Геремеком.

16 грудня 1997 р. Польща на засіданні міністрів МЗС держав-членів НАТО в Брюсселі отримала протокол про вступ.

Третій етап: – з 1999 р. відбувалась реалізація стратегії євроатлантичної інтеграції у якості держави-члена Альянсу, переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів, адаптація до нових геополітичних реалій. [2, с. 1-9].

Завершальний етап підготовки Польщі до вступу в НАТО (січень – лютий 1999 р.) пройшов під знаком реалізації організаційних заходів. 29 січня 1999 р. до Варшави, столиці Польщі було спрямовано офіційного листа, в якому за підписом Генерального секретаря Х. Солани містилося запрошення Польській державі вступити до Альянсу. З ратифікацією 17 лютого Північноатлантичного договору Сеймом РП [4] та підписанням його 18 лютого президентом А. Квасневським, заходи, передбачені процедурою вступу, були вичерпані, а сам процес вступу в НАТО добігав до логічного завершення.

Польща послідовно зміцнює свою позицію та авторитет в НАТО. Наприклад, розмістивши на своїй території військові підрозділи США та проводячи навчання військ НАТО, Польща бере участь у перспективному плануванні діяльності Альянсу. [5]

Економічна криза 2008 р. продемонструвала гнучкість та конкурентоспроможність польської економіки. Польща – одна з небагатьох країн ЄС, яка має темпи економічного зростання протягом 2008–2009 років, які залишалися позитивними (4,2 та 2,8 %). Загалом сприятливі тенденції у динаміці основних макроекономічних показників дозволили зменшити розрив у рівні економічного розвитку між Польщею та ЄС. Звичайно, негативні наслідки світової фінансово-економічної кризи не оминули і Польщу, однак країні вдалося зберегти позитивну динаміку економічного розвитку (на рівні 1,5 % у 2011 році), що перевищує відповідні показники в більшості країн Європейського Союзу. Причиною цього стали виважена економічна та фінансова політика керівництва Польщі, значна державна підтримка малого і середнього бізнесу в економіці країни, стабільність фінансової системи, а також тісні економічні зв'язки з Німеччиною — однією з найбільш розвинених та стабільних країн ЄС. [6].

Список використаних джерел:

1. Міхал Кацевіч (Michał Kasiewicz) портал Newsweek-Polska. Сектор безпеки України. Польський шлях до НАТО. – 2016. URL: <https://cacds/org.ua>
2. Наталя Буглай . Вступ Польщі до НАТО с.1-9 . URL: <http://chtyvo.org.ua>
3. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки: приклад Польщі: навч. посіб. / Ярополк Тимків. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 224 с. URL: <https://ena.lpnu.ua>
4. Грицак П. Зовнішня політика Польщі у військово-політичній сфері та сфері міжнародної безпеки (1989–2000) / Павло Грицак // Молода нація: Альманах. – 2001. – № 1. – С. 161–183.
5. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень. Борисфен Інтел. 18.12.2012. URL: <https://bintel.org.ua/>
6. Організація Об'єднаних Націй. Департамент з економічних та соціальних питань. 2016 URL: <http://www.un//en/development/desa/population/migration/>

РЕЛІГІЯ ЯК ЧИННИК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В БОЙОВИХ УМОВАХ

Релігія має важливий вплив на поведінку людей і взаємодіє з різними аспектами життя. Релігійність визначає особливості психології людини, її переживань, культуру поведінки, а також особистісний розвиток. Релігійні переконання можуть допомагати людям впоратися зі стресом і долати труднощі.

Релігія часто сприймається зі скептицизмом соціальними та психологічними науковими спільнотами. Існує думка, що люди звертаються до релігії з лише з метою покращення емоційного комфорту, зменшення напруги або уникнення реальності. Проте існує багато інших цілей, які люди досягають при зверненні до релігії, коли стикаються з життєвими викликами.

Теорія релігії в контексті подолання бойового стресу демонструє специфічну психологічну традицію допомоги військовим приймати ситуацію у кризові моменти та шукати сили у Бога. Опанування військовослужбовцями надзвичайних ситуацій, їхнє сприйняття й оцінка небажаних чинників зумовлюються не стільки вродженими, біологічно закріпленими способами, скільки всім комплексом особистісних проявів, що сформувалися в процесі розвитку і життєдіяльності особистості в певному соціальному середовищі.

Не можна забувати, що служба у Збройних Силах часто протікає в екстремальних, пов'язаних із ризиком для життя умовах. В свою чергу, це має значущий вплив на особистість військовослужбовця та його індивідуально-психологічні характеристики, сприяючи збільшенню кількості негативних емоційних переживань і стресових реакцій, які є причинами виникнення і накопичення тривалих стресових станів.

Дослідження релігійного копінгу показують, наскільки він є унікальним серед інших методів подолання стресу. Саме релігійні методи подолання стресу опосередковують зв'язок між загальною релігійною орієнтацією військового та впливом основних життєвих подій. Іншими словами, релігійні методи подолання стресу військовослужбовцями є конкретним проявом релігії у стресових ситуаціях і тісно пов'язані з результатом цієї ситуації.

Було виявлено, що релігійний копінг діє як буфер для психологічного здоров'я особистості, в якому ті, хто використовує позитивні релігійні навички подолання стресу мають меншу кількість симптомів тривоги або депресії, навіть коли стикаються з негативними і тривожними подіями.

Таким чином, проведений аналіз дає можливість визначити ефективність релігійних копінг-стратегій для віруючих військовослужбовців задля покращення їх психологічного благополуччя та захисту від деструктивного впливу стресових ситуацій і негативних життєвих подій.

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ (РЕЗИЛІЄНСУ) ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військова служба - одна з найбільш складних та стресових професій, оскільки вимагає від особистості великої фізичної та психічної витривалості, готовності до ризику та необхідності приймати важливі рішення в екстремальних умовах. Умови виконання службових завдань можуть стати серйозним психологічним навантаженням для військовослужбовців, що спричиняють психологічний дискомфорт, здійснюють негативний вплив на психіку людини. Відповідно для успішного виконання завдань військової діяльності необхідно розвивати психологічну стійкість (резильєнс) військовослужбовців.

Психічна резильєнтність - це здатність особистості до адаптації та відновлення після стресових ситуацій та негативних життєвих подій. Це поняття включає у себе такі риси, як віра у власні сили, позитивний настрій, здатність до саморегуляції та пошуку позитивних рішень у складних ситуаціях. Розвиток психічної резильєнтності військовослужбовців має багато позитивних ефектів: зменшення ризику появи посттравматичного стресового розладу, покращення загальної психологічної адаптації та готовності до дій в складних умовах, зменшення відсотку психічних захворювань та інших негативних наслідків.

Для розвитку психічної резильєнтності військовослужбовців необхідно застосовувати комплексний підхід, який має включати у себе тренування психічної стійкості та використання практичних технік саморегуляції. Зокрема, можна використовувати методи медитації, йоги, дихальні вправи, фізичні вправи, які допомагають знизити рівень стресу та тривожності, покращують настрій та загальний стан організму.

Також важливо навчити військовослужбовців ефективно комунікувати та взаємодіяти зі своїми товаришами по службі, розвивати навички побудови здорових взаємовідносин та підтримки один одного в складних ситуаціях.

Отже, розвиток психічної резильєнтності військовослужбовців є важливою складовою успішної військової служби. Це допоможе знизити ризик розвитку психологічних проблем та покращити загальний стан здоров'я та ефективність військовослужбовців під час виконання завдань за призначенням. Важливо забезпечувати підтримку та сприяти розвитку психологічної стійкості (резильєнтності) серед комбатантів збройних сил України.

СОН ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У зв'язку із повномасштабним вторгненням в Україну службова діяльність стала вимагати більших зусиль як в фізичному, так і в психологічному плані від військовослужбовців. Надмірна кількість бойових завдань сприяє формуванню вигорання, негативних психоемоційних станів, девіантної та адиктивної поведінки, цукрового діабету та багатьох інших хвороб. Все це є прямим наслідком проблем зі сном. Загальновідомий факт, що на сьогоднішній день 88 % воїнів мають такі труднощі, що є надважливим та потребує уваги.

Варто зазначити саме тлумачення поняття. Існує багато різних висвітлень цього визначення. Сон-особливий функціональний стан, що характеризується зниженням активності нервової системи майже поіною відсутністю рухової активності, характеризується зміненою свідомістю. Як відомо, на сьогоднішній день не існує єдиної загальноприйнятої точки зору на необхідний час сну для всіх. Нормальна тривалість сну індивідуальна. Певна кількість сплять довго, в той час як комусь вистачає всього пару годин. Одразу стає зрозуміло, що це все залежить від багатьох факторів: відношення до життя, психофізіологічними особливостями та, звичайно, генетичними факторами.

Так чому ж сон дійсно такий важливий? Аналізуючи це питання саме у військовій сфері стає одразу зрозумілим факт безпосереднього відпочинку для військовослужбовця. Сильний стрес, вживання психоактивних речовин, тривалий біль, перевантаженість сильно впливають на воїна. Потрібно зазначити, що важлива не тільки тривалість сну, а й його безперервність. Оскільки у особливому стані є декілька фаз, кожна з яких є важливою, при порушенні будь-якої з них виникає доволі багато проблем. Під час зміненої свідомості сповільнюються усі процеси в діяльності органів і систем, с'язи максимально розслаблені, організм відпочиває, проте діяльність мозку кардинально змінюється.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок щодо важливості сну для всього організму. Він допомагає правильно функціонувати фізичному та психічному здоров'ю. Це відновлення, перезагрузка для військовослужбовця. Резистентність сну - тобто здатність організму протистояти різним інфекціям також пов'язаний з якістю сну. Сон має фундаментальне значення для психічного та фізичного здоров'я людини. При малій кількості сну уражається багато органів, виникають різного роду проблеми, виникають багато хвороб, в більшості це проблеми зі серцем та депресія.

При безсонні, яке виникає у більшості воїнів, варто при змозі звернутися до лікаря. Якщо такої змоги нема, варто спробувати практикувати різні техніки на розслаблення, дихальні вправи, слухати спокійну музику, практикувати навички абстрагування.

СЕКЦІЯ № 2

ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Вовкотеча О.М. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМИ РОЗМІНУВАННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Проблеми розмінування територій, які були деокуповані в результаті конфлікту на сході України, є однією з найбільш актуальних проблем для зовнішньої політики України. Ця проблема має не тільки гуманітарний аспект, але й безпековий, тому що розмінування територій може допомогти знизити в першу чергу кількість випадків поранень та смертей від вибухонебезпечних предметів. Тому одним із пріоритетів зовнішньої політики України має бути залучення міжнародних співтовариств до розв'язання проблеми розмінування забруднених територій вибухонебезпечними предметами, так для прискорення виконання завдань щодо розмінування таких територій Міністерство оборони України починаючи з 2016 року, до виконання таких заходів залучає міжнародні неурядові організації такі як: The HALO Trust, Данська група з розмінування (Danish Demining Group DDG), Швейцарський фонд протимінної діяльності (FSD FSD) а також такі організації як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний комітет Червоного Хреста та інші [1]. Крім того, Україна має активно співпрацювати з країнами-партнерами та друзями, щоб отримати необхідну підтримку та допомогу у вирішенні цієї проблеми. Також важливо залучити до роботи з розмінування місцеві органи влади та громадські організації.

Україна є однією з країн, що стикається з проблемами розмінування деокупованих територій, так як по статистиці один рік війни дорівнює вісьмом рокам розмінування, тому наша держава на даний час є найбільш забрудненою територією в світі. Велика кількість нерозпізнаних мін і вибухонебезпечних предметів на території Донецької та Луганської областей, що зазнали впливу військових дій привело згідно з даними Організації Об'єднаних Націй лише у 2021 році до 48 випадків поранення або загибелі людей. Якщо мова йде про розмінування деокупованих територій, ми можемо говорити про кілька основних проблем, які можуть виникати:

1. Безпека та ризик – при розмінуванні деокупованих територій зазвичай зустрічається велика кількість вибухонебезпечних предметів. Це створює великий ризик для людей, які займаються розмінуванням. Для запобігання аваріям та нещасним випадкам на розмінованій території, потрібні спеціальні навички та знання.

2. Недостатня інформація – в багатьох випадках, на деокупованих територіях немає відомостей про встановлені вибухонебезпечні предмети в свою чергу немає повної інформації про місцезнаходження мін та боєприпасів. Це спричиняє труднощі при розмінуванні території та збільшує ризик підривів.

3. Фінансові труднощі – розмінування деокупованих територій може вимагати значних витрат на устаткування та технології, які потрібні для виконання

цієї роботи. Більшість держав має обмежений бюджет на такі заходи, тому можуть виникнути труднощі з фінансуванням проектів розмінування.

4. Соціальні проблеми – деокуповані території можуть стати забороненими для людей, що живуть в цьому районі, внаслідок небезпеки вибуху. Це може викликати серйозні соціальні проблеми, зокрема з проблемами з відшкодуванням збитків та забезпеченням заміщення житла для мешканців.

Вирішення проблеми розмінування деокупованих територій є складною задачею, оскільки це вимагає комплексного підходу та співпраці багатьох сторін, зокрема військових, громадських та державних організацій. Проте, можна розглянути наступні можливі шляхи розв'язання цієї проблеми. Оцінка масштабів проблеми, першим кроком якої є оцінка масштабів проблеми розмінування деокупованих територій, під час чого необхідно зрозуміти, які території потребують розмінування, яка кількість вибухонебезпечних предметів знаходиться на цих територіях та які зони є найбільш небезпечними. Розробка стратегії, після оцінки масштабів проблеми необхідно розробити стратегію, яка передбачає використання різноманітних методів для розмінування територій, ця стратегія має бути ефективною та безпечною для людей та довкілля. Не менш важливим є підвищення свідомості у населення про небезпеку залишків війни та необхідність проведення розмінування, це можна здійснювати шляхом проведення різноманітних інформаційних кампаній та навчання населення правилам поведінки на забруднених територіях. Підготовка спеціалістів для розмінування територій, потрібні кваліфіковані фахівці з підготовкою та досвідом в цій справі, також важливо забезпечити навчання та підготовку спеціалістів для ефективного розмінування. Одним із важливих факторів щодо розмінування деокупованих територій є використання новітніх технологій, у світі існує багато новітніх технологій, які можуть бути застосовані для розмінування територій, наприклад, роботи, дрони, лазери та інше обладнання можуть бути використані для пошуку та знешкодження небезпечних об'єктів [2]. Ну і також розвиток міжнародного співробітництва, проблема розмінування територій є глобальною та вимагає посилення співпраці між дружніми країнами, також потрібно в першу чергу співпрацювати з країнами які мали і мають досвід з такими проблемами, потрібно звернутися за фінансовою підтримкою до міжнародних організацій та країн-донорів, це в свою чергу допоможе забезпечити необхідною технікою, обладнанням та кадрами для проведення розмінування.

Узагальнюючи нашу тему, можемо зробити висновок, що проблема розмінування деокупованих територій є надзвичайно складною і вимагає співпраці багатьох сторін, включаючи військові, громадські та державні організації. Забезпечення фінансування, залучення експертів, посилення співпраці, підвищення свідомості та проведення моніторингу – це деякі можливі шляхи вирішення цієї проблеми. Проте, важливо розуміти, що розмінування територій – це довготривалий та складний процес, який потребує великої уваги та зусиль. Вирішення цієї проблеми є важливим кроком до забезпечення безпеки та здоров'я людей, а також до відновлення економіки та інфраструктури на забруднених територіях.

*Грох А.О (ХмНУ)
канд.техн.наук, доц. Чешун В.М. (ХмНУ)
канд.техн.наук, доц. Орленко В.С. (ХмНУ)*

ЗАГРОЗИ І РИЗИКИ КІБЕРБЕЗПЕКИ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Електронне урядування стало сучасним та ефективним інструментом управління великою кількістю процесів в інформаційному просторі для підвищення якості життя громадян. Цей підхід широко використовується для забезпечення зв'язку між органами влади та громадою через застосування сучасних технологій та електронних засобів. Завдяки системам електронного урядування (СЕУ), громадяни мають можливість звернутися до органів влади через електронні портали, висловити свої пропозиції та ідеї, дізнатися про актуальні події та проекти, скористатися електронними документами та послугами. Електронне урядування дозволяє забезпечити ефективну взаємодію між різними рівнями влади, у тому числі місцевими та державними органами влади.

Запровадження електронного урядування є необхідною умовою для успішної інтеграції України до ЄС і слід відзначити значні успіхи нашої держави у розвитку цього напрямку, прикладом чого є інноваційний проєкт Єдиного порталу державних послуг Дія.

Як і функціонування будь-яких інформаційних систем, робота СЕУ пов'язана з кіберзагрозами, що включають в себе атаки з використанням вірусів, троянських програм, шпигунського програмного забезпечення та інших зловмисних програм, хакерські атаки тощо [1]. Особливістю СЕУ є надзвичайно великі обсяги конфіденційної, а, подеколи, і секретної інформації, що приваблюють зловмисників і агентів держави-ворога в умовах повномасштабної війни (в кіберпросторі тощо).

Атаки можуть бути спрямовані на крадіжку конфіденційних даних, знищення інформації або системи, переривання роботи систем, на злам системи для різних злочинних цілей. Це пов'язано з традиційними ризиками втрати конфіденційності, цілісності або доступності інформації, але, через специфіку СЕУ можуть мати критичні наслідки. В [2] кіберзагрози СЕУ прирівнюються до загроз національній безпеці держави.

Через неоднорідність і складність СЕУ, оцінка загроз і ризиків у них потребує застосування технологій реверсінжинірингу систем у багаторівневу ієрархічну структуру програмних та технічних засобів і організаційних заходів з подальшим переходом до багаторівневої моделі загроз, ризиків і контрзаходів.

Список використаних джерел:

1. Хмелевський Р. М., Хмелевський Ю. М., Козачок В. А., Семко В. В., Ільїн О. О. Проблеми інформаційної безпеки та розвитку Системи електронного урядування в Україні. Сучасний захист інформації. 2018. №3(35).С. 71-78.

2. Чукут С.А. Тенденції та проблеми впровадження електронного урядування в Україні. URL: t.ly/ASJu (дата звернення: 05.04.2023).

ФІЗИЧНИЙ ТА ПРОГРАМНИЙ ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНА ОЦІНКА ПАРАМЕТРІВ БЕЗПЕКИ

Регулярна поява нових загроз вимагає постійного вдосконалення технологій і систем захисту об'єктів інформаційної діяльності, адже у випадку успішної реалізації атаки об'єкту (підприємству, організації тощо) може бути завдано непоправної шкоди.

В сучасних умовах система захисту реалізується із застосуванням комплексного поєднання технологій і засобів фізичного (технічного тощо) та програмного захисту інформації [1]. Фізичний захист забезпечує захист фізичного середовища зберігання і обробки інформації і забезпечується, зокрема, технічними засобами контролю доступу, системами відеоспостереження, датчиками руху та іншими засобами, які забезпечують безпеку приміщення, а також засобами, які забезпечують надійність і безпеку роботи серверного, мережевого та іншого обладнання системи [1]. Програмний захист базується на використанні для забезпечення безпеки інформації саме програмних засобів: антивірусних програм, мережних файрволів, систем виявлення вторгнень та інших програмних засобів, які забезпечують захист від кібератак та вірусів, програмних засобів шифрування, програмних систем авторизації та аутентифікації користувачів тощо. До складу програмного захисту можуть входити найрізноманітніші програмні технології, які забезпечують конфіденційність даних та захист від несанкціонованого доступу до них [2]. Комплексне забезпечення фізичного та програмного захисту інформації є основною складовою сучасної інформаційної безпеки.

Поряд з комплексністю підходів до забезпечення захисту інформації, урахування взаємозв'язків і залежностей технологій фізичного та програмного захисту інформації постає передумовою якості оцінювання і підвищення ефективності її захисту. Розглянуто можливості проведення оцінок у ряді важливих завдань інформаційної безпеки: оцінка апіорних і апостеріорних ризиків; оцінка показників умовної ентропії реалізованості загроз при поєднанні технологій захисту інформації; оцінка ефективності комплексного застосування фізичного та програмного захисту як взаємозалежних систем. Взаємозалежна оцінка дозволяє забезпечити більш повне і точне визначення загроз і ризиків, що сприяє підвищенню ефективності захисту від кібератак та інших загроз.

Список використаних джерел:

1. Kelly O'Brien. Cyber & Physical Security: Why You Need Both. Compass IT Compliance, January 27, 2022. URL:<https://www.compassitc.com/blog/cyber-physical-security-why-you-need-both>.

2. Mahmudova Shafagat. About Some Methods for Software Security. Transactions on Networks and Communications; Volume 7, No. 2, April 2019. P. 14-19. DOI:10.14738/tnc.72.6334

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАДАЧ ПОБУДОВИ БЕЗПРОВІДНИХ СЕНСОРНИХ МЕРЕЖ

Бездротові сенсорні мережі можна класифікувати за характеристиками їх вузлів. До складу сенсорних мереж входять три основні елементи: транзитний елемент для передачі трафіка від сенсорного елемента до шлюзу; сенсорний елемент виконує функції збору інформації та передачі даних; вузол шлюзу для взаємодії з мережею загального користування. Транзитний елемент може також виконувати функцію сенсорного елемента.

Побудова бездротових сенсорних мереж, пов'язана з вирішенням прикладних задач конкретної предметної області.

Бездротова сенсорна мережа може розглядатися як комплексна система масового обслуговування. Основною задачею побудови бездротових сенсорних мереж - забезпечення компромісу між показниками функціонування мережі, об'ємом ресурсів і трафіком, що обслуговується.

Основні задачі побудови бездротових сенсорних мереж наступні: визначення послуг, які має надавати сенсорна мережа; визначення показників трафіка мережі, що обслуговується даною мережею (на основі проведеного аналізу та дослідження прикладної предметної області та області використання сенсорної мережі); визначення вимог до параметрів функціонування сенсорної мережі (якості обслуговування трафіку, кількостей об'єктів, що обслуговуються, області обслуговування, на основі проведеного аналізу та дослідження розв'язуваних прикладних задач); розробка або вибір моделі сенсорної мережі, яка буде враховувати особливості доступних технологій зв'язку та структуру сенсорної мережі (на основі проведеного аналізу наявних теоретичних знань); розв'язання задачі забезпечення компромісу між якістю функціонування, об'ємом ресурсів, та трафіком, може розглядатися задача оптимізації, в якій показники управління є параметри, що характеризують структуру мережі та об'єм ресурсів, а показниками стану сенсорної мережі параметри, які відображають якість обслуговування трафіка мережі.

На основі проведеного аналізу та дослідження задач побудови бездротових сенсорних мереж, основним етапом їх вирішення є розробка (вибір) моделей опису сенсорної мережі та відповідних методів, технологій забезпечення необхідних параметрів якості функціонування сенсорної мережі.

Список використаних джерел:

1. Галелюка І.Б. Моделювання бездротових сенсорних мереж / І.Б. Галелюка // Комп'ютерні засоби, мережі та системи – 2018. – № 14. – С.141 – 150.
2. Остапов С. Е. Технології захисту інформації: навчальний посібник / С.Е. Остапов, С.П. Євсєєв, О.Г. Король–Харків : Вид-во ХНЕУ, 2013. – 476 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИМОГ ДО СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ШКІДЛИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

За своєю архітектурою соціальні мережі є багатокомпонентними рішеннями, в архітектурі мереж знаходяться компоненти які здійснюють обробку контенту, компоненти, які забезпечують функції - маркетингу, адміністрування, зберігання даних.

Проведений порівняльний аналіз досліджень у галузі виявлення та протидії шкідливої інформації в соціальних мережах дозволив визначити загальні вимоги до системи виявлення та протидії, в основу реалізації, покладено модельно-методичний апарат.

Система виявлення та протидії може бути центральним елементом у процесі виявлення шкідливих повідомлень. Протидія поширенню шкідливої інформації у соціальних мережах є важливим елементом інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави, проте більшість систем, на теперішній час не враховують простір функціональності системи виявлення та протидії шкідливій інформації, системи розділені на два модулі: моніторинг, протидія - необхідна автоматизація процесу протидії.

Соціальні мережі мають складну структуру, параметри повідомлень та джерел не в повній мірі враховуються під час виборів мети виявлення та протидії шкідливій інформації. При розробці методу протидії поширенню шкідливої інформації, необхідно: в повній мірі, враховувати кількість повідомлень на сторінці; характеристики джерела; зворотний зв'язок від джерела та аудиторії повідомлення; підтримувати дві стадії: експлуатація, налаштування; ранжувати контрзаходи з урахуванням коефіцієнтів складності.

Задача дослідження полягає у розробці: моделей шкідливої інформації, джерела та соціальної мережі; алгоритмів проведення аналізу джерел поширення шкідливої інформації у соціальних мережах та проведення ранжування контрзаходів; методу виявлення та протидії поширенню шкідливої інформації у соціальних мережах з урахуванням вимог до обґрунтованості; архітектури компонентів системи протидії поширенню шкідливої інформації в соцмережах.

Вирішення поставлених задач дозволить: підвищити якість прийнятих рішень у процесі виявлення та протидії шкідливої інформації; сортувати об'єкти впливу для оператора по пріоритету; задати вхідні дані налаштування системи виявлення та протидії поширенню шкідливої інформації.

Список використаних джерел:

1. Соціальні мережі – реальні загрози віртуального світу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ogo.ua/articles/view/011-02-23/26490.htm>.
2. Остапов С. Е. Технології захисту інформації: навчальний посібник / С.Е. Остапов, С.П. Євсєєв, О.Г. Король–Харків : Вид-во ХНЕУ, 2013. – 476 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Дослідження з виявлення мережевих атак ведуться вже понад чверть століття, спрямованих проти інформаційних систем та інформаційно-обчислювальних мереж. На теперішній час визначено основні ознаки мережевих атак, адаптовані та розроблені для практичного використання інструменти виявлення дій подолання систем захисту конфіденційних даних на логічному та фізичному рівнях.

Кількість різних типів та способів отримання несанкціонованого доступу до конфіденційних даних інформаційних систем, істотно збільшилося, зростає значимість систем протидії та виявлення мережевих атак. Необхідність інтеграції систем протидії атакам до систем безпеки корпорації пов'язана з доступністю, на теперішній час, великої кількості різноманітних інформаційних ресурсів, спеціалізованої літератури що містять опис новітніх методів та підходів виявлення атак на конфіденційні дані інформаційних систем.

Водночас залишається широкий спектр практичних завдань невирішеним стосовно забезпечення безпеки даних інформаційних систем. Необхідність проведення моніторингу спеціалізованих досліджень, джерел даних про можливі загрози інформаційній безпеці та вразливості систем формулюється без зазначення конкретних способів реалізації.

Інформація про загрози та вразливості, може істотно різнитися в різних базах даних. Саме тому постає необхідність аналізувати всі наявні бази даних атак, щоб отримати вірогідну та найповнішу інформацію про загрози та вразливості. На відміну від тематичних інтернет-ресурсів, де події безпеки інформації стають темами через нетривалий час для обговорення користувачами, даним в базах даних характерні часові затримки - опублікування описів вразливостей та загроз до декількох діб з моменту їх виявлення групою експертів.

Таким чином, у зв'язку із зазначеними обставинами, оперативний аналіз повідомлень тематичних інтернет-ресурсів може сприяти, в результаті, скороченню термінів отримання необхідних відомостей про виникаючі загрози та вразливості захисту конфіденційних даних інформаційно – обчислювальних систем.

Список використаних джерел:

1. Бурячок В.Л. Інформаційний та кіберпростори: проблеми безпеки, методи та засоби боротьби: підручник. /В.Л. Бурячок, Г.М. Гулак, В.Б.Толубко - Київ: ТОВ «СІК ГРУП Україна», 2015. - 449 с.
2. Дудикевич В.Б. Забезпечення інформаційної безпеки держави: навч. посіб. / В.Б. Дудикевич, І.Р. Опірський, П.І. Гаранюк - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 204 с.

ВИЯВЛЕННЯ АТАК НА ПРИСТРОЇ BLUETOOTH З ВИКОРИСТАННЯМ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Розвиток інформаційних технологій та їх впровадження в майже всі сфери людської діяльності призвели до того, що повсякденне життя вже не можливо уявити без застосування різного роду пристроїв та засобів. Велику популярність набула і концепція Інтернету речей. Інтернет речей (IoT) — це мільярди пристроїв, підключених до Інтернету, починаючи від звичайних побутових предметів і закінчуючи великими промисловими пристроями. Зараз існує понад 7 мільярдів підключених пристроїв IoT, і експерти очікують, що до 2025 року це число зросте до 22 мільярдів. Однак зі стрімким зростанням кількості пристроїв виробники забувають звертати увагу на їх безпеку, і 98% трафіку пристроїв IoT є незашифрованими.

Особливо цікаві пристрої, які використовують технологію Bluetooth (фітнес-трекери, годинники для завантаження, Bluetooth-навушники тощо). Наприклад, більшість фітнес-трекерів Bluetooth залишаються видимими після першого сполучення, розумні холодильники можуть відкривати облікові дані для входу в Gmail, а розумні замки відбитків пальців можна отримати за допомогою адаптера Bluetooth з тією ж MAC-адресою, що й пристрій блокування.

Існує доволі багато типів атак на Bluetooth пристрої, наприклад, атака з підміною пристрою, атака зі скиданням ключа зв'язку, атака підробки точки доступу, атака з розкриттям інформації про пристрій, атака з використанням уразливих каналів, атака з переповненням буфера, атака з використанням уразливості OOB (OPR), тощо. Кожна атака здійснюється з врахуванням певної вразливості, особливої уваги заслуговує вразливість BlueBorne вона в собі поєднує 8 критичних вразливостей на платформах: Android (CVE-2017-0781, CVE-2017-0782, CVE-2017-0783, CVE-2017-0785), Linux (CVE-2017-1000251, CVE-2017-1000250) Windows (CVE-2017862). Для реалізації багатьох з цих атак використовуються спеціальні директорії або ж спеціальні пристрої, однак для реалізації та дослідження вектору впливу атак можна використовувати операційну систему Kali Linux.

В дистрибутивах kali і parrot представлені такі інструменти для пентестинга (pentest тестування на проникнення) Bluetooth: **Bluelog, Blueranger, Bluesnarfer, Btscanner, Crackle, Redfnang, Spooftooth**. Тому дану операційну систему доволі вигідно використовувати для моделювання атак.

Пропонується використати можливості системи Kali Linux для того, щоб за допомогою машинного навчання реєструвати атаки на пристрої Bluetooth. А саме розробити інструмент на основі мови програмування Python, який буде навчений реєструвати атаки.

Список використаних джерел:

1. Laurie A., Holtmann M., Herfurt M. (2006) Bluetooth Hacking: The State of the Art. BlackHat Europe, 51p.

ІНЖЕНЕРНИЙ МЕТОД БУДОВИ ТЕСТОВОЇ ПОСЛІДОВНОСТІ ДЛЯ ДІАГНОСТУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕЗ

Для недопущення зниження рівня бойової готовності військових частин Повітряних Сил, особливо тих, в яких використовуються застарілі зразки техніки, ресурс яких практично вичерпаний, а провести їх заміну на сучасні зразки неможливо, необхідно покращити показники ремонтпридатності. В першу чергу це стосується зменшення середнього часу відновлення. Одним з шляхів розв'язання даної проблеми є розробка та комплектація застарілих зразків РЕЗО діагностичними приладами.

Але, окрім самих приладів, для їх функціонування, необхідно розробити діагностичні тести для усіх ТЕЗ з його складу. В роботі запропонований інженерний метод будови тестової послідовності для цифрових типових елементів заміни. Крім того метод базується на методі контролю перемикачів та методі активації шляхів, як методів визначення діагностичного тесту. Розглядається клас одиночних константних несправностей, у вигляді постійного закріплення лінії (входу або виходу інтегральної мікросхеми (ІС) в стан логічного «0» або логічної «1».

Також метод базується на використанні енергостатичного методу діагностування, сутність якого полягає в тому, що в якості діагностичного параметра використовується значення напруги на додатковому опорі, яка вимірюється у сталому режимі роботи цифрового ТЕЗ.

Сутність інженерного методу полягає в тому, що на всі входи ТЕЗ надходять псевдовипадкові послідовності, входи всіх ІС контролюються і проводиться аналіз вхідної послідовності на наявність в ній частинного перевіряючого теста. Контроль здійснюється за допомогою додаткових апаратних, або програмно-апаратних пристроїв, наприклад комірок реєстрації. При надходженні часткового перевіряльного тесту на всі ІС, генерація псевдовипадкової послідовності припиняється і визначається час діагностування t_d , або кількість тестових імпульсів. Тобто перевіряльний тест цифрового ТЕЗ, це об'єднання ЧПТ всіх інтегральних схем. Так як тестова послідовність є псевдовипадковою, тобто відтвореною, то час діагностування, або кількість імпульсів тестової послідовності, є параметром перевіряльного тесту, які повністю визначають її якісний склад.

Відповідно до запропонованого підходу, можна визначити наступні етапи будови перевіряльного тесту:

1. Визначити всі типи ІС зі складу ТЕЗ
2. Розробити ЧПТ для усіх ІС.
3. Для кожного ЧПТ розробити комірки реєстрації ЧПТ.
4. Під'єднати комірки реєстрації до своїх інтегральних схем.
5. З'єднати контрольну точку ТЕЗ з входом сигнатурного аналізатора.
6. Встановити ТЕЗ у первинний вихідний стан. Для цього подати на всі входи ТЕЗ первинні установчі впливи.

7. Подати на ТЕЗ псевдовипадкову послідовність імпульсів.

8. Після реєстрації ЧПТ для всіх інтегральних схем, генерується сигнал «стоп», який зупиняє генератор псевдовипадкових чисел. Час генерування псевдовипадкової послідовності, або число тактових імпульсів $V_{ТЕЗ\text{ ет.}}$, однозначно визначає тест перевірки ТЕЗ даного типу $X_{ТЕЗ\text{ ет.}}$.

9. Після приходу останнього тестового впливу, на виході сигнатурного аналізатора формується значення еталонної сигнатури $S_{ТЕЗ\text{ ет.}}$.

Структурна схема пристрою будови тестової послідовності, на основі інженерного методу, наведена на рис.1.

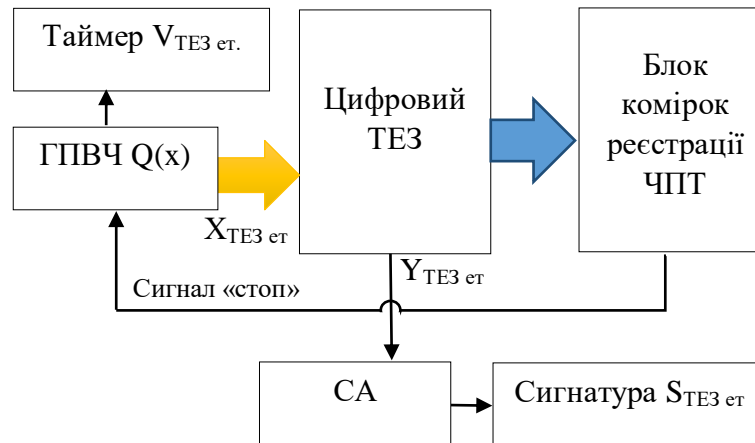

Рис.1 Структурна схема пристрою будови тестової послідовності

Відповідно до розробленого методу, вихідною інформацією для перевірки цифрового ТЕЗ є: режим роботи генератора псевдовипадкових чисел (вид утворюючого полінома), первинний установчий код, час діагностування (кількість імпульсів тестової послідовності) та еталонна сигнатура $S_{ТЕЗ\text{ ет.}}$.

Впровадження діагностичного пристрою дозволить покращити показники ремонтпридатності радіолокаційної станції.

Список використаних джерел:

1. Діагностування аналогових і цифрових пристроїв радіоелектронної техніки. Монографія / В.В. Вишнівський, М.К. Жердев, С.В. Ленков, В.А. Проценко; під ред. М.К. Жердева, С.В. Ленкова. –К.: ТОВ «Компанія ЛІК», 2009. –224 с.

2. Балабін В.В., Гахович С.В., Ленков О.С. Оцінки довжини псевдовипадкової тестової послідовності для діагностування цифрових пристроїв систем захисту інформації / Інформаційна безпека. Луганськ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 2010. Вип. № 1(3) 2010. С. 95-99.

3. Гахович С.В. Оцінка достовірності контролю при структурному діагностуванні цифрових типових елементів заміни / Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. К.: ВІКНУ. 2010. Вип. №26. С. 16-21.

STANDARD FOR WIRELESS LOCAL-AREA NETWORKS IEEE 802.11AX (WI-FI 6E)

Our daily lives increasingly depend on electronic and smart devices with every passing day. One of the most important features of these devices is mobility and opportunity to use anywhere. It is achieved through wireless technology. There are different types of wireless technologies such as infrared radiation, Wi-Fi, radio waves, Bluetooth, GSM / GPRS / CDMA, laser or optical radiation.

Currently, Wi-Fi is the most widespread wireless technology in the world. Smartphones, tablets, laptops, TVs, kitchen and home appliances, smart home systems can connect to Wi-Fi at home, or access points in public places, for instance airports, hotels, coffee shops, public transport, restaurants.

Wi-Fi technology was first introduced in 1997, namely the IEEE 802.11 version. During 25 years, a well-known technology has evolved to IEEE 802.11be (Wi-Fi 7). However, it is not yet complete, but will be completed in 2024. Therefore, in the present publication we will consider the latest approved version of IEEE 802.11ax (Wi-Fi 6). Hereafter will tell about the main differences and features of this technology:

- Devices of this type 802.11ax will be able to operate in the previously used 5GHz and 2.4GHz bands, and at the same time use frequency bands from 1 GHz to 7.125 GHz. This let on to enhance throughput-per-area at the expense of expand the spectrum. Aforementioned allows to organize networks with numerous clients. Certainly it is very useful for public access networks.

- Utilized Orthogonal Frequency Division Multiple Access (OFDMA). It is multi-user version of the OFDM digital modulation technology. In fact, means that the channel is split into smaller frequency distributions, that is to say resource units (RUs). It is providing for several clients receive with different types of data can use same spectrum simultaneously. For instance, a traditional 20 MHz channel might be partitioned into many as nine smaller channels. IEEE 802.11ax supports all base frequency bands 20, 40, 80 up to 160MHz.

- Multi-user MIMO (MU-MIMO), which is called multiple input and multiple output. The technology works similarly to OFDMA, the devices dividing into different spatial streams. MU-MIMO provides a link to multiple users from an access point (AP) to multiple clients during a same transmission (TXOP). Previously mentioned is achieved through an access point that has multiple radios and antennas. As a result, it is improved efficiency by using less airtime. For the first time, MU-MIMO was introduced 802.11ac, but Wi-Fi 5 was limited by four users unlike Wi-Fi 6 which can support 8×8:8 MU-MIMO in both downlink and uplink, which allows it to serve up to eight users simultaneously and provide significantly higher data throughput. The potential of spatial multiplexing is significantly increased and the fundamental limitations of the basic 802.11 standard, which is characterized by the nature of half-duplex, are reduced to zero.

That is, today customers with MU-MIMO support have the opportunity to interact with the 802.11ax access point in two directions simultaneously.

- Trigger-based Random Access is a technology which realize UL OFDMA transmissions by stations that are not allocated RUs directly. Therefore, using a Trigger frame, the AP can specify scheduling information about subsequently UL MU transmission

- Spatial frequency reuse ensuring by BSS Coloring. This method allows the reuse of spatial frequencies through the so-called coloring. BSS Coloring is a unique identification. 802.11ax radios can distinguish BSS by adding a number (color) to PHY and MAC headers. Coloring enables devices to distinguish transmission in their own network from transmission in neighboring networks. With Coloring, wireless transmission is marked at the beginning, which helps the surrounding devices to decide whether to use the wireless environment at the same time. Coloring helps to surrounding devices to decide if a simultaneous use of the wireless medium is permissible or not.

- From now on increased NAV (network allocation vector) from one to two NAVs. In dense deployment scenarios, the NAV value set by a frame originated from one network may now easily reset by a frame originated from another network. The creation of two NAVs could solve these problem. One that is modified by frames coming from the network to which the station is connected. And the other is modified by frames that come from overlapping networks.

- Target Wake Time (TWT) is applying to lowering power consumption and medium access contention. TWT technology allows devices to wake up in periods other than the beacon transmission period. In addition, the access point can now group devices by different TWT periods. This function that advantageous for IoT devices. It is empowering IoT devices to enter standby mode. Hence, competition for access to the network is reduced, and activated when necessary, which saves battery power.

- Dynamic fragmentation. In static fragmentation, all fragments of the data packet have the same size, except for the last part. Dynamic fragmentation would enable the device to fill the available RUs with other possibilities for transmission to the available maximum duration.

References

1. A Tutorial on IEEE 802.11ax High Efficiency WLANs, Evgeny Khorov, Anton Kiryanov, Andrey Lyakhov, and Giuseppe Bianchi // Электронный ресурс. – Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/327785405_A_Tutorial_on_IEEE_80211ax_High_Efficiency_WLANs

2. Cisco academy «What Is 802.11ax?» // Электронный ресурс. – Режим доступа: <https://www.cisco.com/c/en/us/products/wireless/what-is-802-11ax.html#~components>.

3. IEEE Standard for Information Technology // Электронный ресурс. – Режим доступа: <https://standards.ieee.org/ieee/802.11ax/7180>

КІБЕРБЕЗПЕКА ХХІ СТОЛІТТЯ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Кібербезпека є критичним питанням в наш час, оскільки зростає кількість кібератак на різні сфери життя, такі як банки, компанії, урядові організації та індивідуальні користувачі. Україна не є винятком із загальним трендом зростання кіберзлочинності, тому держава повинна приділити більше уваги питанням кібербезпеки. Основні загрози кібербезпеці включають в себе кібератаки, кібершпигунство та кібертероризм, які можуть спричинити серйозні наслідки для національної безпеки, економіки та індивідуальної приватності.

З метою забезпечення кібербезпеки, компанії, урядові організації та індивідуальні користувачі повинні приймати заходи для захисту своєї інформації та персональних даних, таких як використання паролів, шифрування даних та багатофакторної аутентифікації. Урядові організації повинні приділяти увагу кібербезпеці, зокрема, розробляти та впроваджувати стратегії кібербезпеки, проводити навчання користувачів щодо кібербезпеки, а також співпрацювати з іншими країнами задля забезпечення необхідного рівня захищеності.

У наш час дедалі більше діяльності відбувається в онлайн-середовищі, тому важливо збільшувати увагу до кібербезпеки та відповідально використовувати Інтернет, щоб уникнути кіберзлочинності. Розвиток технологій, таких як Інтернет речей та штучний інтелект, створює нові можливості для зловмисників здійснювати кібератаки, тому важливо розробляти та використовувати нові методи захисту. Забезпечення кібербезпеки має бути комплексним підходом, що включає в себе технічні, організаційні та правові заходи. Організації та користувачі повинні розуміти, що кібербезпека є постійним процесом, і необхідно підтримувати та оновлювати заходи захисту регулярно.

Кібербезпека є важливою частиною національної безпеки, тому держава повинна забезпечувати достатні ресурси та фінансування для захисту від кіберзагроз. Вона має бути підтримана правовими заходами, такими як законодавство про кібербезпеку та захист персональних даних, що забезпечує належний захист приватності та інформації. Стратегічні органи повинні бути відповідальними за керування кібербезпекою, забезпечуючи належний розвиток та впровадження стандартів, норм та процедур для забезпечення безпеки від кіберзагроз.

У світі розумних пристроїв та IoT, кібербезпека має бути вбудованою в проекти розробки, включаючи процеси тестування та валідації продуктів та сервісів. Навчання та освіта про кібербезпеку є не менш важливим, ніж технічні заходи захисту. Організації та державні установи повинні проводити тренінги та навчання працівників та громадян, щоб забезпечити належний рівень свідомості щодо кібербезпеки. Створення міжнародних стандартів та протоколів є важливим кроком у забезпеченні кібербезпеки в світі. Вони можуть допомогти забезпечити співпрацю та обмін інформацією між країнами та громадянами у

випадку кіберзагроз.

В нашій країні за даними Національної поліції України, злочини, пов'язані з комп'ютерами та мережами, зросли в 2020 році на 40%. У цьому ж році Міністерство цифрової трансформації України було створено з метою розвитку та захисту кіберпростору України. Згідно з даними Індексу кібербезпеки країн світу, Україна займає 72 місце з 194 країн. Це свідчить про те, що кібербезпека в Україні має певні проблеми. Однією з причин такої ситуації є недостатнє фінансування та брак фахівців у цій сфері. Українські компанії та державні установи часто не вкладають достатньо коштів в кібербезпеку, а брак кваліфікованих фахівців ускладнює ситуацію. За даними Міністерства цифрової трансформації України, в країні є дефіцит майже 12 тисяч фахівців з кібербезпеки.

Список використаних джерел:

1. Cybersecurity strategy // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.nisc.go.jp/eng/pdf/cs-senryaku2018-en.pdf>

2. Ткачук Т.Ю. Кібербезпека: підходи до визначення в окремих країнах // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/489/1/ilovepdf_com-54-55%5B1%5D.pdf

*канд.техн.наук, с.н.с. Жиров Г.Б. (КНУ імені Тараса Шевченка)
Целованський Т.Р. (КНУ імені Тараса Шевченка)*

АЛГОРИТМ АВТОМАТИЗОВАНОГО КОНФІГУРУВАННЯ ЗАТРИМОК ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ JEDEC ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТИПІВ ЗАТРИМОК НА ПАМ'ЯТЬ СТАНДАРТУ DDR

Частота є найбільш рекламованою специфікацією оперативної пам'яті, з якою пов'язують збільшення швидкодії підсистеми пам'яті в комп'ютерах. Але, якщо заглибитись в тему, то продуктивність пам'яті залежить і від побічних параметрів, на які мало хто звертає увагу, наприклад, таймінги та субтаймінги.

Через те, що збільшення тактової частоти пам'яті та контроль напруги, параметр, що доступний далеко не всім чипам пам'яті та логічним схемам материнських плат, то питання вивчення таймінгів та його впливу на пропускну спроможність пам'яті й затримки між пам'яттю й процесором викликає зацікавленість, як можливість безкоштовно, не переплачуючи за більш дорогі модулі пам'яті, збільшити продуктивність системи та можливість обробляти більше задач за одиницю часу.

Метою роботи є дослідження та вивчення роботи таймінгів, включаючи CAS (CL), tRAS, tRP, tRCD і їх вплив на загальну продуктивність, в залежності від архітектури комірок пам'яті, їх виробників та створення автоматизованого розрахунку оптимізованих параметрів для налаштування пам'яті.

Основною платформою для дослідження було обрано системи на базі sb12 чипсету, що використовувався на серверних материнських платах для

процесорів Intel Xeon на базі архітектури Broadwell та Haswell. Платформа була обрана як основна в зв'язку з низкою пунктів: широка поширеність серверів на їх базі, перша серверна платформа що використовувала контролер пам'яті сумісний з сучасним ОЗП стандарту DDR4, підтримка контролером чотирьохканального режиму роботи, в цих процесорах використовується не досконалий контролер пам'яті, з обмеженням частоти оперативної пам'яті в 2133 МГц та 2400 МГц для Haswell та Broadwell відповідно. Сучасні модулі пам'яті мають високий частотний потенціал до 4133 МГц при таймінгах на рівні заявлених в стандартах JEDEC для частоти 2666 МГц, таким чином при знижених частотах роботи є потенційна можливість зменшити внутрішні затримки модулів пам'яті практично в 2 рази, що теоретично може дати приріст швидкодії близький до роботи на вищих частотах, з стандартними таймінгами.

Список використаних джерел:

1. Довгий П.С., Поляков В.И. - Прикладна архітектура базової моделі процесора Intel -115с.,2012.
2. J.L. Hennessy, D.A. Patterson - Computer Architecture -1527с., 2019.
3. Таненбаум Э. - Архітектура комп'ютера (Класика Computer Science) 813с.,2013.
4. Девід М. Харріс, Сара Л. Харріс - Цифрова схемотехніка й архітектура комп'ютера 1662с.,2018.

*д-р техн.наук, проф.Толуна С.В. (ВІКНУ)
доктор філософії Коваль М.О. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ РОЗВІДКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Електронна розвідка (ЕР) - це важливий інструмент для збору, аналізу та використання інформації про ворожі або потенційно ворожі сили за допомогою електромагнітного спектру. В умовах воєнного стану, коли військові дії стають невід'ємною частиною повсякденного життя, особливості ведення ЕР набувають особливого значення. У цьому тексті ми розглянемо ключові аспекти ЕР в умовах воєнного стану.

1. Підвищений рівень загрози: У воєнний час ризик для розвідувальних підрозділів зростає, змушуючи їх працювати з більшою обережністю, уникати виявлення та мінімізувати ризик знищення або затримки.

2. Швидкість та реактивність: Важливо забезпечити оперативний збір, аналіз та передачу інформації, адже швидкість реагування на зміни в оперативному середовищі вирішальна для успіху ЕР.

3. Технічні виклики: Воєнний стан може вплинути на зв'язок, електропостачання та іншу критичну інфраструктуру. Розвідувальні підрозділи повинні бути готові до адаптації своєї техніки до таких обмежень.

4. Протидія ворожій ЕР: В умовах воєнного стану, ворожі сили також активно проводять електронну розвідку. Розвідувальні підрозділи повинні бути готові контролювати такі дії, включаючи захист власних засобів зв'язку та інформаційних систем.

5. Співпраця з союзниками та партнерами: В умовах воєнного стану координація дій з союзниками та партнерами набуває особливого значення. Обмін розвідувальною інформацією та забезпечення спільної роботи можуть поліпшити ефективність операцій та зменшити ризики для всіх сторін.

6. Інформаційна безпека: Захист конфіденційної інформації від ворожого втручання, шпигунства та кібератак стає надзвичайно важливим. Розвідувальні підрозділи повинні активно працювати над забезпеченням інформаційної безпеки своїх комунікаційних каналів та баз даних.

7. Адаптація до місцевих умов: У воєнний час ЕР повинна бути готова адаптуватися до місцевих умов, таких як рельєф, клімат та інфраструктура. Розвідувальні підрозділи повинні враховувати такі фактори при плануванні та виконанні своїх операцій.

8. Прийняття рішень на основі розвідки: Важливо забезпечити, щоб інформація, отримана від ЕР, була своєчасно аналізована та використана для прийняття рішень. Командири повинні розуміти важливість розвідувальної інформації для планування та проведення воєнних операцій.

9. Підготовка та тренування: У воєнний час необхідно постійно підтримувати високий рівень підготовки розвідувальних підрозділів. Це включає періодичне тренування, оновлення знань та навичок, а також вивчення нових методів та технік.

10. Легітимність та дотримання правил: Електронна розвідка повинна відбуватися в межах міжнародного та національного права. Розвідувальні підрозділи повинні дотримуватися встановлених норм та правил, щоб уникнути випадків порушення прав людини або інших міжнародних зобов'язань.

Узагальнюючи, ведення електронної розвідки в умовах воєнного стану вимагає чіткої організації, ефективного керівництва, гнучкості та адаптації до постійно змінюваних обставин. Розвідувальні підрозділи повинні бути готові впроваджувати нові технології, розвивати співпрацю з союзниками та партнерами, враховувати місцеві умови та забезпечувати безпеку своєї інформації та комунікацій. Ключ до успіху електронної розвідки в умовах воєнного стану полягає в постійній підготовці, відповідальності та навчанні, що допоможе забезпечити стратегічну перевагу та забезпечити національну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Х'юз, Артур. (2018). Електронна війна: системи, технології та техніки. Вільямс.

2. Шум, Віктор. (2019). Електронна розвідка в сучасному світі: аспекти, виклики та перспективи. Арсенал.

3. Баррет, Едвард. (2017). Електронна розвідка та кібербезпека: міжнародні та національні аспекти. Кембриджський університетський видавничий дім.

4. Гарріс, Шейн. (2016). Електронна розвідка: історія, методи та майбутнє. Оксфордський університетський видавничий дім.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ БЕЗДРОТОВИХ СЕНСОРНИХ МЕРЕЖ В РАЙОНАХ ПРОВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

В сучасному світі бездротові сенсорні мережі (БСМ) набувають все більшого значення в районах бойових дій через свою гнучкість, надійність та здатність працювати в непростих умовах. Вони відіграють ключову роль в ряді військових завдань, включаючи розвідку, забезпечення безпеки периметра, підтримку бойових операцій, комунікацію між підрозділами, моніторинг навколишнього середовища та пошук та рятування.

Розвідка та збір інформації є одним з основних завдань БСМ у районах бойових дій. Вони допомагають військовим командам відстежувати рух ворожих сил, виявляти потенційні загрози та збирати важливі дані про місцеві умови. Ця інформація передається до командного пункту, де її аналізують та використовують для планування операцій.

Забезпечення безпеки периметра є ще одним важливим аспектом застосування БСМ. Вони можуть бути встановлені навколо стратегічних об'єктів, таких як бази, контрольно-пропускні пункти та інші важливі споруди, щоб виявляти спроби проникнення або рух ворожих сил.

Підтримка бойових операцій теж є важливою областю застосування БСМ. Вони сприяють навігації, цілепокладанню та координації військових підрозділів на полі бою, а також передають дані про стан бойової техніки чи зброї. Це допомагає командам приймати швидкі та обґрунтовані рішення, забезпечуючи ефективність бойових операцій.

Комунікація між підрозділами є важливим аспектом ведення бойових дій, і БСМ відіграють важливу роль у цьому процесі. Вони служать як вузли для передачі інформації між різними військовими підрозділами та платформами, забезпечуючи надійний зв'язок, навіть у випадку розриву інших комунікаційних каналів.

Моніторинг навколишнього середовища є ще одним важливим аспектом використання БСМ в районах бойових дій. Вони допомагають виявляти та передавати інформацію про забруднення або небезпечні речовини, які можуть становити загрозу для здоров'я бійців або місцевого населення. Це включає вимірювання рівнів радіації, хімічних речовин або біологічних агентів.

Нарешті, БСМ використовуються в пошуку та рятуванні поранених, зниклих без вісти або заблукалих бійців. Вони можуть допомогти військовим командам швидко знайти та надати допомогу потерпілим, що значно підвищує шанси на порятунок та зменшує ризик для рятувальників.

В цілому, бездротові сенсорні мережі відіграють важливу роль в районах бойових дій, виконуючи різноманітні завдання та підтримуючи ефективність військових операцій. Вони забезпечують командам доступ до віддаленої розвідки, безпеки периметра, підтримки бойових операцій, комунікації між підрозділами, моніторингу навколишнього середовища та пошуку та рятування.

Завдяки їхній гнучкості, надійності та здатності працювати в непростих умовах, БСМ стають все більш цінним інструментом для військових сил у різних ситуаціях.

Постійний розвиток технологій та вдосконалення бездротових сенсорних мереж дають можливість військовим силам адаптуватися до нових загроз та викликів. Вони сприяють створенню більш інформаційно-насичених бойових просторів, забезпечують краще розуміння бойової ситуації та підвищують загальну ефективність військових дій.

Очікується, що в майбутньому бездротові сенсорні мережі продовжать розвиватися, інтегруючись з новітніми технологіями, такими як штучний інтелект та машинне навчання. Це може допомогти автоматизувати деякі процеси, зменшити залежність від людського фактору та покращити точність аналізу та передачі даних.

Незважаючи на військове застосування бездротових сенсорних мереж, важливо також розглядати можливість їх використання у мирних цілях. Це може включати допомогу в екологічному моніторингу, реагуванні на стихійні лиха, а також покращення медичної допомоги та гуманітарної допомоги у зонах конфліктів.

У підсумку, бездротові сенсорні мережі відіграють ключову роль в районах бойових дій, виконуючи широкий спектр завдань та підтримуючи ефективність військових операцій. Вони є важливим інструментом для військових сил, які прагнуть забезпечити свою перевагу на полі бою, а також створити безпечніше та стабільніше середовище для своїх військовослужбовців та місцевого населення.

Адаптація бездротових сенсорних мереж до міжнародних стандартів безпеки та кооперації між різними країнами може допомогти розвивати нові методи інтеграції технологій у військові та мирні сфери. Це може також сприяти підвищенню транспарентності між країнами, зменшуючи непорозуміння та підвищуючи рівень довіри.

Останнім часом також з'являється більше дискусій про можливі етичні питання та наслідки застосування бездротових сенсорних мереж у районах бойових дій. Це стосується особливо захисту особистої інформації та даних, а також обмеження на використання військових технологій, які можуть становити загрозу для цивільного населення. Важливо продовжувати діалог на цю тему, забезпечуючи етичне використання технологій та захист прав людини.

Враховуючи широкий спектр застосування бездротових сенсорних мереж у районах бойових дій, військові та політичні лідери повинні продовжувати підтримувати розвиток та впровадження цих технологій, водночас розуміючи їх можливі наслідки та дотримуючись міжнародних стандартів безпеки та етики. Зрештою, бездротові сенсорні мережі можуть стати невід'ємною частиною сучасного бойового простору, забезпечуючи ефективність та інноваційність військових операцій, а також сприяючи міжнародному співробітництву та стабільності.

Враховуючи виклики, пов'язані з урбанізацією та глобалізацією,

бездротові сенсорні мережі можуть відіграти важливу роль у міському бойовому середовищі. Завдяки їхній спроможності роботи в складних умовах та умовах обмеженої видимості, вони можуть підвищити рівень оборони та підтримки військових операцій у міських зонах.

Ще одним можливим напрямком розвитку бездротових сенсорних мереж є їхнє поєднання з безпілотними літальними апаратами (БЛА). Інтеграція БСМ з БЛА може значно розширити можливості розвідки та надавати військовим командам більше інформації про ситуацію на полі бою в режимі реального часу.

Зрештою, роль та місце бездротових сенсорних мереж в районах бойових дій продовжать розвиватися разом з технологічним прогресом та змінами у світовому безпековому середовищі. Військові сили, науковці та інженери повинні продовжувати співпрацювати для розробки нових методів та технік, які відповідають зростаючим вимогам і викликам сучасного бойового простору. Тільки так бездротові сенсорні мережі зможуть відіграти свою роль як цінний інструмент у підтримці безпеки та стабільності на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, В. В. (2011). Бездротові сенсорні мережі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми енергетики та автоматизації.

2. Гаврилюк, В. О. (2010). Методи та алгоритми розподіленої обробки інформації в бездротових сенсорних мережах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Комп'ютерні науки та інформаційні технології.

3. Данильченко, В. В. (2011). Бездротові сенсорні мережі як складова інформаційної безпеки в районах бойових дій. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил.

4. Лисенко, О. В., & Чернявський, В. І. (2010). Особливості організації та функціонування бездротових сенсорних мереж в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць Національного університету оборони України.

5. Мазур, В. М., & Капітан, В. М. (2011). Бездротові сенсорні мережі: теорія, практика та перспективи використання. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Радіофізика та комп'ютерні технології.

*канд.техн.наук, доц. Красильников С.Р. (ХмНУ)
Гребенюк М.В. (ХмНУ)*

ЦИФРОВІ КАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Цифрові карти та геоінформаційні системи на їх основі є засобом прийняття рішень про положення об'єктів у просторі. Зокрема, цифрові карти широко використовуються у транспортній логістиці. Всім відомі «карти пробок», які базуються на даних GPS систем для відстеження транспортного потоку.

Серед проблем вітчизняної транспортної логістики експерти на перше місце зазвичай ставлять зростання вартості пального, що примушує хвилюватися

багатьох перевізників. Оптимізація маршрутів є цінною функцією для власників автопарків, оскільки дає можливість компаніям планувати, створювати та аналізувати найбільш раціональну стратегію вибудовування маршрутів. Опція інтелектуальної оптимізації маршрутів допомагає компаніям із різними розмірами автопарку ефективно вирішувати широкий спектр проблем, з якими вони стикаються під час розподілу та планування маршрутів.

На сьогодні існує чимало готових рішень для бізнесу з найкращою оптимізацією маршрутів та логістики. Наприклад, компанія «Wezom» звертає увагу на такі популярні сервіси у 2023 році: Samsara, OptimoRoute, Verizon Connect, Fleetio та пропонує індивідуальне рішення для бізнесу. На нашу думку, для малих підприємств України, що працюють у невеликих містах, доцільно скористатися розробками компанії «Візіком». Ця компанія на базі цифрових карт власної розробки, надає: on-line карту України з понад 1550 населеними пунктами з деталізацією до номера будинку; API-інтерфейс для інтеграції з WEB-додатками. Зокрема, система «Візіком-карти» призначена для прокладання на мапі будь-яких автомобільних маршрутів з урахуванням дорожніх знаків і блокувань проїздів, а також – з можливістю визначення оптимального порядку об'їзду проміжних пунктів і формування завдань розвезення за обраними об'єктами. Під час проведення практичних занять з дисципліни «автомобільні перевезення» зі студентами спеціальності 015.38 «Професійна освіта. Транспорт» Хмельницького національного університету була проведена, в умовах міста Хмельницького, перевірка задачі оптимізації розвезення харчових продуктів між найбільшими магазинами мережі АТБ та перевезення замовлень між популярними салонами краси. За рахунок оптимізації шляхів автомобілів було досягнуто скорочення маршруту для обслуговування магазинів АТБ та салонів краси на 12 та 8 кілометрів відповідно.

Таким чином, використання системи «Візіком-карти» надає фахівцям професійної освіти автотранспортного профілю можливість глибше оволодіти знаннями з транспортної логістики із подальшим їх використанням у професійній діяльності.

канд.техн.наук, с.н.с. Кривцун В.І. (НАСВ)

АНАЛІЗ СТАНУ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З РОЗМІНУВАННЯ

Війна російської федерації проти України призвела до того, що Україна виявилася однією з найбільш забруднених країн світу вибухонебезпечними предметами. Станом на грудень 2022 в Україні так зване «мінне забруднення» охоплювало близько 170 тисяч квадратних кілометрів, що незрівнянно навіть з Сирією та Афганістаном, тобто більше чверті території країни. За інформацією посадових осіб України на сьогоднішній день для розмінування території особовим складом у 5000 саперів необхідно буде не менше 30 років. Необхідно зауважити, що мінна зброя не має вибіркового характеру «свій-чужий» і однаково діє на всіх осіб, які з нею взаємодіють. На жаль, це стосується як військових так і цивільного населення, що призводить до великих жертв.

Виконання завдань з розмінування умовно можна розділити на два види: в умовах безпосереднього зіткнення з противником та за його відсутності. Найбільш проблемним є виконання цих заходів під час вогневого впливу противника (при проведенні атак, контратак, маневрових дій, зайняття нових позицій тощо).

Під час ведення бойових дій завдання із розвідки, пророблення проходів та розмінування покладені на підрозділи інженерних військ, за відсутності (так зване гуманітарне розмінування) – на піротехнічні групи ДСНС. Для виконання завдань з розвідки, пророблення проходів в МВЗ противника та розмінування підрозділи інженерних військ мають на своєму оснащенні як механізовані (коткові та колійні мінні трали, броньовані машини розмінування, установки розмінування), так і ручні засоби ведення розвідки на наявність вибухонебезпечних предметів, пророблення проходів в мінних полях та розмінування.

Стосовно ручних технічних засобів виявлення ВВП, слід зазначити, що інженерні війська ЗСУ і підрозділи ДСНС оснащені морально застарілими засобами (за винятком одиничних зразків) розробки ще радянських часів: магнітні шукачі МБИ-1, МБИ-2, ИНМ (ПР-506); бомбошукачі ИМБ; міношукачі переносні ИМП, ИМП-2 (ПР-507), МИВ, РВМ»ВЕРЕСК», РВМ-2, РВМ-2М (ПР-504А), ММП «ЦИКЛОП» для пошуку протитанкових і протипіхотних мін з корпусами з будь якого матеріалу. В основному вони розроблені в 60-80 роках, наймолодшим засобам біля 35 років.

Аналіз характеристик засобів механізації розвідки місцевості на наявність ВВП та розмінування, зокрема, інженерних розвідувальних машин ІРМ, ІРМ-2, ДИМ-М, мінних тралів КМТ-5, 6, 7, 8, 10, броньованих машин розмінування БМР, БМР-1, БМР-2, установок розмінування УР-83П, УР-77, свідчить також про їх моральну та фізичну застарілість, а також недостатню безпеку застосування. Окремо треба зауважити, що як ручні так і механізовані засоби розвідки та розмінування в Україні не виробляються, а стан наявних потребує проведення ремонтів через тривалі терміни їх експлуатації. Необхідно зазначити, що в Україні немає державної програми з розроблення новітніх засобів виявлення ВВП, в результаті чого в переліку відомостей щодо прийняття на озброєння ЗСУ (за роками) нових зразків озброєння та військової техніки станом на грудень 2022 такі засоби відсутні, хоча війна триває вже дев'ятий рік. Слід додати, що системи ремонту штатних засобів виявлення та знищення ВВП також немає. Така ситуація лише поглиблює проблему виконання бойових завдань та розмінування території України. Краще ситуація склалася з гуманітарним розмінування, для реалізації якого створена законодавча база, допущені до розмінування на території України іноземні компанії, ведеться закупівля іноземного обладнання.

Таким чином, через застарілість екіпажних засобів механізації розмінування та відсутності дистанційно-керованих (роботизованих) комплексів розмінування ручний спосіб залишається основним, що становить велику небезпеку саперам.

Проте, в розвинених країнах світу через те, що мінна небезпека стала світовою проблемою, пріоритетним питанням розвитку засобів протидії мінній зброї вже кілька десятиліть стало створення дистанційно-керованих (роботизованих) систем розмінування, а також підвищення ефективності

проведення розвідки на наявність ВВП та їх ідентифікації.

В рамках допомоги наших західних партнерів в питанні розмінування території України нам надають окремі зразки техніки та оснащення. Завдяки допомозі країн-партнерів інженерно-саперні та піротехнічні підрозділи отримали ряд засобів виявлення ВВП, таких як глибинний металодетектор VALLON EL 1302D2 і металошукач VMC1 (Німеччина); підводний металодетектор PULSE 8X, металодетектор GARRETT, металошукач GARRETT GTI 2500 (США); металодетектор CMD (Італія) тощо. Останній час почали надходити механізовані засоби розвідки та розмінування, а саме машини дистанційно-керованого розмінування BOZENA-5, трактори для розмінування AHLMANN, начіпні мінні трали до броньованих автомобілів MRAP Max Pro, системи розмінування MICLIC тощо. Проте, кількість цих засобів носить обмежений характер, а самі засоби не відносяться до найбільш прогресивних, що не вирішує питання кардинально.

Отже, наведений вище аналіз дозволив виявити ряд недоліків, які впливають на ефективність виконання завдань з розмінування: перш за все застарілість засобів розвідки та розмінування, які перебувають на оснащенні підрозділів ЗСУ; відсутня система виробництва та відновлення засобів розмінування; ручний спосіб виконання завдань є основними, що призводить до значних втрат особового складу; застарілість підходів до процесу розвідки МВЗ та розмінування в сучасних умовах ведення бойових дій; відсутність системи дистанційно-керованого (роботизованого) розмінування (відсутність нормативно-правових актів, засобів та підрозділів).

Шляхами усунення (послаблення) зазначених недоліків можуть бути розробка (закупівля) перспективних дистанційно-керованих (роботизованих) засобів (комплексів) розмінування, широке застосування БПЛА для розвідки та ідентифікації ВВП, що підвищить ефективність виконання завдань з розмінування та забезпечить необхідний рівень безпеки особового складу.

*канд.техн.наук, с.н.с. Охромович М.М. (ВІКНУ)
Шамрай Н.М. (ВІКНУ)*

СТРУКТУРА МОДЕЛІ ЦИФРОВОГО ТИПОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ЗАМІНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ХАРАКТЕРИСТИК ЕНЕРГОДИНАМІЧНОГО ПРОЦЕСУ В ШИНІ ЖИВЛЕННЯ

Процес підготовки і організації контролю технічного стану в сучасній радіоелектронній техніці (РЕТ), яка виконана на елементній базі четвертого і п'ятого поколінь, досить складний. Ця складність обумовлена, зокрема, використанням у складі нової техніки цифрових типових елементів заміни (ТЕЗ), які містять великі інтегральні схеми (ВІС) і мікропроцесорні великі інтегральні схеми (МП ВІС).

На теперішній час існуючі методи контролю технічного стану цифрових елементів поодиночі не дозволяють домогтися прийнятних результатів визначення технічного стану цифрових ТЕЗ з високою достовірністю за

припустимий час.

Це пов'язано з тим, що елементи, які складають цифровий ТЕЗ, мають велику кількість активних елементів на кристалі обмеженої площі, складну внутрішню структуру і високу ймовірність виникнення кратних дефектів, обмежену кількість виводів і контрольних точок [1, 2]. Для скорочення числа контрольних точок при діагностуванні цифрових ТЕЗ, доцільно використовувати в якості джерела діагностичної інформації параметри енергодинамічного процесу (ЕДП), що виникають у шині живлення цифрових елементів при їх перемиканні із одного логічного стану в інший.

Пропонується удосконалена структурно-функціональна модель цифрового ТЕЗ, що передбачається комплексне використання двох джерел діагностичної інформації (ДІ): вихідних реакцій (ВР) та характеристик енергодинамічного процесу в шині живлення цифрового ТЕЗ.

Побудову означеної структурно-функціональної моделі проведено у чотири етапи [3]:

- 1) аналіз внутрішньої структури та виділення підсистем у ТЕЗ;
- 2) декомпозиція ТЕЗ та виділення груп перемінних;
- 3) синтез структурно-функціональної моделі цифрового ТЕЗ;
- 4) моделювання процесу взаємодії розробленої математичної моделі (ММ)

узагальненого модуля мікроконтролера з зовнішнім середовищем, аналіз ступеня адекватності моделі дійсним фізичним об'єктам.

На першому етапі виділяються підсистеми у цифровому ТЕЗ. З урахуванням характеристик енергодинамічного процесу (ЕДП) внутрішню структуру ТЕЗ можна представити сукупністю трьох підсистем – інформаційної, керуючої і енергоживлення [4].

На другому етапі здійснюється декомпозиція цифрового ТЕЗ на рівні, які залежать від глибини представлення внутрішньої структури, та виділення груп перемінних. У зв'язку з необхідністю обліку великої кількості внутрішніх зв'язків і складності структури сучасного ТЕЗ найбільш раціонально будувати багаторівневу ієрархічну модель.

На третьому етапі здійснюється синтез математичної моделі для цифрового ТЕЗ. У загальному випадку на кожний модуль надходять інформаційні і керуючі впливи та подаються відповідні рівні напруги живлення, а сам модуль може мати декілька вихідних шин даних і живлення.

На четвертому етапі здійснюється моделювання процесу взаємодії, розробленої узагальненої математичної моделі (ММ) модуля мікроконтролера з зовнішнім середовищем і аналіз ступеня адекватності ММ цифрового ТЕЗ реальним фізичним об'єктам.

Таким чином, запропонована узагальнена математична модель цифрового ТЕЗ з урахуванням ЕДП відображає реальні фізичні процеси, які протікають у ТЕЗ, універсальна і може бути використана в якості базової моделі для розгляду типових дефектів, під час побудови тесової послідовності і розробки методу контролю технічного стану цифрових ТЕЗ.

Список використаних джерел:

1. Вишнівський В.В., Жердев М.К., Ленков С.В., Проценко В.О.; під ред. М.К. Жердева, С.В. Ленкова. Діагностика цифрових та аналогових пристроїв радіоелектронної техніки: [монографія] – К. : Знання України, 2009. 220 с.

2. Зубарев В.В., Ленков С.В., Мокрицький В.А., Перегудов Д.О. Вплив дефектів функціональних матеріалів на надійність електроніки: [монографія] – Одеса: Друк, 2003. 454 с.

3. Вишнівський В.В. Проблема побудови та впровадження автономних автоматизованих систем діагностування радіоелектронного озброєння / В.В. Вишнівський, В.В. Кузавков, Г.І. Гайдур // Науковий журнал Інформаційна безпека Східно український національний університет ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2014. – Вип. № 4(16). – С. 151-157.

4. Жердев М.К., Ленков С.В., Креденцер Б.П. та ін.; за ред. М.К. Жердева. Фізичні основи теорії надійності: підручник – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008, 215 с.

канд.техн.наук, доц. Муляр І.В. (ХмНУ)

Бабаєвський В.М. (ХмНУ)

ВИКОРИСТАННЯ WEB APPLICATION FIREWALL ДЛЯ ЗАХИСТУ ВЕБ-ДОДАТКІВ

Web Application Firewall (WAF) – це сукупність автоматизованих фільтрів, так званий захисний екран, який усуває атаки, спрямовані на веб-додатки. Він застосовується для блокування загроз під час передачі інформації по протоколах HTTP і HTTPS [1].

Одночасно, новітні рішення WAF дозволяють проводити аналіз JSON, XML та інші протоколи сьгоднішніх мобільних додатків і порталів. Ці властивості дають додаткову можливість захищати брандмауер від спроб його обійти.

Завдяки використанню WAF неможливо використовувати вразливість веб-сайту, оскільки запити з корисним навантаженням не доходять до веб-сервера та веб-застосунків, вони відхиляються брандмауером веб-додатків. З точки зору WAF, ідеальний захист – це коли жоден запит не може досягти веб-сервера – немає клієнтів – немає небезпеки. А якщо просто включити всі правила WAF, то веб-сервер може перестати працювати, тому що майже всі запити будуть вважатися потенційно небезпечними. Звичайно, ці дві крайності не влаштовують веброзробників і їм потрібно знайти баланс, коли сайт ще працює і WAF ще ефективний [2].

Базові можливості WAF для захисту веб-застосунків:

- перевірка отриманих пакетів за допомогою протоколів HTTP/HTTPS;
- дослідження та аналіз контенту, створеного з використанням HTML та DHTML, CSS, а також ключових протоколів передачі даних HTTP та HTTPS;
- застосування заходів захисту на основі чинних правил та політики безпеки;

- перевірка всіх інформаційних структур та протоколів, які можуть використовуватися для передачі даних у програму або з неї.
- захист веб-програм WAF усуває XSS, впровадження SQL та багато інших загроз.
- виявлення та блокування брутфорс-атак, в основі яких лежить математичний метод злому облікових записів та паролів методом перебору.

Вже існують сотні рішень WAF і всі вони сильно різняться. Щоб зробити ваші правила WAF максимально строгими, потрібно включити правила, які блокують всі типи запитів до веб-сервера, крім необхідних. Для цього потрібно, по-перше, добре розуміти, як працює сайт, що захищається, що йому потрібно, а що ні; і, по-друге, мати гарне уявлення про типи атак, способи їх експлуатації і налаштування WAF.

Список використаних джерел:

1. Відкритий проект захисту веб-додатків (OWASP). Стандарт оцінювання відповідності безпеки додатків 3.0 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://owasp.org/www-pdf-archive/ASVS_3_0_Ukrainian_Beta.pdf. (дата звернення: 05.02.2023).

2. Як визначити тип фаєрвола веб-додатків (WAF). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://hackyourmom.com/kibervijna/shpargalky-dlya-hakera/yak-vyznachyty-ty-p-fayervola-veb-dodatkiv-waf/?doing_wp_cron=1680652551.2253139019012451171875 (дата звернення: 03.03.2023).

*канд.техн.наук, доц. Муляр І.В. (ХмНУ)
канд.техн.наук, ст.досл. Ленков Є.С.
(ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Зейлик Р.Ю. (ХмНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ КОНТРОЛЮ І УПРАВЛІННЯ ДОСТУПОМ

Система контролю і управління доступом, СКУД (англ. Access Control System, ACS) - сукупність програмних і апаратних засобів, які забезпечують захист об'єкта від несанкціонованого проникнення, які також формують реєстрацію входу-виходу людей або транспорту через задані «точки», наприклад: двері, ворота, турнікети, шлагбауми та інше.

В класичному розумінні, захист того чи іншого об'єкту передбачає охорону периметру, контроль входу, виходу та переміщення по території, розбиття внутрішніх приміщень на зони з різним рівнем доступу тощо. Проте на сьогоднішній день будь-яка організація, чи підприємство - це в першу чергу інформатизована система, з потоками даних, які можуть утворюватися у відповідності до розрахунків, чи розроблених політик, або ж хаотично та безконтрольно. Проте в будь-якому випадку інформатизація та комп'ютеризація буде мати місце практично в кожній сучасній організації, а відпуск цих процесів на самотік - це прямий шлях до створення критичних вразливостей та загроз діяльності цієї організації [1].

Невід'ємною рисою сучасних СКУД є можливість здійснення обліку робочого часу співробітників. Облік робочого часу - це програмно-апаратний комплекс. Програмне забезпечення від компанії ZKTeco дозволяє керувати відвідуваністю, виробляти онлайн-моніторинг і будувати більше 15 різних звітів про відвідуваність [2]. Для фіксації часу приходу і відходу, співробітник повинен володіти ідентифікатором. Це може бути безконтактна картка, відбиток пальця, венозний малюнок долоні, геометрія обличчя і т.д. Тому для вибору системи обліку робочого часу необхідно визначитися за допомогою якого ідентифікатора буде фіксуватися факт приходу і відходу користувача.

Правильно спроектована та інстальована СКУД дозволяє знизити витрати на охорону. Крім цього, сучасні системи контролю доступом містять великий потенціал до скорочення постійних витрат за рахунок автоматизації процесів.

Наприклад, сучасні системи реєстрації відвідувачів можуть замінити цілий відділ видачі пропусків, а це як мінімум 2 людини. А інтеграція системи обліку робочого часу з системами з розрахунку заробітної плати дозволять скоротити час на її розрахунок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Cyber-Physical Security: Protecting Critical Infrastructure at the State and Local Level / Editors : Robert M. Clark, Simon Hakim. – Cham, Switzerland : Springer, 2016. – 360 p.

2. Система контролю і управління доступом ZKTeco [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zkteco.com/en/SmartEntranceControl> (дата звернення: 03.02.2023).

канд.техн.наук, доц. Шваб В.К. (ВІКНУ)
канд.техн.наук, с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)
Шевченко В.В. (ВІКНУ)

КІБЕРБЕЗПЕКА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій одним із ключових питань сьогодення залишається забезпечення власної безпеки та безпеки своєї сім'ї, а тим паче в умовах ведення так званої «гібридної війни», в якій пропаганда Російської Федерації з повним підпорядкуванням ЗМІ веде інформаційну війну проти України. У багатьох людей навіть не виникає питання, до яких наслідків може призвести, наприклад, розміщення в соціальній мережі інформації про себе та близьких. У наш час соціальні мережі є найпотужнішим засобом здійснення інформаційного протистояння. Найбільшого розповсюдження серед українців набули Facebook, Twitter, «ВКонтакте» та «Однокласники». Однак власниками цих Інтернет-ресурсів є громадяни «братського народу», і мабуть, не варто пояснювати, що дані з їх серверів доступні відповідним спецслужбам. Соціальні мережі надають можливість збору інформації про персональні дані особи без її відома не тільки адміністрацією сайту, але й іншими особами, оскільки відстежити збір відповідної інформації в таких системах неможливо. Розміщення на своїй сторінці соціальної мережі фотографій у формі зі зброєю або на фоні військової техніки, надання інформації

про місце своєї дислокації навіть одним солдатом може призвести до втрати цілого підрозділу. Крім того, небажане розповсюдження персональної інформації ефективно використовується для створення бази даних «карателів». Всім відомий сайт «Трибунал», де було викладено інформацію з особистими даними військовослужбовців Збройних Сил України, що надає можливість ворогу здійснювати тиск на тебе та твоїх рідних. Нижче наведено елементарні правила поведінки при користуванні соціальними мережами, які допоможуть тобі уникнути невинних наслідків.

1. Не надавай інформацію про себе та своїх рідних і близьких. Це може не тільки ідентифікувати тебе як військовослужбовця або вказувати на твою причетність до певного підрозділу, але й наразити на небезпеку близьких людей. Ці дані передаються терористам у тил, і невідомо, чим вони не погребують наступного разу.

2. Обмеж коло знайомств у мережі та приховай свою причетність до служби у війську. Коли на твою сторінку надсилається запит товаришувати, не приймай у «друзі» тих людей (користувачів мережі), з якими не знайомий особисто. Це можуть бути фейкові (несправжні) акаунти для збору інформації про тебе.

3. Не розмішуй на своїй сторінці фото-, відеоматеріали. Це не тільки видає тебе як військовослужбовця, але і дає інформацію про склад, стан, місцеперебування та переміщення твого підрозділу (фото на фоні військової техніки, позицій, з товаришами по службі, відео, де можна почути команди, сигнали та звуки техніки, що рухається). Дотримуватися цих правил нелегко, вони напружують і створюють дискомфорт у спілкуванні з рідними. Проте найважливіше, що ці правила допоможуть тобі повернутися додому. І нехай сьогодні твоє спілкування з коханою чи батьками буде обмежене, вони не знатимуть точно, де ти і чи спокійно у вас, але вже завтра вони допоможуть вам бути разом.

канд.техн.наук, с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)

канд.пед.наук Кравченко О.І. (ВІКНУ)

Шевченко В.В. (ВІКНУ)

ОБГРУНТУВАННЯ ДАНИХ ДЛЯ ДІАГНОСТИЧНОЇ МОДЕЛІ ЦИФРОВИХ ТИПОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ЗАМІНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПАРАМЕТРІВ ЕНЕРГОДИНАМІЧНОГО МЕТОДУ

Застосування цифрових типових елементів заміни (ТЕЗ), які мають у своїй конструкції МП ВІС, у зразках радіоелектронної техніки Повітряних Сил Збройних Сил України викликало необхідність розробки принципово нових рішень питань її експлуатації і ремонту [1].

Функціональне діагностування радіоелектронних компонентів як елементів ТЕЗ, в якому використовуються перевірочні тести, що входять до вбудованої системи діагностування об'єкта РЕТ, визначають їх технічний стан як справний навіть у випадках, коли значення їх діагностичних параметрів наближуються до критичних. [2]. Це призводить до раптових відмов об'єктів

РЕТ та знижує показники надійності, вимоги до яких постійно зростають в умовах відбиття Збройними Силами України російської агресії.

Однією із причин, яка стримує розвиток сучасних систем технічного діагностування, є відсутність методичного апарату, який здатний значно ефективніше використати розроблені діагностичні моделі для виявлення несправних логічних елементів.

Запропонована модель з використанням енергодинамічного процесу (ЕДП) передбачає комплексне використання енергодинамічного і детермінованого методів.

Модель передбачає:

- використання двох джерел діагностичної інформації (параметри ЕДП та вихідні реакції ТЕЗ);

- виявлення дефектних елементів по аналізу отриманої діагностичної інформації (використання спектрального аналізу для забезпечення необхідної достовірності діагностування цифрових ТЕЗ);

- прийняття рішення про технічний стан ТЕЗ і локалізації дефектних елементів по результатам аналізу отриманої діагностичної інформації (узагальнення різнорідних груп діагностичних параметрів).

Використання двох джерел ДІ обумовлено необхідністю задоволення суперечливих вимог високої продуктивності при забезпеченні заданої якості контролю технічного стану і локалізації дефектних елементів (зменшення часу діагностування і забезпечення високої достовірності діагностування) цифрових пристроїв з мікропроцесорними елементами. В якості джерел діагностичної інформації (ДІ), пропонується використовувати параметри ЕДП і вихідні реакції ТЕЗ. Такий вибір обумовлений наступним.

Методи функціонального контролю по продуктивності мають суттєві переваги у порівнянні з внутрішньо схемним контролем, але достовірність у них невелика в наслідок обмеженого числа доступних контрольних точок. Рішенням задачі підвищення достовірності контролю являється введення додаткових контрольних точок з паралельною обробкою отриманих діагностичної інформації. Але таке рішення не завжди можливе і доцільно, а ДІ, отримана з вихідних контактів ТЕЗ, обмежена числом виводів у роз'ємах [3].

Тому для підвищення достовірності методів функціонального контролю можна скористатися вже наявними «контрольними точками» – шиною живлення.

Струм живлення будь-якого елемента ТЕЗ залежить від його стану, тому при переході логічного елемента із одного логічного елемента із одного логічного стану в другий в шині живлення виникає енергодинамічний процес, який характеризує важкі перехідні процеси в логічному елементі (ЛЕ). Під параметрами ЕДП будемо розуміти амплітуду та довготривалість імпульсів струму квазікороткого замикання, які характеризують перемикання елемента ТЕЗ.

Достовірність діагностування являється комплексною властивістю, пов'язані з іншими технічними показниками, які відносяться до структури і конструкції ТЕЗ і залежить від кількості діагностичних параметрів (джерел ДІ),

а також від інформативності кожного з них. Інформативність буде тим вище, чим більше контрольних точок встановлено на об'єкті діагностування.

Список використаних джерел:

1. Діагностування аналогових і цифрових пристроїв радіоелектронної техніки. Монографія / В.В. Вишнівський, М.К. Жердев, С.В. Ленков, В.А. Проценко; під ред. М.К. Жердева, С.В. Ленкова. – К.: ТОВ «Компанія ЛІК», 2009. – 224 с.

2. Жердев М.К. Узагальнення результатів форсованих випробувань радіоелектронних компонентів/ М.К. Жердев, В.В. Кузавков, С.І. Глухов // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – К., 2015. – № 49. – С. 40-48.

3. Шкуліпа П.А. Алгоритм побудови діагностичної моделі транзистора в режимі відсічки для енергодинамічного методу діагностування / П.А. Шкуліпа // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – № 39. – 229-233.

доктор філософії Коваль М.О. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ РОЗВІДКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Електронна розвідка (ЕР) - це важливий інструмент для збору, аналізу та використання інформації про ворожі або потенційно ворожі сили за допомогою електромагнітного спектру. В умовах воєнного стану, коли військові дії стають невід'ємною частиною повсякденного життя, особливості ведення ЕР набувають особливого значення. У цьому тексті ми розглянемо ключові аспекти ЕР в умовах воєнного стану.

1. Підвищений рівень загрози: У воєнний час ризик для розвідувальних підрозділів зростає, змушуючи їх працювати з більшою обережністю, уникати виявлення та мінімізувати ризик знищення або затримки.

2. Швидкість та реактивність: Важливо забезпечити оперативний збір, аналіз та передачу інформації, адже швидкість реагування на зміни в оперативному середовищі вирішальна для успіху ЕР.

3. Технічні виклики: Воєнний стан може вплинути на зв'язок, електропостачання та іншу критичну інфраструктуру. Розвідувальні підрозділи повинні бути готові до адаптації своєї техніки до таких обмежень.

4. Протидія ворожій ЕР: В умовах воєнного стану, ворожі сили також активно проводять електронну розвідку. Розвідувальні підрозділи повинні бути готові контролювати такі дії, включаючи захист власних засобів зв'язку та інформаційних систем.

5. Співпраця з союзниками та партнерами: В умовах воєнного стану координація дій з союзниками та партнерами набуває особливого значення. Обмін розвідувальною інформацією та забезпечення спільної роботи можуть поліпшити ефективність операцій та зменшити ризики для всіх сторін.

6. Інформаційна безпека: Захист конфіденційної інформації від ворожого

втручання, шпигунства та кібератак стає надзвичайно важливим. Розвідувальні підрозділи повинні активно працювати над забезпеченням інформаційної безпеки своїх комунікаційних каналів та баз даних.

7. Адаптація до місцевих умов: У воєнний час ЕР повинна бути готова адаптуватися до місцевих умов, таких як рельєф, клімат та інфраструктура. Розвідувальні підрозділи повинні враховувати такі фактори при плануванні та виконанні своїх операцій.

8. Прийняття рішень на основі розвідки: Важливо забезпечити, щоб інформація, отримана від ЕР, була своєчасно аналізована та використана для прийняття рішень. Командири повинні розуміти важливість розвідувальної інформації для планування та проведення воєнних операцій.

9. Підготовка та тренування: У воєнний час необхідно постійно підтримувати високий рівень підготовки розвідувальних підрозділів. Це включає періодичне тренування, оновлення знань та навичок, а також вивчення нових методів та технік.

10. Легітимність та дотримання правил: Електронна розвідка повинна відбуватися в межах міжнародного та національного права. Розвідувальні підрозділи повинні дотримуватися встановлених норм та правил, щоб уникнути випадків порушення прав людини або інших міжнародних зобов'язань.

Узагальнюючи, ведення електронної розвідки в умовах воєнного стану вимагає чіткої організації, ефективного керівництва, гнучкості та адаптації до постійно змінюваних обставин. Розвідувальні підрозділи повинні бути готові впроваджувати нові технології, розвивати співпрацю з союзниками та партнерами, враховувати місцеві умови та забезпечувати безпеку своєї інформації та комунікацій. Ключ до успіху електронної розвідки в умовах воєнного стану полягає в постійній підготовці, відповідальності та навчанні, що допоможе забезпечити стратегічну перевагу та забезпечити національну безпеку.

Список використаних джерел::

1. Х'юз, Артур. (2018). Електронна війна: системи, технології та техніки. Вільямс.

2. Шум, Віктор. (2019). Електронна розвідка в сучасному світі: аспекти, виклики та перспективи. Арсенал.

3. Баррет, Едвард. (2017). Електронна розвідка та кібербезпека: міжнародні та національні аспекти. Кембриджський університетський видавничий дім.

4. Гарріс, Шейн. (2016). Електронна розвідка: історія, методи та майбутнє. Оксфордський університетський видавничий дім.

ПІДВИЩЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ МЕДІАРЕСУРСІВ

Збільшення популярності Інтернету створило найбільш доступне медійне середовище, через яке відбувається глобальний обмін інформацією. Це відкриває широкі можливості для різних впливів на користувачів Інтернету, включаючи злочинну діяльність у кіберпросторі. Наявні і потенційні кіберзагрози створюють небезпеку для життєво важливих національних інтересів України в кіберпросторі та негативно впливають на кібербезпеку держави та її громадян.

Інформаційно-психологічний вплив змінює сприйняття людьми реальної дійсності та їх поведінку.

Розвиток інформаційних систем збору, передачі та обробки даних та методів подання інформації визначає передовий напрям в характеристиках засобів збройної боротьби загалом, а також в інформаційно-психологічному протистоянні зокрема.

Тому важливо виховувати особистість як грамотного користувача Інтернету, який може забезпечити захист прав користувачів комунікаційних систем, вирішувати питання щодо захисту інформації, кіберзахисту, а також прав щодо невтручання у приватне життя та захисту персональних даних.

Інформаційно-психологічний вплив на психіку людини стає все більш актуальним, тому важливо мати навички роботи з інформаційним медіаконтентом, який не тільки передає інформацію, але і впливає на сприйняття реальності. Аналітична інформація про програми для створення сайтів допоможе студентам отримати спеціальні знання, необхідні для створення якісного медіаконтенту за допомогою сучасних інформаційних технологій. Вивчення засобів створення медіаконтенту є необхідним компонентом виховання грамотного інтернет-користувача, здатного забезпечити захист прав користувачів комунікаційних систем.

Розвиток інформаційних технологій дозволяє створювати якісний медіаконтент за допомогою різних програмних засобів. Узагальнений матеріал про програми створення сайтів може допомогти курсантам (студентам, слухачам) отримати необхідні знання та набути практичні навички роботи з середовищем створення сайтів на основі CMS WordPress. Безкоштовні хостинги дають можливість набути практичних навичок створення сайтів без матеріальних витрат.

Розуміння основних програмних засобів створення різного виду медіаконтенту є важливим не тільки для розвитку творчого потенціалу, але і для забезпечення кібербезпеки. Навички створення інформаційного медіаконтенту можуть допомогти вирішувати питання із захисту інформації, кіберзахисту та захисту персональних даних.

Отже, вивчення програмних засобів створення медіаконтенту є важливою складовою сучасної освіти, яка дозволяє розвивати креативні та технічні

навички, а також забезпечувати кібербезпеку особистості і держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Кауфманн, Е. (2018). Content Marketing: How to Get Started. *Journal of Library Administration*, 58(3), 259-268. doi: 10.1080/01930826.2017.1394389

2. Змієвська, Н.Ю. (2018). Створення медіаконтенту в інтернет-середовищі: технології, тенденції, перспективи. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. Серія: Журналістика*, 39, 93-97.

3. Скоробагатько, І. (2019). Методика створення медіаконтенту для соціальних мереж. *Бізнес-навігатор*, 6, 78-84.

4. Кошова, О.В., & Лісовська, Н.Ю. (2018). Інструменти та технології створення медіаконтенту в Інтернеті. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 77, 28-36.

5. Ірвянко, І. (2017). Створення медіаконтенту в інтернеті: підходи, технології, інструменти. *Молодий вчений*, 12(48), 93-96.

6. Левчук, А.О. (2018). Медіаконтент в інтернет-рекламі: особливості створення та просування. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Економічні науки*, 1(90), 168-173.

Петляк Н.С. (ХмНУ)

канд.техн.наук, доц. Кльоц Ю.П. (ХмНУ)

Мостовий С.В. (ХмНУ)

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ МЕРЕЖЕВИХ АТАК

Зростання обсягів і цінності інформації в кіберпросторі призводить до збільшення кібератак. Надійне функціонування комп'ютерних мереж (КМ) потребує розробки і застосування засобів захисту, які не лише виконуватимуть захист від атак, а й забезпечать ідентифікацію потенційних загроз.

Останнім часом широкого застосування набули сигнатурні методи (СМ) та ті, що базуються на механізмах нечіткої логіки (НЛ). СМ доцільно використовувати для виявлення відомих атак, зокрема, вірусів чи шкідливого програмного забезпечення (ШПЗ). Проте, вони не виявляють атаки нульового дня. Методи реалізовані за допомогою НЛ використовують набори правил для виявлення загроз, в тому числі невідомих, але на їх роботу йде більше ресурсів КМ і вони повільніші у порівнянні з штучними нейронними мережами (ШНМ). Саме тому слід більш детально проаналізувати наявні варіанти застосування ШНМ з метою захисту КМ. Адже їх характерною особливістю є швидка класифікація мережевого трафіку.

Для виявлення атак типу U2R та L2R використовують ієрархічну самоорганізовану карту. Для ініціалізації атак типу Probe, DOS застосовують ШНМ багатошарового перцептрона чи радіальну базисну функцію. Модель топографічної карти Кохонена для розпізнавання комп'ютерних вірусів впроваджено в антивірусних сканерах. ШНМ LSTM також є можливим

рішенням для виявлення зловмисної активності, оскільки може зберігати інформацію протягом тривалого часу, що дає можливість ефективно аналізувати мережевий трафік з метою виявлення атак. ШНМ RBF призначена для роботи з великою кількістю навчальних векторів, її часто застосовують у системах виявлення вторгнень, котрі здійснюють захист КМ.

Використання ШНМ має ряд переваг, зокрема, придатність до виявлення атак нульового дня та швидкість роботи. До недоліків можна віднести необхідність створення тестових даних та потребу навчання до впровадження.

Вищезгадані ШНМ переважно реалізовано в IPS/IDS, що орієнтовані на захист КМ від сторонніх атак або ж на вирішення вузькопрофільних завдань.

Список використаних джерел:

1. Andronicus A. Akinyelu. Machine Learning and Nature Inspired Based Phishing Detection: A Literature Survey. International Journal on Artificial Intelligence Tools, vol. 28, no 05 (2019).

2. Kilincer, I., Ertam, F., Sengur, A.: Machine learning methods for cyber security intrusion detection: datasets and comparative study. Comput. Netw. 188, 107840 (2021).

Хмельовський В.Р. (ХмНУ)

Мостовий С.В. (ХмНУ)

Купчик Н.С. (ХмНУ)

АНАЛІЗ МЕРЕЖЕВОГО ТРАФІКУ НА ОСНОВІ СИГНАТУР

Стрімка популяризація та, відповідно, розвиток мереж значно ускладнили обчислювальні системи та зробили їх пов'язаними один з одним, відповідно менш захищеними від шкідливих дій. Ріст рівня автоматизації процесів обробки, зберігання та передачі інформації також позначається на виникненні проблем з забезпечення безпеки, а витрати на покриття збитків від діяльності зловмисників постійно збільшуються.

Варто зазначити, що спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості атак на обчислювальні системи та мережі: способи та методики віддаленого впливу постійно вдосконалюються, а існуючі системи захисту не дозволяють вчасно реагувати на зміни у цій сфері, тому що спочатку потрібно виявити, а потім вивчити конкретний вид атаки. Відповідно немає можливості повністю заблокувати шкідливий трафік. Тому задача виявлення несанкціонованого трафіку та розробка актуальних засобів захисту інформації є актуальними [1].

Відомі системи поєднує спільна риса – захист сегменту мережі від зловмисного впливу ззовні. Для публічних мереж характерно, що користувачі мережі, будучи не ідентифікованими, можуть вчиняти зловмисні дії від імені власника публічної мережі [2]. Зазвичай, відомі системи не здатні адаптувати для аналізу саме вихідного трафіку.

У зв'язку з цим, актуальною є розробка системи збору вихідного мережевого трафіку для подальшого аналізу та виявлення несанкціонованої активності, що націлена за межі мережі. Один із підходів до аналізу та виявлення

несанкціонованої активності – на основі сигнатур. Саме його і обрано за базовий в реалізації аналізу вихідного трафіку.

Для цього виникла потреба вирішити наступні задачі:

1. Розробити алгоритм формування сигнатури вихідного пакету;
2. Запропонувати архітектуру системи, що буде здатна в режимі реального часу формувати та аналізувати сигнатури вихідних пакетів;
3. Запропонувати способи зберігання сигнатур пакетів та їх порівняння;
4. Створити програмну систему виявлення шкідливого трафіку, яка розроблена на основі запропонованої архітектури та алгоритмів.

Список використаних джерел:

1. Network Traffic Analysis. Oct. 1, 2022. URL: http://www.cse.wustl.edu/~jain/cse567-06/ftp/net_monitoring/index.html (дата звернення: 01.04.2023)
2. Засоби аналізу та оптимізації мереж. URL: <http://bitly.ws/CGRR> (дата звернення: 01.04.2023)

*канд.техн.наук, доц. Шваб В.К. (ВІКНУ)
канд.техн.наук, доц. Браун В.О. (ВІКНУ)*

РЕКОМЕНДАЦІЇ З КІБЕРБЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Питання кібербезпеки під час ведення бойових дій наразі майже неосвітлене. І правда, навіщо турбуватися про якісь там міфічні кіберзагрози під постійним вогнем артилерії противника? Що поганого, коли хлопці користуються Wi-Fi-роутером чи бездротовим модемом для доступу до Інтернету? Що може якийсь вірус на одному комп'ютері в порівнянні з танком противника? Але поглянемо на це з іншого боку: скільки життів коштуватиме залп «Граду», або ПТКР, наведений на випромінення цього роутера або модема? А які наслідки потягне карта або схема розташування військ, відправлені із «зараженого» комп'ютера, зі зламаної поштової скриньки або взагалі «братським» поштовиком MAIL.RU? Таких прикладів можна наводити десятки, якщо не сотні. На жаль, зазвичай ми сприймаємо тільки видимі загрози, залишаючи без уваги небезпеки віртуальні, тим самим даючи ворогові можливість отримувати цінну інформацію. І як би нам не хотілося це визнавати, та він цією можливістю користується, і користується досить ефективно. Кожен з нас бачив у ЗМІ фото перехоплених документів, розпоряджень чи наказів військового спрямування. Так, оприлюднення саме цих матеріалів мало на меті моральний вплив на солдатів та офіцерів Збройних Сил. Але основна маса зібраної інформації використовується для влаштування засідок та нанесення вогневих ударів. Нижче наведено кілька простих правил, дотримання яких мінімізує ризики витоку інформації та, відповідно, наслідки, які він може спричинити. Виконувати їх нескладно, але вкрай важливо.

1. Вимкни геопозиціонування або визначення місцеперебування на всіх пристроях. Це може бути телефон, планшет, комп'ютер. Сучасний світ - це світ соціальних мереж, у яких кожен хоче похвалитися тим, де він був

та що робив. Саме тому деякі програми самостійно вмикають геопозиціонування пристрою і відправляють ці дані в мережу. Але те, що цікаво і корисно в цивільному житті, на війні вкрай небезпечно.

2. Онови антивірус. І це обов'язково! Якщо ти наївно вважаєш, що твій комп'ютер, телефон чи планшет нікому не потрібен, або що віруси - це дрібниця, то серйозно помиляєшся. Сучасні шпигунські програми дають змогу не тільки копіювати інформацію з пристрою і передавати противнику, а ще й умикати камеру, записувати звук чи навіть приховано передавати дані про геопозиціонування. Навіть ноутбук, який не використовується для доступу в інтернет у зоні АТО, по приїзді в ППД може зробити неприємний сюрприз, інфікувавши всю мережу військової частини.

3. Став сильні паролі. Не важливо, чи це пароль розблокування телефону, чи пароль до сторінки в соцмережі. Паролі ламаються, і це не поодинокі випадки. Зламаний/скомпрометований пароль, наприклад, до електронної скриньки дає доступ противнику до профілів у соціальних мережах, блогах та можливість здійснювати їхнє налаштування. У тому числі передачу даних третім особам і ввімкнення геопозиціонування. Щоб цього не трапилося, не використовуйте для пароля дати народження близьких людей, номери телефонів та іншу інформацію, яку можна дізнатися з відкритих джерел. Натомість пароль має складатися з не менш ніж десяти символів, мати цифри і літери та містити хоча б одну велику літеру і спеціальний символ.

4. Не використовуй WiFi-роутери та інтернет-модеми. По-перше, їх можна зламати, точніше, взяти під контроль. Ураховуючи це, їх налаштуванням повинні займатися кваліфіковані спеціалісти, які можуть надійно захистити такі пристрої. Інакше перегляд вашого трафіку стане питанням часу. Чим це загрожує, вже описано вище... Крім того, не варто забувати, що роутери та модеми за своєю суттю радіовипромінювальні засоби. Запеленгувати подібні пристрої з точністю до 10 - 15 метрів можна за допомогою всього двох спрямованих антен і порівняння сили сигналу.

5. Не завантажуй програм та ігор невідомого походження та не переходь за посиланнями на сайти, про які не знаєш. Ігри та програмне забезпечення можуть бути написані спеціально для шпигування за користувачем. Дозволи на кшталт «передавати дані», які надаються програмам, уже нікого не насторожують. А даремно. Адже надаючи дозвіл невідомому програмному забезпеченню на передачу даних, самостійне ввімкнення GPS або Wi-Fi, ти наражаєш на небезпеку не тільки себе, а й побратимів.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗДРОТОВИХ СЕНСОРНИХ МЕРЕЖ

На сьогоднішній день бездротові сенсорні мережі є актуальною темою досліджень, розробок та впроваджень. Основні напрямки в цій галузі охоплюють такі аспекти, як енергоефективність, безпека, надійність, швидкодія, гнучкість і простота використання. Одним з ключових викликів, з якими стикаються бездротові сенсорні мережі, є енергоефективність. Бездротові сенсори мають обмежену потужність та ємність акумулятора, тому важливо забезпечити ефективне використання енергії для продовження терміну їх роботи.

Для досягнення цієї мети досліджуються різні підходи, такі як розподілена обробка даних, оптимізація маршруту передачі даних та використання спеціальних протоколів передачі даних. Ще одним важливим аспектом є безпека бездротових сенсорних мереж. Зважаючи на те, що дані, що передаються в мережі, можуть бути конфіденційними та важливими, необхідно забезпечити захист мережі від несанкціонованого доступу та атак. Для цього використовуються різноманітні механізми шифрування та аутентифікації даних, такі як AES (Advanced Encryption Standard) і RSA (Rivest–Shamir–Adleman), а також протоколи безпеки мережі, такі як ZigBee, 6LoWPAN та інші. Одним з прогресивних напрямків розвитку бездротових сенсорних мереж є використання технології блокчейн для забезпечення безпеки та надійності передачі даних в мережі. Блокчейн дозволяє зберігати дані в розподіленій базі даних, що забезпечує їх надійність та безпеку, оскільки кожен блок містить хеш-коди попередніх блоків, що робить його неможливим для зміни. Також, активно досліджуються нові технології для бездротових сенсорних мереж, такі як IoT (Internet of Things), 5G технології, машинне навчання та штучний інтелект, що дозволяє створювати більш ефективні та гнучкі рішення для забезпечення контролю та моніторингу.

У світі бездротових сенсорних мереж на сьогоднішній день існує декілька відкритих стандартів та протоколів, таких як IEEE 802.15.4, ZigBee, 6LoWPAN, Bluetooth LE, Wi-Fi та інші. Кожен з них має свої переваги та недоліки, тому вибір конкретного стандарту залежить від вимог та характеристик конкретної задачі.

Отже, можна стверджувати, що застосування бездротових сенсорних мереж може бути в різних галузях, таких як промисловість, сільське господарство, медицина, автоматизація будівель та інфраструктури, екологія, моніторинг стану доріг та інфраструктури та багато іншого. Крім того, застосування бездротових сенсорних мереж може відкрити нові можливості для вдосконалення економічної ефективності та зниження витрат на управління та контроль. Такі мережі можуть допомогти у підвищенні продуктивності, ефективності та якості продукту, а також знизити ризики невідповідності та втрати даних

Список використаних джерел:

1. Akyildiz, I. F., Su, W., Sankarasubramaniam, Y., & Cayirci, E. (2002).

Wireless sensor networks: a survey. Computer networks, 38(4), 393-422.

2. Khan, I. A., & Khan, Z. A. (2015). Security challenges in wireless sensor networks: a survey. International Journal of Distributed Sensor Networks, 2015.

3. Bandyopadhyay, S., & Sen, J. (2011). Internet of things: applications and challenges in technology and standardization. Wireless Personal Communications, 58(1), 49-69.

*канд.техн.наук, доц. Браун В.О. (ВІКНУ)
Шевченко В.В. (ВІКНУ)*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ДІАГНОСТУВАННЯ

Оцінка ефективності є однією з найважливіших задач при проектуванні будь-якої системи, включаючи системи діагностування. Ефективна система діагностики дозволяє швидко та точно виявляти несправності в обладнанні, зменшувати час простою та ремонтних витрати, забезпечуючи безперебійну роботу системи. Оцінка ефективності системи діагностування може бути проведена за допомогою різних критеріїв, таких як точність діагностування, швидкість діагностування, вартість реалізації технічних рішень, простота використання, надійність, масштабованість та можливість підтримки. Для підвищення ефективності системи діагностики необхідно використовувати сучасні технології, такі як машинне навчання та штучний інтелект, що дозволяють швидко та точно аналізувати великі обсяги даних та виявляти несправності в режимі реального часу. Крім того, важливим елементом є підтримка технічних рішень та можливість їх удосконалення в процесі експлуатації.

Для оцінки ефективності використаних технічних рішень системи діагностування може бути проведене за наступними критеріями.

1. Точність діагностування: оцінюється здатність системи діагностування правильно ідентифікувати несправні елементи. Цей критерій можна виміряти за допомогою метрик, таких як точність, чутливість, специфічність та F-міра.

2. Швидкість діагностування: оцінюється час, необхідний для виконання діагностики системи. Цей критерій може бути виміряний за допомогою метрик, таких як середній час виявлення несправності та середній час відновлення системи після виявлення несправності.

3. Вартість реалізації технічних рішень: оцінюється вартість використаних технічних рішень, таких як обладнання, програмне забезпечення та інші ресурси, які використовуються для реалізації системи діагностування.

4. Простота використання: оцінюється легкість використання системи діагностування для персоналу. Цей критерій можна виміряти за допомогою метрик, таких як кількість помилок, які робить персонал під час використання системи діагностування, та час, необхідний для навчання персоналу використанню системи.

5. Надійність: оцінюється здатність системи діагностування працювати без збоїв та зберігати правильну інформацію про стан системи. Цей критерій можна виміряти за допомогою метрик, таких як кількість помилок, які виникають під

час роботи системи діагностування, та час, необхідний для відновлення.

6. Масштабованість: оцінюється здатність системи діагностування працювати з різними типами систем та розмірами даних. Цей критерій можна виміряти за допомогою метрик, таких як кількість систем, які може обслуговувати система діагностування, та швидкість роботи системи при обробці великого обсягу даних.

7. Можливість підтримки: оцінюється здатність системи діагностування підтримувати різні типи обладнання та програмне забезпечення. Цей критерій можна виміряти за допомогою метрик, таких як кількість підтримуваних пристроїв та програмного забезпечення, а також швидкість реакції системи на зміни в цих пристроях та програмному забезпеченні.

Для оцінювання ефективності системи діагностування можна використовувати різні методи, такі як експертні оцінки, аналіз даних з реальних випробувань системи, математичне моделювання та імітаційне моделювання. Оцінка ефективності повинна бути проведена на ранніх етапах проектування системи діагностики та забезпечувати її удосконалення в процесі експлуатації.

Отже, оцінювання ефективності системи діагностування можна проводити за допомогою різних критеріїв, таких як точність діагностування, швидкість діагностування, вартість реалізації технічних рішень, простота використання, надійність, масштабованість та можливість підтримки. Для оцінювання ефективності можна використовувати різні методи, такі як експертні оцінки, аналіз даних з реальних випробувань системи, математичне моделювання та імітаційне моделювання. Оцінка ефективності повинна бути проведена на ранніх етапах проектування системи діагностики та забезпечувати її удосконалення в процесі експлуатації. Завдяки ефективній системі діагностики можна знизити витрати на обслуговування та ремонт обладнання, підвищити надійність та продуктивність системи, що сприяє покращенню якості продукції та задоволенню потреб споживачів.

Список використаних джерел:

1. Lei, Y., Lin, J., & He, Z. (2019). An effective fault diagnosis method for mechanical equipment based on ensemble empirical mode decomposition and deep belief network. *Measurement*, 142, 103-112.

2. Kim, J., & Lee, J. (2018). Machine learning-based diagnosis of electrical faults in power distribution systems. *IEEE Transactions on Power Delivery*, 33(1), 195-205.

3. Li, X., Wang, Y., & Yang, X. (2020). A review of fault diagnosis techniques for rotating machinery based on vibration analysis. *Measurement*, 157, 607-673.

3. Li, S., Li, Y., & Li, S. (2019). Fault diagnosis method based on improved variational mode decomposition and convolutional neural network for rotating machinery. *Mechanical Systems and Signal Processing*, 116, 576-590.

СЕКЦІЯ № 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

Бабич Ю.В. (ВІКНУ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯК ГАРАНТІЯ
ЇХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Положеннями статті 47 Конституції України визначено, що держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Обов'язок держави щодо забезпечення соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їхніх сімей, закріплено у приписах частини п'ятої статті 17 Конституції України.

З огляду на такі положення статті 17 Конституції України можна стверджувати, що держава фактично закріпила за усіма громадянами України, які перебувають на службі у Збройних Силах України, статус таких, які потребують соціального захисту.

У статті 1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» законодавець визначив соціальний захист військовослужбовців, як діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі.

Військовослужбовці, відповідно до вимог статті 1² згаданого Закону, користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами. У зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації.

Згідно з приписами статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей надаються жилі приміщення для постійного

проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення. Такі жилі приміщення або грошова компенсація надаються їм один раз протягом усього часу проходження військової служби за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

Аналізуючи зазначену норму Закону можна припустити, з урахуванням положень статті 17 Конституції України яке згадувалось вище, що усі військовослужбовці, за наявності у них відповідної вислуги років та не використаного права на безоплатну приватизацію житла, мають право отримати жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошову компенсацію за належне їм для отримання жиле приміщення.

Однак на практиці з урахуванням положень діючого житлового законодавства, зокрема Житлового кодексу Української РСР, Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджених постановою Ради Міністрів УРСР від 11.12.1984 № 470, Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 № 1081, гарантії соціально захисту щодо забезпечення жилими приміщеннями для постійного проживання щодо військовослужбовців, які мають право власності на житло, набуте в результаті його придбання, спадщини або за договором дарування, не діють.

Така ситуація не забезпечує таким військовослужбовцям реалізацію їх конституційного права, відповідно до особливого виду їх службової діяльності, а також не сприяє підтриманню соціальної стабільності у військовому середовищі, та не відповідає принципу соціальної справедливості.

Адже досить сумнівно стверджувати, що військовослужбовець з вислугою 20 років, який придбав за власні кошти житло, але оформив право власності на своїх батьків, заслуговує на забезпечення жилим приміщенням більше, ніж військовослужбовець з вислугою 30 років, який має у власності жиле приміщення, отримане від батьків у спадщину.

Парадоксальність правового регулювання забезпечення житлом військовослужбовців полягає в тому, що таке право та його гарантії, визначені законодавчими актами періоду незалежності України, реалізуються за допомогою правових механізмів, визначених нормативно-правовими актами Української РСР, у якій правова природа забезпечення житлом базувалась на зовсім інших принципах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 12.04.2023).
2. Житловий Кодекс України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 12.04.2023).
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#n474> (дата звернення: 12.04.2023).
4. Про затвердження Правил обліку громадян, які потребують поліпшення

житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470-84-п/conv#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

5. Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-п/conv#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

Бевза Ю.С. (ВІКНУ)

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА ПРАВОПОРЯДКУ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ШЛЯХ РЕФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройна агресія росії проти України змусила прийняти рішення про введення воєнного стану та оголосити загальну мобілізацію, що стрімко збільшило чисельність особового складу ЗС України та інших збройних формувань. Як наслідок, на превеликий жаль ми отримали й неприємну статистику правопорушень серед військовослужбовців.

Велика кількість правопорушень, недостатність повноважень ВСП як спеціального правоохоронного формування.

Дані обставини збільшують тиск на правоохоронну систему України в цілому, так як в Україні відсутня єдина система військової юстиції, наразі органи, правове поле яких – військовослужбовці, є залежними від інших правоохоронних органів, як наприклад відповідно до Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 № 4651-VI (частина друга статті 38) ВСП не є органом що здійснює досудове слідство, дана функція покладена на слідчі підрозділи органів Національної поліції, безпеки, ДБР, підрозділи детективів, внутрішнього контролю НАБУ, Бюро економічної безпеки України [1]. Натомість, згідно з Законом України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» від 07.03.2002 № 3099-III одним із основних завдань є: «запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України», що і створює проблему в швидкості та якості розгляду справ щодо правопорушень вчинених військовими.

Зразком діяльності військового правоохоронного органу для України може стати Польща. Де Військова поліція має не тільки завдання запобігати, виявляти й припиняти злочини та інші правопорушення у межах своїх повноважень, а й відповідає за розкриття та розслідування злочинів та інших правопорушень серед військовослужбовців і цивільного персоналу Збройних сил, включаючи фіскальні правопорушення, що вказано в законі про Військову поліцію та військові правоохоронні органи від 24 серпня 2001 року Республіки Польща [3].

В Україні мала місце спроба перетворення Військової служби правопорядку на Військову поліцію, правові засади якої було визначено проектом Закону України «Про Військову поліцію» від 21.01.2015 № 1805 [4]. Даний законопроект надавав право на здійснення слідчих дій ВСП, але суттєвих змін, на мою думку, передбачено не було. Також проблематика виявилась в

конституційності надання таких повноважень. Нещодавно до Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності було подано на опрацювання новий проект Закону про «Військову поліцію» від 15.02.2022 № 6569-1, який змінить в першу чергу статус ВСП, структуру, дасть можливість спрямувати діяльність на дійсно важливі аспекти, такі як: розслідування та розкриття злочинів, кримінальних проступків, віднесених до його підслідності, а також здійснення превентивних заходів у державних замовників у сфері оборони, окремих виконавців державного контракту (договору) з оборонних закупівель та захисту інтересів держави у сфері оборони і національної безпеки України у порядку, визначеному законом [5].

Розглядаючи перспективу, розпочати потрібно саме з реорганізації ВСП та зміни її статусу. Військова поліція має відповідати вимогам незалежності від військового командування, так як інституційне підпорядкування слідчого органу і представників державних структур, відносно яких він має здійснювати досудове розслідування, одному центральному органу державної влади порушує принципи незалежності і суперечить Конституції України. Саме тому, на мою думку варіант за якого Військова поліція матиме статус спеціалізованого правоохоронного органу, що підпорядковується Кабінету Міністрів України, Президенту України – є найкращим.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 05.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. Дата звернення: 10.04.2023
2. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. Дата оновлення: 27.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>. Дата звернення: 10.04.2023
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20011231353>. Дата звернення: 10.04.2023
4. Проект Закону України «Про Військову поліцію» від 21.01.2015 № 1805. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648. Дата звернення: 10.04.2023
5. Проект Закону України «Про Військову поліцію» від 15.02.2022 № 6569-1. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73774. Дата звернення: 10.04.2023

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

15 березня 2022 року набув чинності Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність».

Важливими змінами, внесеними Законом № 2108-IX, є зміни до ст. 96-3 та 96-5 КК, згідно з якими, вчинення від імені юридичної особи її уповноваженою особою кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК України є підставою для кримінального провадження щодо такої юридичної особи. Захід кримінально-правового характеру, що застосовується за це правопорушення – ліквідація юридичної особи та конфіскація її майна (ст. 96-8, 96-9 КК України) [1].

У відкритих джерелах постійно з'являється інформація про співпрацю підприємств та окремих підприємців з державою-агресором, зокрема на окупованих територіях. Так, Федоренко А.В., за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб та інших реєстрів, пов'язаний з 11 компаніями (має аграрний бізнес на території Чаплинського та Новотроїцького районів, ТОВ Херсонська обл.) [2]. Станом на грудень 2022 року за інформацією з російських реєстрів відомо про три підприємства, які були перереєстровані за російським законодавством, директором яких залишився Федоренко А.В., що свідчить про отримання вказаною особою російського паспорта та здійснення підприємницької діяльності на користь держави-агресора. Також перереєстрацію фермерського господарства за російським законодавством в грудні 2022 року здійснив Окуненко Р.Н. – керівник ФГ «Агроман» (с. Преображенка, Чаплинський район, ТОВ Херсонська обл.), а останні зміни в реєстрі від 14.02.2023 свідчать про надання відомостей про суб'єкта у виконавчому органі Фонду соціального страхування РФ.

Разом з тим, вважаємо, що у кожному окремому випадку при кваліфікації діянь за ч.4 ст. 111-1 КК України необхідно враховувати мету та мотив скоєння злочину, форми взаємодії суб'єкта господарювання з державою-агресором та місцезнаходження суб'єкта господарювання і час співпраці з агресором. Не можна нехтувати тим, що бажання вижити та зберегти майно на окупованій території є найбільш розповсюдженою причиною співпраці з РФ.

Деякі інші мотиви та мета співпраці з агресором впливають при розслідуванні так званих «гучних справ». Так, в умовах сьогодення для ілюстрації дії вказаної норми цікавим є кейс «Мотор Січ».

Зокрема, як повідомлялося, 23 жовтня 2022 року Служба безпеки України затримала президента АТ «Мотор Січ» В'ячеслава Богуслаєва та начальника департаменту зовнішньоекономічної діяльності цього підприємства, їх підозрюють у колабораційній діяльності та пособництві державі-агресору (ст. 111-1, ст. 111-2 КК України). Затримання відбулося в межах кримінального провадження про незаконне постачання з боку «Мотор Січ» товарів військового

призначення для російської штурмової авіації. За даними слідства, посадовці налагодили транснаціональні канали незаконного постачання оптових партій авіадвигунів до країни-агресора [3].

У ході розслідування кримінального провадження накладено арешт на майно президента АТ «Мотор Січ» та начальника Департаменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Зазначається, що заарештовано, зокрема, 100% корпоративних прав фінустанови ПАТ «Мотор Банк», яка належить керівнику «Мотор Січі», а також пакети акцій кількох українських підприємств [4]. Крім того, фахівцями АРМА у рамках кримінальних проваджень також встановлено факти тісних зв'язків цих осіб з політичними та діловими колами країни-агресора [5].

Разом з тим, не можна забувати про те, що справа «Мотор Січ» може стати показовою ще із точки зору міжнародного права, оскільки «ми стали свідками найбільшої націоналізації / експропріації приватних активів з моменту введення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року та чи не першої націоналізації / прямої експропріації за всю історію незалежної України». [6]

Разом з тим, посадовці не використовують термін націоналізація та наголошують, що це відчуження в порядку закону, а відтак має зовсім іншу природу та наслідки як для держави, так і для власників підприємств.

Секретар РНБО Олексій Данилов зазначає, що «на виконання рішення Ставки Верховного Головнокомандувача та у зв'язку з військовою необхідністю відповідно до Закону України від 17 травня 2019 року № 4765 «Про передачу майна в умовах воєнного стану» було прийнято рішення про відчуження у власність держави активів стратегічно важливих підприємств держави. 6 листопада відбулось відчуження стратегічно важливих підприємств, серед яких: Мотор Січ, Запоріжтрансформатор, АвтоКрАЗ, Укрнафта, Укртатнафта. Вилучені активи набули статусу військового майна, їх управління передано Міністерству оборони України» [7].

Отже, для того щоб виключити можливе оскарження порушень прав власників (завданих у порядку кримінального провадження), так і можливих міжнародних позовів до України, у кожному розслідуваному випадку необхідно встановлювати суспільну небезпеку конкретного діяння, враховувати публічну мету, баланс суспільних інтересів та мотиви особи-керівника підприємства, виключати дискримінаційність та політичне переслідування, а також враховувати стратегічну важливість підприємства для національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>

2. Федоренко Андрій Васильович. URL: <https://clarity-project.info/person/551f5be8639f0cdb35d108ab5a6f3e31>

3. У Запоріжжі силовики затримали президента АТ «Мотор Січ» В'ячеслава Богуслаєва. Йому оголосили про підозру за двома статтями –

колабораційна діяльність і пособництво державі агресору. Укрінформ. 23.10.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3599140-boguslaeva-zatrimali-za-pidozrou-u-roboti-na-rosiu-sbu.html>

4. Суд заарештував майно керівників АТ «Мотор Січ» загальною вартістю майже 1 млрд грн. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3607878-sud-zaarestuvav-majno-kerivnictva-korporacii-motor-sic-majze-na-1-milard.html>

5. Проблеми управління стратегічними активами: досвід «Мотор Січі». АРМА. 11.11.2022. URL: <https://arma.gov.ua/news/typical/problemi-upravlinnya-strategichnimi-aktivami-dosvid-motor-sichi>

6. Бондарев. Т. Найбільша націоналізація воєнного часу: а якщо власники підуть до суду? 08.11.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/8/693598/>

7. Активи компаній «Мотор Січ», «Запоріжтрансформатор», «АвтоКрАЗ», «Укрнафта» та «Укртатнафта» передано в управління Міністерства оборони. Укрінформ 7.11.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3609411-motor-sic-ukrnaftu-i-se-tri-pidприємства-peredali-minoboroni-danilov.html>

Бондар В.П. (ВІКНУ)

ПИТАННЯ РЕПАТРІАЦІ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ТРИВАЮЧОЇ ВІЙНИ

Згідно ст. 15 Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10.07.2003 № 1102-IV держава має зобов'язання надавати допомогу в проведенні поховання сім'ям, батькам або іншим особам, що зобов'язалися поховати померлих військовослужбовців, які померли (загинули) під час проходження служби (виконання службових обов'язків). Ця допомога включає в себе також компенсацію матеріальних витрат на ритуальні послуги та на спорудження надгробків у порядку та розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Це один з найважливіших соціальних заходів, який допомагає вшанувати пам'ять про загиблого героя та підтримати його родину у складний для них момент. Проте, виконавець волевиявлення померлого або особа, що зобов'язалася поховати померлого, вивчивши відповідні діючі нормативно-правові документи, може отримати допомогу на поховання військовослужбовця, який загинув (помер) під час проходження військової служби, трьома варіантами водночас:

- отримання допомоги в проведенні поховання і компенсації матеріальних витрат на ритуальні послуги та спорудження надгробків у розмірі п'яти прожиткових мінімумів (Згідно п. 4 ст. 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та п. 7 Постанови КМУ №829 від 22.05.2000 «Про грошове забезпечення військовослужбовців»);

- отримання предметів ритуальної належності та інших ритуальних послуг

за рахунок військової частини (Відповідно до Інструкції про організацію поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби, затвердженої наказом Міністра оборони України від 05.06.2001 № 185);

- забезпечення поховання померлого учасника бойових дій за рахунок видатків, виділених з обласних бюджетів.

Порядок фінансування витрат на поховання або відшкодування витрат на здійснене поховання визначається в установленому порядку місцевими органами виконавчої влади. (Відповідно до підпункту «а» пункту 4 частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України та згідно «Порядку проведення безоплатного поховання померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, учасників бойових дій, постраждалих учасників Революції Гідності і осіб з інвалідністю внаслідок війни», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 № 1445).

В цьому контексті необхідно забезпечити збереження державних коштів шляхом внесення змін до нормативно-правових актів України. Потрібно консолідувати зазначені виплати шляхом прийняття узагальненої постанови, щодо надання виключно одного з трьох можливих варіантів допомоги на поховання виконавцю волевиявлення померлого військовослужбовця, який помер (загинув) під час проходження служби або особі, що зобов'язалася його поховати.

У зв'язку з неминучим контрнаступом ЗСУ та, як наслідок, прогнозованого збільшення кількості загиблих (померлих) військовослужбовців зросте рівень навантаження на державні органи, які відповідають за надання допомоги на поховання.

Тож, виникає нагальна потреба в організації ефективного розподілу звернень між державними структурами щодо потреб в наданні виключно одного варіанту допомоги на поховання виконавцю волевиявлення померлого військовослужбовця, який помер (загинув) під час проходження служби або особі, що зобов'язалася його поховати. Важливо забезпечити належний контроль над процесом надання допомоги та виявляти можливі випадки зловживання та махінацій.

Унормування даного питання слід доручити Центральному управлінню цивільно-військового співробітництва Генерального штабу ЗСУ, адже організація та координація репатріаційних заходів і контроль за їх виконанням у Збройних Силах України є одним з основних завдань даного структурного підрозділу.

Таким чином, забезпечення ефективної роботи з розподілу звернень щодо надання виключно одного варіанту допомоги на поховання загиблих військовослужбовців між державними структурами дозволить зменшити рівень їх навантаження та зберегти кошти з державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Про поховання та похоронну справу. Закон України від 10.07.2003 р.

№ 1102-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15#Text>.

2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.

3. Про грошове забезпечення військовослужбовців, постанова кабінет Міністрів України від 22.05.2000 р. № 829: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/829-2000-п#Text>.

4. Інструкція про організацію поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби, затверджена наказом Міністра оборони України від 05.06.2001 р. № 185: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-01#Text>.

5. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

6. Про затвердження Порядку проведення безоплатного поховання померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, учасників бойових дій, постраждалих учасників Революції Гідності і осіб з інвалідністю внаслідок війни : постанова КМУ від 28.10.2004 р. № 1445 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1445-2004-п#Text>.

7. Центральне управління цивільно-військового співробітництва (J9) Міністерство оборони України. URL: [https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/upravlinnya-czivilno-vijskovogo-spivrobotnicztva-\(j9\).html](https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/upravlinnya-czivilno-vijskovogo-spivrobotnicztva-(j9).html).

канд.юрид.наук Гуцин О.О. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СЕКТОРІ ОБОРОНИ

Маючи на меті приєднання до євроатлантичного безпекового простору, Україна ініціювала перехід від пострадянської логіки адміністрування оборонної сфери до сучасних моделей прийняття управлінських рішень, зокрема стандартів Організації Північноатлантичного Договору.

Запровадження воєнно-політичної та військової управлінської моделі Альянсу відбувається одночасно з трансформацією системи органів військового управління. В умовах триваючої російської агресії набуває критичної ваги фахове правове забезпечення ведення бойових дій, інформаційно-психологічних операцій, використання кіберпростору, захисту цивільного населення тощо.

Разом з тим, незважаючи на створення органів військового управління нової формації (таких як J-структур), спрямованих на ефективне ведення бойових дій, логіка внутрішньої будови їхніх юридичних підрозділів фактично залишається довоєнною.

На даний час організаційно та функціонально існуюча структура підрозділів правового забезпечення органів військового управління відповідає завданням повсякденної діяльності військ (сил). В них не передбачено функціонування спеціалізованих підрозділів із правового забезпечення

діяльності, яка розпочинається під час дії правового режиму воєнного стану (з настанням збройного конфлікту).

Разом з тим вбачається логічним, що така структура має відповідати основним напрямам діяльності органів військового управління як у мирний час, так і з початком збройного конфлікту.

Так, в ході бойових дій в рамках процесу прийняття рішень військові юристи мають здійснювати правове забезпечення аналізу наявної інформації, вибору цілей на предмет відповідності обмеженням, встановленими МГП, вибору виду (типу) зброї, порядку застосування сили під час ураження обраних цілей та забезпечення при цьому дотримання зокрема принципу пропорційності, правомірності поводження із захопленими особами тощо.

Крім цього, з метою дотримання норм і принципів МГП, розуміння та виконання особовим складом правил застосування сили, військові юристи беруть участь у розробці та здійсненні відповідних навчальних та тренувальних заходів.

У Північноатлантичному Альянсі правові аспекти ведення операцій враховують такі аспекти, як процес прийняття рішень, право міжнародних організацій, ресурсні, фінансові та логістичні питання, правові основи ведення бойових дій, зокрема МГП, правові аспекти спеціальних операцій, дотримання прав людини під час операцій, захист навколишнього природного середовища тощо.

Зміст правовідносин, що мають місце під час ведення воєнних (безпекових) операцій в збройних силах США, дає загальне уявлення про актуальність наявності спеціалізованих юридичних підрозділів. До них віднесено правові основи застосування сили, аналіз релевантних джерел МГП, зміст основних норм і принципів МГП та Міжнародного права прав людини, правила застосовування сили (Rules of Engagement), правові аспекти здійснення затримань і допитів, право, що застосовується у розвідувальній діяльності, операції у кіберпросторі та інформаційні операції, одночасне ведення операцій на суходолі, в повітрі, у морі та кіберпросторі, правові аспекти відшкодування шкоди, міжнародна гуманітарна підтримка, евакуація некомбатантів, укладання угод (контрактів, договорів), правовий режим працівників цивільних контрагентів, цивільний захист, захист навколишнього природного середовища, правові аспекти планування операцій та правове забезпечення їх ведення тощо.

Структурна побудова юридичної служби в державах – членах Альянсу враховує зазначені особливості. Так, наприклад, в основних операційних структурах ЗС США (командування) до неї входять підрозділи за такими напрямками, як адміністративне (цивільне) право, представництво у судових органах, правові консультації (правова допомога), воєнна юстиція, міжнародне (операційне) право.

Операційне право (право операцій) є лише одним з багатьох сфер діяльності юридичної служби, проте його зміст свідчить про комплексність, складність та необхідність здійснення забезпечення силами окремого підрозділу.

В умовах тривалих активних бойових дій різко збільшений обсяг

спеціалізованих галузей права ставить під сумнів здійснення якісного правового забезпечення юристом, що також забезпечує й повсякденну діяльність тих же військ (сил).

Можна зробити висновок про необхідність диференціації професійної підготовки військових юристів, а якісне та повноцінне правове забезпечення бойових дій вбачається неможливим без виділення в окремий вид правового забезпечення та відповідних йому спеціальної підготовки та навчання. Світова практика свідчить про найефективніший спосіб якісного правового забезпечення різних сфер правового регулювання – наявність спеціалізованих підрозділів в межах структури юридичної служби.

В сучасних умовах актуальність такої спеціалізації визначає необхідність диференційованого підходу в межах юридичної військово-облікової спеціальності, для чого пропонується запровадити ВОС «Правове забезпечення підготовки та ведення операцій військ (сил)» з обов'язковим врахуванням під час організації освітнього процесу за спеціальністю 081 «Право».

Гавришкевич І.М. (ВІКНУ)

КРИМІНАЛІСТИКА ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Прагнення України та українського народу до забезпечення правосуддя реанімує правову культуру нашої держави з метою відновлення справедливості за весь період становлення незалежності нації.

Здійснення судочинства з дотриманням норм і принципів національного та міжнародного права, притягнення винних у скоєнні воєнних злочинів до відповідальності вимагає вдосконалення процесу збору доказів та їх оцінки на предмет належності та допустимості. Розвиток сучасної криміналістичної науки пришвидшується, адже на кожен виклик з'являється миттєва реакція.

Криміналістика включає техніку, тактику і методику розслідування злочинів, тобто методику їх розкриття у формі кримінально-процесуальної діяльності. Методи розкриття злочинів за допомогою кримінально-процесуальних засобів і є криміналістичною стороною розслідування злочинів.

Проблематика питання полягає не тільки у розробці новітніх технік, тактик і методик, а й у тому, що криміналістика пов'язана з науками кримінального права та кримінального процесу. На підставі ознак складів злочинів, яких наведено в кримінальному праві, розробляються окремі криміналістичні методики. Щоб вирішити питання про те, як розслідувати воєнний злочин, необхідно знати, що він собою являє та які ознаки йому притаманні. Положення кримінального права України не містить поняття «воєнних злочинів» і обмежуються виключно у диспозиції статті 438 Кримінального кодексу України, де встановлює відповідальність за порушення законів та звичаїв війни, але не воєнних злочинів. В свою чергу збройний конфлікт як контекст, в межах якого скоєно злочин, визначає суб'єкта воєнних злочинів спеціальним. За Римським статутом Міжнародного кримінального суду правові норми та звичаї

визначаються окремо, а їх порушення визнають види воєнних злочинів. Це вказує на необхідність внесення змін до ст. 438 КК, що зумовить впровадження нових підходів викриття воєнних злочинів за допомогою прийомів, засобів і методів криміналістики з внесенням відповідних змін до материнської науки – кримінального процесуального права.

Реалії показали, що відсутність практики розслідування воєнних злочинів зумовила відхід на другий план фахових дискусій проблематики кримінальних проваджень. Натомість сьогодні правоохоронна система, яка зазнавала криміналістичного голоду у воєнній сфері, активізує попит на формування спеціалізованих методик розслідування окремих воєнних злочинів; впровадження інноваційного підходу до застосування людського та матеріального фактору забезпечення кримінального провадження (адміністрування людськими ресурсами, залучення кваліфікованого персоналу, спеціального транспорту, техніко-криміналістичних засобів, спеціального одягу та допоміжних засобів, іншого обладнання); вивчення та впровадження передового досвіду та стандартів міжнародних партнерів з використанням криміналістичних та медичних знань збирання доказів, з метою пришвидшення процедури доказування воєнних злочинів, розширення практики створення спільних слідчих груп із залучення іноземних фахівців (представників Міжнародного кримінального суду, представників держав-учасниць Римського статуту та інших міжнародних договорів); розробку фундаменту планування розслідування воєнних злочинів, поліпшення роботи з особистісними, речовими, цифровими та документальними джерелами криміналістичної практики; здатність до реконструювання місць вчинення воєнних злочинів з розробкою алгоритмів дій на специфічних місцях (місцях масштабних руйнувань, масових вбивств, масових поховань), де особливу увагу звернути на взаємодію слідчих, експертів, криміналістів, судових медиків та інших фахівців.

Такий підхід покликаний стати стартапом для подальших наукових розвідок, метою яких є формування якісної практики притягнення до кримінальної відповідальності порушників міжнародного гуманітарного права, що стане цивілізаційним ярликом досягнення верховенства права та відновлення справедливості.

Головко Я.О. (ВІКНУ)

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ І НОРМ МГП ТА МППЛ

Перш за все, узагальнивши визначення Комісії міжнародного права ООН можна дійти висновку про те, що міжнародна відповідальність настає за вчинення міжнародно-протиправного діяння, реалізується на основі норм міжнародного права, пов'язана з певними негативними наслідками для правопорушника, спрямована на зміцнення міжнародного правопорядку.

Суб'єктами права міжнародної відповідальності є суб'єкти міжнародного права. Основним суб'єктом все ж таки є держава. Фізичні особи несуть

кримінальну відповідальність, у тому числі безпосередньо на основі норм міжнародного права. Однак між міжнародно-протиправним діянням фізичної особи та міжнародним правопорушенням держави може бути певний зв'язок.

За наявності передбачених міжнародним правом підстав, серед яких виділяють юридичні, фактичні та процесуальні підстави настає міжнародно-правова відповідальність.

Джерелами міжнародно-правової відповідальності є в основному правомірні, юридично дійсні міжнародні договори і міжнародні звичаї. Норми міжнародно-правової відповідальності починають функціонувати при наявності певних юридичних фактів, якими є лише міжнародні правопорушення. Міжнародні правопорушення є фактичною підставою виникнення міжнародно-правової відповідальності.

Загалом у доктрині міжнародного права існує декілька підходів до поділу відповідальності на види, але найбільш поширеним у практиці міжнародних відносин є поділ відповідальності залежно від її змісту на нематеріальну (політичну) та матеріальну, кожна з яких має свої форми прояву. Слід виділити також, так звану, абсолютну відповідальність, що, як не дивно, настає за вчинення певних дій, які самі по собі є правомірними, однак можуть мати непередбачувані наслідки і завдати шкоду третім державам.

Нерозривно з міжнародною відповідальність пов'язане поняття міжнародного правопорушення, яке являє собою складне правове явище, та має свої характерні ознаки, а також виділяється його склад, що включає в себе об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт суб'єктивну сторону. В українській науці міжнародного права міжнародно-правові порушення за характером наслідків та ступеням небезпечності поділяють на три основні види: найтяжчі міжнародні злочини; серйозні міжнародні правопорушення; ординарні міжнародні правопорушення. В силу об'єму негативних наслідків при найтяжчих міжнародних злочинах та в силу їх небезпеки для світового товариства, їх ще називають злочинами проти людства.

В Статуті Нюрнберзького міжнародного воєнного трибуналу (ст. 6) і Статуті Токійського міжнародного воєнного трибуналу (ст. 5) зроблено узагальнену класифікацію злочинів проти людства на три групи: злочини проти миру, воєнні злочини, злочини проти людяності.

На даний момент слід виокремити проблему форм реалізації нематеріальної та матеріальної міжнародно-правової реалізації, тобто добровільно або із застосуванням до неї примусових заходів з боку потерпілих суб'єктів, їх груп чи міжнародного співтовариства в цілому, а також проблемність інституту обставин, що звільняють від відповідальності.

ПИТАННЯ ПРИХОВАНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У зв'язку з воєнною агресією РФ проти України, набуває актуальності питання мобілізації на законодавчому рівні, адже для її досконалого проведення держава повинна мати чітко прописаний та врегульований алгоритм дій. Військова мобілізація може бути загальною або частковою, залежно від обстановки, а за способом проведення – відкритою або прихованою з метою захисту національних інтересів держави.

В історії незалежної України існують випадки загальної та часткової мобілізації відкритим способом: 24 липня 2014 року оголошена та проведена часткова мобілізація за указом Президента України внаслідок поширення проявів тероризму у східних регіонах та загрози нападу, що створило б небезпеку державному суверенітету та незалежності, 24 лютого 2022 року – повна мобілізація у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на територію України [1], [2].

Такий досвід надає державі можливість відточити механізм проведення відкритим способом, але прецедентів проведення мобілізації приховано (під виглядом заходів мирного часу, без доведення дійсної мети, заходів, які проводяться) не було.

У ст. 10 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» визначено терміни затвердження указів Президента України про загальну або часткову мобілізацію – Верховна Рада збирається на засідання у дводенний термін. Проте з ч. 2 ст. 11 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» впливає, що позачергова сесія Верховної Ради скликається не пізніше як у семиденний строк, а відповідне розпорядження голови Верховної Ради публікується у газеті «Голос України» з переліком питань, що будуть розглядатися [3], [4].

Згідно ч. 7 ст. 4 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», рішення про проведення прихованої мобілізації доводиться до виконавців по закритих каналах оповіщення. Однак, відповідно до ч. 2 ст. 190 Закону України «Про регламент Верховної Ради України», указ Президента України набирає чинності після його затвердження Верховною Радою і негайно оголошується через медіа або оприлюднюється в інший спосіб, що унеможливує проведення мобілізації прихованим шляхом.

Юридично підстави проведення мобілізації у прихований спосіб не врегульовуються нормативно-правовими актами. Де-факто, – вона проводиться з метою таємного нарощування сил та ресурсів для подальшого ведення наступального бою. Так, напередодні Другої Світової війни Адольф Гітлер видав секретний указ про приховану мобілізацію, створивши потужний військовий потенціал для подальшого проведення загарбницької політики [5].

Оскільки Україна – демократична держава, вона жодним чином не буде ініціатором терористичних актів та не буде їх підтримувати. Тому варто визначити такі підстави проведення мобілізації, що не будуть суперечити

принципам Кодексу поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки, як країна-учасниця Організації з безпеки і співробітництва в Європі, яких дотримується Україна [6], [7].

Для вирішення спірного питання щодо підстав та мети проведення мобілізації у прихований спосіб, його необхідно врегулювати на законодавчому рівні шляхом введення у Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» поняття, підстави та процедуру її проведення. Наприклад, здійсненням такої мобілізації може бути таємне нарощування сил та засобів у районах потенційної загрози задля того, щоб у разі загрози нападу бути готовими дати відсіч агресору. Країни-члени ОБСЄ здійснюють діяльність в інтересах стабільності, миру та демократії, спрямовану на те, щоб наш світ став кращим [8].

Тому питання прихованої мобілізації в Україні не врегульоване і потребує змін у вищезазначених нормативно-правових актах для створення і відшліфування чіткого і досконалого механізму для його реалізації у випадку потреби.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про часткову мобілізацію» від 21.07.2014 №607/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607/2014#Text>
2. Указ Президента України «Про загальну мобілізацію» від 24.02.2022 №69/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>
3. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 №3543-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top>
4. Закон України «Про регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 №1861-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
5. Армія Інформ. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/01/14/mobilizacziya-v-rf-kremlivskij-fyurer-putin-urevneno-jde-shlyahom-gitlera/>
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки від 03.12.1994 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_116#Text
8. Офіційний сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі URL: <https://www.osce.org>

Дзюба В.Т. (ВІКНУ)

ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ

У проведенні міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки важливою складовою є здійснення цивільно-військового співробітництва, що включає в себе виконання низки завдань, покладених на дану структуру. Завдання спрямовані на створення сприятливих умов у цивільному середовищі для успішного виконання задач за призначенням, покладених на збройні сили, а також організації та підтримання рівня взаємодії з об'єктами цивільного середовища в районах виконання завдань.

Цивільно-військове співробітництво застосовується як у військових операціях, так і в операціях з врегулювання кризових ситуацій, які мають між собою певні відмінності. Різниця виникає в навколишньому середовищі, характері відносин між військовими та цивільними організаціями, та органами влади.

Проте є завдання оперативного рівня, які виконуються підрозділами цивільно-військового співробітництва і в межах яких, тактичні завдання є загальними для всіх видів операцій. Ці завдання можна поділити на три стадії: підготовчу (1 - планування; 2 - пропозиції командирів; 3 - навчання і тренування); оперативну; перехідну.

Виходячи з методичної літератури з питань цивільно-військового співробітництва основними завданнями ЦВС у ході підготовки та застосування збройних сил є:

- безперервний збір, аналіз даних та оцінка стану цивільного середовища, прогнозування можливих варіантів його розвитку під час підготовки та застосування збройних сил, визначення ставлення цивільного населення до військ (сил) та їх дій;

- визначення чинників негативного впливу об'єктів цивільного середовища на дії військ (сил) у ході підготовки та застосування збройних сил та надання пропозицій військовому командуванню щодо його нейтралізації (мінімізації);

- прогнозування можливих негативних наслідків дій військ (сил) на цивільне середовище та надання пропозицій військовому командуванню щодо їх зменшення;

- організація та підтримання на належному рівні системи цивільно-військової взаємодії;

- участь у плануванні та проведенні заходів, спрямованих на формування позитивної громадської думки та сприйняття дій військ (сил) у районах виконання завдань за призначенням;

 - участь у стратегічних комунікаціях;

- організація та координація доступу військ (сил) до ресурсів цивільного середовища (у разі необхідності);

- планування, організація (координація) та проведення (підтримка) заходів, спрямованих на відновлення спроможностей органів державної влади, установ, організацій виконувати свої обов'язки у випадках, коли їх проведення суттєво покращить умови обстановки у цивільному середовищі та сприятиме виконанню військами (силами) завдань за призначенням;

- прогнозування можливих катастроф гуманітарного характеру та надання військовому командуванню пропозицій щодо їх локалізації та нейтралізації на ранніх стадіях;

- координація та сприяння у наданні гуманітарної допомоги цивільному населенню;

- координація та підтримка (за необхідності) заходів з евакуації місцевого населення з районів ведення бойових дій (районів надзвичайних ситуацій) з метою недопущення (зменшення) втрат серед цивільного населення.

На додаток до вищезазначених завдань цивільно-військового

співробітництва будуть виникати й інші завдання, пов'язані з типом операцій. Тому необхідно постійно досліджувати чинники, притаманні різним операціям [1, с. 21-22].

З цього випливає, що виконання завдань цивільно-військового співробітництва є важливою складовою здійснення цієї діяльності, яка є невід'ємною у проведенні військових операцій, в тому числі операцій з підтримання миру та безпеки.

Список використаних джерел:

1. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва. Київ: Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 169 с.

Добровольський В.С. (ВІКНУ)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ВСП У ВИЯВЛЕННІ ПРИЧИН, ПЕРЕДУМОВ І ОБСТАВИН КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

У діяльності підрозділів ВСП, щодо виявлення причин, передумов і обставин кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, є ряд проблем, щодо відсутності їх належного аналізу.

Розглядаючи дану проблематику сьогодення, безпосередньо потрібно зважати на те, що з початком активного збройного вторгнення російської федерації у лютому 2022 року в Україні введено правовий режим воєнного стану та оголошено мобілізацію, що безпосередньо вплинуло на чисельність військових формувань (їх збільшення). Враховуючи це, стрімко збільшилася кількість правопорушень і злочинів, вчинених військовослужбовцями.

Кількість кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, виросла в 4 рази (за даними Офісу Генерального прокурора: 3037 у 2021 році та 13 766 у 2022 році).

Згідно абз.1 ч.1 ст.3 ЗУ «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», основними завданнями Служби правопорядку є: виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби).

Тобто дана проблематика безпосередньо стосується ВСП, опираючись на їхні основні завдання відповідно до закону.

Звернемося до безпосередньо поставленого проблемного питання, щодо відсутності належного аналізу виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених військовослужбовцями:

Злочини військовослужбовців у бойових частинах суттєво відрізняються від злочинності у внутрішніх округах (у бойових частинах переважають злочини пов'язані з непокорю, у внутрішніх округах – короткочасне самовільне залишення військової частини або місця служби); також змінюється характер вчинення злочинів з необережності (інші об'єкти посягання, способи вчинення

злочинів, мотиви, причини й умови).

Військові злочини воєнного часу та в зоні проведення бойових дій мають низку особливостей. Війна й бойові дії радикально вплинули на всі соціальні процеси, серед іншого і криміногенні.

В свою чергу законотворцями обрано спосіб впливу на рівень військових злочинів шляхом ситуативного, безсистемного коригування Кримінального процесуального та Кримінального кодексів України.

Враховуючи зміни, які за період воєнного стану відбулися у вище вказаних законах, та враховуючи специфіку умов, в яких безпосередньо мають виконувати завдання підрозділи ВСП, та вже на складеній практиці сьогодення, з усіма проблемними питаннями, на мою думку, було б доцільно піднімати питання, щодо удосконалення, систематизування діяльності підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов і обставин кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби.

Список використаних джерел:

1. Аналітична доповідь щодо проблемних питань відповідальності військовослужбовців. Проблемні питання відповідальності військовослужбовців. Центр оборонних стратегій. Січень 2023. URL: <https://defence.org.ua/wp-content/uploads/doslidzhennya/CDS-problemni-pytannya-vidpovidalnosti-vijskovosluzhbovcziv.pdf>

*канд.юрид.наук, доц. Волкович О.Ю.
(Київський інститут НГ України)*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

За останній період часу було прийнято ряд важливих актів, зокрема Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до 2030 року та переглянуто Національний план дій на виконання Резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» у зв'язку із новими викликами, пов'язаними із повномасштабною агресією росії проти України, а також про реалізацію Рамкової програми співпраці між Урядом України та системою ООН щодо боротьби із сексуальним насильством під час війни.

Гендерна рівність, згідно зі Стратегією гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки, передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя. Так само вона означає рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів та розподіл цих ресурсів між ними [1].

Європейська Комісія приділяє активну увагу досягнення гендерного балансу в процесі прийняття рішень. Жінки, як і раніше, є недостатньо представленими в політичній, економічній сфері. Це свідчить про дефіцит демократії як на європейському рівні, так і більш широкому міжнародному контексті.

Стосовно визначення терміну «функцій держави» доцільно привести приклад теоретика права О.Ф. Скакун, яка розуміє їх як головні напрями і види діяльності держави, зумовлені її завданнями і цілями, і такі, що характеризують

її сутність. Також вона у своєму підсумку акцентувала увагу на тому, що функції держави не можна ототожнювати із функціями її окремих органів, які є частиною апарату держави і відбиваються у компетенції, у предметі ведення, у правах і обов'язках (повноваженнях), закріплених за ними [2, с.47].

Доцільно згадати точку зору П.М. Рабіновича, який визначає, що через функції держави розкривається змістова сутність держави: «функції держави – основні напрями діяльності держави, які розкривають її соціальну сутність і призначення у суспільстві» [3, с.47]. Без сумніву спрямованість функцій держави відбувається не на приватні інтереси та відносини, а саме соціальне спрямування, тобто потреби соціуму повинні завжди привалювати над інтересами окремих груп, або окремих суб'єктів відносин.

В певний період часу різні науковці вивчали підходи щодо функцій держави, так, досліджуючи правоохоронну функцію І.В. Кріцак розуміє «забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрям діяльності держави, який об'єднує низку заходів (в тому числі примусових), оснований на принципах справедливості та ефективності, спрямованих на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності і правопорядку» [4, с.369].

Доцільно зосередити увагу на тому, що жінки активно працюють над вдосконаленням свого професійного рівня та успішно виконують завдання на посадах старшого офіцерського складу. Крім того, жінки-військовослужбовці нарівні з чоловіками-військовослужбовцями виконують бойові завдання у районі проведення операцій Об'єднаних сил (ООС) та приймають участь у міжнародних миротворчих операціях. За даними інформаційного агентства Міністерства оборони України, статус учасника бойових дій отримано понад 13 тисяч жінок, державні нагороди за час проведення операцій АТО/ООС отримали 257 жінок, 9 із них – померли [5]. Так, термін «гендер» має багато дефініцій, що зумовлено міждисциплінарним характером гендерних досліджень, але більшість із них акцентує на соціальній природі зазначеної категорії.

Список використаних джерел:

1. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки ухвалена Радою Європи 7 березня 2018 року. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukrnew2/16808b35a4> (дата звернення: 03.04.2023 р.).
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
3. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник. 9-те вид. Львів: Край, 2007. 47 с.
4. Кріцак І.В. Правоохоронна функція держави та її вплив на формування функції надання послуг населенню органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2009. № 3. С. 365-372.
5. Інформація з сайту інформаційного агентства Міністерства оборони України. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/03/v-nashomu-vijskusluzhyt-ponad-31-tysyacha-zhinok/> (дата звернення: 03.04.2023 р.).

*Євсєєв І.Г. (НДЦ ГП ЗС України)
Халіманенко К.В. (НДЦ ГП ЗС України)
Халіманенко С.М. (ВІКНУ)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ В ПЕРШИЙ ДЕНЬ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року російська федерація перейшла до відкритої широкомасштабної збройної агресії проти України та розпочала так звану «спеціальну військову операцію». Цим самим вона фактично оголосила війну Україні. В умовах, що склалися, вжиття невідкладних заходів із організації оборони держави потребувало створення відповідного нормативно-правового поля.

В цей день, у зв'язку з актом збройної агресії російської федерації, в державі було прийнято низку нормативно-правових документів, спрямованих на виконання найважливіших заходів зі здійснення захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України.

В першу чергу для відсічі збройній агресії проти України указами Президента України було оголошено воєнний стан в країні, розпочато проведення загальної мобілізації та прийняте рішення про застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України. Зокрема, воєнний стан в державі вводився на 30 діб, а мобілізація мала проводитися протягом 90 діб. Наведені підзаконні акти були затверджені законами України [1, 2, 3].

Наступними кроками щодо організації оборони держави стали рішення Президента України від 24 лютого 2022 року щодо: утворення Ставки Верховного Головнокомандувача і затвердження її персонального складу; введення в дію плану оборони України і Зведеного плану територіальної оборони України. Зокрема, план оборони України був уведений з 23.00 за сценарієм першим «Ескалація російською федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав або коаліцій держав – повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з рішучими цілями, що може супроводжуватись інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору». З цього часу також був уведений Зведений план територіальної оборони України терміном на 90 діб [4, 5].

Окрім цього, згідно з окремим рішенням Президента України обласні, районні та Київська міська державні адміністрації з 24 лютого 2022 року набули статусу військових адміністрацій. Функції спрямування, координації та контролю за їх діяльністю були покладені на Генеральний штаб Збройних Сил України та Кабінет Міністрів України [6].

Щоб забезпечити безперервну роботу Верховної Ради України у прийнятті найбільш важливих законодавчих актів для забезпечення

обороздатності України законодавцем було прийнято відповідну постанову. Цей документ містив доручення Голові Верховної Ради України (першому заступнику чи заступнику, який виконує його обов'язки), за потреби, визначати час і місце проведення пленарного засідання законодавчого органу та спосіб голосування [7].

Таким чином, прийняті в державі 24 лютого 2022 року нормативно-правові акти для організації оборони України стали основою для забезпечення захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 2497.

2. Про загальну мобілізацію: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 65/2022. *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 2498.

3. Про використання Збройних Сил України та інших військових формувань: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 66/2022. *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 2499.

4. Про утворення Ставки Верховного Головнокомандувача: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 72/2022. *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 2504.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 лютого 2022 року «Про введення в дію плану оборони України та Зведеного плану територіальної оборони України»: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 70/2022. *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 2502.

6. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 68/2022. *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 2500.

7. Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року: Постанова Верховної Ради України від 24.02.2022 р. № 2103-ІХ. *Офіційний вісник України*. № 19. Ст. 1037.

**Сухонос С.В. (Київський інститут НГ України)
канд.юрид.наук, доц. Волкович О.Ю. (Київський інститут НГ України)**

ІСТОРИЧНІ ЧИННИКИ ЩОДО ВПЛИВУ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Тимчасово окуповані території України як нова реальність для нашої країни, Європи та усього цивілізованого світу локалізувалися довгим часом у вигляді двох зон, а саме: на Кримському півострові та у прилеглих до південно-східної ділянки україно-російського кордону районах Донецької та Луганської областей, які прийнято називати Донбасом [1]. Таким чином, Україна активно почала прокладати дружні стосунки із європейськими партнерами, щоб отримати належну підтримку. Так, підписавши і ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна продемонструвала відданість демократичним європейським цінностям та взяла на себе зобов'язання

враховувати питання рівності між чоловіками і жінками при розробці та впровадженні законів, певних нормативних актів, адміністративних рішень, політики і заходів.

Головним нормативно-правовим актом України, спрямованим на реалізацію жінками та чоловіками своїх рівних прав і можливостей, є Конституція, яка закріпила рівність прав жінок і чоловіків. Стаття 24 Конституції України гарантує, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [2]. Так, рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї [3, с.131]. Тобто прямий Закон трактує наступне, що «гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства (ст.1)» [4]. Тобто нас цікавить напрямок дослідження не біологічний ракурс, а саме соціокультурний, тому будемо так і досліджувати.

Щодо історичного дослідження гендерних питань, доцільно згадати наступні фактори. У 1915 році жінки багатьох країн, серед яких США та Франція, не мали права голосу, проте наразі вони не лише голосують, а й обіймають високі посади та мають високі звання у державних та приватних структурах. Так, можна назвати канцлерку Німеччини Ангелу Меркель, першу прем'єр-міністерку в історії Фінляндії Сану Марін, генеральну директорку YouTube Сьюзан Войчицькі, першу жінку-генерала в історії збройних сил України Людмилу Шугалей. Щоразу більше дівчат та жінок здобувають освіти та працюють у STEM спеціальностях, обирають професійний шлях в органах сектору безпеки та оборони, які завжди вважалися суто «чоловічими» та деякі посади в яких були офіційно заборонені для того, щоб їх обіймали жінки до вересня 2018 року [5, с.8].

Так, коли ми акцентуємо увагу про гендерну політику, то передбачаємо певні стереотипи суспільства. Історично склалося так, що більшість суспільств у світі були патріархами. Цей порядок управління формувався тисячоліттями. У ХХ столітті під впливом багатьох чинників у всьому цивілізованому світі відбулися величезні соціальні зміни. Словосполучення «права жінок» спершу отримало право на існування, а потім поступово жінки стали відігравати все більш помітну роль у політиці, юриспруденції, академічній науці, армії, поліції. Цей процес досі не завершено – зараз відносини між чоловіками і жінками дуже активно трансформуються, в тому числі, в європейському суспільстві.

За статистичними даними «у миротворчому контингенті України за кордоном участь брали 42 жінки: 5 офіцерів, 2 прапорщики, 35 сержантів і солдатів Жінки більше потерпають від домашнього насильства. 90 % постраждалих від насильства – жінки» [5, с.7].

Тож нині українки нарівні з чоловіками беруть безпосередню участь як у розбудові нової армії, та в її осучасненні, освоюють військові професії і специфічний функціонал там, де ще донедавна було важко уявити жінок. Тепер

жінок можна залучати до виконання ширшого кола військових завдань і бойових дій. Вони отримали рівний доступ до військової кар'єри – водночас з однаковим із чоловіками обсягом відповідальності під час виконання обов'язків військової служби. Зараз, наразі триває робота зі створення належних умов для оптимальної служби українок в армії.

Список використаних джерел:

1. Анісімов В. Природно-техногенні загрози з тимчасово окупованих територій України в контексті процесів Європейської інтеграції. URL: <https://aprei.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Ukrayinskyj-SHHorichnyk-z-YEvropejskyh-Integracijnyh-Studij.-Vypusk-II.pdf>.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K?an=825792> (редакція 03.09.2019 р.)

3. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Gender_rivn.pdf.

4. Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». *Відомості Верховної ради України*. 2005. №52. 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення 07.04.2023 р.)

5. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності. Лекція. Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2020. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/9/5/8/0/2020-5-20-112-lekciya-1.pdf>.

Жданова В.М. (ВІКНУ)

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО ПРАВООХОРОННОГО ФОРМУВАННЯ

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (далі – ВСП) – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗСУ) у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання злочинам, іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Я вважаю, що така структура удосконалисть організацію забезпечення правопорядку й законності в Міноборони і Збройних Силах України, правоохоронних органах спеціального призначення та інших військових формуваннях. Також йдеться про забезпечення можливості ефективно й оперативно здійснювати розслідування найбільш поширених військових

злочинів, що позитивно вплине на рівень національної безпеки держави.

Правовий статус ВСП визначається Законом України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», Статутами ЗСУ та іншими нормативно-правовими актами.

Армія є частиною суспільства і військовослужбовці є такими ж громадянами країни. Як то кажуть, у війську служать не янголи й не демони. Саме тому на теперішній час є актуальною проблема випадків порушення законів військовослужбовцями, за якими відповідно відкривають кримінальні провадження, непоодинокі. Що робити в такому разі? Залишати військовослужбовця на самоті зі своєї провини (яку ще потрібно довести) чи все ж таки тримати під контролем хід розслідування й додержання законних прав обвинуваченого? Військовослужбовець залишається в цьому статусі навіть після кількох років з моменту втечі з військової частини й перебування під слідством. А тому кинути його напризволяще якось неправильно, передусім, з моральної точки зору. Саме контролем за правовим захистом військовослужбовців, відносно яких здійснюється кримінальне провадження, а також тих, хто є потерпілою стороною у кримінальному провадженні займаються посадові особи Військової служби правопорядку.

Разом з тим нині триває робота над проектом Закону України «Про Військову поліцію». Ним пропонується утворити правове підґрунтя для створення Військової поліції як правоохоронного органу, що призначений для підтримання правопорядку в системі Міністерства оборони України.

Капінус О.Ю. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ПІДГОТОВКА ЕКСПЕРТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 12.5 «ОЦІНКА МАЙНА І ТЕХНІКИ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОЗБРОЄННЯ»

При оцінці майна судові експерти під час здійснення експертних досліджень зобов'язані дотримуватись положень національних стандартів оцінки майна. З огляду на це, щодо військового майна такими стандартами є: Методика визначення залишкової вартості майна Збройних Сил України та інших військових формувань [1], а також Методика визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації [2].

Відповідно до пункту 1 Методики визначення залишкової вартості майна Збройних Сил України та інших військових формувань, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1998 р. № 759, залишкова вартість майна Збройних Сил, СБУ, Управління державної охорони, Національної гвардії, Держприкордонслужби та інших утворених відповідно до законів військових формувань, Держспецзв'язку, а також майна МВС визначається для цілей його відчуження, реалізації, утилізації, списання та оренди рухомого військового майна [1].

Як бачимо процедурі відчуження, обов'язково має передувати оцінка вартості військового майна, що свідчить про те, що підготовка фахівців з оцінки військового майна є нагальним та актуальним питанням.

Так, за словами Алли Марчук, потреба проведення експертизи військового майна в умовах війни в Україні стала професійним викликом, на який експерти мусять дати чітку обґрунтовану експертну відповідь [3].

А відтак, у Програмі підготовки судових експертів за експертною спеціальністю 12.5 «Оцінка майна і техніки військового призначення та озброєння» значна увага приділена питанням встановлення різних видів вартості майна і техніки військового призначення та озброєння під час їх оцінки та особливостям визначення окремих видів військового майна [4].

Крім цього, вважаю, що обов'язково необхідно приділити увагу питанням підготовки експертів з метою врахування впливу військових дій під час проведення судової експертизи військового майна.

Список використаних джерел:

1. Методика визначення залишкової вартості майна Збройних Сил України та інших військових формувань, затвердженої постановою КМУ від 29.05.1998 р. № 759. Дата оновлення: 23.08.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-98-%D0%BF#Text>

2. Методика визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджена Наказом МОУ від 14.09.2022 р. № 277. URL: <https://document.vobu.ua/doc/15989>

3. Оцінка майна і техніки військового призначення та озброєння в умовах війни в Україні. URL: <https://www.ndekc.cv.ua/2023/02/06/otsinka-majna-i-tehniky-vijskovogo-pryznachennya-ta-ozbroyennya-v-umovah-vijny-v-ukrayini/>

4. Програма підготовки судових експертів за експертною спеціальністю 12.5 «Оцінка майна і техніки військового призначення та озброєння», затверджена Головою Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України від 16.01.2023 року URL: <file:///C:/Users/1/Desktop/20230124182855-76.pdf>

д-р юрид.наук, доц. Карелін В.В. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В СИСТЕМІ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У МІНІСТЕРСТВІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Корупція в системі оборонних закупівель Міністерства оборони України є серйозною проблемою, яка шкодить національній безпеці та економіці країни. Ця проблема є доволі поширеною в українському суспільстві і стосується багатьох галузей, а особливо актуальною вона є в сфері оборони та безпеки. Одним з головних факторів корупції в системі оборонних закупівель Міністерства оборони України є відсутність ефективного контролю за процесом закупівель. Недостатня прозорість та відкритість процедур закупівлі, а також низький рівень відповідальності та каральної санкції для порушників правил тендерів сприяють розповсюдженню корупції. Крім того, існує інше можливе джерело корупції в системі оборонних закупівель Міністерства оборони України – це можливість втручання з боку замовників, їхніх представників та підрядних організацій у процес закупівлі.

Оборонні закупівлі – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.

Процес проведення оборонних закупівель в Міністерстві оборони України здійснюється згідно Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17.07.2020 № 808-IX з урахуванням вимог законів України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 № 549-IV, «Про санкції» від 14.08.2014 № 1644-VII, Постанови Кабінету Міністрів України «Питання оборонних закупівель» від 03.03.2021 № 363, та від та інших відповідних нормативно-правових актів.

Придбання державними замовниками товарів, робіт і послуг може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких закупівель:

- 1) закрита закупівля: переговори; поетапні переговори.
- 2) торги з обмеженою участю;
- 3) спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель.

Для забезпечення відкритості та прозорості проведення оборонних закупівель, Міністерство оборони України дотримується встановлених законодавством процедур та правил.

Оборонні закупівлі як і публічні дуже вразливі корупційно, адже у них значна частка публічних витрат та все активніше публічні ресурси залучають у приватний сектор чи до неприбуткових організацій.

Найпоширенішими корупційними ризиками в публічних, а отже оборонних закупівлях за результатами дослідження НАКО є: 1) відсутність централізованої автоматизованої бази даних з інформацією про виробників озброєння та військової техніки; 2) брак сучасних засобів обробки інформації на етапі планування державного оборонного замовлення (далі – ДОЗ), доступу до інформації про потреби сектору оборони; 3) складність кваліфікації як виконавця ДОЗ; 4) неузгодженість законодавства в частині затвердження ДОЗ; 5) надмірна засекреченість ДОЗ; 6) відсутність конкурентних процедур у таємних закупівлях; 7) обмеження максимального прибутку постачальників; 8) відсутність конкурентних процедур при закупівлі за імпортом; 9) обмеження можливостей Управління військових представництв МО України щодо перевірки інформації під час реалізації оборонних закупівель; 10) зміна вартості продукції (послуг) під час виконання контракту; 11) розмитість відповідальності у сфері контролю за виконанням ДОЗ; 12) відсутність сучасних автоматизованих систем обробки інформації на етапі звітування про виконання ДОЗ [1].

Для боротьби з корупцією в системі оборонних закупівель Міністерства оборони України, необхідно впроваджувати ефективні заходи контролю та моніторингу, які гарантують прозорість та відкритість процедур закупівлі, а також забезпечують належний рівень відповідальності та каральної санкції для порушників правил тендерів. Такі заходи можуть включати в себе: покращення законодавства та стандартів процедур закупівлі, що забезпечують відкритість та прозорість процесу; впровадження електронних систем закупівель, що

дозволяють забезпечити максимальну прозорість та ефективність процесу закупівлі; забезпечення відкритого та конкурентного середовища для участі в тендерах; запровадження механізмів перевірки та контролю якості товарів та послуг, що закуповуються; забезпечення належного рівня відповідальності та каральної санкції для порушників правил тендерів; проведення незалежних аудитів та оцінок ефективності системи державних закупівель Міністерства оборони України; запровадження системи етичних кодексів та підвищення свідомості співробітників та підрядних організацій щодо проблем корупції та її наслідків; крім того, для ефективної боротьби з корупцією в системі державних закупівель Міністерства оборони України, необхідно залучення громадськості та громадських організацій до моніторингу процесу закупівлі та виявлення порушень. Корупція в системі оборонних закупівель Міністерства оборони України є серйозною проблемою, яка вимагає комплексних заходів для її боротьби. Необхідно забезпечення ефективного контролю, прозорості та відкритості процедур закупівлі, належного рівня відповідальності та каральної санкції для порушників правил тендерів, а також залучення громадськості до моніторингу та виявлення порушень.

Список використаних джерел:

1. НАЗК визначило 25 типових корупційних ризиків у публічних закупівлях. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyznachylo-25-typovyh-koruptsijnyh-ryzykiv-u-publichnyh-zakupivlyah/>

Кобець Я.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАХОПЛЕНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Оскільки війни у світі є постійним явищем, яке триває протягом усього існування людства та його розвитку, то однією з першочергових проблем, які потребують вирішення, є поведження з захопленими особами та військовополоненими під час збройного конфлікту. Варто зазначити, що ці два поняття не є тотожними і мають ряд суттєвих відмінностей, урахування яких є вагомим фактором розвитку наступних подій, а також дій підрозділів, до яких потрапили особи, що спочатку набувають статусу захоплених, а вже потім відбувається з'ясування їх юридичного статусу та ролі у збройному конфлікті.

Проаналізувавши положення Женевської конвенції 1949 року та дослідивши поняття «військовополонений» вдається дійти висновку, що особи, які потрапили до підрозділів однієї зі сторін конфлікту, стали захопленими особами, але не підпадають під характерні риси, притаманні військовополоненим, не являються ними, і набувають іншого юридичного та фактичного статусу в залежності від їх дій під час збройного конфлікту на боці однієї зі сторін чи за відсутності підтримки будь-якої сторони, часто залишаючись захопленими особами або ж узагалі не набувають ніякого статусу, оскільки можуть належати до переліку захищених міжнародним гуманітарним правом осіб або бути цивільними особами чи мешканцями окупованих

територій, які потрапили на підконтрольну певній стороні місцевість, не маючи цього на меті, часто будучи не обізнаними у розміщенні та територіальному контролю ділянок місцевості, де ведуться бойові дії різної інтенсивності.

Фактично, захопленою однією з воюючих сторін особою може бути особа, яка не належить до жодного військового формування чи ополчення, не надавала чи надавала допомогу підрозділам однієї з ворогуючих сторін, будучи цивільним населенням, висловлювала певні слова підтримки одній зі сторін чи притримувалась невизначеної точки зору або нейтралітету стосовно наявного збройного конфлікту, особа, яка за допомогою різного роду сепаратистської діяльності здійснювала вплив на перебіг бойових дій шляхом провокацій, тиску на цивільне населення, розпалювання ненависті та поширення неправдивої пропаганди, будь-яка цивільна особа, що мешкає на окупованій території, або території ведення бойових дій і може викликати підозри в участі в бойових діях, як комбатант.

Цей перелік не є вичерпним, особливо в сучасних умовах ведення війни Російської Федерації проти України, коли поширеними є явища вербування населення, залякування та примусова мобілізація місцевого чоловічого населення, провокації та обстріли цивільних об'єктів, акти тероризму та порушення правил ведення війни та положень Міжнародного гуманітарного права.

Тому, після того, як особа стала захопленою, держава, яка її захопила повинна встановити її статус в умовах збройного конфлікту і діяти відповідно до положень Женевської та Гаазької конвенцій чи інших нормативно-правових актів, які регулюють усі подальші дії держави, які взяли в полон або захопили особу. У залежності від її статусу після його встановлення, така особа має визначені міжнародними нормами права та обов'язки, порушення яких є недопустимим та тягне за собою реакцію міжнародної спільноти, притягнення до відповідальності та вжиття заходів із недопущення повторення подібних правопорушень та злочинів проти людяності чи міжнародних норм та правил ведення війни. Простіше кажучи, сторони конфлікту, при наявності військовополонених чи захоплених осіб у своєму підпорядкуванні, повинні дотримуватися усіх правил та норм поведження з ними.

Ковмир Н.С. (ВІКНУ)

Бойко О.Г. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема колабораціонізму набула особливої гостроти під час Другої світової війни. Держави вирішували дане питання за різними підходами, залежно від зовнішньої та внутрішньополітичної ситуації, а також від етапу війни (протягом активної фази чи після її закінчення). Наприклад, у Франції по завершенню окупації було створено Комісію з розслідування справ про колабораційну діяльність, яка застосовувала правові процедури для

встановлення відповідальності за злочини, скоєні під час окупації. У США колабораціоністів, що підтримували фашистські та нацистські ідеї, було позбавлено громадянства. У СРСР проблему колабораціонізму було вирішено за допомогою політики репресій, що призвело до значної кількості бездоказових обвинувальних вироків та високої соціальної напруги.

Українська держава зіткнулась з проблемою перебування значної частини своєї території під окупацією. Виникає необхідність врахувати соціальний, політичний та економічний фактори під час законодавчого закріплення норми, що регулює відповідальність за колабораційну діяльність, з метою ефективної інтеграції деокупованих територій та населення.

Проблема колаборації в Україні в умовах збройного конфлікту є однією з ключових у питанні забезпечення національної безпеки. Відповідальність за колабораційну діяльність встановлено статтею 111-1 Кримінального кодексу України

Ми вважаємо, що проблема полягає в недостатній конкретиці та правовій визначеності щодо кола осіб і дій, які кваліфікуються як колабораційна діяльність, що в свою чергу дає змогу надавати дуже широку правову оцінку діям обвинуваченої особи.

На даний момент складам злочину, передбачених ст.111-1 Кримінального кодексу України, притаманна розмитість щодо питання кваліфікації діянь як колабораційних, що може призвести до вибіркового притягнення до кримінальної відповідальності. Це може стати реальною загрозою для прав і свобод громадян у вигляді можливого перевищення службових повноважень посадовими особами слідчих та судових органів, зумовленого корупцією та бажанням отримати неправомірну вигоду.

Наявність цієї проблеми може підірвати довіру громадян до системи правосуддя, до держави загалом та її авторитет на міжнародній арені, створити соціальну напругу та завадити ефективній інтеграції деокупованих територій.

Слід зазначити, що належна кваліфікація колабораційної діяльності є складним питанням з правової точки зору. Ключову роль у визначенні складу правопорушення відіграє суб'єктивна сторона, яка характеризується прямим або непрямым умислом, добровільністю та метою.

Виникає питання щодо притягнення до відповідальності громадян України, які здійснили певні дії, що сприяли становленню окупаційного режиму, через погрозу позбавлення життя. З огляду на це, вважаємо за необхідне законодавче закріплення процесуальних норм щодо доказування наявності умислу в діях таких осіб.

Таким чином, для правової оцінки дій потенційних колаборантів важливим є забезпечення належного процесуального механізму, що дозволить встановити наявність або відсутність елементів суб'єктивної сторони складу злочину у діях особи, а також визначити масштаб негативних наслідків дій суб'єкта та ступінь його відповідальності.

В даному контексті важливе значення має мотивація особи.

Відповідно до Четвертої Женевської конвенції 1949 року держава-окупант

зобов'язана забезпечити населення окупованих територій відповідним рівнем охорони життя та здоров'я, зокрема, гарантувати право на освіту, медичне обслуговування та інші базові потреби. Однак щодо питання кримінальної відповідальності працівників та посадових осіб органів місцевого самоврядування, освіти та медичних закладів, функціонал яких допомагає виконати цей обов'язок держави-окупанта (таких як директори шкіл, керівники ЗВО, ЖКГ, їх співробітники), варто враховувати декілька юридично важливих факторів.

З одного боку, коли такі особи виконують свої функціональні обов'язки з метою забезпечення базових потреб населення, що стосуються підтримання життєдіяльності, їх дії можуть вважатися спрямованими на захист прав та інтересів місцевого населення.

З іншого боку, необхідно враховувати індивідуальні обставини співпраці таких осіб з окупаційною владою. Якщо в ході виконання своїх посадових обов'язків особа своїми закликами або діями пропагувала, лобювала інтереси або іншими вольовими діями сприяла становленню окупаційної влади, такі дії повинні вважатися колабораційними та враховуватися при кваліфікації їх діяльності.

Отже, слід детально аналізувати обставини конкретного випадку, зокрема мотиви та характер співпраці з окупаційною владою.

Законодавцю потрібно враховувати особливості правової системи ЄС, адже Україна обрала євроатлантичний напрямок економічного та соціального розвитку. Особливу увагу слід приділити законності конфіскації майна винної особи, оскільки право власності є одним з основоположних в європейській правовій культурі.

Таким чином, національне законодавство повинно відповідати сучасним викликам і завданням із забезпечення національної безпеки, дотримання принципу законності та верховенства права, нормативно та процесуально забезпечити справедливе судочинство щодо підозрюваних у колабораційній діяльності з метою найбільш ефективного забезпечення функцій держави.

Комар А.Ю. (ВІКНУ)

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ

Адміністративний примус є одним із видів державного примусу, сутність якого зводиться до використання державними органами, а в окремих випадках – і громадськими об'єднаннями засобів впливу примусового характеру на свідомість і поведінку особи для досягнення виключно позитивно значущої (суспільно корисної) мети.

Провідні вчені визначають адміністративний примус як систему засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість та поведінку з метою досягнення чіткого виконання ними встановлених обов'язків, попередження вчинення адміністративних правопорушень та інших протиправних діянь, їх

припинення та забезпечення притягнення осіб до встановленої законом відповідальності [1].

У відповідності до статті 187 Земельного кодексу України, контроль за використанням і охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями фізичними особами земельного законодавства.

Повноваження, завдання та функції з контролю за використанням та охороною земель встановлює Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель», яким закріплено державний, самоврядний та громадський контроль за використанням та охороною земель.

Відповідно до положень статті 5 зазначеного закону, державний контроль за використанням та охороною земель здійснює уповноважений орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр), повноваження якого щодо притягнення до адміністративної відповідальності передбачене статтею 242⁻² КУпАП.

За додержанням вимог законодавства про охорону земель здійснює центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів (Держекоінспекція України).

Моніторинг родючості ґрунтів земель сільськогосподарського призначення та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення проводить центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики (Мінагрополітики).

Самоврядний контроль за використанням та охороною земель здійснюється сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами стаття 6⁻¹ Закону, до основних повноважень яких належить: припинення права користування земельними ділянками; звернення до правоохоронних органів щодо перевірки фактів порушень земельного законодавства тощо.

Громадський контроль здійснюється громадськими інспекторами, основним завданням якого є участь представників громад у справах поліпшення екологічної ситуації, надання допомоги органам державного контролю у забезпеченні дотримання вимог земельного законодавства юридичними, фізичними особами, запобігання, виявлення, припинення порушень земельного законодавства, ліквідація їх наслідків та інші заходи [2].

Стаття 2 Закону України «Про використання земель оборони» встановлює, що військові частини зобов'язані використовувати надані їм земельні ділянки відповідно до вимог земельного і природоохоронного законодавства та з дотриманням вимог щодо забезпечення безпеки населення у процесі проведення ними постійної діяльності, однак повноважень з контролю за використанням та охороною земель ні військовим частинам ні органам військового управління зазначений закон не визначає.

На цей час, рішенням Кабінету Міністрів України, припинено проведення

планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану [3].

Список використаних джерел:

1. Битяк Ю.П., Балакарева І.М., Бойко І.В. та ін. Адміністративне право: підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2021. 251 с.

2. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.02.2002 № 88, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20.03.2002 № 276/6564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02#Text>.

3. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>.

доктор філософії Коновалова О.В. (ВСП «КТЕФК ДТЕУ»)

ВПЛИВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В ситуації гострої кризи, пов'язаної з нападом росії на Україну 24 лютого 2022 року, потребують переосмислення багато світоглядних та компетентнісних позицій. Війна вплинула на весь світ, формується нова парадигма взаємовідносин між окремими країнами, перерозподіляються регіональні впливи. Ми є безпосередніми учасниками історичних подій і кожному з нас, а особливо молоді, важливо знайти своє місце в глобальному суспільстві.

Ураховуючи реалії сьогодення, все більшої актуальності набуває виховання в молоді почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі, правовій компетентності та активної громадянської позиції.

Важливо, щоб кожен заклад освіти став для молоді людини осередком ставлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано боронити незалежність та розбудовувати після перемоги країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Саме в цьому актуальному аспекті слід розглядати волонтерський рух, який набув нових сенсів і в нашому Відокремленому структурному підрозділі «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», адже до волонтерської діяльності приєдналися як і співробітники коледжу, так і здобувачі освіти.

Проблема волонтерства, добровільної діяльності та милосердя посідає значне місце у сучасних наукових дослідженнях І. Айнутдиной, О. Акімової, А. Бондаренка, Ю. Вдовцова, Т. Лях, О. Песоцької, С. Харченка та ін [1, 2, 4].

Ні у кого не викликає сумнівів, що саме сьогодні, на тлі війни, коли на перший план виходить допомога захисникам України, медичним батальйонам,

біженцям й всім постраждалим категоріям населення, коли зростають потреби населення у соціальній допомозі, психологічній підтримці і захисті, саме волонтерський рух для студентської молоді є невичерпним джерелом надбання громадянських та правових компетенцій, консолідує, надає можливості реалізувати себе у служінні суспільству, є можливістю допомогти і окремій людині, і суспільству в цілому.

Український волонтерський рух вже другий рік вражає світ рівнем своєї самоорганізації, рішучості, здатності до активних дій. Волонтери запропонували сотні ініціатив, креативних ідей, ставши одночасно і їх виконавцями. Вони гуртують найбільш свідомих громадян, пробуджують високі почуття, патріотизм, відповідальність за долю держави, а також формують правову компетентність й мотивують до вивчення основ права та юриспруденції.

Форми волонтерської діяльності в екстраординарних умовах виявилися більш гнучкими і результативними [4].

Волонтерський рух є дієвим засобом соціалізації його учасників, доброю нагодою через участь у соціально корисних справах отримати цінний життєвий досвід. Переважна більшість волонтерів – представники студентської молоді. У цьому русі вони знаходять порозуміння, проявляють ініціативу, стають впевненими і самодостатніми, самостверджуються як особистість. Їх мотивують, перш за все, такі фактори як: бажання допомогти іншим людям, можливість отримати нові знання та досвід роботи, громадянські почуття, патріотизм, знайомство з новими людьми, співчуття знедоленим, інтерес до нової сфери діяльності, робота в колективі, бажання відчувати свою необхідність та визнання в суспільстві.

Є нагода відмітити, що здобувачі освіти активно долучаються з самого початку воєнної агресії росії й до віртуального волонтерства (е-волонтерство, кіберволонтерство, онлайн-волонтерство, цифрове волонтерство), й навіть, з'явився новий термін «Інтернет-військо». Показово, що багато з тих, хто здійснює волонтерську діяльність в Інтернеті, згодом виходять у «реальне життя», реєструючись як некомерційні благодійні організації.

Ми вважаємо, що залучення здобувачів освіти до волонтерської роботи є чинником формування низки важливих компонентів особистісного розвитку, серед яких: психологічна стійкість, комунікативні навички, когнітивний розвиток, розвиток організаційних здібностей, розвиток ціннісно-мотиваційної сфери та моральне становлення особистості [1, 4].

Отже, волонтерство – це не тільки явище сучасного світу, коріння його закладені в традиціях та народних звичаях багатьох країн. Це конкретна практична діяльність великої кількості людей, які реалізують власні добродійні ідеї, наміри, плани. Вимоги нашого часу сприяють модернізації форм і методів волонтерської діяльності. Однак мотиви і функції волонтерства залишаються незмінними: бажання допомагати нужденним і активно брати участь як у громадському, так і в своєму власному житті.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ,

2021. 164 с.

2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І.Д. Зверевої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.

3. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011 р. № 42. стор. 1842. С. 435.

4. Національний альянс волонтерів. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ofisi-prezidentaprezentovali-ideyu-nacionalnogo-alyansu-v-58045> (дата звернення: 03.04.23)

Корольов А.О. (ВІКНУ)

НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖБИ ЧЕРГОВОЇ ЗМІНИ ОХОРОНИ І КОНВОЮВАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ ПРАВОПОРЯДКУ

Уведення в дію правового режиму воєнного стану, масштабність та характер бойових дій на території України, різке збільшення чисельності особового складу сил оборони – усі ці фактори призводять до закономірного збільшення кількості правопорушень вчинених військовослужбовцями, зокрема військових адміністративних та кримінальних правопорушень. Так, вищевказані делікти стають причиною утримання більшої кількості військовослужбовців на гауптвахтах Військової служби правопорядку в гарнізонах у тому чи іншому правовому статусі.

Військова служба правопорядку – це спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України. Одним із основних завдань даного утворення є виконання у передбачених законом випадках рішень про утримання військовослужбовців на гауптвахті [1].

Гауптвахта – це спеціальне приміщення, обладнане в будівлі органу управління Служби правопорядку для виконання покарання щодо військовослужбовців, засуджених до арешту, військовослужбовців, на яких накладено адміністративне стягнення у виді арешту з утриманням на гауптвахті, тримання узятих під варту та затриманих військовослужбовців, або приміщення (намет), яке може тимчасово обладнуватися на полігонах, у навчальних центрах та районах виконання Збройними Силами України завдань за призначенням [2].

Для охорони осіб, яких тримають на гауптвахтах Служби правопорядку, призначаються чергові зміни охорони і конвоювання, які відряджаються від підрозділів Служби правопорядку. Ці чергові зміни є внутрішніми нарядами підрозділів Служби правопорядку. Організація несення служби черговими змінами визначається наказами начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України та інструкціями начальника Головного управління Служби правопорядку. Чергові зміни підпорядковуються черговому органу управління Служби правопорядку в зоні відповідальності, начальникові гауптвахти Служби правопорядку та начальникові органу

управління Служби правопорядку в зоні відповідальності [3].

Серйозним викликом для організації служби черговими змінами охорони і конвоювання й виконання рішень про утримання осіб на гауптвахті є обладнання гауптвахти (КТЗ) у районах виконання Збройними Силами України завдань за призначенням. Проблемним питання на практиці стає створення належних побутових умов, що відповідають санітарним нормам та правилам. Відсутність фінансування, нестача матеріальних засобів не дозволяють організувати належні умови утримання правопорушників у польових умовах.

Однак, варто згадати певні колізії та проблеми у правовому регулюванні механізму організації та несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час охорони засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців, а також військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів, які утримуються на гауптвахтах Служби правопорядку. Відповідно до пункту 2 розділу 2 Порядку організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців (далі – Порядок), організація та несення служби черговими змінами охорони і конвоювання здійснюються відповідно до Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України (далі – Статут), Інструкції з організації вартової служби у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 24 жовтня 2016 року № 553, та Порядку [4].

На перший погляд формулювання, наведене в Порядку, здається цілком логічним, однак, за результатами аналізу деяких норм Статуту та цього Порядку, бачимо певні невідповідності та неточності. Наприклад, розглянемо обов'язки начальника чергової зміни. По-перше, Статутом визначено лише особливі обов'язки начальника чергової зміни та немає чіткої норми, яка б визначала, що основні положення щодо начальника варту застосовуються до начальника чергової зміни (ст.203-213 Статуту). Відсутність чіткої регламентації породжує багато правових питань, як-от порядок перевірки та допуск перевіряючих осіб до приміщення чергової зміни охорони і конвоювання (вартового приміщення) тощо.

По-друге, пунктом 4 розділу 2 Порядку визначено, що начальник штабу та посадова особа органу управління Служби правопорядку, відповідальна за організацію охорони, відпрацьовують відповідні інструкції начальнику чергової зміни охорони і конвоювання, помічнику начальника чергової зміни охорони і конвоювання та помічнику начальника чергової зміни охорони і конвоювання технічних засобів охорони (оператору технічних засобів охорони), які затверджує начальник органу управління Служби правопорядку. Зазначені документи відпрацьовуються відповідно до Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України [4]. Так, чіткої регламентації у підзаконному нормативному акті обов'язків начальника чергової зміни немає, інструкція носить диспозитивний характер та може створити нові колізії у правовому

регулюванні несення служби на гауптвахтах Служби правопорядку.

Отже, збільшення чисельності військовослужбовців, які утримуються на гауптвахтах Військової служби правопорядку, відсутність чіткої регламентації обов'язків особового складу чергової зміни охорони і конвоювання у законах чи відомчих наказах свідчать про певні проблеми правового регулювання та створюють потребу подальшого вивчення та аналізу даних правовідносин у розрізі правового режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 7 березня 2002 року № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (Дата звернення 10.04.2023).

2. Порядок тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців: Наказ Міністерства оборони України від 03 листопада 2020 року № 394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0038-21#Text> (Дата звернення 10.04.2023).

3. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 550-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14/conv#top> (Дата звернення 10.04.2023).

4. Порядок організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців: Наказ Міністерства оборони України 05 липня 2022 року № 178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-22#top> (Дата звернення 10.04.2023).

Крамova С.П. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЇ СЛУЖБИ ТА РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ГАРНІЗОНІ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» Військова служба правопорядку у Збройних Силах України – це спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях [1].

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України є важливим елементом системи правопорядку і військової дисципліни. Будь який суб'єкт управління відповідно до закону наділений повноваженнями і завданнями, в яких відображається мета його діяльності. Можна визначити наступні завданнями Військової служби правопорядку: запобігання вчиненню, виявлення і припинення правопорушень у Збройних Силах України; участь у забезпеченні громадського порядку, в охороні військових об'єктів, а також у забезпеченні

військової дисципліни у військових містечках, місцях дислокації та у громадських місцях; розшук осіб, що самовільно залишили місця проходження військової служби; захист майна Збройних Сил України від розкрадання та іншого роду злочинних посягань; забезпечення безпеки дорожнього руху, при перевезенні військовослужбовців, інших осіб, вантажів військовими транспортними засобами; участь у гарнізонних заходах, виконання рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті, у передбачених законом випадках та інші.

Із всього зазначеного більшу увагу хочу приділити особливості організації патрульно-постової служби та розшукової діяльності Військової служби правопорядку у гарнізоні.

Основний акцент буде спрямовано саме на організацію патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України. А саме розпочати з визначення, що являє собою патрульно-постова служба у Збройних Силах України. Патрульно-постова служба у Збройних Силах України – комплекс заходів, які виконуються підрозділами Служби правопорядку для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців (військовозобов'язаних) у місцях дислокації військових частин, у військових містечках, на вулицях і в громадських місцях [2].

Щодо основних завдань патрульно-постової служби виділяють: забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин (установ), у військових містечках, на вулицях і в громадських місцях, місцях проведення заходів за участю військовослужбовців; запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України; припинення або участь у припиненні протиправних дій цивільних осіб, направлених проти військовослужбовців; сприяння в межах своєї компетенції органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління у виконанні покладених на них відповідно до законодавства обов'язків; здійснення за окремим дорученням начальника органу управління Служби правопорядку розшуку військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини.

Також не можу не зазначити дії патрулів та посадових осіб Служби правопорядку щодо застосування заходів адміністративного примусу, а саме: перевірка документів; доставлення порушника до органу управління Служби правопорядку; адміністративне затримання; особистий огляд і огляд речей; вилучення речей і документів; застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї за потреби. Начальник патруля має право особисто застосовувати відносно осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення, заходи адміністративного примусу чи віддавати патрульним наказ на їх застосування. Віддавати наказ особовому складу патруля Служби правопорядку на застосування заходів адміністративного примусу мають право також начальник органу управління Служби правопорядку, оперативний черговий органу управління Служби правопорядку. Начальники органів управління Служби правопорядку, а також уповноважені посадові особи Служби правопорядку є

відповідальними за обґрунтованість та правильність застосування заходів адміністративного примусу [2].

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 7 березня 2002 року №3099_III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 32. Ст. 225 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>

2. Про затвердження Інструкції про організацію патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України: Наказ Міністерства Оборони України від 10 жовтня 2016 року № 515. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1429-16#Text>

Кучкуда В.Л. (ВІКНУ)

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: МЕТА, ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ

Цивільно-військове співробітництво (далі – ЦВС) – це взаємодія між цивільними та військовими структурами з метою забезпечення безпеки та захисту населення та території від можливих загроз.

Основною метою ЦВС є створення сприятливих умов для виконання покладених на збройні сили завдань за призначенням, а також недопущення перешкоджання цій діяльності з боку місцевого населення у районах постійної дислокації військових частин та підрозділів, проведення військових операцій, на шляхах переміщення військ (сил) та під час запровадження заходів правового режиму надзвичайного та воєнного стану, участі в операціях з підтримання миру і безпеки у районах відповідальності військових частин, в операційних зонах угруповань військ (сил) шляхом реалізації заходів ЦВС, спрямованих на формування позитивного іміджу збройних сил, пошук ефективних форм взаємодії з цивільним населенням, а також мінімізацію негативного впливу на місцеве населення факторів застосування військ (сил), досягнення мети військової операції.

Особливу актуальність ЦВС набуває в умовах воєнних конфліктів, терористичних загроз, природних катастроф та інших надзвичайних ситуацій, коли необхідне швидке та ефективне реагування на події та координація дій різних відомств та служб.

ЦВС є важливим елементом розвитку демократичного суспільства та забезпечення прав людини. Воно передбачає взаємодію військових та цивільних структур на рівноправних засадах, захист прав та свобод громадян, а також дотримання принципів міжнародного гуманітарного права.

Основними завданнями ЦВС є: забезпечення безпеки та захисту населення та території від можливих загроз; координація дій між цивільними та військовими структурами у випадку надзвичайних ситуацій та природних катастроф; забезпечення взаємодії між цивільними та військовими структурами у питаннях безпеки на території країни та за її межами.

ЦВС можливо класифікувати на 3 групи: попереджувальне співробітництво – робота з метою запобігання можливих загроз, яка проводиться в період миру; діяльність у разі надзвичайних ситуацій – координація дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій; діяльність у разі воєнних дій – координація дій у разі виникнення збройних конфліктів.

Методами здійснення ЦВС є: створення спільних комісій та груп для вирішення конкретних питань; регулярні навчання та тренування з метою підвищення рівня співробітництва та ефективності дій; взаємна інформаційна підтримка та обмін досвідом; створення єдиного координаційного центру для взаємодії між цивільними та військовими.

Отже, ЦВС має велику актуальність в сучасних умовах, оскільки забезпечення національної безпеки є важливим завданням кожної держави.

Цивільно-військове співробітництво є актуальним в Україні з кількох причин:

перша і найважливіша – це забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави. Військові сили не можуть ефективно діяти без підтримки населення та цивільних структур, таких як правоохоронні органи, служба порятунку, лікарні, комунальні служби та інші;

друга причина – це необхідність підвищення оборонної свідомості та готовності населення до дій у воєнний час. Це включає в себе проведення навчань та тренувань з евакуації, захисту від хімічних та біологічних загроз, надання першої допомоги та інших важливих навичок;

третья причина – це підтримка та розвиток технічного потенціалу військових сил. Залучення цивільних компаній та підприємств може значно збільшити потенціал у виробництві та розробці новітніх технологій для потреб оборони держави;

четверта причина – це гуманітарні аспекти. У разі війни або конфлікту міжнародне гуманітарне право передбачає захист населення від наслідків бойових дій. Цивільно-військове співробітництво може допомогти забезпечити належні умови для евакуації населення, медичної допомоги та інших заходів.

Коломоєць І.І. (КНУ імені Тараса Шевченка)

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВИЯВЛЕННЯ, РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПОКАРАННЯ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

На жаль, повномасштабне вторгнення 24.02.2022 року *росії* в Україну показало, що як через загальні дестабілізуючі обставини так і через клопітку роботу ворожих агентів було здійснено чимало військових злочинів. Діючі системи з дотримання правопорядку, вироблені в довоєнний час виявилися неспроможними ефективно відповідати на виклики сучасних реалій.

Саме тому, вбачаю необхідним покращити механізми виявлення, розслідування та покарання злочинів вчинених під час воєнних дій. Для цього хочу запропонувати декілька шляхів для покращення механізмів виявлення та

покарання злочинів вчинених під час воєнного стану на території України.

Покращення системи звітування та документування. Необхідно розробити єдину систему звітування, яка б дозволяла військовим та цивільним службовцям документувати всі факти порушень прав людини, злочинів, військових злочинів та військових злочинів проти миру. Важливим елементом такої системи є можливість анонімного звернення до компетентних органів.

Підвищення рівня професійної підготовки слідчих та суддів, які займаються розслідування військових справ. Важливо, щоб судова система була здатною своєчасно виявляти та якісно розслідувати обставини військових злочинів та здійснювала об'єктивне, незалежне, справедливе та ефективне правосуддя.

Залучення міжнародних експертів до процесу розслідування військових злочинів. Залучення міжнародних експертів у сферах прав людини та міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) повинно гарантувати *незалежність* та *об'єктивність* процесу розслідування військових злочинів.

Активізація інформаційно-правових заходів та механізмів їх впливу на правову свідомість населення про важливість неухильного дотримання МГП. Важливо, щоб громадськість була правосвідомою, мала мотиваційну спроможність залучатися до процесу виявлення (припинення) військових злочинів.

Гарантована охорона прав та інтересів жертв військових злочинів. Крім виявлення, розслідування й покарання військових злочинів необхідно забезпечити жертвам війни ефективний доступ до безоплатної правової допомоги та необхідних матеріальних засобів для відновлення їх прав та інтересів.

Висновок: Ці заходи можуть зробити систему виявлення та покарання військових злочинів більш досконалою, що забезпечить ефективний захист прав та свобод учасників воєнних дій та цивільного населення.

*доктор філософії Кудря О.Г. (ВІКНУ)
доктор філософії Роллер В.М. (ВІКНУ)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОННИМИ РЕСУРСАМИ

Аналізуючи сферу управління оборонними ресурсами можна зробити висновок, що станом на сьогоднішній день, хоча й існує певна нормативно - правова база, яка регулює питання здійснення управління та планування оборонних ресурсів у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, проте, спостерігається недосконалість понятійного апарату у цій сфері. Термінологічний апарат у даній сфері практично сформовано. Але, необхідно зазначити, що поняття закріплені у різних нормативно-правових актах переважно відомчого рівня. Крім цього, деякі терміни зустрічаються у двох та більше нормативно-правових актах, а деякі ще й відрізняються між собою, створюючи певну колізію.

Так, Доктриною з організації планування оборонних ресурсів у Збройних Силах України (далі – перша Доктрина) та Доктриною «Управління оборонними ресурсами» (далі – друга Доктрина) надаються різні визначення поняттю «оборонні ресурси». Перша Доктрина визначає, що це саме сукупність матеріальних, фінансових, людських та інших ресурсів, що використовуються для потреб оборони. Друга Доктрина визначає, що оборонні ресурси - це фінансові, матеріальні та людські ресурси, спрямовані державою на розвиток та утримання сил оборони. Тобто друга Доктрина зупиняється на обмеженому переліку оборонних ресурсів, а саме: матеріальні, фінансові, людські.

Крім того, проект Закону України №8387 «Про внесення змін до Закону України «Про оборону України» щодо удосконалення процедур управління оборонними ресурсами» надає більш широкий перелік складових оборонних ресурсів – це сукупність матеріальних, фінансових, людських, інтелектуальних ресурсів та радіочастотного спектру (радіочастотного ресурсу), що використовуються для потреб оборони. Також, даний проект Закону надає визначення кожному виду оборонних ресурсів. Проте, не розкриваючи, що саме розуміється під поняттям радіочастотного спектру (радіочастотного ресурсу).

У попередньо досліджених матеріалах та проаналізованому досвіді зарубіжних країн не зустрічається винесення радіочастотного спектру як окремого елемента. Винесення радіочастотного ресурсу до окремого виду оборонних ресурсів вимагає проведення детального дослідження, адже вбачаються, що таке закріплення даної категорії як оборонного ресурсу притаманне лише українському законодавству.

Здійснивши аналіз даного проекту закону можна дійти висновку, що термінологічний апарат, який ним запропоновано не повною мірою відображає сутність понять оборонні ресурси, управління оборонними ресурсами, програмно-проектний менеджмент, тому, на нашу думку, проект закону потребує суттєвого доопрацювання.

За результатами аналізу тексту законів України встановлено, що в них не закріплено поняття «управління оборонними ресурсами» та відсутня будь-яка згадка стосовно наявної в державі «системи планування та управління оборонними ресурсами». Оцінюючи важливість даної сфери діяльності, особливо в умовах війни, вбачаємо за необхідне, закріпити термінологічний апарат у відповідному наказі Міністерства оборони України.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕКЛАРУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПУ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ

В умовах правового режиму воєнного стану в Україні почали діяти деякі особливості правового регулювання подання декларацій військовослужбовцями відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». Закон України «Про запобігання корупції», схвалений Верховною Радою України 14 жовтня 2014 р. (далі – Закон), містить вичерпний перелік осіб, що визначає суб'єктів, на яких поширюється його дія. Такий перелік дозволяє окреслити не лише тих, хто може бути притягнутий до відповідальності за відповідні порушення, а й осіб, які зобов'язані виконувати встановлені законодавством антикорупційні обмеження та обов'язки. Однак окремі положення зазначеного Закону не відповідають деяким конституційним принципам, зокрема принципу правової визначеності.

Так, ст. 45 Закону визначено коло осіб, які зобов'язані подавати декларацію та відповідно до пп. г п. 1. ч.1. ст.3 Закону України «Про запобігання корупції» до таких осіб відносяться й військові посадові особи Збройних Сил України.

Відповідно до ч.5 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» обов'язок подання декларацій не розповсюджується на військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом, осіб офіцерського складу, окрім військовослужбовців, які проходять військову службу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки.

Винятки, зазначені у Законі, не поширюються на військовослужбовців, які проходять військову службу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки.

Також абзацом 2 частини 5 статті 45 Закону визначено вичерпний перелік обставин (виконання завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередня участь у веденні воєнних (бойових) дій тощо), за яких зазначені категорії військовослужбовців подають щорічну декларацію протягом 90 календарних днів з дня закінчення проходження військової служби.

Водночас Законом визначене коло осіб військовослужбовців, які зобов'язані подавати декларації:

1. Військові посадові особи, чії посади пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарчих функцій або уповноважені на виконання цих функцій. Серед таких осіб завідувачі складів,

ревізори та контролери, командири бригади, начальники прикордонних загонів.

2. Особи, які мають військове звання «майор», «капітан 3 рангу» та вище.

3. Військові посадові особи, які проходять службу у військовому комісаріаті незалежно від звання.

Зокрема дискусійним є питання щодо визначення періоду подачі декларації для військовослужбовців, яким було присвоєно військове звання «майор» до 1 квітня поточного року. Аналізуючи нормативно-правові акти та судову практику ми дійшли висновку, що такі військовослужбовці зобов'язані подавати декларації за рік у якому було присвоєно військове звання «майор», не зважаючи на той факт, чи було воно присвоєно до 1 квітня поточного року чи після.

Подібний підхід враховує правові позиції Конституційного Суду України, у рішеннях якого неодноразово наголошувалося, що визначальними елементами верховенства права є принцип правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає подвійного трактування у правозастосовній практиці.

Таким чином, держава має звернути увагу на вдосконалення зазначеного Закону, щоб зробити його зрозумілим; вона також зобов'язана поважати і застосовувати передбачливо та добросовісно закони, яким вона надала чинності. Передбачливість серед іншого означає, що закон має бути виписаний з достатньою точністю, щоб дозволити особі регулювати свою поведінку. Правова визначеність вимагає, щоб юридичні норми були чіткими та точними і спрямованими на забезпечення передбачуваності ситуації та праввідносин. Зворотна дія також суперечить принципу правової визначеності, оскільки суб'єкти права повинні знати наслідки своєї поведінки.

канд.юрид.наук, с.н.с. Пасіка С.П. (ВІКНУ)

Скиба О.С. (ВІКНУ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЗОВНОЇ РОБОТИ У ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Організація та здійснення позовної роботи у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (далі – ВВП ЗВО) є одним із основних елементів забезпечення їх повсякденної життєдіяльності.

Згідно з вимогами статей 58, 59 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України командир (начальник) є єдиначальником і особисто відповідає перед державою за бойову і мобілізаційну готовність ввіреної йому військової частини (установи, навчального закладу). Він серед іншого, зобов'язаний вживати заходів щодо відшкодування збитків, заподіяних військовій частині (установі, навчальному закладу), для чого діяти у відповідності із законом, в тому числі представляти інтереси держави у разі необхідності в судах.

Відповідно до абзацу 4 статі 100 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України помічник командира з правової роботи зобов'язаний здійснювати

правове забезпечення господарської діяльності бригади, брати участь у підготовці, укладенні та здійсненні контролю за виконанням господарських договорів, організувати претензійну роботу, готувати позови та скарги до суду.

Порядок організації позовної роботи у ВВП ЗВО визначає Інструкція з організації претензійної та позовної роботи, самопредставництва, представництва інтересів Міністерства оборони України та Збройних Сил України у судах та інших державних органах, виконання судових рішень, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 30.12.2016 року № 744 (далі - Інструкція).

Зокрема, Інструкція визначає, що для організації вирішення в судовому порядку спірних правовідносин, забезпечення належного самопредставництва, представництва інтересів Міноборони та Збройних Сил України під час розгляду справ судами, недопущення заподіяння збитків та майнових втрат державі відповідними юридичними службами за участю фінансової (фінансово-економічної) служби та відповідальних підрозділів проводиться позовна робота.

У разі відсутності у ВВП ЗВО юридичної служби позовна робота здійснюється посадовою (службовою) особою, визначеною відповідним письмовим наказом начальника ВВП ЗВО.

Начальник ВВП ЗВО у всіх випадках порушення інтересів підпорядкованого підрозділу зобов'язаний організувати роботу щодо підготовки та подання позовів до суду.

Одним із основних елементів позовної роботи у ВВП ЗВО є підготовка та написання позовної заяви, яка повинна відповідати вимогам відповідного процесуального законодавства України.

Підготовка позовів здійснюється відповідною юридичною службою. Необхідні для пред'явлення позову матеріали готує та надає відповідальний підрозділ згідно визначених обов'язків та покладених на нього завдань.

До позовної роботи належать:

- підготовка, збір, одержання, опрацювання та складання документів, інформації, довідок, розрахунків, інших матеріалів, необхідних для пред'явлення і розгляду позовів;
- підготовка позовів, зустрічних позовних заяв, заяв, адміністративних позовів;
- підготовка відповідей (заперечень, відзивів, пояснень) на позови та апеляційних (касаційних) скарг на рішення, ухвали, постанови судів загальної юрисдикції, заяв про перегляд судових рішень Верховним Судом чи у зв'язку з нововиявленими обставинами;
- захист інтересів ВВП ЗВО під час розгляду спорів у судах загальної юрисдикції;
- здійснення організаційно-технічних заходів (реєстрація, облік, опрацювання, зберігання та відправка позовних матеріалів);
- забезпечення контролю за рухом справ у судах;
- облік та зберігання позовних матеріалів;
- розгляд, аналіз та узагальнення результатів позовної роботи та подання

встановленої звітності з позовної роботи;

- підготовка висновків та пропозицій щодо поліпшення позовної роботи.

Таким чином, позовна робота у ВВП ЗВО повинна сприяти реалізації державної правової політики з питань національної безпеки України при вирішенні справ у воєнній сфері України, правильному застосуванню законодавства, захисту і відновленню порушених майнових прав та законних інтересів в діяльності ВВП ЗВО.

Оганесян А. К. (ВІКНУ)

ПІДРОЗДІЛИ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ

Перш за все слід зазначити що, відповідно до Закону України «Про Військову службу правопорядку», Військова служба правопорядку у Збройних Силах України – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України. Та найбільш невивченою та непопулярною є саме діяльність підрозділів спеціального призначення, на які покладаються такі завдання: антитерористичні операції на військових об'єктах, охорона вищого керівництва Збройних Сил України, Президента України та іноземних військових делегацій, боротьба з диверсійно-розвідувальними групами противника.

Для порівняння та відокремлення підрозділів спеціального призначення Військової служби правопорядку від підрозділів Сил спеціальних операцій слід зазначити що, згідно Закону України «Про Збройні Сили України», Сили спеціальних операцій можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом (піратством), заходів щодо захисту життя, здоров'я громадян (об'єктів (майна) державної власності), забезпечення їх безпеки та повернення, посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в (морській) економічній зоні і континентального шельфу та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи у будь-якому місці, що знаходиться поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, надання військової допомоги іншим державам тощо.

З огляду на різницю у покладених завданнях я хочу зазначити, що питання організаційно-правової діяльності підрозділів спеціального призначення ВСП потребує більш детального вивчення саме через специфіку їх діяльності.

На мою думку покращення та спеціалізація організаційно-правових аспектів діяльності підрозділів спеціального призначення Військової служби правопорядку в на час є досить актуальною, оскільки в умовах правового режиму воєнного стану на Військову службу правопорядку покладені додаткові завдання, передбачені Законом України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України».

В той самий час дуже важливим вважаю той факт, що протягом 2022 року

було проведено ряд організаційно-правових змін, що мало вплив також на підрозділи спеціального призначення Військової служби правопорядку та покладені на них завдання.

Таким чином ми можемо бачити негайну потребу деталізувати функції та завдання, покладені на підрозділи спеціального призначення Військової служби правопорядку, а також покращувати організацію діяльності підрозділів спеціального призначення Військової служби правопорядку для виконання ними завдань за призначенням.

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III 27.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>.

2. Сили Спеціальних Операцій. URL: <https://www.ukrmilitary.com/p/specially-forces-operations.html>

д-р юрид.наук, с.н.с. Олійник О.В. (ВСП «КТЕФК ДТЕУ»)

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ ВСП «КТЕФК ДТЕУ»

На сьогодні українська освіта потребує надзвичайно швидкого реагування на виклики часу, насамперед формування правової культури студентської молоді на шляху до європейських стандартів. Тому підвищення якості освіти та формування переваг конкурентоспроможності студента фахової передвищої освіти на міжнародному ринку праці є вкрай актуальним.

Україна – це Європа. Формування демократичних цінностей молоді, розвитку соціальної, правової держави потребує ґрунтового підходу до формування правової культури в умовах воєнного стану, а також новітніх інноваційних підходів до освітнього процесу.

Правова культура молоді, на наш погляд – є однією з ключових компетенцій, необхідних молодій людині для побудови якісної освітньої траєкторії та успішного професіогенезу.

Слід зазначити, що правова культура української студентської молоді є її запорукою формування правової свідомості, забезпечення режиму законності та правопорядку, дії конституційного принципу верховенства права, актуальність чого зростатиме у повоєнній Україні.

Повномасштабне вторгнення ворожих військ на територію України висвітлило й загостило низку проблем, що мають бути вирішені як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі: маємо на увазі забезпечення ідеологічної складової національної безпеки в освітньому середовищі, адже формування мотивації не лише правомірної, а й патріотичної поведінки громадян має надзвичайно важливе значення для здобуття перемоги [1, с. 224].

Безперечно, найбільш прийнятним середовищем для ефективного формування правової культури є середовище закладів вищої та фахової передвищої освіти, де головну увагу потрібно зосередити на формуванні у

кожного здобувача позитивно-правових знань і психологічних механізмів поваги до права як цінності та складової культурного надбання українського народу в структурі правосвідомості; створення умов для підвищення рівня правової культури населення; активної і свідомої участі громадян у державотворенні та правотворенні й насичення змістовного компоненту освіти відповідними цінностями [2].

Успішне вирішення цих завдань залежить від багатьох чинників, але здебільшого від рівня організації правової освіти і патріотичного виховання, що базується на розробці змісту, форм та методів, які відповідають сучасним вимогам та сприяють формуванню його правової компетентності. У даному контексті серед засобів формування правової культури варто виокремити: розробку змісту правової освіти, який включає систему знань, систематичне та послідовне формування пізнавального інтересу та потреби в оволодінні національною культурою.

Правова освіта, просвіта й культура населення має значний виховний вплив, що проявляється у формуванні високого рівня патріотичної свідомості, попередженні та подоланні різного роду деформацій в цій сфері [3].

Варто зазначити, що одним з основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні є підвищення її якості з метою забезпечення економічного зростання країни, сталого демократичного розвитку суспільства та розв'язання соціальних проблем. Це можливо, перейшовши від процесної до результатної, компетентнісної парадигми освіти.

Молодим людям варто більшої уваги приділяти правовій підготовці, зокрема щодо соціального самовизначення. Вимоги сучасного ринку праці та конкурентного середовища вимагають не лише високої професійної підготовки, але й сформованих соціально-правових знань, що є необхідною орієнтаційною основою у прогнозуванні особистого та кар'єрного зростання. Тому потрібно підтримувати інноваційні підходи до підвищення інтересу молоді до їх засвоєння адже інновації – це цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи та викликають перехід системи з одного стану до іншого

Інноваційні освітні методики, які наприклад, використовуються у нашому закладі освіти (ВСП «КТЕФК ДТЕУ»), включають в себе використання інтерактивних технологій навчання, кейсів, проектної діяльності, ігрових технологій, дистанційного навчання на фахових спеціалізованих спецкурсах запропонованих роботодавцями та інше. Поряд з цим, важливими є зустрічі з фахівцями-практиками, які діляться своїм досвідом зі здобувачами освіти. Такі зустрічі та лекції корисні для формування реалістичного уявлення щодо перспектив кар'єрного зростання та мотивують здобувачів освіти до поглиблення знань, особистісного розвитку й розвитку правової культури та правових компетенцій.

Отже, у зв'язку зі складною соціально-політичною ситуацією в країні, формування правової культури студентської молоді є особливо актуальним завданням. Сучасні здобувачі освіти мають бути освіченими у питаннях права та

правотворення. Відповідно важливим завданням кожного закладу освіти є зміцнення та розвиток цих здобутків всіма засобами нормативного, фінансового та організаційного характеру.

Список використаних джерел:

1. Політологічний енциклопедичний словник / уряд.: В.П. Горбатенко ; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. 2-ге вид., доопрац. і переробл. Київ : Генеза, 2004. 763 с.

2. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2021.pdf> (дата звернення 10.04.23).

3. Правова культура: загальна характеристика і ознаки. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9777/> (дата звернення 11.04.23).

Павлов А.І. (ВІКНУ)

УЧАСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ВСП У ВИЯВЛЕННІ ПРИЧИН, ПЕРЕДУМОВ І ОБСТАВИН КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Попри заходи держав та правоохоронних органів, кримінальні правопорушення продовжують залишатись однією з найбільших загроз миру та безпеки громадян. Для ефективного запобігання та припинення злочинності необхідно аналізувати причини, передумови та обставини їх вчинення. У цьому контексті, участь підрозділів ВСП у виявленні цих факторів може стати ключовою складовою успішної протидії кримінальним правопорушенням та забезпечення міжнародного правопорядку. Однак, питання ефективності цієї участі та необхідності покращення підходів до виявлення причин злочинності залишається актуальним. Тому, постановка проблеми полягає в тому, яким чином можна покращити участь підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов та обставин кримінальних правопорушень з метою ефективного запобігання злочинності та забезпечення міжнародного правопорядку.

Метою даного дослідження є вивчення та аналіз участі підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов та обставин кримінальних правопорушень з метою покращення ефективності запобігання злочинності та забезпечення міжнародного правопорядку.

Участь підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов та обставин кримінальних правопорушень має велике значення для забезпечення міжнародного правопорядку та безпеки громадян. Це стосується не лише розслідування кримінальних справ та виявлення злочинців, але й запобігання вчиненню правопорушень шляхом виявлення та аналізу причин, передумов та обставин, що призводять до кримінальних дій [4].

Однак, ефективність участі підрозділів ВСП у виявленні факторів злочинності часто залишається недостатньою. Це пов'язано з різноманітністю причин та передумов кримінальних правопорушень, що вимагає застосування різноманітних методів та підходів до їх виявлення та аналізу. Не менш важливим є виявлення та усунення перешкод, що заважають ефективній участі підрозділів

ВСП у запобіганні та припиненні злочинності [2].

Багато дослідників займалися темою участі підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов та обставин кримінальних правопорушень. Серед них К.А. Краснодуб, Ю.М. Рудь, В.М. Єрмак, М.Л. Луговий та інші. Усі ці дослідження зосереджені на вивченні причин кримінальної активності, роботі підрозділів ВСП у виявленні цих причин та їх взаємодії з іншими структурами правоохоронної системи для запобігання та припинення правопорушень.

Для досягнення мети дослідження необхідно визначити найбільш ефективні методи та підходи до виявлення причин кримінальних правопорушень. Одним з таких підходів може бути аналіз статистичних даних про кримінальну ситуацію, що дозволить виявити закономірності та тенденції щодо вчинення правопорушень. Також важливим є проведення різноманітних соціологічних досліджень, які дозволять виявити фактори, що спонукають людей до вчинення злочинних дій.

Однак, не менш важливим є виявлення та усунення перешкод, що заважають ефективній участі підрозділів ВСП у запобіганні та припиненні злочинності. Зокрема, до таких перешкод можуть належати недостатня фінансова та технічна підтримка, відсутність необхідної кваліфікації та навичок серед працівників підрозділів ВСП, а також корупція та політичні впливи на роботу правоохоронних органів. Для усунення таких перешкод необхідно вживати заходів з підвищення кваліфікації та навчання працівників підрозділів ВСП, забезпечення їх необхідними матеріальними та технічними ресурсами, а також боротьби з корупцією та політичним впливом на правоохоронні органи [3].

Таким чином, участь підрозділів ВСП у виявленні причин, передумов та обставин кримінальних правопорушень є важливим елементом забезпечення міжнародного правопорядку та безпеки громадян. Для досягнення мети дослідження необхідно вживати комплексних заходів щодо виявлення та аналізу факторів злочинності та усунення перешкод, що заважають ефективній роботі підрозділів ВСП у запобіганні та припиненні правопорушень

Список використаних джерел:

1. Краснодуб К.А. Правоохоронна діяльність та боротьба зі злочинністю. Київ: Знання України, 2008. 368 с.
2. Рудь Ю.М. Організація роботи правоохоронних органів у сучасних умовах. Київ: Право, 2010. 240 с.
3. Єрмак В.М. Безпека громадян та боротьба зі злочинністю: взаємозв'язок та взаємодія. Київ: КНЕУ, 2009. 252 с.
4. Луговий М.Л. Організаційні та правові основи діяльності правоохоронних органів. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 296 с.

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗОНІ ВЕДЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ

Важливість мінімізації шкоди цивільним особам є основним із завдань підрозділів цивільно-військового співробітництва. Нехтування даним завданням в майбутньому приводить до перешкоджання виконання бойових завдань наших військ з боку мирного населення. Адже саме ігнорування безпеки та інтересів законослухняних громадян негативно налаштовує їх проти діяльності Збройних сил України та в окремих випадках надає їм мотивацію до вступу в незаконні збройні формування, які в подальшому воюють проти державних структур України.

Міжнародне гуманітарне право надає чітке розуміння військовому командуванню їх юридичної відповідальності та серйозності зобов'язань при взаємодії з невійськовими особами у зоні проведення воєнних операцій.

Під час дослідження питання по захисту цивільного населення варто акцентувати увагу на виділенні окремих груп, таких як: діти, жінки та інші, так як саме вони потребують особливої уваги та посиленого захисту під час ведення воєнних дій.

Виходячи зі змісту Преамбули Декларації про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 р., необхідність міжнародного захисту прав жінок зумовлена стражданнями жінок та дітей, що належать до цивільного населення, які у період надзвичайних ситуацій та збройних конфліктів занадто часто стають жертвами нелюдських актів та відчувають тяжкі страждання [1]. Застосування морального та фізичного впливу на жіночу частину суспільства та дітей найбільш деструктивно позначається на ставленні цивільного населення щодо військових, насамперед, якщо такі ситуації отримують розголошення. Тому особовий склад груп цивільно-військового співробітництва в обов'язковому порядку повинен вміти та знати як діяти за таких обставин, коли необхідно *надати першу допомогу потерпілим*, що прописано в стандартизованому алгоритмі дій відповідно до рекомендацій ООН.

Діти як особи, що знаходяться на етапі формування психіки та життєвих орієнтирів є найбільш піддатливою категорією населення для яких потрібний своєрідний нагляд, більш того експлуатація дітей та перетворення їх у комбатантів є загальнопоширеною проблемою. Саме тому підрозділам цивільно-військового співробітництва варто вживати запобіжних заходів, щодо уникнення вищезазначених проблемних питань заздалегідь.

Підсумовуючи, можна зазначити, що для полегшення виконання бойових завдань наших підрозділів та успішного досягнення поставленої мети підрозділам цивільно-військового співробітництва необхідно надавати більшої вагомості в питаннях захисту цивільного населення.

Список використаних джерел:

1. Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів: Декларація від 14.12.1974 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_317

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України гостро постало питання правового регулювання поведження із військовополоненими. У зв'язку з цим було прийнято низку нормативно-правових актів, таких як:

- Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164.

- Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених».

- Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 257 «Про утворення Координаційного штабу з питань поведження з військовополоненими».

- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 721 «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поведження з військовополоненими в особливий період».

Базою для цих нормативно-правових актів стала Женевська конвенція (III) про поведження з військовополоненими. Однак впродовж війни виникають проблемні питання з приводу застосування таких нормативно-правових актів, їх порушення та відповідність Женевській конвенції.

У ст.2 Женевської конвенції (III) зазначено, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них [1].

Саме тому присвоєння статусу військовополонених та створення нормативно-правового регулювання поведження з такими з'явилося в нашій країні тільки після 24 лютого 2022 року. Оскільки з 2014 до 2022 року збройний конфлікт на території нашої держави не був визнаний як міжнародний.

У зв'язку з цим постає низка проблемних питань. Такі як допит військовополонених. Згідно ст. 17 Женевської конвенції (III) Кожний військовополонений під час допиту зобов'язаний повідомити лише своє прізвище, ім'я та військове звання, дату народження та армійський, полковий, особовий чи серійний номер або, якщо цього немає, іншу рівноцінну інформацію [1].

Натомість ми можемо спостерігати безліч відеороликів, які перебувають в інтернеті, у вільному доступі, де є явні порушення вимог цієї статті.

Проблемне питання, щодо утримання військовополонених в таборах, а саме, їх умови, маркування та охорона. Беручи до уваги охорону таких таборів, згідно Женевської конвенції цей обов'язок покладається на військову поліцію, якої в нашій країні поки немає. Виходячи з цього, на мою думку, саме зараз повинно проходити реформування Військової служби правопорядку Збройних сил України та багато іншого.

Таким чином, можна зробити висновок, що правове регулювання поведінки з військовополоненими, навченості військовослужбовців застосування нормативно-правових актів, що регулюють правила поведінки з такими, на даний час, потребує вдосконалення. Також ми повинні розуміти, що такі порушення можуть бути застосовані світовою спільнотою проти нас.

Список використаних джерел:

1. Женевська конвенція (III) про поведінку з військовополоненими від 08.02.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153/ed20060208#Text (дата звернення: 07.04.2023).

д-р юрид.наук, проф. Петков С.В. (ВІКНУ)

НОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕРМІНОЛОГІЧНУ ВІДПОВІДНІСТЬ ЗМІСТОВНОМУ НАВАНТАЖЕННЮ

Адміністративні норми, з одного боку, містяться в джерелах адміністративного права, а з другого, адміністративні норми витікають із приписів джерел адміністративного права. Під нормою адміністративного права розуміють зовнішню форму вираження його принципів. Зазначені та інші особливості відокремлюють адміністративні норми від норм інших галузей права, надають їм державно-владного характеру. Адміністративно-правова норма втілює класичну композицію нормативного матеріалу і розкриває загальні правила поведінки, органічні взаємозв'язки, взаємозумовленість нормативних приписів, їх державно-владний характер, регулятивну чи охоронну природу за схемою: а) умови дії норми; б) правила поведінки; в) наслідки недодержання правил поведінки. «Якщо – то – інше». Разом із тим у нормах-приписах (тобто у нормах, викладених у нормативних актах) не завжди можна виявити всі три елементи правової норми. Ці складові у своєму логічному поєднанні утворюють структуру правової норми, яка складається з трьох елементів:

1) гіпотези – вказує на фактичні умови, за яких треба керуватися даною нормою;

2) диспозиції – встановлює правило поведінки у вигляді приписів, заборон чи дозволів;

3) санкції – визначає зміст державного реагування на порушення тих чи інших правил поведінки, передбачених правовою нормою.

Адміністративні норми головно мають вигляд наказів, вказівок, інструкцій, рішень, алгоритмів дій, типових наказів. Адміністративно-правові норми містяться в різних за юридичною силою суб'єктами видання цільовою спрямованістю нормативних актах. Адміністративні норми мають особливі ознаки, до яких можна віднести такі:

1) у них закріплюються владні (керівні) відносини управління, державного контролю і нагляду;

2) метод впливу на суспільні відносини є державно-владним,

імперативним. Імперативність виявляється у кількох варіантах: а) установлення певного порядку дій; б) заборона певних дій; в) надання вибору одного з варіантів належної поведінки; г) надання можливості діяти на власний розсуд у межах припису правової норми;

3) адміністративно-правові норми передбачають власні засоби захисту, тоді як норми інших галузей права (трудового, земельного, водного, лісового, природоохоронного тощо) захищені нормами адміністративного права;

4) адміністративно-правові норми у багатьох випадках є регуляторами інших суспільних відносин – фінансових, земельних, трудових (порядок встановлення зборів і податків, забезпечення охорони праці, службові розслідування, організаційні питання охорони навколишнього середовища тощо);

5) адміністративно-правові норми часто встановлюються (приймаються) безпосередньо у процесі здійснення виконавчо-розпорядчих функцій суб'єктами владних повноважень у результаті певного вирішення питання, наприклад, прийняття органом місцевого самоврядування рішення щодо рятування громадян, майна та подолання наслідків стихійного лиха (землетрусу, повені, пожежі тощо). Однак не слід вважати, що в такому разі на практиці має місце правотворчість. Не варто плутати право як науку і правотворчість як діяльність законодавчого органу влади – Верховної Ради України.

Севост'яненко Д.О. (ВІКНУ)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Досліджуючи питання інституту правового регулювання військово-технічного співробітництва України ми звернули увагу на положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), яке, на нашу думку, необхідно дещо актуалізувати зважаючи на умови спричинені повномасштабним вторгненням в Україну.

Так, у підпункті 4 пункту 4 Положення про Державну службу експортного контролю України, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 159 зазначено, що Державна служба експортного контролю України (далі – ДСЕК) видає висновки на право проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо здійснення експорту товарів, та здійснює контроль за поданням суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів звітів про результати проведення переговорів [1].

Водночас санкція статті 212-4 КУпАП встановлює межі юридичної відповідальності, зокрема, за проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно здійснення експорту товарів військового призначення, а також товарів подвійного використання, на поставки яких до відповідної іноземної держави встановлено часткове ембарго, без отримання відповідного позитивного висновку ДСЕК, а саме накладення

штрафу на громадян від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (тобто від 255 до 340 грн) і на посадових осіб – від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (тобто від 340 до 850 грн) [2].

Зауважимо, що, на нашу думку, розмір такого адміністративного стягнення не відповідає рівню суспільної шкоди, що може спричинити діяння передбачене досліджуваною диспозицією частини першої статті 212-4 КУпАП, адже лише тільки факт переговорів щодо укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно експорту товарів військового призначення та подвійного використання, на поставки яких до відповідної іноземної держави встановлено часткове ембарго, може призвести до суттєвого погіршення міжнародного іміджу нашої держави та спричинити негативну реакцію урядів держав-партнерів у сфері військово-технічного співробітництва.

Зважаючи на викладене, вважаємо, що розмір адміністративного стягнення передбаченого санкцією означеної норми КУпАП слід суттєво збільшити до рівня, що на думку законодавця, відповідатиме рівню суспільної шкідливості діяння.

До речі, як аргумент на користь пропонованої зміни до КУпАП, можемо згадати 1996 рік, коли у газеті The Washington Times, було опубліковано серію статей присвячених таємним контактам України з Державою Лівія (тодішня назва – Велика Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамахірія) у військово-технічній сфері [3].

Тоді українська сторона спростувала усі звинувачення і Уряд США нібито погодився з аргументами нашої держави, проте серія публікацій не залишилась непоміченою для американських законодавців, і вже у вересні 1996 року Конгрес США прийняв поправку, яка могла пов'язати допомогу Україні з таємним співробітництвом офіційних Києва та Тріполі. Відповідно до цієї поправки, у разі отримання беззаперечних доказів такого співробітництва голова американської держави був зобов'язаний ініціювати перед Конгресом питання про припинення економічної допомоги Україні [4, с.159].

Список використаних джерел:

1. Положення про Державну службу експортного контролю України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 159: станом на 03 червн. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.04.2022).

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X: станом на 20 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 07.04.2022).

3. Веб-сторінка веб-сайту архіву публікацій газети The Washington Times. URL: https://washingtontimes.newsbank.com/search?date_from=1996&date_to=1996&text=Ukraine+Libya&content_added=&pub%5B%5D=WSTB (дата звернення: 07.04.2022).

4. Бадрак В.В., Згурець С.Г., Максимов С.В. Культ: оружейный бизнес по-украински. Київ : Дифенс Експрес Груп, 2004. 306 с.

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ РОЗСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на Україну початим 24.02.2022 року кількість вчинених військових злочинів значно збільшилась, а уповноважені їх розслідувати органи демонструють, що вони недостатньо компетентні для досконалої реалізації такого механізму у розумні строки, що гарантовано військовослужбовцям Конституцією. Тому військове право потребує нагальних змін [1].

Відповідно до підходів і принципів країн-членів Північноатлантичного договору, у галузі військового права обов'язок здійснювати розслідування покладається на військову поліцію та військову прокуратуру, розгляд справ військовослужбовців – компетентність військових судів, а захист прав військових – функції військової адвокатури.

Функції вищенаведених органів в Україні виконують цивільні посадові особи Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері, Державного бюро розслідувань та цивільних судів, які не проходять спеціальну фахову підготовку для розслідування чи розгляду військових справ, а проходження ними військової служби не обов'язкове для реалізації таких повноважень. Отже, цивільні прокурори, слідчі та судді не мають уявлення про механізм і роботу Збройних Сил у мирний час, а тим паче під час бойових дій і не можуть врахувати особливості прийнятих рішень та аспекти у бойовій обстановці, прикладом чого є справа генерал-майора Назарова, колишнього начальника штабу Антитерористичної операції звинуваченого у катастрофі Іл-76. 27 березня 2017 року Павлоградський міськрайонний суд визнав його винним в «недбалому ставленні до служби, скоєному в бойовій обстановці, що призвело до тяжких наслідків» і засуджено до 7 років ув'язнення [2]. Генералу довелося пройти всі інстанції, щоб 21 травня 2021 року Касаційний кримінальний суд Верховного суду України виправдав його у зв'язку з відсутністю в його діях кримінального злочину, що ставить під сумнів компетентність вищезазначених органів нижчих інстанцій брати участь у розслідуванні та розгляді справ про військові злочини [3].

Важливим елементом у розслідуванні та розгляді справ про військові злочини є розуміння ризиків та особливостей обстановки, які були на момент віддання певних наказів та прийняття рішень. Варто враховувати, що бій – це зіткнення двох сторін, у якому долі секунди можуть відігравати вирішальну роль. Як зазначив у інтерв'ю судово-юридичній газеті заступник начальника Центрального науково-дослідницького інституту ЗСУ полковник Шидлюх: «судді мають розбиратися у певних воєнних аспектах. Питання, пов'язані з діяльністю військових під час бою і рішеннями, що приймають командири, насправді дуже складні» [4]. Наслідком нехтування цивільними прокурорами та суддями таких факторів є прояв неповаги до принципів Кодексу поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки, ратифікованого Верховною

Радою України від 01.01.1995 року, додержання яких Україна, як демократична країна, гарантує на міжнародному рівні [5]. У ст. 33 кодексу зазначено, що кожна держава-учасниця передбачатиме належні правові та адміністративні процедури для захисту прав особового складу всіх її сил, недотримання чого викликає у військовослужбовців відчуття правової незахищеності, що збільшує ймовірність випадків непокори, невиконання наказу, обов'язків чи відмови проходження військової служби.

З вищезазначеного виникає необхідність у створенні нових спеціалізованих інституцій, курсів кваліфікації та підготовки фахівців і майбутніх слідчих у військовій сфері для того, щоб сформувати чіткий і ефективний механізм розслідування військових злочинів та інших правопорушень, які вчиняються військовослужбовцями. В перспективі розвиток культури слідства передбачає утворення галузі військового права як окрему.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Обвинувальний вирок Павлоградського міськрайонного суду від 27.03.2017 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65701795>
3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду України від 21.05.2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97077743>
4. Судочинство у справах щодо військових: в ЗСУ назвали проблеми. *Судово-юридична газета*. 10.09.2018. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/125029-sudochinstvo-u-spravakh-schodoviyskovikh-v-zsu-nazvali-problemi>
5. Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки від 03.12.1994 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_116#Text

Сташук І.О. (ВІКНУ)

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Юридична відповідальність є важливим засобом забезпечення законності і правопорядку в країні, належної реалізації чинного законодавства. Метою юридичної відповідальності є стимулювання правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин, формування у населення поваги до закону і права є істотним фактором побудови правової держави в Україні.

Юридичну відповідальність військовослужбовців можна визначити як форму державного примусу до виконання законодавчо встановлених норм поведінки щодо порядку несення та проходження військової служби у Збройних Силах України. Юридична відповідальність полягає у застосуванні до правопорушників передбачених законодавством санкцій, що забезпечуються у примусовому порядку державою.

Україна має розвинену систему законодавства, яка встановлює порядок діяльності військових формувань, регулює права та обов'язки

військовослужбовців та встановлює відповідальність за порушення законів.

Один із основних законів, який встановлює юридичну відповідальність військовослужбовців, є Кримінальний кодекс України, який затверджений Законом України від 05.04.2001 року № 2341-III. Згідно зі статтею 10 цього кодексу, військовослужбовці несуть кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, які визначені законодавством України [1].

З початком вторгнення російської федерації на територію України у лютому 2022 року питання юридичної відповідальності військовослужбовців стало більш актуальним. Було введено правовий режим воєнного стану та оголошено загальну мобілізацію, відповідно чисельність Збройних Сил України та інших військових формувань суттєво збільшилась.

Статтею 3 визначено, що на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України Про правовий режим воєнного стану [2].

У зв'язку з введенням воєнного стану стрімко збільшилася кількість правопорушень і злочинів, вчинених військовослужбовцями. Так, кримінально-правова статистика (за даними Офісу Генерального прокурора) свідчить про різке й велике (в 4 рази) зростання в Україні кількості зареєстрованих військових злочинів впродовж року (3 037 у 2021 році, 13 766 у 2022 році) [3].

Найбільше у 2021 році вчинено такі злочини, як самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 Кримінального кодексу України) – 2 028 випадків; непокоря (ст. 402 Кримінального кодексу України) – 1 574 випадки; недбале ставлення до військової служби (ст. 425 Кримінального кодексу України) – 192 випадки; перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426-1 Кримінального кодексу України) – 139 випадків [3].

У 2022 році аналогічна статистика виглядає наступним чином: самовільне залишення військової частини або місця служби – 6 183 випадки; дезертирство – 3 124 випадки; непокоря – 1 574 випадки; перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень – 426 випадки; недбале ставлення до військової служби – 273 випадки [3].

Юридична відповідальність військовослужбовців передбачена Кримінальним Кодексом України [1], Кодексом України про адміністративні правопорушення [4], Цивільним Кодексом України [5], а також спеціальним військовим законодавством, зокрема Дисциплінарним статутом Збройних Сил України [6] та Законом України про матеріальну відповідальність військовослужбовців [7].

Реальний стан військових злочинів характеризується подальшою тенденцією до інтенсифікації. Можна констатувати усталення стійкого негативного тренду на погіршення кримінологічної ситуації.

Військовослужбовці повинні розуміти, що юридична відповідальність є невід'ємною частиною їх службових обов'язків та вони повинні виконувати свої зобов'язання та обов'язки відповідно до Закону України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 27.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Дата звернення: 07.04.2023

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. Дата звернення: 07.04.2023

3. Офіційна сторінка Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/>. Дата звернення: 07.04.2023.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 8073-X. Дата оновлення: 20.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

5. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

6. *Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України* від 24.03.1999 № 551-XIV. Дата оновлення: 21.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text>

7. *Про матеріальну відповідальність військовослужбовців: Закон України* від 03.10.2019 № 160-IX. Дата оновлення: 23.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-IX#Text>

Суровнєва П.В. (ВІКНУ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Система правоохоронних органів держави є центральним механізмом гарантування реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, дотримання принципу і режиму законності, правопорядку, рівності прав людини і громадянина. Удосконалення діяльності правоохоронних органів в умовах сучасних внутрішніх і зовнішніх викликів національній безпеці, приведення їх у відповідність до сучасних реалій суспільних відносин, стандартів розбудови демократичної правової держави і становлення громадянського суспільства є центральним елементом комплексних реформ, яких потребують українське суспільство і держава. Ключові виклики, які сьогодні стоять перед органами правоохоронної системи України, безпосередньо пов'язані з їх спроможністю забезпечити захист прав і свобод громадян, здатністю протистояти системі злочинності й іншим негативним соціальним явищам.

У сфері безпеки і оборони військового правоохоронного органу не стала винятком діяльність Військової служби правопорядку в Збройних Силах

України.

Дослідження проблеми зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни в Збройних Силах України стає особливо значущим з огляду сучасних реалій, в умовах агресії Російської Федерації проти України. Під час правового режиму воєнного стану, окрім своїх основних функцій на Військову службу правопорядку додатково покладаються ще завдання щодо:

- участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України;
- організації збору, супроводження та охорони військовополонених з місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх в полон, до таборів для тримання військовополонених або дільниць для тримання військовополонених;
- поведження з військовополоненими в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах;
- охорони військових об'єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації;
- відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах;
- контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів ЗСУ.

Тому предметом дослідження є розгляд викликів на шляху забезпечення належного правопорядку у Збройних Силах України, шляхів його досягнення на підставі комплексного аналізу правової природи, витоків формування, шляхів реформування органів правопорядку в Збройних Силах України з урахуванням набутого досвіду в ході відбиття російської агресії та з урахуванням міжнародного досвіду.

Таратута О.І. (ВІКНУ)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ

Відходячи від радянської, яка активно практикувала бюрократію, Україна виходить на новий рівень і активно впроваджує різні методи щодо необхідності діджиталізації та інформатизації Військової служби правопорядку. Важливим елементом модернізації системи безпеки країни є забезпечення більш ефективного контролю над військовими оперативно-тактичними ситуаціями та забезпечення безпеки військовослужбовців та цивільних осіб.

Яскравим прикладом є наші країни союзники, а саме США. Військова поліція США використовує систему керування електронними даними (LEDS), яка надає доступ до інформації про військовослужбовців та дозволяє швидко вирішувати технічні питання та забезпечувати безпеку на об'єктах. Ізраїльська армія використовує цифрову технологію, щоб створювати додаткові можливості для військових правоохоронців, такі як розширення можливостей відеоспостереження, використання беспілотників та розробка інформаційних платформ для забезпечення безпеки військових об'єктів. А також, британська

армія використовує технології штучного інтелекту для покращення аналізу та передачі інформації, що допомагає збільшити ефективність прийняття рішень та забезпечити безпеку військовослужбовців.

З метою ефективнішого функціонування та захисту національної безпеки, сучасна військова поліція та інші правоохоронні органи військових формувань мають використовувати передові технології та інформаційні системи.

Діджиталізація та інформатизація Військової служби правопорядку – це використання сучасних технологій для забезпечення безпеки на території об'єктів та військових операцій. Ці технології включають в себе спеціалізовані інформаційні системи, мобільні додатки, відеоспостереження, дистанційні засоби керування та багато іншого.

Одним з прикладів використання сучасних технологій військової служби правопорядку в Збройних Сил України є спеціалізована мобільна програма. Ця програма дозволяє оперативно отримувати інформацію та забезпечувати безпеку під час здійснення службових обов'язків. Наприклад, поліцейський може швидко повідомити про виявлення підозрілого предмету, а згодом отримати інструкції щодо подальших дій.

Інший приклад використання інформаційних технологій Військовою службою правопорядку – це система «Чорний ящик». Вона була впроваджена в армії США та дозволяє відслідковувати дії військовослужбовців під час виконання службових обов'язків. Система збирає дані з різних датчиків та інформаційних систем, таких як GPS, відеокамери та біометричні датчики, та зберігає їх для подальшого аналізу. Це дозволяє виявляти можливі проблеми з дисципліною, професійною підготовкою та безпекою військових операцій.

Однією з переваг діджиталізації та інформатизації військової служби правопорядку є покращення оперативності, точності прийняття рішень та швидкому реагуванню. Сучасні інформаційні системи можуть швидко обробляти велику кількість даних та відображати їх у зручному для аналізу форматі. Це дозволяє оперативно реагувати на небезпечні ситуації та зменшує ризик помилкових рішень.

Ще одним чинником є підвищення рівня безпеки. Від початку проголошення незалежності України Російська Федерація веде постійну інформаційну війну, ворог маніпулює свідомістю для широкомасштабної експансії і загрожує національній безпеці України. Тому необхідна адекватна інформаційна протидія. Сучасні інформаційні системи можуть виявляти потенційні загрози та забезпечувати ефективний контроль над важливими об'єктами. Наприклад, система відеоспостереження може виявити підозрілу поведінку людей та повідомити про це правоохоронні органи. Також інформаційні системи можуть підвищити рівень кібербезпеки, забезпечуючи захист від хакерських атак та інших кіберзагроз.

Проте, на жаль, в Україні поки що діджиталізація та інформатизація Військової служби правопорядку знаходяться на низькому рівні. Це пов'язано з рядом проблем, таких як відсутність необхідного обладнання, недостатня кількість кваліфікованих кадрів та недостатні фінансування. Також існує

проблема зі стандартизацією та сумісністю різних інформаційних систем, що призводить до затримок у обміні даними та зниження їхньої точності.

Щоб вирішити ці проблеми, Україна має приділити більше уваги діджиталізації та інформатизації військової служби правопорядку. Необхідно забезпечити належні фінансові та технічні ресурси, підготувати висококваліфікованих кадрів та створити відповідну інфраструктуру. Також важливо створити стандартизовані системи та забезпечити їхню сумісність для забезпечення ефективного обміну даними.

Приклади успішної діджиталізації та інформатизації Військової служби правопорядку можуть бути знайдені в інших країнах. Наприклад, у США створено комплексну систему інформаційних технологій для забезпечення безпеки військових об'єктів та оперативного реагування на небезпечні ситуації. Вона складається з різних компонентів, таких як системи відеоспостереження, GPS-трекери, датчики вибухів та інші. Ці компоненти інтегровані в єдину систему, яка забезпечує оперативне збирання та обробку даних.

Інший приклад можна знайти в Ізраїлі, де використовуються інноваційні інформаційні технології для забезпечення безпеки військових об'єктів та оперативного реагування на загрози. Наприклад, використовується система «Залізний купол», яка включає в себе комплексну систему відеоспостереження, датчики звуку та руху, а також інші сучасні технології. Ця система дозволяє оперативно виявляти та реагувати на загрози, а також забезпечує ефективну співпрацю між різними підрозділами правоохоронних органів.

У Європі також існують успішні приклади діджиталізації та інформатизації військової поліції. Наприклад, в Німеччині створено інтегровану систему управління даними, яка дозволяє оперативно збирати та обробляти інформацію про злочини та інші порушення закону. Ця система забезпечує ефективну співпрацю між різними правоохоронними органами та покращує якість розслідування злочинів.

Підсумовуючи висловлене, можна стверджувати, що модернізація і нові шляхи для розвитку діджиталізації та інформатизації є невід'ємними складовими майбутнього Військової служби правопорядку. Ці процеси дозволять покращити якість роботи правоохоронних органів, забезпечити ефективну співпрацю між різними підрозділами та мати дієву протидію на загрозу в інформаційному просторі національної безпеки в цілому. Україна повинна приділити достатню увагу цим процесам та забезпечити необхідні ресурси для їх успішної реалізації, особливо під час повномаштабної війни.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Наразі питання захисту цивільного населення в умовах триваючого збройного конфлікту в Україні стоїть дуже гостро. Закріплений та гарантований Міжнародним гуманітарним правом захист, який покладався та мав бути реалізовуваний міжнародними урядовими (неурядовими) організаціями, такими як Організація об'єднаних націй, Європейський Союз та Європейський суд з прав людини, до компетенції яких належить захист прав людини, визнаючи порушення їх прав та надаючи допомогу відповідним органам влади в їх захисті в умовах повномасштабної російсько-української війни виявилися неефективними та нерезультативними. Беручи до уваги, що суб'єктивне право лише тоді може бути визнано мірою можливої поведінки уповноваженої особи, коли воно забезпечено (гарантовано) від неправомірного впливу зовнішніх чинників [1, с. 116] держава на всіх рівнях почала вживати заходи щодо започаткування, розробки, застосування нових механізмів захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту.

На нашу думку ці механізми є спеціальними, що виходить із специфіки юридичних фактів – обставин реальної дійсності, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин [2, с. 23], саме тому за рядом ознак механізми захисту цивільного населення в умовах війни не є тотожними до механізмів цивільного захисту та захисту прав людини. Разом з тим сам захист цивільного населення тісно пов'язаний з цивільно-правовим захистом, під яким розуміють передбачені законом вид і міру можливого або обов'язкового впливу на суспільні відносини, які зазнали протиправного впливу, з метою поновлення порушеного, невизнаного або оспорюваного права [1, с. 116].

Також, єдиної дефініції механізму захисту прав і свобод людини у юридичній літературі немає і вона трактується по-різному: як система й комплекс послідовних дій, спрямованих на захист прав людини та громадянина; як складова механізму забезпечення прав людини, що являє собою заходи, спрямовані на відновлення порушених прав; як система органів, засобів, закріплених у Конституції, що забезпечують найбільш повний та ефективний захист прав і свобод людини та громадянина [3, с. 53].

На даний час ми вважаємо доречною класифікацію захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту за доктринальним підходом в залежності від суб'єктів, які здійснюють даний захист:

1. Механізми захисту цивільного населення силами безпеки і оборони України (концепція захисту цивільного населення комбатантами (військовими) [4, с. 76].

2. Механізм захисту цивільного населення уповноваженими особами – органи державної влади (місцеві органи виконавчої влади, військово-цивільні адміністрації, військовими адміністраціями) в тому числі благодійними та

волонтерськими організаціями.

При цьому за період повномасштабного вторгнення були запроваджені нові механізми і їх реалізація:

- розширено захист прав та інтересів цивільного населення шляхом прийняття нормативно-правових актів щодо захисту прав, свобод людини та громадянина: прийняття актів органами місцевого самоврядування щодо надання додаткових пільг; відшкодування збитків за зруйноване пошкоджене майно; додаткові заходи із соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб; компенсація витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб; отримання цивільною особою статусу особи з інвалідністю через серйозні вогнепальні поранення, отримані під час обстрілів, або через травми внаслідок дії залишених росіянами вибухонебезпечних предметів тощо;

- судовий захист (визнання фактів; відшкодування матеріальних збитків; захист порушених прав; порядок отримання актів цивільного стану українського зразку: смерті, народження на тимчасово окупованій території);

- гуманітарна допомога: ці механізми передбачають надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало від військових дій. Це може включати надання медичної допомоги, гуманітарної допомоги з продовольства та води, тимчасового притулку та інші заходи для забезпечення мінімальних життєвих потреб населення (дана допомога надається як представниками органів державної влади, органами місцевого самоврядування, а також благодійними а волонтерськими організаціями);

- запобігання та мінімізація шкоди цивільному населенню (превентивні механізми захисту) – що включає до себе примусова евакуацію, встановлення обмеження щодо перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без визначених документів, тимчасове обмеження або заборона руху транспортних засобів і пішоходів на вулицях, дорогах та ділянках місцевості, попередження про наближення військових загроз та організація системи оповіщення тощо;

- інформаційні механізми захисту та навчання цивільних: важливою складовою захисту населення є надання належної інформації щодо безпеки, організації евакуації та інших заходів захисту, вибухобезпечних речовин та поводження з ними, навчання домедичній допомозі тощо. Це може бути здійснено засобами масової інформації, спеціальними гучномовцями, соціальними мережами тощо.

Особливої уваги потребують механізми захисту дітей в умовах збройного конфлікту, серед яких примусова евакуація із району ведення бойових дій відповідно постанови Кабінету міністрів України від 7 березня 2023 р. № 209, яка набула чинності 10.03.2023; відпрацювання механізмів повернення викрадених дітей з тимчасово окупованих територій представникам держави-агресора; заборона усиновлення дітей, обставини життя батьків та інших родичів яких немає можливість встановити.

Список використаних джерел:

1. Білоусов Ю.В., Ватрас В.А., Гринько С.Д., Стефанчук Р.О. Цивільне

право України: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2009. 536 с.

2. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схема: навч. посіб.: у 2 ч. Ч.1. Харків: Право, 2018. 232 с.

3. Митник О. В. Роль Конституційного Суду України в механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*, 2015. Вип. 6, т. 1., С. 53–57.

4. Тарнополова М. Сучасна правова доктрина захисту цивільного населення у збройних конфліктах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. Вип. 1 (49) 2022. С. 73-78.

Ткачук Б.О. (ВІКНУ)

«ВІРА» ЯК ЗАСІБ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

В контексті забезпечення національної безпеки України варто дослідити, чому УПЦ фактично є засобом гібридної війни, які проблеми становить її існування для українського суспільства та яким чином можливо заборонити діяльність УПЦ на території України.

На даний час в Україні функціонують такі православні церкви:

- Православна церква України, що заснована у 988 році як Київська митрополія. У січні 2019 року ПЦУ отримала Томос від Вселенського патріарха та набула статусу автокефальної церкви, канонічності та є однією з 16 автокефальних церков;

- Українська православна церква московського патріархату, керівництво якої самостійно назвало її як Українська православна церква. Це релігійне об'єднання, яке створене у 1990 році шляхом трансформації Українського екзархату російської православної церкви в Україні. Її наділено правами широкої автономії, але фактично вона є структурним підрозділом російської православної церкви.

Постає логічне запитання: як на дев'ятий рік російсько-української війни на території України формально функціонує релігійна організація, представники якої виправдовують агресію РФ, часто співпрацюють з ворогом, нав'язують вірянам тези про те, що українці винні у війні?

Для того, щоб зрозуміти чому УПЦ стала засобом гібридної війни та який вплив ця церква має на суспільство, слід дослідити норми національного законодавства. Зокрема Конституція України встановлює відносини людини, народу та влади, а також свободу віросповідання.

Отже, як визначено у статті 1 Конституції, наша держава є демократичною, а згідно зі статтею 5 єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та місцевого самоврядування. Статтею 35 Конституції України передбачено що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідавати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої. Здійснення цього права

може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Діяльність релігійних організацій, їх права та обов'язки визначено в Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації».

Відповідно до вищезазначених законодавчих актів громадянин може сповідувати будь-яку релігію і держава не має права цього заборонити. Враховуючи це, керівництво УПЦ певним чином впливає на вірян, виправдовує агресію рф, дискредитує ПЦУ, нав'язує населенню непатріотичні настрої, підбурює до ворожнечі, пропагує ідеї «руського мира», тож її діяльність викликає напружену морально-психологічну ситуацію.

Випадки колабораціонізму серед священників УПЦ стали системним явищем: за 2022 рік СБУ розпочала 52 кримінальні провадження, в яких фігурують 55 священнослужителів УПЦ. Наведені вище діяння є нічим іншим, як сприянням ворогу та як елементом гібридної війни росії проти України.

Ще одним прикладом може слугувати Заява Синоду УПЦ від 12 травня 2022 року, згідно якої розділення православних християн та фактична агресія рф зумовлені помилковою релігійною політикою Президента П. Порошенка та руйнівною ідеологією ПЦУ. Також у заяві вживаються, на нашу думку, цинічні пропозиції, такі як «ми усі маємо об'єднатись у такий складний час» (хто з ким має об'єднуватись? Жертва з агресором?).

Вже під час активної фази російсько-української війни (27 травня 2022 року) на Соборі УПЦ були внесені зміни до Статуту про управління УПЦ. Зміни обґрунтовано повним відмежуванням та припиненням взаємовідносин між УПЦ і РПЦ, набуття адміністративної та канонічної самостійності, незалежності. Внаслідок цього адміністрація УПЦ формально прибрала з назви її приналежність до московського патріархату.

Разом з тим православне канонічне право не оперує такими поняттями як «незалежність» чи «самостійність» на відміну від понять «автономія» і «автокефалія», правом на які наділяє Вселенський патріарх у вигляді церковного документу під назвою Томос.

З метою з'ясування питання, чи мають юридичну силу ці зміни та що саме вони означають, Державна служба з етнополітики та свободи совісті провела релігієзнавчу експертизу Статуту про управління Української Православної Церкви на наявність церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом. Під час проведення експертизи з'ясовано, що Статут РПЦ визначає УПЦ частиною московського патріархату, існує ціла глава в Статуті РПЦ, яка визначає деякі повноваження УПЦ. На Соборі УПЦ 27 травня 2022 року цю главу не була оскаржено або зроблено застереження. Отже можемо зробити висновок, що УПЦ вводить в оману вірян щодо свого релігійно-правового статусу та підпорядкованості.

Насправді, законна «заборона» УПЦ була можливою і раніше, у вигляді розірвання договорів про оренду приміщень, відключення послуг ЖКГ. Це не було б повною забороною церкви, але в УПЦ виникали б проблеми з функціонуванням церков.

Зрештою, питання щодо функціонування та назви УПЦ активізувались після того, як 20.12.2018 Верховна Рада України ухвалила Закон № 2662-VIII щодо зміни назви релігійних організацій, керівний центр яких розташований за кордоном. Як не дивно, керівні органи УПЦ не виконали норми цього закону, що й стало підставою для розірвання договорів про оренду приміщень, де знаходились її парафії. Яскравим прикладом є процес «виселення» УПЦ з Києво-Печерської лаври та «заборона» УПЦ в Хмельницькому після скандалу з військовим, якого побили представники церкви.

Таким чином можна вважати Українську православну церкву засобом гібридної війни, що створює проблеми для українського православ'я, та яка фактично є структурним підрозділом РПЦ й пропагує ідеї «руського мира». Вирішенням цієї проблеми, на нашу думку, може стати масова заборона на діяльність установ РПЦ, інформування громадян щодо різниці між автокефальною ПЦУ та скандальною УПЦ, та популяризація Православної церкви України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

3. Висновок релігієзнавчої експертизи Статуту про управління Української Православної Церкви на наявність церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом. URL: <https://dessa.gov.ua/vysnovok-relihiieznavchoi-ekspertyzy-statutu-pro-upravlinnia-ukrainskoi-pravoslavnoi-tserkvy/>

4. Статут про управління Української православної церкви. URL: <https://dessa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/1.2-Statut-UPTS.pdf>

Триш М.С. (ВІКНУ)

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

На моє глибоке переконання проблематика запобігання корупції у нашій державі завжди була і буде актуальною. Щодня через ЗМІ та інші джерела інформації ми дізнаємося про скоєння різноманітних корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією. На жаль раніше згадана проблематика існує і в Збройних силах України (далі – ЗСУ), тому активна робота у напрямку подолання та запобігання корупції в ЗСУ є надзвичайно важливою. Одним з органів які сприяють подоланню корупції в ЗСУ є Військова служба правопорядку (далі – ВСП).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку в Збройних силах України», ВСП ЗСУ – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і

військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях (далі – військові частини), військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах [1].

Відповідно до ст. 3 цього Закону одним з основних завдань ВСП є запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України.

На мою думку, ефективність роботи ВСП у сфері боротьби з корупцією в ЗСУ є недостатньою. Тому вважаю, що з урахуванням положень Організаційно-методичних вказівок з питань реалізації державної антикорупційної політики в діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України, слід конкретизувати спеціальні повноваження підрозділів ВСП щодо удосконалення системи роботи з викривачами, забезпечення прав та гарантій їх захисту.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України». *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 32.
2. Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної політики в діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році, затверджені Першим заступником Міністра оборони України Іваном Руснаком від 26.11.2022. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/org_metod_vkazivky_antucorup_2022.pdf

Філатов О.О. (ВІКНУ)

ПОРЯДОК ТРИМАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ, УЗЯТИХ ПІД ВАРТУ, ЗААРЕШТОВАНИХ ТА ЗАТРИМАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Наразі в Україні досить поширена злочинність і Збройні сили України не є виключенням. У складі Збройних сил України функції з протидії злочинності полягаються на Військову Службу Правопорядку.

Досліджуючи функції ВСП, хотів би виокремити таку як, порядок тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців: затримувати і тримати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів на гауптвахтах Служби правопорядку з метою застосування тимчасового запобіжного заходу, крім випадків, визначених військовими статутами Збройних Сил України, на строки, встановлені законом; підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, обвинувачених (підсудних), які переховуються від органів досудового

розслідування або суду, засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання; військовослужбовці, які вчинили дії, що створюють реальну загрозу для оточуючих, або які виявили непокору законній вимозі військовослужбовця Служби правопорядку [1].

Наразі у Збройних Силах України діють такі місця для тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців: дисциплінарний батальйон – військова частина, яка утримується на окремому штаті та призначена для забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, яких вироком суду, що набрав законної сили, засуджено до тримання в дисциплінарному батальйоні; гауптвахта – спеціальне приміщення, обладнане в будівлі органу управління Служби правопорядку (підрозділу Служби правопорядку в гарнізоні) для виконання покарання щодо військовослужбовців, засуджених до арешту, військовослужбовців, на яких накладено адміністративне стягнення у виді арешту з утриманням на гауптвахті, тримання узятих під варту та затриманих військовослужбовців, або приміщення (намет), яке може тимчасово обладнуватися на полігонах, у навчальних центрах та районах виконання Збройними Силами України завдань за призначенням [2].

Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Таким чином, ми можемо зробити висновки що утримання засуджених і узятих під варту, заарештованих військовослужбовців на гауптвахтах (КТЗ) є важливим елементом досягнення правопорядку в Збройних силах, без якого був би хаос та процвітання провипоршень.

Список використаних джерел:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних силах України: Закон України від 01 листопада 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 12.04.2023)

2. Наказ Про затвердження Порядку тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців: наказ Міністерства оборони України від 3 листопада 2020 № 394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0038-21#Text> (дата звернення: 12.04.2023)

Федоренко О.В. (ВІКНУ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Як в мирний час так і під час правового режиму воєнного стану на підрозділи юридичної служби покладаються різноманітні завдання, щодо правильного застосування та неухильного додержання законодавства, надання консультації щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права, правил застосування сили а також представництва інтересів військових частин у судах. У зв'язку з цим пропонується виокремити основні задачі та способи їх

досягнення враховуючи діяльність підрозділів.

Питання діяльності юридичної служби Збройних сил України широко висвітлюється та досліджується юристами Ю.О. Бобровим, К.Є. Коломійцем та іншими.

Вважаю за необхідне виокремити основні задачі, які покладаються на юридичну службу у військових частинах Сил спеціальних операцій Збройних сил України.

Помічник з правової роботи командира військової частини забезпечує додержання вимог законодавства у військовій частині та надає командуванню пропозиції та консультації щодо вирішення питань правового забезпечення діяльності підрозділів. Під час проблемних питань надає письмові висновки командиру з роз'ясненнями та пропозиціями вирішення ситуації. Важливим завданням є – правове забезпечення господарської діяльності військової частини, адже результатом роботи є витрачення бюджетних коштів, на конкретні потреби різних служб та підрозділів військової частини. Цей процес відбувається в кропіткій роботі різних відповідальних осіб, й представників відповідних служб, які нестимуть відповідальність за свій напрям, в той час як юрист погоджує договір в цілому й гарантує командиру, що пакет документів відповідає вимогам закону, й збитки державі не прогножуються. У зв'язку зі збройною агресією проти України, збільшилась кількість фактів списання матеріальних цінностей, озброєння та військової техніки, правники погоджують й надають висновки щодо законності списання й у випадку наявності винних осіб готують матеріали про відшкодування за їх рахунок. Під час повсякденної діяльності надають правову оцінку порушенням військової дисципліни, й сприяють правовими засобами зміцненню військової і трудової дисципліни серед військовослужбовців та працівників ЗСУ. На мою думку однією з наймасивніших задач являється перевірка на відповідність вимогам законодавства проектів наказів, інших документів правового характеру, що подаються на підпис командирів й візування їх після погодження з відповідальними службовими особами. Також військові юристи захищають соціальні і правові гарантії військовослужбовців військових частин, де проходять військову службу, цей напрям є вкрай важливим, адже у випадку якісного й високого соціального захисту будуватиметься й потужний престиж Збройних сил України серед цивільного населення в цілому. Кожен хто проходить військову службу повинен бути впевнений в державі, яку захищає зі зброєю в руках.

Враховуючи проблеми які виникають під час правового режиму воєнного стану, а також загальної мобілізації, яка в декілька разів збільшила кількість військовослужбовців й відповідно соціальних, матеріальних питань, а також кількість претензій, які висувають до військових частин вважаю, що дане питання потребує детальнішого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1990 року № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>

ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ТА РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Оформлення матеріалів та розгляд справ про військові адміністративні правопорушення – це процесуальна стадія провадження в справах про адміністративні правопорушення. На цю стадію покладають такі важливі завдання, як встановлення винних осіб та забезпечення правильного застосування законодавства. Однак, під час оформлення матеріалів існують випадки порушення встановленого порядку складання протоколів про військові адміністративні правопорушення щодо військовослужбовців та не дотримання законності під час розгляду справи, що призводить до порушення прав військовослужбовців та недостатньої обґрунтованості рішень щодо притягнення їх до відповідальності.

Протокол про військове адміністративне правопорушення є заключним процесуальним документом, у якому зазначено дані про особу правопорушника, його права, причини та умови вчинення протиправних дій, а також висновок посадової особи, яка склала протокол про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Зважаючи на значну кількість вимог до складання протоколу про військові адміністративні правопорушення, які визначені у розділі II Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 23.10.2021 № 329, трапляються випадки недотримання їх посадовими особами. До таких можна віднести:

- неправильна кваліфікація правопорушення;
- вказано неправильні відомості або неповні дані про особу;
- не розкрито суті правопорушення;
- не заповнено усі реквізити протоколу;
- відсутні у протоколі місце, час і дата його складення;
- порушення вимоги про роз'яснення особі, яку притягають до відповідальності, її прав та обов'язків.

Недотримання цих вимог мають наслідки відправлення протоколу на доопрацювання та виправлення помилок, оскільки протокол, який неналежно оформлений, створює перешкоди повного і об'єктивного з'ясування всіх обставин по справі та не може бути належним підтвердженням вчинення правопорушення. А також скасування постанови про адміністративне правопорушення та закриття провадження в адміністративній справі.

На мою думку, посадові особи, в яких в функціональних обов'язках передбачено складання протоколу про військове адміністративне правопорушення, повинні пройти відповідне тестування, що дасть можливість покращити свої знання та навички, а також з метою недопущення типових помилок та дотримання вимог актуального законодавства.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ У ГРОМАДАХ

Відповідно до ст.17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

24 лютого 2022 року російські війська почали атакувати територію України – як військові об'єкти, так і мирні житлові райони. З того часу міста, селища, села України живуть в жорстоких умовах, які диктує їм війна. Збройні Сили України ще з 2014 року працюють в умовах особливого періоду. Станом на сьогодні це стосується і Сил територіальної оборони. Для захисту кожного міста, селища, села «на місцях» утворилися різні групи, які створюють максимальну безпеку для мешканців громад – територіальна оборона, добровольчі батальйони, волонтерські спільноти.

Територіальна оборона України це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій.

Відповідно до Закону України «Про оборону України», територіальну оборону на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України, а на території областей – обласні державні адміністрації (в межах своїх повноважень).

Основні завдання і заходи щодо підготовки та ведення територіальної оборони України визначені у Законі України «Про основи національного спротиву», який прийнятий 16 липня 2021 року за №1702-ІХ, та вводиться в дію з 1 січня 2022 року.

На виконання вимог Закону України «Про основи національного спротиву» Постановами Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р.:

– № 1449 затверджено «Положення про добровольчі формування територіальних громад»;

– № 1447 затверджено «Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони»;

– № 1448 затверджено «Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї та набоїв до неї під час виконання завдань територіальної оборони».

З початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, громади зіштовхнулися із певними труднощами у формуванні та комплектуванні сил спротиву на своїй території.

Питання стосувалися практики організації тероборони у громаді, управлінської координації, проведення навчання для добровольчих формувань, забезпечення зброєю та іншими необхідними матеріально-технічними засобами, надання соціальних гарантій для добровольчих формувань.

У зв'язку з цим громади зіштовхнулися із викликами, які пов'язані як із

необхідністю оперативної організації оборони своїх територій, так і потоком внутрішньо переміщених осіб, які масово почали виїжджати у західні регіони України з міст, де ведуться активні бойові дії. На основі проведених досліджень шляхом опитування представників органів місцевого самоврядування виокремлено наступні виклики, пов'язані із організацією територіальної оборони:

1. *Тривалість процедури офіційного затвердження сил спротиву не дозволяла швидко мобілізувати осіб.* Належне юридичне закріплення територіальної оборони вимагає довготривалого процесу – від ініціювання з нижчого рівня до затвердження на рівні центральної влади. Це вплинуло на інші проблеми, з якими зіштовхнулися громади в організації сил спротиву на своїх територіях.

2. *Системність координації діяльності добровольчих батальйонів, військових адміністрацій, правоохоронних органів.*

3. *Ідентифікація певних груп як добровольчих формувань.* Офіційне затвердження добровольчих формувань вимагає часового ресурсу, і відповідно добровольчі формування у деяких громадах діють без юридичного закріплення, що викликає труднощі у їхній ідентифікації. Це також ускладнює роботу працівників правоохоронних органів та силових структур. Для цього громадам необхідно погодити посвідчення для бійців добровольчих формувань територіальної оборони, а також карточки на зброю. Адже посвідчення буде підтверджувати те, що особа дійсно входить до складу добровольчих формувань територіальної оборони та має право носити зброю і виконувати завдання (наприклад, охороняти об'єкти, патрулювати тощо).

4. *У повному обсязі територіальна оборона у регіонах була сформована у середньому в кінці лютого-початку березня, тобто у період бойових дій.* На цьому етапі громади зіштовхнулися із проблемою забезпечення всім необхідним озброєнням, швидкого розподілу завдань, організації навчання для добровольців та видачі їм зброї. Для цього необхідно було вносити низку змін до бюджетів громад для закупівлі всіх матеріально-технічних засобів та мобілізувати сили в тилу, зокрема волонтерські.

5. *Забезпечення приміщенням для розміщення підрозділів територіальної оборони.* Представники органів місцевого самоврядування зазначали про те, що на місцях виникали труднощі як з коштами, так і з розміщенням підрозділів тероборони у посиленому режимі на початку війни. Адже деякі приміщення громад вимагали ремонту та великих капіталовкладень.

6. *Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони передбачає навчання осіб.* І це очевидно, оскільки добровольчі групи формуються із цивільних осіб, які не мають військового досвіду. Підготовка членів добровольчих формувань здійснюється на добровільній основі у визначений час. *Індивідуальна підготовка* проводиться за предметами навчання з членами добровольчих формувань. *Колективна підготовка* (забезпечення злагоджених дій добровольчих формувань) здійснюється безпосередньо командиром добровольчого формування за територіальним принципом.

7. *Забезпечення добровольчих батальйонів зброєю.* Процедура офіційного затвердження та узаконення добровольчих батальйонів є необхідною для передачі

зброї на місця. Проте на рівні громад виникали труднощі в отриманні зброї, зокрема її видавали у ті регіони, де ситуація загострена та ведуться бойові дії. Тому у деяких областях повне комплектування добровольчих батальйонів відбувалося силами самих мешканців громади, які мали власну зброю, та волонтерськими організаціями.

8. *Соціальні гарантії для добровольців.* На членів добровольчих формувань під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, які передбачені ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». І право на таку допомогу має родина військовослужбовця і родина добровольця, який уклав контракт. Норми КЗпП також передбачають, що на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи, посади і середнього заробітку. Таким чином, на час виконання завдань територіальної оборони зберігається місце роботи і надаються соціальні гарантії. Знову ж таки, у деяких громадах створені самовільні добровольчі формування, які допомагають правоохоронним органам підтримувати правопорядок, охороняти об'єкти інфраструктури тощо. Якщо такі громадяни не уклали контракти у підрозділі добровольчих формувань територіальних громад, гарантії, передбачені законодавством, на них не поширюються. Проте представники органів місцевого самоврядування зазначали, що спостерігаються практики, коли роботодавці самостійно приймали рішення про збереження за добровольцями місця роботи та заробітку. Навіть якщо цей доброволець не уклав контракт, але долучається до оборони своєї території.

Хомич В.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Перш за все слід зазначити що Військова служба правопорядку у Збройних силах України – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України. Відповідно до Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» основними завданнями Служби правопорядку є:

- виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби);
- запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України;
- участь в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях;
- захист майна Збройних Сил України від розкрадання та інших кримінально протиправних посягань;

- забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів;
- участь у гарнізонних заходах;
- виконання у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті;
- забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні;
- сприяння у межах своєї компетенції органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків.

Проте під час введення на території України, або в окремих її регіонах правового режиму воєнного стану на Військову службу правопорядку у Збройних Силах України додатково покладається ряд інших завдань пов'язаних із дотриманням вимог міжнародних конвенцій і деяких законів України і підзаконних актів, а саме:

- участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України;
- організації збору, супроводження та охорони військовополонених з місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх в полон, до таборів для тримання військовополонених або діляниць для тримання військовополонених;
- поведження з військовополоненими в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах;
- охорони військових об'єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації;
- відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах;
- контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів Збройних Сил України.

Таким чином слід зазначити, що розширення завдань і функцій Військової служби правопорядку під час дії правового режиму воєнного стану потребує подальшого вивчення та наукового обґрунтування.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ НА ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА НЕВИКОРИСТАНУ ДОДАТКОВУ ВІДПУСТКУ

Реалізація права учасників бойових дій на отримання грошової компенсації за невикористану додаткову відпустку, як складової грошового забезпечення, є однією з основних державних гарантій щодо оплати їх праці.

Відповідно до Кодексу законів про працю України та Закону України «Про відпустки» передбачена лише основна та додаткова щорічні відпустки, які підлягають поділу на частини та грошовій компенсації за невикористану відпустку. Виплата грошової компенсації за невикористані дні за іншими видами додаткових відпусток нормами чинного законодавства не передбачена. Не використану працівником, який має статус учасника бойових дій, у поточному році таку відпустку на наступний рік не переносять, а право на неї працівник може реалізувати лише протягом календарного року за погодженням із роботодавцем.

Відповідно до статті 16-2 Закону України «Про відпустки» право на додаткову відпустку зі збереженням зарплати тривалістю 14 календарних днів на рік передбачено для учасників бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності, особам з інвалідністю внаслідок війни, статус яких визначений Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Дана відпустка не залежить від стажу роботи працівника, тобто надають її не за робочий, а за календарний рік. Така відпустка не належить до щорічних, тому її можна надавати без урахування обмеження щодо тривалості щорічних відпусток. Додаткову відпустку не можна поділити на частини, не допускається перенесення відпустки, позаяк вона не належить до щорічних, а також не передбачено відкликання працівника з додаткової відпустки.

Відповідно до ч. 1 ст. 83 Кодексу законів про працю України та ч. 1 ст. 24 Закону України «Про відпустки» у разі звільнення працівника йому виплачують грошову компенсацію за всі невикористані ним дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину – особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи.

Таким чином, основна й додаткова щорічні відпустки, а також додаткова відпустка працівника, який має дітей або повнолітню дитину – особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, підлягають поділу на частини та грошовій компенсації. Виплата грошової компенсації за невикористані дні за іншими видами додаткових відпусток не передбачена.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність обраної мною теми важко переоцінити. Проблематика порядку формування та розгляду справ про військові адміністративні правопорушення є надзвичайно глибокою. Ці знання будуть корисними не тільки для працівників Військової служби правопорядку, а й для інших військовослужбовців різних спеціалізацій.

Варто зазначити, що відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Статтями 172¹⁰-172²⁰ КУпАП (глава 13-Б) зазначено збільшення покарання у разі вчинення діяння в умовах особливого періоду.

Підставами притягнення військовослужбовця до адміністративної відповідальності є вчинення ним військового адміністративного правопорушення, передбаченого даними статтями.

Протокол про військове адміністративне правопорушення (далі – протокол) щодо військовослужбовця (військовозобов'язаного) мають право складати:

- командири (начальники) військових частин (військових навчальних закладів, установ) (далі – військова частина) щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

- командири (начальники) підрозділів, які уповноважені на те командиром (начальником) військової частини, щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

- посадові особи органів військового управління Збройних Сил України (далі – орган військового управління), органу управління Державної спеціальної служби транспорту (далі – орган управління ДССТ), які уповноважені на те відповідними начальниками органів військового управління, органу управління ДССТ щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

- посадові особи органів управління Служби правопорядку, які уповноважені на те відповідними начальниками органів управління Служби правопорядку.

У разі вчинення військовослужбовцем (військовозобов'язаним) кількох окремих військових адміністративних правопорушень протоколи складаються щодо кожного з вчинених правопорушень.

У разі вчинення військового адміністративного правопорушення кількома військовослужбовцями (військовозобов'язаними) протокол складається щодо кожного військовослужбовця (військовозобов'язаного) окремо [1].

Під час розгляду справи та притягнення особи до відповідальності за вчинення військових адміністративних правопорушень, необхідно врахувати ряд чинників, серед яких: 1) наявність у винної особи статусу військовослужбовця, а також спеціального суб'єкта окремих складів адміністративних правопорушень;

2) відсутність у діях (бездіяльності) правопорушника ознак кримінально караного діяння; 3) наявність у діях (бездіяльності) військовослужбовця складу військового адміністративного правопорушення; 4) дотримання строків притягнення винної особи до адміністративної відповідальності; 5) наявність обставин, що виключають адміністративну відповідальність.

Дана тема містить певну проблематику стосовно строків формування справи та надсилання її до суду. Відповідно до п.5 р. III Наказу Міністерства оборони України (далі – МОУ) «Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення» № 329 від 23.10.2021, справа не пізніше ніж у триденний строк з дати складання протоколу із супровідним листом, підписаним командиром (начальником) військової частини (начальником органу військового управління, органу управління Служби правопорядку, органу управління ДССТ), надсилається до суду [1].

Відповідно до положень КУпАП, строки стосовно складення протоколу та подальшого його направлення до суду не вказуються. Наказ МОУ в даному випадку виступає як спеціальний підзаконний акт у якому регламентується порядок дій уповноваженої особи саме стосовно військових адміністративних правопорушень.

Хотілося б також звернути увагу на те, що для суддів загальної юрисдикції військові адміністративні правопорушення є незвичною сферою застосування своїх професійних знань. При розгляді такої категорії справ має враховуватися специфіка військової справи та правопорушень, що з нею пов'язані.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення: Наказ Міністерства оборони України від 23.10.2021 р. № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text>.

Черепичник Д.М. (ВІКНУ)

ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

На мою думку, службове розслідування – це певний механізм встановлення всіх обставин справи, причин та умов, що призвели до порушення та визначення ступеня вини і притягнення до відповідальності винних осіб.

Наказ МОУ від 21.11.2017 № 608 «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України» визначає що, службове розслідування – це комплекс заходів, які проводяться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, а також встановлення ступеня вини особи (осіб), чиї дії або бездіяльність стали причиною вчинення правопорушення.

Розбудова України залежить від належного виконання своїх функцій всіх державних органів. Важливу роль відіграють Збройні Сили України, в яких, особливо під час військового стану, проблема відповідальності у соціально-

правовому плані набула вагомого значення.

Мають місце факти послаблення військової дисципліни, порушення прав військовослужбовців, несвоєчасне дотримання законодавства України і інші службові правопорушення військовослужбовцями, які призводять до зниження боєготовності Збройних Сил, що зумовлюють вдосконалення нормативно-правової бази та актуальність дослідження кола питань, пов'язаних зі службовими розслідуваннями. Службові розслідування або службові перевірки надзвичайно важливі, тому що кількість правопорушень збільшилась, і в даному випадку, це також елемент механізму для недопущення таких правопорушень.

В залежності від вчиненого правопорушення та його наслідків, посадові особи мають правильно встановити кваліфікацію для чіткого алгоритму дій, який, крім наказу МОУ № 608, зазначений у нормативно-правових актах, (наприклад, у разі втрати документів або порушень у сфері охорони державної таємниці).

Службове розслідування розпочинається письмовим наказом командира. Може призначати службове розслідування командир, який має право видавати накази та якщо військовослужбовець, щодо якого проводиться службове розслідування, перебуває у підпорядкуванні командира. У разі потреби, інші військовослужбовці можуть подати клопотання до командира з проханням призначити службове розслідування.

Строк проведення службового розслідування 1 місяць, якщо цього терміну не достатньо для завершення службового розслідування, то голова комісії або посадова особа, яка проводить службове розслідування подає рапорт командиру для продовження. Службове розслідування не може проводитись більше 2 місяців.

Особи, які проводять службове розслідування, відповідають за всебічність, повноту, своєчасність та об'єктивність його проведення, додержання законодавства України, а також за нерозголошення інформації, яка стосується службового розслідування, тому посадовим особам потрібно оцінити наявну інформацію, визначити перелік нормативно-правових актів у сфері, в якій вчинено правопорушення, сформулювати питання для опитування свідків та обрати стратегії отримання доказів, окрім пояснень.

Після завершення складається акт службового розслідування, який має вступну, описову та резолютивну частину. У вступній частині зазначається підстава, мета та посадові особи, які проводили службове розслідування. В описовій частині зазначаються дані військовослужбовця, щодо якого проводиться службове розслідування, неправомірні дії, вина, причинний зв'язок, причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушення. В резолютивній частині зазначаються рекомендації та заходи, спрямовані на усунення таких правопорушень, а також висновки. Акт службового розслідування підписується всіма особами, що його проводили та подається на затвердження командиру, який його призначив.

ПРИЗОВ НА СТРОКОВУ ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

На побутовому рівні існує думка, що в Україні з жовтня 2022 року «скасовано» призов громадян України на строкову військову службу.

Підставою чого стало доповнення Законом України «Про внесення змін...» від 18.10.2022 № 2678 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі – Закон) статтею 18¹, частина перша якої встановила, що «під час дії воєнного стану призов на строкову військову службу не проводиться».

Але слід зазначити, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України. Закон не виключив призов на військову службу із складових військового обов'язку (частина третя ст. 1); у механізмі реалізації військового обов'язку залишена така категорія як «призовники – особи, приписані до призовних діляниць» (частина дев'ята ст. 1), які зобов'язані проходити підготовку до військової служби та військову службу (частина десята ст. 1); строкова військова служба залишається одним із видів військової служби (абзац перший частини шостої ст. 2); виконання військового обов'язку в особливий період (в який входить також і період «воєнного стану») здійснюється з особливостями, визначеними цим Законом (частина чотирнадцята ст. 2); військові формування комплектуються шляхом призову громадян України на військову службу (частина перша ст. 4); приписка громадян України до призовних діляниць не призупинена (ст. 14); зберігається призовний вік (з 18 до 27 років) та призов громадян на строкову військову службу (ст. 15); *уточнення:* за часів президентства Порошенка П.О. призов на строкову військову службу здійснювався з 20 років, що суперечило вимогам Закону; строки проведення призову громадян України на строкову військову службу визначаються Указом Президента України; правові підстави відстрочки (ст. 17) та звільнення (ст. 18) від призову на строкову військову службу залишаються чинними; під час дії воєнного стану призовники, які досягли 27-річного віку, за результатами медичного огляду беруться на військовий облік (частина друга ст. 18¹) та є військовозобов'язаними; не скасовані строки строкової військової служби (ст. 23). Слід зауважити, що загальну мобілізацію оголошено серед резервістів та військовозобов'язаних чоловіків призовного віку (Указ Президента України від 24.02.2022 № 69/2022). Особа, яка не проходила строкової військової служби, але є військовозобов'язаним, зараховується до запасу другої категорії (ст. 27), де перебуває до 60 років (ст. 28).

Висновок: Призов на строкову військову службу не скасовано, а призупинено на період дії воєнного стану. Строкова військова служба залишається законно визначеним та легітимним інститутом здобуття молоддю призовного віку (з 18 до 27 років) військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни.

ДЕЗЕРТИРСТВО ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Через повномасштабне вторгнення агресора 24 лютого 2022 року складові сектору безпеки і оборони залучені до реалізації та забезпечення виконання правового режиму воєнного стану. В цей період збройні формування збільшуються в декілька разів. Відповідно до збільшення чисельності ЗС України паралельно збільшується кількість випадків дезертирства.

Дезертирство є одним з видів кримінального правопорушення. Підполковник 36-ї окремої бригади морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білінського Тищенко Ю.В. зазначає, що з початку введення бойових дій на території України кількість зафіксованих фактів дезертирства у 2014 році зросли в порівнянні з 2013 роком: приблизно у 205 разів. Виходячи з цього дане питання має бути предметом особливої уваги у політичній та військовій сферах керівництва нашої країни. Тому 13 грудня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон № 2839-IX [1], який суттєво посилює кримінальну відповідальність військовослужбовців посилюється відповідальність за самовільне залишення військової частини, місця служби та поля бою, дезертирство, відмову діяти зброєю, непокору і невиконання бойових завдань.

Прийняття цього закону є одним з головних кроків для підтримання принципів демократії, незалежності та суверенності країни. Разом з тим важливо нагадати про проблему кваліфікації кримінальних злочинів: не можна нехтувати скоєння військовослужбовцем самовільного залишення військової частини з намірами повернутися.

Для дезертирства характерним є спеціальний суб'єкт: військовослужбовці контрактної та строкової служби. Приготуванням до злочину вважається відшукання дезертиром способів для безперешкодного залишення військової частини або місця служби, інше умисне створення умов (наприклад, установа зав'язків з особами, які надалі допоможуть йому ухилятися від військового обов'язку, у яких військовослужбовець має намір зупинитися після здійснення дезертирства, плануватиме подальші дії, пов'язані з небажанням повернутися на місце служби).

Замахом на дезертирство можуть бути умисні дії, спрямовані безпосередньо на залишення військової частини або місця служби. Добровільна відмова від здійснення дезертирства можлива лише до моменту самовільного виходу з частини або до закінчення терміну прибуття на службу. З об'єктивної сторони дезертирство може бути здійснено двома способами: шляхом залишення військової частини (місця служби) або шляхом нез'явлення в частину (до місця служби) під час призначення, переведення, з відпустки, відрядження або лікувальної установи.

Здійснюючи дезертирство, військовослужбовець протиправно відмовляється виконувати службові обов'язки без наміру коли-небудь повернутися до їх виконання. Належна кваліфікації дезертирства має вирішальне

значення для призначення покарання та залежить від таких кваліфікуючих ознак, як скоєння групою осіб за попередньою змовою або зі зброєю, під час дії особливого періоду, в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці.

Верховний Суд здійснив огляд судової практики за грудень 2022 року та дійшов висновку, що суміжні склади кримінальних правопорушень, передбачені статтями 407 і 408 КК України (самовільне залишення військової служби або місця служби та дезертирство) [2] розмежовуються, у тому числі за ознаками суб'єктивної сторони, а фактичний строк відсутності військовослужбовця в місці служби має значення виключно для призначення покарання. Натомість, гостро стоїть питання хибної кваліфікації правопорушень, пов'язаних із самовільним залишенням військової частини (місця служби): військовим, які скоїли самовільне залишення місця служби з наміром повернутися, інкримінують суміжну статтю (дезертирство).

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується тільки прямим умислом, адже винний має усвідомлювати, що незаконно залишає частину або не з'являється в строк на службу з метою повного ухилення від виконання обов'язків щодо військової служби. Наявність цієї мети – необхідна умова для кваліфікації дій винного за ст. 408 КК України. Під час кваліфікації дій можливі труднощі, адже не завжди можна зразу визначити, чи був умисел прямим. Наприклад, військовослужбовець самовільно залишив військову частину з наміром відвідати дівчину, а потім повернутися до виконання своїх службових обов'язків. Проте надалі він вирішує не повертатися на службу й зовсім ухилитися від неї. У цьому разі його дії підлягають кваліфікації як дезертирство: один менш тяжкий злочин пере кваліфікується в інший – тяжчий.

Таким чином, питання дезертирства має розглядатися з прискіпливим методом розслідування злочинів, адже воно має специфічні аспекти вчинення. Завжди потрібно звертати увагу на суб'єктивну сторону цього злочину. Проте не можна недбало ставитись до проблематики суміжності статей 407 та 408 КК України.

Список використаних джерел:

1. Закон про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці від 13.12.2022 № 2839-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#n61>

2. Кримінальний кодекс України: Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

СЕКЦІЯ № 4 ФІНАНСИ

*Аврамчук Л.І. (ВІКНУ)
канд.екон.наук Сизов А.І. (ВІКНУ)*

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ПРАЦІВНИКІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН РІЗНИХ ВИДІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

З введенням воєнного стану по території України військові частини перейшли зі штату за мирним часом на штат за воєнним станом, таким чином у більшості військових частин відбулося зменшення чисельності працівників через скорочення їх посад або заміщення їх військовослужбовцями. Зі зменшенням чисельності працівників зменшується і фонд оплати праці військової частини. Впродовж 2022 року ставка першого тарифного розряду не зазнавала змін так само, як і вся тарифна сітка в цілому. Незважаючи на очікування працівників на зміни у 2023 році, на жаль, тарифна сітка залишилась за сталими значеннями тарифних розрядів як у 2022 році. На додачу у 2023 році розмір мінімальної заробітної плати(МЗП) залишився 6700 грн. Також Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» призупинив дію Закону України «Про індексацію грошових доходів населення», у зв'язку з чим видатки на індексацію заробітної плати працівників не виділялись.

Незважаючи на перелічені фактори, що могли повпливати на рівень заробітних плат працівників, варто було дослідити розміри заробітних плат по військових частинах різних видах Збройних Сил України.

Дослідження рівня заробітних плат серед працівників військових частин різних родів Збройних Сил України показало, що незважаючи на те, що у Військово-Морських Силах України не відбулося стрімкого скорочення посад працівників військових частин чи заміщення їх посад військовослужбовцями, серед військових частин Військово-Морських Сил помічено найвищий рівень заробітних плат. В Сухопутних військах при переході військових частин зі штату за мирним часом на штат при воєнному стані мало того, що скоротилась чисельність працівників, так і скоротився щомісячний фонд оплати праці та більшість заробітних плат дотягуються до розміру мінімальної заробітної плати. Заробітні плати працівників Повітряних Сил займають проміжне положення між Сухопутними військами та Військово-Морськими Силами. Чисельність працівників військової частини Повітряних Сил, яка досліджувалась, у порівнянні з довоєнним часом скоротилась в 8 разів, але рівень доплат і надбавок стимулюючого характеру залишились у максимальних розмірах та виплачуються кожному працівникові.

Підсумовуючи вищезазначене варто зазначити, що найвищий рівень

середньої заробітної плати зафіксовано у Військово-Морських Силах, найнижчий – у Сухопутних військах, але найвищий рівень надбавок і доплат стимулюючого характеру кожному працівникові лише у Повітряних Силах.

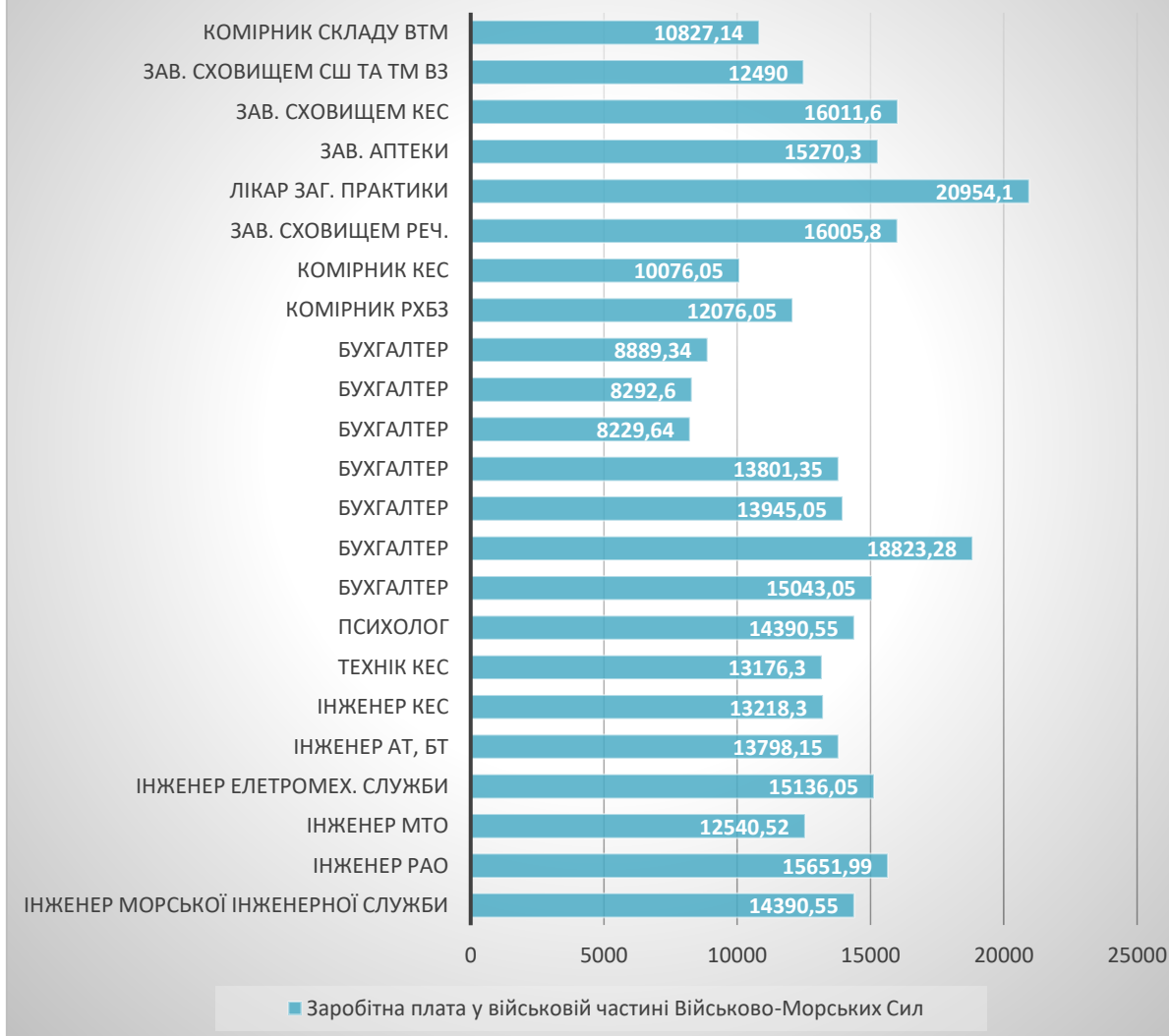

Середній показник – 8262,31 грн

Середня заробітна плата – 11475,32 грн.

Заробітна плата у військовій частині Військово-Морських Сил

Середня заробітна плата – 13609,90 грн.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР «Про оплату праці».
2. Закон України від 15.03.2022 р. №2136-ІХ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».
3. Закон України від 3.11.2022 р. №2710-ІХ «Про Державний бюджет України на 2023 рік».

*Андрієнко О.О. (ВІКНУ)
доктор філософії Цюкало Л.В. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИПЛАТИ ДОДАТКОВОЇ ВИНАГОРОДИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Із початку повномасштабного вторгнення росії в Україну з метою посилення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей на період дії воєнного стану військовослужбовцям було запроваджено виплату додаткової

винагороди відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану». Зазначену виплату отримали всі категорії військовослужбовців, включаючи військовослужбовців строкової служби та курсанти ВВНЗ, а її розмір становив від 30.000 до 100.000 грн. Однак з 1 лютого 2023 року з метою забезпечення збалансованості видатків Державного бюджету України Урядом було врегульовано порядок та розміри зазначеної винагороди. Виплати залежатимуть від того, чи перебуває військовослужбовець в тилу або безпосередньо в зоні проведення бойових дій. Так, право на отримання винагороди наразі мають військовослужбовці, які виконують бойові (спеціальні) завдання згідно з бойовими наказами (розпорядженнями) – 30.000 грн; військовослужбовці, які беруть безпосередню участь у бойових діях – 1000.000 грн; військовослужбовцям, які виконують бойові (спеціальні) завдання у складі органу військового управління – 50.000 грн. Виплата здійснюється в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах. Винагорода виплачується військовослужбовцю на підставі наказу командира військової частини або керівника структурного підрозділу, в якому військовослужбовець проходить службу.

У свою чергу наказ видається на підставі рапорту безпосереднього командира кожного військовослужбовця. Такий рапорт має містити посилання на конкретні обставини проходження служби, які враховуються при визначенні розміру вказаної винагороди.

Факт виконання військовослужбовцем бойових завдань має підтверджуватись бойовими наказами (розпорядженнями), журналами бойових дій, бойовим донесенням або постовими відомостями.

Тобто додаткову винагороду скасовано для військовослужбовців, які перебувають поза зоною бойових дій і не виконують спеціальні завдання на сході, півдні чи півночі країни.

На думку законотворців, *«така суттєва зміна порядку і розмірів виплати грошового забезпечення у період активних бойових дій негативно впливає на бойовий дух армії та, як наслідок, на обороноздатність держави. Як наслідок, виникає необхідність законодавчого закріплення гарантії на додаткову винагороду у період воєнного стану для військовослужбовців та інших осіб, які станом на сьогодні мають право на таку винагороду»* [3]. Так, 2 березня 2023 року у ВРУ зареєстровано проект Закону №9071 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення гідного рівня оплати праці осіб, які виконують обов'язок із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». На черговому засіданні 10 квітня Верховна Рада ухвалила Закон із поправкою, що передбачає повернення додаткової винагороди у розмірі 30.000 грн. військовослужбовцям, незалежно від покладених завдань чи районів проходження військової служби. Російська агресія змусила переглянути підходи до збалансування та розподілу необхідних ресурсів з урахуванням потреб оборони та наявних можливостей держави. Відповідно постає нагальне питання

щодо пошуку фінансового ресурсу для забезпечення реалізації законодавчого закріплення гарантії на додаткову винагороду у період дії воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про правовий режим воєнного стану;
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану»;
3. Військовим пропонують повернути додаткову винагороду 30 тисяч грн: законопроект. режим доступу: електронний ресурс: <https://news.dtkr.ua/labor/compensation/82087>;
4. Деякі питання виплати додаткової винагороди. режим доступу: електронний ресурс: <https://www.plc.vn.ua/Техт>

Артюшенко О.О. (ВІКНУ)

Скок А.Ю. (ВІКНУ)

ДОТРИМАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Процеси соціального та економічного розвитку, що мають місце реформування та трансформація системи управління в бюджетній сфері, супроводжуються рядом проблем, які перешкоджають ефективній перебудові та мають пряме відображення на якості життя населення. Видатки бюджету є одним з найвагоміших інструментів, що здатні забезпечити якісні зміни в економічному розвитку, що надає особливої актуальності питанню про раціональне використання та розподіл бюджетних коштів. Це пояснюється тим, що початок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну зумовив необхідність мобілізації бюджетних коштів на забезпечення потреб військових частин. Саме від ефективності функціонування військових частин залежить не тільки територіальна цілісність держави, а і безпека як громадян, так і соціально важливої інфраструктури. На основі вищезазначеного можна стверджувати, що саме питання про раціоналізацію використання державних коштів, що спрямовуються на забезпечення потреб оборони, є найбільш нагальним на поточний момент. З іншого боку, забезпеченість військ матеріальними благами залежить не тільки від державних видатків, їх обсягів та розподілу, а і від раціональності та законності їх використання безпосередньо на рівні військових частин[1].

Фінансова дисципліна передбачає чітке дотримання нормативно встановлених вимог і порядку щодо розподілу і використання бюджетних коштів держави, суб'єктів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій. За дотриманням фінансової дисципліни здійснюється державний фінансовий контроль. Змістом фінансової дисципліни є чітке виконання фінансово-правових норм, фінансово-економічних програм і планів.

Робота, що проводиться в напрямку організації фінансової дисципліни діяльності військових частин та дотримання ними фінансової дисципліни

включає в себе декілька основних напрямків:

- всебічне дослідження причин, що призводять до виникнення недоліків та порушень, а також виявлення осіб, причетних до них;
- розробка та впровадження заходів щодо усунення виявлених порушень, а також вживання профілактичних заходів щодо їх недопущення у майбутньому;
- розробка та впровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності, раціональності та прозорості фінансово-господарської діяльності військової частини.

Таким чином, у підсумку можна стверджувати, що головною умовою забезпечення фінансової дисципліни військових частин є постійний моніторинг, спрямований на пошук порушень та зловживань, що призводять до нераціональних витрат бюджету, а також розробка та вжиття превентивних заходів щодо недопущення таких випадків.

Список використаних джерел:

1. Миськів Г. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : РАСТР-7, 2020. 272 с.

*Безкорвайний Я. (НУО імені Івана Черняхівського)
Добровінська Д.В. (ВІКНУ)*

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ США

На сьогоденній стадії проведення оборонної реформи за стандартами НАТО актуалізуються питання комплектування ЗСУ беручи до уваги принцип професійного кадрового добору, що додатково вимагає посиленої уваги до наявної системи соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, яка сприятиме ефективній їх мотивації до належного виконання завдань за призначенням. На жаль, обмежені економічні можливості країни стосовно задоволення оборонних потреб у поєднанні з нераціональним розподілом за напрямками фінансування та неефективним використанням фактичних економічних можливостей негативно позначається на рівні матеріального та грошового забезпечення військовослужбовців.

Актуальним є також питання збільшення фінансування видатків на соціальне забезпечення військовослужбовців не тільки використовуючи кошти Державного бюджету, але і інші, не заборонені законодавством джерела, що дозволило б підвищити якість реалізації соціальних гарантій військових ЗСУ.

Станом на сьогодні Україна має статус стратегічного партнера НАТО, відповідно курс розвитку повинен спрямовуватись на європейсько-американський досвід у військовій сфері.

Однією з декларованих цілей альянсу є забезпечення стримування будь-якої форми агресії відносно території будь-якої держави-члена НАТО або захист від неї. Військові видатки всіх членів НАТО в сукупності перевищують 70% від загальносвітового оборонного бюджету.

Базою грошового забезпечення особового складу Збройних Сил країн

НАТО є грошове утримання, сума котрого обумовлюється категорією (рангом) військовослужбовця і терміном його служби. Грошове забезпечення містить в собі основні оклади, постійні надбавки, додаткові виплати, компенсаційні та спеціальні виплати. Основні оклади є найважливішим і найбільшим за обсягом складовим елементом грошового забезпечення .

Як зазначено в Інструкції МО США «DoD 7000.14-R», грошове забезпечення військовослужбовців армії США складається із:

- загальної компенсації, що включає основний оклад, компенсуючі постійні надбавки за піднайом житла та продовольство;
- додаткових виплат, що включають тимчасові надбавки, спеціальні заохочувальні виплати;
- компенсаційних доплат, вихідної допомоги при звільненні без права на отримання пенсій та податкових пільг [6].

Базовий оклад належить всім військовослужбовцям, призначеним наказами відповідних начальників на штатні посади, його обсяг обчислюється, виходячи з нарахованого терміну служби військовослужбовця та рангу, який відповідає військовому званню. При цьому штати побудовані таким чином, що військовослужбовці з ідентичними військовими званнями і вислугою років, отримують однакові базові оклади, незалежно від виду Збройних Сил, місця служби тощо (принцип - «за рівну працю - рівну оплату»).[8]

Крім зазначеного, до ГЗ всіх категорій військовослужбовців армії США до прикладу можуть включатися необов'язкові грошові виплати:

- допомога на забезпечення прожиткового мінімуму (Cost-of-Living Allowance) виплачується військовослужбовцям ЗС США, які проходять службу в регіонах континентальної частини США з високим рівнем прожиткового мінімуму (що більш, ніж на 8% перевищує середні показники по країні) – від 18 доларів США до 715 долари США щомісяця, на покриття транспортних витрат, одяг тощо, розраховується окремо, залежно від військового звання, терміну та місця проходження служби. Аналогічні витрати передбачаються і військовослужбовцям, які відбувають службу за межами країни.[7]

- **основна допомога на житло (ВАН)** - компенсує вартість житла, коли службовці проживають поза базою; визначається, враховуючи місце проходження служби, штат та наявні бази, рівень оплати праці та наявність утриманців, та інші виплати.[9]

Отже, наразі у соціальному забезпеченні військовослужбовців Збройних Сил України основне протиріччя полягає в тому, що обсяги асигнувань не відповідають потребам організаційно-штатної структури військ (сил), а недосконала система управління фінансовим механізмом оборонного відомства негативно впливає на здатність ефективного прогнозування фінансових ресурсів для потреб Збройних Сил.

За таких умов пошук ефективного механізму реалізації соціального забезпечення військовослужбовців стає одним із найголовніших завдань соціальної політики. Розв'язання цих питань пов'язано з ефективністю побудови та реалізації фінансового механізму Збройних Сил України в цілому.

Набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору – стратегічний курс держави
Список використаних джерел:

1. Закон України від 20.12.1991 № **2011-ХІІ** «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 15 (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

2. Наказ Міністерства оборони України від 22.05.2017 № 280 «Про організацію фінансового забезпечення військових частин, установ та організацій ЗСУ» (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2020/44_nm.pdf

3. Марко І. Ю., Марко Є. І., Чернишова І. М. «Зарубіжний досвід забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців». Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://znp-cvsd.nuou.org.ua/>

4. Цюкало Л. В. Дисертація «Фінансовий механізм соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України». – Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2020.

5. Жупінський П.О, Вавілова Н.В. Узгодження процесу оборонного планування на основі спроможностей з процесом середньострокового бюджетного планування. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2017. № 2. С. 39-43.

6. The Official Benefits Website for Soldiers, Veterans, Retirees & Families. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://myarmybenefits.us.army.mil/>

7. Official army announcements. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.army.mil/>

8. Salary and Compensation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.todaymilitary.com/careers-benefits/salary-compensationMilitary>

9. USA Military benefits. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://militarybenefits.info/>

Галюк А. (НУО імені Івана Черняхівського)

Мехед К. (НУО імені Івана Черняхівського)

Паламарчук О. (НУО імені Івана Черняхівського)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКУПІВЕЛЬ ТОВАРІВ, РОБІТ І ПОСЛУГ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Для закупівлі товарів, робіт і послуг для потреб Збройних сил України використовуються процедури закупівель згідно з законодавством України «Про публічні закупівлі». Закупівлі можуть здійснюватися через електронну систему закупівель ProZorro, а також інші електронні системи закупівель, які відповідають вимогам законодавства.

Організації, що здійснюють закупівлі для потреб Збройних сил України, повинні дотримуватися принципів відкритості, прозорості та конкуренції в процесі проведення закупівель. Вони також повинні використовувати правильні процедури закупівель в залежності від обсягу та характеру закупівлі.

Для проведення закупівель товарів, робіт і послуг для Збройних сил України можуть бути залучені як українські, так і зарубіжні постачальники. Організації закупівель повинні дотримуватися вимог щодо кваліфікації постачальників та встановлених процедур відбору.

Одним з головних напрямів удосконалення організації закупівель товарів, робіт і послуг для потреб Збройних сил України може бути впровадження ефективної системи електронних закупівель.

Система електронних закупівель дозволяє зменшити витрати на закупівлю, скоротити терміни процедур, підвищити рівень конкуренції, забезпечити прозорість і об'єктивність процесу, а також зменшити випадки корупції.

Крім того, можна розглянути можливість встановлення чітких критеріїв відбору постачальників, забезпечення повної інформації про умови закупівлі, використання системи моніторингу цін та укладення договорів на вигідних для Збройних сил України умовах.

Також можна враховувати досвід інших країн, де вже успішно впроваджено електронні закупівлі для потреб військових структур. Важливо забезпечити високу якість проведення закупівель, що можна досягти за допомогою використання професійних експертів та врахування практики проведення закупівель у країнах-членах НАТО.

Також важливим є розвиток системи моніторингу та контролю за використанням закуплених товарів, робіт і послуг. Для цього можна використовувати інформаційні технології, які дозволяють збирати і аналізувати дані про використання закуплених ресурсів.

У цілому, удосконалення організації закупівель товарів, робіт і послуг для потреб Збройних сил України має бути комплексним і включати в себе не тільки впровадження системи електронних закупівель, але і:

1. Покращення процедур закупівель шляхом зменшення адміністративних процедур та спрощення тендерної документації, що зменшить час та вартість на проведення торгів.

2. Вдосконалення процедур моніторингу та контролю якості товарів, робіт та послуг, що закуповуються для Збройних сил України.

3. Підвищення рівня кваліфікації працівників, які займаються закупівлями, для забезпечення високої якості та ефективності процесу.

4. Розвиток партнерства з приватним сектором та міжнародними організаціями, що дозволить залучити нові технології та підвищити ефективність закупівель для Збройних сил України.

5. Застосування різних видів процедур закупівель, включаючи двоступеневі тендери та кваліфікаційні конкурси, які дозволять забезпечити вибір найкращих пропозицій з точки зору якості та ціни.

6. Забезпечення відкритості та прозорості в процесі закупівель для забезпечення конкурентоспроможності та високої якості товарів, робіт та послуг, що закуповуються для потреб Збройних сил України.

Удосконалення організації закупівель товарів, робіт і послуг для потреб Збройних сил України є важливою задачею, яка потребує уваги та планування. Для досягнення цієї мети можна вжити кілька кроків:

1. Встановлення чіткої процедури закупівель, що відповідає законодавству та міжнародним стандартам.

2. Проведення конкурсів на закупівлю товарів, робіт і послуг з метою забезпечення конкурентоспроможних цін.

3. Створення бази даних постачальників, яка містить інформацію про їхній досвід, репутацію та можливості.

4. Оцінка та аналіз результатів закупівель з метою постійного вдосконалення процесу.

5. Забезпечення комунікації та співпраці між відділами Збройних сил України для забезпечення необхідної координації та контролю за процесом закупівель.

6. Навчання персоналу Збройних сил України з питань організації та контролю процесу закупівель, в тому числі з використанням сучасних технологій та інструментів.

Всі ці кроки можуть сприяти удосконаленню організації закупівель товарів, робіт і послуг для потреб Збройних сил України та допомогти досягти мети ефективної та прозорої системи закупівель.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 12.04.2016 р. № 1078. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

2. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 р. № 808. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>.

3. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

4. Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 р. №1275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text>.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ МОДЕЛЕЙ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕЯКИХ КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО

Актуальність дослідження зумовлена потребою розробки та впровадження перспективної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО. Для цього необхідно розкрити сутність базових моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО та дослідити їх характерні риси.

Метою дослідження є виявлення й узагальнення характерних рис моделей грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО.

Предметом дослідження є моделі систем грошового забезпечення військовослужбовців таких країн, як США, Велика Британія, ФРН, Франція, Італія та Польща [1-4; 5, с. 268-269; 6], які вважаємо базовими. Сутність зазначених моделей полягає в тому, що вони складаються з двох частин – базової, обсягом до 70-80%, та додаткової – до 20-30% [5, с. 268-270]. Характерними рисами цих моделей, які є спільними практично для усіх країн-членів НАТО, є наступні.

Базова частина системи грошового забезпечення військовослужбовців залежить від військового звання та вислуги років.

Розмір плати за військове звання визначається відповідним рангом, який присвоюється усім військовослужбовцям від рядового й сержанта до вищих офіцерів залежно від рівня відповідальності виконуваних обов'язків.

Розмір плати за вислугу років (за стаж служби військовослужбовця у збройних силах) визначається відповідним рангом та кількістю календарних років служби. Чергове підвищення плати за вислугу років здійснюється в середньому кожні 2 роки.

Додаткові виплати грошового забезпечення передбачають доплати за виконання військовослужбовцем додаткових обов'язків, за особливості проходження військової служби, надбавки за володіння спеціальними навичками, за участь у бойових діях або у спеціальних місіях, за медичне обслуговування, житло, харчування, навчання тощо.

Загалом, розмір грошового забезпечення військовослужбовця може варіюватися залежно від загальної економічної ситуації в країні, рівня інфляції, індексу споживчих цін та національної політики у сфері оборони. У періоди економічного спаду чи підйому базові оклади військовослужбовців можуть бути заморожені, зменшені або збільшені.

Отже, розкрито й проаналізовано характерні риси моделей грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО, які доцільно врахувати в процесі розробки та впровадження перспективної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України. Однак, у подальших дослідженнях необхідно приділити увагу макроекономічним чинникам (розміру ВВП й частки від ВВП на оборону), які є унікальними для кожної країни.

Література:

1. Salaries of Each Rank in the United States Military. Money Pop : веб-сайт. URL: https://www.moneypop.com/save/salaries-of-each-rank-in-the-united-states-military/?view-all&chrome=1&Exc_D_LessThanPoint002_p1=1 (дата звернення: 11.04.2023).
2. Положення про управління фінансами Міністерства оборони : офіційний веб-сайт уряду США (DoD FMR). Розділ 7А, Частина 1 «Основний оклад». URL: https://comptroller.defense.gov/FMR/vol7a_chapters.aspx (дата звернення: 04.04.2023).
3. Оплата праці Британської армії. Таблиця зарплат британської армії 2023: простий у використанні посібник із детальною інформацією про зарплату британської армії за цей рік. URL: https://daysackmedia-co-uk.translate.google/resources/british-army-pay-scales/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=wapp#of6 (дата звернення: 05.04.2023).
4. Скільки заробляють солдати Війська Польського? ЗОЛД 2023 Заробітки генерала, полковника, підпоручика, рядового? : Dziennik zachodni. URL: <https://dziennikzachodni.pl/tyle-zarabiaja-zolnierze-w-wojsku-polskim-zold-2023-zarobki-general-pulkownika-podporucznika-szeregowego-sprawdzenie-13012023/ar/c1-17172331> (дата звернення: 05.04.2023).
5. Городянська Л.В. Особливості систем грошового забезпечення військовослужбовців України та країн-членів НАТО. Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє : зб. тез доп. XVIII міжнар. наук. -практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2022 р. Київ : ВІКНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 268-270.
6. Сіденко В. Р., Жовква І. І., Немиря Г. М., Перепелиця Г. М. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО : Інтеграційні дослідження. Київ : Інститут Євро-Атлантичного співробітництва, 2007. 84 С. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=29b2cad0-a271-0f59-6e27-12f433b204e5&groupId=252038 (дата звернення: 11.04.2023).

канд.екон.наук, доц., чл.-кор. АЕН України Городянська Л. В. (ВІКНУ)

НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ МОДЕЛІ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО СТАНДАРТІВ НАТО

Актуальність дослідження зумовлена потребою наближення чинної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України до стандартів НАТО.

Метою дослідження є визначення напрямів адаптації моделі грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України до аналогічних моделей країн-членів НАТО [1-4].

Відповідно до [5] перспективна модель системи являє собою інтегровану сукупність кількісних та якісних показників (параметрів), які в цілому забезпечують спроможності, готовність і здатність системи до виконання завдань за призначенням відповідно до імовірних сценаріїв виникнення й розвитку ситуацій.

Модель грошового забезпечення військовослужбовців України [6] може бути перспективною за умови її адаптації до аналогічних моделей провідних країн-членів НАТО шляхом покращення наступних показників.

1. Базова заробітна плата. Перспективна модель має включати збільшення базової заробітної плати за військові звання та вислугу років, особливо для молодших рангів, щоб забезпечити конкурентоспроможний рівень оплати й підвищити мотивацію служити у Збройних Силах України.

2. Додаткові виплати. Модель має передбачати додаткові виплати, такі як надбавки за складність і небезпеку служби, особливо для військовослужбовців, які виконують спеціальні обов'язки, наприклад, в зоні бойових дій.

3. Соціальні пільги. Модель має передбачати соціальні пільги для військовослужбовців (наприклад, страхування здоров'я, пенсійне забезпечення, компенсації за поранення й травми та ін.), щоб забезпечити додатковий захист і підтримку для військовослужбовців та їхніх сімей.

4. Житлові умови. Модель має передбачати надання житлових умов, таких як житлові кредити або надання житла в оренду для військовослужбовців, щоб забезпечити прийнятні житлові умови під час служби та після неї.

5. Фінансова підтримка родин. Модель має передбачати фінансову підтримку родин військовослужбовців, особливо в разі поранення або загибелі військовослужбовця, щоб забезпечити соціальний захист і підтримку для родин, які залишилися без годувальника.

6. Професійний розвиток. Модель має передбачати програми професійного розвитку й навчання для військовослужбовців під час та після проходження військової служби, з метою підвищення їх професійних навичок і можливостей для кар'єрного зростання та працевлаштування в майбутньому.

Покращення зазначених кількісних і якісних показників моделі грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України дозволить:

- зробити прозорою і зрозумілою систему нарахувань для кожного військовослужбовця;
- створити дієві стимули для зростання військовослужбовців у військових званнях, а не посадах;
- стимулювати військовослужбовців до більш тривалого проходження військової служби;
- розширити можливість ротації військовослужбовців на посадах, які передбачають однаковий рівень відповідальності;
- підвищити ефективність використання та економію бюджетних коштів.

Важливо зазначити, що перспективна модель грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України має будуватися з урахуванням стандартів провідних країн-членів НАТО та бути адаптована до особливостей загальнодержавної системи оплати праці України.

Література:

1. Положення про управління фінансами Міністерства оборони: офіційний веб-сайт уряду США (DoD FMR). Розділ 7А, Частина 1 «Основний оклад». URL: https://comptroller.defense.gov/FMR/vol7a_chapters.aspx (дата звернення 11.04.2023)

2. Оплата праці Британської армії. Таблиця зарплат британської армії 2023: простий у використанні посібник із детальною інформацією про зарплату британської армії за цей рік. URL: https://daysackmedia-co-uk.translate.google.com/resources/british-army-pay-scales/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=wapp#of6 (дата звернення: 11.04.2023).

3. Скільки заробляють солдати Війська Польського? ЗОЛД 2023 Заробітки генерала, полковника, підпоручика, рядового? : Dziennik zachodni. URL: <https://dziennikzachodni.pl/tyle-zarabiaja-zolnierze-w-wojsku-polskim-zold-2023-zarobki-general-pulkownika-podporucznika-szeregowego-sprawdzcie-13012023/ar/c1-17172331> (дата звернення 05.04.2023).

4. Городянська Л. В. Особливості систем грошового забезпечення військовослужбовців України та країн-членів НАТО. *Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє* : зб. тез доп. XVIII міжнар. наук. -практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2022 р. Київ : ВІКНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 268-270.

5. Словник військових термінів та скорочень (аббревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України, 2020. 52 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Slovnyk_viiskovykh_terminiv_ta_skorochen_abreviatur.pdf? (дата звернення 11.04.2023).

6. Городянська Л. В. Особливості грошового забезпечення Збройних сил України в умовах воєнного стану. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. Київ: ВІКНУ імені Тараса Шевченка, 2022. Вип. 2 (50). С. 60-67. doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.60-67.

*Гуцалюк В.В. (НУО імені Івана Черняхівського)
Булатова О.А. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВТРАТ ТА НЕСТАЧ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для виконання покладених конституційних обов'язків, щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості держави, кожне військове формування Збройних Сил України забезпечується матеріальними засобами: озброєнням, бойовим, інженерним, автомобільним, продовольчим, пально-мастильним, речовим та іншим військово-технічним майном, що відіграє ключову роль у виконанні бойових завдань.

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави, враховуючи специфіку бойових дій, наразі особливої актуальності набуває облік та списання втрат та нестач військового майна, які можуть виникати як в ході виконання бойових завдань так і під час господарської діяльності військових частин.

Тож ведення достовірного бухгалтерського обліку військового майна, який являється інструментом управління ресурсами та гарантом їх ефективного використання, проведення особовим складом підрозділів військової частини

регулярних звірок а також своєчасне та повне проведення інвентаризації згідно чинного законодавства на сьогодні є особливо актуальним у збереженні ресурсів військової частини, їх ефективного використання, законного списання та недопущенні можливих зловживань з боку посадових осіб.

На сьогодні, законність списання військового майна, враховуючи наявні бойові втрати, вимагає належної організації дій посадових осіб військових частин відповідно до діючої нормативно-правової бази. Однак слід звернути увагу на фактори які мають місце у створенні перепон в досконалій організації такого процесу, а саме:

1. Недосконалий механізм списання бойових втрат, викликаний перевантаженістю документального підґрунтя та свідомого затягування самої процедури списання що, як наслідок, змушує обліковувати матеріальні цінності яких фактично вже немає;

2. Наявність однотипних, але обов'язкових до складання первинних документів на списання військового майна, які мають різну форму, але одне призначення;

3. Різні підходи до визначення вартості списання втраченого майна у матеріальному та бухгалтерському обліку;

4. Притягнення до відповідальності винних осіб, які нанесли збитки, в частині повного відшкодування заподіяної шкоди в найкоротші терміни а також стягнення збитків з осіб, які є дизертирами чи вважаються зниклими безвісти (випадки, в яких видача інспекторських посвідчень є безпідставною);

5. списання майна залученого в ході бойових дій тощо.

Для вирішення існуючих проблем необхідно в першу чергу здійснити наступні заходи:

1. Розроблення практичного та оптимального алгоритму списання військового майна враховуючи режим воєнного стану та наявних бойових втрат ОВТ та інших видів військового майна;

2. Приведення у відповідність нормативно-правової бази матеріального та бухгалтерського обліку в частині оформлення списання майна;

3. Затвердити єдину процедуру визначення вартості списання майна;

4. Удосконалення процедури притягнення до відповідальності особового складу по нанесеним збиткам в частині через неможливості відшкодування за різних умов;

5. Розробити механізм списання втрат залученого майна, а саме рухому техніку з підприємств, організацій та установ для бойових дій.

Дані заходи потребують подальшого вивчення та дослідження, оскільки є ключовими в збереженні військового майна та формуванні ресурсного потенціалу військових частин.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

2. Закон України від 21.09.1999 року №1075-XIV «Про правовий режим майна у Збройних Силах України»;

3. Наказ Міністерства Оборони України № 81 від 29.03.2021 р. «Про затвердження Порядку списання військового майна у Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту».

*Данюк Д.Г. (ВІКНУ)
доктор філософії Цюкало Л.В. (ВІКНУ)*

ВИЯВЛЕННЯ МОЖЛИВИХ ВЕКТОРІВ РОЗВИТКУ АВТОМАТИЗАЦІЇ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

За умов європейської інтеграції України та реформування Збройних Сил України і, враховуючи стрімкий розвиток технологій, зростає необхідність в оперативності та швидкості отримання об'єктивної інформації щодо наявності, стану, якісних та інших характеристик зобов'язань і активів військової частини. З урахуванням вищесказаного, тенденція трансформації державного сектору вимагає релевантного покращення облікової системи.

Законодавча база щодо питання розвитку і покращення цих процесів представлена такими основоположними документами як «Стратегія План заходів щодо модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року» та практичні рекомендації щодо модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі «Цифровий порядок денний для України» або «Цифрова адженда України – 2020». Згідно даних в цих документах основними варіантами розвитку і запровадження технологій цифровізації у державному секторі є створення цифрових робочих місць, застосування технологій таких як Blockchain, Cloud Computing, IoT, Artificial Intellect, BigData та ін. У створенні, впровадженні та використанні цих технологій має колосальні досягнення ІТ-галузь України, тому дані приклади мають можливість бути успішними і у держсекторі.

Умови сучасного глобалізованого технологічного світу такі, що місце роботи може не утотожнюватися з фізичним місцем, тому стає мобільним, «цифровим». «Цифрове» робоче - відповідник фізичного робочого місця, але з урахуванням потреби у відповідній організації, використанні та управлінні. Таке робоче місце акумулює в собі велику кількість технологій: додатки, електронні пошти, бізнес мережі та різноманітні застосунки для проведення онлайн зустрічей. Створення «цифрового» робочого місця - це стратегія підвищення мобільності працівника та збільшення ефективності працівників та установ.

Ще одним методом автоматизації і впровадження інновацій - це використання інструменту блокчейн (blockchain). Блокчейн є прикладом технології для постійного зберігання інформації про операції у спеціальних структурованих блоках, кожен з яких пов'язаний з іншими і надає доступ до інформації в своєму і інших блоках. Перевагою цієї технології є те, що інформація в мережі не може бути змінена та захищена криптографічними засобами. У разі зміни даних в якомусь з блоків, система одразу повідомляє про відмінність з інформацією в інших блоках. Такий високий рівень захисту забезпечує можливість використання даної мережі в таких вразливих сферах, як

фінанси, державні закупівлі, розрахунки бюджету та інші.

Актуальним питанням в умовах воєнного стану стає перспектива створення та при необхідності відновлення бази документації військової частини. Серед наведених варіантів це питання може вирішити «хмарна» технологія. Вона являє собою технологічний засіб, в якому акумулюються всі отримані бухгалтерами дані. В умовах інформатизації єдиним фактором, що стримує запровадження цієї технології, є залежність від наявності доступу до мережі Інтернет. Але перевагами залишаються вартість користування технологією та централізація всієї інформації щодо обліку. Таке поєднання переваг збільшує ефективність управління, швидкість обробки інформації та надійність збереження даних, а також не обмежує доступ до інформації у часі.

Завдяки поширеному застосуванню комп'ютерних технологій та автоматизованих програм, що здійснено з метою оптимізації обліку, відбувається фундаментальне перетворення системи бухгалтерського обліку й облікових процедур, що в свою чергу сприяє підвищенню рівня якості й ефективності усього процесу управління, а також обробки всієї облікової інформації зокрема. Загалом автоматизація бухгалтерського обліку представляє собою комплекс різноманітних заходів (технічних, організаційних та економічних), які спрямовані на мінімізацію участі людини (чи її повне усунення) від процесів обробки і передачі даних.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ №699 від 22 серпня 2018 року «План заходів щодо модернізації системи бухгалтерського обліку на період до 2025 року»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-p#Text>
Проект Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020): <https://www.slideshare.net/tsnua/ss-72226573>

*Журенко С.В. (НУО імені Івана Черняхівського)
Аврамчук Л. (ВІКНУ)*

РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ООС ТА ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України відбулася реструктуризація ланок забезпечення військових частин, а саме служби тилу та технічної частини утворили собою одне ціле, що зараз називається «логістичним забезпеченням». Якщо раніше в служби тилу входили продовольча, речова, квартирно-експлуатаційна і паливно-мастильна, а до технічної частини входили служби РАО, озброєння і автомобільна та були під керівництвом різних посадових осіб, то зараз усі служби, хоч і є окремими, але є підпорядкованими одному керівнику – начальнику логістики, що збільшує ефективність та якість завдань, які стоять перед підрозділами, та зменшують час на виконання тих самих завдань.

Прискорення процесів всебічного забезпечення особового складу в першу

чергу вплинуло позитивно на хід бойових дій на Сході України та під час облоги великих міст в перші дні війни. Якщо говорити предметно, то наприклад, для несення бойового чергування на зенітно-ракетних комплексах протиповітряної оборони раніше було необхідне забезпечення, що складалось в три етапи: начальник продовольчої служби має організувати харчування екіпажу, що обслуговує комплекс, за допомогою начальника автомобільної служби, який організовує перевозку, виділяється транспорт, але щоб заправити автомобільний засіб треба підтримка з боку служби ПММ, тож виникав певний дисонанс, що служба тилу узгоджує свої дії зі службою технічної частини та знову ж остання звертається до іншої служби тилу.

Таким чином, в результаті реорганізації логістичного забезпечення все звелось до єдиного керівника, який за допомогою вдалого менеджменту прискорює взаємодію між начальниками служб військової частини та спрощує процедуру для більш швидшого забезпечення підрозділів всім необхідним.

*Єрома Є. (ВІКНУ)
канд.екон.наук Сизов А.І. (ВІКНУ)*

ПРОВЕДЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ВІЙСЬКОВИМИ ЧАСТИНАМИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ НА ПРИКЛАДІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

На сучасному етапі розвитку у світовому економічному та цифровому просторі впроваджуються безготівкові розрахунки, щоб забезпечити ефективність та безпеку операцій.

Зарубіжний досвід провідних країн з розвинутою безготівковою інфраструктурою, після аналізу досвіду країн НАТО, а також Китаю, можна відзначити, що вони успішно впровадили безготівкові розрахунки у військових частинах, забезпечивши ефективність і безпеку фінансових операцій. Так, США та Велика Британія використовують електронні системи розрахунків для забезпечення швидкості та безпеки платежів, зменшуючи можливість корупції та зловживань.

Технологічні інновації для вдосконалення безготівкових розрахунків, такі як «блокчейн» може сприяти прозорості та безпеці транзакцій, забезпечуючи надійне відслідковування та валідацію операцій, зменшити навантаження на бюджетний сектор, за рахунок розподілу потужностей зберігання даних.

Кіберзахист є необхідним для захисту інформації та попередження можливих кібератак на банківський сектор та сервери, які забезпечуються проведення безготівкових розрахунків, особливо це актуально під час українсько-російської війни, коли країна-агресор систематично намагається завдати кібератаки по державному та приватному секторі економіки.

Успішне впровадження цих технологій вимагає розробки комплексних заходів щодо підвищення кваліфікації особового складу та оновлення військових інформаційних систем.

Тільки важливо розуміти, при адаптації зарубіжного досвіду та впровадженні технологічних інновацій в Україні важливо враховувати особливості

національного законодавства та нагальні потреби, які стоять перед нашою державою під час війни. Зокрема, впровадження безготівкових розрахунків може допомогти оптимізувати роботу з логістикою, забезпеченням та оперативністю під час війни з Росією. Це також сприятиме контролю за використанням коштів та забезпеченню відповідності законодавству.

Також необхідно забезпечити підвищення кваліфікації особового складу та надання технічної підтримки для реалізації таких розрахунків.

Досвід Китаю з впровадженням цифрового юаня може бути корисним для України при розробці та впровадженні е-гривні. Цифровий юань (e-CNY) створений з метою спрощення безготівкових розрахунків, збільшення ефективності монетарної політики та зменшення залежності від традиційних банківських систем.

Ось декілька аспектів, які Україна може взяти на замітку від досвіду Китаю:

1. Централізований підхід: Цифровий юань контролюється та регулюється Народним банком Китаю. Україна може розглянути можливість розробки е-гривні під контролем Національного банку України, що дозволить ефективно регулювати цифрову валюту та забезпечувати її стабільність.

2. Технологічна платформа: Китай використовує блокчейн та інші передові технології для створення та управління цифровим юанем. Україна може адаптувати схожі технології для розробки е-гривні, що забезпечить безпеку, прозорість та відслідковуваність транзакцій.

3. Інфраструктура та дистрибуція: Китай розвиває екосистему підтримки цифрового юаня, включаючи термінали та мобільні додатки для здійснення платежів та переказів. Україна може створити схожу інфраструктуру для е-гривні, що сприятиме широкому впровадженню та прийняттю цифрової валюти серед населення та бізнесу.

4. Пілотні проекти та поступове впровадження: Китай запускає пілотні проекти з цифровим юанем у різних регіонах країни, що дозволяє відточити систему та виявити можливі проблеми перед загальнодержавним впровадженням. Україна може провести подібні пілотні проекти з е-гривнею, спочатку вводячи її у відібраних регіонах або секторах економіки, зокрема у військових частинах.

Чи потрібно Україні впроваджувати цифрову валюту та чому? Е-гривня може мати ряд переваг для України:

1. Збільшення ефективності безготівкових розрахунків: Цифрова валюта може спростити процес безготівкових розрахунків, забезпечуючи швидкість, зручність та доступність платежів для користувачів.

2. Зниження залежності від традиційних банківських систем: Цифрова валюта може допомогти зменшити залежність від банків та інших фінансових установ, що сприятиме розвитку конкурентного середовища та зниженню комісій за фінансові послуги.

3. Забезпечення фінансової інклюзії: Е-гривня може сприяти розвитку фінансової інклюзії, надаючи доступ до фінансових послуг для населення, яке раніше було відірваним від банківських систем.

4. Збільшення контролю над грошовою масою: Цифрова валюта може допомогти Національному банку України краще контролювати грошову масу та забезпечувати стабільність економіки.

5. Боротьба з тіньовою економікою: Впровадження е-гривні може сприяти більш ефективному виявленню та контролю над тіньовими фінансовими операціями, зокрема відмиванням грошей та ухиленням від сплати податків.

6. Застосування передових технологій: Впровадження цифрової валюти заснованої на блокчейні або інших новітніх технологіях може сприяти розвитку технологічної інфраструктури та зміцненню позиції України як країни з розвинутим інноваційним сектором.

7. Сприяння міжнародному співробітництву: Впровадження е-гривні може полегшити міжнародні розрахунки та сприяти розвитку співпраці з іншими країнами, особливо в рамках інтеграції України з Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями.

Ураховуючи переваги, які е-гривня може принести для української економіки та фінансової системи, створення та впровадження цифрової валюти може стати важливим кроком для України на шляху до модернізації своєї економіки, забезпечення фінансової стабільності та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Однак перед впровадженням е-гривні варто ретельно проаналізувати потенційні виклики та ризики, а також забезпечити належний регуляторний та законодавчий підхід для ефективного керування та контролю над цифровою валютою.

*Іванін П.В. (НУО імені Івана Черняхівського)
Ровінська О.І. (ВІКНУ)*

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА РЕСУРСИ НАДХОДЖЕННЯ КОШТІВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У 2023 РОЦІ ТА В ПОДАЛЬШОМУ

Існує багато різних способів надходження коштів у бюджет. Деякі з них можуть бути додатковими джерелами доходів, а інші можуть бути відносно стабільними. Хочу звернути увагу на нові можливості та ресурси наповнення бюджету

Розглянемо закон «Про віртуальні активи», що вступить у силу після змін у Податковому кодексі, які передбачають особливості оподаткування операцій з криптоактивами. Такий законопроект вже проходить відповідні процедури у парламенті. Але цей закон лише легалізує криптовалюту в загальному економічному просторі України. Проте я хочу запропонувати необхідність введення криптовалюти як офіційного засобу платежу, оскільки це надасть певні можливості для української економіки, зокрема нового потоку коштів у бюджет, а точніше можливість отримувати податок від конвертації криптовалюти у гривні. Якщо розглянути це на рівні звичайного громадянина - це буде наданням можливості розраховуватися криптовалютою як офіційним засобом платежу через українські банки у повсякденному житті.

На сьогодні всі операції з виведення криптовалюти із різних сервісів та бірж відбувається поза звітністю української економіки, отож ми не отримуємо жодного податку з її виведення. З одного боку, споживачам буде здаватися, що виведення криптовалюти через українські сервіси та банки - занадто дорого, проте з фактичної точки зору це стане вигідним як споживачам, так і державі: держава отримає податок та розширений обіг коштів економіки, а споживач матиме офіційний, власне, український, сервіс та можливість розрахунку криптовалютою без її конвертації та втрати ціни.

Надання державної землі в оренду іншим країнам, дозволить отримати кошти для наповнення бюджету та запобігти простою землі, яка потребує постійного використання та обробки. Усім відомо про родючість української землі та на даний момент, велика кількість українського населення позбавлена можливості обробляти землю, що належить державі, через бойові дії, зокрема виникнення проблеми замінованості полів, що унеможлиблює роботу на них. Якщо поглянути на країни світу та їх ринки землі, ми неодмінно помітимо дефіцит землі у багатьох розвинених країн, які мають можливості, але фактично не мають території для розвитку власних сільськогосподарських структур. Якщо надати українську землю, а саме відповідні території, які придатні до експлуатації, в оренду іншим країнам (українським партнерам) ми залучимо нові інвестиційні потоки коштів до державного бюджету, та в залежності від місцезнаходження полів, за кошти відповідної країни, держава буде спроможна розвивати процес розмінування української землі. Також хочу зазначити що важливим щодо цієї угоди, стане фактор якості землі, без застосування методів випаленої землі, із збереженням її родючості та посіву відповідного переліку насінних культур, що необхідно узгоджувати у договорі оренди з відповідною країною. Щодо обробки землі, яка пропонується в оренду іншій країні, можливим пунктом для обговорення також стане залучення до роботи на ній українського населення, із заробітною платою на рівні відповідної країни, що бере землю в оренду.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс ALSO ON LDN.ORG.UA
<https://ldn.org.ua/useful-material/pravo-derzavnoi-vlasnosti-na-zemlu/>
2. Регулювання криптовалют в Україні: що передбачає Закон про віртуальні активи – Володимир Фурман 16.08. 24 березня 2022

*канд.техн.наук, ст.досл. Ленков Є.С.
(ДЗВО «Університет менеджменту освіти»)*

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ ІЗ РОЗПОРЯДНИКАМИ КОШТІВ МО УКРАЇНИ

Створення казначейської системи обслуговування державного бюджету стало об'єктивним наслідком реформування економіки, її переходом від командно-адміністративної до ринкової. Казначейська система була створена для забезпечення найбільш ефективного розподілу та контролю за витрачанням бюджетних коштів за призначенням, посилення контролю за виконанням Державного бюджету.

Державному казначейству Міністерства фінансів України визначена особлива роль, адже саме цей орган забезпечує дотримання принципу єдності каси – зарахування всіх доходів, що надходять, і надходжень із джерел фінансування дефіциту бюджету на єдиний рахунок бюджету і здійснення всіх передбачених витрат з єдиного рахунка бюджету. Здійснення бюджетних операцій через рахунки Казначейства дозволяє забезпечити повний облік і контроль кожного етапу виконання бюджету. Для виконання держбюджету передбачене відкриття в Казначействі особових рахунків для кожного головного розпорядника, розпорядника й одержувача коштів бюджету.

Актуальність теми даної теми зумовлена необхідністю впровадження сучасної та досконалої системи взаємовідносин розпорядників бюджетних коштів, зокрема військових частин з органами Державного казначейства України та банками, для підвищення обороноздатності військових формувань та їх бойової та мобілізаційної готовності.

В процесі опрацювання даної теми нами було зроблено аналіз наступних питань: передумови виникнення та розвиток Державного казначейства України; призначення, структура та функції Державного казначейства України; нормативно-правове забезпечення організації роботи Державного казначейства; організація взаємодії військової частини з установами Державного казначейства України; порядок здійснення розрахункового обслуговування військової частини органами Державного казначейства; здійснення контрольних повноважень Державного казначейства щодо використання бюджетних коштів розпорядниками коштів; недоліки та проблеми, що виникають у процесі взаємодії військової частини з органами Державного казначейства.

На підставі зробленого аналізу запропоновані шляхи оптимізації взаємодії військової частини з органами Державного казначейства.

Зроблено висновок щодо необхідності удосконалення наступних аспектів у діяльності Державного казначейства: приведення законодавчих актів у відповідність до діяльності Державного казначейства України та його органів; посилення контролю з боку держави за своєчасним і повним надходженням фінансових ресурсів до відповідних бюджетів та їх ефективним використанням; створення електронно-інформаційної мережі між розпорядниками коштів та органами Державного казначейства; впровадження автоматизованої системи у ЗС України; удосконалення бухгалтерського обліку виконання бюджету.

*Балабай М.М. (НУО імені Івана Черняхівського)
Марій М.А. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ЗВІТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ТА МЕТОДИКА ЗВІРКИ ЇЇ ПОКАЗНИКІВ

В умовах військового стану, який було оголошено з початком повномасштабного вторгнення російського агресора, актуальним питанням є забезпечення правильного, вчасного та належного подання фінансової та

бюджетної звітності. Потрібно зазначити, що особливо важливим є чітке дотримання бюджетного законодавства, яке визначає порядок та строки подання фінансової та бюджетної звітності державними установами, у тому числі військовими частинами, установами і організаціями. В умовах воєнного стану потрібно також враховувати можливості подання чи неподання звітності, посиляючись на певні вказівки контролюючих та забезпечуючих органів. Потрібно приділяти особливу увагу багатьом аспектам: фінансовому плануванню, витратам бюджетних коштів (зادля економії та раціонального її використання), правильного формування та подання усіх звітних документів. Адже саме це є запорукою правильного та безперебійного функціонування військової частини.

Фінансова та бюджетна звітність регламентується та здійснюється відповідно до чинного законодавства України та нормативних документів, а саме: Окремого доручення Міністра оборони України №2683 від 01.02.2023 року, бюджетного Кодексу України, та інших вказівок та доручень забезпечуючих фінансових органів. Протягом цілого року відбувались та будуть відбуватись зміни до чинного законодавства і це є зрозумілим фактором, так як Україна зараз перебуває в умовах війни. Важливо дотримуватись усіх вимог, змін та вказівок, які вимагає законодавство, контролюючі та забезпечуючі фінансові органи, швидко реагувати на кожні зміни, які відбуваються та неухильно їх дотримуватись.

Одною з актуальних тем та змін є перехід подання звітності на режим онлайн за допомогою використання програми Є-Звітність. На нашу думку, це є позитивною зміною, адже це має певні переваги на відміну від подання звітності особисто і у паперовому вигляді. Основними перевагами є те, що завдяки дистанційній здачі звітності не потрібно витратити час на підготовку паперових звітних документів, на дорогу та затрати на інші ресурси, що збільшує кількість ризиків та збільшує кількість часу, що може перешкоджати безперебійній роботі начальника фінансово-економічної служби чи його підлеглих. На сьогоднішній день завдяки системній програмі Є-Звітність, можна зберегти максимальний захист та дуже швидке та зручне надсилання документів, які ми подаємо в контролюючий орган. Це насамперед збільшує зручність перевірки звітності, надає змогу створення посилки з можливістю додавання консолідованих звітів, що перевірені та завізовані органами Казначейства, дозволяє переглядати та видаляти надіслані документи. Прикладом можуть слугувати зарубіжні країни-члени НАТО, які вже досить давно ввели електронний документообіг і електронну подачу звітності, що є систематизовано та вже довгий час успішно використовується. Це справді полегшує роботу та осучаснює її, скорочує час для підготовки, подачі та перевірки звітності. Тому є важливо переймати сучасний досвід країн союзників які стають прикладом для нас.

Отже, дане є дуже актуальним сьогодні та потребує уваги для застосування цього в силових структурах і особливо в Міністерстві оборони України, для спрощення та створення комфортних і безпечних умов подання будь якої звітності на всіх рівнях. Окреслене коло питань стосується не тільки подання

звітності, а і інших аспектів здійснення господарської діяльності військових частин та установ, відповідно до вимог законодавства, контролюючих та забезпечуючих органів.

Список використаних джерел:

1. Окреме доручення Міністра оборони України №2683 від 01.02.2023 року;
2. Бюджетний Кодекс України.
3. Державна казначейська служба України, стаття: «Щодо нових функціональних можливостей АС «Є-Звітність»».

*Миненко А.В. (НУО імені Івана Черняхівського)
Мозок В.О. (ВІКНУ)*

ВПЛИВ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА СТИМУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

За останній рік на території нашої країни відбулася низка подій, які привернули погляд світу на нашу державу. Більшість країн всебічно намагаються підтримати нашу армію, але особлива увага приділяється фінансовій та матеріальній допомозі. У зв'язку з цим необхідність реалізації державної політики набуває актуального значення в умовах сьогодення, особливо розглядаючи сектор безпеки та оборони.

Для ефективного забезпечення та виконання поставлених завдань, особовий склад Збройних Сил України має усвідомлювати своє значення, проявляти свій патріотизм, витримку, самовідданість справі, бути готовим до підтримання на високому рівні боєдатність та боєготовність військ. У свою чергу, держава повинна стимулювати військовослужбовців до якісного виконання обов'язків військової служби, запобігати відтоку професійних кадрів.

Відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», соціальний захист військовослужбовців – це діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. [1]

Однією з головних соціальних гарантій, на які має право кожен військовослужбовець – це грошове забезпечення. Розмір грошового забезпечення військовослужбовців залежить від посади, військового звання, тривалості та умов військової служби та включає три складові, які виконують стимулюючі та компенсуючі функції, а саме: щомісячні основні, щомісячні додаткові та одноразові види грошового забезпечення.

Грошове забезпечення є ефективним стимулом для збільшення кількості і якості військових кадрів та їх потенціалу, але не є єдиним чинником, що визначає мотивацію до проходження служби:

1. Грошове забезпечення може стимулювати військових до ретельного виконання своїх обов'язків, оскільки це є основним джерелом їх доходу і може впливати на їх матеріальне благополуччя;

2. Військовослужбовці, які отримують достатнє грошове забезпечення, можуть бути більш мотивованими до навчання і професійного розвитку, що в свою чергу може покращити якість виконання їх обов'язків;

3. Грошове забезпечення може бути важливим фактором у збереженні військового потенціалу, зменшуючи ймовірність їх відтоку до інших сфер діяльності, які пропонують більш високі зарплати;

4. Однак, грошове забезпечення не є єдиним чинником, який визначає мотивацію військових. Інші фактори, такі як професійне задоволення, шанс на професійний розвиток, можливість служити країні, також можуть впливати на мотивацію військових;

5. Крім того, важливо враховувати вплив моральних цінностей та ідеології на мотивацію військових. Більшість військових можуть відчувати гордість і задоволення від служби своїй країні та відчувати міцний патріотизм, незалежно від рівня грошового забезпечення.

З метою створення професійної армії, збереження кадрового потенціалу та підтримки мотивації військовослужбовців щодо продовження військової служби полягає питання якісної мотивації військовослужбовців шляхом підвищення рівня матеріальних та соціальних засад.

Найбільшою проблемою грошового забезпечення є те, що воно не прив'язане до соціально-економічних чинників, що сприяє постійному штучному підвищенню та викликає невпевненість військовослужбовців в завтрашньому дні.

Отже, підвищення рівня грошового забезпечення, вдосконалення порядку його нарахування сприятиме призупиненню процесу відтоку кваліфікованих кадрів та формуванню сучасних та могутніх Збройних Сил, які б були спроможні забезпечити територіальну цілісність та суверенітет держави. Удосконалення системи грошового має сприяти підвищенню ефективності виконання службових обов'язків, що забезпечить своєчасність, повноту та вчасність виконання поставлених перед військовослужбовцями завдань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради, 1996. Стаття 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр.

2. Закон України №2011 від 13.10.2018 «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

ОБЛІК ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Облік поточної дебіторської заборгованості є важливим елементом фінансового обліку підприємства. Він має певні особливості відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку в Україні, облік поточної дебіторської заборгованості здійснюється згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Цей стандарт визначає порядок ведення обліку та оцінки дебіторської заборгованості, визнання сумнівних боргів та формування резерву сумнівних боргів.

Зокрема, згідно з П(С)БО 10, поточна дебіторська заборгованість відображається в бухгалтерському обліку за фактично отриманим платежем, а також за реалізованими товарами та послугами. Для визначення величини резерву сумнівних боргів використовуються методи прямого списання та визначення залишкової вартості.

Кожне підприємство також прагне себе захистити від певних ризиків під час перевірок його діяльності. Тому здійснюється організація бухгалтерського обліку відповідно до положень внутрішнього розпорядчого документа - облікової політики. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. [1]

Підприємство в цьому документі прописує ті принципи, методи і процедури, щодо яких передбачена альтернатива вибору щодо різних об'єктів обліку. Не є винятком такий елемент, як дебіторська заборгованість. До того ж варто звернути увагу на те, що обрані підприємством елементи облікової політики щодо дебіторської заборгованості є досить важливими, адже від того, наскільки вони доцільно обрані, залежить фінансовий стан підприємства та його фінансовий результат.

Давайте розглянемо головні складові облікової політики, які стосуються обліку розрахунків з дебіторами. Серед них можна виділити наступні :

1. Визначення складу дебіторської заборгованості підприємства;
2. Оцінка дебіторської заборгованості на дату складання балансу для відображення у бухгалтерській звітності;
3. Використання методів для визначення резерву сумнівних боргів

Окрім П(С)БО 10, також слід керуватися вимогами інших П(С)БО, зокрема П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 14 «Оренда», П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» та П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін».

У міжнародній практиці, немає окремого стандарту для обліку дебіторської заборгованості, але принципи та методи її ведення відображені в

різних стандартах. Зокрема, МСБО 1 «Подання фінансової звітності» наводить відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності, а МСБО 18 «Дохід», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання й оцінка» та МСФ39 «Фінансові інструменти» містять методи визначення резерву сумнівних боргів та умови припинення визнання дебіторської заборгованості активом. Крім того, МСБО 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» містить вимоги до розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності.

Проаналізувавши наведені національні та міжнародні стандарти, можна зазначити, що визнання, оцінка дебіторської заборгованості та розрахунок резерву сумнівних боргів реалізуються по-різному відповідно до цих стандартів.

Згідно з національними стандартами обліку, дебіторська заборгованість:

1. визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума;
2. визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

За міжнародними стандартами бухгалтерського обліку визнання фінансового активу відбувається тоді, коли організація стає стороною договору. Моментом визнання дебіторської заборгованості у звітності як активу за МСФ3 і П(С)БО є виконання двох критеріїв: імовірність отримання підприємством у майбутньому економічних вигід і достовірність визначення її суми.

Припиненням визнання заборгованості за національними стандартами бухгалтерського обліку є дебіторська заборгованість, за якою пройшов термін позовної давності, інші борги, нереальні до стягнення, списують за рішенням керівника підприємства за рахунок резерву сумнівних боргів або фінансових результатів господарської діяльності комерційної організації.

Щодо міжнародних стандартів, припинення визнання фінансового активу або частини фінансового активу відбувається тоді, коли організація втрачає контроль над правами за контрактом (коли вказані права реалізуються, припиняється їх дія або організація відмовляється від своїх прав або передає їх третій стороні).[2]

Отже, облік поточної дебіторської заборгованості є важливим елементом фінансового обліку підприємства. При цьому необхідно дотримуватись відповідних національних та міжнародних стандартів, які визначають правила визнання, оцінки та формування резерву сумнівних боргів. Крім того, підприємство повинно мати внутрішню облікову політику, яка регламентує процес обліку дебіторської заборгованості та відображення цих даних у фінансовій звітності.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 10 серп. 2022 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>(дата звернення: 10.04.2023).

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська

заборгованість» затверджено наказом Міністерства фінансів № 237 від 08.10.1999 р. [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України: [сайт]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. : станом на 17 жовт. 2013 р[Електронний ресурс]- Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text(дата звернення: 10.04.2023).

4. Немченко В.В. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) : [підручник] / В.В. Немченко, О.Ю. Редько. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.

5. Буфатіна І. Облік дебіторської заборгованості / І. Буфатіна // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 52. – С. 41-45.

*Паламарчук О.А. (НУО імені Івана Черняхівського)
Кузьміна Н.В. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ

В умовах дії правового режиму воєнного стану питання організація фінансового планування у військовій сфері має велике значення.

Фінансове забезпечення військової частини – це система заходів, що включає фінансове планування, отримання, зберігання, економне, ефективне і цільове використання коштів відповідно до вимог законодавства, організацію обліку та звітності з метою виконання військовою частиною покладених на неї завдань. [1]

Учасниками процесу фінансового планування у військовій частині є посадові особи, які відповідають за забезпечення потреб військової частини в матеріальних цінностях, послугах, коштах за відповідними бюджетними програмами (підпрограмами), а також посадові особи, які відповідають за господарську діяльність структурних підрозділів військової частини (начальники служб), і посадові особи, які відповідають за облік особового складу та формування планів підготовки. [1]

Завданням фінансового планування в військових частинах є:

- правильне визначення потреби в коштах для забезпечення бойової готовності частини, виконання планів бойової та фізичної підготовки особового складу, господарських та культурно-побутових потреб, утримання озброєння, бойової техніки і майна, для забезпечення особового складу належним грошовим утриманням та заробітною платнею;

- своєчасне витребування коштів від фінансового органу, що ними забезпечує;

- забезпечення своєчасного господарського та доцільного витрачання отриманих коштів. [1]

Виконання завдань, що стоять перед фінансовим плануванням займаються,

перш за все, командир частини та помічник командира військової частини з фінансово-економічної роботи. Крім того, у фінансовому плануванні беруть участь заступники командира частини і начальники служб.

Дане питання потребує подальшого дослідження, оскільки ефективне фінансування та розподіл коштів є ключовими факторами для забезпечення належного рівня бойової готовності військових сил в умовах критичної геополітичної ситуації. Також актуальним напрямком є вивчення світового досвіду функціонування систем оборонного планування, програмування та розроблення бюджету, зокрема у країнах НАТО.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства оборони України від 22.04.2021 № 104 «Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 22.04.2021 № 280»
2. Основи фінансового забезпечення військової частини. Частина перша. Навчальний посібник. – К.: ВІКНУ, 2006.

Кузьмич О. (ВІКНУ)

Палій Ю. (ВІКНУ)

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ

Заробітна плата – одна з найскладніших і найважливіших соціально-економічних категорій, оскільки вона, з одного боку, є основним і часто єдиним джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх сімей, а, з іншого боку, для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників до досягнення цілей підприємства. Тому питання ефективної організації заробітної плати і формування її рівня разом з питанням забезпечення зайнятості складають основу соціально-трудова відносин у суспільстві, оскільки включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу.

Впродовж багатьох років заробітна плата в Україні підтримується на соціально низькому рівні. Вихід з цієї ситуації потребує нових методологічних підходів до проблеми диференціації рівня оплати праці серед найманих працівників різних видів економічної діяльності та регіонів. Штучне стримування заробітної плати призвело до того, що нині витрати на заробітну плату в Україні в розрахунку на одиницю валового національного продукту майже вдвічі нижчі, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що інтеграція України у світовий європейський простір вимагає перегляду організаційно-економічного механізму регулювання праці і її оплати та пошуку підходів до подолання проблем із виплатами працівникам, які виникають на фоні розгортання кризових явищ. Цей процес супроводжується появою нових та динамічним оновленням діючих законодавчо-нормативних документів, якими керуються бухгалтери. Таким чином, існує постійна потреба в аналізі, систематизації та узагальненні нововведень. Адже питання, що стосуються виплат працівникам, зачіпають інтереси не лише фізичних, юридичних осіб, а й держави загалом .

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ЇХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні, маємо досить багато актуальних питань з приводу розрахунків з військовослужбовцями, які звільняються з військової служби під час військового стану.

Шляхи їх вирішення реальні, але потребують досить ретельного опрацювання з боку законодавця, повномасштабне вторгнення РФ, яке почалося 24.02.2022 дало поштовх кожному патріоту допомогти нашій державі, 70% таких людей проходили строкову військову службу або військовослужбовці запасу, як показує практика, при прийнятті військовослужбовця у такий складний час для держави, досить багато військовослужбовців, які колись проходили службу мають особові справи в яких чітко вказані всі данні щодо минулого проходження військової служби, щоб військовослужбовець мав підставу для вірного та вчасного розрахування грошового забезпечення, тому мобілізований громадянин, не завжди отримує грошове забезпечення, а подалі і вихідну допомогу при звільненні(демобілізації), у зв'язку з відсутності особової справи військовослужбовця у військовій частині де проходить військову службу.

Особова справа військовослужбовця є дуже важливою складовою для правильного і вчасного нарахування грошового забезпечення в подальшому і вихідної допомоги, одноразової грошової допомоги при звільненні з військової служби.

Також маємо досить розповсюджене питання з приводу врахування вислуги років, за минулими місцями проходження військової служби, що знову ж залежить від вчасно переданої особової справи до військової частини де проходить службу військовослужбовець.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства оборони України №260 від 07.06.2018 «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»

2. Постанова Кабінету Міністрів України №704 від 30.08.2017 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»

3. Закон України «Про військової обов'язок та військову службу»

4. Постанова Кабінету Міністрів України №460 від 17.09.2014 «Про затвердження Порядку та умов виплати деяким категоріям військовослужбовців одноразової грошової допомоги у разі звільнення з військової служби»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ІНВЕНТАРНОГО МАЙНА РЕЧОВОЇ СЛУЖБИ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Бухгалтерський облік є невід'ємною складовою фінансової діяльності будь-якої організації, включаючи військові формування. Одним з важливих питань, які потребують уваги при обліку інвентарного майна речової служби під час переміщення військовослужбовців в особливий період, є забезпечення точності та актуальності обліку.

Відповідно до п. 19 Інструкції про організацію речового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України в мирний час та особливий період, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 29.04.2016 № 232 при переміщенні військовослужбовців у межах одного виду Збройних Сил України (окремого роду військ (сил) видане інвентарне майно відповідно до Норм № 1, 2 (крім засобів індивідуального захисту) не здається, а при вибутті - заноситься в атестат.

В той же час відповідно до Порядку розподілу бюджетних асигнувань для і централізованої оплати в Міністерстві оборони України, затвердженому наказом Міністерства оборони України від 31.12.2016 року № 757 (зі змінами) визначено необхідність проведення взаємозвірок між військовими частинами для гармонізації обліку майна централізованого постачання.

Враховуючи пункт 1 та 2 розділу 2 Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 17.08.2017 № 440 (зі змінами), облікові документи залежно від їх призначення поділяються на первинні документи, облікові реєстри, документи допоміжного характеру, оформлення яких здійснюється за відповідними формами, які визначаються цією Інструкцією, а також за формами, які визначені Порядком списання військового майна, Інструкцією про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боєприпасів у Збройних Силах України, затвердженою наказом Міністра оборони України від 29 червня 2005 року № 359, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 26 серпня 2005 року за № 933/11213 (у редакції наказу Міністерства оборони України від 20 жовтня 2015 року № 569) (далі - Інструкція про організацію обліку, зберігання і видачі стрілецької зброї та боєприпасів у Збройних Силах), типовими формами з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 13 вересня 2016 року № 818, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 2016 року за № 1336/29466 (далі - Типові форми з обліку та списання основних засобів), Типовими формами обліку та списання запасів бюджетних установ та інструкції про їх складання, затвердженими наказом Державного казначейства України від 18 грудня 2000 року № 130, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2000 року за № 962/5183 (далі - Типові форми обліку та списання запасів), та іншими нормативно-правовими актами з питань

бухгалтерського обліку бюджетних установ.

Також первинними документами є накладні, вимоги, відомості, акти, атестати та інші документи, які призначені для оформлення і підтвердження здійснених господарських операцій, що пов'язані з рухом і зміною вартісного та якісного (технічного) стану військового майна, і є підставою для записів облікових даних в облікових регістрах.

Отже, атестат, може слугувати первинним документом для здійснення господарських операцій за бухгалтерським обліком. Проте залишається необхідність надання роз'яснення або видання методичних рекомендацій стосовно даної конкретної ситуація, яке має включати формування достатньої кількості оригіналів первинного документа (для відображення операції переміщення у військовій частині відправнику та отримувачу), а також виправлення обліку за базою забезпечення під час взаємозвірки.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про організацію речового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України в мирний час та особливий період : Наказ М-ва оборони України від 29.04.2016 р. № 232 : станом на 23 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0768-16#Text> (дата звернення: 08.04.2023).

2. Про затвердження розподілу бюджетних асигнувань та централізованої оплати у Міністерстві оборони України : Наказ М-ва оборони України від 31.12.2016 р. № 757 (дата звернення: 19.10.2022).

3. Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України : Наказ М-ва оборони України від 17.08.2017 р. № 440 : станом на 20 листоп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-17#Text> (дата звернення: 08.04.2023).

*Пікульський О.В. (НУО імені Івана Черняхівського)
Зінченко С.О. (ВІКНУ)*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Українські військовослужбовці стикаються з надзвичайно складними викликами в умовах війни на території країни. Вони несуть відповідальність за захист територіальної цілісності та суверенітету України в умовах активних бойових дій, які не обмежені лише східним регіоном, а поширюються на всю країну.

Оскільки військовослужбовці відіграють основну роль у забезпеченні національної безпеки та оборони України, держава має гарантувати їх соціальний захист. Виклики, пов'язані з війною в Україні, роблять це завдання особливо важливим, оскільки військовослужбовці та їхні родини також потребують особливої підтримки. Соціальний захист військовослужбовців має бути однією з основних функцій держави, щоб забезпечити належні умови життя та роботи для військовослужбовців, які ризикують своїм здоров'ям та життям заради безпеки України.

Теоретичні аспекти соціального захисту військовослужбовців включають в себе аналіз умов та якості життя військовослужбовців та захист їхніх прав.

Для регулювання питань соціального захисту військовослужбовців та їхніх родин діють різноманітні закони та нормативно-правові акти, які можна поділити на дві категорії. Перша категорія - загальні законодавчі акти, які визначають державну політику та встановлюють основні принципи та правила у сфері соціального захисту. Друга категорія - спеціальні закони та підзаконні акти, які спрямовані на регулювання соціального захисту конкретного соціального прошарку, такого як військовослужбовці та їхні родини, або на вирішення окремих соціальних проблем, які виникають у цій сфері.

Стаття 46 Конституції України належить до групи загальних законів, які встановлюють державну політику та регулюють відносини у сфері соціального захисту громадян. У цій статті зазначено, що всі громадяни мають право на соціальний захист, який забезпечує їх у разі втрати працездатності, годувальника, безробіття з незалежних від них причин, а також у разі старості та інших випадках, передбачених законодавством [1].

Стаття 17 Конституції України закріплює принципи соціального захисту військовослужбовців та їх сімей в Україні, що знаходяться на службі у Збройних силах України та інших військових формуваннях. Вона зобов'язує державу забезпечувати соціальний захист цієї категорії громадян, які ризикують своїм життям і здоров'ям на захист національної безпеки та територіальної цілісності України, а також їхніх родин. Це включає надання різноманітних соціальних гарантій, матеріальної допомоги, житла, медичного обслуговування та інших форм підтримки. Держава несе відповідальність за забезпечення соціальних прав військовослужбовців та їхніх родин, які віддають своє життя на захист країни [1].

Україна має розгалужену систему законів, які регулюють соціальний захист військовослужбовців та їхніх сімей. Серед найважливіших законодавчих актів, які відносяться до другої групи, можна виділити «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [2] та «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» [3]. Крім того, військовослужбовці можуть бути зобов'язані дотримуватися інших законів та нормативно-правових актів України, які стосуються їхніх соціальних гарантій та прав.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що соціальний захист військовослужбовців та їх сімей є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави. В Україні існує певна кількість нормативно-правових актів, які спрямовані на забезпечення соціального захисту цієї категорії громадян. Важливими є загальні закони, які визначають державну політику та регулюють відносини у сфері соціального захисту, а також спеціальні законодавчі та підзаконні акти, які вирішують конкретні соціальні проблеми. Держава визнає відповідальність за забезпечення соціальних гарантій військовослужбовцям та їхнім родинам, які ризикують своїм життям та здоров'ям на захист національної безпеки та територіальної цілісності країни.

Смисок використаних джерел:

1. Конституція України;
2. Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»;
3. Закон України від 04.02.1994 № 3946-ХІІ «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ».

Різніченко А.Р. (ВІКНУ)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПЛАТИ ПРАЦІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

Постановка проблеми. Оплата праці цивільних працівників військових частин та установ ЗС України потребує оптимізації відповідно до умов сьогодення, а саме в питанні організації та рівні оплати праці медпрацівників, оскільки саме організація дає достатній рівень заробітної плати виступає рушієм правильного і своєчасного забезпечення кваліфікованого медичного обслуговування військовослужбовців та членів їх сімей.

Метою роботи є дослідження особливостей організації оплати праці працівників медзакладів в системі МОУ, і як наслідок розгляд нагальних питань та можливого шляху їх вирішення.

Ступінь дослідження проблеми науковцями. Питання оплати праці медичних працівників розглядається в багатьох працях вітчизняних та зарубіжних науковців серед них:

1. Гуляєв Юрій Борисович – провідний науковий співробітник Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

2. Лекан Валерій Миколайович – професор, доктор медичних наук, завідувач кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

3. Полка Ніна Степанівна – доктор медичних наук, професор, директор Інституту громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України.

Поняття «система охорони здоров'я» можна розуміти як комплекс усіх організацій, установ та ресурсів, що мають за основну мету відновлення, підтримку та зокрема зміцнення здоров'я людини. Структура цієї системи відображає специфічні цілі, засновані на принципах та взаємодії елементів системи, а також враховує соціальну організацію, політичні та соціально-економічні обставини, культурні традиції та інші фактори, що є характерними для даної країни.

Управління системою охорони здоров'я забезпечується Міністерством охорони здоров'я України та іншими центральними органами виконавчої влади, до яких належать відомчі структури у сфері охорони здоров'я, регіональні державні управлінські органи та органи місцевого самоврядування, а також Українська академія медичних наук. Окрім національних установ, які безпосередньо займаються охороною здоров'я, система також функціонує завдяки регулювальним та контрольним функціям інших національних структур,

зокрема Офісу Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших органів. [1]

У структурі Міністерства оборони України функціонує Медична служба Збройних сил України, створена з метою забезпечення належного медичного супроводу військ у мирний та воєнний час. Вона включає органи управління, медичні підрозділи різних профілів військових одиниць та установ. Ця служба має можливості та ресурси для проведення лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, спеціалізованої медичної допомоги, а також евакуації поранених та хворих.

Керівництво Медичної служби Збройних сил України відповідає за організацію медичної служби ЗСУ в мирний та воєнний час, керівництво медичною службою ЗСУ та впровадження національної політики у сфері охорони здоров'я в Україні. Вона відповідає за забезпечення здоров'я військовослужбовців, їхніх сімей, військовозобов'язаних, резервістів та ветеранів, і здійснює свою діяльність під керівництвом Головнокомандувача Збройних сил України, фінансуючись за рахунок бюджетних коштів, виділених ЗСУ.

Основними завданнями Командування медичних сил ЗСУ є:

1. Організація управління, планування та використання медичних сил;
2. Впровадження державної політики щодо медичної допомоги військовослужбовцям ЗСУ;
3. Розробка та здійснення комплексу профілактичних, лікувально-діагностичних, санаторно-курортних та реабілітаційних заходів, що спрямовані на збереження здоров'я та життя військовослужбовців;
4. Організує забезпечення ЗСУ медичною та військовою технікою, накопичує запаси медичного обладнання та майна, організує постачання ЗСУ та інших військових формувань в особливий період;
5. Планування заходів, які спрямованих на розвиток та підтримання спроможності медичних закладів ЗСУ з метою підготовки їх до виконання завдань, що на них покладені. [2]

Узагальнено структуру Медичної служби ЗСУ можна відобразити за допомогою рисунку 1:

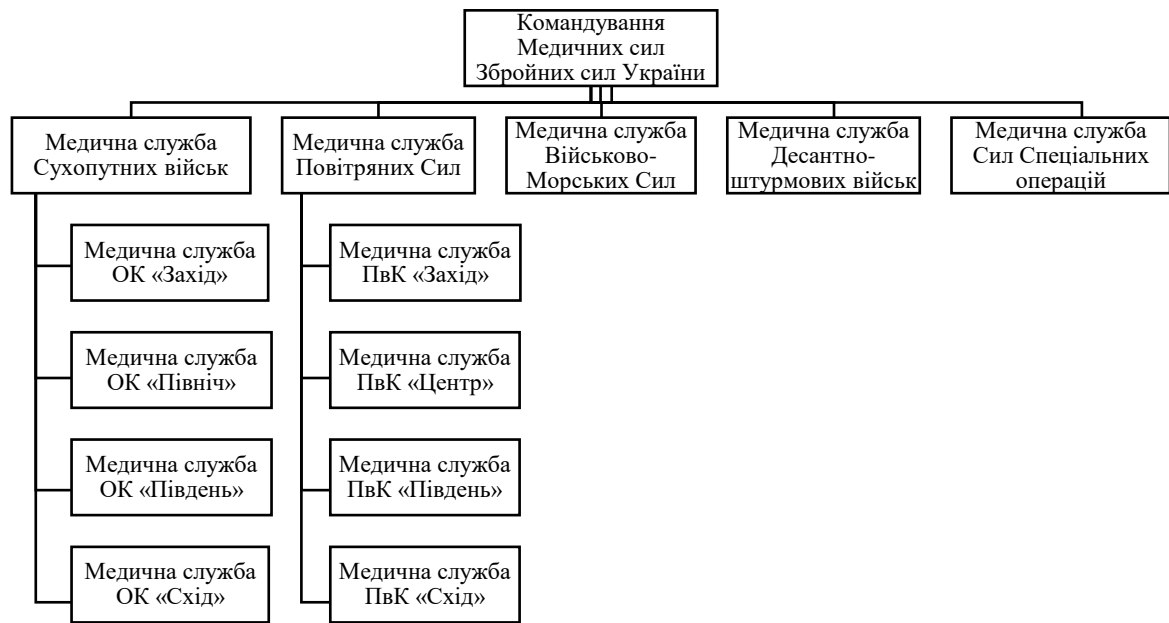

Рис.1 Структура Медичної служби ЗСУ [3].

Військово-медичні сили ЗСУ включають Військово-медичні клінічні центри та шпиталі Міністерства оборони, Центри медичної реабілітації та санаторії, Військово-лікарські комісії, самостійні санітарні відділення, медичні склади, службу профілактичної медицини Міністерства оборони, військові мобільні госпіталі, медичні служби військових одиниць, медичні відділення, медичні пункти, Українську військово-медичну академію та кафедри катастрофічної та військової медицини, а також Навчальний центр тактичної медицини.

Основу ефективної військово-медичної системи України становлять українські військово-медичні установи, які включають медичні заклади, військові госпіталі, дослідні та реабілітаційні медичні заклади, які надають діагностику та необхідне лікування бійців Міністерства оборони. Більшість військово-медичних закладів України підпорядковані Міністерству оборони і традиційно відомі як медичні заклади Збройних сил України.[4]

Військова частина є суб'єктом державного сектору, відповідно до цього її діяльність регламентується чинним бюджетним законодавством України. Основним нормативно-правовим актом, згідно якого встановлюють посадові оклади медпрацівників військових частин є Наказ МОУ від 23.06.2021 р. №173 «Про затвердження Умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я в системі МОУ» [32] та Постанова КМУ від 30 серпня №1298 «Про оплату праці працівників на основі ЄТС розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» [5].

Відповідно до вищезазначених керівних документів посадові оклади медичним працівникам визначають згідно тарифних розрядів в ЄТС, що визначаються для професіоналів, фахівців відповідно наявній кваліфікаційній категорії на підставі атестації і заносяться до тарифікаційного списку. [5, 6]

Згідно фактичного відпрацьованого часу провадиться оплата праці

працівників, відповідно до посадового окладу та враховуються підвищення, доплати та надбавки, які передбачені в чинному законодавстві. Цікавим є те, що граничний розмір зарплати працівника не є обмеженим.

Варто зазначити, що посадові оклади, які визначаються залежно від розрядів в ЄТС, можна встановити множенням окладу працівника першого тарифного розряду на відповідний йому тарифний коефіцієнт. Також слід уточнити, що посадові оклади визначені у гривнях з копійками до 0,5 вилучаються, від 0,5 і вище – заокруглюються до однієї гривні. [5]

У військових частинах для встановлення посадових окладів та конкретних розмірів надбавок медичного персоналу наказом командира військової частини закріплюється постійно діюча тарифікаційна комісія. [6]

Зазвичай, заступник командира військової частини призначається головою такої комісії. До складу комісії входять начальник фінансово-економічної служби, представники кадрової служби та профспілки, а також інші співробітники, які можуть брати участь у тарифікації. Варто відзначити, що розміри заробітної плати встановлюються окремо для основної роботи та сумісництва. Усі затверджені розміри заробітної плати оголошуються в наказі військової одиниці.

Зміни розмірів посадових окладів слід вносити у таких випадках:

1. якщо змінився оклад (тарифна ставка) працівника I тарифного розряду;
2. коли на посаду призначається фахівець з відповідною кваліфікацією - з дня видачі наказу командира військової одиниці;
3. у разі присвоєння почесного звання або встановлення кваліфікаційної категорії - з дня присвоєння почесного звання чи встановлення кваліфікаційної категорії відповідною кваліфікаційною комісією;
4. у разі присудження наукового ступеня – день прийняття рішення ВАК про видачу диплому;
5. коли присвоюється кваліфікаційна категорія – з дня оголошення про це наказом відповідного органу про затвердження рішень атестаційною комісією;
6. у разі збільшення або зменшення обсягу робіт - з дня зміни штатних (планових) показників у встановленому порядку. [6]

Отже, посадовий оклади медичному працівнику встановлюють шляхом множення окладу працівника першого тарифного розряду на відповідний тарифний коефіцієнт за тарифними розрядами, що визначені в ЄТС, які встановлюють медпрацівникам залежно від наявної кваліфікаційної категорії на підставі атестації і відображають у тарифікаційному списку. [5,6]

Оплата праці медперсоналу провадиться за фактично відпрацьований час, виходячи з посадовий окладів або в залежності від виконання норми виробітку і відрядних розцінок з урахуванням підвищення, доплати та надбавки, які передбачені чинним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник. [Електроний ресурс] // URL: <http://medicallaw.org.ua/vydavnytstvo/praktychnyi-posibnyk-prava-liudyny-u-sferi-okhorony-zdorovia/>.

2. Структура апарату міністерства [Електронний ресурс] // URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-aparatu-ministerstva/hvmy.html>.

3. Медична служба ЗСУ [Електронний ресурс] // URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0_%D0%97%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D1%81%D0%B8%D0%BB_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

4. Військові медичні заклади України [Електронний ресурс] // URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. №1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» [Електронний ресурс] // URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/237451__678092.

6. Наказ Міністерства оборони України від 23.06.2021 р. №173 «Про затвердження Умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я в системі МОУ» [Електронний ресурс] // URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE36653.html.

*Садовніков В.Г. (НУО імені Івана Черняхівського)
Метіль В.В. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації, військові частини почали отримувати більше благодійної допомоги та субвенції як у грошовій, так і натуральній формі від благодійних фондів, громадських та волонтерських організацій.

Тут і виникають ризики в розрізі використання матеріальних та нематеріальних активів не за цільовим призначенням, які військова частина отримала у вигляді благодійної допомоги та субвенції.

У зв'язку із веденням в Україні воєнного стану та відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 05.03.2022р. №202 встановлено, що в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги від юридичних та фізичних осіб. Дана постанова надає право керівникам бюджетних установ використовувати благодійну допомогу без відображення в бухгалтерському обліку операцій щодо перенесення в обліку з позабалансового на відповідні балансові рахунки, тобто, не є підставою не відображати за обліком

операцій з отриманням благодійної допомоги у натуральній формі.

Інструкцією з організації та ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України, затвердженим наказом міністерства оборони України від 19.12.2014р. №905 визначено, що у Збройних Силах бухгалтерському обліку підлягають усі активи: земля, військове майно, кошти, які закріплені за військовою частиною або перебувають у тимчасовому розпорядженні, а також доходи, витрати та розрахунки. Тобто у разі надходження до військової частини благодійної допомоги у вигляді матеріальних та нематеріальних активів, в обов'язковому порядку потрібно відобразити операції в бухгалтерському обліку.

Отже, у військових частинах мають бути проведені відповідні заходи контролю, а саме внутрішній контроль для упередження потенційних подій. Відповідальні особи що входять в робочу групу з оцінки ризиків мають бути з числа особового складу військової частини з достатнім рівнем компетенції у відповідному напрямі діяльності, які здатні ідентифікувати ризики та оцінити ймовірність їх виникнення, але вони не мають бути з числа посадових осіб відповідаючи за певний напрям діяльності.

Кошти спеціального фонду можуть бути використані за напрямками, визначеними командиром у кошторисах військової частини. Важлива роль командира забезпечити своєчасне оприбуткування і відображення за бухгалтерським обліком субвенції та благодійної допомоги, отриманої в грошовій або натуральній формі.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства оборони України від 22.05.2017р. №280 «Про організацію фінансового забезпечення військових частин, установ та організацій Збройних Сил України»(у редакції наказу МОУ №104 від 22.04.2021).

2. Наказ Міністерства оборони України від 19.12.2014р. № 905 «Про затвердження Інструкції з організації та ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України»(зі змінами).

3. Порядок організації в системі Міністерства оборони України внутрішнього контролю та управління ризиками, затверджений наказом Міністерства оборони України від 02.04.2019 № 145, (зі змінами внесеними наказом Міністерства оборони України від 25.06.2020 № 227).

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2022р. №202 «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги».

5. Роз'яснення фінансово-економічного управління Командування Сухопутних військ №737/3/158 від 25.01.2023.

АНАЛІЗ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Середнє грошове забезпечення військовослужбовця Збройних Сил України (далі – ЗСУ) до введення воєнного стану в Україні становило 14,1 тис. грн. Після 24 лютого 2022 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 №168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» збільшився середній дохід військовослужбовців Збройних Сил України за рахунок введення додаткової винагороди 30 тис. грн, 50 тис. грн. та 100 тис. грн. після введення воєнного стану в Україні (рисунк 1).

СЕРЕДНІЙ ДОХІД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Рис. 1. Середній дохід військовослужбовців Збройних Сил України (тис. грн.)

Тобто до початку дії воєнного стану військовослужбовці Збройних Сил України в середньому отримували грошове забезпечення менше ніж середня заробітна плата в державі, що мало негативний вплив на престижність військової служби та мотивацію військовослужбовця продовжувати або пов'язувати своє життя з Збройними Силами України, у зв'язку з чим держава поступово втрачатиме кваліфікованих фахівців, які в цивільному житті будуть отримувати більше коштів за свої знання та навички. Але після введення воєнного стану середній дохід військовослужбовців зріс майже в 3 рази, що збільшило престижність та мотивацію до проходження служби в ЗСУ. Але цей приріст доходу є тимчасовим, тому що додаткова винагорода нараховується та виплачується тільки в період воєнного стану, та не береться у розрахунок таких виплат як грошова допомога для оздоровлення, вихідна допомога, не впливає на розмір грошового забезпечення для розрахунку пенсії. Також всі підвищення грошового забезпечення відбувалися за рахунок підвищення премії. Виходячи з цього, підвищення за рахунок премії є тимчасовим втриманням кваліфікованих кадрів на військовій службі в Збройних Силах України.

Таким чином, грошове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України є дуже важливим фактором в оборонній здатності України, як держави в цілому. Грошове забезпечення повинно бути мотивуючим та стимулюючим фактором для військовослужбовця до продовження служби, підвищення рівня своєї кваліфікації, навчання, розвитку, вдосконаленню вмінь та якостей.

Список використаних джерел::

1. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» за редакції від 29.07.2022 № 2490-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення 02.04.2023).

2. Постанови Кабінету Міністрів України №704 від 30 серпня 2017р. «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-18#Text> (дата звернення 02.04.2023).

3. Постанова Кабінету Міністрів України №168 від 28 лютого 2022р. «Питання деяких виплат військовослужбовцям, рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» за редакції від 08.10.2022 №1146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.04.2023)

4. Наказ Міністерства оборони України №90 від 1 березня 2018р. «Про встановлення тарифних розрядів за посадами осіб офіцерського складу Збройних Сил України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-18#Text> (дата звернення 02.04.2023)

5. Наказ Міністерства оборони України №260 від 7 червень 2018р. «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам» за редакції від 01.08.2022 №212 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text> (дата звернення 02.04.2023)

6. Наказ Міністерства оборони України №30 від 31 січня 2022р. «Про бюджетну політику Міністерства оборони України на 2022 рік» за редакції від 25.10.2022 №329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-18#Text> (дата звернення 02.04.2023)

Кривошей М.О. (ВІКНУ)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ЯК ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Соціальна сфера України потребує негайного реформування, яке буде спрямоване на пошук нових підходів до визначення соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для забезпечення гідного рівня життя громадян.

В законодавстві України державні соціальні гарантії визначаються, як встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно – правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [1]. Як бачимо розмір прожиткового мінімуму є основою для встановлення державних

соціальних гарантій.

На сьогоднішній день базовий соціальний стандарт визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу. Вимірювання прожиткового мінімуму включає такі етапи: розроблення споживчого кошика, що являє собою перелік товарів і послуг, необхідних для задоволення мінімальних потреб людини; визначення вагових коефіцієнтів для кожного товару або послуги у складі споживчого кошика; обчислення вартості споживчого кошика на основі щомісячної реєстрації цін на товари і тарифів на послуги; формування структури прожиткового мінімуму, тобто співвідношення у споживанні продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, обов'язкових зборів і платежів; знаходження величини прожиткового мінімуму.[2]

Діючий споживчий кошик українця, затверджений ще в 2016 році. До нього увійшли 296 товарів та послуг, проте вони не включають мінімальних потреб на оренду житла, здобуття освіти для громадянина, а також утримання його дітей у дошкільних або шкільних навчальних закладах, платні медичні послуги, послуги мобільного зв'язку та Інтернету.[4]

Основна частка витрат припадає на продукти харчування. В той час, як в більшості країн світу на законодавчому рівні гарантується соціальний споживчий кошик, який включає досить широкий перелік товарів, які дозволяють людині забезпечити собі належний рівень існування. Наприклад, у Великій Британії до споживчого кошику входять комп'ютерні ігри, шампанське, пиво, MP3-плеєр, акустична гітара, витрати на садівника, перелік товарів для дому, включаючи дверні ручки. Французи у свій споживчий кошик заклали витрати на відвідування перукарні, придбання засобів для догляду за волоссям, гелів для душу (український споживчий кошик представляє засоби гігієни у вигляді 76 кусків мила й 17 тюбиків зубної пасти), апарати для виправлення зубів, оренду автомобілів, послуги таксі (український споживчий кошик передбачає лише 524 поїздки на міському громадському транспорті та 95 на приміському), витрати на харчування домашніх тварин. [3]

На жаль, сьогодні Світовий банк пропонує показник, який не є прийнятним для України, проте нормативно-структурний метод розрахунку прожиткового мінімуму може стати компромісом в даному випадку. Саме цей метод враховує регіональні ціни на набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, який би найбільше відповідав задоволенню потреб громадянина. Адже підвищення рівня життя населення є головною метою будь-якої прогресивної держави, яка бере на себе зобов'язання створювати сприятливі умови для довгого, безпечного, здорового і благополучного життя людей, забезпечуючи економічне зростання і соціальну стабільність у суспільстві. Щодо строків перезатвердження вмісту споживчого кошика, то термін його перезатвердження має бути скорочено до двох-трьох років, а краще до одного року, оскільки зміни у структурі споживання для цих наборів відбуваються набагато швидше.

Для підвищення соціальних стандартів життя зокрема необхідно: –

переглянути структуру нормативів прожиткового мінімуму для кожної категорії населення; – проводити розрахунок прожиткового мінімуму на основі реальних цін; – розширити асортимент споживчого кошика відповідно до потреб населення та медичних стандартів; – змінити співвідношення продовольчих, непродовольчих товарів, а також послуг, враховуючи реальні показники витрат.

Список використаних джерел:

1. Закон України про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: від 05.10.2000 № 2017-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>.

2. Закон України про прожитковий мінімум: від 15.07.1999 № 966-XIV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>.

3. Споживчий кошик українця – за визнаною у світі межею бідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kolo.poltava.ua/2011/12/15/>.

4. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-%D0%BF#Text>.

5. Реалії та перспективи подолання бідності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpsr.org.ua/index.php?Itemid=31&>.

*Кушнір Є.А. (НУО імені Івана Черняхівського)
Лук'янчук В.К. (НУО імені Івана Черняхівського)*

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАКУПІВЕЛЬ

Дієвим інструментом впливу на обсяги та напрямки державних видатків є система публічних закупівель. Раціональне використання державних коштів на стратегічні цілі, забезпечення прозорості та боротьба з корупцією на сьогодні є пріоритетами державної фіскальної політики України.

В умовах тотальної глобалізації все більший вплив на усі сфери діяльності людей має розвиток технологій. Використання цифрових технологій сьогодні є невід'ємною частиною для більшості громадян та підприємств розвинених країн світу. З таких міркувань цифровізація публічних фінансів необхідна, адже процес управління доходами та видатками бюджету із використанням сучасних технологій може зменшити втрати бюджетних коштів, послабити адміністративний тягар і підвищити ефективність використання бюджетних ресурсів.

Цифрові технології значно змінили та спростили процедури закупівель. Цифрові технології допомагають замовникам при проведенні закупівель завдяки різним інструментам цифрового маркетингу та публічних закупівель. Вони дозволяють замовникам автоматизувати та ефективно контролювати весь процес закупівлі від розрахунку ціни до оцінки постачальників. Використання цифрових технологій в закупівлях дозволяє замовникам залучати більше учасників до

процесу торгівлі, розширює можливості для заощадження часу та коштів. Цифрові технології забезпечують прозорість процесу, дозволяючи учасникам переглядати та використовувати інформацію про торги в потрібний момент.

Отже, цифровізація публічних закупівель – це не лише переведення різноманітної інформації у всіх її формах про системи торгів, даних, тендери у цифровий або електронний формат, як це спрощено трактують окремі дослідники.

Цифровізація – це якісне системне переосмислення, перезавантаження усталених моделей, процесів, операцій та перехід до запровадження інноваційних інструментів у фіскальній політиці та практиці, а ще це цифрова трансформація процесу суспільного споживання, переналаштування моделі державних видатків у цифровий формат з метою зростання ефективності, оптимізації використання бюджетних ресурсів. Цифровізація закупівель дозволяє працювати з більш високою ефективністю, автоматизувати процеси і зробити закупівлі більш ефективними та прозорими.

Втілення в життя платформи Prozorro стало успішним кроком на шляху діджиталізації державної фіскальної політики та цифровізації державних публічних закупівель в Україні. За часи існування система публічних торгів створила інноваційне підґрунтя, майданчик для спілкування замовників та постачальників бюджетних послуг. Впровадження системи електронних закупівель на державному рівні поступово підвищує конкурентоспроможність середовища, зменшує втрати замовників від недостатньої конкуренції на ринках суспільних благ, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, а також це дозволило знизити корупцію. Головними перевагами електронної системи є економія коштів та часу, мобільність, можливість постійного доступу до системи, рівні умови для всіх учасників і відсутність паперової тяганини.

Більшість дослідників електронних систем закупівель, в тому числі платформи ProZorro, сходяться на думці, що забезпечення транспарентності процедур торгів, можливості їхнього адміністративного оскарження і навіть скасування торгів за певних обставин тощо має беззаперечним наслідком зростання конкурентності таких торгів.

Чесна конкуренція дозволяє отримати додатковий дохід від участі у державних тендерах, що стимулює розвиток вітчизняного бізнесу. Електронна система державних закупівель ProZorro підвищує рівень довіри громадськості до держави завдяки чіткості та прозорості процедур. ProZorro оптимізує процес державних закупівель за рахунок збільшення швидкості операцій, зменшує адміністративне навантаження та збільшує інноваційну складову процесу.

Отже, в Україні було створено сучасну та ефективну систему державних закупівель, що забезпечує конкурентоспроможне середовище та належний розвиток добросовісної конкуренції в галузі, покращує виконання міжнародних зобов'язань України шляхом поступового наближення законодавства до європейських стандартів. Цифровізація, або діджиталізація, закупівель залишається пріоритетним напрямком подальшого розвитку державного сектору економіки України.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. №922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

2. Швабій К., Богдан Т., Котіна А., Степура М. Вимоги щодо локалізації в публічних закупівлях як інструмент підтримки національної промисловості: Міжнародний досвід та пропозиції для України. *Growford Institute*. Київ. 2020. 62 с.

3. Василюк Т.В. Прозорро як драйвер діджиталізації публічних закупівель та державних видатків в Україні. 78-ма Студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент»: збірник тез доповідей (Львів, жовтень – листопад 2020 р.). Львів, 2020. С. 238.

*Тимошенко О.П. (НУО імені Івана Черняхівського)
Савченко В.А. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЮ ЧАСТИНОЮ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ «КЛІЄНТ КАЗНАЧЕЙСТВА – КАЗНАЧЕЙСТВО» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Використання новітніх технологій Державною казначейською службою України допомагає забезпечити більш ефективне управління державними фінансовими ресурсами, оптимізацію бюджетного обліку та фінансового контролю, а також поліпшує взаємодію з розпорядниками бюджетних коштів.

Система дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство» (далі СДО) – надійна і проста у використанні система з широким переліком функціональних можливостей, що дозволяє військовим частинам отримувати повнофункціональне дистанційне казначейське обслуговування. Можливості системи передбачають створення електронних документів, їх візування посадовими особами, відправку до казначейства та отримання інформації про їх проходження, а також отримання інформації про рух коштів на рахунках, відкритих в органах Казначейства.

Застосування програмного забезпечення для казначейського обслуговування в умовах воєнного стану може бути корисним і необхідним для забезпечення ефективного функціонування військової частини.

Переваги використання програмного забезпечення включають:

- автоматизація процесу казначейського обслуговування, що дозволяє зменшити кількість людей, необхідних для виконання цієї роботи, та збільшити швидкість обробки фінансових операцій.

- забезпечення точності та надійності фінансових операцій, тому що програмне забезпечення може запобігти помилкам, пов'язаним з людським фактором.

- забезпечення ефективного контролю за фінансовими операціями, що зменшує ризики втрати коштів та підвищує рівень безпеки.

- можливість швидкого реагування на зміни в умовах воєнного стану, що дозволяє військовій частині бути готовою до будь-яких фінансових викликів.

- забезпечення звітності та аудиту, що дозволяє військовій частині

забезпечити перевірку та звітність про використання коштів.

СДО надає вичерпний перелік функцій, що необхідні військовій частині для реалізації своєї фінансово-господарської діяльності.

На підставі роздрукованих із СДО щоденних виписок з рахунків, відкритих в органах ДКСУ, з доданням до них платіжних документів, здійснюються записи у таких регістрах синтетичного обліку НМФУ №755:

- Меморіальний ордер №2 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів загального фонду в органах Державної казначейської служби України (банках)»;

- Меморіальний ордер №3 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів спеціального фонду в органах Державної казначейської служби України (банках)»[1].

Таким чином, використання системи дистанційного обслуговування може допомогти забезпечити швидкий доступ до інформації, оптимізувати процеси обліку, забезпечити взаємодію між військовими частинами та центральним командуванням, та забезпечити ефективне використання ресурсів в умовах воєнного стану. Враховуючи швидкі технологічні зміни та розвиток інформаційних технологій, використання системи дистанційного обслуговування може бути важливим аспектом ефективного ведення військових операцій в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства фінансів України від 8 вересня 2017 року № 755 «Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових регістрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання»

*Фесюк І.М. (ВІКНУ)
Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УНІФІКАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ ОПЕРАЦІЙ З ВІЙСЬКОВИМ МАЙНОМ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

З моменту створення Збройних Сил України, використання військового майна було і є пріоритетною складовою їх функціонування.

Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави, наявність озброєння та військової техніки, боєприпасів, належне продовольче, речове, медичне та інші види матеріального забезпечення разом з професіоналізмом та патріотизмом особового складу військових частин стали ключовим фактором надання гідної відсічі агресору з перших днів війни.

Запорукою ефективного використання військового майна, підтримання його у належному стані, списання втрат, попередження зловживань з боку посадових осіб тощо, є правильно організований його облік у військовій частині, відповідно до діючої нормативно-правової бази.

На сьогодні в Україні діють щонайменше два законодавчі акти, які регулюють облік військового майна у Збройних Силах України, а саме :

- Закон України «Про правовий режим майна»

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Дані нормативно-правові акти зобов'язують всі, без виключень, військові частини вести матеріальний облік у службах забезпечення та бухгалтерський облік військового майна у фінансовому органі військової частини. При цьому документальне оформлення матеріального обліку у службах здійснюється відповідно до вимог наказу Міністерства оборони України №440 від 17.08.2017 р. «Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України», а бухгалтерський облік у фінансовому органі – наказом Міністерства оборони України №905 від 19.12.2014 року «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації і ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України», національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та наказів Міністерства фінансів України, що регулюють організацію та ведення бухгалтерського обліку в державному секторі.

Слід відзначити, що відповідно до п.1.3. Методичних рекомендацій з організації і ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України – уся облікова інформація, що відображена в реєстрах обліку служб повинна відповідати даним бухгалтерського обліку. Однак поряд з цим, дані первинних документів служб є підставою заповнення реєстрів аналітичного та синтетичного обліку у фінансовому органі військової частини.

Така організація обліку військового майна створює ряд проблемних питань серед яких найактуальнішими є:

- наявність однотипних, але обов'язкових до складання первинних документів на оприбуткування та рух військового майна, які мають різну форму, але одне призначення;

- документальне оформлення процедури списання військового майна у зв'язку з його використанням, бойовими втратами тощо, що зобов'язує комісію зі списання складати відповідні документи окремо для служб матеріального забезпечення і фінансового органу військової частини;

- конфлікти у ключових визначеннях що впливають на заповнення облікових реєстрів(наприклад, визначення «залишкова вартість»);

- корегування первинної вартості військового майна службами забезпечення що створює невідповідність даних матеріального і бухгалтерського обліку;

- неможливість постановки військового майна на бухгалтерський облік без віднесення і оприбуткування його службами у випадках коли конкретної категорії майна немає у номенклатурі відповідної служби (особливо характерне для оприбуткування благодійної допомоги, залучення майна відповідно до умов воєнного стану тощо);

- випадки відсутності обліку військового майна у службах забезпечення у вартісних показниках;

- оформлення результатів інвентаризації та інші випадки що негативно впливають на ведення обліку військового майна та вчасної і достовірної подачі звітності;

Відтак, на сьогодні особливо актуальні є дослідження питань щодо уніфікації облікових документів між службами матеріального забезпечення та

фінансовим органом військової частини, щодо обліку основних господарських операцій з військовим майном:

- Розробки та затвердження уніфікованих облікових реєстрів, які б поєднували вимоги бухгалтерського та матеріального обліку військової частини;

- Врегулювання єдиного переліку дефініцій та понять що стосуються обліку військового майна;

- Стандартизація та розробка єдиного порядку зміни вартості військового майна під час його експлуатації;

- Запровадження єдиного програмного продукту ведення обліку військового майна для військових частин з врахуванням особливостей матеріального і бухгалтерського обліку з робочими місцями у службах забезпечення і фінансовому органі військової частини;

Саме приведення до єдиних стандартів облікових процесів операцій з військовим майном є тим необхідним фактором подальших досліджень та рішучих дій які сприятимуть подальшого розвитку Збройних Сил України, які на сьогодні є ключовим конституційним органом свободи та незалежності нашої держави.

Список використаних джерел:

1) Наказ Міністерства оборони України №905 від 19.12.2014 року «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації і ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України».

2) Закон України № 1075-XIV від 21.09.1999 року «Про правовий режим майна»

3) Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 року «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

4) Наказ Міністерства оборони України №440 від 17.08.2017 р. «Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України»

Хомич Д. (НУО імені Івана Черняхівського)

Шубер О.М. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ТА ОБЛІК КОШТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВІЙ ЧАСТИНІ

Протягом останнього року проблеми Збройних Сил України стали першочерговими в масштабах держави. Це відбулося через повномасштабне вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року. Гостро постало питання відносно необхідності використання Збройних Сил для вирішення воєнного конфлікту. Актуальність питання дослідження полягає в тому, що надходження зі спеціальних фондів можуть становити значну частину загальних коштів, які отримують військові частини в процесі своєї діяльності. За відсутності належного фінансування оборони військовим частинам доводиться вести господарську діяльність та надавати послуги, які забезпечують належний стан військового майна, гідні умови служби та високий рівень боєздатності.

Спеціальний фонд був створений з метою забезпечення прозорості формування та використання коштів, які військова частина отримувала самостійно.

Спеціальний фонд військової частини складається з власних надходжень (плата за послуги, що надаються військовою частиною, надходження від господарської діяльності, інші власні надходження), субвенцій одержаних з бюджетів іншого рівня, та інших доходів спеціального фонду (кошти, що надходять як всі види добровільної та безоплатної допомоги, благодійні внески). Діяльність військової частини, пов'язана з отриманням надходжень спеціального фонду, передбачає спрямування цих коштів на здійснення видатків, визначених у кошторисі за спеціальним фондом, і не має на меті отримання прибутку. Витрачання спеціальних коштів провадиться у суворій відповідності їх цілям. Видатки за рахунок коштів спеціального фонду військової частини проводяться згідно із затвердженим кошторисом. Відповідальність щодо достовірності фінансової звітності несе командир та начальник фінансової служби військової частини згідно з чинним законодавством.

Актуальним є приведення бюджетного законодавства у відповідність, тобто необхідно внести зміни у бюджетне законодавство України, тому що практика формування доходної частини спеціального фонду не відповідає принципам єдності, обґрунтованості і справедливості, на яких ґрунтується бюджетна система України, та розширити напрямки видатків загального та спеціального фонду, а також при плануванні брати до уваги залишки коштів на спеціальних рахунках на кінець звітного року.

Основними нормативним документів, що регулюють облік коштів спеціального фонду військових частин є Наказ Міністерства оборони України від 03.08.2016 р. № 400 «Положення про облік та використання коштів спеціального фонду Державного бюджету в Міністерстві оборони України».

Організація обліку коштів спеціального фонду бюджетних установ є досить громіздкою. Часто функції, які виконуються, є непотрібними та некорисними. Тому необхідно максимально спростити документальне оформлення та звітність бюджетних установ, використовуючи сучасні комп'ютерні технології та програми. Також потрібно відкрити доступ громадськості до звітності бюджетних установ, за винятком тієї, що становить державну таємницю.

Таким чином, ефективне управління коштами спеціального фонду Державного бюджету України у військовій частині має велике значення для забезпечення високої готовності військових підрозділів та ефективного виконання завдань та потребує подальшого дослідження.

*Чистик О.М. (ВІКНУ)
Кузьменко В.Ю. (ВІКНУ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Україна перебуває у процесі впровадження державного внутрішнього контролю відповідно до зобов'язань, взятих в рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом,

Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Однак прогрес у впровадженні внутрішнього контролю до сьогодні залишається недостатнім. Керівники різних рівнів не повною мірою усвідомлюють свою відповідальність щодо забезпечення ефективного управління бюджетними коштами та ресурсами, не розуміють сутності внутрішнього контролю.

Впровадження нової моделі внутрішнього контролю спрямоване на посилення відповідальності керівників за управління і розвиток установ в цілому. Ціль удосконалення внутрішнього контролю – якісне виконання бюджетними установами завдань з планування та організації діяльності, формування адекватної структури внутрішнього контролю, нагляд за здійсненням внутрішнього контролю та управління ризиками для досягнення мети, і створення системи прийняття рішень, зокрема фінансових, на принципах законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості. Запровадження та функціонування системи внутрішнього контролю направлене на ефективне, економне та результативне використання ресурсів, які надаються платниками податків для розвитку та життєдіяльності Збройних Сил України.

У стінах Військового інституту за проваджувалось стандартизована оперативна процедура щодо управління ризиками внутрішнього контролю, за участі офіцерів слухачів, які відпрацьовували регламент Командування сухопутних військ у формі рольової гри.

Таким чином, виконання стандартизованої оперативної процедури щодо управління ризиками внутрішнього контролю показує, що у сучасних умовах зростає необхідність подальшого підвищення ролі контролю фінансово-господарської діяльності військової частини зобов'язує відповідних командирів і начальників підвищити якість контролю фінансово-господарської діяльності в цілому та роботу внутрішніх перевірочних комісій зокрема. Оскільки на сьогоднішній день, коли наша країна знаходиться у стані військового конфлікту, питання забезпечення військ та правильного ведення фінансового господарства у військових частинах постає з особливою гостротою.

Отже, правильна організація внутрішнього контролю у військовій частині та проведення ґрунтовного аналізу фінансово-господарської діяльності військової частини є запорукою законності ведення фінансово-господарської діяльності у військових частинах.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України;
2. Наказ Міністерства оборони України від 02 квітня 2019 року №145 «Про затвердження Порядку організації в системі Міністерства оборони України внутрішнього контролю та управління ризиками»;
3. Методичний посібник Організація внутрішнього контролю та управління ризиками, Головна інспекція Міністерства оборони України, 275 арк. 10.11.2021

АНАЛІЗ СИСТЕМ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕЯКИХ КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО

Грошове забезпечення та система пільг, що надається військовослужбовцям армії США є важливими факторами, які спонукають значну частину населення обирати військову професію. Керівництво країни докладає чимало зусиль для того, щоб надати ряд переваг військовослужбовцям в порівнянні з цивільним населенням. В результаті цього військова служба в США є конкурентною на ринку праці.

Всебічний аналіз змісту та структури системи грошового забезпечення військовослужбовців США дозволяє зробити висновок щодо її доброї організації і прозорості, що робить цю систему доступною для розуміння всіх військовослужбовців. Вона складається з таких видів грошового забезпечення [3]:

- Основний (базовий) оклад (Basic Pay) - основне грошове утримання військовослужбовців ЗС США, яке нараховується в залежності від рангу і загальної вислуги років;

- Спеціальні та заохочувальні виплати (S&I);

- Виплата за важкі умови служби (HDP);

- Оплата за безпосередню участь в бойових діях в умовах вогневого контакту з ворогом (HFP/IDP).

- Виплата за службу в небезпечних умовах (HDIP);

- Допомоги (на житло (BAH), на харчування (BAS), на базові потреби (BNA), на обмундирування, при переїзді до нового місця служби (DLA), у разі розлуки з сім'єю). [2]

Частка базового окладу для військовослужбовців різних категорії коливається в досить широких межах: так, у сержантського складу, вона коливається від 68% до 80%, а в офіцерського - від 77% до 88%. Розмір базового окладу американських військовослужбовців відповідно до категорії або рангу після набуття відповідної для кожної категорії граничної вислуги років не збільшується. Отже підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що разом із просуванням по службі та збільшенням вислуги років частка основного окладу в загальному грошовому забезпеченні військовослужбовців збільшується.

Розміри грошового забезпечення військовослужбовців Британської армії встановлюються з врахуванням їх порівняності з рівнем оплати праці в цивільному секторі. Уряд Великобританії докладає чимало зусиль для того, щоб надати ряд переваг військовослужбовцям в порівнянні з цивільним населенням.

Хоча еквівалентність між цивільними та військовими посадами іноді встановити досить важко, уряд Великобританії приділяє багато уваги відповідності грошового забезпечення військовослужбовців цілям привабливості військової служби на ринку праці Великобританії. Оплата військової праці в збройних силах та утримання військовослужбовців мають мотивувати необхідну якість та кількість військового персоналу. В результаті цього військова служба у Великобританії є конкурентною на ринку праці.

Аналіз змісту та структури системи грошового забезпечення військовослужбовців Британської армії дозволяє зробити висновок щодо її складу [1]:

Core Salary – основна виплата військовослужбовцям, яка залежить від рангу і терміну служби в цьому ранзі;

Trade Supplement Rate – додаткова виплата, передбачена лише для військовослужбовців рядового та сержантського складу, що залежить від обсягу посадових обов'язків та місця проходження служби;

X-Factor – виплата, що диференціює розмір грошового забезпечення залежно від умов проходження служби та ризиків.

Таким чином грошове забезпечення офіцерського складу Британської армії визначається відповідно до основної (базової) виплати, розмір якої визначається залежно від «кроків» військовослужбовця у відповідному ранзі, який відповідає військовому званню.

Розміри грошового забезпечення військовослужбовців рядового, сержантського складу та унтер-офіцерів залежать від військового звання і віднесення оплати до відповідних рівнів від SUPP1 до SUPP4.

Грошове забезпечення військовослужбовців Війська Польського залежить насамперед від військового звання, яке вони мають. Присвоєння військових звань залежить від строку військової служби, досвіду і професійних навичок.

Розмір місячного грошового забезпечення залежить насамперед від військового звання, яке мають військовослужбовці. Присвоєння чергових військових звань відбувається зі збільшенням строку військової служби, досвіду та бойових навичок. Залежно від військового звання встановлюється основний (базовий) оклад. [5, 6]

Варто зазначити, що розміри основного (базового) окладу переглядаються щорічно і підвищуються урядом Республіки Польща з 1 березня кожного року.

Однак, крім основного окладу, військовослужбовці отримують ряд винагород і надбавок. До них відносяться, серед іншого надбавки за вислугу років, спеціальні, службові, а також мотиваційні, функціональні та компенсаційні виплати [7].

Результати дослідження систем грошового забезпечення військовослужбовців деяких країн-членів НАТО дають підстави виокремити певні принципи побудови цих систем:

1. Рівень грошового забезпечення військовослужбовців встановлюється вище за середній рівень оплати праці в цивільних сферах економіки.

2. Принцип встановлення основного окладу в твердих сумах свідчить про стабільну економічну ситуацію в країнах та низький рівень інфляції.

3. Захист грошового забезпечення від інфляції забезпечується щорічним підвищенням розмірів базового окладу рішенням уряду або парламенту, що передбачено на законодавчому рівні.

4. Питома вага основної (базової) виплати переважає в сумі грошового забезпечення і становить від 74 до 96%.

5. Розмір основної (базової) виплати встановлюється залежно від військового звання військовослужбовців і залежить від строку військової служби.

6. Розмір грошового забезпечення майже не залежить напряду від посад, які виконують військовослужбовці.

Список використаних джерел:

1. Модель грошового забезпечення збройних сил Pay16. / Видавництво Air Media Centre, HQ Air Command. 1761_15SJD © UK MOD Crown Copyright, 2016.

2. Надбавки. Defense Travel Management Office / Електронний ресурс. URL: <https://www.travel.dod.mil/Allowances/>

3. Оплата праці британської армії. Daysack Media / Електронний ресурс. URL: https://daysackmedia-co-uk.translate.google.com/resources/british-army-pay-scales/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=wapp#of6

4. Положення про управління фінансами в Міністерстві оборони Сполучених Штатів Америки (DoD 7000.14-R Department of Defense Financial Management Regulation (DoD FMR)) Розділ 7А, Частина 1 «Основний оклад» / Електронний ресурс. URL: https://comptroller.defense.gov/FMR/vol1_chapters.aspx

5. Постанова Міністра національної оборони від 17 травня 2022 року «Про визначення груп оплати праці». Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. / Електронний ресурс. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/okreslenie-grup-uposazenia-19243085>

6. Постанова Міністра національної оборони від 28 березня 2022 року «Про ставки основного окладу професійних військовослужбовців». Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, dnia 29 marca 2022 r. Poz. 694

7. Бартоломей Романек Скільки заробляють солдати Війська Польського? 13 січня 2023 р / Електронний ресурс. URL: <https://dziennikzachodni.pl/tyle-zarabiaja-zolnierze-w-wojsku-polskim-zold-2023-zarobki-general-a-pulkownika-podporucznika-szeregowego-sprawdzcie-13012023/ar/c1-17172331>

*Ярошенко О.К. (НУО імені Івана Черняхівського)
Ніколайчук Ю.О. (ВІКНУ)*

ВПЛИВ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум є важливими показниками, які впливають на оплату праці в Україні.

Мінімальна заробітна плата (МЗП) в Україні встановлюється державою і становить 6700 гривень на місяць з 1 січня 2023 року. Цей показник визначає нижній рівень оплати праці, яку має отримувати кожен працівник відповідно до законодавства.

Прожитковий мінімум (ПМ) встановлюється державою як мінімальний рівень доходу, необхідний для забезпечення прожитку людини. За даними на 2023 рік, прожитковий мінімум в Україні становить 2684 гривень на місяць для працездатних осіб.

Мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум безпосередньо впливають на рівень оплати праці в Україні. Оскільки МЗП визначає нижчий поріг оплати праці, багато компаній встановлюють оплату роботи на цьому рівні

або трохи вище. ПМ також впливає на оплату праці, оскільки цей показник визначає мінімальний рівень доходу, який має забезпечувати прожиток людини. Якщо робота не забезпечує дохід вище прожиткового мінімуму, то працівник може бути змушений шукати додатковий джерело доходу або скоротити свої витрати на необхідні потреби.

Таким чином, мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум є важливими показниками, які впливають на оплату праці в Україні. Держава старається регулювати ці показники з метою забезпечення достатнього рівня життя для населення та забезпечення соціальної справедливості. Однак, деякі експерти вважають, що мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум не відображають реальний рівень життя в Україні та не забезпечують працівникам достатніх доходів для задоволення їхніх потреб.

Крім того, існує думка, що висока мінімальна заробітна плата може призвести до зростання безробіття, оскільки багато компаній можуть зменшити кількість працівників або перевести їх на часткову зайнятість. Тому, держава повинна збалансувати між встановленням достатньої оплати праці та запобіганням негативного впливу на економіку.

У відповідь на ці проблеми, деякі компанії можуть забезпечувати вищий рівень оплати праці, ніж мінімальний, щоб залучити та зберегти талановитих працівників. Крім того, держава може працювати над покращенням умов праці, зменшенням податкового тягаря на працівників та підтримкою малих підприємств, що може забезпечити стабільність на ринку праці та забезпеченням доходів працівників.

Отже, мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум є важливими показниками, які впливають на оплату праці в Україні, але держава повинна збалансувати їхню роль у забезпеченні доходів працівників та забезпеченні економічної стабільності.

Узагалі, МЗП та ПМ в Україні відіграють важливу роль у забезпеченні достатнього рівня доходів для працівників та соціального захисту населення. Проте, їх вплив на оплату праці є обмеженим і може бути спрямований лише на забезпечення мінімальних гарантій для працівників. Для досягнення більш високого рівня оплати праці та забезпечення справедливих умов для всіх працівників в Україні необхідні додаткові заходи.

Наприклад, важливо забезпечити прозорість та відкритість в питаннях заробітної плати та преміювання на роботі, а також забезпечити свободу профспілкової діяльності для працівників. Також необхідно сприяти розвитку конкуренції на ринку праці та створенню сприятливих умов для бізнесу, що стимулюватиме підприємства до збільшення зарплат своїм працівникам.

У цілому, в Україні є необхідність в більш широкій реформі ринку праці, щоб забезпечити належний рівень оплати праці та соціального захисту працівників. В цьому можуть допомогти різні інструменти, такі як законодавчі та регуляторні заходи, розвиток конкуренції на ринку праці, підвищення якості освіти та розвиток інфраструктури.

СЕКЦІЯ № 5
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Бережний І.Є. (ВІКНУ)

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ
АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Військово-технічні тексти виконують функції опису озброєння та військової техніки, пояснення технічної документації, висвітлення аспектів військово-технічного співробітництва. До характерних ознак всіх військово-технічних текстів належить: велика насиченість загальнонауковими, загальновійськовими та вузькоспеціалізованими термінами. Військово-технічні тексти мають широкий діапазон сфер застосування. Військово-технічні тексти є компонентами майже в усіх настановах з експлуатації, обслуговування і ремонту, технічної документації та документів з військово-технічного співробітництва.

Велика насиченість різноманітними загальновійськовими та вузькоспеціалізованими термінами, які зазвичай зустрічаються у поєднанні з аббревіатурами і скороченнями, що викликає значні труднощі під час перекладу військово-технічних текстів. Наприклад аббревіатури *BDAR/ battlefield damage assessment and repair* що перекладається як проведення оцінки стану бойових пошкоджень і ремонтних робіт і *PDU/Power distribution unit* – блок розподілу живлення. Також слід розуміти, що різноманітність змістовно-тематичного наповнення військово-технічних текстів вимагає від перекладача знань у майже всіх сферах функціонування родів та видів збройних сил, наприклад у сфері ракетно-артилерійського озброєння, бойових броньованих машин, основних бойових танків, військово-морських сил, повітряних сил, спеціальної техніки, засобів радіорозвідки та радіовиявлення, тощо.

Розглянемо труднощі перекладу багатокомпонентних англomовних військово-технічних текстів на прикладі таких багатокомпонентних термінів.

Frequency shift-keying (FSK) – термін перекладається, як *частотна маніпуляція*. Труднощі виникають, адже переклад терміну дослівно не передає значення терміну. Також слід зазначити, що наприклад цивільні перекладачі, які не володіють знаннями в цій сфері у 90% випадків перекладатимуть цей термін як *частотне перемикання*, що не є еквівалентом цього терміну в українській мові. Відповідно для перекладу цього терміну необхідно володіти вузькоспеціалізованими знаннями зі сфери радіоелектронної боротьби.

Digital down converter – термін перекладається, як аналоговий-цифровий перетворювач. На прикладі цього терміну можна також прийти до висновку, що дослівний переклад не передаватиме значення терміну і без ґрунтовних знань правильного і якісного перекладу досягнуто не буде. Незважаючи на те, що два слова з цього трьохкомпонентного терміну зрозумілі, - *digital* – *цифровий*, а *converter* – *перетворювач*, слово *down* – у цьому випадку буде означати перехід з одного виду сигналі на інший, шляхом зміни частоти, відповідно з вищої

(цифрової) до аналогової, і навпаки. Так як частота зменшується і слово **down** і показує це зниження робочої частоти, фактично означає рух вниз. Відповідно для перекладу цього терміну необхідно володіти вузькоспеціалізованими знаннями зі сфери радіоелектронної боротьби.

Таким чином можна зробити наступний висновок – переклад військово-технічних текстів викликає значні труднощі за рахунок своєї складності та насиченням загальнонауковими, загальновійськовими та вузькоспеціалізованими багатокomпонентними термінами. Для їх подолання перекладач повинен постійно вдосконалювати свої знання у сфері військово-технічної термінології, цікавитись військово-технічною сферою, володіти прийомами перекладу багатокomпонентних термінів а також цікавитись новими зразками озброєння і військової техніки.

Бурдюг О.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ КУРСАНТАМИ ВВНЗ

Розширення ділових та культурних зв'язків із зарубіжними країнами обумовлює нові вимоги до вивчення іноземних мов. Знання іноземної мови є невід'ємною частиною вищої школи, запорукою професійного успіху, вдалої кар'єри курсантів ВВНЗ. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою потребує ґрунтовної мовної підготовки у вищих військових навчальних закладах. Наприкінці ХХ століття відбулися кардинальні зміни в методиці викладання іноземних мов. Раніше основна увага приділялася вивченню граматичних понять, механічному вивченню лексичного матеріалу, читанню та письму. На сучасному етапі викладання мови має прикладний характер. Метою навчання є оволодіння курсантами комунікативними компетенціями, що дозволяють реалізувати набуті знання, вміння, навички у реальних життєвих ситуаціях. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою не можливе без фундаментальної мовної підготовки. Викладачеві необхідно знати новітні методи та прийоми викладання іноземної мови та уміти підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб, інтересів курсантів. Останнім часом активізувався пошук сучасних ефективних методичних концепцій навчання іноземних мов.

Сама назва методу показує його основні принципи. Він називається аудіовізуальним, оскільки новий матеріал сприймається протягом тривалого часу лише на слух, а його значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності. Вперше в методиці був використаний відбір мовного матеріалу на основі аналізу живого мовлення. Цей метод називається також швидкісним або структурно-глобальним, оскільки оволодіння мовою відбувається на основі спеціально відібраних структур, які сприймаються цілісно (глобально). Цінність аудіовізуального методу навчання іноземній мові полягає в тому, що разом із загальною інтенсифікацією навчального процесу, за допомогою цього методу створюються спеціальні умови, певною мірою близькі до природних умов, в яких функціонують мовні ситуації. Аудіовізуальний метод привабливий тим, що сприяє швидкому формуванню великої кількості елементів

спонтанного мовлення. Аудіовізуальний метод відіграє важливу роль у навчанні усного розмовного мовлення.

Інтенсивне використання аудіовізуальних засобів у процесі навчання дозволяє навчати іноземній мові як акту комунікації, у якому лінгвістичні та паралінгвістичні елементи є тісно пов'язаними. Аудіовізуальний метод повністю виключає використання рідної мови, особливо на початковому етапі навчання, оскільки в цей період інтерференція ускладнює формування вмій і навичок усного спілкування. Сучасні технології значно спрощують використання на заняттях аудіовізуального метода навчання.

Аудіовізуальний метод є перспективним методом навчання, оскільки він має виражений комунікативний характер і сприяє вирішенню проблеми володіння спонтанним іншомовним мовленням.

Глуценко О.Ю. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ БАЗ У САТ-СИСТЕМАХ

Лексикографічна база даних - це база даних, в якій дані зберігаються та оброблюються відповідно до порядку лексикографічного сортування. Лексикографічна база є однією з ключових складових САТ-системи і використовується для зберігання та управління лексикографічними даними, такими як слова, визначення, приклади вживання, синоніми тощо.

Створення лексикографічних баз даних є важливим етапом в роботі з САТ-системами, оскільки вони дозволяють зберігати терміни, які використовуються в конкретній галузі, та уніфікувати переклад.

Основні кроки при створенні лексикографічної бази у САТ-системі такі:

1. Збір термінологічного матеріалу. Збір включає терміни, слова, вирази та іншу інформацію, яка відноситься до певної галузі. Збір може бути зроблений шляхом аналізу вихідного тексту та використання додаткових джерел, таких як словники, глосарії, інтернет-ресурси тощо.

2. Визначення термінів. Необхідно визначити терміни, які будуть включені в лексикографічну базу. Визначення термінів може включати в себе їх пояснення, переклад та іншу інформацію, яка допоможе перекладачу правильно використовувати ці терміни.

3. Створення бази даних. Лексикографічна база у САТ-системі має вигляд таблиці з полями для зберігання термінів та їх перекладів, а також додавання додаткової інформації про терміни, як-от визначення, приклади вживання, синоніми тощо. При створенні лексичних записів необхідно дотримуватися визначених внутрішніх стандартів та вимог якості. Додавання термінів та їх перекладів можна зробити вручну або за допомогою імпорту списків термінів з інших джерел.

4. Перевірка термінів. Після створення лексикографічної бази терміни потрібно перевірити на правильність та відповідність до конкретної галузі. Для цього можна використовувати фахових експертів, які володіють знаннями та досвідом у даній галузі.

5. Імпорт лексикографічної бази даних в САТ-систему. Багато САТ-

систем підтримують формати TBX та XLS.

6. Підтримка та оновлення лексикографічної бази даних. Це включає в себе додавання нових лексичних записів, видалення застарілих даних, редагування існуючих записів.

Лексикографічні бази даних широко використовуються в багатьох галузях, включаючи лінгвістику, пошукові системи, термінологію тощо. Лексикографічні бази даних дозволяють швидко виконувати пошук, сортування та інші операції, пов'язані зі словниками, термінами та іншими лексичними об'єктами. Лексикографічна база даних допомагає здійснювати переклади швидко, якісно та ефективно, уніфікуючи переклад лексики, полегшуючи роботу над текстами тематики, що повторюється.

*Головня О.С. (ВІКНУ)
Лісовський В.М. (ВІКНУ)*

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ США

Хоча терміни продовжують бути об'єктом досліджень багатьох фахівців у галузі перекладу, подальшого вивчення потребують особливості перекладу багатокомпонентних термінів завдяки появі нових неологізмів через їх постійне оновлення та значні труднощі при перекладі через особливості англійської та української мов незалежно від ступеня володіння мовою оригіналу та мовою перекладу чи від об'єму його фонових знань.

Дослідження військових англійських багатокомпонентних термінів не втратило своєї актуальності обумовленого специфікою військової сфери, що вимагає еквівалентності та точності перекладу військової термінології.

Сам процес перекладу багатокомпонентних термінів – складний, що вимагає від військового перекладача ґрунтовних знань термінології та обізнаність у відповідній галузі, належну мовну інтуїцію, володіння термінологією рідної мови. Повне розуміння тексту перекладачем є обов'язковою умовою забезпечення та адекватного еквівалентного перекладу будь-якого військового тексту.

Проведене дослідження підтвердило використання таких прийомів перекладу англійських багатокомпонентних військових термінів:

1. Калькування – представляє здійснення дослівного перекладу (наприклад: *enhanced blast-proof armour* - посилена противибухова броня; *speed increasing gearbox* - коробка збільшення швидкості).

2. Описовий – полягає у передачі значення за допомогою надання визначень та пояснень (наприклад: *level port* – отвір для вимірювання рівня мастила; *high performance external aircraft gun* - авіаційна гармата з високими тактико-технічними характеристиками, встановлена на зовнішній підвісі).

3. Додавання – введення кілька додаткових слів для того, щоб правильніше і зрозуміліше передати зміст тексту (наприклад: *air filter oil* – масло для повітряних фільтрів; *countersunk cap screw* - гвинт з потайною головкою; *truck utility medium* - вантажний автомобіль середнього класу; *expendable and*

durable items list - список витратних матеріалів і предметів тривалого користування).

4. Транскодування – звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу (наприклад: ***mobile cargo platform*** - рухома вантажна платформа; ***twin-eyed optical system*** - бінокулярний оптичний прилад).

5. Конкретизації – одиниця з більш широким значенням передається в мові перекладу одиницею з більш вузьким (наприклад: *acid-refined oil* – масло сірчаноокислотної очистки; *antitheft unit* – пристрій протиугінної сигналізації).

6. Вилучення – являє ігнорування в процесі перекладу деяких семантично надлишкових слів, які не несуть важливого смислового навантаження, а їх значення часто комплексно відновлюється в перекладі (наприклад: *assisted take-off unit* – прискорювач взльоту; *boom in solenoid assembly* – впускний соленоїд).

Створення сучасних глосаріїв англomовних багатокomпонентних термінів допомогатиме військовослужбовцям ЗСУ у розумінні понять та визначень, що сприятиме покращенню комунікації серед військовослужбовців і зменшенню ризику невірною перекладу під час виконання військових операцій, експлуатації та обслуговування військового озброєння та техніки, користування апаратурою, тощо.

канд.пед.наук Гребенюк Л.В. (ВІКНУ)

КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ У ВІЙСЬКОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Комп'ютерна лексикографія у військовому перекладі є важливою складовою фахової мови військових фахівців. Вона пов'язана зі створенням, розробкою та використанням спеціальної термінології, яка використовується для опису процесів, які відбуваються в комп'ютерних системах.

Комп'ютерна лексикографія у військовому перекладі охоплює багато різних аспектів, таких як технічні характеристики комп'ютерів та програмного забезпечення, безпека даних, захист від кібератак, телекомунікації та багато іншого. Для того, щоб перекладачі та фахівці з різних галузей могли ефективно спілкуватися між собою та розуміти один одного, вони повинні мати загальні знання про технічну лексикографію та її застосування в контексті військових технологій. Крім того, комп'ютерна лексикографія у військовому перекладі вимагає знання не тільки технічних термінів, але й абревіатур, скорочень та інших специфічних слів, які використовуються в спеціалізованому мовленні військових. Такі терміни можуть бути складними для перекладачів, які не мають досвіду в даній галузі. Узагалі, комп'ютерна лексикографія у військовому перекладі є складною та важливою задачею, яка потребує знання не тільки технічних аспектів, але й контекстуального мислення та розуміння військових процесів. Комп'ютерна лексикографія є дуже важливою у Збройних Силах України, оскільки це допомагає забезпечити належний рівень спілкування між різними підрозділами та військовими фахівцями, які мають різні професійні спеціалізації.

Особливу увагу приділяється термінології, яка використовується в області

кібербезпеки, адже це дуже важливий аспект у сучасних військових операціях. До комп'ютерної лексикографії у військовому перекладі у Збройних Силах України входять терміни, пов'язані з кіберзахистом, кібератаками, інформаційною безпекою, технічними характеристиками комп'ютерів та програмного забезпечення, а також зв'язком із використанням сучасних телекомунікаційних технологій.

З метою забезпечення високої якості перекладу та використання належної термінології у Збройних Силах України було створено спеціальні групи фахівців, які займаються розробкою та оновленням термінологічних словників та глосаріїв. Крім того, військові перекладачі проходять спеціальні курси з комп'ютерної лексикографії та розробки технічної документації, що дозволяє їм здійснювати високоякісний переклад фахових текстів, пов'язаних з комп'ютерними технологіями та інформаційною безпекою.

Задорожна А.О. (ВІКНУ)

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ТЕРМІНІВ У АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Важливість точного та еквівалентного відтворення перекладу англomовних військово-технічних текстів у військових справах набуло нової актуальності, неправильне розуміння військово-технічної термінології можуть мати серйозні наслідки, включаючи травми та загибель військовослужбовців, наприклад, при перекладі настанов з поводження зі зброєю. Військово-технічні тексти містять велику кількість спеціалізованої термінології, складних скорочень, аббревіатур та номенклатури, які викликають значні труднощі. Детальне вивчення специфіки військово-технічних текстів є особливо важливим в контексті забезпечення національної безпеки, ефективності військових операцій та вивчення нових зразків озброєння фахівцями Збройних Сил України. Військово-технічні тексти є чіткими, лаконічними, структурованими та стилістично нейтральними.

Ми погоджуємося з думкою багатьох дослідників, які зазначають, що багатозначність термінів в англomовних військово-технічних текстів є однією з ключових труднощів. Один і той самий термін має декілька значень в межах різних галузей або в залежності від приладу чи озброєння та військової техніки, тим самим значно ускладнюючи завдання для перекладача. Наприклад,

cover – кришка ствольної коробки, чохол; захисний шар бетону;

cup – манжет; банка;

dial – кругова шкала; пристрій для «голосування»;

dispenser – автомат розкидання; фармацевт;

heading – курс судна; заголовок

Правильний переклад термінів і скорочень у військово-технічних текстах, потребує ґрунтовних знань військово-технічної термінології і скорочень та володіння прийомами та способами їх перекладу. Скорочення багатозначних термінів у англomовних військово-технічних текстах можуть мати різні значення залежно від контексту, тому край важливо здійснювати їх переклад в залежності

від контексту. Наприклад, скорочення APC – Armored Personnel Carrier – *бронетранспортер*, також може розшифровуватись як Antigen Presenting Cell – *клітина, що представляє антиген*; IED – Improvised Explosive Device – *саморобний вибуховий пристрій* або Integrated Electronic Device – *інтегрований електронний пристрій* тощо. Такі терміни викликають значні труднощі для недосвідчених перекладачів. Важливо звертатися до військових експертів або використовувати відповідні джерела для тлумачення значення термінів під час їх перекладу.

Таким чином, подолання багатозначної англомовної термінології допомагає забезпечити еквівалентність та точність відтворення військово-технічної інформації. Неправильний переклад термінів, недостатня або надмірна деталізація призводять до неправильного розуміння інформації та неправильних дій, які можуть призвести до серйозних наслідків.

Загорівська В.В. (ВІКНУ)

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Лексико-семантичні особливості англомовних офіційних документів військово-технічного співробітництва ще не були предметом окремого наукового дослідження, що є особливо актуальним в сучасних умовах активізації військово-технічного співробітництва Збройних Сил України.

Під час дослідження виокремлено лексико-семантичні параметри офіційних англомовних документів військово-технічного співробітництва, а саме: на першому етапі дослідження було уточнено дефініції для термінів/понять “офіційний документ», “військово-технічне співробітництво», “лексико-семантичні особливості», “військовий текст». Також були розглянуті формальні ознаки військових текстів. Зокрема, здійснено класифікацію документів військово-технічного співробітництва, узагальнено типологію військових текстів, підготовлено матеріали для подальшого визначення лексико-семантичних параметрів офіційних документів військово-технічного співробітництва. Матеріалами дослідження були тексти офіційних англомовних міжнародних угод та договорів з надання ліцензійних послуг у військовій сфері, проведення ремонту, експорту та експлуатації військового обладнання та техніки, тощо. Обсяг матеріалу дослідження становив 16712 знаків, 74 умовних сторінки А4.

Перспективи дослідження полягають у визначенні лексико-семантичних параметрів офіційних документів військово-технічного співробітництва з метою покращення процесу підготовки військового перекладу для якісного перекладацького супроводу міжнародної діяльності Збройних Сил України.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Науково-технічний розвиток у всіх областях знань призводить до появи значного числа нових понять, які потребують термінологічного оформлення та впорядкування. Цей процес природний і закономірний, оскільки нове поняття завжди потребує мовного оформлення для того, щоб увійти в систему існуючого знання, понятійних зв'язків і закріпитися у свідомості.

На сьогодні навіть фундаментальні поняття воєнної науки трактуються вітчизняними фахівцями по-різному. Так, до цього часу остаточно не вирішене питання про правильність вживання ряду термінів з прикметниками «військовий» і «воєнний». Слід відзначити статтю відомого вченого О.Є. Лисенка, в якій ним здійснено спробу обґрунтувати своє бачення змісту цих термінів. Часто вони підмінюються один одним, від зміни яких сутність не змінюється. Це питання потребує науково обґрунтованого вирішення.

На думку вчених Гуржія О.І. і Пилявця Р.І., вітчизняне наукове, політичне та суспільне сьогодення переповнене поняттями «воєнний» та «військовий», тому останнім часом серед науковців розгорнулася дискусія навколо сфери вживання цих термінів і межі їх тотожності. Якщо ж термін походить від поняття «військо», то правильним є використання прикметника «військовий», наприклад: військова освіта, військова присяга, військова частина, військові навчання, військові статuti, військовий обов'язок тощо. Якщо ж термін походить від поняття «війна», то правильним є використання прикметника «воєнний», наприклад: воєнний стан, воєнний план, воєнні інтереси, воєнний конфлікт, воєнний злочин, воєнний суд, воєнний трибунал, воєнна загроза.

Мають місце і більш неоднозначні та складні з погляду використання прикметників «воєнний» і «військовий» словосполучення. Окреме місце належить термінам, складовою частиною яких може бути як один, так і інший прикметник, зокрема воєнна (військова) акція, воєнна (військова) операція, воєнна (військова) сила, воєнна (військова) справа, воєнне (військове) будівництво тощо, але вживання цих прикметників зумовлюється конкретним контекстом і змістом, який вкладається. Так, наприклад, якщо інтервенція із застосуванням військ (втручання однієї держави у внутрішні справи іншої держави своїми військами) супроводжується збройним насильством, збройною боротьбою, веденням воєнних дій, то слід уживати термін «воєнна інтервенція», а в разі, якщо збройне насильство відсутнє і збройна боротьба при цьому не ведеться, то більш правильним є використання терміна «військова інтервенція».

Отже, неточності з'явилися внаслідок впливу російської мови, де слово рос.»войсковой» доволі обмежене в ужитку, а натомість слово рос.»военный» несе обидва значення. В українській мові зміст слова «воєнний» значно ширший за зміст слова «військовий», а тому відповідно термін «воєнний» повинен мати більш широку сферу використання ніж «військовий».

ІНДИВІДУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Пам'ять визначають як систему складних психічних процесів, завдяки яким можна накопичувати та зберігати інформацію у свідомості та відтворювати її залежно від умов та потреб. При виборі професії важливо враховувати, який вид пам'яті домінуючий, оскільки розвиток конкретного виду пам'яті сприятиме підвищенню професійної компетентності, а для військового перекладача має ключове значення при здійсненні усного послідовного та двостороннього перекладу.

Оскільки переважаючий вид пам'яті є індивідуальним у кожного, тобто одна людина краще сприймає інформацію візуально, а інша за допомогою слуху, одній людині властива короткотривала пам'ять, іншій – довготривала, для визначення, за допомогою яких органів чуття краще сприймається інформація та який період часу вона може зберігатися, існують різні тести.

Застосування тестів дозволяє визначити рівень розвитку певного виду пам'яті військового перекладача, встановити індивідуальні методи та систематизувати їх для подальшого тренування. Також важливо здійснювати перевірку результатів систематичного тренування визначеного виду пам'яті кожного військового перекладача для визначення ефективності застосованих вправ та зробити відповідні корегування.

Ефективність під час процесу вдосконалення пам'яті військового перекладача залежить і від мотиваційних факторів: відчуття успіху та підтримка колег, що здатні сприяти зацікавленості військового перекладача у систематичному тренуванні пам'яті.

В систематизації вправ для розвитку пам'яті військового перекладача важливо враховувати специфіку військового перекладу (топоніми, скорочення, аббревіатури, сленг), потребу швидкої та точної передачі інформації, великі обсяги текстів, переключення з іноземної мови на українську та навпаки, що вимагатиме відповідних вправ та тренувань.

канд.пед.наук, доц. Златніков В.Г. (ВІКНУ)

канд.філос.наук Соколiна О.В. (ВІКНУ)

TEACHING THE SKILL OF WRITING

English is now considered to be the world language of science, technology, and education. In fact, it has become a lingua franca, that is a common language used for communication over areas where several languages have usually been spoken. The knowledge of English allows professionals and researchers to get access to the latest information in their fields and to effectively communicate with their colleagues throughout the world. Currently, writing is considered to be a complex cognitive process, which takes place within a certain social context. It has also become an object of intensive research. In particular, one popular trend focuses on the ways of writing of various social, professional, and cultural communities.

The role of writing in everyday life has changed dramatically over recent decades. When selecting work for cadets, you need to be clear about whether it is useful practice. Good writing takes time, and a good writer typically goes through several steps in order to create a good product.

Prewriting is simply thinking about your topic on paper or the computer. It is important to start by clearly understanding the assignment and considering your audience and purpose. Prewriting helps you discover what you already know about the topic and what additional information you may need to research. A close analogy to prewriting is called brainstorming. Prewriting can take the form of clustering, listing, drawing, mapping, outlining, or doing anything else that helps explore your topic. Expect prewriting to generate new ideas and to look messy. Use prewriting to narrow your topic, sort ideas, and discover your main idea.

Drafting is an attempt to organize your ideas into logical sentences and paragraphs. Effective writing has already been through several drafts. The first draft may be very rough. It is acceptable to draft even when you are not completely sure of your main idea. However, your goal should be to produce a document which a peer can read and, analyze, and critique. A paragraph draft should include a strong topic (main idea) sentence and sufficient support for that sentence. An essay draft should include an introduction with strong thesis (main idea) statement, paragraphs with supporting points for the thesis, and a conclusion restating the thesis.

Revising means «viewing again». Therefore, it is highly recommended to put your writing away for a period of time and do something else. Later, it is necessary to reread the draft and look for ways to improve the effectiveness of the message. It may be necessary to add or rearrange information, or delete some sentences altogether. During the revision stage, it is very helpful to get feedback on your work.

Editing/proofing is the final step of the writing process and requires checking your work for correct capitalization, punctuation, spelling, and grammar – the mechanics of writing. To edit and proof your work, it is possible to use the built-in tools on your computer (grammar/spell check) to help identify problem areas. Online dictionaries are also helpful at this final step. Since each branch of service has its own documentation style, make sure you follow the correct format for margins, font type and size, line spacing.

Карпенко В.Ю. (ВІКНУ)

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ САТ-СИСТЕМ (НА ПРИКЛАДІ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНОЇ ПЛАТФОРМИ «CROWDIN») У ЗСУ

САТ-системи (Computer-Assisted Translation) - це програмні засоби, призначені для полегшення та автоматизації процесу перекладу текстів, зокрема забезпечують перекладачам доступ до різноманітних інструментів для підтримки перекладу. Однією з таких систем є веб-орієнтована платформа «Crowdin».

В ЗСУ, САТ-системи можуть мати практичне застосування для перекладу документів, пов'язаних зі зброєю та військовими операціями, які потребують

точного та швидкого перекладу на різні мови.

Наприклад, використання платформи «Crowdin» може бути корисним для ЗСУ у багатьох аспектах. Ось декілька можливих практичних застосувань:

1. Переклад військових документів: ЗСУ має потребу в перекладі великої кількості документів, що стосуються військових операцій, техніки, зброї, стратегії тощо. Використання платформи «Crowdin» може допомогти в збільшенні ефективності та точності перекладу цих документів, а також у скороченні часу, потрібного для виконання завдань.

2. Керування проектами: ЗСУ має потребу в керуванні проектами та забезпеченні зв'язку між різними частинами військової організації. Платформа «Crowdin» може допомогти в цьому, забезпечуючи можливість керування проектами, контролю над станом завдань та комунікації між учасниками проектів.

3. Глосарії та термінологічні бази даних: Використання глосаріїв та термінологічних баз даних є важливим у військовій сфері, де велика кількість термінів та скорочень має специфічне значення. Платформа «Crowdin» надає можливість створювати та використовувати глосарії та термінологічні бази даних для підтримки якості та єдності перекладів.

4. Автоматичний переклад. У військових операціях можуть виникати ситуації, коли потрібно швидко перекласти велику кількість тексту. Платформа «Crowdin» містить інструменти автоматичного перекладу, які можуть допомогти зробити це швидко та ефективно.

Крім того, платформа «Crowdin» може допомогти у збереженні конфіденційності даних, що є важливим у військовій сфері. Платформа надає можливість керувати доступом до проектів, перекладачам та замовникам, що дозволяє забезпечити безпеку даних.

Отже, використання САТ-системи, зокрема платформи «Crowdin», може бути корисним у військовій сфері для підвищення ефективності та якості перекладу документів, а також збереження конфіденційності даних.

*Костик О.І. (ВІКНУ)
Кельман А.В. (ВІКНУ)*

ЛІНГВІСТИКА КРІЗЬ МЕЖІ КУЛЬТУР (ЗІСТАВНИЙ МЕТОД ЛІНГВІСТИКИ)

Виникнення зіставного методу пов'язують із виходом книги представника Анн-Арборської школи Р.Ладо «Linguistics across Cultures» у 1957р., хоча обґрунтування продуктивності й перспективності зіставлень двох мов при вивченні другої мови для усунення небажаної інтерференції було надане Ч.Фризом у 1945р. Стимулами для створення цієї книги послужили соціолінгвістично орієнтовані дослідження мовної інтеграції іммігрантів у США У.Вайнрайха й Е.Хаугена. Пізніше ця проблематика обговорювалась у роботах вітчизняних вчених (В.Гака, Л.Щерби, В.Ярцевої, В.Аракіна). Підґрунтя цієї

проблематики було закладене у дослідженнях О.Потебні, Ф.Корша, І.Бодуена-де Куртене й інших.

Зіставний метод – головний метод контрастивної лінгвістики, спрямований на вияв спільних і специфічних рис зіставляваних мов на всіх їх рівнях і в мовленні, і в тексті. Рівнями аналізу визнаються підсистеми мовленнєвих зразків, а також семіотичні рівні форми, значення та дистрибуції (як контекстуального оточення слова, так і його використання у певних ситуаціях). Румунський лінгвіст Е.Косеріу в 50-х роках запропонував термін «лінгвістика тексту», що вивчає структурно-граматичну, семантико-змістовну, комунікативно-прагматичну організацію текстів, а також процеси породження, розуміння й інтерпретації текстів.

Наукове зіставлення мов усе ширше визнається як один з основних раціональних методів вдосконалення як усного, так і писемного мовлення. Прийнято вважати, що від мистецтва і міфології наука відрізняється своєю раціональністю, логічністю та узагальненістю. Наука, мовляв, оперує не образами, а поняттями, тоді як мистецтво і міфологія являють собою якраз художньо-метафоричне відображення світу. Поняття правильності, раціональності, відповідності, слухності можуть використовуватись і у лінгвістиці, яка спирається на логіку міркувань. Хоча правильна логіка ще не гарантує досягнення «правильного» результату. І доти поки новачок не опанує цілком граматичні форми, він подумки перекладає з рідної мови слово за словом, бо йому не вистачає готових фраз – моделей. Подолати вплив рідної мови на іноземну – інтерференцію – можна двома способами: великою мовною практикою, радше у відповідному мовному середовищі або усвідомленням тих розходжень, що існують між рідною та іноземною мовами. Існує дуже багато відомих підручників з граматики, в яких представлено найновіші теоретичні здобутки зарубіжних та вітчизняних вчених-філологів, щодо таких основоположних понять як «мова», «мовлення». Але, як на нашу думку, автори цих видань чомусь нехтували перекладом речень (у ролі прикладів), подаючи усього один або два зразки, обходячи важливість нюансів, які це слово чи граматична категорія в собі вміщає. Слушно було б якомога більше скористатися порівняльним аналізом для тлумачення певних аспектів в їх практичному застосуванні.

Ще колись Е.Косеріу відзначив значення порівняльного вивчення мов, що дозволяє виявити аналогію і розходження у формах і функціонуванні мов, і підкреслював його важливість для виявлення мовних універсалій і складання порівняльної описової граматики. Зіставний метод застосовується з різною метою: поглиблення знань про одну з мов на тлі другої, вияву особливостей взаємодії мов у процесі оволодіння другою мовою, прогнозування інтерференції мов. **Зіставний метод** має прикладну спрямованість на методику викладання нерідної мови, практику перекладу. Головною процедурою зіставного методу і **об'єктом аналізу слугує порівняння**, що дає змогу глибше пізнати природу кожної з мов.

Список використаних джерел:

1. *Селіванова Олена* / Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716 с.

2. *Coseriu E. Ober Leistung und Grenzen der kontrastiven Grammatik. – Probleme der kontrastiven Grammatik. Jahrbuch 1969 des Instituts fur deutsche Sprache. Dusseldorf, 1970).*

3. *Аракін В. Д.* Порівняльна типологія мов і проблеми методичного прогнозування. – У кн.: Деякі питання методики викладання англійської мови як першої спеціальності. М., 1976.

канд.пед.наук Гребенюк Л.В. (ВІКНУ)

Козак В.В. (ВІКНУ)

АНГЛОМОВНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ СЛОВНИКИ, ТЕЗАУРУСИ І БАЗИ ДАНИХ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

У зв'язку з повномасштабним вторгненням країни-агресора на терени нашої держави розпочалося активне постачання озброєння та військової техніки (далі – ОВТ) у якості міжнародної технічної допомоги (далі – МТД) від західних партнерів. Саме тому виникла проблема адекватного та ефективного перекладу під час проведення заходів міжнародного співробітництва та опанування особовим складом зазначеного ОВТ.

Питання опрацювання, реєстрації, опису термінології певною мовою, визначення типових характеристик та її значення належить до галузі лексикографії. Мова йде про безпосереднє створення словників та опрацювання їх теоретичних задач. Яка ж роль цієї діяльності у роботі військового перекладача?

Задля підвищення ефективності лінгвістичного забезпечення військовому перекладачу необхідне вміння користуватися сучасними словниками, як друкованими, так і онлайн-орієнтованими. Паралельно з цим сучасний військовий перекладач не може ефективно забезпечувати здійснення великих обсягів письмового перекладу без уміння використовувати бази даних та пам'ять перекладів. Використання електронних технологій у перекладацькій діяльності військових перекладачів – це не тільки потреба часу, але і непроста психологічна проблема, з якою зіштовхуються перекладачі, які змушені змінювати вже сформовані звички та погляди щодо традиційних організаційних підходів до своєї діяльності. Ось чому сучасний військовий перекладач має знати не лише іноземну та рідну мову, але і формувати у себе інформаційну компетентність, щоб уміти працювати з технічними засобами та електронними ресурсами («помічниками») перекладача.

Друковані термінологічні словники, у класичному вигляді, не завжди можуть відповідати сучасним вимогам забезпечення ефективності та виконання завдань з лінгвістичного забезпечення у короткі терміни. Електронні версії термінологічних словників, зазвичай, надають більш зручний та швидкий доступ до інформації, оскільки містять більші обсяги даних та мають автоматизовану систему пошуку – пошук за ключовими словами, пошук за термінами, пов'язаними конкретною

тематикою, синоніми, перекладами на інші мови. Сучасні термінологи все частіше схиляються до думки, що терміни та їх визначення не є фіксованими та сильно залежить від сфери їхнього застосування. У результаті цього, багато термінологів обирають динамічний підхід до варіації термінології, а електронні ресурси надають їм таку опцію у повному обсязі.

Отже, англійські термінологічні словники, тезауруси і бази даних в перекладацькій діяльності військового перекладача є важливим інструментом для оптимізації процесу письмового перекладу та під час підготовки до усного перекладу, що збільшує ефективність лінгвістичного забезпечення військ (сил).

Косяк В.П. (ВІКНУ)

УКЛАДАННЯ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ДВОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДНИХ СЛОВНИКІВ

На сьогодні Україна отримує велику кількість озброєння та військової техніки (далі – ОВТ), значна частина якого залишиться на озброєнні у ЗСУ в майбутньому. Одним з кроків задля досягнення оперативної взаємосумісності з країнами-членами НАТО є вивчення англійської мови. Зокрема, варто освоїти технічну інформацію відповідних зразків ОВТ англійською мовою. Саме тому значну увагу слід приділяти укладанню перекладних двомовних словників.

Словник – це інструмент, за допомогою якого перекладач здійснює переклад текстів однієї мови на іншу. Окрім того, за допомогою військово-технічних двомовних словників створюється лінгвістична база перекладу.

Відповідно до практики сучасної української лексикографії перекладний словник складається з двох частин: першої (реєстру) – узятих для перекладу слів та другої, сформованої словами-відповідниками. Оскільки перекладний словник військово-технічної термінології слугує своєрідним довідником, за допомогою якого як перекладач, так і пересічний військовослужбовець, зможе перекладати тексти та засвоїти різного роду технічну інформацію, обсяг його реєстру повинен відповідати цим вимогам.

Також відомо, що для створення потужної лінгвістичної бази потрібно сформувані словники великого та середнього розміру. Малі за обсягом свого реєстру (короткі) двомовні словники задовольняють лише практичні запити фахівців, що працюють з іноземною мовою. Вони, як правило, складаються лише з найпоширеніших термінів, притаманних специфіці тематики словника. Також обсяг та наповненість такого двомовного словника залежить від того, чи на момент його створення існує великий чи середній словник цієї тематики та цих мов.

Отже, задля загального ознайомлення із зразками ОВТ та досягнення майбутньої взаємосумісності з країнами-членами НАТО, слід виділити час на створення коротких перекладних двомовних словників. Однак, значну увагу слід приділити їх майбутньому об'єднанню у великі словники. Це дасть змогу створити єдину лінгвістичну базу, призначенням якої буде спрощення процесу перекладу та детальне ознайомлення із військово-технічною документацією.

ЛЕКСЕМНИЙ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ «СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ США»

Процес перекладу з англійської мови українською вимагає різноманітних видозмін слова, словосполучення або цілого речення. Ними можуть бути лексико-семантичні, синтаксичні, граматичні трансформації, тобто ті прийоми, способи та методи перетворення англійського речення у синтаксичні конструкції, які властиві українській мові. В кваліфікаційній роботі досліджено лише прийоми та способи перекладу у зв'язку з її обмеженим обсягом. Використано два способи перекладу за теоретичним підходом Р.К. Міньяр-Белоручева – знаковий (перекладацькі трансформації здійснюються на формально-знаковому рівні) і смисловий (припускає попередню ідентифікацію денотата з наступними пошуками іншомовного еквівалента).

В процесі дослідження проаналізовано праці відомих науковців-лінгвістів щодо визначення поняття воєнно-політичного тексту, лексичного складу, класифікації воєнно-політичних текстів, типології перекладацьких трансформацій. Підтверджено, що воєнно-політичний текст є об'єктом воєнно-політичного перекладу, предметом професійної діяльності військового перекладача. Переклад англійських лексичних одиниць воєнно-політичного тексту має бути спрямований на досягнення смислової адекватності й еквівалентності українського цільового тексту, не допускати втрати інформації оригіналу.

За результатами лексемного перекладознавчого аналізу тексту Стратегії національної безпеки США визначено такі види перекладацьких трансформацій: лексико-семантичні (дослівний переклад, конкретизація, модуляція, калькування, еквівалентна заміна, компенсація, аббревіація, деаббревіація, експлікація, генералізація та антонімічний переклад, транскрибування), граматичні (вилучення та додавання слів), синтаксичні (перестановка, нульова трансформація, заміна членів речення, компресія, декомпресія).

Лісовський В.М. (ВІКНУ)

Ковбасюк В.О. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

В умовах зростання військово-технічного співробітництва існує нагальна потреба у здійсненні якісного лінгвістичного супроводження заходів міжнародного співробітництва у сфері озброєнь і військової техніки, оборонних досліджень. Саме військово-технічний переклад, об'єктом якого є військово-технічні тексти детально досліджує їх особливості перекладу.

До сфери військово-технічного перекладу належать тексти, насичені науково-технічними й військово-технічними термінами, що містять дані про озброєння, військову техніку, тактико-технічні дані, специфікацію, номенклатури різних зразків озброєння та військової техніки тощо. Основне

завдання військово-технічних текстів – ясно, стисло та чітко донести певну інформацію до фахівця. Це досягається обґрунтованим викладенням матеріалу, без застосування емоційного забарвлення.

Аналіз різноманітних військово-технічних текстів виявив такі особливості військово-технічних текстів:

Лексичні особливості: широке використання вузькоспеціалізованої, науково-технічної та військової, військово-технічної термінології; широке використання спеціальних скорочень та умовних позначок, використання системи кодифікації озброєння, одиниць вимірювань держав-членів НАТО; неологізмів, «хибних друзів» перекладача, відсутність синонімії, емоційно-експресивної лексики, фразеологізмів, розмовної, побутової лексики, займенників.

Граматичні особливості: широке використання теперішнього часу; дієслів в пасивному стані; тексти написані переважно складнопідрядними реченнями за допомогою яких відтворюються причинно-наслідкові зв'язки між частинами тексту.

Викладення інформації: точність та лаконічність; відсутність емоційного забарвлення; насиченість прецензійною інформацією; стислі форми висловлювання; чітке сегментування та використання параграфів для логічного викладення, широке використання схем, рисунків, таблиць.

З'ясовано, що англомовні військово-технічні тексти потребують детального жанрово-стильового аналізу, навіть при першому порівнянні різних за стилем текстів, їх лексичні та граматичні особливості суттєво різняться. Так, у документах військово-технічного співробітництва майже відсутня військово-технічна термінологія, аббревіатури, скорочення тощо на відміну від технічних настанов зразків озброєння та військової техніки. Крім того, виявлено значні відмінності у синтаксичній побудові різних за стилем та жанром військово-технічних текстів. Широке використання пасивних та інфінітивних конструкцій, герундію, дієприкметників і безособових речень також варіюються і безумовно викликають значні труднощі під час здійснення усного і письмового перекладу.

Дослідження лексичних та граматичних особливостей військово-технічних текстів підтвердило, що вони є недостатньо дослідженими і потребують подальшого більш глибокого вивчення.

Лісовський В.М. (ВІКНУ)

СУЧАСНІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІЙСЬКОВО ПЕРЕКЛАДАЧА

За останні десятиліття значно зросли вимоги до військових перекладачів та якості їхньої роботи. Для того щоб бути конкурентно спроможними, військові перекладачі повинні не тільки добре знати іноземну та рідну мову, володіти спеціальними (фаховими) компетенціями, але і вміти працювати з технічними засобами та електронними ресурсами перекладача.

В сучасному військовому середовищі неможливо уявити військового перекладача, який не володіє комп'ютером, принтером, сканером, не

використовує електронні ресурси такі як: текстовий редактор, онлайн та офлайн електронні двомовні/одномовні словники, глобальну комп'ютерну мережу «Інтернет», англomовні термінологічні бази даних, спеціалізовані термінологічні бази, словники та глосарії, програми автоматичного редагування, електронні настанови стилістики англійської мови, електронні корпуси паралельних текстів і конкорданси, автоматизовані системи перекладу, електронні бібліотеки, системи машинного перекладу тощо.

Уміння застосовувати перераховані вище електронні ресурси дозволяє оптимізувати виконання лінгвістичного забезпечення військовими перекладачами і підвищити їх конкурентоспроможність. Саме тому, у підготовку військових фахівців зі спеціальності 035 «Філологія» з 2020 року впроваджено курс «Сучасні інформаційні технології у лінгвістичному забезпеченні військ» з метою опанування майбутніми фахівцями з перекладу навичок роботи з електронними ресурсами.

Розглянувши чинники, які впливають на перекладацьку стратегію при використанні сучасних електронних ресурсів, доведено, що кількість програм, послідовність і алгоритм їхнього застосування кожен перекладач обирає для себе самостійно. Встановлено, що вже на початковому етапі здійснення перекладу, електронні ресурси значно полегшують вирішення таких завдань як: визначення обсягу тексту, організація та управління проектом, приведення тексту до формату зручному для перекладу, трудомісткість, єдність термінології, тощо. Від вирішення цих завдань залежить успішне виконання перекладу в зазначений термін, кількість та послідовність етапів і операцій його виконання.

Визначено, що сучасні електронні ресурси такі як автоматизована система переклад «TRADOS», система машинного перекладу «Google Translate» та інші допомагають військовими перекладачами виконувати письмовий переклад швидше та якісніше. Встановлено, що використання автоматизованих систем перекладу прискорює його виконання майже в 2 рази, крім того значно підвищує якість перекладу відповідно до індексу TQI (Translation Quality Index). Підтверджено, що на сучасному етапі розвитку системи машинного перекладу не можуть замінити людину-перекладача, особливо під час перекладу військових, військово-технічних та військово-спеціальних текстів.

Проте, електронні ресурси перекладача залишаються сучасними, допоміжними, електронними засобами оптимізації перекладу, потребують систематичного вивчення та володіння ними для їх подальшого застосування у лінгвістичному забезпеченні військ.

ВЕБ-ОРІЄНТОВАНИЙ СЛОВНИК ЯК СКЛАДОВА КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ: ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ

Комп'ютерна лексикографія та веб-орієнтовані словники є тісно пов'язаними поняттями, оскільки веб-орієнтовані словники є складовою комп'ютерної лексикографії.

Веб-орієнтовані словники – це електронні словники, доступні через Інтернет. Вони надають користувачам можливість швидкого та зручного пошуку термінів та їх визначень. Ці словники можуть містити різноманітну інформацію, таку як визначення термінів, переклади, приклади використання, а також посилання на інші джерела. Ознаками веб-орієнтованого словника є:

1. Великий обсяг інформації: веб-орієнтований словник може містити велику кількість слів та термінів, що розгортаються в повні та точні визначення.

2. Наявність посилань: веб-орієнтований словник може містити посилання на інші джерела, що розширюють інформацію та дають можливість знайти більше матеріалів на певну тему.

3. Актуальність: веб-орієнтований словник може бути оновлений з високою частотою, що дозволяє користувачам отримувати найактуальнішу інформацію.

4. Можливість пошуку: веб-орієнтований словник може мати вбудовану функцію пошуку, що дозволяє користувачам швидко знаходити визначення певних термінів.

5. Доступність: веб-орієнтований словник може бути доступний з будь-якого місця з доступом до Інтернету та на будь-якому пристрої.

Окрім ознак веб-орієнтованого словника, можна визначити ще такі його функції:

1. Переклад: веб-орієнтований словник може допомогти в перекладі текстів з однієї мови на іншу. Він може надати переклад певного слова, фрази або навіть цілого речення.

2. Визначення: словник може надати визначення слів та термінів, що допомагає розуміти значення невідомих слів.

3. Синоніми та антоніми: веб-орієнтований словник може надати інформацію про синоніми та антоніми, що допомагає зрозуміти контекст, у якому використовується слово.

Створення веб-орієнтованих словників є важливим напрямком комп'ютерної лексикографії, оскільки вони надають користувачам широкий доступ до інформації та дозволяють швидко знайти потрібні терміни та їх визначення. Крім того, веб-орієнтовані словники можуть бути оновлені та покращені в режимі реального часу, що дозволяє відповідати потребам користувачів. Загалом, комп'ютерна лексикографія та веб-орієнтовані словники є важливими компонентами сучасного інформаційного світу, оскільки вони допомагають зрозуміти технічну термінологію та забезпечити доступ до необхідної інформації.

СОП ЯК ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОГРЕСУ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ДОСВІДІ ПРОВІДНИХ КРАЇН НАТО)

Стандартизована операційна процедура (СОП) є набором стандартів та інструкцій, які описують оптимальний процес виконання конкретної роботи. СОП може використовуватися в різних сферах діяльності, таких як виробництво, логістика, медицина, технічне обслуговування та інші. Головна мета застосування СОПу полягає в тому, щоб допомогти забезпечити однаковість та точність виконання робіт кожного разу, коли вони виконуються. СОП дозволяє уникнути недбалості, помилок та забезпечує виконання робіт з високою якістю та ефективністю.

Стандартизовані процедури можуть включати різні елементи, такі як кроки, терміни, інструкції та форми документів, які використовуються в процесі виконання робіт. Важливим елементом СОП є документування процедур, що дозволяє зберігати та передавати інформацію про оптимальний процес виконання роботи. Застосування СОП може допомогти підвищити якість продукту або послуги, зменшити витрати на виробництво та надання послуг, збільшити ефективність процесів та зменшити кількість помилок, що може привести до збільшення задоволеності клієнтів та покращення репутації організації.

Досвід провідних країн НАТО показує, що СОП може бути корисним в різних сферах, таких як виробництво, логістика, медицина, технічне обслуговування та інші. Деякі зі змістових показників СОП, які використовуються в провідних країнах НАТО, включають наступне:

1. Зменшення часу виконання процедур: СОП може допомогти зменшити час виконання процедур за рахунок зниження часу на пошук інформації, спрощення процесу та зменшення кількості помилок.

2. Зниження кількості помилок: СОП може допомогти зменшити кількість помилок в процесі виконання робіт, оскільки стандартизовані процедури допомагають уникнути недбалості або неправильного виконання робіт.

3. Збільшення ефективності: СОП допомагає збільшити ефективність процесів, оскільки стандартизовані процедури дозволяють швидко і точно виконувати роботи.

4. Підвищення якості продукту або послуги: СОП допомагає підвищити якість продукту або послуги, оскільки стандартизовані процедури дозволяють уникнути помилок та забезпечують однакову якість виробу або послуги кожного разу.

5. Зменшення витрат: СОП може допомогти зменшити витрати на виробництво або надання послуг, оскільки стандартизовані процедури дозволяють ефективно використовувати ресурси та уникнути непотрібних витрат.

Застосування стандартизованих операційних процедур (СОП) є важливим

елементом в діяльності країн НАТО, особливо у військовій сфері. НАТО використовує СОП для забезпечення стандартизації та однаковості виконання різноманітних завдань. Застосування СОП в НАТО дозволяє забезпечити координацію та спільну дію різних військових формувань, зменшує кількість помилок та несправностей та забезпечує більш ефективну діяльність. СОП також забезпечують безпеку військових операцій та підвищують готовність до дій в екстремальних умовах. Досвід застосування СОП в НАТО показує, що цей підхід є дуже ефективним у вирішенні складних задач, особливо у військовій сфері. Застосування СОПу дозволяє зменшувати кількість помилок та збільшувати якість виконання завдань. Крім того, СОПи забезпечують стандартизацію та однаковість виконання різних завдань, що забезпечує більш ефективну діяльність та сприяє забезпеченню безпеки військових операцій.

*Мінько М.Є. (ВІКНУ)
Лісовський В.М. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ ДІЙ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА ПРИ ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

В умовах зростання військово-технічного співробітництва з державами-членами НАТО, ЄС, ООН, розвиток виробництва озброєння та військової техніки (далі-ОВТ), виникла потреба у здійсненні якісного лінгвістичного супроводження заходів військово-технічного співробітництва в оборонній сфері: письмовий переклад військово-технічних текстів, а саме технічних настанов, договорів та угод з військово-технічного співробітництва, військово-наукових довідних текстів, рекламних брошур озброєння та військової техніки.

Військово-технічні тексти функціонують в межах науково-технічного стилю та мають свої особливості, класифікацію та проблематику, до яких застосовуються відповідні прийоми перекладу. Для військово-технічних текстів притаманні стилістичні конструкції із вживанням наукової, науково-технічної, військово-технічної термінології, абревіатур, номенклатури та скорочень. Глибокі знання військової, військово-технічної термінології є обов'язковим для еквівалентного перекладу військово-технічних текстів.

Насиченість текстів спеціальними термінами та термінологічними словосполученнями, наявність великої кількості військової номенклатури, спеціальних скорочень і умовних є певною лексичною особливістю військово-технічних текстів. Військово-технічним текстам притаманна стислість, точність викладу, стилістична нейтральність та значний обсяг військово-технічної термінології. Абревіації та скорочення становлять великий шар військової термінології, зазвичай відтворюються різноманітними засобами та прийомами, серед яких домінують розшифрування абревіатури та надання українського відповідника, наприклад: AFOSI (Air Force Office of Special Investigations) – Управління спеціальних розслідувань ВПС; FA (Field Artillery) – польова артилерія; HIMAD (high-to-medium-altitude air defense) – ППО в діапазоні великих та середніх висот; IFV (infantry fighting vehicle) – БМП (бойова машина

піхоти); LOAC (law of armed conflict) – право збройних конфліктів; SSORD (service support order) – наказ щодо забезпечення бойових дій.

Письмовий переклад англomовних військово-технічних текстів викликає значні труднощі та вимагає високої кваліфікації перекладача, глибоких знань в галузі техніки та озброєння. Виконання військово-технічного перекладу потребує не лише глибоких знань мови, але й здатності до письмового аналізу, поєднання мовних, технічних та екстралінгвістичних знань, значного практичного досвіду супроводження заходів лінгвістичного забезпечення військ.

Нагнибіда В.В. (ВІКНУ)

СТАНДАРТНА ОПЕРАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА (СОП) ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства військова документація, зокрема військово-технічні, військово-політичні та військово-спеціальні тексти потребують більш якісних, чітких та уніфікованих процедур й засобів їх відтворення українською мовою.

Стандартні операційні процедури (СОП) – це, процедури які розробляються для стандартизації певних дій та процесів у різних галузях, включаючи лінгвістику [2]. У лінгвістиці СОП здебільшого використовують для створення лексико-семантичних баз даних, побудови корпусів, проведення досліджень, аналізу даних, виконання перекладів [3]. Ці процедури є, як правило, стандартизованими, що сприяє забезпеченню надійності результатів досліджень, підвищенню ефективності та високому рівню перекладацького процесу, оскільки СОП дозволяють дослідникам-мовознавцям працювати з однаковими даними та використовувати однакові методи під час своєї наукової та перекладацької діяльності.

З точки зору перекладознавства, стандартна операційна процедура (СОП) є ефективним інструментом для стандартизації процесів перекладу та оптимізації діяльності перекладачів, вона забезпечує уніфікацію підходів до виконання різних етапів перекладу та дозволяє підвищити якість та швидкість перекладу. Особливо доречним застосування СОП є при перекладі військово-технічних та військово-спеціальних текстів, а саме: інструкцій з експлуатації, технічні описи озброєння, транспортних засобів та спорядження, угоди зі стандартизації, директиви, акти, договори тощо.

У військовому перекладі стандартна операційна процедура може включати такі етапи:

- 1) аналіз вихідного тексту: розуміння змісту та контексту оригінального тексту, включаючи визначення специфіки й мети тексту, а також термінології;
- 2) вибір відповідних термінів: визначення термінів, які потрібно перекласти з точністю;
- 3) переклад вмісту: переклад тексту з урахуванням змісту та контексту;
- 4) редагування: виправлення помилок та перевірка відповідності

перекладу оригінальному тексту;

5) форматування та оформлення перекладу відповідно до вимог замовника та визначених стандартів.

б) перевірка якості перекладу з використанням спеціального програмного забезпечення [5].

При впровадженні СОП у галузь військового перекладу слід керуватися такими принципами:

- чітке визначення завдань та обов'язків перекладачів на кожному етапі перекладу;
- встановлення стандартних процедур та критеріїв оцінювання якості перекладу;
- контроль якості перекладу на кожному етапі процесу;
- постійне оновлення СОП з урахуванням змін у вимогах замовників;
- забезпечення навчання перекладачів та надання їм доступу до СОП [4].

Таким чином, стандартні операційні процедури є невід'ємною частиною ефективної та злагодженої роботи команди перекладачів, особливо під час перекладу великих за обсягом текстів. Той факт, що СОП покращують робочі процеси, економлять час, підвищують якість і сприяють адаптації та розвитку співробітників, робить їх одними з найкращих інструментів у арсеналі науковців та перекладачів.

Список використаних джерел:

1. Garzone, G., & Viezzi, M. (2013). Teaching Translation with the Help of Standard Operating Procedures. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 95, 197-203.

2. González-Díaz, V., & Fernández-Sánchez, M. (2019). Optimizing the Translation Process through Standard Operating Procedures. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 248, 222-227.

3. Li, D., & Li, Q. (2017). Study on the Application of Standard Operating Procedure in the Process of Translation. *Journal of Language Teaching and Research*, 8(2), 401-407.

4. Melero, J. (2012). Translation Quality Management: the Role of the Standard Operating Procedures (SOPs) in the Translation Workflow. *Translation Spaces*, 1(1), 119-139.

5. Pryadko, I., & Soloviova, O. (2019). Standard Operating Procedures for Translation Services in the Context of Quality Management. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 6(8), 133-143.

ВІДТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Склад сучасної військової термінології постійно розвивається. Особливо відчутні зміни в лексичній системі мови в період повномасштабного вторгнення: активізація вживання військової термінології в усіх функціонально-стилістичних різновидах мови, розвиток системи військової термінології, поява нових термінів, які називають нові денотати, зміна обсягу значень деяких слів загальної мови завдяки семантичним переносам (лексичним метафорам) тощо. Поява нових термінів, що вживаються у воєнно-політичних текстах, пов'язана з загальною тенденцією *динамічності подій у світі загалом та в Україні зокрема*, необхідністю оперативного реагувати на виклики гібридної війни та швидко ухвалювати відповідні рішення, не забуваючи про поточні завдання з реформування збройних сил та перехід на західні стандарти, методи та підходи.

Для перекладу неологізмів, що вживаються в українських воєнно-політичних текстах, важливе розуміння їхнього походження, а не способу творення, як у зворотному напрямку. Переважна більшість термінів-неологізмів у воєнно-політичній сфері має іншомовне походження. Багато нових термінів та понять з'явилися в українськомовному військовому середовищі у зв'язку з переходом на західні стандарти.

Для перекладу українських неологізмів іншомовного походження у воєнно-політичному перекладі прийнято застосовувати англійські еквіваленти – готові рішення в активному репродуктивному запасі перекладача, що значною мірою зумовлено рівнем його особистої спеціальної лексичної компетентності. Наприклад: *інформаційна система управління оборонними ресурсами – Defence Resource Management Information System (DRMIS); оборонне планування на основі спроможностей – capabilities-based planning (CBP); Об'єднана оперативна концепція – Joint Operational Concept (JOC)*.

Переклад термінів-неологізмів, що з'явилися в результаті зміни геополітичної ситуації, здійснюють за допомогою прийомів транскодування та калькування: *Люблінський трикутник – Lublin Triangle; Асоційоване тріо – Association Trio; формат «квадрига» – Quadriga Format; Об'єднаний оперативний штаб – Joint Operational Headquarters*.

У воєнно-політичних текстах фіксуємо також уживання нових термінів, які перейшли у воєнну сферу з інших галузей знань: *методологія проектно-програмного менеджменту – Project and Program Management Methodology; ризик-орієнтоване планування аудитів – risk-oriented audit planning; стратегічні комунікації – Strategic Communications*.

Переклад вищенаведених термінів з галузі фінансів та програмування здійснюють за допомогою прийомів калькування та перестановки. Зазвичай терміни, запозичені з інших галузей, які є новими у воєнно-політичній сфері, передбачають застосування репродуктивної стратегії перекладу.

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА – ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ДЛЯ ПРИВЕДЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СТАН, ЩО ВІДПОВІДАЄ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ І СТАНДАРТАМ НАТО

Щоразу, коли виникає певна проблема в діяльності органів державної влади, фахівці, а також звичайні громадяни, звинувачують у цьому «систему». Термінологічні словники дають визначення поняттю «система», яке походить від давньогрецького терміну *συστήμα* — «сполучення», «ціле», «з'єднання» і характеризується як множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою і мають спільну мету. Таким чином, в такій системі необхідно виокремлювати низку підсистем, а також структурних елементів. Усі вони повинні бути пов'язані між собою та доповнювати один одного, але в жодному разі не протирічити і не дублювати. Лише в такому разі система буде стійкою і життєздатною.

Важливими складовими державної системи є система органів державної влади, система законодавства, система матеріально-технічного забезпечення тощо. Вони пов'язані між собою на найвищому рівні і мають подібність до нижчих рівнів. Для ефективного функціонування інститутів державної влади потрібно мати не лише відповідний, такий, що відповідає встановленим критеріям і правилам штат посадових осіб, а й відповідну правову основу діяльності кожного структурного елемента, аж до посадових обов'язків державного службовця.

Коли йдеться про Стандарт НАТО, він же «Угода зі стандартизації» (англ. Standardization Agreement; STANAG) мається на увазі міжнародний договір, що регламентує загальні правила, визначає спільний порядок дій, закріплює єдину термінологію і встановлює умови уніфікації технічних процесів, а також озброєння та військової техніки та іншої матеріальної частини збройних сил Альянсу і країн-партнерів. Стандарти НАТО об'єднані в складну та взаємопов'язану ієрархію керівних документів Альянсу, що мають утворювати систему систем стандартів.

Перед українською системою постало глобальне завдання адаптації структурних елементів, а головне підходів до їх діяльності до європейських стандартів та стандартів НАТО. У цьому контексті постає питання, як це зробити, коли сама система дає постійні збої навіть через те, що низка термінів, словосполучень, змістовне навантаження понять тощо знаходяться не лише в протиріччі з вказаними європейськими і натівськими стандартами, а й між собою? Як відомо, це призводить до непорозумінь та колізій. Наприклад, у статті 2 Конституції України визначено, що Україна є унітарною державою. А в статті 133 йдеться про те, що систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим та області. І тут же визначається спеціальний статус міст Києва та Севастополя. До яких наслідків призводять спеціальні статуси – Український народ уже пересвідчився. На жаль,

таких колізій у законодавстві безліч.

Отже, важливою складовою для виправлення таких проблемних питань поруч із фаховою правовою є проведення лінгвістичної та мовної експертизи, що мають ґрунтуватись на правилах українського правопису. Використання правопису в такому контексті має бути закріплене на рівні Конституції України. А надалі необхідно провести лінгвістичну експертизу всіх кодексів і законів, перекладів міжнародних документів, а також підзаконних актів на їхню відповідність нормам Конституції України і українського правопису.

Поліщук О.С. (ВІКНУ)

LEXICO-SEMANTIC FEATURES OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGY

English military terminology is characterized by distinct lexico-semantic features that contribute to its precision and specificity. This research aims to identify and examine these features, considering their implications for effective communication within the military and potential barriers between military personnel and civilians.

One important feature of English military terminology is its use of specialized vocabulary. Military terms often have specific meanings that differ from their everyday usage, and this can lead to misunderstandings when communicating with civilians or across different branches of the military. For example, the term «bomb» may refer to a variety of explosive devices, each with its own characteristics and uses. Similarly, terms such as «patrol,» «squad,» and «platoon» have specific organizational meanings within the military that may not be immediately apparent to those outside of it.

Another feature of military terminology is its use of acronyms and abbreviations. The Department of Defense's Dictionary of Military and Associated Terms contains over 13,000 entries, many of which are acronyms or abbreviations (Department of Defense, 2019). While these shortenings can save time and space in written and verbal communication, they can also be confusing or overwhelming for those who are not familiar with them. For example, «ASVAB» may be used to refer to the Armed Services Vocational Aptitude Battery, a test used to determine a person's suitability for military service.

A third feature of military terminology is its use of metaphorical language. Military operations are often described using metaphors that draw on everyday experiences and objects. For example, the term «firewall» may be used to describe a protective barrier against cyber attacks, while «boots on the ground» refers to the presence of soldiers in a combat zone. These metaphors can make complex ideas more accessible and memorable, but they can also obscure the realities of military operations and make them more difficult to understand for those outside of the military context (Chilton, 1996).

A final feature of military terminology is its use of euphemisms. Euphemisms are words or phrases that are used to soften or obscure the harshness of reality. In the military context, euphemisms may be used to describe violent or traumatic events in a way that is less graphic or emotionally charged. For example, the term «collateral

damage» may be used to refer to civilian casualties resulting from a military operation. While euphemisms can be useful in maintaining morale and avoiding unnecessary distress, they can also contribute to a lack of transparency and accountability in military operations (Montgomery, 1995).

These lexico-semantic features of military terminology are essential for effective communication within the military, but they can also create barriers between military personnel and civilians, as well as between different branches of the military. It is important to consider the implications of these features when using military terminology and to ensure that communication is clear and accurate, particularly in situations where civilians may be affected by military operations.

In conclusion, English military terminology is complex and specialized, with distinct lexico-semantic features that contribute to its precision and specificity. While these features are essential for effective communication within the military, they can also create barriers between military personnel and civilians, as well as between different branches of the military. It is important to consider the implications of these features when using military terminology and to ensure that communication is clear and accurate, particularly in situations where civilians may be affected by military operations.

References:

Bhatia, V. K. (1993). *Analysing genre: Language use in professional settings*. London: Longman.

Chilton, P. (1996). *Security Metaphors: Cold War Discourse from Containment to Common House*. New York: Peter Lang.

Crystal, D. (1995). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Department of Defense. (2019). *Dictionary of Military and Associated Terms*.

Montgomery, M. (1995). The language of silence: On the unspoken and the unspeakable in modern warfare. *Journal of Military Ethics*, 4(1), 21-32. doi: 10.1080/15027570.1995.10411490

Рахміль С.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ СЛОВНИКІВ

З початку широкомасштабного російського вторгнення в Україну міжнародні союзники почали активніше надавати не тільки гуманітарну, а й військову допомогу нашій державі для відсічі неспровокованій збройній агресії. Після 24 лютого 2022 року спостерігаємо щораз більші обсяги постачання новітніх зразків озброєння та військової техніки (далі – ОВТ), боеприпасів, засобів захисту тощо. Заходи підготовки військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗСУ) з освоєння, експлуатації та обслуговування наданих зразків ОВТ на території держав-союзниць тривають постійно і їх стає дедалі більше. За 2022 рік обсяги письмового перекладу текстів військової тематики зросли чи не втричі. З огляду на це для перекладачів (як цивільних, так і військових) постає завдання проаналізувати, узагальнити та впорядкувати отримані тексти, а також

визначити й відібрати терміни та словосполучення, на основі яких буде укладено словники. Саме для цього треба вміти ефективно застосовувати інформаційні технології.

Активне використання комп'ютерних систем та інформаційних технологій сприяє розвитку комп'ютерної лексикографії, завдяки чому лексикографи можуть розробляти нові словникові ресурси, засоби автоматичного розпізнавання та аналізу текстів, комп'ютерні програми для пошуку та добору відповідних термінів тощо. Це все не тільки полегшує роботу самих лексикографів, а й пришвидшує процес створення словників та забезпечує точність і ретельність цього процесу. Застосування комп'ютерних систем, інформаційних технологій та інших засобів під час створення словників та роботи з текстами також допомагає запобігти появі можливих технічних (механічних) помилок та виправити їх.

Ще однією перевагою інформаційних технологій у комп'ютерній лексикографії є можливість створювати бази даних тематичних словників та глосаріїв термінів, якими можна активно послуговуватися під час перекладу, а також використовувати під час подальших аналізів текстів чи досліджень у сфері комп'ютерної лексикографії.

З огляду на зазначене вище, для кожного перекладача критично важливим є вміння ефективно застосовувати інформаційні технології у своїй професійній діяльності, адже це не тільки полегшує його роботу, а й сприяє створенню лексикографічних баз даних та їх застосуванню в майбутньому.

*Рубаник М.О. (ВІКНУ)
Балабін В.В. (ВІКНУ)*

ВІЙСЬКОВИЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО СУПРОВОДУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Військовий текст як «письмовий або усний цілісно-смысловий масив мовних одиниць, об'єднаних логіко-синтаксичними зв'язками, комунікативною функцією, тематичною спрямованістю, композиційною макроструктурою та стильовою домінантою навколо концептів «війна», «військо», «озброєння» (В. Балабін) є основним об'єктом перекладацького супроводу в Збройних Силах України. Військовий текст ще не став предметом ґрунтовного наукового дослідження, хоча окремі його параметри теоретично описали В. Балабін, В. Лісовський, М. Білан, О. Юндіна, Л. Гончарук, О. Нікіфорова та інші перекладознавці. З цією метою протягом 2022-2023 н.р. було здійснено виокремлення та теоретичний опис деяких лінгвістичних ознак військово-технічного тексту англійської мови.

Під час практичного виконання завдань з перекладацького супроводу в навчальному центрі ЗСУ на матеріалах англійської технічної настанови РСЗВ HIMARS досліджено структурні параметри цього різновиду військового тексту, а саме – макро- і мікроструктуру, загальну композицію, змістовну організацію, предметно-тематичне наповнення текстового матеріалу, послідовність розгортання і функціональне навантаження інформаційно-тематичних блоків. Технічна

настанова РСЗВ HIMARS чітко поділена на розділи та підрозділи, що дає змогу швидко орієнтуватися в тексті та знаходити необхідну інформацію.

Лексико-семантичний аналіз тексту настанови засвідчує наявність значної кількості спеціальних одиниць військової лексики й термінології – простих і складних термінів, розгорнутих терміноподібних словосполучень, скорочень, номенклатурних найменувань, що дозволяють детально описати тактико-технічні характеристики (калібр, дальність вогню, типи боєприпасів та ін.), загальну будову РСЗО HIMARS, системи управління, порядок експлуатації, зберігання, перевезення, ремонт, правила безпечного поводження тощо.

Синтаксична структура військового тексту цілком відповідає комунікативній настанові, функціонально-прагматичній спрямованості та стильовій домінанті. Не зважаючи на високу термінологічну насиченість, граматики і синтаксис технічної настанови забезпечують доступність сприйняття наведеної складної інформації операторами та технічним персоналом. Утім, це аж ніяк не зменшує навантаження на військового перекладача, який об'єктивно виступає в якості основної ланки двостороннього (іноземний інструктор/викладач – український військовослужбовець/слухач) білінгвального (англо-українського/українсько-англійського) декодування вихідного усного та письмового військово-технічного тексту.

Перспективи дослідження полягатимуть у подальшому вивченні комунікативно-лінгвістичних параметрів військових текстів із використанням загальнонаукових та спеціальних (філологічних, перекладознавчих, математичних, комп'ютерних) методів і засобів.

Самелюк А. (КНУ імені Тараса Шевченка)

САМОСТІЙНА РОБОТА КУРСАНТІВ ЯК СКЛАДОВА БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ТА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ВВНЗ

Кредитно-модульна система (КМС) є одним із новаційних рішень Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), що спрямоване на створення єдиної конкурентоспроможної освітньої парадигми. КМС типова для освітньої практики Болонського процесу, до якого з 2005 року доєдналася також Україна. КМС має важливе значення для підвищення ефективності освіти, оскільки охоплює контроль за всіма формами навчання (аудиторними та неаудиторними), а модуль є одиницею вимірювання, яка націлена на відображення досягнутого результату, а не кількість навчальних годин [4, с. 529]. Європейський стиль навчання, інтегрований у КМС, передбачає високу активність студентів у навчальному процесі в ролі суб'єкта, що безпосередньо впливає на систему освіти й детермінує її тенденції [3]. Для цього, з одного боку, необхідний високий рівень самосвідомості й мотивації, професійної спрямованості студентів. Велику роль відіграє вміння студента самостійно організувати власний процес опанування знань і формування навичок, вибудувати оптимальну для себе, індивідуалізовану траєкторію професійного розвитку. Тому самостійна робота студента (СРС) в Болонському процесі є обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм [3], що досить органічно готує

здобувачів вищої освіти також до тенденцій навчання впродовж життя та безперервної освіти.

Згідно з КМС, на СРС повинно виділятися щонайменше 50% навчального навантаження [2]. Напрямок СРС реалізується через розподіл годин на контактні години (лекції, практичні й семінарські заняття, лабораторні) та ті, що відводяться на самостійне опрацювання матеріалів і виконання завдань, передбачених розробленими спеціально для СРС методичними рекомендаціями. Відведення СРС значної ролі у системі вищої освіти зумовлене, окрім об'єктивних причин лімітування аудиторних годин на опанування фахових дисциплін, поміченим браком самостійності студентів, самоорганізованості, нездатністю до самоосвіти, що, з огляду на динамічність розвитку різних сфер професійної діяльності в контексті 21 століття, робить випускників ЗВО, у яких належно не сформовані навички самостійної освітньої активності, неконкурентоспроможними на ринку праці [2, с. 228].

Забезпечення СРС у межах вищої освіти регулюється рекомендаціями ключових документів, ухвалених країнами, приналежними до Європейського простору вищої освіти, зокрема «Стандартами та рекомендаціями для забезпечення якості у вищій освіті», «Довідником користувача ЄКТС», матеріалами проєкту «Тьюнінг» тощо. У Законі України «Про вищу освіту» у розділі V «Забезпечення якості вищої освіти» (ст. 16., п. 5) ідеться про потребу ЗВО забезпечувати необхідні ресурси для організації освітнього процесу, зокрема й самостійної роботи студентів [1]. Ст. 50 згаданого Закону передбачає самостійну роботу як одну з чотирьох форм (поряд із навчальними заняттями, практичною підготовкою, контрольними заходами), за якими здійснюється освітній процес у вишах [1]. Водночас ст. 58 регламентує серед обов'язків науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників обов'язок із розвитку в здобувачів ЗВО самостійності, ініціативи й творчих здібностей. Особливий потенціал у цьому створює якраз СРС як форма освітнього процесу в парадигмі КМС.

Навчальний час, що відводиться на СРС здобувача вищої освіти денної форми навчання, регламентований робочим навчальним планом і становить зазвичай від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу, що відводиться для опанування конкретної дисципліни. За спостереженнями зарубіжних авторів, аналіз практики роботи вишів за КМС показує, що співвідношення годин аудиторної та самостійної роботи в розрізі модулів становить усереднено 40–60 % (тобто орієнтовно 1:1,5). Отже, на кожну 1 годину аудиторно студент має опанувати програми в обсязі півтори години самостійно [4, с. 530]. Зміст СРС з конкретної теми визначається робочими програмами, методичними матеріалами, завданнями і вказівками науково-педагогічного працівника.

СРС є самостійною, систематичною пізнавальною діяльністю, спрямованою на досягнення визначених освітньо-професійними програмами, силабусами та навчальними програмами значущих освітніх цілей, що спрямовані на задоволення загальнокультурних і професійних інтересів. Основою забезпечення СРС студентів у межах ЄCTS є: добровільність активності (мотиваційна сфера); розуміння особистих ідеалів, життєвих планів і навчальних завдань (цілепокладання);

формування вміння студентів самостійно вивчати предмет (процесуальна сфера); уміння обирати методи роботи, планувати час, організовувати самоперевірку для активізації процесу засвоєння знань (самоорганізація); активність, ініціативність і позитивне ставлення студентів до самоосвітньої діяльності (вольовий та емоційний аспекти діяльності). Підготовка та проведення СРС здійснюється під керівництвом викладача з урахуванням індивідуальних особливостей студента – з метою сформуванню в нього навички самоосвітньої діяльності.

Попри гнучкість і значну індивідуалізацію СРС, її не можна розглядати як спонтанний процес. СРС тому має передбачати конкретні цілі, обсяг вивченого матеріалу, дотримання певного плану роботи, що має вимагати від здобувачів подолання труднощів, пов'язаних освітньою активністю в режимі, коли основна відповідальність за наслідки засвоєння матеріалу лежить на самому студентові, а викладач виконує консультативно-стимулювальну роль супровідника, наставника. Отже, формування готовності до самоосвіти означає розвиток у здобувачів освіти прагнення до постійного вдосконалення їхніх умінь і навичок для здобуття нових знань і розвитку загальних і професійних компетентностей. З дедалі більшою орієнтацією студентів на самоосвітню діяльність у межах ECTS, а також зміщення форм освітньої активності в бік дистанційних і змішаних роль самостійної роботи здобувача щораз зростає. Через специфіку навчального розпорядку курсантів ВВНЗ та особливості вивчення іноземної (англійської) мови за професійним спрямуванням (з огляду на актуальні проблеми лінгвістичного забезпечення військ та умови досягнення бажаного достатнього стану сформованості іншомовних комунікативних компетенцій пересічного військового, а передусім – курсанта) роль СРС як частини Болонського процесу і важливої складової освітньої діяльності здобувача освіти особливо загострюється. СРС розвиває здібності курсантів до самоорганізації та самодисципліни, що важливо як для належного оволодіння іншомовними компетенціями (іноземну мову потрібно вивчати, тренувати та вдосконалювати впродовж усього життя), так і загалом для фахової підготовки майбутнього офіцера.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 03.03.2023)

2. Тамаркіна О. Самостійна робота студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34. С. 228–231.

3. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. *ECTS users' guide 2015*. Publications Office. 2017. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/87192> (дата звернення: 03.03.2023)

4. Qizi N. D. T., Uktamovna P. Z., Khairullaevna K. K. The main forms of organization of independent work of students un the credit-module system. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*. 2020. Vol. 23. No 2. P. 529–531.

ОФІЦІЙНИЙ БРИФІНГ НА ВОЄННО-ПОЛІТИЧНУ ТЕМАТИКУ

Брифінги на воєнно-політичну тематику є важливою частиною комунікаційної стратегії ЗС України для інформування громадян і міжнародних партнерів про ситуацію на фронті. Міністерство оборони України та Збройні Сили України регулярно проводять брифінги для інформування громадськості про бойові дії, та розвиток війни.

Роль військових перекладачів під час брифінгів на воєнно-політичну тематику має вирішальне значення для забезпечення ефективної комунікації між представниками сектору безпеки і оборони та іншомовною аудиторією.

Лексичний склад офіційного брифінгу на воєнно-політичну тематику може відрізнитися залежно від контексту, аудиторії та мети брифінгу, проте майже завжди розглядаються наступні пункти:

Аналіз ситуації: загальна оцінка військової та політичної ситуації в певному регіоні.

Стратегічні цілі: довгострокові цілі та завдання, яких військові та політичні лідери прагнуть досягти в поточній ситуації.

Тактичні плани: конкретні плани та дії, що військові мають намір вжити для досягнення своїх стратегічних цілей.

Військові спроможності: військові ресурси та оснащення, які доступні для використання в певній ситуації.

Оцінка загроз: стосується аналізу потенційних загроз національній безпеці, включаючи військові, політичні та економічні загрози.

Збір розвідданих: щодо збору та аналізу інформації про військову та політичну ситуацію в певному регіоні.

Дипломатичні зусилля: дипломатичні ініціативи та переговори, які здійснюються для вирішення питань і досягнення політичних цілей.

Правила ведення бойових дій: це керівні принципи, які регулюють використання військової сили в певній ситуації.

Стратегія відступу: інформація щодо плану виведення військ з місця виконання завдання або ж його припинення.

Зважаючи на специфіку заходу, мова, яка використовується при проведенні брифінгу, як правило є офіційно-діловою, технічною та точною.

Підсумовуючи вищезазначене, брифінг на воєнно-політичну тематику має важливе значення задля ефективного та результативного інформування громадськості та міжнародних партнерів щодо розвитку війни.

Семенченко В.С. (ВІКНУ)

Балабін В.В. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ

Військова емоційно-забарвлена лексика має особливість та неповторність. Вона додає нашим висловлюванням жвавості та експресивності. Оскільки мова безперервно перебуває у розвитку, піддається різноманітним змінам, питання перекладу військової емоційно-забарвленої лексики залишається надзвичайно актуальним.

Перша трудність у передаванні значення емоційно-забарвленої лексики під час перекладу пов'язана з відсутністю готових лексичних відповідників, які адекватно передають зміст і сенс повідомлення та надають йому емоційно-експресивного забарвлення. У разі відсутності такого готового відповідника для емоційно-забарвленої одиниці в активному і репродуктивному запасі військового перекладача, доводиться відшукувати адекватну емоційно-забарвлену одиницю у мові перекладу, що також є доволі нелегким завданням, особливо під час усного перекладу. Проблема ускладнюється відсутністю доступних спеціальних одномовних та двомовних глосаріїв та словників емоційно-забарвлених одиниць військової лексики.

Зрештою, відсутній узагальнений теоретичний опис практичного вирішення завдань перекладу емоційно-забарвленої лексики, з практичними прикладами, конкретними варіантами перекладацьких рішень та рекомендованого алгоритму дій для військового перекладача. У будь-якому випадку, рекомендовані дії військового перекладача мають починатися з пошуку аналогічного відповідника для емоційно-забарвленої одиниці вихідної мови, що має подібну експресивність у мові перекладу. При цьому, перекладач обирає такий прийом перекладу, який дозволяє адекватно передати зміст та емоційне забарвлення лексичної одиниці.

Таким чином, теоретичний опис проблематики перекладу військової емоційно-забарвленої лексики та опрацювання рекомендованого алгоритму дій військового перекладача залишається одним із перспективних завдань досліджень.

Сидорчук Д.В. (ВІКНУ)

Балабін В.В. (ВІКНУ)

ЛЕКСИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Лексичний та структурний аналіз наукових текстів, що містять військово-технічну інформацію є актуальним на сучасному етапі розвитку та модернізації Збройних Сил України. З метою вивчення лексичного складу та визначення композиційної структури текстів наукового стилю було проведено лінгвістичне дослідження.

Структурний метод аналізу текстів полягав у встановленні закономірностей організації текстів, а саме: вивчені зв'язків між різними компонентами військово-технічного тексту наукового спрямування (вступ, методи, основна частина, доводи автора або спростування висунутої гіпотези, результати та висновки дослідження) . Проведено аналіз композиційної структури тексту (тематичні речення, структура абзаців, переходи, обґрунтованість тверджень автора), як способу викладу наукової концепції автора. Встановлено, що структурна організація цих текстів вимагає логічне та послідовне викладення думки, яка сформована у смислові блоки.

Завданням лексичного аналізу наукових текстів військово-технічної тематики стало дослідження лексичного складу та його особливостей. Доведено, *вузькоспеціалізована термінологія*, що притаманна для галузі проектування та виробництва озброєння, є лексичною особливістю текстів цього стилю. Технічна лексика вживається для точного опису технічних деталей і характеристик ОВТ. Вона містить переважно науково-технічні та військово-спеціальні терміни. Визначено, що семантична однозначність поняття є ключовою характеристикою для військово-технічної лексики текстів наукового стилю, яка потребує чітку дефініцію для терміна конкретної галузі військової справи.

Проблематикою перекладу військово-технічних текстів є відсутність готових трансформацій для певних спеціальних англійських термінів, які поки не мають еквівалентних термінологічних відповідників. Виділено важливість значення контексту вузькоспеціалізованих термінів для здійснення еквівалентних перекладацьких трансформацій.

Перспективи дослідження полягають в подальшому вивченні структури та лексичного складу наукових текстів військового спрямування, що містять спеціальну технічну термінологію, яка є передумовою адекватного перекладу наукових текстів на українську мову.

Скоряк М.В. (ВІКНУ)

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Перекладознавчий аналіз воєнно-політичних текстів - це процес вивчення та аналізу текстів, яким притаманний функціонально-прагматичний стиль, що містять воєнно-політичну термінологію, з метою їх перекладу з іноземної мови на українську. Цей процес вимагає спеціальної експертизи, яка включає знання військових термінів, воєнно-політичних термінів, скорочень, кліше, а також граматики та стилю військових документів.

Для ефективного перекладознавчого аналізу воєнно-політичних текстів необхідно мати якісні перекладацькі навички та володіти прийомами перекладу воєнно-політичних термінів, враховуючи контекст та особливості їх вживання. Аналіз текстів воєнно-політичних промов є важливим елементом в забезпеченні еквівалентного перекладу та сприятиме ефективній комунікації між органами, відповідальними за воєнно-політичне співробітництво Збройних Сил України та державами-партнерами, а також в підготовці воєнно-політичних документів та забезпеченні успішного лінгвістичного супроводження міжнародного

військового співробітництва в сфері оборони.

Перекладознавчий аналіз воєнно-політичних текстів передбачає з'ясування мети та спрямованості тексту, аналіз використаної термінології та лексики, а також розуміння культурних та історичних особливостей країн. У процесі перекладу воєнно-політичних текстів можуть виникати труднощі зі збереженням точності та повноти інформації. Так, наприклад, в 2020 році, під час перекладу звернення Президента України Володимира Зеленського до Дня соборності, перекладач використав слово «Obscured» при перекладі фрази «Румунія зайняла Північну Буковину», що обурило румунську спільноту.

Ефективний переклад воєнно-політичних текстів передбачає використання відповідних перекладознавчих стратегій, таких як стратегії відтворення форми, відтворення змісту, адаптації тощо. Перекладознавчий аналіз воєнно-політичних текстів вимагає від перекладача не лише високої майстерності у здійсненні перекладу, але й глибокого розуміння соціально-політичного контексту. Багато філологів створили власні стратегії перекладознавчого аналізу, тому, в залежності від контексту, перекладач обирає ту стратегію, яка дозволяє повноцінно проаналізувати текст. На нашу думку, стратегія Крістіане Норд є уніфікованою і підходить для аналізу воєнно-політичних текстів.

Отже, перекладознавчий аналіз має широкі застосування у різних сферах та є необхідним для забезпечення ефективної комунікації між різними мовами та успішної реалізації проєктів та ініціатив.

Таратута О.І. (ВІКНУ)

ПЕРЕВАГИ І ОБМЕЖЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ

Асинхронне навчання – це такий спосіб подачі навчального матеріалу, де він публікується онлайн, не вимагає від слухачів одночасної безпосередньої присутності на заняттях, а навчальна аудиторія опрацьовує його до моменту здачі матеріалу відповідно до самостійно визначених часових показників, спілкуючись при цьому між собою та викладачами за допомогою онлайн-форумів, месенджерів, електронної пошти, тощо..

До переваг впровадження асинхронного навчання можна віднести *повний контроль навчальної аудиторії над самим процесом навчання*. Асинхронний спосіб, як людиноцентричний метод, покладає повну відповідальність за процес навчання на слухача. Кожному надається можливість самостійно вирішувати як, де і коли навчатись. Взаємодія між тим, хто навчає та тим, хто навчається відбувається відповідно до особистого графіка. Асинхронне навчання також передбачає *дотримання індивідуального темпу навчання*. Надається час для усвідомлення навчального матеріалу, перед тим як перейти безпосередньо до його обговорення. Не всі можуть однаково засвоювати і усвідомлювати навчальний матеріал під час онлайн або аудиторних занять. Асинхронне навчання сприяє критичному осмисленню і усвідомленню матеріалу тими, в кого здатність до навчання нижча за середні показники. Не зважаючи на доведений факт того, що реальна взаємодія і співпраця підвищує рівень навичок і засвоєння

навчального матеріалу, існують і такі слухачі, яким не подобається взаємодія з соціумом, а участь в онлайн обговореннях викликає в них певний дискомфорт. Асинхронне навчання допомагає інтровертам *подолати деякі соціальні бар'єри*, неприязнь до людей, оскільки навчання в певній ізоляції дає змогу почуватися безпечніше та комфортніше.

До обмежень асинхронного навчання можна віднести *відсутність моментального зворотного зв'язку*. Зворотній зв'язок є важливою складовою дистанційного навчання, оскільки він допомагає і викладачам і слухачам вирішити проблемні питання і розбіжності, що виникають під час розгляду навчального матеріалу. Під час асинхронного навчання миттєвий зворотній зв'язок неможливий, оскільки навчання не відбувається в режимі реального часу, а слухачі витрачають час на очікування відповіді на поставлені запитання. В контексті асинхронного навчання виникає *недостатність особистої взаємодії, мотивації та самодисципліни*. Відсутність більш «людської» атмосфери відокремлює слухача не лише від одногрупників, але й від самого навчального матеріалу. Неможливість особистого спілкування з іншими людьми може призвести до невдачі в досягненні навчальних цілей і погіршених результатів навчального курсу. Відсутність живої взаємодії може роз'єднати та демотивувати слухачів, які потребують заохочення та стимулювання, щоб увійти, прочитати матеріал і пройти онлайн-курс навчання. Асинхронне навчання вимагає від учасників зосередженості, цілеспрямованості та навичок управління часом. Успішність в асинхронному навчальному середовищі вимагає сильної відданості та дисциплінованості, що може бути величезним недоліком для тих, хто не має високої самомотивації та дисципліни.

Асинхронне навчання перевизначає ролі слухача та викладача на курсі. Правильно розроблений асинхронний онлайн-курс вимагає значних витрат часу і зусиль як з боку слухача, так і з боку викладача. Викладач створює та полегшує навчальний процес і середовище, в якому слухач має орієнтуватися. Як наслідок, слухачі потребують більш високого рівня самостійності, ніж порівняно з аудиторними або онлайн заняттями, що вимагає більш високого рівня співпраці і взаємодії з викладачами.

*Таратута О.І. (ВІКНУ)
Данилюк В.О. (ВІКНУ)*

ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ ВМС США

Військово-технічна термінологія військово-морських сил (ВМС) США безпосередньо пов'язана з науково-технічним прогресом, змінами, які відбуваються у військовій-морській науці, стратегії і тактиці застосування ВМС. Розвитку військово-технічної термінологічної бази також сприяють світові та локальні війни. Варто також зазначити, що метою військово-технічного перекладу, в тому числі і перекладу, що стосується ВМС, як і будь-якого іншого виду перекладу є досягнення адекватності перекладу. Основним способом здійснення адекватного перекладу англійської військово-технічної термінології

ВМС США – це наявність якісних адекватних еквівалентів термінів мови оригіналу мовою перекладу.

Склад військово-технічної термінології ВМС США є непостійним, він завжди зазнає змін у зв'язку з постійним розвитком оборонного сектору та появою нових видів озброєння. На даний момент, велика кількість англomовної військово-технічної термінології потребує детального аналізу, структуризації та пошуку адекватних еквівалентів. Вона характеризується низкою ознак, серед яких можна назвати визначеність, точність, систематичність. Однією з характерних особливостей англomовної військово-технічної термінології є її насиченість багатокomпонентними термінами, які власне чітко називають спеціальні поняття. Англomовним військово-технічним текстам, що пов'язані з ВМС США також властива насиченість великою кількістю скорочень та абrevіатур, які використовують для економії буквених знаків та полегшення розуміння тексту.

Можна виділити п'ять прийомів перекладу, що застосовуються при перекладі англomовних військово-технічних термінів ВМС США: калькування, транслітерація, транскрипція, конкретизація, генералізація та експлікація. Найпоширенішим прийомом після перекладу є калькування. Це можна пояснити переважаючою кількістю складних слів серед термінів. Під час здійснення перекладу текстів, насиченого військово-технічними термінами ВМС США, перекладачеві доцільно використовувати терміни, затверджені державними стандартами та зафіксовані в словниках. Важливо завжди звертати увагу на те, що при перекладі багатоеквівалентних термінів слід враховувати контекст, щоб обрати правильний відповідник. Якщо в тексті трапляється термін, який не зафіксований у словниках або відповідника в цільовій мові не існує, то перекладачеві треба самому підібрати відповідник, а іноді й утворити перекладний еквівалент, спираючись на встановлені правила перекладу термінології, використовуючи довідникову літературу. При перекладі текстів, насичених військово-технічними термінами ВМС США не допускається використання термінів-синонімів. Також не допускається скорочення термінів на власний.

Сфера військово-технічної термінології ВМС США дуже багатогранна. На даний час, коли відбуваються процеси удосконалення, змін, та розробки і впровадження нових технологій, необхідне більш детальне та розширене вивчення та дослідження даної тематики. Також існує нагальна потреба в структуризації та винайденні адекватних еквівалентів та відповідників англomовних військово-технічних термінів ВМС США.

Тішовський Е.Є. (ВІКНУ)
Лісовський В.М. (ВІКНУ)

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ БРОШУР

Реклама широко увійшла в наше життя, її соціальну, економічну, політичну та військову сфери. Тексти масової комунікації, чи медіа тексти, до яких відносяться всі рекламні тексти, є сьогодні однією з найпоширеніших форм реалізації мови. Військова реклама поєднує в собі промислову та соціальну рекламу (рекламу військової служби), кожна з яких має свого адресата і має конкретні цілі. Крім того, військова реклама просуває військову продукцію на внутрішньому та іноземному ринку. Зброя є товаром, позиціонування якого здійснюється у повній відповідності до законів рекламної діяльності.

З'ясовано, що в англomовних рекламних військово-технічних брошурах переважає науково технічна - *external sensing and communication equipment*, військово технічна термінологія - *ballistic hit*, багатокомпонентні терміни - *non armour pearsing projectile*, неологізми - *exoskeleton*, скорочення - *IPS*, номенклатури - *AN/WSN-7*. Визначено, що в досліджених англomовних військово-технічних брошурах превалюють розповідні речення, прості речення над складними, активний стан над пасивним, більшість речень з правильним порядком слів та в теперішньому часі.

Основна мета англomовних військово-технічних рекламних брошур – презентація, реклама, стисле ознайомлення та зацікавленість потенційних покупців військової техніки та озброєння. Для англomовних військово-технічних рекламних брошур притаманна точність, стислість та лаконічність висловлювань. Розробники ретельно підбирають мовні засоби та форматування рекламних брошур з метою переконати потенційних покупців у перевазі, досконалості та високої ефективності рекламованої військової техніки та озброєння.

Отже, можемо дійти висновку, що лексичні та граматичні особливості англomовних військово-технічних брошур становлять значні труднощі при перекладі українською. Еквівалентний переклад багатокомпонентних науково-технічних та військово-технічних термінів, неологізмів, скорочень, аббревіатур викликають труднощі навіть у досвідчених військових перекладачів. Розгляд можливих шляхів подолання вищезазначених труднощів перекладу потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Тичина І.В. (ВІКНУ)

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Умови воєнного часу вимагають від курсантів військових навчальних закладів високого рівня підготовки, включаючи знання англійської мови. Однак, зважаючи на стресовість ситуації, багато курсантів можуть втратити

зацікавленість у навчанні англійської мови. Тому, підвищення мотивації курсантів до занять англійською мовою стає важливою складовою успішної військової підготовки.

Одним зі способів підвищення мотивації курсантів є застосування інноваційних методик навчання англійської мови. Наприклад, використання комп'ютерних програм та інтерактивних підручників може зробити процес навчання цікавішим та ефективнішим. Крім того, важливо забезпечити доступність навчального матеріалу для кожного курсанта.

Ще одним ефективним способом підвищення мотивації курсантів є розвиток особистісної мотивації. Для цього можна застосувати методики, що дозволяють виявити індивідуальні потреби та інтереси кожного курсанта. Також важливо знайти спільну мету, яка була б корисною для кожного курсанта, наприклад, підготовка до міжнародних військових операцій.

Для підвищення мотивації курсантів до занять англійською мовою також можна використовувати позитивну мотивацію. Наприклад, можна проводити конкурси та випробування, що дозволяють курсантам проявити свої знання та вміння. А також створити мотивуюче середовище для курсантів, щоб стимулювати їхній інтерес до вивчення англійської мови. Це може бути здійснено за допомогою конкурсів, групових проектів, позитивного підходу викладачів та інших методів.

Окрім того, важливо визначити цілі та завдання, які вирішуються в процесі навчання англійської мови в умовах воєнного часу. Це допоможе курсантам бути більш мотивованими та зосередженими на досягненні мети. Необхідно адаптувати навчальний процес до умов воєнного часу, зокрема, змінити методики та форми проведення занять, щоб забезпечити ефективне засвоєння матеріалу та зберегти інтерес курсантів до навчання.

Невідомою складовою сучасного навчального процесу є інтерактивні технології. Їх використання може допомогти курсантам бути більш зосередженими та зацікавленими в навчальному процесі. Можна використовувати відео, аудіо, онлайн інтерактивні ігри та інші засоби.

Найголовнішим компонентом навчального процесу є підтримка курсантів. Необхідно допомагати з їх ускладненням та проблемам, які виникають в процесі вивчення англійської мови.

Федоренко Л.О. (ВІКНУ)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ЧИТАННІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

Нова гуманістична парадигма в освіті передбачає підготовку фахівця, який здатний до співробітництва у будь-якій сфері професійної діяльності, вмє слухати та чути співрозмовника. Розвиток військового співробітництва України з іншими країнами, розширення обміну інформацією у військовій галузі обумовлює зростання ролі іноземної мови у фаховій підготовці майбутнього

офіцера.

Значну роль у формуванні комунікативної компетентності майбутнього офіцера відіграють уміння професійно-орієнтованого читання. Читання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння писемного тексту. Читання є складовою комунікативної діяльності людини, оскільки забезпечує писемну форму спілкування.

Компетентність у читанні (КЧ) – це здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування. Складовими КЧ є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності, а саме — здібності до читання.

Ефективність формування КЧ залежить від рівня сформованості у військовослужбовців інтелектуальних умінь: ймовірного прогнозування, критичного оцінювання прочитаного, поєднання у процесі зорового сприймання мнемічної та логіко-сислової діяльності, класифікації і систематизації отриманої інформації тощо. Важливу роль при формуванні КЧ відіграють також навчальні вміння, зокрема використання електронних засобів навчання, та організаційні вміння, наприклад самостійного учіння. Компенсаційні вміння читання, такі як використання мовної і контекстуальної здогадок для розуміння прочитаного, ігнорування невідомого мовного матеріалу, несуттєвого для розуміння, входять до складу мовленнєвих умінь читання.

Іншою складовою КЧ є декларативні та процедурні знання. Прикладами декларативних знань служать мовні знання (графіки, лексичні одиниці, граматичні структури тощо) та країнознавчі знання (культури країни виучуваної ІМ, зокрема фонові знання). До процедурних знань можна віднести соціокультурні знання, зокрема приклади мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв ІМ, описані у текстах.

До комунікативних здібностей читання відносяться: адекватна реакція читача на прочитане; вміння брати прочитане до уваги, застосовувати отримані у процесі читання відомості у реальних ситуаціях; задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів; удосконалення умінь усного мовлення; пошук інформації за фахом і т.ін.

Хмель О.В. (ВІКНУ)

Мірошніченко К.О. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ПРАКТИЧНІ СПОСОБИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ ЛЕКСИКИ, НЕОБХІДНОЇ ДЛЯ ВІЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ

Просто вивчивши 1000 слів іноземною мовою, ви зможете значно розвинути свою здатність розуміти тексти та спілкуватися з людьми. Статистика показує, що середня англомова доросла людина знає лише 20 000-35 000 слів, і за оцінками, 1000 найпопулярніших слів становлять 80% усіх англійських текстів!

Користуючись відповідними інструментами ми можемо навчатися набагато швидше та легше, ніж ви могли собі уявити.

Перший крок до ефективного навчання – це визначити, на чому ви хочете зосередитися, і поставити цілі.

Якщо ви сильно зацікавлені в певному предметі, почніть з нього. Найефективніші учні мотивовані до навчання, оскільки вони обирають лексику на основі своїх інтересів і потреб.

Як правило, існує чотири загальні категорії словникових слів, про які можна говорити в будь-якій мові: високочастотні слова, академічні слова, технічні слова та низькочастотні слова.

Зосередьтеся на високочастотних словах, щоб швидко покращити свою здатність спілкуватися. Це слова, які люди найчастіше використовують у повсякденному письмі та розмові, тому їх вивчення допоможе вам щоб ви могли почати розуміти те, що ви чуєте, і мати можливість правильно реагувати.

Важливо завжди шукати більше можливостей для продуктивної мовної практики, наприклад, писати електронні листи друзям, писати в особистому щоденнику, спілкуватися з іншими в розмовному клубі або спілкуватися з людьми, які не розмовляють вашою рідною мовою.

Робота з картками — один із найкращих способів вивчити слова іноземної мови. Паперові картки своїми руками. Це дешево, легко і це точно буде ефективним.

Цифрові картки. Якщо ви віддаєте перевагу високим технологіям, існує багато онлайн-ових і комп'ютерних програм для карток, таких як Anki, StudyStack і Quizlet.

Незалежно від того, який метод ви використовуєте, є кілька ключів до створення корисних карток. На одному боці картки напишіть іншомовне слово, а на іншому – значення цього слова рідною мовою.

Додайте зображення з вашими визначеннями, якщо це можливо. Деякі люди найкраще вчать за допомогою слів, а іншим краще за допомогою зображень. Поєднання обох варіантів може допомогти вам максимально використати час навчання.

Після того, як ви створили картки, настав час починати навчання! Ось кілька порад, як отримати максимальну віддачу від карток:

Завжди знаходьте час, щоб здогадатися про значення, перш ніж перевертати картку, навіть якщо ви не впевнені в собі. Змініть порядок карток. Говоріть вголос під час практики. Ви краще засвоюєте слова, коли говорите, а не просто читаете їх.

Навчання за картками є надзвичайно ефективним методом навчання, але він не дає можливості вивчати слова в контексті. Обов'язково поєднуйте навчання за допомогою карток з можливістю читати, слухати, дивитися та говорити.

Вивчення лексики вимагає практики та часу, але це може бути корисним і веселим, а за допомогою правильних методів і технік ви можете значно пришвидшити навчання. Під час навчання не забувайте переглядати свої нотатки або картки, щоб нагадати собі, скільки ви вже вивчили.

І не забувайте практикувати нові слова, які ви вивчаєте, у контексті,

виконуючи загальний онлайн-пошук статей із цим словом, пишучи історії та роблячи записи в журналі.

Список використаних джерел:

1. ALI A. ALSAAW, (2013) To what extent guessing the meaning from the context, is helpful in teaching vocabulary. ARECLS, , Vol.10, 130-146.

2. Annisa, A., (2013) Techniques in presenting vocabulary to young EFL learners. Journal of English and Education, 1(1), 11-20 International Journal of Teaching and Education Vol. III, No. 3 / 2015.

3. Arnaud, P. &Bejoint, H. (1992).Vocabulary and Applied Linguistic. Basingstoke: Macmillan. Berne, J. I., &Blachowicz, C. L. Z.,(2008)What reading teachers say about vocabulary instruction: Voices from the classroom. The Reading Teacher 62 (4).314-323.

4. Cameron, L. (2001). Teaching languages to young learners. Cambridge: Cambridge University Press. Coady, J., &Huckin, T. (Eds.).(1997). Second language vocabulary acquisition. Cambridge: Cambridge University Press.

Шевчик А.В. (ВІКНУ)

АНГЛОМОВНІ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ ПРОМОВИ: ПЕРЕКЛАД, АНАЛІЗ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

За час активного ведення бойових дій на території України та зростання на їхньому фоні заходів міжнародного співробітництва питання важливості та терміновості здійснення якісного перекладу воєнно-політичних текстів все стрімкіше зростає. Особливою увагою наділені воєнно-політичні промови, одна з ролей яких полягає в донесенні загальних принципів, пріоритетних цілей, політики національної безпеки та оборони тощо. З суто перекладознавчого аспекту – необхідність дослідження зумовлена великою кількістю типових (за жанром та стилем) воєнно-політичних промов з огляду на посилення важливості та ролі національної безпеки України.

Характерними ознаками, притаманними особливостями воєнно-політичного перекладу є суспільно-політична та офіційно-ділова тематики, які містять синтаксичні конструкції, стилістичні й лексичні засоби (терміни, стійкі вислови, звороти, кліше), які дозволяють віднести їх до законодавчого, політичного, дипломатичного, офіційно-ділового, адміністративно-канцелярського стилів і жанрів. Серед граматичних засобів воєнно-політичних промов переважають пасивний стан, модальність та герундіальні конструкції. Особливої уваги при перекладі та аналізі воєнно-політичних промов потребують терміни, що стосуються таких сфер як економіка, міжнародне право, національна безпека та інші. Найбільш вживаними перекладацькими трансформаціями при перекладі є лексичні відповідники. Проте часто через культурну асиметрію мови оригіналу й мови перекладу еквівалентний переклад є неможливим. Наприклад, в українській мові відсутній еквівалент для терміну «Brexit», перекладом якого є словосполучення «вихід Великобританії з Євросоюзу», і якщо в цьому випадку ще є можливим застосувати англіцизм «брекзит», то у випадку з терміном

«infighting» єдиним можливим та еквівалентним перекладом буде «внутрішні чвари».

Дане дослідження є перспективним та потребує подальшого розвитку у зв'язку з активним міжнародним співробітництвом України, посиленням участі на міжнародній політичній арені та введення відносно нових реалій та термінів. Перспектива дослідження полягає в здійсненні більшої кількості аналізів військово-політичних промов різними методами дослідження та уніфікація та гармонізація військово-політичних термінів та перекладацьких рішень задля недопущення типових помилок.

Шпартак А.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОРПУСУ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВО-ПРАВОВОЇ ТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ЗС РФ

За рік повномасштабної війни російської федерації проти України було зафіксовано понад 70 500 воєнних злочинів, скоєних військовослужбовцями країни-агресора. Крім того, було зафіксовано ще 16 800 злочинів проти основ національної безпеки України. Безпрецедентна кількість та масштаб злочинів привернули увагу міжнародної правової спільноти. Досі, найдосвідченіші правники з різних країн не можуть погодитись чи, розглянута в контексті, сума цих злочинів становить злочини проти людяності, злочин агресії чи навіть геноцид.

Однак, фахівці з міжнародного права одностайні в одному: попри те, що понад 90% справ проти російських воєнних злочинців опиняться під юрисдикцією української судової системи, решта буде розглянута на міжнародному рівні, зокрема Міжнародним кримінальним судом, Спеціальним трибуналом щодо злочину агресії (якщо рішення про його створення буде прийнято) або національними судовими системами інших країн.

Основний тягар документування та збору доказів несуть на собі Офіс генерального прокурора, Служба безпеки України та Національна поліція. Та, враховуючи особливості військової справи, аналіз подібних доказів потребує залучення військових спеціалістів. Корпус текстів, що є результатом роботи Міжвідомчої робочої групи військових спеціалістів описує процес встановлення причинно-наслідкових зв'язків між воєнними злочинами, скоєними військовослужбовцями зс рф та рішеннями прийнятими вищими військовим та політичними керівництвом країни-агресора. Цей корпус текстів охоплює не лише технічні звіти із місць скоєння злочинів, а й інформаційно-аналітичні довідки, спрямовані на доведення командної відповідальності.

Питання передачі цього масиву даних іноземним фахівцям у сфері міжнародного права нерозривно пов'язано із питанням перекладу цього корпусу текстів із української на англійську мову.

Основна проблематика цього процесу спричинена міждисциплінарним характером текстів в корпусі, адже одна довідка може містити військово-технічну

лексику, пов'язану із описом вирви, характеристиками системи озброєння та процесом визначення напрямку обстрілу, військово-спеціальну лексику, що вказуватиме на процес прийняття рішення для здійснення обстрілу та короткий опис підґрунтя правової позиції. Крім того, до основних особливостей перекладу цього корпусу текстів належить потреба у збереженні стилістики, велика кількість мультидисциплінарних термінів, сталих словосполучень та аббревіатур, а також вимога до максимальної можливої еквівалентності.

Отже, переклад міждисциплінарних текстів, зокрема військово-правового та міжнародно-правового характеру, вимагає креативності та інноваційних підходів, що поєднують у собі найкращі перекладацькі практики.

Юр'єв О.О. (ВІКНУ)

ПОНЯТІЙНИЙ І ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ СЛОВНИКА

Словник можна розглядати як комплексне поняття, що включає в себе багато аспектів мови і культури, такі як лексика, граматики, фонетика, поняття та термінологія. Словник є надзвичайно важливим інструментом для комунікації інформації та взаєморозуміння між людьми, які використовують мову для спілкування. Він має велике значення як для носіїв мови, так і для навчання іноземних мов та допомагає розширювати словниковий запас, вивчати нові лексичні одиниці, а також збагачує розуміння культури та історії мови. Словник є важливим і складним поняттям, яке відіграє велику роль в мовленнєвій діяльності та мовній культурі.

Перед початком створення словника, потрібно ретельно вивчити область знань, яку словник буде охоплювати. Для цього необхідно визначити терміни, які будуть включені до словника, і розробити їх визначення, яке повинно бути зрозумілим і точним. Таким чином, понятійний апарат передбачає узгодження відповідних термінів та їх визначень.

Термінологічний апарат, з іншого боку, передбачає створення системи термінів, які пов'язані між собою і відображають обрану тематику. Важливо використовувати однакові терміни в усіх частинах словника, а також відповідні терміни в інших джерелах з цієї області знань. При створенні словника, необхідно дотримуватися визначених стандартів термінології та правопису. Особливу увагу слід звернути на однозначність термінів, їх точність та стиль викладу. Крім того, важливо використовувати надійні джерела для перевірки вірності термінології та визначень. Узагальнюючи, понятійний і термінологічний апарати є невід'ємною частиною процесу створення словника, оскільки вони забезпечують узгодженість та точність термінології та визначень, що є ключовим для ефективного та зрозумілого використання словника.

Додатково, важливо розробити систему кодування термінів, щоб забезпечити їхню структуру і логічність. Це може включати створення класифікаційної системи, де терміни розташовуються у відповідні категорії відповідно до їхнього значення та використання. Також можна використовувати

алфавітний покажчик, щоб допомогти користувачам знайти терміни за їхніми першими літерами. Крім того, понятійний і термінологічний апарати можуть включати приклади та ілюстрації, щоб краще зрозуміти використання термінів в контексті. Це допоможе читачам зрозуміти термінологію та застосувати її в практиці.

Інший важливий аспект - це підтримка термінології та визначень, зокрема, оновлення словника з часом, щоб відображати нові знання та розуміння в області, яку він охоплює. Це може включати розробку нових термінів, або розширення вже існуючих термінів для відображення нових аспектів обраної тематики.

Як висновок, понятійний і термінологічний апарати є надзвичайно важливими складовими будь-якого словника. Вони допомагають читачеві зрозуміти значення слів та вживання їх в конкретних контекстах. Без належного опису понять та термінів, словник може бути неповним і недостатньо інформативним для своєї цільової аудиторії. Крім того, правильне використання термінів та понять є дуже важливим для точності та чіткості комунікації в різних галузях знань. Тому, належне включення понятійних і термінологічних апаратів до словника допомагає підвищити рівень професіоналізму та ефективності у використанні мови.

канд.філол.наук Юндіна О.В. (ВІКНУ)

ПУБЛІЧНІСТЬ І ПЕРЕКЛАД

В процесі свого існування та розвитку людство набувало досвід суспільної взаємодії. Протягом століть організація відносин між людьми зумовлювалась такими чинниками як географічна територія, культура та мова. Організовані у різноманітні держави суспільства вступають у міжнародні відносини та вирішують взаємо важливі питання за допомогою основного інструмента діяльності – дипломатії.

Повномасштабне вторгнення на територію України виявило хибність класового критерію, який позиціонувала РФ протягом останніх 30 років у своїй міжнародній політиці. Геополітичні плани держави противника ґрунтувались на прагненні перейти до відносин панування та підпорядкування шляхом воєнного вторгнення та нав'язування власних інтересів. Політика відносин співпраці та взаємодопомоги, яка імплементувалась після закінчення 2-ї світової війни на території Європи, виявила неготовність вирішити територіальні претензії РФ до України саме дипломатичним шляхом.

Публічний простір, як дипломатична арена вирішення спірних питань, набув великого значення. Сам термін *публічність* у філософському аспекті та відповідно до визначення у філософських словниках позначає сферу людського буття, яка стосується взаємодії з іншими людьми з метою досягнення блага для всіх. Публічність охоплює справи і речі, які однаково чиним стосуються всіх. Отже, досягнення миру на території України стало першочерговою ціллю, заради якої держави, громадські організації та окремі відомі діячі вийшли у

загальногромадський етер із повідомленнями, проханнями, пропозиціями. До міжнародного діалогу включилися країни Європи, Азії, Африки, північної та південної Америки, Австралії. У цьому сенсі публічність збігається з поняттям *політика* як таким, що означає взаємодію осіб, які мають певні права та обов'язки стосовно спільних прав, зорієнтованих на загальнозначущі цілі.

В зазначених умовах практика перекладу набула найбільшого ступеня інтенсивності. Висока частотність проведення міжнародних консультацій та переговорів, публікації інтерв'ю президентів та відповідальних державних урядовців у засобах масової інформації активізує накопичення емпіричного знання. На основі спостереження та фіксації (паралельні пари текстів) об'єктивної реальності формуються емпіричні бази для подальшого проведення перекладознавчих досліджень та отримання вагомих теоретичних висновків. Потрібно зазначити, що переклад зазначених вище матеріалів, які мають різні форми вираження, як от відео, аудіо матеріали або тексти, має відтворювати задані в оригіналі концептуальні рамки для формування майбутнього світового порядку. Комунікативна функція перекладу у період воєнного стану дозволяє об'єднати народи навколо таких фундаментальних понять буття як справедливість, людяність та верховенство права.

СЕКЦІЯ № 6

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬК В УМОВАХ ВЕДЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Баранюк В.В. (ВІКНУ)

Сівков С.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ РЕДАКТОРІВ ПРИ СТВОРЕННІ КАРТ

У наш час друк карт зазнав значних змін у зв'язку з прогресом технологій і зміною вимог користувачів. Карти – це вже не просто статичні зображення на папері, а динамічні інструменти, до яких можна отримати доступ і взаємодіяти з ними в Інтернеті та на мобільних пристроях. Зважаючи на застосування топографічною службою сучасних технологій створення картографічних матеріалів для опрацювання комп'ютерної графіки широко застосовуються графічні редактори.

Графічні редактори – це спеціальні прикладні програми (або пакети програм), які дозволяють користувачам створювати, переглядати, редагувати та обробляти цифрові зображення на комп'ютері і зберігати їх в графічних форматах файлів.

Важливою сферою використання графічних редакторів є створення картографічних матеріалів, таких як фотоплани, фотокарти, тематичні карти, топографічні карти та описи. Сьогодні більшість редагування, пов'язаного з картографією, здійснюється за допомогою сучасних графічних редакторів, тому проблема полягає в тому, щоб серед численних графічних редакторів знайти ті, які придатні для виконання великих обсягів роботи, доступні за будь-яких умов та підходять для різних типів завдань.

Різні графічні редактори надають користувачеві різні можливості, але є певний набір стандартних дій, які можна виконати в будь-якому графічному редакторі. Щодо можливостей, то це в першу чергу, формат файлу. Формат файлу визначає спосіб кодування збереженої в ньому інформації. Існує велика кількість форматів, що обумовлено різноманітністю сфер їх застосування. Формати графічних файлів визначають спосіб зберігання малюнка (у растровому чи векторному вигляді), а також форму зберігання даних (використовуваний алгоритм стиснення). Стиснення найчастіше застосовується до растрових графічних файлів, які займають досить багато місця на диску.

За методами побудови зображень та сферою використання графічні редактори можна умовно розділити на дві групи:

- редактори інженерної та конструкторської графіки, які використовуються здебільшого для побудови різноманітних графіків, діаграм, креслень тощо. Серед пакетів цієї групи найбільш популярними є AutoCAD, ArchiCAD, 3D Studio VIZ, MS Visio;

- редактори ілюстративної графіки, які призначені в основному для створення та редагування малюнків (і карт в тому числі). Найбільш відомими є

такі пакети ілюстративної графіки: Adobe Photoshop та CorelDRAW для створення двовимірних зображень, 3D-Studio для створення тривимірних зображень, Macromedia Flash для створення анімаційних фільмів.

За методами збереження та опрацювання зображення графічні редактори розділяються на растрові, векторні, гібридні, тривимірні. Цей поділ проводиться за способом, яким представляють графічну інформацію.

Розробники програмного забезпечення не зупиняються і періодично випускаються досить цікаві як для картографії програмні продукти, які потребують уваги фахівців. Такими продуктами стали OpenOffice Draw, Maya, 3D Studio MAX тощо.

OpenOffice Draw - це редактор векторної графіки з тими ж функціями, що і CorelDRAW, який є частиною офісного пакету OpenOffice. Додаток має повнофункціональні «з'єднувачі» між фігурами, які дозволяють використовувати різні типи ліній і малюнків, що дає можливість їх використання.

Створені цікаві за функціоналом редактори 3D-графіки також не варто ігнорувати. Одним з них є Maya, комерційний редактор 3D-графіки.

Autodesk Maya - графічний редактор для моделювання, анімації, композиції та візуалізації 3D-об'єктів (з використанням підключених систем рендерингу).

3ds Max (3D Studio MAX) - редактор тривимірної графіки і повнофункціональний професійний додаток, розроблений компанією Autodesk, система для створення і редагування об'єктів і створення візуалізацій. Він містить найсучасніші інструменти для архітекторів, дизайнерів, художників і мультимедійних професіоналів і працює на операційних системах Microsoft Windows і Windows NT (як 32-розрядних, так і 64-розрядних).

Але найбільшій уваги заслуговує потужний і що важливо безкоштовний графічний редактор GIMP для створення, редагування та маніпулювання зображеннями.

GIMP можна використовувати для обробки цифрової графіки та фотографій. Підтримувані формати: bmp, gif, jpeg, mng, psx, pdf, png, ps, psd, svg, tiff, tga, xpm та багато інших.

Можливості GIMP включають: повний набір інструментів, таких як пензлі, олівці, клони (штампи); розмір зображення обмежений лише вільним місцем на диску; необмежену кількість зображень, відкритих одночасно; повну підтримку альфа-каналу; інструменти трансформації: поворот, масштабування, відображення, нахил; повну історію роботи над зображеннями;. Можливість розглядати окремі кадри як шари одного зображення, конвертація форматів зображень, повна підтримка української мови.

Графічні редактори через їхню здатність надавати оперативність, доступність, актуальність, об'єктивність, масштабність і достовірність інформації, на сьогодні, є основним способом швидкого та точного внесення змін і доповнень до карт перед її друком. Як наслідок, вони повинні бути вивчені та, можливо, широко використовуватися при сучасному створенні карт.

АЕРОФОТОЗНІМАЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ ОНОВЛЕННЯ КРУПНОМАСШТАБНИХ ПЛАНІВ МІСЦЕВОСТІ

Аерофотознімальні роботи з використанням аерознімальних комплексів, створених на базі безпілотних літальних апаратів, виконуються з метою оновлення існуючих інженерно-топографічних планів масштабу 1 : 5000 для подальшого уточнення охоронних зон виробничих об'єктів підприємства, а також формування документів територіального планування, кадастрової і землевпорядної документації.

До складу топографо-геодезичних і аерофотознімальних робіт входять:

Підготовчі роботи

Польові геодезичні роботи:

- рекогносцировка місцевості, пошук і обстеження пунктів вихідної геодезичної мережі, прийняття рішення про їх придатність для виконання геодезичних вимірювань;

- розвиток планово-висотного обґрунтування ділянок аерофотозйомки від пунктів вихідної геодезичної мережі, представленої Замовником, з закріпленням на місцевості тимчасовими знаками (маркувальними знаками, дубеля, арматура і т.д.);

Польові аерофотознімальні роботи:

- рекогносцировка та визначення місць старту та посадки безпілотного повітряного судна, уточнення меж зйомки, встановлення факторів, що впливають на організацію і проведення польотів;

- аерофотозйомка ділянки робіт з використанням аерознімальних комплексів, створених на базі безпілотних літальних апаратів літакового типу в масштабі 1 : 5000.

Камеральні роботи:

- виконання фотограмметричних робіт;
- складання ортофотопланів масштабу М 1 : 5000;
- створення цифрової моделі рельєфу.

Складальні роботи:

- складання технічного звіту;
- підготовка та підписання Актів і протоколів з Замовником.

Бялий М.О. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ГІС ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В епоху стрімкого розвитку технологій для підвищення оперативності, обґрунтованості підготовки пропозицій та безпосередньо ухвалення стратегічних рішень критично важливим стає створення для командирів різного рівня сучасного науково-технологічного середовища, яке надає максимально точну інформацію в режимі реального часу та сприяє оперативному інформаційно-аналітичному забезпеченню прийняття рішень в умовах сучасних

бойових дій, нештатних та кризових ситуаціях.

Тому, в сучасних умовах ведення бойових дій успішне виконання завдань збройних сил неможливе без застосування геоінформаційних систем (ГІС), які за своїми функціональним призначенням можуть надавати інформацію про місцевість і зміни на ній в режимі реального часу, підвищувати ефективність функціонування систем управління військами та озброєнням, достовірно і повно оцінювати стан противника та своїх військ, вирішувати картографічні завдання, проводити аналіз даних і виконувати військово-географічні прогнози та розрахунки.

Що стосується Збройних Сил України, то використання складової ГІС посприє вирішенню ряду важливих завдань в секторі безпеки та оборони держави: здійснення аналізу воєнно-політичної обстановки та визначення рівня воєнних загроз національним інтересам України у воєнній сфері; проведення розвідувальної та інформаційно-аналітичної діяльності в інтересах національної безпеки та оборони держави; здійснення постійного моніторингу інформаційного середовища, виявлення потенційних та реальних інформаційних загроз, проведення попереджувальних заходів; розроблення концептуальних основ державної космічної політики в частині, пов'язаній зі створенням та використанням космічної техніки військового призначення, а також космічної техніки подвійного призначення; розробки порядку залучення Збройних Сил України до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Ефективність використання геоінформаційних систем буде досягнута тільки в умовах реалізації єдиного поля геопросторової інформації, що виключає різноманіття форм зберігання одних і тих же даних, значно спрощує процеси наповнення та поновлення цифрової інформації місцевості на серверах (інформаційних базах), що забезпечує надійну підтримку цілісності даних, терпимість ГІС-програм з одних робочих місць на інші, скорочення витрат на супровід банків даних геопросторової інформації, створення банку інформаційно-розрахункових завдань, використовуючи єдину модель представлення інформації (єдине ГІС-ядро), що забезпечує прискорення впровадження нових технологій у війська.

Таким чином, практичне застосування ГІС із залученням інших джерел актуальних даних дозволить підвищити ефективність та зменшити час прийняття рішень керівним складом ЗСУ, заощадити моральні та матеріальні ресурси, забезпечить високий рівень залучення засобів автоматизації.

Список використаних джерел:

1. Геоінформаційні системи і бази даних - В. І. Зацерковний, В. Г. Бурачек, О. О. Железняк, А. О. Терещенко- Ніжин 2014р.
2. Збірник наукових праць - Беляченко В. В., Бобров С. В., Закалад М. А., Утюшев М. К.

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ WGS 84

Бойова підготовка Збройних Сил України, а також завдання управління військами в ході бойових дій в сучасних умовах вимагають приведення топографічних карт, які використовуються Збройними Силами України, до стандартів НАТО. Приведення топографічних карт, що використовуються у Збройних Силах України, до стандартів НАТО, вимагає докорінного перероблення всіх існуючих карт. При цьому, поряд з переходом до нових стандартів математичної основи та оформлення, вимагається й оновлення змісту карт. На цей час топографічні карти створюються за традиційною компоновкою, масштабним рядом, кольоровим оформленням, які використовувалися до цього часу у Збройних Силах України. Але, у той же час, топографічні карти за стандартами НАТО, створюються у системі координат WGS-84 із прямокутною сіткою UTM та системою цілеуказання MGRS, у цифровій та електронній формах, у єдиній системі координат і висот за уніфікованими та погодженими між собою умовними знаками та класифікаторами.

Сучасні умови підготовки та ведення операцій, які підтверджені перебігом подій в Україні, обумовлюють необхідність створення сучасної системи геопросторової підтримки Збройних Сил України, при якій буде гарантовано виконуватися завдання за призначенням у різних умовах обстановки, що відповідатиме викликам сьогодення та у зв'язку з щоденним наближенням Збройних Сил України до НАТО створення топографічних карт в системі координат WGS 84.

Дикий А.М. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КАРТ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ ГЕОПРОСТОРОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

Спеціальні карти – це карти із спеціальними додатковими даними і навантаженням, необхідними органам управління і військам (силам) для планування бойових дій, організації взаємодії, управління військами та ефективного застосування озброєння та військової техніки.

Геопросторова підтримка операції (бойових дій) організується і здійснюється для підготовки і своєчасного доведення до військ (сил) топогеодезичної та вихідної навігаційної інформації, необхідної для вивчення і оцінки місцевості під час прийняття рішень, планування і ведення операції, організації взаємодії та управління, створення для військ (сил) сприятливих у топогеодезичному та навігаційному відношенні умов під час підготовки та в ході проведення операції.

Створення спеціальних карт для вирішення завдань геопросторової підтримки військ вимагає виконання ряду ключових етапів:

- Збір геопросторових даних з різних джерел, таких як супутникові

знімки, топографічні карти, аерофотознімки та інші геопросторові дані.

- Обробка та аналіз даних для виявлення ключових характеристик місцевості, таких як висота, нахил, гідрографія, ґрунти та інші військово-географічні характеристики.

- Створення базової карти, на якій будуть відображені зібрані геопросторові дані та спеціальні шари.

- Додавання спеціальних шарів для військових потреб шляхом додавання спеціальних шарів, таких як військові об'єкти, зони відповідальності, маршрути руху, місця приховування та інші військово-важливі об'єкти.

- Візуалізація та стилізація для поліпшення читабельності карти та забезпечення однозначної інтерпретації даних.

- Оновлення та зберігання геопросторової інформації на карті, а також зберігання та архівування даних для подальшого використання.

- Розповсюдження карт серед військових підрозділів та співробітників, які використовують ці геопросторові дані для планування, координації та виконання військових операцій.

- Навчання та підготовка військового персоналу для ефективного використання спеціальних карт та геопросторових даних. Це може включати проведення навчальних курсів, семінарів та практичних занять.

- Інтеграція з іншими системами: Взаємодія спеціальних карт з іншими військовими системами, такими як системи командування та контролю, розвідки, навігації та комунікацій, для забезпечення сумісності та оптимальної роботи.

- Забезпечення геопросторової обробки в реальному часі для оперативного виявлення та відображення змін на спеціальних картах. Це може включати використання дронів, супутникової розвідки та автоматизованих систем аналізу даних.

Створення та використання спеціальних карт для геопросторової підтримки військ є важливою складовою сучасного військового управління, оскільки вони допомагають приймати ефективніше рішення, забезпечують координацію між підрозділами та покращують загальну обстановку на полі бою.

Коберник І.А. (ВІКНУ)

ТОПОГЕОДЕЗИЧНА ПІДТРИМКА МЕХАНІЗОВАНОЇ БРИГАДИ ПІД ЧАС БОЮ

Топогеодезична підтримка військ є важливою складовою при прийнятті рішень на всіх ланках військового управління та при вирішенні військово-прикладних задач. На сьогодні все ще актуальна задача створення, впровадження і практичного застосування автоматизованих геоінформаційних підсистем управління військами, які здатні підвищити ефективність й оперативність виконання завдань топогеодезичного та навігаційного забезпечення сил ЗСУ.

Топогеодезична підтримка механізованої бригади під час бою включає :

- забезпечення бойової діяльності управління бригади;

бойових дій частин першого і другого ешелонів;
ракетних, артилерійських і зенітних частин і підрозділів;
протитанкового резерву і частин спеціальних військ.

Для зручності та швидкого прийняття рішення першим ешеленом механізованої бригади під час бою створюються запаси топографічних карт в напрямку своїх військ масштабів 1:100 000 і 1:200 000 – в обсязі 50% від бригадної норми, а карт масштабу 1:500 000 і дрібніше – в обсязі від бригадної норми на глибину оперативної побудови оперативного командування першого ешелону у напрямку військ противника топографічних карт всіх масштабів і каталогів координат – в обсязі бригадної норми 150 км і далі на глибину до 350 км, топографічних карт масштабів 1:100 000 і 1:200 000 – в обсязі 50% від бригадної норми, топографічних карт масштабу 1:500 000 і дрібніше – в обсязі бригадної норми. Для бригад другого ешелону оперативного командування запас топографічних карт, каталогів координат у розмірі бригадної норми створюється на всю ширину смуги оперативного командування, а по глибині – у порядку, встановленому для бригади першого ешелону.

Під час переходу бригади до оборони в ході наступу основні зусилля начальника геоінформаційної служби спрямовуються на забезпечення частин бригади великомасштабними топографічними картами, спеціальними картами і фотодокументами про місцевість на рубежах, на яких обладнуються оборонні позиції.

Тобто топогеодезична підтримка є невід'ємною складовою під час підготовки до бою та під час бойових дій, начальник топографічної служби бригади веде робочу карту, на яку умовними знаками наносяться: місця розташування пунктів управління частин бригади, забезпеченість частин топографічними, спеціальними картами і каталогами координат, місце розташування бригадного складу топографічних карт і складів карт сусідніх бригад, райони виконання заходів щодо топогеодезичної підтримки бою бригади, геодезичні пункти і дані про їх схоронність у позиційних районах ракетних і артилерійських частин, об'єкти топографічної розвідки, дані про радіаційну і хімічну обстановку.

Коновалов Д.О. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕКТРОЗОНАЛЬНИХ КАМЕР ДЛЯ МОНІТОРИНГУ МІСЦЕВОСТІ ПРИ ГЕОПРОСТОРОВІЙ ПІДТРИМЦІ ВІЙСЬК (СИЛ)

Спектросональні камери є корисним інструментом для моніторингу місцевості при геопросторовій підтримці військ (сил). Ці камери дозволяють збирати зображення з різних довжин хвиль світла, що дозволяє виконувати різноманітні дослідження відносно структури й складу поверхні Землі.

Одним з головних застосувань спектросональних камер є збір інформації про географічну інформацію, яка може бути використана для моніторингу території, включаючи рух військових підрозділів. Крім того, спектросональні

камери можуть бути використані для розвідки, аналізу ворожих позицій та виявлення певних об'єктів.

Завдяки своїй високій роздільній здатності, спектрональні камери дозволяють здійснювати моніторинг з великої висоти, що дозволяє військовим підрозділам отримувати точну інформацію про динаміку ситуації на місцевості.

Також важливою перевагою спектрональних камер є їх здатність працювати в різних погодних умовах та в нічний час, що робить їх корисним інструментом для ведення спостережень та збору інформації в будь-який час доби.

Загалом, використання спектрональних камер є важливою складовою геопросторової підтримки військ (сил), що дозволяє збирати точну інформацію про місцевість, ворожі позиції та динаміку ситуації на місцевості.

Крім того, спектрональні камери можуть використовуватися для виявлення різних типів поверхневих змін, таких як деформації, зсуви, затоплення тощо. Це дозволяє вчасно реагувати на можливі небезпеки та уникнути катастроф.

Додатково, спектрональні камери можуть бути використані для підтримки розвідувальних операцій та інших військових операцій. Вони можуть збирати інформацію про військові об'єкти, розташування військових підрозділів та інші параметри, що можуть бути важливими для планування та виконання операцій.

Нарешті, спектрональні камери можуть допомагати в розробці карт та інших геопросторових даних. Вони можуть доповнювати інші джерела інформації, такі як супутникові знімки, що дозволяє отримувати більш точну та повну картографічну інформацію про місцевість.

Отже, використання спектрональних камер є важливим компонентом при геопросторовій підтримці військ (сил). Вони дозволяють збирати точну інформацію про місцевість, ворожі позиції та динаміку ситуації на місцевості, що допомагає військовим підрозділам виконувати свої завдання ефективно та безпечно.

*канд.техн.наук, доц. Сторубльов О.І. (ВІКНУ)
канд.техн.наук, с.н.с. Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)*

УСУНЕННЯ НАДЛИШКОВОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ОБРОБЦІ ПОСЛІДОВНОСТІ ЗАШУМЛЕНИХ КАРТИННИХ ЗОБРАЖЕНЬ У СИСТЕМАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ

Завдання ефективного та своєчасного надання інформації людині-оператору з метою прийняття відповідного рішення за умов сильної зашумленості спостережень завжди було актуальним для систем виявлення та відображення рухомих об'єктів (СВВРО).

Проте, інформаційна модель картинного спостереження повинна містити якомога меншу кількість зайвих (завадових) сигналів (відміток). Звісно, існує багато причин, які унеможливають ефективне вирішення даного завдання.

Великий енергетичний потенціал передавальних пристроїв, нестаціонарність завад – стрибкоподібна зміна кількості завад при постійному порозі виявлення, велика кількість відбитих від поверхні землі сигналів тощо заважають ефективному відображенню об'єктів.

Існують досить ефективні методи, які дозволяють виявляти корисні сигнали серед хибних та завадових виключно за допомогою кореляції координат сигналу на послідовності картинних зображень. Наявність статистичного зв'язку між координатами того самого сигналу на послідовності спостережень (використання кореляційних матриць можливих положень сигнальної відмітки на послідовності зображень) допомагає значно спростити алгоритм роботи. В цьому випадку використовується картинний образ корисного сигналу за траєкторією руху та хибних відміток відповідно до динамічних ознак.

Окрім того, з огляду на те, що об'єкти рухаються з різними швидкостями, дана характерна ознака може бути додатковим способом усунення надлишковості інформації, що обробляється. Пропонується, в залежності від завдань, які мають вирішуватись у СВВРО, дискретизацію інформації в приймальному пристрої здійснювати в залежності від швидкості пересування об'єкта від зображення до зображення. Передбачається, що оператор апаратно має можливість перемикання відображення інформації про рухомі об'єкти в залежності від швидкості руху. Отже, за рахунок селекції відміток, які пересуваються від зображення до зображення із різними швидкостями, усувається надлишковість інформації, що обробляється, тим самим значно підвищується якість та ефективність роботи СВВРО.

З метою використання даної характерної ознаки пропонується послідовні картинні зображення розміщувати в послідовні запам'ятовуючі пристрої. Обробка таких спостережень (зображень) паралельно в різних діапазонах швидкостей значно підвищить ефективність виявлення сигналів та значно спростить інформаційну модель обстановки, що відображається. З огляду на це, підвищується ефективність роботи оператора щодо прийняття рішення про наявність чи відсутність корисного сигналу.

Список використаних джерел:

1. Сторубльов О.І., Бабій О.С., Довжук В.А. Спосіб оперативної реєстрації та відображення трас повітряних об'єктів, що рухаються, та пристрій для його здійснення. Патент на винахід № 79241. ВІ КНУ ТШ, 2007.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ARCGIS ONLINE

У 2012 році Esri розпочала свою діяльність у ринку програмного забезпечення як послуги (SaaS), і з тих пір стала популярною завдяки своїм пропозиціям SaaS в різних секторах. Зараз вона пропонує ряд інноваційних та безпечних SaaS-продуктів. Очолює цей список ArcGIS Online - найбільша та найповніша у світі веб-платформа для картографування.

ArcGIS Online дозволяє створювати, редагувати та публікувати геопросторові дані та карти в Інтернеті. ArcGIS Online є хмарним сервісом, тобто користувачі можуть звертатися до нього з будь-якого пристрою з доступом до Інтернету.

ArcGIS Online надає користувачам доступ до широкого спектру функцій та інструментів для створення та редагування геопросторових даних, включаючи можливість створювати та редагувати векторні та растрові дані, додавати символи та етикетки, створювати геопросторові аналітичні інструменти та моделі, створювати карти та веб-додатки, а також публікувати геопросторові дані для спільного використання з іншими користувачами.

ArcGIS Online є платним сервісом, проте він надає безкоштовні тріальні та освітні версії для користувачів з обмеженим функціоналом. ArcGIS Online також інтегрується з іншими продуктами Esri, такими як ArcGIS Pro, ArcMap та ArcGIS Enterprise, що дозволяє користувачам спільно працювати з геопросторовими даними та аналітичними інструментами в різних середовищах.

ArcGIS Online один із видів зберігання та користування інформацією, але ТС ЗСУ обрали більш надійний варіант розгортання ГІС, та створила Геопортал на основі програмного продукту Portal for ArcGIS.

Медина О.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОПРОСТОРОВОГО 3D МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕРХНІ НА СУЧАСНОМУ ПОЛІ БОЮ

У сучасних умовах бойових дій, використання геопросторової підтримки та технологій стає все більш актуальним для забезпечення безпеки та успішного виконання завдань Збройними Силами України (ЗСУ). Одним з ефективних інструментів використання геопросторових технологій є 3D моделювання поверхні.

Геопросторова підтримка за допомогою 3D моделювання поверхні може допомогти визначити стратегії та тактики ведення бойових дій, планувати маршрути, визначити найбільш оптимальні місця для розташування військ, контролювати рух ворожих військ, а також спрощувати вирішення інших завдань, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Застосування геопросторового 3D моделювання поверхні відкриває безліч можливостей для ЗСУ. Наприклад, відтворення рельєфу території, аналіз поведінки ворожих військ на різних типах місцевості, включаючи гірські райони та місцевості зі значними перепадами висот, можливість вирішувати задачі

швидкої і якісної розвідки на території з багатим рельєфом, зниження ризиків для життя військовослужбовців, а також більш точне визначення цілей та маршрутів для ударів з повітря та землі.

Менсітов Д.І. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ КОНТРОЛЬНО-КОРИГУЮЧИХ СТАНЦІЙ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОДЕЗИЧНИХ СУПУТНИКОВИХ ПРИЛАДІВ

Геодезичні супутникові прилади (ГСП) є важливим інструментом для виконання різноманітних геопросторових завдань, включаючи точні координати об'єкту. Однак, точність вимірювань ГСП може бути погіршена різними факторами, такими як атмосферні зміни, помилки при встановленні обладнання та інші.

Технологія використання контрольно-коригуючих станцій (ККС) може допомогти у підвищенні точності вимірювань ГСП, забезпечуючи поправки для помилок ГСП в режимі реального часу. ККС розташовані на визначеній території, де вони здійснюють постійний моніторинг стану атмосфери та інших факторів, які можуть впливати на точність вимірювань ГСП. Потім, ці дані використовуються для створення поправок, які надсилаються до ГСП в режимі реального часу, щоб уточнити його вимірювання.

Використання ККС може допомогти у підвищенні точності вимірювань ГСП, зменшенні часу, потрібного на проведення геодезичних вимірювань, і забезпеченні більш ефективної геопросторової підтримки Збройних Сил України. Застосування ККС в геодезії займає все більш важливу роль, особливо в військовій геодезії, де точність та швидкість вимірювань має велике значення для успішного виконання різноманітних поставлених завдань.

Менсітова В.О. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ДИНАМІЧНИХ ТРИВИМІРНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ ЗАДАЧ

Використання динамічних тривимірних моделей є ефективним інструментом для вирішення розрахункових задач, оскільки вони дозволяють точніше відтворювати динаміку процесу та отримувати більш точні результати. Такі моделі можуть бути використані для дослідження різноманітних процесів, від фізичних до біологічних, технічних і соціальних.

Однією з головних переваг є можливість детально відтворювати рух об'єктів у тривимірному просторі, що є необхідним для багатьох досліджень. Наприклад, в області інженерії динамічні тривимірні моделі можуть бути використані для дослідження руху машин, що дозволяє визначити їхню ефективність та точність руху. В області біології динамічні тривимірні моделі можуть допомогти в дослідженні руху тварин і динаміки їхнього середовища.

Також, можуть бути використані для розрахунку фізичних параметрів, таких як напруга, тиск, температура та інші. Це може бути корисно в розробці нових матеріалів та конструкцій, де точність розрахунків є важливим фактором.

Отже, використання динамічних тривимірних моделей є дієвим інструментом для вирішення розрахункових задач, де важливо відтворити динаміку процесу та отримати точні результати. Це особливо актуально в таких галузях, як наука про матеріали, інженерія, фізика, військова справа, медицина та інші. Використання динамічних тривимірних моделей дозволяє вирішувати різноманітні завдання, які пов'язані зі складними системами та процесами, де важливо зрозуміти динаміку змін, що відбуваються в часі та просторі. Таким чином, використання динамічних тривимірних моделей є ключовим елементом в дослідженні та розробці нових технологій та продуктів, що відповідають вимогам сучасного ринку.

Мільта Є.Ю. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КАРТ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Геоінформаційні системи (ГІС) – це комплекс програмних засобів, що призначені для зберігання, збору, обробки та аналізу географічних даних. Дають можливість створювати та керувати базами даних, що містять інформацію про географічне положення об'єктів в просторі. До таких об'єктів можна віднести дороги, річки, будівлі, ліси, залізничні сполучення, і так далі. Варто зазначити, що з інформацією про географічне положення ці бази даних також мають інформацію щодо якісних і кількісних характеристик об'єктів з можливістю їх оновлення в режимі реального часу. До характеристик відносять площу, висоту, кількість населення, густину лісу, глибину водних об'єктів і тому подібні. ГІС використовуються в різних сферах діяльності та користуються шаленою популярністю, особливо у Збройних силах України. Вони дозволяють проводити аналіз даних з різних джерел та виділяти тенденції, що дає можливість для військових і забезпечує можливість приймати обґрунтовані рішення на наступ або оборону на основі географічних даних. ГІС використовують для візуалізації географічної інформації у вигляді графіків або карт, в нашому випадку поєднання геоінформаційних систем з створенням спеціальних карт для кращого розуміння складних географічних явищ, що можуть стати перешкодою або в нагоді для якісного та швидкого виконання бойового завдання.

Спеціальні карти, що зазвичай використовують військові, які були створені за допомогою ГІС значно пришвидшили роботу командирів та штабів у забезпеченні належної інформаційної бази на певну ділянку місцевості для планування операції та навігації для злагоджених дій підрозділів, що відіграє валику роль під час бойових дій та їх планування. У наш час існує багато різних геоінформаційних систем та додатків, які можуть надавати військовим необхідну інформацію про територію, наприклад, такі як Google Maps або OpenStreetMap. Однак якщо враховувати потреби ЗСУ, то розробляють спеціальні картографічні продукти, які відповідають конкретним потребам військових згідно родів військ і їхніх особливостей діяльності, спрямованих на виконання поставлених завдань.

АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ГЕОПРОСТОРОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬК В УМОВАХ ВЕДЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російська війна проти України, розпочата ще в 2014 році, дала виявити досить серйозні проблеми в геостратегічному забезпеченні військ Збройних Сил України. У сучасних умовах ступінь доступності достовірної та актуальної геопросторової інформації (ГПІ) про фізико-географічні особливості театрів військових дій (ТВД) командувань і штабів ЗС України всіх рівнів має значний вплив на хід збройної боротьби проти РФ. Ця інформація широко використовується при плануванні та проведенні операцій, організації взаємодії та управління, а також ефективного застосування озброєння та військової техніки.

В період з 2014 року, Україна в партнерстві з країнами союзниками по НАТО, в першу чергу зі США почала процес переформатування існуючої системи топогеодезичного забезпечення ВСУ до стандартів, які використовують збройні сили країн-членів НАТО. Всі аспекти реформування були покладені в основу «Доктрини розвитку геопросторового (топогеодезичного та навігаційного) забезпечення». Серед головних завдань прописаних в цій стратегії можна виділити наступні:

- Завчасна підготовка території України в геопросторовому відношенні, створення і накопичення геопросторової інформації на закордонну територію;
- Геопросторова підтримка постійної бойової готовності Збройних Сил України;
- Геопросторова підтримка військ (сил) в операціях (бойових діях).

В ході реформування та оновлення в рамках командування сил підтримки ЗС України на базі топографічної служби була створена Служби геопросторового (топогеодезичного та навігаційного) забезпечення.

Завдяки цим стратегічним змінам вдалося поновити наявні картографічні ресурси, які до 2014 року були застарілими і не відповідали сучасним реаліям. Більшість паперових карт були відцифровані, що дає можливість вносити зміни та корегувати карту в реальному часі. Такі зміни дають можливість військовослужбовцям ЗС України оперативно відслідковувати обстановку на полі бою в ході російсько-української війни навідміну від російських військових, які використовують картаграфічні матеріали та навігаційне обладнання радянської школи геопросторового забезпечення. А також, в ході отримання певних картографічних матеріалів, можна говорити про їх застарілість в просторово-часовому вимірі.

Це ми можемо простежити і при визначенні цілей авіаційних та артилерійських ударів з боку російських військ, які є досить неефективними через брак саме геопросторового забезпечення їх збройних сил. Кардинально інша ситуація у ЗС України, які в процесі оновлення системи геопросторового забезпечення до початку повномасштабної агресії поновили усі наявні матеріали для здійснення ефективного забезпечення сил як на різних рівнях (тактичному,

оперативному та стратегічному).

Варто зауважити, що українська сторона, до 24 лютого 2022 року, здійснювала і розробку цифрових систем забезпечення. Так, основним інструментом було обрано програмне забезпечення ArcGIS компанії ESRI (США), яке є геоінформаційною системою корпоративного рівня. Також планується досягти відповідності всіх наявних геопросторової інформації, що зберігається (його структура, формат і вміст метаданих, протоколи доступу до даних, реалізація веб-сервісів) стандартам, прийнятим Альянсом. Крім того, з метою підвищення рівня оперативного взаємодії з збройними силами країн-учасниць розроблено керівні документи щодо приведення умовних знаків та оформлення топографічних і спеціальних карт до стандартів НАТО. Що стосується технічного оснащення, то Служба геопросторового забезпечення переходить на використання іноземних супутникових навігаційних приладів для геодезичних вимірювань фірми Sokkia та сучасних цифрових фотограмметричних систем Delta. Також використовуються і українські розробки засобів супутникової навігації, таких як «Базальт К», які відповідають чинним міжнародним стандартам.

Більш того, українські військові в ході тренувальних місій країн-учасниць НАТО, отримували досвід щодо картографічної діяльності цих країн військових операціях в Косово, Афганістані, Іраку, Сирії. Цей досвід безперечно став у нагоді для ЗС України після повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Тому, здійсненні кроки по оновленню та реформуванню геопросторового забезпечення та отриманих досвід дали свої позитивні результати, що можна простежити сьогодні в ході повномасштабної російсько-української війни, де ЗС України показали свою ефективність в даній сфері. Серед успіхів можна відзначити Харківську наступальну операцію, від початку її планування до моменту її реалізації. А також точні влучання по військовій інфраструктурі противника як на тимчасово окупованих територіях так і по об'єктах на території РФ.

Список використаних джерел:

1. Army Geospatial Guide for Commanders and Planners, Department of the Army, Washington, DC, 19 September 2019
2. Настанова використання супутникових засобів навігації у ЗСУ, Командування сил підтримки ЗСУ, грудень 2020

Писаренко Р.В. (ВІКНУ)

Сафронов І.О. (Військова академія м.Одеса)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО РЕЖИМУ GPS

Найбільш ефективним способом врахування похибок є диференційований спосіб спостережень – DGPS (Differential mode GPS). Його суть полягає у виконанні вимірів двома приймачами: один встановлюється у визначеній точці,

а другий – в точці з відомими координатами – базовій (контрольній) станції. Оскільки відстань від супутників до приймачів значно більша віддалі між самими приймачами, то вважають, що умови прийому сигналів обома приймачами практично однакові. А, отже, величини похибок також будуть близькі.

В режимі DGPS вимірюють не абсолютні координати першого приймача, а його положення відносно базового (вектор бази). Використання диференційованого режиму дозволяє доводити точність кодових вимірів до десятків сантиметрів, а фазові до одиниць міліметрів.

Найкращі показники мають фазові двочастотні приймачі. Вони відрізняються від фазових одночастотних більш високою точністю, більш широким діапазоном вимірювальних векторів баз і більшою швидкістю і стійкістю вимірів. Однак (проте) сучасні технологічні досягнення дозволяють одночастотним фазовим приймачам по характеристикам наблизитись до двочастотних.

Одна з особливостей режиму DGPS виявляє необхідність передачі диференціальних поправок від базового приймача до визначуваного. При цьому розрізняють два методи корегування інформації:

Метод корегування координат, коли на станції у точці, що визначається, спостерігають одні і ті ж супутники, а потім в якості диференціальних поправок з базової станції передають добавки до виміряних у пункті визначання координат.

Недоліком цього методу являється те, що приймачі базового і пунктів визначення повинні працювати по одному робочому сузір'ю. Це не зручно, оскільки всі споживачі, використовуючи диференціальні поправки, повинні працювати по одним і тим же супутникам. В цьому випадку не забезпечуються найкращі значення PDOP у всіх визначуваних пунктах;

Метод корегування навігаційних параметрів, при використанні якого на базовій станції визначаються поправки до вимірюваних параметрів (наприклад псевдовідстані) для всіх супутників, які потенційно можуть бути використані споживачами. Ці поправки передаються на визначувані пункти, де вже безпосередньо в GPS-приймачі вираховуються поправки до координат. Недоліком цього методу є підвищення складності апаратури споживача.

Піщолін Б.Ю. (ВІКНУ)

КАРТИ ЗОН ЗАТОПЛЕННЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРИ ПЛАНУВАННІ ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Використання карт зон затоплення є важливим інструментом для планування та проведення військових операцій, забезпечення безпеки військовослужбовців та громадянського населення в умовах небезпечних повеневих регіонів.

Карти зон затоплення є важливим інструментом для військових стратегій та планування військових операцій в регіонах, де існує ризик повені. Вони

дозволяють оцінити можливість пересування військових частин, виявити потенційно небезпечні місця для розташування військових баз та таборів, а також забезпечити безпеку військовослужбовців та громадянського населення. Також варто згадати про забезпечення необхідною інформацією про потенційні ризики та зони безпеки. Карти зон затоплення дозволяють військовим визначати, які території є найбільш вразливими до повеней та які зони можуть бути використані для переміщення військових або розташування техніки.

Крім того, картографічні дані про зони затоплення можуть бути використані для прогнозування майбутніх повеней та розроблення стратегій протидії. За допомогою даних з карт зон затоплення можна виявити території, які найбільш вразливі до повеней, та розробити плани евакуації та надання допомоги постраждалим. Це дозволяє забезпечити безпеку військових та місцевого населення та підвищити ефективність проведення військових операцій.

Крім того, картографічні дані про зони затоплення можуть бути використані для оцінки ризиків, пов'язаних зі зміною клімату та погіршенням екологічної ситуації. За допомогою цих даних можна розробити стратегії протидії екологічним катастрофам та забезпечити безпеку населення в умовах зміни клімату.

Таким чином, використання карт зон затоплення грає велику роль в проведенні та плануванні операцій в регіоні з ризиком виникнення повені.

Поляков А.І. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ДЗЗ ДЛЯ ОНОВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ

Карти будь-якого змісту та призначення з часом застарівають. Це відбувається через зміни, що відбуваються на землі, зміни в наших знаннях про певні процеси та явища, зміни в попиті на картографічні дані і, отже, нові вимоги до змісту, точності чи дизайну карт. Топографічні карти оновлюються на основі нових даних аерокосмічної зйомки та картографування або сучасних картографічних даних, а дані дистанційного зондування є найбільш ефективними та популярними в ХХІ столітті.

Дистанційне зондування Землі надає можливість отримувати високоякісні зображення Землі з високою роздільною здатністю, які можуть детально відображати такі особливості місцевості, як рельєф, дороги, річки та ліси. Можна використовувати для швидкого та ефективного оновлення топографічних карт, а після оновлення дані можна отримати в режимі реального часу без локальних вимірювань. Це дозволяє підтримувати картографічну інформацію в актуальному стані та забезпечувати актуальність топографічних карт. Застосовується геопросторовий аналіз для виявлення змін у рельєфі, таких як зсуви, повені, руйнування тощо. Він також використовується для спостереження за змінами рельєфу та інших елементів ландшафту, що може бути важливим для оновлення топографічних карт. Матеріали можна легко інтегрувати з іншими

геопросторовими даними, такими як геодезичні.

Використання даних дистанційного зондування Землі для оновлення топографічних карт має значний потенціал і може бути ефективним та економічним підходом до підвищення актуальності топографічних карт. Однак при використанні для оновлення топографічних карт необхідно виконати технічні та методичні аспекти, такі як точність даних, калібрування, реєстрація та інші фактори, щоб забезпечити високу якість топографічних карт.

Постольник М.М. (ВІКНУ)

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОПОРТАЛУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Геопортал - це веб-додаток або онлайн-сервіс, який надає доступ до геопросторових даних і функціональних можливостей. Його використання для Збройних Сил України може мати значний потенціал та перспективи у декількох напрямках:

Насамперед геопортали можуть допомогти ЗСУ у зборі та аналізі географічних даних, необхідних для планування та здійснення військових операцій. Це може включати картографічні дані, супутникові знімки, топографічні карти, погодні дані та інші відомості, що збільшить ефективність операцій та зменшенні ризику для життя та здоров'я військовослужбовців. Тому наявність всіх необхідних даних, які можна одержати на геопорталі, допоможе військовослужбовцям у моніторингу та контролі над різними об'єктами. Наприклад, це можуть бути контроль за переміщенням транспорту, контроль за рухом ворожих військ, моніторинг за станом доквілля та інші види контролю.

Також геопортали можуть бути корисними для навчання та тренування військовослужбовців. Вони можуть допомогти у створенні віртуальних середовищ для навчання та тренування, що можуть відтворювати реальні військові операції та сценарії. Це може допомогти військовослужбовцям отримати додатковий досвід та навички, необхідні для здійснення успішних військових операцій.

Також доступ користувачів до порталу та передача даних проводиться виключно через мережу АСУ «Дніпро», що виключає доступ до порталу несанкціонованих користувачів з попередньою заявкою на підключення, що забезпечує конфіденційність та захист від зламу різних систем, підвищує інформаційну безпеку даних ЗСУ та використовується для обміну інформацією, планування спільних операцій та координації дій між різними підрозділами та військовослужбовцями.

Узагальнюючи, геопортал може бути потужним інструментом для ЗСУ у різних напрямках, включаючи збір та аналіз інформації, навчання та тренування, моніторинг та контроль, інформаційну безпеку та співпрацю та координацію між підрозділами. Однак, використання геопорталу також потребує значних зусиль та ресурсів для подальшого прогресу, а також врахування різних аспектів, включаючи правові, технічні, організаційні та культурні.

МОЖЛИВІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТОПОГРАФІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗС УКРАЇНИ

Особливістю діяльності топографічної служби ЗС України є те, що вона є безпосереднім виробником всіх видів топогеодезичної та картографічної продукції для потреб Збройних Сил України, де всі військові частини служби пов'язані в єдиний технологічний цикл щодо створення топографічних, спеціальних, цифрових (електронних) карт та вихідних геодезичних даних.

Змінюється основний принцип створення та доведення топогеодезичної інформації про місцевість до військ: від принципу „все і скрізь» до принципу „коли необхідно і де необхідно».

Виходячи з цього спочатку створюється система, що дозволяла б військам негайно реагувати на ситуацію на рівні наявних геопросторових даних, а потім дозволяла зосередитися на підготовці (головним чином у цифровій формі) всіх необхідних картографо-геодезичних і інших геопросторових даних, на кризовий район за час, що дозволив би здійснити плани розгортання і застосування збройних сил.

В той же час досвід ведення війни з РФ та останніх світових збройних конфліктів підтверджує, що у майбутньому потреба в картах, що надруковані на папері, збережеться, але виготовлятися вони повинні оперативно в безпосередній близькості до району бойових дій, з використанням сучасних технологій друку на водостійкому папері, з метою збільшення довговічності карт та зменшення норм їх витрат.

При будь-яких умовах принцип завчасності створення і накопичення топогеодезичної інформації у мирний час є одним із ключових в системі топогеодезичного забезпечення, оскільки в ході підготовки і ведення операцій (бойових дій) суттєві обсяги робіт зі створення (оновлення) та доведення до військ достовірних карт і геодезичних даних, в умовах обмежених часових показників та наявних сил і засобів, вчасно виконати неможливо.

Досвід війни ще раз показав необхідність завчасної підготовки території держави у топогеодезичному відношенні та потребу змінюватись.

Зважаючи на вище викладене, можна зазначити, що основними напрямками удосконалення системи геоінформаційної підтримки Збройних Сил України та подальшого розвитку ТС ЗС України будуть:

- удосконалення організаційної структури частин топографічної служби шляхом комплексування, тобто створенням центрів, які були б в змозі комплексно вирішувати завдання з основних напрямків топогеодезичного виробництва (топогеодезичного, фотограмметричного, картографічного, цифрового), уніфікація штатів;

- підвищення рівня оснащеності частин топографічної служби сучасними зразками засобів зв'язку та автомобільною технікою, заміна старих зразків топогеодезичної техніки – сучасними малогабаритними та максимально автоматизованими зразками;

- впровадження сучасних технічних засобів і технологій при виконанні завдань геоінформаційної підтримки ЗС України;
- вдосконалення технологій створення геопросторових даних із застосуванням програмного забезпечення ArcGIS;
- перехід на технологію виготовлення видавничих оригіналів топографічних і спеціальних карт з масивів цифрової картографічної інформації, яка виключає традиційні картоскладальні та граверні роботи;
- перехід на сканерно-комп'ютерну технологію обробки матеріалів дистанційного зондування Землі;
- впровадження технології оновлення топографічних карт первинного масштабу з використанням базового масиву цифрової картографічної інформації та матеріалів дистанційного зондування Землі;
- наповнення геопорталу Збройних Сил України геопросторовою інформацією;
- прийняття на озброєння та оснащення експедиційних частин сучасними засобами супутникової навігації;
- відмовлення від традиційного накопичення запасів топографічних і спеціальних карт по повній потребі військ.

Реалізація комплексу зазначених заходів дозволить топографічній службі ефективніше вирішувати завдання геопросторової підтримки Збройних Сил України, зміцнюючи їх потенціал та в цілому обороноздатність держави, підтримувати достатній рівень забезпечення Збройних Сил України достовірною топогеодезичною інформацією в необхідній кількості на визначені райони.

Степаненко К.Є. (ВІКНУ)

РОЛЬ УДАРНИХ БПЛА У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ

Довгий час розвідувальні літальні апарати були єдиним способом побачити ворожі позиції. З розвитком систем протиповітряної оборони залишатися в чужому повітряному просторі стало небезпечно. Як наслідок, безпілотні літальні апарати (БПЛА) стали більш популярними. Активні бойові дії в Україні через російську агресію продемонстрували потребу в безпілотниках на полі бою для координації артилерійського вогню та збору розвідданих, а також ударних безпілотниках, які можуть вражати броньовані та важкодоступні цілі противника.

БПЛА можуть не лише виконувати розвідувальні функції, але й завдавати шкоди противнику. Дрони, які можуть це робити, називаються ударними. Найвідоміший дрон цього класу - турецький Bayraktar TB2. Він може нести чотири бомби з лазерним наведенням або дві керовані протитанкові ракети. Безпілотник контролюється трьома операторами з наземної станції, що перевозиться на автомобілі. Безпілотник також може літати самостійно. Зброя здатна здійснювати атаки в тилу ворога. На сьогоднішній день Україна розробила низку ударних безпілотників, здатних знищувати ворожі цілі,

запобігаючи при цьому можливим людським втратам та руйнуванню інфраструктури.

Безпілотні літальні апарати потрібно розробляти на основі досвіду української війни, яка показала, що давня концепція сучасної, але дорогої і обмеженої зброї є слабкою в умовах тривалої війни на виснаження, що є проблемою не тільки для російських військових, але й для НАТО. Зброя не повинна бути просто надтехнологічною. Вона має виправдовувати свою вартість своїми можливостями на полі бою. І її має бути достатньо, аби зупиняти примітивну масовану силу ворога.

Уткіна М.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА) в умовах війни має значний потенціал для забезпечення переваг у боротьбі з противником, але також може створювати нові виклики і загрози, які потребують ретельного розгляду та контролю.

Використання БПЛА стає все більш поширеним в сучасних війнах. Завдяки своїй маневреності, високій швидкості та можливості працювати у важкодоступних місцях, БПЛА можуть допомогти силам, що їх використовують, отримати цінну розвідувальну інформацію про розташування противника, а також проводити удари по важливих об'єктах противника, а також виконувати задачі з доставки зброї та медичної допомоги на передову лінію. БПЛА можуть бути оснащені різними видами зброї, включаючи ракети, бомби та кулемети, що збільшує їх ефективність в бойових діях.

Однак, використання БПЛА також несе в собі багато непередбачуваних речей. Наприклад, можливість збоїв у системах керування може призвести до некерованого польоту БПЛА та його впадіння в зоні цивільного населення, що призведе до жертв серед мирних жителів. Також можливість хакерських атак на системи керування може дозволити противнику захопити контроль над БПЛА та використовувати їх для своїх цілей. Також, удари БПЛА можуть спричинити значні цивільні жертви, що може підірвати довіру до сил, що їх використовують, та створити нові мотиви для терористичних атак проти них. Також, використання БПЛА може порушувати принципи міжнародного гуманітарного права, зокрема, щодо захисту цивільних об'єктів та відсутності надмірного застосування сили.

Отже, використання БПЛА в умовах війни має значний потенціал для забезпечення переваг у боротьбі з противником, але також може створювати нові виклики і загрози, які потребують ретельного розгляду та контролю. Необхідно розробляти технічні та правові механізми, які б забезпечили безпеку та ефективність використання БПЛА в умовах війни, серед них - розробка та впровадження нормативно-правових актів, які б обмежували застосування БПЛА в умовах війни та забезпечували захист прав цивільного населення.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ДРУКАРСЬКИХ МАШИН В КАРТОГРАФІЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

На сьогодні в області створення карт, а це і складання, і підготовка до видання, і навіть сам друк, комп'ютерні програмні продукти та цифрова поліграфічна техніка вносять вагомий внесок. При складанні та підготовці карт до видання широко застосовуються графічні редактори - це спеціальні прикладні програми (або пакети програм), які дозволяють фахівцям створювати, редагувати та обробляти цифрові зображення на комп'ютері і зберігати їх в графічних форматах файлів.

Поліграфічне відтворення картографічної інформації частинами топографічної служби проводиться із застосуванням цифрових технологій за двома напрямками – за вже класичним способом офсетного друку та сканерно-плоттерною технологією. Особливе місце через свою перспективність займає саме цифровий друк. Цифровий друк зазвичай визначається як будь-який друкарський процес, у процесі якого використовуються електронні файли для виведення на друк виробу, що складається з тонера або фарби. Багато ручних операцій, які властиві процесам традиційного друку, у тому числі і офсетного, можна уникнути завдяки цифровим технологіям.

Цифровий друк має наступні особливості (вимоги):

- виключені процеси виготовлення фотоформ і друкарських форм;
- друк тиражу відбувається безпосередньо з комп'ютера;
- існує можливість повної або часткової зміни змісту після друку кожного екземпляра тиражу.

Цим вимогам задовольняють кольорові принтери (плоттери), копіювальні апарати і цифрові друкарські машини.

У порівнянні з машинами традиційних видів друку цифрові друкарські машини мають певні особливості:

- економічно вигідний друк малих тиражів. Мінімальний тираж складає один екземпляр, друк тиражів більш 1000 екземплярів є доцільним тільки у випадку особливої оперативності випуску продукції і необхідності персоналізації відбитків;
- персоналізація - це можливість друку на кожному екземплярі тиражу індивідуальних текстових і ілюстративних матеріалів;
- можливість друку на різних матеріалах: різних сортах крейдового і звичайного паперу; прозорій і матовій плівці тощо;
- можливість перейти від друку одного замовлення до іншого без зупинки машини і практично майже без відходів матеріалу;
- цифрові друкарські машини не мають потреби в додатковому пристрої для одержання кольорової проби, оскільки відбиток, отриманий на них; може використовуватися в якості кольорової проби. Крім того, існує можливість «швидкої кольорової проби», тобто одержання пробного відбитка не перериваючи друк основного тиражу;

- електронний аркушепідбір - дозволяє кожне окреме багатоаркушеве видання тиражу друкувати сторінка за сторінкою в необхідному порядку, що усуває необхідність наступної добірки;

- можливість зберігати створений документ, файли або інші матеріали в електронному виді в архівах, що дозволяє повторно їх друкувати;

- основною перевагою цифрового друку є можливість внесення змін безпосередньо перед друкуванням, тому що цифрові дані легко доповнювати і коректувати.

Загалом, можна зробити висновок, що цифровий друк не протистоїть традиційним способам друку, а є актуальним при невеликих тиражах.

Хоменко Р.О. (ВІКНУ)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГІС

ГІС-технології суміжні з даними дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) з космосу, з літаків та БПЛА. Десятки орбітальних систем передають високоточні космічні знімки будь-якої території нашої планети. Сформовані архіви і банки даних цифрових знімків на величезну територію земної кулі. Вони відносно доступні для споживача (оперативний пошук, замовлення й одержання в онлайн через інтернет), що дає можливість проведення зйомок будь-якої території за бажанням користувача, з наступною обробкою й аналізом фото із космосу за допомогою різних програмних забезпечень, інтегрованих з ГІС-пакетами і ГІС-системами.

Інший напрямок розвитку ГІС - спільне і широке використання даних високоточного глобального розташування того чи іншого об'єкта отриманих за допомогою систем GPS (США) чи ГЛОНАСС (російська федерація). Ці системи, особливо GPS, уже зараз широко використовуються в мореплавній та повітряній навігації, геодезії, військовій справі й інших напрямках людської діяльності.

Третій напрямок розвитку ГІС - пов'язаний із розвитком системи телекомунікацій, у першу чергу міжнародної мережі Інтернет і масовим використанням глобальних міжнародних інформаційних ресурсів.

Отже, наші фахівці топографічної служби переходять на новий формат електронних карт і хочуть завершити цей перехід до кінця 2023 року, військова система прямокутних координат MGRS (Military Grid Reference System)

Використання даної системи координат у порівнянні її з СК-42 дозволить з більшою точністю визначати положення точок місцевості завдяки уточненим параметрам загальноземного еліпсоїда WGS-84.

Також це було обумовлено впровадженням стандартів щодо управління військами (силами) та новою технікою від західних партнерів, які вимагають єдиного координатно-часового забезпечення та картографічної основи, створеної за єдиними вимогами відповідно до стандартів НАТО.

СТВОРЕННЯ ЦИФРОВИХ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОСТІ ЗАСОБАМИ ГІС

За допомогою ГІС створюються цифрові моделі земної поверхні, що відображають її рельєф, ландшафти, гідрологічні аспекти та інші характеристики. Для цього використовується багато даних, включаючи дані про висоту, карти, аерофотознімки, супутникові знімки, результати геологічних та гідрологічних досліджень тощо.

Ви можете змішувати кілька видів даних і візуалізувати їх на цифровій карті за допомогою ГІС.

Потім створюється, обробляється та досліджується комп'ютеризоване представлення поверхні Землі за допомогою складного програмного забезпечення. Це дає змогу детально дізнатися про регіон і проаналізувати його з різних точок зору, таких як врахування впливу геологічних процесів, кліматичних умов, рельєфу тощо.

Цифрове моделювання рельєфу на основі ГІС має широкий спектр застосування в реальному світі. Наприклад, за допомогою цієї технології можна будувати інженерні мережі, створювати проекти доріг і мостів, розраховувати навантаження на ґрунт, відображати будівельний майданчик на карті.

Цифрові моделі можна використовувати в сільському господарстві для вивчення землі, визначити найкращі умови для вирощування рослин, оцінити кількість необхідних ресурсів тощо.

Відповідно до наведеної вище інформації можна зробити висновок, що використання ГІС для цифрового представлення ландшафту є вирішальним кроком у створенні та збереженні картографічних даних. Цей метод передбачає планування проекту, зйомку об'єкта в реальному часі, обробку даних математично, створення візуального оригіналу карти, оцифрування картографічних даних та виготовлення цифрової версії карти. Використання цифрових технологій значно пришвидшує та спрощує створення карт, а дані можна ефективно використовувати для подальших досліджень і прийняття рішень у різноманітних сферах діяльності.

Щукін А.П. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАЛЬНИХ РОБІТ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ТОПОГРАФІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗСУ

Функція здійснення оборони, належить виключно до компетенції держави, що, в свою чергу, покладає на державу обов'язок забезпечити Збройні Сили України та інші військові формування, які утворені відповідно до законів України, всіма необхідними засобами, в тому числі і землями.

Удосконалення геодезичного забезпечення землепорядних робіт у частинах Топографічної служби Збройних Сил України на сьогодні є досить актуальним питанням, адже одним із головних завдань сучасного землеустрою є складання проектів землеустрою щодо створення нових та впорядкування

існуючих землеволодінь.

Проведення геодезичних обстежень та вишукувань є однією із землевпорядних дій, що включаються до землеустрою. Воно покликано забезпечити топографічною основою у вигляді карт і планів землевпорядні дії. Кожна землевпорядкувальна дія вимагає точності повноти й детальності топографічних карт і планів.

Забезпечення процесу землеустрою включає ряд геодезичних робіт, а саме: побудова геодезичної знімальної основи, зйомка: аерофототопографічна (контурна, комбінована, стереотопографічна), фототеодолітна, мензульна, теодолітна, тахеометрична, нівелювання поверхні, оновлення планів і карт: складання їх за результатами нової аерофотозйомки з використанням існуючих матеріалів геодезичного обґрунтування і старих зйомок, корегування планів (зйомка і нанесення на існуючий план або карту об'єктів і контурів, які з'явилися, і видалення тих, які зникли).

Основною формою інформатизації в землеустрої є автоматизовані системи, призначені для обробки даних земельно-кадастрових та інших зйомок і дистанційного зондування, ведення земельної статистики, прогнозування, планування, проектування, картографування, підтримки прийняття рішень та організаційного управління.

СЕКЦІЯ № 7
МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ І
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ

Бурак А. (ВІКНУ)

ФОТО ЯК ДОКАЗ ЗЛОЧИНУ РОСІЙСЬКИХ АГРЕСОРІВ
ПРОТИ УКРАЇНЦІВ

Що таке воєнні злочини? Воєнні злочини стосуються порушення норм гуманітарного права, а це те, що зараз Росія робить в Україні. Вичерпний перелік воєнних злочинів дає 8-ма стаття Римського статуту — документ, яким керується Міжнародний кримінальний суд. За ним воєнні злочини — це ті, що вчиняються під час війни, але не виправдані виконанням бойових завдань. Тобто якщо один військовослужбовець стріляє в іншого, або в військову техніку, знищує боєприпаси, це йдуть воєнні дії. Але коли той же військовослужбовець використовує цивільне населення як «живий» щит, як було у нас в Гостомелі в лютому й березні, коли людей тримали в приміщеннях або в підвалах будинків, поки у дворах артилерійські установки стріляли по Києву чи Ірпеню, — то це вже воєнні злочини

Доказом може бути фото, відео, письмові свідчення, загалом все, що можна використати у звичайному кримінальному розслідуванні. Найкраще, коли відео нередаговане. На просторах інтернету, є безліч фотографій, які можна використати як доказ російської агресії. Кожна людина зі смартфоном може стати свідком та зафіксувати злочини, головне — не бути байдужими.

Наприклад можемо розглянути фото, яке опублікував вперше радник голови Офісу президента Михайло Подоляк.

Місто Буча поблизу Києва від початку березня 2022 року перебувало під окупацією армії російської федерації. Звільнення міста Збройними Силами України підтвердили 1 квітня 2022 року. Під час окупації міста було вбито понад 420 мирних жителів міста. Українська влада назвала це геноцидом українців і звернулася до Міжнародного кримінального суду з проханням розслідувати ці події. Російська влада заперечувала будь-які правопорушення, називаючи докази вбивств провокацією чи постановкою. Ці заяви було спростовано міжнародними ЗМІ, зокрема, Bellingcat, Deutsche Welle, «Економіст», BBC та «Нью-Йорк таймс»

Видання The New York Review пише про українську культуру в період повномасштабної війни: «У тіні вторгнення». Авторка тексту й ілюстрацій Моллі Крабепл пише про свою серпневу двотижневу подорож Україною.

«Я сиділа на проспекті Свободи і малювала скейтбордистів, які вправляються у кикфліпах перед пам'ятником народному поету Тарасу Шевченку. Пообіднє сонце світило яскраво, повітря було досить теплим, щоб відчуватися як поцілунок. Неможливо було повірити, що ця країна зазнала вторгнення. Через пів години почалися сирени повітряної тривоги», —

розповідає Крабелл. Вона описує знищені впродовж історії росією культурні пам'ятки України та людей на вулицях України, постраждалих від дій росії. Свої емоції підсумовує так: *«Війна має універсальну архітектуру. Ось розбомблена будівля, уламки повсякденного життя звисають з того, що раніше було підлогою. Крім того, є табір для переміщених осіб, у найкращому випадку набір модульних одиниць, де люди, які колись жили в цих будівлях, тепер борються зі своєю жахливо зменшеною реальністю».*

Свої розповіді американська журналістка супроводжує різноманітними фотографіями, які ілюструють трагічні події в Україні.

Очевидно, що дослідження мистецтва фотографії, її ролі як доказу злочинів РФ проти українців потребує додаткових наукових студій.

Закорчменна М. (ВІКНУ)

ВИСВІТЛЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ АМЕРИКАНСЬКИМ ВИДАННЯМ «THE STARS AND STRIPES»

Видання «The Stars and Stripes» засноване у 1861 році під час Громадянської війни в США. Його метою було надати інформацію про події на фронті для американських військових. Газета була створена військовим кореспондентом для «New York Times» Гілбертом Вокером. Він підготував перше видання разом із командою інших журналістів і з того часу газета продовжує виходити й стала важливим джерелом новин для американців. Вона вийшла у світ в середині листопада 1861 року в Кембріджі, Массачусетс.

У 1918 році президент Вудро Вільсон оголосив «The Stars and Stripes» офіційним виданням армії США. У роки Другої світової війни «The Stars and Stripes» стала найпопулярнішою газетою в армії, яка допомагала військовим зв'язуватися з домівкою, давала інформацію про події на фронті та вдома, а також була засобом підтримки військової моралі. Після закінчення війни газета продовжувала виходити та не втрачала популярності в армії. У 1948 році видання було передане у власність військовій владі США. І з того часу фінансується Пентагоном.

У першу чергу, газета позиціонує себе як незалежне джерело інформації та не є прихильною ні до однієї зі сторін російсько-української війни. Водночас, новини, які стосуються ситуації в Україні публікуються американськими журналістами щодня. «The Stars and stripes» публікує лише загальновідомі факти, керуючись лише попередньо висвітленою офіційними джерелами та ЗМІ інформацією. Основним напрямом видання є все ж таки діяльність Сполучених Штатів Америки, інформація про військову допомогу Україні не є виключенням, але сприймати це за пряму підтримку нашої сторони буде хибним, адже це все, як було написано вище, лише констатація факту.

Щодо подій на українському фронті, такі новини теж присутні на сайті вищезгаданого видання. Ось, наприклад, одна з них:

«Between Avdiivka and Bakhmut, Ukrainian forces fight Russia on tough terrain», що у перекладі означає: «Між Авдіївкою та Бахмутом, українські війська

змагаються з Росією на пересіченій місцевості».

Видання не приховує жахливих деталей війни і описує ті реалії, якими вони є насправді:

«The town of Niu-York, free from skyscrapers but speckled with occasional references to its American namesake, has endured shelling and destruction for as long as any other front-line town since 2014. Townspeople who have not yet evacuated shuffle past blocks of pulverized homes and boarded-up schools, and the occasional tractor tills black soil in anticipation of spring.»

(«Селище міського типу Нью-Йорк без хмарочосів, у якому час від часу з'являються згадки про американське однойменне місто, потерпало від обстрілів так само довго, як і будь-який інший прифронтний населений пункт, з 2014 року. Мешканці, які ще не евакуювалися, проходять повз квартали зруйнованих будинків і забитих дошками шкіл, а випадковий трактор обробляє чорнозем в очікуванні весни.»)

Отже, газета «The Stars and Stripes» небайдужа до подій у світі, зокрема до російсько-української війни, але все ж таки працює в основному у власних інтересах, на американську аудиторію.

Хоча тема російсько-української війни постійно присутня в змісті газети і в основному висвітлюється в новинах.

заслужений журналіст України Клубань О. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ НАРАТИВИ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ-АГРЕСОРА ЯК МАРКЕРИ ЗМІН ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ НА ФРОНТАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З початком повномасштабного вторгнення російської армії в Україну, яке супроводжується потужною комунікаційно-контентною агресією пропагандистського типу, набуло гостроти питання зміни підходів щодо розуміння стратегічних комунікацій, їх змісту, інструментарію, сил та засобів, функціонування та ефективного захисту інформаційного простору держави від впливу російських мас-медіа та їх сателітів, що здійснюють інформаційну агресію, яка спрямована:

на дискредитацію української влади, армії, добровольчого і волонтерського руху, а також наших партнерів і союзників, їх лідерів, котрі докладають зусиль для надання військово-технічної та іншої допомоги воюючій Україні;

створення панічно-депресійних настроїв серед населення та формування медійної реальності, в якій панує безвихідність та наратив безглуздості чинити опір окупантам («визволителям»);

змалювання картини безперспективності військової та економічної підтримки України з боку країн-партнерів;

збудження незадоволення і втоми серед населення країн західного світу невинними витратами величезних коштів їх урядами за рахунок зубожіння власних народів.

Дослідження основних кремлівських нарративів під час російсько-української війни дозволяє зробити висновок:

- ідеї їх народження, технології створення та форми і методи легалізації, спрямовані на досягнення конкретних результатів на кожному етапі реалізації великого стратегічного задуму, основною метою якого є відродження російської імперії, або створення якогось іншого подібного державного утворення, яке би задовільнило амбіції правлячої в московії фашистської верхівки на чолі з диктатором-параноїком путіним, кумирами якого є історичні постаті з подібними вадами – іван грозний, петро перший та йосип сталін;

- не дивлячись на існуючу системність та значну однотипність поширюваних кремлем нарративів, у динаміках інформаційних полів постійно з'являються нові тенденції, які відповідають - з одного боку сценарним планам довгострокової дії кремлівської пропаганди, з іншого - вносяться корективи, відповідно до того, як складається оперативна обстановка на фронтах в Україні та розвивається ситуація на міжнародній арені навколо підтримки України усім цивілізованим світом;

- кремлю доводиться постійно маневрувати, зосереджуючись на найбільш вразливих позиціях світової геополітики, іноді кардинально змінювати свої тактичні позиції, створюючи ілюзію того, що нібито щось змінюється, але стратегічно залишаючись на попередніх позиціях і переконаннях, які не підлягають ревізії.

Безумовно, кремлівські нарративи постійно знаходяться в динаміці: розвиваються та трансформуються. Разом з тим, вони охоплюють всі сегменти суспільного життя, які можна характеризувати таким чинниками: геостратегічний напрямок; міжнародна політика та зовнішні відносини; військово-політичний та військово-технічний аспекти; оборона та безпека; військові операції; історія та міфологія; економічний аспект, який використовується як елемент сучасної зброї і складова гібридної агресії; культура та релігія, що базуються на основі споконвічного російського месіанства; імперські традиції тощо. Щодо російських медіа, які є різноплановими платформами для просування цих нарративів, то їх не можна вважати засобами масової інформації. Сьогодні це - інструмент пропагандистського забезпечення кремля в його агресії проти світової цивілізації

Моніторинг контенту провідних російських пропагандистських ресурсів дозволяє нам проаналізувати, яким чином відбувається формування, легалізації та розвиток основних кремлівських нарративів в умовах динаміки повномасштабної агресії російської федерації проти України, а також відслідкувати підходи, принципи, форми і методи створення ворожого контенту та технології його просування в світовий інформаційний простір. Разом з тим, відстеження основних нарративів кремлівських медіа в режимі он-лайн, вказує нам на маркери зміни оперативної обстановки та динаміки геополітичних процесів. Вирішення цих завдань дає можливість органам військового управління вносити необхідні корективи в ході реалізації власної інформаційної (редакційної) політики та прийняття відповідних управлінських рішень щодо

адекватного реагування на виклики, ризики і загрози в умовах російсько-української війни. Дослідження впливу змін в оперативній обстановці на формування та легалізацію основних наративів московської пропаганди відкриває перед нами можливість розглянути, яким чином ворог поєднує зусилля медійно-пропагандистської компоненти з діями його військових підрозділів в операційному районі і як це вписується в загальну стратегію формування сценарних планів комунікаційно-контентної підтримки різнострокової дії в контексті функціонування стратегічних комунікацій.

Якщо розглянути всі кремлівські наративи, що найбільше засвітилися в публічних полях, то всі вони доповнюють один одного і спрямовані на створення медійної реальності необхідної путіну для досягнення своєї мети не лише на оперативно-тактичному рівні, але в стратегічній площині. Разом з тим, на тлі всіх проблем, накопичених кремлем, вже проглядається деяка розгубленість офіційних пропагандистів путіна на ефірах російського телебачення, яким все складніше підбирати тональність своїх виступів і аргументи для переконання аудиторії та оперативно і адекватно реагувати на стрімкі зміни ситуації як на фронтах, так і у світових геополітичних процесах, де вже давно домінують стійкі тенденції не на користь РФ. На ефірах вже відкрито називають війною те що відбувається в Україні. В ефірах і пабліках вже без стримування дають публічного прочухана військовому командуванню РФ за бездарне управління військами, що призвело до поразок і шалених втрат на полі бою. Сьогодні стає просто не реально замовчувати ті проблеми, з якими стикнулися окупанти в Україні. Як не дивно для російської пропаганди, з'являються навіть притомні думки, критичні оцінки реального стану речей, які не корелюються з медійною реальністю, створеною кремлівськими пропагандистами.

Моніторинг російських пропагандистських медійних ресурсів та російського сегменту соціальних мереж в період з 1 лютого по 1 квітня 2023 року засвідчив, що їх активність в основному залишається у дискурсі основних кремлівських наративів. Разом з тим, проявилися наступні тенденції їх розвитку та поширення, які змінювалися у відповідності до динаміки оперативної обстановки на фронтах в районах ведення бойових дій, розвитку політичної, економічної та суспільної ситуації в середині самої країни-агресора, а також реакції світу на події в ході продовження російської агресії проти України. Для кращого сприйняття матеріалу наративи москвитів умовно можна об'єднати у відповідні за тематикою групи:

- Дискредитація ЗСУ в очах партнерів, світової спільноти, населення московії та українського народу;
- Створення перешкод та негативних резонансів щодо постачання західних зразків озброєння в контексті військово-технічної допомоги Україні партнерами;
- Перебільшення світового значення росії на тлі безпорадності української влади;
- Дискредитація світових лідерів та їх політики щодо ситуації навколо України;
- Загострення теми ліквідації лідерів країн у сучасному світі;

- Псування репутації керівництву України і особисто Президенту;
- Ядерний шантаж, як один із дієвих засобів впливу на цільову аудиторію в кризових для кремля ситуаціях;
- Втома від українських проблем у світі та безперспективність спротиву агресору;
- Використання больових точок історичного минулого між країнами-партнерами;
- Війна в Україні є запорукою збереження росії;
- Підтримка образу непереможності російської армії та її зброї;
- Невпевненість в перспективі перемоги над Україною та пошук винуватих в провалах російської військової машини;
- НАТО воює проти росії: проксі-війна колективного Заходу;
- Сакральність нинішньої російської влади;
- Спонування України до ведення мирних переговорів;
- Створення образу внутрішнього ворога в росії;
- Переконавання власного суспільного планктону в тому, що все йде по плану.

Моніторинг контенту провідних російських пропагандистських ресурсів дозволяє нам простежити, яким чином відбувається формування, легалізації та розвиток основних кремлівських нарративів в умовах динаміки повномасштабної агресії російської федерації проти України, а також проаналізувати підходи, принципи, форми і методи створення ворожого контенту та технології його просування в світовий інформаційний простір. Разом з тим, дослідження основних нарративів кремлівських медіа в режимі он-лайн, вказує нам на маркери зміни оперативної обстановки та динаміки геополітичних процесів. Вирішення цих завдань дає можливість органам військового управління вносити необхідні корективи в ході реалізації власної інформаційної політики та прийняття відповідних управлінських рішень щодо адекватного реагування на виклики, ризики і загрози в умовах російсько-української війни. Одночасно дослідження впливу змін в оперативній обстановці на формування та легалізацію основних нарративів московської пропаганди відкриває перед нами можливість розглянути, яким чином ворог поєднує зусилля медійно-пропагандистської компоненти з діями його військових підрозділів в операційному районі і як це вписується в загальну стратегію формування сценарних планів комунікаційно-контентної підтримки різнострокової дії в контексті функціонування стратегічних комунікацій.

СЛУЖБА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Служба зв'язків з громадськістю є важливим інструментом для популяризації Збройних Сил України серед широкого загалу. Ця служба може допомогти залучити увагу громадськості до діяльності ЗСУ, розповісти про їхні досягнення та військові успіхи, показати роль військових у забезпеченні національної безпеки та захисту суверенітету України. Особливо в умовах повномасштабного вторгнення ворога на територію нашої держави.

Основні завдання служби зв'язків з громадськістю в контексті популяризації ЗСУ полягають у створенні позитивного іміджу військових, інформуванні громадськості про діяльність ЗСУ, підвищенні свідомості про важливість національної оборони, сприянні взаємодії між ЗСУ та громадськістю.

Служба зв'язків з громадськістю може використовувати різноманітні інструменти для досягнення цих завдань. Наприклад, організація зустрічей військових з журналістами та громадськістю, проведення брифінгів та прес-конференцій, створення відео- та аудіо матеріалів про діяльність ЗСУ, активна робота у соціальних мережах та інших медіа-платформах, організація виставок та інших культурних подій, пов'язаних із ЗСУ.

Важливо також звернути увагу на якість та достовірність інформації, яку надає служба зв'язків з громадськістю. Вона повинна бути об'єктивною та заснованою на фактах, а також не містити ніякої пропаганди. Це допоможе забезпечити довіру громадськості до ЗСУ та сприяти їхній популяризації на більш широкому рівні.

Для забезпечення якості та достовірності інформації, служба зв'язків з громадськістю повинна працювати в тісному співробітництві з представниками ЗСУ та іншими військовими експертами, а також використовувати надійні джерела інформації. Крім того, служба зв'язків з громадськістю повинна бути відкритою до діалогу з аудиторією, готовою відповідати на запитання та ділитися інформацією про діяльність ЗСУ.

У загальному, використання служби зв'язків з громадськістю для популяризації ЗСУ може допомогти залучити більше уваги та підтримки до військових, їхньої ролі у захисті країни та забезпеченні національної безпеки. Також це може допомогти підвищити свідомість громадськості щодо важливості та вагомості військової служби та національної оборони, що має важливе значення для зміцнення держави та її стабільності.

В цілому, використання інноваційних технологій може допомогти службі зв'язків з громадськістю ЗСУ залучити ще більше уваги до діяльності збройних сил, покращити рівень інформаційної взаємодії з громадськістю та забезпечити більш ефективну популяризацію діяльності Збройних Сил України. Проте варто зазначити, що використання інноваційних технологій має бути розумним та пропорційним. Необхідно відповідно оцінювати інструменти, які будуть використовуватись, їхню ефективність та цінність для цілей, які ставить перед собою служба зв'язків з громадськістю.

КОМУНІКАЦІЙНО-КОНТЕНТНІ РЕАЛЬНОСТІ ТА СЕРЕДОВИЩНО-ПРОСТОРОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ГЕОСТРАТЕГІЧНОГО ПРОСТОРУ

Світ все більше набуває горизонтального розвитку, чому сприяє глобалізація життя. То ж питання відповідальності держави за всі процеси життєдіяльності автоматично постає і перед кожним індивідумом.

Комунікаційно-контентна дилема горизонталізації життя стоїть перед кожним із нас: бути сучасним, мобільним, успішним і відповідальним чи просто отримувати задоволення від життя, не переймаючись проблемами моралі й суспільної візії?

Подібне питання нагальне й адресне і в характеристиках парадигми комунікаційно-контентної безпеки: на що передусім звертати увагу, що шукати, як, хто і чому це має робити? Чи є інформація (в її традиційному значенні) та сучасні комунікаційно-контентні реальності середовищно-просторовими майданчиками додаткової особистої відповідальності і одночасно новим геостратегічно-просторовим виміром фахових сервісів й послуг, що мають ціну, якість та перспективу розвитку? А також допомоги, причому саме за специфічними ознаками: родом занять, темпом сприйняття, глибиною запиту, масштабом потреб, швидкістю перспектив геостратегічного чи навіть планетного масштабу?

Виходячи із перманентної технологічно-ресурсної та кадрово-креативної єдності національного інформаційного простору та глобального комунікаційно-контентного простору ми отримуємо нову якість цих явищ – паритетно-одночасний геостратегічний простір. Його доцільно назвати прообразом ноосфери, яку описав свого часу В. Вернадський.

Він має геополітично-технологічний складник, який світ сьогодні визначає як кіберпростір. Кіберпростір оперує даними та інфраструктурно-мережевими ресурсами здатності й оперативної спроможності доставляти / переміщати номенклатурні ряди віртуально-верифікованих показників відповідної продукції в царині контенту та комунікацій (як в об'єднаних, так і відокремлених процесах). Іншим складником геостратегічного простору є комунікаційно-контентна безпека, що містить геопозиційні та функціональні структурні елементи (в різних якісних станах публічності) державних, соціумно-регіональних та місцевих градацій національного інформаційного простору.

Наразі кожен з нас вірить у те, що за сучасних умов домінуючої діджитал-мережевої публічності творить власне середовище та простір життя і сподівається на перспективу утвердження й розширення власних життєвих можливостей.

Однак такий стан справ триватиме недовго. Інфраструктура та інституційно-функціональна структура властивостей національного інформаційного простору та глобального комунікаційно-контентного простору в парадигмі комунікаційно-контентної безпеки зараз докорінно змінюється. І власні можливості не зможуть

протистояти технологічним алгоритмам, що заповнюватимуть (цей процес вже триває) всі щілини нашого життя. Найяскравішим проявом такого технологічного наступу є генеративний штучний інтелект ChatGPT (Generative Pre-Trained Transformer), який з одного боку, відкриває «революційні шляхи для людського розуму та нові горизонти для консолідованих знань», а з другого – «породжує кумулятивні неоднозначності», які можуть нести загрозу людині.

Та з позиції комунікаційно-контентної безпеки сучасне одночасно актуалізоване розмаїття тем і породжених ними численних проблем можна бачити, сприймати, розуміти й працювати з ними фахово (сервісні послуги), долучаючи їх до місій різних інституцій. Це дасть змогу цим інституціям функціонувати по-сучасному: повсюдно, якісно, стало й адекватно. Натомість відійде у минуле нинішнє вимушене використання прийомів моніторингу чи таргетування алгоритмів вчорашнього дня, яке досі застосовують техномонополії. Вони, по суті, узурпували наші здатності фахово вдивлятися у власний якісний (емоційно-енергетичний) простір життя, а значить на випередження «ловити» анонси прогностичного розуміння дієвого сприйняття та ефективного втілення в життя здобутих потенціалів. А що, як не наші життєві потенціали, роблять нас щасливішими, коли ми усвідомлюємо сьогоднішні свої здатності і завтрашню перспективу?

Тож замість ностальгування за задованим минулим, ми маємо формувати адекватні методики бачення і розуміння сьогоднішнього і завтрашнього.

Якісна, фахова контентно-комунікаційна «їжа» сьогоднішньої доби – це прообраз атмосферного середовища із свіжим інформаційним повітрям для ефективних оптимальних дій. За умови, що вона організована на базі своєчасної орієнтації в просторі та середовищах, що прямо чи опосередковано впливають на наше життя мотиваціями й стимулами творення, а не віддзеркалює нав'язування атмосфери страху та безвиході, з чим ми стикалися нещодавно в реаліях вмираючих медіамонополій.

канд.іст.наук, доц. Любовець Г.В. (ВІКНУ)

КОНТЕНТ ТА КОМУНІКАЦІЇ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ НАГАЛЬНОСТІ ДИНАМІЧНО-СИТУАТИВНОЇ ОДНОЧАСНОСТІ

Медіаінженерія (стан більш складних та потужних комунікаційно-контентних процесів в царині традиційних медіа) разом із страткомпозиціонуванням (арсеналом інструментів безперервної різномасштабної комунікаційної дії) та особливостями ресурсів й потенціалів креативних індустрій і засобів комунікаційно-контентної безпеки стають зараз базою для синергетичних контентно-комунікаційних проривів в сферах технологій та медіановацій.

Трансформаційні прориви в парадигмі комунікаційно-контентної безпеки зможуть творити підвалини геостратегічних можливостей в масштабах національного інформаційного простору, поєднаного із глобальним комунікаційно-контентним простором. Це породжує здатність забезпечувати

ефективну оптимальність всіх перелічених засобів, які розширюють стандарти практики протидії явному та умовному глобальному агресору, щодо вироблення геостратегічної парадигми нейтралізації ворожих впливів (генеративної присутності та системних домінувань). Одночасно закладаються основи та досягається цивілізаційне домінування в стилістиках та енергетиках духу перспективності цивілізаційно-партнерського ойкуменізму.

Сучасний інформаційний простір є вираженням статистично-числових даних, кодовано-алгоритмічних рішень (послуг / сервісів / інфраструктури), сутнісно-значущих змістів (ріст / занепад, соціумно-культурні сенси, історичні підвалини ментально-духовних кодів, сучасні комунікаційно-динамічні процеси, контентно-потоківі сервіси), що постійно наповнюють і розширюють парадигму комунікаційно-контентної безпеки.

В минулому навіть в сталих і дієвих демократіях, не кажучи вже про демократії перехідного типу (посттоталітарні) чи просто імітаційні, домінував абсолютний феномен медійного інформаційного поля. Через нього закріплювалися інституційні та фахові статуси, стандарти, жанри і види інформаційної діяльності, довготривалі традиційні геополітичні рішення тощо. Так досягалася сенсаційна першість щодо тотальної публічної легалізації факту як цілісного явища, тобто акту, що вже надалі не піддавався сумніву.

Ця суспільно-державна даність за реалій дієвого інформаційного суверенітету та наявних (традиційних) технологічно-стандартизованих експертиз була закріплена у національному й міжнародному правовому полі. Тривалий час такий стан речей дозволяв не зважати на динамічні трансформації сучасності.

Але якісні зміни з часом набували незворотної трансформаційної потужності. Наприклад, геостратегічно-онлайнове контентно-комунікаційне явище 2020 року – проєкт Clubhouse зі своїм форматом колективного чату – наблизило віпспікерів до глобалізованого слухача вже не за звичною вертикальною схемою, а саме в горизонті пропозиції. Однак втримати позиції постійного зростання мережі не вдалося.

Водночас в інформаційному середовищі апогею досяг гіпер короткий контентний крок та неймовірний контентно-потоківий темп. А ще на лідируючі позиції вийшли алгоритмічні можливості горизонтальності контентно-комунікаційно сервісу Тік-Ток, який не просто ігнорує традиції, стандарти, кліше медіаєпохи, а з наростаючою швидкістю нейтралізує (скидає з перших позицій) іноваційну продукцію діджитал-єпохи в реальних технологічно-інфраструктурних статусах: Facebook, YouTube, Instagram тощо. Така наступальність викликала занепокоєння у світі, однак це вже тема інформаційної безпеки держав.

Справжній фурор викликала нова технологія, розроблена дослідницькою лабораторією OpenAI - ChatGPT (Generative Pre-Trained Transformer). Це генеративний штучний інтелект, здатний у перспективі, на думку експертів, змінити людський когнітивний процес. Як вважають Генрі Кіссінджер, Ерік Шмідт і Даніель Хаттенлохер «генеративний штучний інтелект представляє

філософський і практичний виклик у масштабі, якого не було з початку Просвітництва».

Мусимо визнати, фізичні контакти вже не є домінуючою формою взаємин, партнерства і навіть виробництва. В нинішніх умовах геостратегічного наповнення потоковим контентом та розширення масштабів горизонтально-ситуативних комунікацій на зовсім іншому якісному рівні постало нагальне питання: хто має взяти на себе відповідальність за подальший розвиток технологій і їхній вплив на життя світового соціуму?

Звісно, йдеться про професійну відповідальність, підкріплену міжнародним і національним законодавством та підтриманим світовою громадою.

Москалець Д.В. (ВІКНУ)

МЕМ ЯК КУЛЬТУРНИЙ РЕПЛІКАТОР ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Меми - це потужна зброя в семантичних війнах [1]. За допомогою них можна нав'язати бажані картини світу та створити нові значення. Це певний інформаційний вірус, який несе приховані ідеї, меседжі та впливає на сприйняття людиною реального світу. Річард Докінз у книзі «Егоїстичний ген» *мем* визначив, як новий реплікатор, який висловлює ідею одиниці культурної передачі або одиниці «наслідування», і подібний до «гена» [2]. Ними можуть бути картинки, відео, фрази, образи, пісні, гасла, стікери, жарти, символи.

Збройні конфлікти виступають як потужне джерело культурного сплеску, протистояння на усіх рівнях агресору. У цей період збільшується активність створення мемів, особливо на військову тематику.

Протягом тривалого часу росія вела проти України масштабну інформаційну війну. Україна є унікальним об'єктом для дослідження використання мемів як інструментів стратегічної комунікації. Здебільшого саме цивільні та військові за власною ініціативою за допомогою мемів протидіють російським інформаційним атакам: відбиваються від ворожих наративів, залякувань, піднімають моральний дух та допомагають пережити стресові події. Завдяки ним люди можуть применшувати можливості опонентів, підкреслювати власні сильні сторони, легше сприймати погані новини, висміювати та деморалізувати росіян. Це знижує стрес та змушує повірити у власні сили.

У квітні 2023 року було проведено онлайн опитування, щодо ставлення до мемів: їх споживання, створення та поширення.

Згідно опитування, у якому взяли участь 247 українців, 73% респондентів відповіли, що за 2022 рік збільшилась кількість мемів у їхньому інформаційному просторі. У цей період почалося широкомасштабне вторгнення рф на територію України. Збільшення мемів можна пов'язати із тим, що з'явилися нова категорія – військові меми.

Серед опитуваних 68% респондентів, поширюють меми (множинний вибір): щоб розважити знайомих (64%), щоб поділитися тим, що викликало яскраві емоції (61%), щоб підтримати спілкування (34%), щоб поділитися новою

інформацією (25%), щоб створити нову тему для розмови (10%), щоб нагадати про себе (5%).

Цікавим є те, що 76% опитуваних підтвердили, що мем може бути джерелом нової інформації.

У сучасних реаліях меми розповсюджуються здебільшого через соціальні мережі або під час спілкування з людьми і цим самим консолідують суспільство. Згідно дослідженню (множинний вибір) Instagram є найпопулярнішою мережею з поширення мемів (65%), TikTok (57%), Telegram (53%), Facebook (37%), у розмові чи переписці з друзями або знайомими (35%), YouTube (23%), Twitter (9%), Viber (5%).

Серед опитуваних 22% самі виробляють і поширюють меми. Метою створення є: 1) покращення настрою (32%); 2) висміювання росіян (27%); для розваги (22%); для висловлення своєї позиції стосовно подій в Україні (15%); для ідеалізації чи дискредитації реальної людини (9%).

Меми є універсальним фактором впливу на масову свідомість. Їх можна швидко поширити та задіяти при цьому мінімальні зусилля. Це робить їх винятковим інструментом пропаганди та контрпропаганди.

Як стверджував Михайло Проссер, у магістерському дослідженні, саме вчені з когнітивної психології, культурні антропологи, біхевіологи повинні бути новими бійцями на інформаційному полі бою [3]. Використання мемів є одним з ключових факторів для ведення інформаційної війни, тому варто відноситися до мемів, як до реальної зброї.

Список використаних джерел

1. Бровко Л. Меметика у війні: як меми стають зброєю. *Press Association*. Листопад 2022. URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/memetika-u-vijni-yak-memi-stayut-zbro%D1%94yu/>. (Дата звернення 04.04.2023).

2. Dawkins R. *The Selfish Gene*. Oxford: Oxford University Press; 3rd edition, 2006. P. 192. URL: https://books.google.com.ua/books?id=EJeHTt8hW7UC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Дата звернення 04.04.2023).

3. Prosser M. B. *Memetics - A Growth Industry in US Military Operations*. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA507172> (Дата звернення 04.04.2023).

МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливість посилення комунікаційної діяльності, у тому числі шляхом створення ефективної системи стратегічних комунікацій визначена положеннями Стратегії національної безпеки України (*затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020*) та Стратегії інформаційної безпеки (*затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року*).

З початком широкомасштабного вторгнення формування системи стратегічних комунікацій стає ще актуальнішим серед інших національних викликів та загроз.

Варто пам'ятати, що російсько-українська війна розпочалася ще в лютому 2014 року і це стало ключовим фактором трансформації і розвитку медіакомунікаційної діяльності Міністерства оборони України і Збройних Сил України.

З початком широкомасштабного вторгнення та конструювання цілісної єдиної інформаційної політики основна координація комунікаційних заходів почала здійснюватися на рівні Офісу Президента України.

З урахуванням того, що Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема у сфері інформаційного суверенітету України та інформаційної безпеки, на нього покладено завдання формування загальних державних наративів, яких повинні дотримуватися відповідні органи управління комунікаційними заходами і комунікаційні підрозділи Міністерства оборони та Збройних Сил України.

Питання оцінки комунікаційних загроз, виявлення та аналізу джерел російської пропаганди та дезінформації покладені на Центр протидії дезінформації при Раді Національної безпеки та оборони України.

На виконання рішення Ставки Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 21.07.2022 року, з метою уникнення розбіжностей у поданні інформації про хід операцій з відсічі і стримування широкомасштабної агресії, посилення ефективності протидії російській пропаганді та дезінформації, заступник Міністра оборони України Г.Маляр була визначена відповідальною за формування та реалізацію інформаційної політики Сил безпеки і оборони України.

Міністерство оборони України, зокрема основний профільний структурний підрозділ – Директорат інформаційної політики в сфері оборони і стратегічних комунікацій Міноборони України, відповідає за формування та реалізацію державної політики в сфері оборони, а також за координацію суб'єктів стратегічних комунікацій, функціонування та розвиток ефективної системи стратегічних комунікацій у системі Міноборони, як складової

загальнодержавної системи стратегічних комунікацій, забезпечення її стійкості та адаптивності до реагування на виклики та загрози. Завдання з інформування суспільства про хід відбиття збройної агресії російської федерації покладається на Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України.

Інформування суспільства про відсіч російському вторгненню постійно нарощується завдяки оперативному наданню інформації та виготовленню власного унікального контенту, зокрема англійською мовою у взаємодії з групами медіафахівців, які працюють за домовленістю з Управлінням на волонтерських засадах.

Службами зв'язків з громадськістю та прес-офіцерами органів військового управління, частин та підрозділів ЗС України ведуться офіційні сторінки в соціальних мережах, серед яких основною платформою є Facebook (понад 250 офіційних сторінок органів військового управління та військових частин і установ Збройних Сил України із загальною аудиторією понад 5,0 млн підписників).

Щоденно, двічі на добу публікується «Оперативна інформація ГШ ЗСУ щодо російського вторгнення». Зведення подається окремо у трьох версіях: українська, з трьома актуальними фотоілюстраціями; англійська (оперативно, протягом 20-30 хвилин) та відео версія.

Щоденно обробляється та публікується у трьох версіях (текстова, графічна (фото колаж) та відео версія) інформація про загальні втрати противника, а також здійснюється монтаж та оприлюднення відеодайджесту за підсумками дня.

В умовах широкомасштабної агресії про активність комунікації служб зв'язків з громадськістю ЗС України полягає у систематичному наповненні інформаційного поля повідомленнями про бойові успіхи, поширення фото та відео- матеріалів зі знищеною технікою противника, продукування історій про воїнів-героїв тощо.

Безумовною перевагою служб зв'язків з громадськістю ЗС України над противником – це поширення правдивої інформації. Будь-яка неправдива інформація або брехня від офіційної структури або особи буде викрита журналістами, які користуються всіма сучасними джерелами інформації. Це призведе до втрати довіри до такого джерела.

Управління в межах визначених повноважень забезпечує взаємодію зі ЗМІ з метою донесення правдивої та неупередженої інформації щодо діяльності ЗСУ.

Довідково.

Станом на грудень 2022 року, на ім'я Головнокомандувача ЗС України надійшло 995 запитів ЗМІ, з них щодо дозволів на інтерв'ю посадових осіб від командира батальйону і вище – 205.

В робочому порядку, на телефонні запити від представників ЗМІ надано понад 4410 роз'яснень та скоординовано їхню роботу в пунктах постійної дислокації та районах виконання завдань військових частин Сил оборони України.

Управлінням спільно зі службами зв'язків з громадськістю ЗС України здійснено супровід та сприяння в реалізації 47 медіапроектів, серед яких з них 21 документальний фільм, 9 художніх кінофільмів та 2 телесеріали.

Вагому роль в інформуванні української і міжнародної спільноти про хід російсько-української війни відіграють військові медіа Міністерства оборони України.

Інформаційне агентство Армія INFORM, створене в грудні 2018 року, постійно працює в місцях, наближених до зони ведення активних бойових дій, і має розгалужену мережу корпунктів в усіх регіонах України.

Військове телебачення України — підрозділ Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України, що провадить низку відеопроєктів, присвячених офіційному висвітленню російсько-української війни, новим українським і світовим тенденціям озброєння тощо. Військові журналісти завжди у вирі подій. Вони працюють у найгарячіших точках країни та планети, висвітлюючи найактуальніші питання військового життя.

Радіостанція першого в Україні військового радіо «Армія FM» в FM-діапазоні охоплює Східні області країни, Херсонщину, Київ, Житомир, Львів, Запоріжжя, Миколаїв, Вінницю, Полтаву, Бердичів та Новоград-Волинський. Її шанувальниками є не лише військовослужбовці, але й цивільні громадяни, які прагнуть знати більше про українське військо та про перебіг бойових дій.

Також активно працює військова телерадіостудія «Бриз». А у березні 2023 року Національна рада з питань телебачення та радіомовлення видала на 10 років супутникову ліцензію під логотипом «Армія ТБ» Центральній телерадіостудії Міністерства оборони України.

Активне використання соціальних мереж як комунікаційних каналів дало змогу швидко доставляти різноманітну інформацію читачам та глядачам, задовольняти інформаційні потреби в режимі 24/7, не дати змоги ворогу захопити інформаційний простір України, створити атмосферу єднання всього суспільства у протидії ворогу.

За перші місяці широкомасштабного вторгнення росії надзвичайно зросла аудиторія офіціальних сторінок Міністерства оборони України, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, Генерального штабу, командувань видів та родів Збройних Сил України та територіальної оборони Збройних Сил України. Це демонструє високу зацікавленість людей в отриманні своєчасної та достовірної інформації саме з офіціальних джерел під час кризових ситуацій.

Згідно дослідження Агенції США з міжнародного розвитку (USAID) ми бачимо, переламним моментом у використанні Telegram як ресурсу отримання інформації став саме 2022 рік. За дуже короткий проміжок часу ця соціальна мережа збільшила свою аудиторію на 40% у порівнянні з 2021 роком. На другому місці Facebook, який втратив за той самий період 18% аудиторії, і замикає трійку лідерів YouTube, з 16%, втративши у порівнянні з 2021 роком 9%.

Це пов'язано з контентною політикою Facebook та YouTube та з періодичною відсутністю високошвидкісного інтернету, який необхідний для користування цими мережами.

Тому з 24 лютого 2022 року Telegram став тією платформою, що дає змогу розміщувати та поширювати контент без обмежень, не потребує

високошвидкісного інтернету для читання новин та публікацій, а також надає можливість спілкування в реальному часі та деякі спеціальні можливості, які Україна почала використовувати для спротиву російським військам та захисту територіальної цілісності.

Водночас сторінки Facebook та канали YouTube лишаються незамінним інструментом для поширення офіційної інформації і їхньому веденню приділяється велика увага усіма комунікаційними підрозділами.

Українська держава високо цінує самовіддану роботу журналістів, професійність і безстрашність у висвітленні російської агресії проти України. Вони – не просто автори унікальних новин, важливих розслідувань та репортажів, а професіонали, які глибоко обізнані у відповідній сфері та працюють в екстремальних, небезпечних умовах. Відтак держава працює над створенням сприятливих умов для провадження журналістської діяльності, зокрема задля забезпечення рівних можливостей для всіх ЗМІ.

У серпні 2022 року розпочав діяльність Мілітарі Медіа Центр (Military Media Center) – медійний майданчик, що має на меті акумулювати комунікаційні спроможності Сил оборони та безпеки України, сприяти роботі українських та іноземних журналістів, які висвітлюють російсько-українську війну. Мілітарі Медіа Центр взаємодіє з представниками комунікаційних підрозділів Міністерства оборони, Збройних Сил України тощо, на його майданчику проводяться брифінги представників Сил оборони та безпеки країни в онлайн і офлайн форматах.

Задля підтримання балансу між відкритістю Міністерства оборони та Збройних Сил України для преси і намаганням уникнути створення загроз безпеці держави Головнокомандувачем ЗС України було видано Наказ №73 від 3 березня 2022 року, яким встановлено порядок допуску представників засобів масової інформації на військові об'єкти у районі ведення бойових дій на період воєнного стану.

Наказом №73 визначено алгоритм дій командувачів видів (сил), командирів військових частин і підрозділів Збройних Сил України під час роботи з представниками цивільних засобів масової інформації, порядок акредитації журналістів національних та іноземних медіа, правила їхньої роботи.

Що, в свою чергу, наклало на нас серйозні зобов'язання та відповідальність, знаючи яку роль російський агресор надає веденню війни в інформаційній сфері.

Для реалізації єдиної інформаційної політики як пріоритетного питання національної безпеки в умовах воєнного стану вже за кілька тижнів після початку широкомасштабного вторгнення Указом Президента України було введено в дію Рішення Ради Національної безпеки і оборони України (від 18 березня 2022 року), яким було об'єднано роботу всіх загальнонаціональних телеканалів, наповнення яких складається переважно з інформаційних та/або інформаційно-аналітичних програм, на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації — цілодобовому інформаційному марафоні «Єдині новини #UАразом»».

Висока довіра суспільства до Сил оборони України є свідченням, зокрема й ефективної роботи комунікаційних підрозділів та різноманітних державних заходів, спрямованих на ведення війни з агресором в інформаційному полі. Доки вдається вдало відбивати ворожі наративи, ефективно комунікувати зі ЗМІ, нести в світ правдиву інформацію, дії агресора будуть скуті, його армія не матиме належної підтримки, а Україна покращуватиме міжнародне партнерство і наближатиме Перемогу.

У Збройних Силах України завдання з організації, координації, синхронізації та контролю за реалізацією заходів стратегічних комунікацій у ЗС України, а також забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів стратегічних комунікацій Збройних Сил України тощо покладаються на Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України. Список використаних джерел:

1. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 №73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану»;

2. Стратегії національної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020);

3. Стратегії інформаційної безпеки (*затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021*).

Парій О. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ ВІДЕОКОНТЕНТУ ПРО ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ В ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТЕЛЕРАДІОСТУДІЇ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ)

З початку повномасштабного вторгнення російських військ до України інформаційна війна є одним з вирішальних факторів перемоги. Особливо це дуже важливо для України, адже ми ведемо асиметричну війну проти ядерної держави, яка має значну кількість військового потенціалу.

Війна з російським мордором ведеться на кількох фронтах одночасно: як на фізичному полі бою, так і в інформаційному та цифровому просторах.

Російські окупанти тероризують нашу країну не лише за допомогою ракет та артилерії, але також ведучи інформаційну війну, яка полягає в маніпулюванні свідомістю мас, дезорієнтації та дезінформації; послабленні певних переконань, ціннісних орієнтацій і традиційних підвалин; нав'язуванні власних духовно-моральних та культурологічних цінностей.

Дуже важливо грамотно публікувати та правильно споживати медіапродукти, адже неправильний аналіз новин може нашкодити і скласти невірне судження щодо перебігу подій, які відбуваються на території бойового фронту. Від того, як за кордоном сприймають теперішню ситуацію в Україні, залежить і рівень політичної підтримки, і обсяги допомоги, і масштаби

запроваджених проти агресора санкцій.

У контексті окресленої проблеми варто звернути увагу на такий вид інформації, як візуалізована. Візуальна комунікація – це донесення ідеї та інформації у такій формі, яку можна переглянути чи прочитати. У контексті інформаційної війни візуалізацію використовують задля кращого засвоєння певної інформації аудиторією та впливу на психіку людини. Існують такі види візуальної інформації: зображення, фото, відеоконтент, інфографіка, презентація, таблиці, демотиватори, меми, скріншоти.

Відеоконтент сучасного інформаційно-комунікаційного простору складається як із традиційних тележурналістських форм, так і зі змішаних і нових. Це пов'язано з технологічними можливостями, особливостями сприйняття масового користувача, перенасиченістю інформацією. На часі лаконічні змішані форми (формати мультимедіа) з використанням максимальної виразності, змістовності й емоційності аудіовізуального й технології сторітелінгу. Технічні можливості дозволяють розташувати відеосюжети або їх фрагменти в різних медіаформатах, на каналах (вебсайтах, радіо, телебаченні, друкованих виданнях) і платформах поширення інформації з усіма можливостями feedback (інтерактивність). Збільшення кількості відеоконтенту пов'язано з природою потужного аудіовізуального впливу рухомого зображення.

Переосмислення ролі аудіовізуального впливу спричинило появу нових інтернет-форматів. Це пов'язано з доступністю виробництва, можливостями онлайн, фрагментарністю відео в мультимедіа. Нові комунікаційні моделі спричинили трансформацію сприйняття рухомого зображення (відеоконтенту) в журналістських матеріалах.

Дуже популярними для поширення відеоконтенту нині є соцмережі й цифрові медіа, в тому числі Telegram-канали. Для забезпечення оперативності, правдивості, виразності й змістовності подачі інформації журналіст використовує як онлайн-трансляції (stream), репортажі (в тому числі мультимедійні), так і user generated content як джерело відеоцитування.

Отже, враховуючи досвід ЦТРС МОУ у створенні відеоконтенту в умовах російсько - української війни, варто зазначити, що з початком широкомасштабної агресії РФ військові кореспонденти доносять до суспільства інформацію про наслідки ворожих обстрілів з епіцентру бойових дій. Військкори телерадіостудії готують оперативні матеріали безпосередньо з областей, де ведуться бойові дії. У своїх репортажах, відеосюжетах вони приділяють увагу військовим і цивільним, а також тим, хто у складний для країни час взяв до рук зброю та власним прикладом показує, що ми здатні боротися з ворогом за незалежність України.

Зокрема, наразі для усіх у вільному доступі присутній мілітарний контент із районів проведення бойових дій, новини з фронту і тилу, а також сотні життєвих історій про тих, хто наближає нашу перемогу.

СПЕЦИФІКА ПОДАЧІ МАТЕРІАЛІВ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БОЙОВІ ДІЇ РОСІЙСЬКО - УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Від початку російської агресії росії в Україні, зокрема з моменту повномасштабного вторгнення - важливу роль у спротиві ворогу відіграє своєчасне, достовірне та незаангажоване інформування громадян та світу про перебіг війни та бойових дій. Актуальність теми подачі матеріалів про бойові дії зумовлена цінністю даної інформації як для свідомості населення так і для країни агресора.

ЗМІ світового рівня в основному звертають увагу на те, що росія здійснює злочини проти України, проводить окупацію Криму та підтримує бойовиків на сході України. Також активно освітлюється гуманітарна ситуація в зоні конфлікту, стан здоров'я військових та мирних жителів на сході України.

Висвітлення матеріалів про бойові дії російсько-української війни має велике значення для формування світової думки про конфлікт та підтримки України у боротьбі з агресором на міжнародних рівнях.

Подача матеріалів про бойові дії російсько-української війни є важливим елементом інформаційного простору та інформаційної безпеки, а також має велике значення для формування об'єктивної думки про війну та підтримки мирного врегулювання ситуації.

Крім того, відображення подій може бути залежне від рівня доступності інформації про перебіг бойових дій ці положення регламентує низка нормативно правових актів.

Основна специфіка подачі матеріалів такого роду в ЗМІ - це «не нашкодь». Наприклад, Наказ Головнокомандувача ЗСУ №73 від 3 березня 2022 року про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану - регламентує діяльність цивільних та військових ЗМІ. Даний наказ також регулює порядок акредитації представників ЗМІ під час воєнного стану, визначає перелік інформації, яку не можна розголошувати, встановлює порядок роботи журналістів в зоні ведення бойових дій.

Зокрема важливою специфікою висвітлення інформації під час російсько - української війни є подача достовірної інформації, а також матеріалів задля покращення іміджу країни.

Що стосується роботи журналістів в бойових діях потрібно керуватися такими правилами:

1. У вищезгаданому Наказі ЗСУ вказано, що до переліку інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника та негативно вплинути на виконання завдань належить: інформація щодо системи охорони та оборони системи військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються. Водночас уточнюється, що не йдеться про ті об'єкти, які видимі або очевидно виражені.

2. Варто показувати лише крупний план руйнувань чи уламків, де не видно

географічних подробиць. Наприклад, це може бути зображення уламків чи воронки, за яким неможливо встановити, де точно воно було зроблене.

3. Варто показувати лише ті ракурси, де видно, що все зруйновано, аби ворог не прилітав добивати, і ви не стали випадковими коригувальниками вогню.

4. Якщо ви використовуєте контент із мережі, то обов'язково перевірте достовірність джерела та переконайтесь що фото і відео взяті саме із того місця, про яке йдеться.

5. Недопустимо називати точну адресу, куди поцілили під час обстрілу окупаційні війська.

6. Допустимо передавати інформацію, якщо окупанти завдають руйнувань важливим об'єктам цивільної інфраструктури – дитсадкам, лікарням, школам, телевежам, пологовим будинкам тощо. Така інформація є надзвичайно важливим доказом злочинів Росії проти України. Також такі інформаційні повідомлення будуть потрібні для майбутнього процесу над РФ в Міжнародному кримінальному суді в Гаазі.

В Наказі ЗСУ також зазначається такий перелік інформації, яку не можна розголошувати в медіа:

1. Найменування військових частин та інших військових об'єктів в районах виконання бойових завдань, географічні координати місць їх розташування.

2. Чисельність особового складу військових частин і підрозділів.

3. Кількість озброєння та бойової техніки, матеріально-технічних засобів, їх стан та місця зберігання.

4. Описи, зображення та умовні позначки, які ідентифікують або можуть ідентифікувати військові об'єкти.

5. Інформація щодо бойових дій чи операцій, які проводяться або плануються. 6. Інформація щодо системи охорони та оборони військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються (крім тих, які видимі або очевидно виражені).

7. Порядок залучення сил та засобів до виконання бойових завдань.

8. Інформація про збір розвідувальних даних (способи, методи, сили та засоби, що залучаються).

9. Інформація про переміщення та розгортання своїх військ (найменування, кількість, місця, райони, маршрути руху).

10. Інформація про військові частини, методику або тактику їх дій.

11. Інформація про проведення унікальних операцій із зазначенням прийомів та способів, що використовувались.

12. Інформація про ефективність сил і засобів радіоелектронної боротьби противника.

13. Інформація про відкладені або скасовані операції.

14. Інформація про зниклий або збитий літак або зникле судно та пошуково-рятувальні операції, які плануються або проводяться.

15. Інформація про планування та проведення заходів забезпечення безпеки застосування військ (дезінформація, імітація, демонстративні дії,

маскування, протидія технічним розвідкам та захист інформації).

16. Фото- і відеозйомок та іншої наочної інформації з представниками незаконних збройних формувань.

Важливим елементом висвітлення бойових дій являються бійці. Щодо специфіки подачі інформації про військових є рекомендації інституту Масової інформації. Ідеться про, те що знімати обличчя бійців не бажано, а в деяких випадках категорично заборонено.

Потрібно бути доброзичливими, залишатися спокійними всередині, навіть якщо бійці будуть поводити себе загрозово. Дуже важливим елементом є техніка журналістів у зоні бойових дій. Її потрібно обережно використовувати: камери — об'єктиви можуть давати відблиски як оптичний приціл, а значить, стати потенційною мішенню.

Отже, ЗМІ повинні сприяти під час війни згуртованості та готовності населення, а не його дестабілізації. Також журналістам, що працюють на передовій та висвітлюють події з місць, де вони безпосередньо відбуваються, потрібно знати не лише як збирати інформацію, а й як діяти безпечно, щоб не наражати на небезпеку ані себе, ані державний суверенітет.

Резнік С. (ВІКНУ)

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ РФ НА ДІТЕЙ НА НОВООКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Росія воює з Україною не лише за допомогою артилерії, ракет чи інших видів озброєння. Іншою, не менш руйнівною зброєю рф є російська пропаганда – одна з численних складових російської інформаційної політики. Під виглядом «суспільного інформування» конгломерат ЗМІ, Інтернет-ресурсів, державних органів та установ займаються психологічною обробкою власних громадян та населення на окупованих українських територіях [1].

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році рф захопила нові території України. Деякі з них досі є непідконтрольними українській державі, а деякі звільнені від окупантів. Найгарячіший період війни рф проти України сповнений масовим насильством, терором та геноцидом нації. Ворожа пропаганда набуває нових рис: Україну ототожнюють з нацистською Німеччиною, навішують ярмо меншовартості, змінюють самоідентифікацію нації та швидкими темпами впроваджують дегуманізацію суспільства.

Після окупації росією нових українських територій, головним об'єктом пропагандистських атак знову стали діти. Одним із найбільш негативних впливів є деструктивний вплив рф на свідомість дітей. Термін «деструкція» трактується, як руйнування, розпад, порушення нормальної структури чогонебудь. У цьому випадку цей негативний вплив на свідомість дитини призводить до формування асоціальної поведінки. Прихований та явний вплив пропагандистських технологій на свідомість та психіку розрахований на не сформований світогляд та юний вік. Діти не здатні оцінювати отриману інформацію та правильно її використовувати, вони схильні до повторення чи

копіювання поведінки інших, неусвідомлюючи своїх дій.

На новоокупованих територіях росіяни намагаються залучити дітей до загальноросійських заходів, щоб завоювати довіру та насадити «русский мир» молодому поколінню. На різноманітні заходи запрошують популярних в росії акторів, блогерів, співаків спортсменів для підтримки ілюзії, що «окупація - це нормально» [7]. Для інтеграції здійснюється регіональна «кооперація» з сусідніми регіонами рф із залученням російських «громадських» організацій. Організують поїздки до різних регіонів росії на спортивні збори, музичні та творчі конкурси, молодіжні форуми дитячі табори, куди окупанти вивозять українських дітей на «лікування» [4]. Вербують молодь у неопіонерській путінюгент [8]. Так у Маріупольській школі № 53 підлітків примусово зігнали та демонстрували їм, який вишкіл мають «юнармійці». Членам цих організацій проводять екскурсії на історичні теми, знімають відео та популяризують у проросійських телеграм групах [2].

За останні роки мілітаризація дітей стала невід'ємною частиною державної політики росії, спрямованої на підготовку країни до посилення військової агресії. За останнє десятиліття владою рф була створена добре організована і комплексна система військового виховання дітей, яка постійно поповнюється в тому числі й дошкільнятами. Таким чином влада рф не знаходить та розвиває таланти в науковій, технологічній, культурній чи гуманітарній сферах, а створює армію з вишколених дітей з насадженими штучними цінностями [9].

Окупаційна влада намагається встановити тотальний контроль за освітою. На новоокуповані території привозять вчителів з росії, деякі з них з Дагестану [10]. На уроках вони проводять класні години на «важливі теми» про те, що їхнє місто «завжди було російським», що російські солдати врятували їх від нацистів. Крім цього, школи перейшли на російські навчальні програми, українські підручники вивозили на сміття, а учням говорили, що вони росіяни, а не українці [3]. Захоплені окупантами українські школи на новоокупованих територіях є пропагандистським осередком, де російські вчителі нав'язують свою ідеологію, викривлені історичні факти формують у дітей «відчуття гордості за мужність воїнів, які їх звільнили» [5].

Відверта брехня формує у дитячій свідомості неадекватне ставлення до дійсності, підриває національну ідентифікацію, формують спалюжене ставлення до Збройних сил України як до «загарбників», а не захисників Батьківщини [6].

Своїми діями вони хочуть сформувати покоління, яке буде позбавлене національної свідомості, зруйнувати у дітей позитивне ставлення до Батьківщини, української культури, мови. Нав'язуючи свою ідеологію росіяни готують українських дітей до війни, але не проти окупантів, а проти українців. Для українського суспільства - це проблема на довгі роки.

Після припинення збройного протистояння та повернення тимчасово окупованих територій держава Україна обов'язково зіштовхнеться з проблемою реінтеграції підростаючого покоління, оскільки шкода від пропаганди на несформовану дитячу свідомість буде значно більшою, ніж для дорослих, а

наслідки – більш складними та непередбачуваними [6].

Контроль за освітою, мілітаризація української молоді, російська пропаганда та негативний вплив на дитячу свідомість та поведінку на новоокупованих територіях викликає занепокоєння та подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Бурлакова В. Три кити російської пропаганди. Український Тиждень 22.05.2014.
2. https://t.me/herson_rus/12091
3. <https://nus.org.ua/news/okupanty-vyvozyat-na-smittyezvalyshe-pidruchnyky-z-ukrayinskoyi-movy-j-literatury-v-mariupoli/>
4. <https://t.me/iamKherson1/329>
5. https://t.me/herson_rus/12211
6. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія/за ред. В.А. Кротюка. Харків: ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558с.
7. <https://mariupol-news.ru/society/2023/01/17/29438.html>
8. <http://informnapalm.rocks/putinjugend>
9. <https://t.me/andriyshTime/3677>
10. <https://twitter.com/24kava2022/status/1632691946475995136>

Свиридов А. (ВІКНУ)

ІНФОРМУВАННЯ ПРО БОЙОВІ ДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН (ПІДРОЗДІЛІВ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПРОТИ АРМІЇ РФ

Сьогодні злагоджена робота військових медіа є надзвичайно важливою, оскільки від якості та оперативності інформування про бойові дії військових частин (підрозділів) Збройних Сил України залежить бойовий стан населення країни та особового складу військ та розвиток подій у цілому. Стосовно проблемно-тематичної спрямованості військових медіа фахівці з журналістики впевнені, що медіа мають використовувати всі можливі способи для формування навичок позитивного мислення, а особливо для протидії фейковій інформації, маючи на меті сприяння формуванню критичного осмислення інформації.

Метою дослідження є визначити проблемно-тематичні спрямованості військових медіа інформування про бойові дії військових частин (підрозділів) ЗСУ проти армії РФ.

Проблемно-тематична спрямованість військових медіа інформування про бойові дії військових частин (підрозділів) ЗС України проти армії РФ є малодослідженою. Серед журналістів та науковців, які почали розглядати це питання можна назвати таких, як Н.А. Агаєв, В.Г. Дикун, В.С. Чорний, В.В. Стасюк, Н.О. Марута, М.В. Маркова, В. Петрик, Я. Жарков, М. Дзюба, Ожеван М.А.

Дослідник В.Г. Дикун зазначає, що найголовнішою з проблемно-тематичних спрямованостей є морально-психологічне забезпечення, що передбачає організований, чітко спланований вплив на свідомість і всі рівні та елементи психіки – від моральних цінностей до елементарних вмінь та уявлень.

Медіа засоби відіграють значну роль у формуванні інформаційно-психологічної підтримки. Це є вкрай важливим, оскільки морально-психологічний стан населення та особового складу – це ступінь моральної та військово-професійної готовності, психологічної здатності виконати визначені завдання за будь-яких умов обстановки.

Однією із складових такої підтримки є забезпечення боротьби з негативним інформаційно-психологічним впливом. Доктор філософії, професор Ожеван М. А. виділив технології протидії, які має застосовувати держава для запобігання деструктивно-підривного впливу, що наносить фейкова інформація. До цих дій він відносить концептуально-ідеологічні; розвідувально-контррозвідувальні; моніторингово-аналітичні; аналітико-прогностичні; нормативно-правові; організаційно-технічні; оперативні дії.

Під час вибору проблемно-тематичної спрямованості військових медіа при інформуванні про бойові дії військових частин (підрозділів) ЗС України проти армії РФ слід пам'ятати, що розголошення певних видів інформації в медіа може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України і негативно вплинути на виконання ними завдань з оборони і захисту нашої країни. Інформація, яку не варто поширювати з міркувань безпеки і щоб не нашкодити операціям ЗСУ є у переліку на сайті Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Наприклад заборонено розголошувати найменування військових частин (підрозділів) та інших військових об'єктів в районі виконання бойових (спеціальних) завдань, географічні координати місць їх розташування; чисельність особового складу військових частин (підрозділів) тощо. Важлива особливість інформаційно-психологічних впливів на індивідуальну свідомість полягає в тому, що вони, як загрози, можуть не помічатися й не усвідомлюватися самою людиною.

Таким чином, можна стверджувати, що медіа мають особливе значення в інформаційно-психологічній підтримці населення та особового складу, особливо при боротьбі з негативним інформаційно-психологічним впливом. Найважливішими проблемно-тематичними спрямованостями є протидія фейковій інформації, висвітлення досягнень на фронті без зазначення стратегічної інформації, матеріали психологічної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: підручник: у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н.А. Агаєв, В.Г. Дикун, В.С. Чорний та ін.; за заг. ред. В.В. Стасюка. Бровари : ТОВ «7БЦ», 2020. 754 с.

2. Н.О. Марута, М.В. Маркова Інформаційно-психологічна війна як новий виклик сучасності. Стан проблеми та напрямки її подолання. ISSN 2079-0325. Український вісник психоневрології. 2015. Том 23, випуск 3 (84)

3. Петрик В. Небезпеки особистості в інформаційному просторі [Текст] / В. Петрик, Я. Жарков, М. Дзюба / Юридичний журнал. 2007. № 2. — С. 45—46

4. Ожеван М.А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії. Стратегічні

пріоритети, №3 (20). НІСД, Київ. 2011. С. 221

5. До відома мовників: яку інформацію про армію і дії ЗСУ заборонено розголошувати в медіа під час воєнного стану. Від 06.03.2022. Національна рада з питань телебачення і радіомовлення. <https://www.nrada.gov.ua/vidoma-movnykiv-yaku-informatsiyu-pro-armiyu-diyi-zsu-zaboroneno-rozgoloshuvaty-v-media-pid-chas-voennogo-stanu/>

Суботін Р. (ВІКНУ)

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ ВІЙСЬКОВОГО-ЖУРНАЛІСТА (ПРЕСОФІЦЕРА): ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Зважаючи на те, що роль військового-журналіста (пресофіцера) полягає в інформуванні військовослужбовців і формуванні у них громадської думки, якість та ефективність його роботи залежать від вміння використовувати інтернет-технології.

Один з прикладів використання інтернет-технологій, який стоїть перед пресофіцером, є необхідність бути знайомим з різноманітними соціальними мережами та бути активним в цих мережах. Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram, надають можливість відстежувати та аналізувати різноманітні думки та погляди людей на певні події, а також розповсюджувати потрібну інформацію. Завдяки цьому пресофіцер може дізнатись про події, які відбуваються в реальному часі, про думки та погляди людей на ці події та отримувати зворотній зв'язок від свого читача.

Сьогодні пресофіцер повинен знати не тільки класичні методи роботи з інформацією, але й розумітись на сучасних технологіях, які потребують вмінь та знань для ефективної роботи в цифровому середовищі. Має бути розуміння того, як працює SEO (Search Engine Optimization), тобто пошукова оптимізація. Важливо, щоб пресофіцер знав, як правильно оформляти статті та інші матеріали, щоб вони потрапили до топу пошукових систем, таких як Google. Це може зробити роботу пресофіцера більш ефективною, оскільки більше людей зможуть дізнатись про те, що він пише. Також важливою можливістю є використання мережових аналітичних інструментів, таких як Google Analytics, для аналізу трафіку та інтересів аудиторії. Це дозволяє зорієнтуватися - яка інформація є найбільш популярною серед читачів, і підлаштувати свою роботу під ці потреби. Відео-стрімінг, такий як YouTube або Vimeo, може бути використаний для відображення військових дій в режимі реального часу. Журналісти можуть також використовувати відео-стрімінг для демонстрації своїх інтерв'ю з військовими чи експертами. Створення власного подкасту, де військовий-журналіст може розповісти про військові події та про життя військових, також є цікавим та популярним підходом. Подкасти можуть бути зручними для тих, хто більше любить слухати, ніж читати. Використання інтерактивних елементів на веб-сайті, таких як голосування, анкетування та коментарі, дозволяє взаємодіяти з аудиторією та отримувати фідбек.

Наприклад, щодо пошукових систем, використовувати Google або іншу

пошукову систему. Для написання матеріалу про зброю або бойову техніку, можна використовувати спеціалізовані бази даних, такі як Jane's Defence Weekly або SIPRI (Стокгольмський міжнародний інститут досліджень миру), GlobalSecurity.org, Military Times, Defense Technical Information Center, Aviation Safety Network, NATO Archives Online, Factiva (забезпечує доступ до статей з понад 32 000 джерел з більш ніж 200 країн.). Ці бази даних можуть бути корисними для військових журналістів, які хочуть мати доступ до інформації про військову техніку, зброю та інші військові об'єкти, а також для отримання новин та інформації про військову діяльність з усього світу.

Хотів би ще звернути увагу на те, як штучний інтелект може бути також корисним для військового-журналіста. На сьогоднішній день, штучний інтелект (ШІ) вже активно використовується в багатьох галузях, а військова сфера не є винятком. За допомогою ШІ, можна автоматизувати процес аналізу великих обсягів даних та інформації, що надходять зі зони конфлікту, це дозволяє швидко і ефективно знаходити та аналізувати нові події, що відбуваються в зоні конфлікту. ШІ може допомогти розпізнавати обличчя та розпізнавати мовлення на відео або аудіозаписах. Можна автоматизувати процес генерації тексту, наприклад, новин та звітів. Система комп'ютерного зору може автоматично розпізнавати емблеми та знаки, що з'являються на відео зі зони бойових дій, і аналізувати їх для виявлення змін в поведінці супротивника. Використання штучного інтелекту в роботі військового-журналіста може допомогти забезпечити швидкий та ефективний доступ до інформації, покращити якість збору та аналізу даних, і забезпечити безпеку інформації.

Однак, разом із можливостями, з'являються і виклики. Один з головних – це інформація в інтернеті що може бути неперевіреною та недостовірною. Військовий журналіст має бути обережним і не використовувати неперевірену інформацію в своїх матеріалах. Він повинен перевіряти інформацію з різних джерел та бути вмілим у розпізнаванні фейкових новин. Крім того, можливість швидко поширювати інформацію, що може бути важливим у ситуаціях кризи або конфлікту. Однак, в таких ситуаціях важливо зберігати холонокровність та бути обережним у розповсюдженні необґрунтованих чуток та панічних повідомлень. Однією з найбільш серйозних загроз є злам та викрадення конфіденційної інформації. Військові журналісти зазвичай мають доступ до різних секретних даних, які можуть стати об'єктом кібератак. Ще один виклик полягає в забезпеченні безпеки інформації. Тому, військовий журналіст повинен дотримуватись вимог безпеки інформації та зберігання конфіденційності. Крім того, інтернет може стати джерелом вірусів та інших шкідливих програм, які можуть вплинути на роботу комп'ютерів та інших пристроїв. Це може призвести до витоку конфіденційної інформації або навіть до знищення важливих даних.

Отже, Інтернет-технології стають все більш важливим інструментом для військових журналістів, які працюють в складних умовах, де швидкість та точність інформації відіграють вирішальну роль. Знання та вміння використовувати різноманітні технології дозволять журналістам ефективно працювати та забезпечити своїх читачів актуальною та достовірною інформацією.

СЕКЦІЯ № 8 ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Алфьоров О.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА КРОКИ ЇХ ВИЯВЛЕННЯ

У сучасному інформаційно-комунікативному суспільстві людина сама приймає рішення щодо будь-яких дій у своєму житті. Але мало хто замислювався, що рішення, які людина приймає, можуть бути кимось запрограмовані ззовні, для цього і застосовуються технології маніпулятивного впливу.

Отже, маніпуляція є видом психологічного впливу, у якому маніпулятор впроваджує у психіку людини потрібні йому види поведінки, мислення тощо. Його головним завданням є сприйняття людиною нав'язаної думки за свою.

Основні технології маніпулювання, результатом яких є схильність людини (суб'єкта) до інформації, яка подається об'єктом маніпуляції:

- Спотворення інформації, подаючи її у неповному обсязі, частинами (це не дає змогу людині скласти цілісну картину)
- Редагування інформації шляхом додавання своєї інформації (часто недостовірної)
- Створення «інформаційного» шуму (інформаційне перевантаження), який зумовлюється подачею великої кількості інформації. В такому випадку споживачу важко виокремити дійсно корисне для себе.
- Подання інформації, яка є неперевіреною, таким чином відбувається створення ефекту першого повідомлення.
- Використання «Анонімного авторитету» - посилення на невизначену людину «Лікарі рекомендують...» та ін.

Вищезазначені технології у тій або іншій мірі впливають на людей тому що, майже 60 % українців, віком від 18 до 65 років не схильні до критичного мислення. Лише 11 % змогли відрізнити фейки. При цьому 65 % стверджують, що вміють відрізнити неправдиву інформацію в медіа (результати дослідження від USAID-Internews «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2019 р.», у якому взяли участь близько 4 тис. осіб).

Чи можна самостійно виявити фейки та маніпуляції у ЗМІ чи соцмережах? Як це зробити?

Звертайте увагу на емоції, які викликає у вас повідомлення у ЗМІ

Перше, на що обов'язково треба звертати увагу – це емоції. Якщо ви читаєте новину, і вона викликає у вас роздратування або, навпаки, радість, бажання терміново поділитися нею, то варто спробувати відволіктися. Емоції як правило впливають на зниження рівня критичного сприйняття інформації.

Ставте питання

Окрім емоцій, маємо звертати увагу на наявність у контенті відповідей на

основні питання: Хто? Що? Коли? Як? Чому? Де сталася подія? Такі основні питання дають можливість перевірити, уточнити, дізнатися, чи насправді ця подія відбувалася. Мають бути вказані конкретне прізвище чи дата, цифри, посилання на джерела, звідки ця інформація взялася. Обов'язково треба звертати увагу, де ви читаєте цю інформацію, на якому ресурсі, і звичайно, хто є власником цього ресурсу, цього медіа.

Перевіряйте факти

Можна перевірити інформацію в інших медіа, інших джерелах. Якщо є офіційна статистика, то можна зайти на офіційні сайти державних органів влади чи на офіційні ресурси інших установ, і подивитися, чи є там ці новини, опубліковані дані.

Розрізняйте факти і судження

Це базова навичка, яка показує нам чи нас інформують, чи навпаки намагаються на нас вплинути. Факт – це те, що ми можемо перевірити, те, що не змінюється з часом, він об'єктивний і зафіксований. А судження є суб'єктивними, показують ставлення людини до якоїсь події, явища

Список використаних джерел:

1. Присяжнюк М.М. Прийоми маніпулювання свідомістю людей через засоби масової інформації /М.М. Присяжнюк // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — №1(1). — 2008. — С. 51–58.

2. <https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/23680/2019-10-23-lyshe-11-ukraintsiv-zmogly-vidriznyty-feyky-doslidzhennya/>

3. <https://www.radiosvoboda.org/a30908928.html>

канд.техн.наук Бабіч О.М. (ВІКНУ)

НАРАТИВИ ОФІЦІЙНИХ ЗМІ ПРОТИБОРЧИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЩОДО ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ДИСКУРСУ

В інформаційно-аналітичній діяльності висвітлення подій офіційними виданнями становить інтерес для вивчення. Особливої уваги заслуговують розбіжності в описі подій (так зване «подвійне трактування») змісту в офіційних джерелах.

Дослідження наративів зарубіжних ЗМІ щодо війни рф проти України свідчить, що ЗМІ країн, які відносяться до об'єднань з протилежним політичним курсом, транслиують наративи, часто протилежні за змістом і риторикою. Та створюють певну власну реальність для цільових аудиторій країн, сторони яких представляють. Інформаційний простір здійснює тиск на населення, а політики автоматично переймають цей тиск від населення на себе, що спонукає їх реагувати. Коли такі процеси запускаються штучно (під час дезінформаційної кампанії, наприклад), у масовій свідомості створюється викривлена модель світу, неадекватна реальності та небезпечна для стабільності даного суспільства. За даними сучасних досліджень, будь-які дезінформаційні процеси запускаються "індустріально", тобто масово, та становлять небезпеку і складність боротьби з

ними. Наративи, запроваджені ззовні, тягнуть за собою появу контрнарративів, що посилює протистояння, яке переходить у віртуальний простір. З інформаційного та віртуального просторів сторони, що конфліктують, готові перейти у фізичний простір, що часто й відбувається. Однак, протистояння у фізичному просторі у принципі не в змозі вирішувати інформаційні та віртуальні проблеми. Тому відслідкування саме у віртуальному просторі дискурсів, які тягнуть за собою ризик накалювання обстановки в інформаційному середовищі держави та в реальному світі, є важливим.

Особливістю змісту такого дискурсу є інтенсивна емоційна забарвленість, яку можна представити в ході автоматизованого моніторингу наочно. Розбіжності змісту варто брати до уваги, вони сприяють отриманню нових даних для впорядкування у методах машинного навчання в подальшому. Розроблений аналітичний підхід дає можливість визначити основні характеристики тексту шляхом застосування підходу оцінювання емоційної складової змісту. Що є результатом виявлення емоцій у тексті з їх ретельним аналізом, який включає вимірювання емоційної забарвленості у текстах новин та оцінювання інтенсивності всього інформаційного потоку.

Бондар Т.В. (ВІКНУ)

КІБЕРЗАГРОЗИ У СУЧАСНОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ДОСВІД ПРОТИДІЇ

В умовах сьогодення, особливо у зв'язку із посиленням впливом інформаційного світу, важливого питання для безпеки держави набуває кібербезпека. Не зважаючи на те, що протягом останніх років велика кількість дослідників займається вивченням кібербезпеки та умов, які б сприяли її забезпеченню, досі існує велика кількість загроз її порушення. Так, у зв'язку із посиленням інформаційного впливу на безпеку суспільства та їх відносини, що є причиною загроз громадській безпеці, виникає необхідність у оновленні та вдосконаленні системи забезпечення кібербезпеки.

Крім цього, в науковій літературі досі не існує сталого пояснення поняття кібербезпеки. Так, наприклад, Б.А. Кормич вважає, що кібербезпека – це захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави.

Такі науковці та дослідники, як В.І. Андрєєв, В.С. Чередниченко, В.О. Хорошко та М.Є. Шелест під кібербезпекою розуміють захищеність інформації та інфраструктури, яка її підтримує від випадкових чи навмисних впливів природного або штучного характеру, які можуть завдати неприйнятної шкоди суб'єктам інформаційних відносин, у тому числі власникам і користувачам інформації й підтримуючої інфраструктури.

Крім зазначених визначень існує безліч різних тлумачень та пояснень, однак абсолютно всі дослідники сходяться на думці, що кібербезпека – це складний, комплексний вид діяльності. Відповідно до цього можемо зрозуміти,

що для її забезпечення варто чітко розумітися на складових частинах, які мають важливе значення для становлення кібербезпеки, чинники, які її формують, а також фактори, які можуть становити кіберзагрозу. Таке розуміння понять необхідне для того, щоб у разі виникнення загрози для кібербезпеки стало можливим вирішити ці питання.

Таким чином, для визначення основних чинників, що спричиняють кіберзагрозу, варто розглянути власне саме поняття кіберзагроз. Таким чином, більшість дослідників сходиться на думці, що кіберзагроза – наявні або потенційно можливі явища та чинники, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави, реалізація яких залежить від належного функціонування інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікативних систем.

Проводячи дослідження становлення та забезпечення кібербезпеки, дослідники В.А. Ліпкан, В.М. Желіховський та Ю.Є. Максименко зазначають, що систему забезпечення кібербезпеки складає сукупність інформаційно-аналітичних, адміністративно-правових, теоретико-методологічних, організаційно-управлінських, спеціальних і ряду інших заходів, які спрямовуються на забезпеченні стійкого розвитку об'єктів кібербезпеки, а також інфраструктури її забезпечення.

Отже, проводячи дослідження проблем, що пов'язані із виникнення кіберзагроз, варто враховувати той факт, що кібербезпека є складовою сектору безпекового середовища держави, а також ведення інформаційної війни, що стає основною причиною кібернебезпеки. Потреба в постійному вдосконаленні якої і є підґрунтям для детальнішого дослідження теми та шляхів модернізації кібербезпеки в Україні зокрема.

Список використаних джерел:

1) В.О. Хорошко, В.С. Чередниченко, М.Є. Шелест. «Основи інформаційної безпеки». – 2008

2) В.А. ЛІПКАН, Ю.Є. МАКСИМЕНКО, В.М. ЖЕЛІХОВСЬКИЙ. «ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ». – 2006

3) Кіслов Д.В. Сучасні медіа та інформаційні війни: монографія. 2-е вид. Київ: Леся, 2013. 239 с.

4) Кормич Б.А. Інформаційне право України: навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання) / Б.А. Кормич, І.В. Міщенко / Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2021. – 45 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна, що почалася у 2014 році, суттєво змінила міжнародну безпеку та її трансформацію. Основними викликами, які виникли в результаті конфлікту, є збройні конфлікти, анексія Криму, втручання внутрішніх справ України, дезінформаційні кампанії та інші дії, що порушують міжнародне право.

Однією з основних трансформацій у міжнародній безпеці є зміна пріоритетів. Зокрема, більша увага приділяється забезпеченню безпеки на сході Європи та захисту суверенітету та територіальної цілісності держав, які зазнають агресії з боку Росії. Крім того, дедалі більше уваги приділяється кібербезпеці, енергетичній безпеці та іншим аспектам безпеки, які стають все важливішими в умовах гібридної війни.

Зміна геополітичного контексту: Конфлікт між Росією та Україною перетворився на головний виклик для безпеки в Європі. Російська агресія проти України порушила міжнародний порядок та викликала занепокоєння серед країн Європи та США.

Зміна підходу до безпеки: Конфлікт показав, що традиційний підхід до безпеки, який зосереджується на захисті від традиційних військових загроз, потребує доповнень. Тепер більше уваги приділяється новим викликам, таким як кібербезпека, гібридна війна та дезінформація.

Зміна ролі НАТО: Конфлікт підкреслив важливість НАТО в забезпеченні безпеки у Європі. НАТО перейшло до більш активного підходу до безпеки, зміцнюючи свої сили в Східній Європі та забезпечуючи підтримку для країн, які є предметом російської агресії.

Зміна ставлення до Росії: Російська агресія проти України призвела до зміни ставлення більшості країн до Росії. Багато країн ввели санкції проти Росії, щоб покарати її за її агресію та змусити змінити свою поведінку.

Ще однією з трансформацій у міжнародній безпеці є зміна ролі та значення міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй. На жаль, відсутність консенсусу між державами у Раді Безпеки ООН призводить до нездатності організації вирішувати конфлікти та реагувати на виклики безпеки, що стає причиною зменшення її авторитету та значення в міжнародному порядку.

Список використаних джерел:

1. Alexander K. Bollfrass and Stephen Herzo. The War in Ukraine and Global Nuclear Order. Survival. 2022. Vol. 64. N 4.
2. Ткачук А. І., Колтко Ю. С. Сучасні особливості вивчення глобальних проблем людства загальносвітового рівня. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки (ЦДПУ ім. В. Винниченка). Кропивницький, 2018. Вип. 173. Ч. 2.
3. Галака С. Ядерний клуб//Політична енциклопедія. Редкол.: Ю.Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. - К.: Парламентське видавництво, 2011. - С. 795.
4. Інформаційна безпека. Підручник / В.В. Остроухов, М. М. Присяжнюк, О.І. Фармагей, М.М. Чеховська та ін.; під ред. В.В. Остроухова – К.:Видавництво Ліра-К, 2021. – 412 с.

ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ПО ПРОТИДІІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ВПЛИВУ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ПРИКЛАДІ ТАЛІБАНУ

Інформаційна війна є недавньою концепцією, яка використовується лише з початку 1990-х років. У 21 столітті інформація стрімко займає ключове місце у зовнішній політиці та політиці безпеки. Сучасний інформаційний тероризм є множиною інформаційних війн та спецоперацій, пов'язаних зі спецслужбами та транснаціональними кримінальними структурами. Ісламський фундаменталізм є відповіддю на виклики та наслідки, спричинені модернізацією, і має на меті запропонувати ісламську ідеологію секулярно-сучасного світу. Іслам використовувався як альтернатива сучасним ідеологіям, таким як лібералізм, марксизм і націоналізм. Фундаменталізм сам по собі не є релігійним рухом, а скоріше політичним рухом, спрямованим на боротьбу за державну систему, засновану на ісламі (шаріат). Не завжди контент націлений на показ садизму та жорстоких матеріалів, часто розповсюджують метаріали зі зображенням економічного розвитку всередині організації, гарних взаємин, громадських робіт та своїх перемог, які мають на меті показати та підтвердити основний меседж організації – процвітання та стабільність організації. На відміну від США, Талібан веде більш відкриту пропаганду, яка дозволяє залучити більше прихильників. Цінності та ідеї, які прищеплюють ненависть і огиду, передаються через цю нову комунікаційну технологію, наприклад, радикальними ісламськими інформаційними воїнами, які вчать наступних мусульман ненавидіти Захід. З іншого боку, західні стереотипи, поширені через ЗМІ, стверджують, що вони протистоять «безликому ворогу» (тобто ісламу), який уособлює «зло». Боротьба за владу між Ісламом і Заходом — це боротьба «послань» за те, щоб завоювати серця й уми або віруючих, або нових послідовників. Захід пропагував ідею ліберального та демократичного способу життя, і таким чином Заходу вдалося завоювати серця та уми більшості національних держав для їхньої боротьби після закінчення холодної війни. Мусульмани ніколи не здавалися, постійно висловлюючи своє бажання сформувати ісламський уряд, що ідеально суперечить західній концепції правління.

США: 1) президент Трамп видав виконавчий наказ 13886, який дозволяє Державному департаменту та Міністерству фінансів ефективніше застосовувати санкції до лідерів терористичних організацій і тих, хто бере участь у підготовці терористів. Це було найбільш значуще оновлення федеральної влади щодо визначення терористів після терактів 11 вересня. 2) У квітні 2019 року Державний департамент США призначив КВІР Ірану ГТО. 3) У відповідь на хвилю змов іранських терористів у Європі в 2018 році Сполучені Штати започаткували Countering Transnational Terrorism Forum (СТТФ) у 2019 році. СТТФ об'єднав співробітників правоохоронних органів, прокурорів і фінансистів з понад 25 країн, щоб перешкодити іранським терористичній діяльності та мереж. 4) Глобальний антитерористичний форум (GCTF), до складу якого входять 30 членів, прийняв нову серію передових практик для надання допомоги

країнам у виконанні їхніх зобов'язань щодо списку спостереження та перевірки відповідно до Резолюції 2396 Ради Безпеки ООН, епохальної резолюції, ініційованої Сполученими Штатами у 2017 році. GCTF розробив і прийняв нові керівні принципи – і супутні політичні, правові та технічні інструменти – для протидії використанню терористами безпілотних літальних систем проти цивільних цілей. 5) Сполучені Штати залучили низку міжнародних партнерів – від урядів до місцевих релігійних лідерів і технологічних компаній – для протидії радикалізації та вербування терористів, як онлайн, так і офлайн, а також для допомоги в розробці стратегій обміну повідомленнями та протидії дезінформації та пропаганді.

Таліби: якщо подивитись на заяви талібів, можна побачити багато з того, що їх турбує. Вони дуже чутливі до таких питань:

- загрози або виклики їхній репутації і довірі до них – чи то пуштунській, афганській, джихадистській, чи ісламістській;
- втрат, які вони можуть зазнати;
- втрати серед мирного (афганського) населення внаслідок їхніх атак;
- повідомлення про розколи всередині Талібану;
- суперечливість їхніх заяв.

«Талібан» публічно не визнає жодної допомоги США проти ІДІЛ, тому що вся пропагандистська машина «Талібану» з першого дня подавала їх як законспірованих американських маріонеток, які підривають спільний фронт боротьби з окупантами.

Аналогічним чином, у ЗМІ «Ісламської держави» талібів змальовували як посіпак американського імперіалізму, які обміняли джихад на розкішні апартаменти в Катарі під наглядом і охороною ЦРУ.

Так само визнавати співпрацю з «Талібаном» не вигідно й Сполученим Штатам. Проте загрозою для США є саме ІДІЛ — одна з небагатьох груп, яка ставить перед собою глобальні цілі і яка спроможна їх втілювати.

Проаналізувавши досвід США по протидії інформаційно-пропагандистському впливу на «Талібан», можна зробити висновок, що для досягнення ефективності ПСО мали бути прийняті до уваги три основні критерії:

Довіра: цей пункт включає в себе два основних аспекти: наскільки правдоподібним або доречним є зміст повідомлення для цільової аудиторії і наскільки авторитетним є посланник або засоби розповсюдження.

Відповідні культурні, соціальні, політичні, або релігійний контексти: це означає уникати поширеної помилки дзеркального зображення – тобто представляти пропаганду з урахуванням потреб США, а не цільової аудиторії. Вона також має відповідати канонам ісламу, як це практикувалось і проводить практикуватися у Талібів.

Загальна ефективність: операції повинні надати докази, що аудиторія сприйняла або поводить так, як це передбачалося.

Резюмуючи можна стверджувати, що ПСО стали тренувальним майданчиком для вироблення американської стратегії ПСО у XXI столітті і саме через виявлення помилок стратегії та їх усунення, США змогли досягти значних

результатів під час подальших військових операцій з імплементацією ПСО.

Список використаних джерел:

1. Банк Р.О. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці України: теоретико-правовий аспект. Інформація і право. 2016. № 1 (16). С. 110 - 116.

2. Коршунов В.О. Політичний тероризм: інформаційні методи боротьби :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В.О. Коршунов. Дніпропетровськ, 2008. С. 18

3. Леонов Б.Д., Лихова С.Я. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці України. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2021. № 2(59). С. 170 - 176.

Верес І.Ю. (ВІКНУ)

ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР ЯК ОБ'ЄКТ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Пострадянський простір є важливим для росії з декількох причин. По-перше, це єдиний простір, де росія може розглядатися як лідер із значним впливом. Друга причина - це регіон, де проживає велика кількість етнічних росіян, і росія вважає, що має право захищати їхні права та інтереси.

Щоб реалізувати свої інтереси в пострадянському просторі, росія використовує різні інструменти впливу. Наприклад, вона може використовувати військову силу, як це сталося в Криму в 2014 році, або економічний тиск, як у випадку з Україною після Майдану. Росія також може використовувати свій вплив в ООН та інших міжнародних організаціях, щоб впливати на рішення, пов'язані з пострадянським простором

Однак, на ці інтереси росії є суперечки з іншими країнами, які були колись частинами Радянського Союзу. Більшість з них хочуть розвиватися незалежно від росії, і мають свої власні інтереси та прийоми реалізації зовнішньої політики.

Для росії пострадянський простір є важливим джерелом ресурсів, таких як природні ресурси, людський капітал, наука та технології.

РФ використовує свої воєнно-політичні інструменти для забезпечення своїх інтересів у пострадянському просторі, зокрема, шляхом втручання у внутрішні справи країн, розгортання військ і створення військових баз.

Російська Федерація використовує інформаційні технології та пропаганду для зміцнення свого впливу в пострадянському просторі та створення власної ідеології, що підтримується населенням.

Західні країни бачать дії РФ у пострадянському просторі як загрозу для своєї безпеки та демократії, тому співпрацюють з країнами цього регіону для забезпечення стабільності та відповідності міжнародним нормам.

Список використаних джерел:

1. Книга «Russia and the New World Disorder»- автор Бобо Ло;

2. Політологічний енциклопедичний словник. / За ред. Ю. Шемшученка, В. Бабкіна.

3. Долженков О. Україна-Білорусь: Досвід політичної трансформації: Монографія / О. Долженков.– Одеса: Астропринт, 2003 р.

Виджак С.Р. (ВІКНУ)

ГЕОПОЛІТИКА РОСІЇ В АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ

Арктика - зона зіткнення й перетину інтересів різних держав, що визначає специфіку міжнародних відносин в регіоні. Освоєння джерел арктичного простору та енергоресурсів стало метою багатьох держав. Першорядним гравцем в Арктичному регіоні є РФ, яка має всеохоплюючу арктичну стратегію та хоче забезпечити безпеку своїх ядерних активів. Один з головних інструментів Росії в Арктиці – військовий. Використовується Північний флот для розміщення стратегічних ракетних підводних човнів, для протидії та стримання накопичення військ членами та партнерами НАТО та нейтральними країнами, які РФ вважає загрозованими російським інтересам у регіоні. Для РФ досліджуваний регіон відіграє важливу стратегічну, військову та економічну роль. Іншим країнам слід підготуватися до того, що РФ захоче більшого, ніж у рамках Конвенції ООН з морського права з огляду на її сильний інтерес до ресурсів, військові зміни, які вона вносить в Арктику, і її прагнення впливати на форму світового порядку. Захист від російської загрози має стати одним із елементів загального підходу США та НАТО до Арктичного регіону.

Стратегічне значення регіону виражається багатьма факторами. Основні з них:

1. Арктика – це джерело великого спектру природних ресурсів. Найбільш популярним теоретичним сценарієм конфлікту в Арктиці є боротьба за розподіл паливних та інших ресурсів на арктичному шельфі.

2. Північний морський шлях у процесі своєї експлуатації перетворився в найважливішу транспортно-промислову магістраль, що впливає на економічний розвиток держав і забезпечує короткий шлях з Америки через Європу до Азії. Зміни клімату внаслідок глобального потепління роблять такий шлях безпечнішим та сприятливішим. Це суттєво підвищує як комерційне, так і стратегічне значення регіону.

3. Стратегічне значення Арктичного регіону визначається тим, що саме через нього проходять найкоротші повітряні маршрути з Північної Америки в Євразію й назад. Відповідно, Арктика стає передовим кордоном протиракетної і протиповітряної оборони.

Арктика славиться своїми величезними запасами вуглеводнів та біологічних ресурсів і є надзвичайно важливою для Росії, поруч з існуванням Північного коридору судноплавства. Влада РФ переконана, що має виняткові права на нього. В останні роки такі можливості, як успішна реалізація економічних проектів, орієнтованих на природні ресурси та розвиток транспорту з використанням коридору, зросли через наслідки змін клімату в Арктиці. Розуміння цих економічних переваг підштовхує Росію ще сильніше посилити свою військову присутність в регіоні.

Основні інтереси Росії в Арктиці пов'язані з величезним економічним потенціалом на російській території. Видобуток нафти й газу в російській Арктиці довгий час був і залишається важливим чинником російської економіки. Для Росії перетворення Арктики в ресурсну базу в ХХІ столітті є основним завданням внутрішньої політики.

Також варто зазначити, що все більша присутність РФ у регіоні перетворюється в змагання великих держав. Росія поновила старі військові бази й модернізувала свій Північний флот, на якому розміщені стратегічні ядерні активи, заявивши навесні 2019 року про повну військову перевагу в Арктиці. Крім того, присутність РФ у регіоні зумовлена не лише економічними проблемами, а і прагненням підтвердити статус наддержави, що має свої сфери впливу, у межах яких діють не норми міжнародного права, а виключно російські інтереси. Демонстрація активної військової присутності в регіоні спрямована не лише на зовнішню аудиторію, наприклад НАТО, але й на російських громадян. Пропагандистська політика режиму, спрямована на прославлення російських подвигів і імперських настроїв, об'єднує навколо себе громадян, які є майбутнім електоратом задля відволікання їхньої уваги від наростаючих соціально-економічних проблем.

Путінський режим виправдовує свої дії, звинувачуючи НАТО та західних союзників у бажанні отримати контроль над стратегічно важливими для РФ регіонами. Тому загарбницька політика в Арктиці перетворилася на один зі складників сучасної зовнішньополітичної стратегії Російської Федерації в ХХІ столітті. Арктика – стратегічно важливий регіон, який становить геополітичний інтерес Росії, як однієї з держав, яка має вихід до арктичних територій. Російська Федерація прагне закріпитися в регіоні та встановити одноосібне лідерство, використовуючи різні важелі впливу в гібридній війні за полярним колом. Можливості Росії на Крайній Півночі є стратегічною проблемою для НАТО, і альянсу потрібна сильна союзницька присутність в Арктичному регіоні.

Список використаних джерел:

1. Російська активність в Арктиці: цілі, напрями та виклики безпеці [Самарський О.]. URL: https://dt.ua/international/rosiyska-aktivnist-varktici-cili-napryami-ta-vikliki-bezpeci-253568_.html
2. NATO Must Engage in the Arctic. URL: <https://www.defenseone.com/ideas/2019/09/its-time-nato-arctic/159887/>
3. Арктика: борьба за ресурсы и влияние. URL: <https://www.dw.com/ru>
4. Концепция внешней политики Российской Федерации. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/785>

Гаращенко Д.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ М'ЯКОЇ СИЛИ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ США ТА КИТАЮ

Формування міжнародного іміджу та завойовування прихильності з боку інших країн здійснюється за допомогою використання м'якої сили. Наразі США та Китай, займаючи лідируючі позиції на світовій арені, посилюють значення

своєї публічної дипломатії в міжнародних відносинах і знижують значення стратегії жорсткої сили та використання збройних сил для досягнення своїх цілей та завдань.

М'яка сила – це тип впливу, який використовується шляхом переконання інших, особливо країн, робити те, що хоч інша країна, через політичну, моральну чи культурну привабливість без необхідності примушувати за допомогою погроз чи фінансових стимулів. Джозеф С. Най ввів цей термін наприкінці 1980-х років. Політологи використовують м'яку силу для обговорення зовнішньої політики та стилів управління політичних лідерів у різних частинах світу. За визначенням професора Гарварду Джозефа Ная, м'яка сила є привабливістю нації, на відміну від жорсткої сили примусу, властивої військовій чи економічній силі. Він також стверджував, що м'яка сила випливає з культури нації, її політичних цінностей і зовнішньої політики.

М'яка сила може бути «високою», націленою на еліти, або «низькою», націленою на широку громадськість.

Зовнішні відносини Сполучених Штатів вже давно керуються реалізацією м'якої сили. Приклади впливу включають чотири свободи Франкліна Д. Рузвельта в Європі для мотивації союзників у Другій світовій війні; люди за «залізною завісою», які слухають урядову службу іноземної пропаганди «Радіо Вільна Європа»; щойно звільнені афганці у 2001 році просять копію Білля про права, а молоді іранці сьогодні таємно дивляться заборонені американські відео та супутникове телебачення в приватному житті своїх домівок. Рання прихильність Америки до віротерпимості, наприклад, була потужним елементом загальної американської привабливості для потенційних іммігрантів; і американська допомога у відбудові Європи після Другої світової війни була пропагандистською перемогою, щоб показати процвітання та щедрість народу Сполучених Штатів [3].

Окрім того, США відправляє своїх музикантів, театральні трупи, колекцій мистецтва та фотографій, а також спікерів за кордон, щоб продемонструвати аспекти американської культури. Цілі американської публічної дипломатії також підтримуються американськими бібліотеками, книжковими програмами за кордоном і перекладами книг, а також програмами обміну, які привозять іноземних студентів і спеціалістів до Сполучених Штатів, щоб на власні очі побачити аспекти американського суспільства та культури.

До останніх двох десятиліть Китай застосовував мінімальну м'яку силу. Пекін все ще проводив оборонну зовнішню політику. Проте наразі м'яка сила Китаю проявляється у: фінансовій допомозі Філіппінам, Індонезії та Лаосу; заснування Інститутів Конфуція — школи китайської мови при провідних університетах Південно-Східної Азії, розширюючи міжнародне мовлення ССТV і збільшуючи кількість викладачів китайської мови в регіоні.; прийняття Китаєм вільної торгівлі та просування ідеї про те, що він стане джерелом прямих іноземних інвестицій у Південно-Східному регіоні; зменшення впливу Тайваню та Японії в Південно-Східній Азії, витісняючи їх з регіональної дипломатії шляхом проведення політики, яка називається «використанням усіх економічних і дипломатичних ресурсів для

винагороди країн, які бажають ізолювати Тайвань» [2].

Проте м'яка політика Китаю має і значний негативний аспект. Наприклад, Підтримка Китаєм авторитарних режимів у Камбоджі та Бірмі перешкоджає демократизації чи принаймні кращому управлінню в цих країнах.

Зрештою, мірою впливу є те, чи можна переконати інші нації робити те, що вони інакше не хотіли б робити. На високому рівні «м'яка сила» посилює вплив Пекіна на лідерів менш демократичних країн. На нижчому рівні «м'яка сила» Пекіна дозволяє демократично обраним лідерам у таких місцях, як Філіппіни, наближатися до Китаю, оскільки суспільні настрої підтримують потепління відносин.

Обидві країни здійснюють політику м'якої сили. Проте, дії США більше відповідають сутті поняття «м'яка сила», яка була надана Дж. Найєм, а саме: м'яка сила випливає з культури нації, її політичних цінностей і зовнішньої політики. М'яка сила США є як «високою», оскільки нерідко направлена на завойовування прихильності лідерів інших держав, так і «низькою», бо активно розповсюджує свою культуру серед широкого кола громадськості.

М'яка сила Китаю має неоднозначний характер. Основними прихильниками Китаю стали держави, що розвиваються та мають авторитарні схильності. Держави, що мають вищий рівень розвитку та добробуту, ставляться до Китаю та його політики м'якої сили з недовірою, розглядаючи його як загрозу демократії. Попри великий потенціал Китаю, зокрема у сфері культури, його м'яка може не досягти можливих висот, поки Пекін не усуне розбіжність між образом, який Китай бажає створити, й реальними діями та не стане «силою добра» на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Joseph S. Nye, Jr. Whatever Happened to Soft Power? 2022. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/whatever-happened-to-soft-power-by-joseph-s-nye-2022-01>
2. . Linus Hagström . Astrid H. M. N Ordin. China's «politics of harmony» and the quest for soft power in international politics. 2020. URL: <https://academic.oup.com/isr/article/22/3/507/5487633?login=false>
3. Parmar I., Cox M. Soft power and US foreign policy: theoretical, historical and contemporary perspectives. Taylor & Francis e-library. 2019.

Гончаров С.В. (ВІКНУ)

РОЛЬ ЗОВНІШНІХ АКТОРІВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Інформаційно-пропагандистська діяльність (далі – ІПД) Республіки Білорусь (далі – РБ) формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Одним з таких зовнішніх чинників на формування ІПД РБ є зовнішні актори, тобто держави або інші суб'єкти міжнародних відносин, які своїми діями впливають на прийняття рішень в сфері інформаційної політики.

На нашу думку, можна виділити дві ключові ідеології зовнішніх акторів, які вони застосовують щодо Білорусі. А саме, Російська Федерація (далі – РФ) та Китайська народна республіка (далі – КНР) і на противагу їм Європейський Союз (далі – ЄС) та США. Перші зацікавлені у посиленні авторитаризму «режиму Лукашенка», тоді як другі прагнуть до лібералізації РБ. Розглянемо як саме вплив даних акторів проявляється на інформаційній політиці РБ.

РФ після розпаду Радянського Союзу (далі – СРСР) взяла на себе роль «старшого брата» для усіх країн, що входили у сферу впливу СРСР, в тому числі і для РБ. Через це вже понад 30 років РФ має стійкий вплив у багатьох сферах внутрішньої та зовнішньої політики РБ. Найбільш чітко це стало помітно після проголошення утворення «Союзної держави». РФ використовує РБ перш за все як додатковий майданчик для розповсюдження власних наративів про війну в Україні, наголошуючи на існуванні вигаданих українських «фашистів» і «нацистів» і зображуючи Росію як захисника російськомовного населення в Україні. Для цього РФ активно спонсорує розвиток засобів масової інформації (далі – ЗМІ) РБ. При цьому жорстко контролюючи інформаційний фон в середині держави.[1]

КНР використовує м'яку силу для підтримки авторитарної ідеології в середині РБ. Наприклад можна згадати, що у 2019 році китайська державна медіа компанія (China Media Group) підписала з білоруськими ЗМІ угоду про розширення співпраці в таких сферах, як висвітлення новин та культурні обміни. Крім того, Білорусь як член ШОС (Шанхайська організація співробітництва) є учасником робочої групи з питань ЗМІ та інформації, де в тому числі розробляється загальні медіа плани. Як результат, КНР допомагає у формуванні іміджу діючого президента РБ Лукашенка як легітимного лідера для закордонного глядача, в першу чергу, для мало зацікавлених у подіях у Східній Європі держав, наприклад країн Африки, Близького Сходу, Азії.

На противагу їм діють такі актори як США та ЄС. Вони діють переважно в рамках міжнародного права і, як правило, реагують реакційно, тобто на наслідки. Наприклад накладають санкції на певних політичних діячів різних рівнів в знак протесту проти недемократичних процесів, що відбуваються в середині РБ, таких як обмеження свободи слова, арешт незалежних журналістів, політичних діячів, тощо. Крім того, на нашу думку, важливим напрямком у діяльності даних акторів є боротьба з деструктивними наративами, пов'язаними з Україною. Наприклад про її приналежність до «слов'янського братства» і неможливість бути частиною європейської (західної) спільноти. Крім того, вони активно протидіють наративам РБ про деструктивний вплив від США та ЄС. Для цього вони активно спонсують незалежні медіа та різні громадські ініціативи та використовують власні інформаційні ресурси для формування образу Лукашенка, як не легітимного президента на міжнародній арені, обмеження його впливу на міжнародну спільноту, зменшення спроможностей щодо розвитку пропагандистської системи РБ.[2]

Враховуючи подальшу радикалізацію політичної системи Білорусі можна очікувати, що разом з цим буде продовжувати набирати обертів і

пропагандистська машина. І саме зовнішні сили будуть визначати напрямок її діяльності. Однозначно можна вважати, що зовнішнє втручання, від кого б воно не йшло є важливим елементом у формуванні інформаційно-пропагандистської системи Білорусі.

Список використаних джерел:

1. ESTDEV report: Russian Disinformation in Belarus June 2022.
2. The Vibrant Information Barometer (VIBE) is a product of IREX with funding from USAID 2022.

Григоров В.В. (ВІКНУ)

АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ

Приватні військові компанії (ПВК) провідних країн світу як інструмент геополітичного впливу є досить актуальною темою у питаннях забезпечення національної безпеки та геополітичної стабільності країн на міжнародній арені сучасної політики.

Приватні військові компанії – це підприємства, які надають послуги з військової безпеки, зазвичай складаються з військовослужбовців та інших професіоналів, що мають досвід у військовій справі. Більшість ПВК мають свої власні навчальні центри, де тренують своїх найманців відповідно до вимог клієнтів. Але перш за все, ПВК – це стратегічний інструмент геополітичного впливу в провідних країнах світу. Основними клієнтами ПВК є корпорації, які потребують захисту свого майна та інтересів в країнах з високим рівнем ризику. До таких компаній можуть належати нафтові та газові компанії, міжнародні корпорації з великими активами в зоні бойових дій або в регіонах політичної нестабільності, а також банки та інші фінансові установи.

Приватні військові компанії можуть надавати різні послуги, включаючи охорону морських суден, охорону майна та осіб, проведення розвідки та спецоперацій, надання консультативної допомоги з питань безпеки та навчання військовій тактиці та стрільбі.

Оскільки ПВК не залежать від урядів, вони можуть бути використані як додатковий ресурс для проведення військових операцій у країнах, де військові сили недостатньо ефективні або не можуть діяти через політичні обмеження. У разі наявності потужної ПВК, країни можуть зберігати та розширювати свій вплив у міжнародній арені та захищати свої інтереси в регіональних конфліктах. Однак ПВК також можуть бути використані у неетичних ситуаціях, наприклад, для підтримки режимів диктаторів або участі у конфліктах, де не враховується міжнародне право. Крім того, відповідальність за дії ПВК може бути нечіткою, оскільки ці компанії не підлягають такому ж рівню регулювання, як збройні сили держав.

Розвиток ПВК може мати великий економічний та соціальний вплив на країну, зокрема, створюючи нові робочі місця та інвестиційні можливості.

Успіх ПВК залежить від використання передових технологій та забезпечення високого рівня кваліфікації військового персоналу. Технологічний

розвиток є ключовим фактором в розвитку ПВК, оскільки дозволяє підвищувати ефективність використання озброєння та військової техніки. Також, у сучасному світі, ПВК має значення не тільки з точки зору військової потужності, а й з точки зору кібербезпеки та кібервійни.

Отже, дослідження ПВК провідних країн світу як інструменту геополітичного впливу вимагає комплексного підходу та ретельного аналізу політичних, економічних, соціальних та технологічних аспектів. Тільки з урахуванням цих факторів можна визначити вплив ПВК на глобальну політику та стабільність у світі.

Список використаних джерел:

1. Гулліверов С. Тактика особистої охорони на війні. Приватні військові компанії. (м. Київ 2019 р.).
2. Гуліверов С. Тактика особистої охорони на війні. Дикі гуси. (м. Київ 2019 р.).
3. Ліндсі Кемерон, Вінсент Шетайл. Приватизація війни: приватні військові та охоронні компанії за міжнародним публічним правом, 2013 - ISBN 1107021057.

Дзюба В.Ю. (ВІКНУ)

ГІБРИДНА ВІЙНА - ЦЕ ВІЙНА, ЯКА ПОЄДНУЄ В СОБІ ЗБРОЙНІ ДІЇ ТА ІНШІ МЕТОДИ ВПЛИВУ, ТАКІ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА ПРОПАГАНДА, КІБЕРАТАКИ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ТИСК

Гібридна війна - це конфлікт, в якому використовуються не тільки збройні дії, а й інші методи впливу на противника, такі як дезінформація, інформаційна пропаганда, кібератаки, економічний тиск, підривні дії та інші неklasичні форми бойових дій. Такі методи можуть використовуватися як окремо, так і в поєднанні зі зброєю. Гібридна війна є новим явищем в сучасному світі та є одним з головних викликів для національної та міжнародної безпеки.

Окремі засоби гібридної війни здавна застосовували у конфліктах воєнних. Однак одночасне застосування новітніх засобів боротьби (кібертехнологій, соціальних мереж, агресивної пропаганди, економічного тиску, ядерного шантажу та іншого) привносить принципово нову якість щодо усталеного розуміння війни і характеризує гібридну війну як унікальне явище 21 ст.

Окремі приклади гібридних воїн сучасності:

- ліванська війна 2006;
- російсько-грузинська війна 2008;
- російська агресія в Криму та на Сході України з 2014;
- повномасштабне вторгнення РФ в Україну 2022.

Нещодавні дослідження воїн в Афганістані і Іраку демонструють, якими надто дорогими можуть бути повноцінні війни в аспекті людських, економічних, а також соціально-політичних втрат незалежно від різниці у спроможності сторін конфлікту або супротивників. Завдяки швидкому технічному прогресу і розвитку асиметричних засобів ведення війни, повноцінні війни можуть бути

нерезультативними навіть проти держав, які мають дещо менше ресурсів і забезпечення. Тому досягнення перемоги може бути надзвичайно нелегкою справою. Із зростанням вартості війни і появою нових інструментів в розпорядженні держав, бажання вести повноцінні війни може зменшуватись. Проте це не проголошує зникнення конфліктів, а лише змінює динаміку війни. Саме на цьому тлі держави дедалі частіше вдаються до гібридної війни нижче порогу збройного конфлікту у прагненні до своїх цілей безпеки з мінімальними втратами. Коротко кажучи, загальне середовище безпеки радикально змінюється попри те, що природа конфліктів залишається незмінною.

«Війна – це не більше ніж продовження політики іншими засобами», - сказав видатний військовий стратег Клаузевіц. Хоча це можливо все ще справедливо, засоби війни значно розширились з приходом сучасних гібридних воєн. Це означає, що матриця «політика-війна» стає навіть складнішою, в той час як динаміка війни постійно змінюється. Війна зараз передбачає низку можливостей. Інколи вона може передбачати кінетичні операції у зв'язку із використанням недержавних дійових осіб. Інколи це може означати здійснення кібератак на критичну цивільну інфраструктуру разом з кампанією з дезінформації. Таких напрямів багато, як і способів, в які вони можуть поєднуватись або протиставлятися.

Гібридна війна робить динаміку конфлікту незрозумілою не лише тому, що вона пропонує великий і широкий набір інструментів для підриву супротивника, а й тому, що вона дає можливість шкодити його безпеці на двох фронтах водночас. Це також стосується загальної мети гібридної війни. На фронті сил і засобів слабкі місця держави, що стала мішенню, в політичній, військовій, економічній, соціальній, інформаційній і інфраструктурній (PMESII) сферах експлуатуються настільки, наскільки вони фізично і функціонально ослаблені.

Гібридна війна досить ефективна, адже дозволяє досягати результатів, не використовуючи великі військові формування або масштабні операції, однак при неправильному веденні гібридні війни можуть викликати більше непередбачуваних наслідків та призводити до подальшої дестабілізації регіонів.

Список використаних джерел:

1. Магда Є. Гібридна війна. Вжити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.
2. Почепцов Г.Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 498 с.
3. Баровська А.В. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. 110 с.
4. Hoffman F. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington : Potomac Institute for Policy Studies, 2007. 72 p.

СТАБІЛІЗАЦІЙНА РОЛЬ ТУРЕЧЧИНИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Туреччина грає важливу стабілізаційну роль на Близькому Сході завдяки своїй географічній та культурній близькості до регіону, а також своїм економічним, політичним і військовим потенціалам.

Туреччина є членом НАТО та має одну з найбільших армій в світі, що дозволяє їй впливати на розвиток подій у регіоні та брати участь у миротворчих місіях. Туреччина також є членом ООН, Організації Ісламської Конференції та інших міжнародних організацій, що дозволяє їй мати можливість впливати на прийняття рішень у справах, що стосуються регіону.

Туреччина є важливим транзитним коридором для транспортування нафти та газу з регіону до Європи, що дає їй економічний вплив на регіон. Крім того, Туреччина має розвинену економіку, яка може стати прикладом для регіону та забезпечити економічний розвиток країн Близького Сходу.

У сфері культури Туреччина є наслідувачем та спадкоємцем давньої ісламської культури та має багату історію взаємодії з країнами регіону. Туреччина активно сприяє розвитку культурного співробітництва з іншими країнами Близького Сходу.

Висновки

Усі ці фактори дають Туреччині можливість впливати на розвиток подій у регіоні та стабілізувати політичну та економічну ситуацію в країнах Близького сходу.

Список використаних джерел:

1. Чубрикова О. Туреччина в ООН у 2003-2015 роках: шлях-утвердження держави-лідера,
2. Стародуб Т.С. Сучасна політика Туреччини на Близькому Сході в контексті її залучення до революційних подій (2011)

Журін С.О. (ВІКНУ)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ

Приватні військові компанії – це напівлегальні державні військових компанії що діють в інтересах країни не маючи статус камбантанта, так як офіційно не представляють державу. Так, як приклад, росія з 2014 році використовувала свої приватні військові компанії в конфлікті в Сирії, ще до того як було США оголошено про створення військової коаліції. ПВК росії в конфлікті сирії виступали на стороні діючого режиму що суперечило позиції коаліції на чолі з США які підтримували антиурядових постанців. Почнемо з розгляду правового регулювання ПВК на рівні «держав-контрагентів», або іншими словами, держав-замовників. Основними замовниками послуг ПВК є Великобританія та США. Сьогодні приблизно 75% світового ринку приватних військових та охоронних послуг припадає на ці дві країни: США (близько 50%), Великобританія (приблизно 25%) . Великобританія орієнтується на регулювання ЧВОК на

внутрішньому ринку, і контракти британських ЧВОК безпосередньо пов'язані із замовниками зі світу бізнесу та з представниками державних установ. Наприклад, найгучніші перемоги британської транснаціональної ПВК Group 4 Securicor відбувалися не на полях битв, а, у бізнес-просторі. Компанія розширила свої напрями, включивши в них не тільки заходи з охорони, а й виробництва гаджетів і систем безпеки, які сьогодні імпортуються компанією по всьому світу. Не дивлячись на те, що компанія позиціонує себе саме як ПВК, інформації щодо участі компанії у бойових операціях – немає. Натомість є власний індекс на міжнародній біржі.

Аналіз зарубіжного законодавства свідчить про те, що недоліком діяльності приватних військових та охоронних компаній є недостатнє правове забезпечення, оскільки в деяких країнах діяльність приватних військових та охоронних компаній регулюється дуже поверхнево і не впливає на основний зміст їхньої діяльності, а в інших, як, наприклад, у Російській Федерації, взагалі не регулюється. [4, с.48]

Існує кілька міжнародно-правових підходів у сфері регулювання діяльності приватних військових компаній (ПВК), включаючи Кодекс поведінки для ПВК, Міжнародну конвенцію про використання, управління та передачу послуг приватних військових компаній, директиву Європейського Союзу про ПВК та резолюцію ООН про ПВК. Давайте розглянемо їхні особливості і порівняємо їх між собою:

1. Кодекс поведінки для ПВК: Прийнятий в 2010 році, містить рекомендації щодо етичних та правових стандартів поведінки для ПВК, такі як поважання прав людини, дотримання міжнародного гуманітарного права та захист цивільного населення. Однак, цей кодекс не є юридично зобов'язуючим документом, і його виконання залежить від доброї волі ПВК.

2. Міжнародна конвенція про використання, управління та передачу послуг приватних військових компаній: Запропонована в 2013 році, містить норми щодо реєстрації ПВК, встановлення правил щодо наймання осіб до складу цих компаній, контролю за діяльністю та встановлення відповідальності за порушення норм. Однак, досі не була прийнята на рівні міжнародного права, тому виконання її положень не є юридично зобов'язуючим.

3. Директива Європейського Союзу про ПВК: у 2014 році Європейський Союз прийняв директиву, яка містить норми щодо ліцензування та регулювання діяльності ПВК, включаючи встановлення вимог щодо досвіду та кваліфікації працівників.

Проблема міжнародного гуманітарного права, так і конвенцій Організації Об'єднаних Націй в тому, що дані парадигми не дають чіткого тлумачення на питання, чи є солдати ПВК найманцями; у випадку потрапляння в полон доля «співробітників» приватних військових компаній не врегульована міжнародним законодавством. Згідно додатком до протоколу номер один до Женевських конвенцій найманець – це будь-яка особа, яка:

1) завербована не державними органами для участі в військових діях третьої країни;

2) по факту бере участь, або сприяння у військових діях чи діях що стосуються військової компанії;

3) отримає зарплатню від керівництва ПВК, або третьої не державної сторони, платня при цьому фактично вища з середньо платню військовою посади на момент військової операції в країні, або країни бенефіціара ПВК;

4) не являється не громадянином, не мешканцем країни перебування, або країни зацікавленою в стороні конфлікту;

5) не є військовослужбовцем жодної країни сторони конфлікту;

6) не є миротворцем ООН, чи учасником міжнародно визнаної миротворчої місії третьої країни. [1].

Отже, основні міжнародно-правові ініціативи в сфері регулювання діяльності ПВК полягають у розробці міжнародних конвенцій та кодексів поведінки, які мають на меті забезпечити відповідальну та прозору діяльність ПВК

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/09/infografika/svit/yaki-pryvatni-vijskovi-kompaniyi-ye-rosiyi-ta-yakyyh-rayinax-vony-diyaly>

2. Камерон Л. «Приватні військові компанії: їхній статус за міжнародним гуманітарним правом і вплив МГП на регулювання їхньої діяльності, 2018, 95 с.

3. Катун О.С., Малишев В.М., Руденко О.Є. // Діяльність приватних військових компаній і державні інтереси, 2015. 62 с.

4. Max Smeets, James Barnett, and Hester Borm, «Introduction: A Re-Examination of Private Military and Security Companies,» St Antony's International Review 9, no. 2 (2014).

5. Michael Bryans et al., «Meamimes: Humanitarian Action in Complex Political Emergencies—Stark Choices, Cruel Dilemmas,» in Report of NGOs in Emergencies Project (University of Toronto: Centre for International Studies, 1999).

6. Mumford A. Proxy Warfare and the Future of Conflict, 2017. 46 p.

Камінський А.В. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМА РЕГІОНАЛЬНОГО СЕПАРАТИЗМУ В ЄВРОПІ НА ПРИКЛАДІ ІСПАНІЇ

Основними передумовами, що зумовлюють становлення та розвиток сепаратистських настроїв у Каталонії є історико-культурні, економічні та політичні. Всі вони є тісно пов'язаними між собою. Сама проблема сепаратизму в регіоні є багатосторонньою та охоплює питання політичної взаємозалежності Каталонії та Мадриду, аспекти національної ідентичності каталонців, питання розподілу бюджетних коштів всередині королівства. Референдум 1 жовтня 2017 року про незалежність Каталонії розкрив та загострив ці назрілі економічні та політичні протиріччя між автономною спільнотою та національним урядом. Також почастишали суперечки про співвідношення статей Конституції Іспанії та норм міжнародного права. Відносини між офіційним Мадридом та Каталонією серйозно погіршилися, що негативно відобразилося на процесі прийняття внутрішньополітичних рішень. Також про актуальність цієї теми свідчать

періодичні соціальні виступи каталонців, сутички протестувальників із поліцією. Найгучніші протести відбулися 1 жовтня 2018 року, в річницю референдуму. Крім того, серйозні сутички сталися ще й напередодні 29 вересня. І до наших днів ця проблема все ще залишається в активній фазі розгляду. 27 вересня 2022 року з'явилася новина про те, що глава каталонського уряду Пере Арагонес заявив, що Каталонія планує узгодити з Іспанією проведення нового референдуму щодо незалежності регіону. При цьому влада Іспанії поки не має наміру схвалювати таку ініціативу Арагонеса. Варто зазначити, що, згідно з червневим соціопитуванням, близько 52% жителів Каталонії виступають проти незалежності, а 41% - підтримують її. Тож, на підставі вищевикладеного, можна побачити, що дана проблема вже протягом декількох років стоїть достатньо гостро на порядку денному.

У результаті розгляду потенціалу каталонського сепаратизму можна зробити висновок, що регіон поки що не готовий відокремитися від Іспанії. Найімовірнішим є сценарій збереження статус-кво у регіоні. Це пояснюється тим, що після проведення референдуму жодних значних політичних кроків у бік сецесії з боку Каталонії зроблено не було. Крім того, найбільш активні учасники референдуму 2017 року наразі перебувають під слідством, а нинішня регіональна влада не робить гучних заяв про імплементацію його результатів, бажаючи уникати «гострих кутів» у спілкуванні з Мадридом. Ймовірно, регіон домагатиметься отримання преференцій з боку Мадриду, а відбуватиметься це в умовах відсутності застосування силового сценарію через переговори та політичну взаємодію.

Також в результаті дослідження були розглянуті та проаналізовані праці вітчизняних, європейських і, зокрема, іспанських експертів з каталонської проблеми, а також матеріали вітчизняних та зарубіжних ЗМІ.

В цілому сепаратистські настрої в регіоні хоч і присутні, але вони охоплюють все ж не все каталонське суспільство, а останнім часом потенціал до відділення навіть знижується. Причини цього формувалися досить довго і тому напруга в регіоні, з великою вірогідністю, зберігатиметься і в майбутньому, однак, у більш демократичному варіанті. Можна спрогнозувати, що у найближчому майбутньому, Мадрид і Каталонія, з метою уникнення економічного та політичного хаосу, намагатимуться йти на компроміс, усвідомлюючи наслідки, з якими вони, скоріше за все, зіштовхнуться у довгостроковій перспективі у разі сецесії.

Список використаних джерел:

1. Clotet, J. El Govern trasllada els resultats definitius del referendium de l'1 d'octubre al Parlament de Catalunya [Електронний ресурс] / J. Clotet // Generalitat de Catalunya. - 2017. - Режим доступу: https://www.govern.cat/pres_gov/govern/ca/monografics/303541/govern-trasllada-resultats-definitius-referendium-11-doctubre-parlament-catalunya.html.

2. Vila-Sanjuan, Otra Cataluna, de Sergio Vila-Sanjuan [Електронний ресурс] / Villa-Sanjuan // Zenda. - 2018. - Режим доступу: <http://www.zendalibros.com/otra-cataluna-sergio-vila-sanjuan/>.

3. Кречетніков А. Історія сепаратизму: чому Каталонія відокремлює себе від Іспанії [Електронний ресурс] / А. Кречетніков, 2017. - Режим доступу: <http://www.bbc.com/russian/features-41474084>.

4. Горобей М. Сепаратистські настрої в Каталонії: передумови, значення та ймовірний вплив на сучасну геополітичну обстановку [Електронний ресурс] / М. Горобей // Центр стратегічних оцінок та прогнозів, 2017. - Режим доступу: <http://csef.ru/oborona-i-bezopasnost/340/separatistskie-nastroeniya-v-katalonii-predposylki-znachenie-i-veroyatnoe-vliyanie-na-sovremennuyu-geopoliticheskuju-obstanovku-8111>.

5. Сидоров О. Причини сепаратизму в Каталонії: багатий регіон не хоче годувати всю Іспанію [Електронний ресурс] / О. Сидоров // 356info. - 2017. - Режим доступу: <http://365info.kz/2017/10/prichiny-separatizma-v-katalonii-bogatyj-region-ne-hochet-kormit-vsyu-ispaniyu/>.

Кісіленко Д.О. (ВІКНУ)

РОСІЙСЬКА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОГО РУЙНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СВІТУ

Будучи великим експортером енергетичних ресурсів, російська федерація завжди використовувала свій паливно-енергетичний потенціал для реалізації власних інтересів та істотного впливу на зовнішню та внутрішню політику інших країн. Після того як росія не змогла забезпечити рівноправний партнерський статус із Заходом, вона почала використовувати енергетику як інструмент маніпуляції та гібридної війни проти ліберальних демократій.

Російське керівництво завжди використовувало потенціал паливно-енергетичного комплексу як інструмент реалізації зовнішньополітичних інтересів. Ця позиція чітко простежується в працях науковців, документах стратегічного значення у сфері національної безпеки та їх практичній реалізації.

Парадоксально, але слід зазначити, що період ослаблення російської федерації сприяв формуванню багатьох засобів економічного впливу на інші країни. У ході «вимивання» ресурсів СРСР (1985-1991 рр.) і росії (з 1992 р.) сформувався механізм економічного проникнення в економіку інших країн: обмін ресурсами, виведення інвестицій спільними підприємствами, незаконний експорт капіталу, кримінальні схеми тощо. Фактично, саме в цей період у СНД і на Заході сформувалася «економічна сила» росії (банківський капітал, придбані компанії, зареєстровані нові компанії, лобісти, чутливі до Кремля тощо), яка реалізовувала політику інтересів росії на міжнародній арені[2, с. 44].

Найважливішим засобом впливу стала корумпованість органів державної влади, власників бізнесу та політиків у різних країнах. Цей інструмент найчастіше використовується в торгівлі нафтою і газом.

Для реалізації на практиці гібридного застосування енергетики як зброї, росія:

– Придбала основні економічні об'єкти (трубопроводи, нафтопереробні заводи, банки, ЗМІ тощо), таким чином сформувавши інфраструктуру для впливу

на цільову країну;

– Збільшила експорт енергоресурсів, пов'язавши інтереси конкретної країни з інтересами Кремля;

– Створила рівень посередників у торгівлі енергоресурсами, тобто розширила ринок збуту використовуючи місцевих гравців;

– Привела проросійських політиків до влади в цільових країнах і зміцнила вплив Кремля через демократичний процес побудови влади.

Рішення від 24 лютого 2022 року стало наступним кроком у реалізації стратегії геополітичного реваншу росії - широкомасштабної загарбницької війни проти України й відверті погрози застосувати ядерну зброю щодо країн, які допомагатимуть Україні захищатися. Росія показово підірвала світову систему безпеки, а країни ліберальної демократії виявилися не готовими запобігти розвитку кризи чи забезпечити дотримання агресором норм міжнародного гуманітарного права. У Заході не було відповіді на те, як він міг обмежити ресурси росії для війни в Європі. У перші місяці цієї війни ЄС не наважувався припинити фінансову допомогу росії, оскільки та відмовлялася закуповувати енергоносії[1].

Вплив росії на Захід дозволяв їй тривалий час уникати серйозних наслідків. Проросійські чиновники допомогли уникнути санкцій проти російської федерації, які могли б серйозно підірвати інтереси росії у продажу нафти та газу.

Сьогодні Росія активно використовує різні методи для порушення функціонування української енергетичної інфраструктури. Ці методи включають: виявлення енергетично значущих об'єктів зі збереженням працездатності; погрози припинення та повної зупинки роботи об'єкта, пошкодження або блокування шляхів постачання, фізичне знищення об'єктів; проведення ракетних ударів по енергосистемі країни. Ці дії мають глибокий вплив на здатність країни захищатися та протистояти тиску агресорів.

Таким чином можна поставити під загрозу обороноздатність, завдати економічних збитків, застосувати психологічний тиск, використати інфраструктуру для провокацій.

Дослідження показує, що Росія свідомо використовує паливно-енергетичні ресурси для досягнення власних геополітичних інтересів. Це не тільки розширить ринок збуту російських енергоресурсів. Російська Федерація свідомо використовує потенціал паливно-енергетичного комплексу як енергетичну зброю в геополітичних конфліктах і як інструмент розширення сфери впливу на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Суходоля О. Російська енергетична політика як інструмент гібридного руйнування демократичного світу. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/rosiyska-enerhetychna-polityka-yak-instrument-hibrydnoho-ruynuvannya-demokratychnoho> (дата звернення: 07.04.2023 р.)

2. Суходоля О. Енергетична зброя у геополітичній стратегії Росії. 2020. Київ. 129 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/suchodolya_e-book-1.pdf (дата звернення 07.04.2023 р.)

ВОЄННА ОПЕРАЦІЯ РФ У СИРІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

У березні 2011 року розпочалася криза в Сирії, коли громадяни влаштували протести з вимогою відставки президента Башара Асада. Ці заворушення були частиною більшої хвилі соціальних і політичних потрясінь, що прокотилася кількома арабськими країнами Близького та Середнього Сходу. Військове втручання росії в Сирію у вересні 2015 року ознаменувало значний перелом у громадянській війні в Сирії та ширшому геополітичному ландшафті Близького Сходу. Незважаючи на те, що військова операція офіційно представлялася як місія по боротьбі з тероризмом і захистом інтересів росії, вона мала далекосяжні наслідки за межами сирійського театру.

Учасниками сирійського конфлікту у 2012 році були влада та опозиція, згодом, почали проявлятися дії інших учасників, і навіть країн ззакордонну, з таких причин конфлікт почав переростати із внутрішнього у зовнішній. Окрім безпосередніх учасників участь в конфлікті брали й глобальні гравці – Сполучені Штати Америки, росія та країни Європейського Союзу. Події останніх часів свідчать, що даний конфлікт займає вагомое значення на міжнародному рівні, оскільки впливає на безпеку не тільки самої Сирії чи регіону Близького Сходу, а й на інші країни світу, значною мірою саме на Україну. Дослідження інтересу росії в Сирії є доволі актуальним завданням. В результаті це допоможе встановити як саме конфлікт вплинув на російське вторгнення в Україну, а також аспекти яким треба протидіяти та враховувати в сьогоденних умовах війни.

Втручання росії в Сирію та її наступна агресія проти України демонструють, як вона змогла використати свої збройні сили для досягнення своїх стратегічних цілей як усередині країни, так і за кордоном. Сирійський конфлікт став для Росії полігоном для випробування її військового потенціалу та дав їй цінний досвід ведення військових операцій в чужій країні.

Паралелі між військовими кампаніями в Сирії та Україні демонструють військову стратегію Росії та її здатність використовувати військові заходи для досягнення стратегічних цілей країни. Обидва конфлікти включали використання схожих тактик, включаючи розгортання методів гібридної війни, кампанії з дезінформації та використання нерегулярних сил. Використання російськими військовими передової зброї та технологій у Сирії також було відтворено в Україні.

У дослідженні також оцінюється роль участі Росії в Сирії та погіршення відносин Росії із Заходом і її вплив на регіональний баланс сил.

Підсумовуючи, російське втручання в Сирію мало значний вплив на російсько-українську війну. Розміщуючи свою військову міць за кордоном і випробовуючи нові системи озброєння. Уроки та досвід, отримані під час конфлікту, було застосовано до поточного конфлікту в Україні, де росія спочатку підтримувала сепаратистські сили а згодом розпочала повномаштабне вторгнення.

Вивчення конфлікту в Сирії, може дати цінну інформацію для України щодо того, як відповісти на російську агресію та захистити свій суверенітет. Важливу роль в цьому процесі відіграє міжнародне співтовариство, яке продовжує докладати зусиль щодо врегулювання конфлікту в Сирії та запобігання подальшій агресії з боку росії.

Список використаних джерел:

1. Dmitry Adamsky, «Russian Lessons from the Syrian Operation and the Culture of Military Innovation,» George C Marshall European Center for Security Studies, February 2020, www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/russian-lessons-syrian-operation-and-culture-military-innovation;

2. Timothy Thomas, «Russian Lessons Learned in Syria: An Assessment,» MITRE Corporation, June 2020, www.mitre.org/sites/default/files/publications/pr-19-3483-russian-lessons-learnedin-syria.pdf;

3. Ed. Robert E. Hamilton, Chris Miller, and Aaron Stein «Russia's War in Syria: Assessing Russian Military Capabilities and Lessons Learned,» FPRI, September 2020, www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/russias-war-in-syria.pdf.

4. Mason Clark, «Russian Hybrid War» Institute for the Study of War, September 2020, www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Hybrid%20Warfare%20ISW%20Report%202020.pdf.

Літвінов Д.С. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНИ

Турецька Республіка, як одна з найрозвиненіших країн світу, створила демократичний лад і світську державу. Принципи та цінності Турецької Республіки базуються на верховенстві права, демократії та рівності. Оскільки країна відіграє провідну роль на регіональній та глобальній арені, вона також дуже стурбована своєю національною безпекою та розвитком. Тому він спрямований на захист своїх інтересів і запобігання будь-якій потенційній загрозі. Уряд має намір досягти цієї мети за допомогою системи інформаційної безпеки. Щоб захистити свою національну безпеку та розвиток, Турецька Республіка докладає різноманітних зусиль, які включають законодавчу, адміністративну, соціальну та економічну політику.

Інформаційна безпека є надзвичайно важливою темою в усьому світі. Турецька Республіка має проблеми з інформаційною безпекою, оскільки хакери та зрадники постійно намагаються підірвати контроль уряду над її країною. Кожна з цих загроз вимагає різного підходу до інформаційної безпеки в цілому, але всі три мають бути розглянуті. Це пов'язано з тим, що однією з найбільших загроз безпеці є кіберзлочинність, а боротьба з кіберзлочинністю може бути успішною лише за наявності належної інфраструктури. Крім того, ще однією загрозою інформаційній безпеці є зрадники в урядових організаціях, часто відомі як «інсайдери». Урядовці повинні мати доступ до безпечної та надійної інформації під час прийняття рішень. Уряди також повинні захищати своїх

громадян від крадіжки особистих даних, яка потенційно може статися, якщо мережі не захищені належним чином і хакери порушують їх. Незважаючи на те, що це три різні загрози, всі три повинні бути розглянуті для належної структури інформаційної безпеки в Турецькій Республіці.

Однією з найбільших загроз безпеці є кіберзлочинність, і боротьба з кіберзлочинністю може бути успішною лише належна інфраструктура. Кіберзлочинність стосується будь-якого злочину, скоєного через комп'ютерні мережі, як-от злом чи крадіжка особистих даних. Для ефективної боротьби з кіберзлочинністю кожен службовець уряду країни повинен мати доступ до безпечного Інтернет-браузера. Цей браузер також повинен мати вбудоване антивірусне програмне забезпечення, щоб співробітники могли негайно та легко повідомляти про можливі кібератаки. Фахівці з інформаційної безпеки також повинні мати доступ до мережі своєї країни, щоб вони могли виявити й усунути потенційні порушення, перш ніж вони стануть серйозними проблемами. Інтернет-браузер легко дозволив би цю інфраструктуру, тому Інтернет-браузер повинен бути основою для системи інформаційної безпеки будь-якої країни.

Ще однією загрозою інформаційній безпеці є зрадники в урядових організаціях, часто відомі як «інсайдери». Інсайдери – це люди, які працюють на державну організацію, але таємно надають конфіденційну інформацію з цієї організації зовнішнім групам. Зазвичай це робиться для особистої вигоди або тому, що інсайдер хоче завдати шкоди репутації чи економіці своєї країни. Щоб боротися зі зрадниками, які розкривають конфіденційну інформацію, уряди повинні переконатися, що їхні співробітники заслуговують на довіру та лояльні. Можливі рішення включають перевірку нових наймів або примушування співробітників регулярно проходити перевірку на поліграфі. Уряди повинні переконатися, що люди, які на них працюють, заслуговують на довіру, щоб вони могли запобігти витоку конфіденційних даних і особистої інформації через зрадників у їхніх службових рядах.

Урядовці повинні мати доступ до безпечної та надійної інформації під час прийняття рішень. Це пояснюється тим, що доступ до надійної інформації необхідний для прийняття важливих рішень, таких як національна оборона чи економічне планування. Наприклад, якщо іноземна держава планує атаку на одну з військових баз Турецької Республіки, урядовці повинні знати про це, щоб вони могли завчасно підготувати захист. Однак, щоб зробити це ефективно, відповідні урядовці повинні мати доступ до захищених версій брифінгів військової розвідки своєї країни, щоб вони могли заздалегідь підготуватися до можливих вторгнень. Однак, незважаючи на те, що для урядів важливо мати доступ до захищеної інформації під час прийняття важливих рішень, це також створює можливість для хакерів або зрадників отримати конфіденційну інформацію з цих систем.

Хоча правильно побудована інфраструктура може захистити від кіберзлочинців, неправильно побудована інфраструктура може призвести до нових порушень особистої інформації або навіть до шпигунства. Наприклад, неправильно розроблені комп'ютерні системи можуть дозволити хакерам

зламувати мережі непоміченими або навіть надати можливість шпигунам у межах кордонів Турецької Республіки отримати секретні матеріали про військові ресурси своєї країни або плани майбутніх атак на ворожі держави чи терористичні групи

Наявність зрадників в організації може допомогти виявити слабкі місця в процесах або проектах, це також може призвести до зниження продуктивності, якщо зрадик просто грабує майно співробітників або саботує проекти, які йому не подобаються під час роботи в ній. Таким чином, будь-які зміни, внесені через Керівництво має подвійно перевіряти інсайдерські звіти, щоб не було пропущено нічого важливого.

Якщо уряди надто намагаються отримати важливу інформацію, це може призвести до того, що люди при владі ігноруватимуть її, оскільки вони зайняті тим, щоб спочатку самостійно зламати код.. Це робить сенс, оскільки це може здатися неможливим для випадкових людей без високого рівня доступу до такої інформації.

Список використаних джерел:

1. Аль–Азаві Хайдер Аділ Кадім. Військовий чинник у формуванні безпекової політики Турецької Республіки / Хайдер Аділ Кадім Аль–Азаві [Електронний ресурс] // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2015. – № 7. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2595/2303.

2. Аль–Азаві Хайдер Аділ Кадім. Роль збройних сил у формуванні безпекової й зовнішньої політики Турецької Республіки / Хайдер Аділ Кадім Аль–Азаві // Держава і право : зб. наук. праць. Серія: Політичні науки. Вип. 69 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2015. – С. 184–196.

3. Аль–Азаві Хайдер Аділ Кадім. Еволюція стратегічного партнерства Турецької Республіки зі США / Хайдер Аділ Кадім Аль–Азаві // Чинники розвитку суспільних наук у XXI столітті : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24 жовтня 2015 року). – Львів : ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2015. – С. 102–105.

Максімов К.А. (ВІКНУ)

РОЗВИТОК МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ НА ФОНІ АФГАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

З часу здобуття незалежності, держави Центральної Азії (ЦА) у межах своєї багатовекторної політики традиційно орієнтувалися на різні зовнішні сили. У цей динамічний геополітичний процес залучений, поряд з Китаєм, ряд великих держав, що розвиваються та прагнуть впливати на економічний і політичний розвиток всього Азіатського регіону у вигідному для себе напрямку. Різноманітний характер взаємодії країн ЦА зі своїми азіатськими сусідами обумовлений зовнішньополітичними пріоритетами кожної держави, що відрізняються, неоднаковим сприйняттям ними стратегій і тактик зовнішніх

гравців. На цьому фоні нескінченна міжнародна криза в афгано-пакистанській конфліктній зоні породжує серйозні виклики стабільності країн ЦА та регіональної безпеки в цілому.

Велика міжнародна операція, розпочата 7 жовтня 2001 р. в Афганістані силами низки країн на чолі зі США у відповідь на скоєний бойовиками «АльКаїди» 11 вересня 2001 р. терористичного акту призвела до повалення режиму талібів, після чого місцеві радикально-ісламістські сили перемістили центри свого впливу до сусіднього Пакистану, і ця країна (точніше її пуштунський ареал) перетворилася згодом на їхню опорну базу. З контрольованих талібськими воєнізованими структурами (Кветська шура, а також Пешаварська та Мірамшахська шура) пуштунських районів Пакистану бойовики чинили напади на Афганістан, здійснювали там акти диверсії та терору. Сформована у 2010—2013 рр. «єдина афгано-пакистанська зона джихадистів» дестабілізувала ситуацію у сфері безпеки в Азіатському регіоні, загострила питання його майбутнього, спонукавши адміністрацію Барака Обама об'єднати підходи до Афганістану та Пакистану в одну регіональну стратегію («АфПак»). Однак ні ця стратегія, ні вбивство у Пакистані 2 травня 2011 р. американським спецназом лідера «Аль-Каїди» Усами бен Ладена, ні спрямовані проти талібів та ісламістських бойовиків численні військові операції, проведені США та Міжнародними силами сприяння безпеці (МССБ) в афгано-пакистанській конфліктній зоні, не припинили активності «Талібану» та його союзників [1].

Мало що змінило у ході конфлікту і часткове виведення з Афганістану у 2014 р. американського військового контингенту та Міжнародних сил сприяння безпеки (МССБ). Деякі райони у провінціях Афганістану (Гільменд, Урузган, Нангархар та ін.) прямо контролювалися антиурядовими бойовиками; проблеми із забезпеченням безпеки залишилися і в Пакистані, де в окремих провінціях (наприклад, Белуджистан) нерідкими були сутички між урядовими військами та місцевими племенами, пов'язаними з талібами та іншими екстремістськими групами [2].

Наразі зовнішній фактор тільки посилює вибухонебезпечний потенціал кризи і не гарантує створення в Афганістані життєздатної держави. США виконали свою обіцянку вивести війська, і ось уже адміністрація Джо Байдена, посиляючись на загрозу від ісламської держави, заявила у 2021 р. про виведення з Афганістану на невизначений термін американського військового контингенту [3].

Щодо політичних перспектив руху «Талібан» станом на 2022р., який не представляє собою практично єдиного цілого, то тут проглядається кілька можливих сценаріїв:

- 1) відхід «Талібану» з політичної арени в міру зміцнення позицій чинної влади в Афганістані;
- 2) прихід талібів до влади та встановлення в країні режиму, подібного до того, що спробувало вибудувати на території Іраку та Сирії терористичне угруповання «Ісламська держава»;

3) фрагментація Афганістану та Пакистану внаслідок утворення талібських анклавів влади («ісламістських князівств»), що може призвести до фактичного відділення півдня та сходу Афганістану і північного заходу Пакистану, тобто дроблення цих двох держав на дрібніші формування.

Слід також зазначити, що у разі реалізації другого і третього сценаріїв неминуче станеться серйозне ускладнення всієї регіональної обстановки у Південній та Центральній Азії.

На даний час в Афганістані відбувається поява сил, пов'язаних із транснаціональним тероризмом та наркокартелями, що серйозно підвищує потенціал загроз для країн Центральної Азії. Усвідомлення цього спонукає Китай, Пакистан та їх союзників докладати зусиль для переведення конфлікту в Афганістані у стадію дипломатичного врегулювання, що сприятиме там процесу національного примирення.

Майбутнє ісламської держави в Афганістані та ЦА залежатиме від низки факторів: від розвитку подій у Сирії та Іраку; від того, чи збереже «Талібан» відносну єдність — якщо рух і далі дробитиметься, то ісламська держава легше буде поширюватись на інші території; від масштабів суніто-шиїтської ворожнечі, що полегшує поширення впливу ісламської держави; від того, чи здійснюватиметься донорська підтримка ісламської держави ззовні, якщо розглядати її як свого роду проксі США, які можуть спробувати використати цю структуру для просування власних інтересів у регіоні та протидії тут впливу Росії та Китаю.

Список використаних джерел:

1. Pannier B. Central Asia: Getting Pulled From All Directions At The Crossroads Of Eurasia. Radio Free Europe/Radio Liberty. 2021. December 24. URL: <https://www.rferl.org/a/central-asia-influences-china-russia-islam/31600167.html> (дата звернення: 03.11.2022).

2. Tolipov F. New Strategy, Old Game: The Realigning Geopolitics of Central Asia. The Central Asia-Caucasus Analyst. 2020. 26 March. URL: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13610-new-strategy-old-game-the-realigninggeopolitics-of-central-asia.html> (дата звернення: 03.11.2022).

3. Парфіненко Анатолій Юрійович. (2022). Центральна Азія як геостратегічний регіон у сучасному геополітичному протистоянні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм, (15), 24-36. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-15-03>.

ВПЛИВ НАРКОТРАФІКУ НА МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

Виробництво та збут кокаїну у світі, який в наш час становить десятки мільярдів доларів. Пандемія коронавірусу вплинула на бізнес багатьох компаній, але кокаїнова індустрія виявилася дуже стійкою і успішно адаптувалася до нових умов, зокрема, шляхом встановлення нових шляхів доставки до основних ринків збуту - Європи та США. Організована злочинність у Південній Америці, зокрема картелі, продовжують продавати наркотики, і хоча поліція часто перехоплює партії кокаїну, пропозиція на ринку не зменшується, а ціни на ці товари лише зростають. Останнім часом ОССРР проводить масштабне розслідування наркаторгівлі в Латинській Америці та Європі.

При виконанні даної роботи були вивчені та використані праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з даної проблеми. Нами були використані і загальнонаукові, і спеціальні методи дослідження. Результати: Південноамериканські картелі займаються торгівлею кокаїном, використовуючи запаси та створюючи нові контрабандні маршрути. Пандемія коронавірусу мала різний вплив на вирощування коки та переробку на кокаїн у країнах Південної Америки, зокрема в Перу, де виробляється близько 20 відсотків світового кокаїну. Робота на плантаціях коки практично зупинилася, що, на думку Педро Джаранга, перуанського аналітика з безпеки, дав можливість досягти того, чого Агентство з боротьби з наркотиками не змогло за майже чотири роки. Дослідники з різних країн вивчають проблему наркаторгівлі в США. Г.Сулейманова та Р. Щенін досліджували обсяг міжамериканського наркотрафіку та його збільшення, тоді як А. Сапунов досліджував ціни на окремі наркотичні засоби. Н. Нікандрова вивчала позитивні чинники, які приносять користь наркобізнесу. Латинська Америка вважається традиційним центром наркаторгівлі, де виробляють кокаїн, героїн і марихуану, а також є основним постачальником ліків у США та деяких країн Європи. Деякі країни в Латинській Америці, такі як Куба, проводять операції для контролю та скорочення кількості нелегальних наркотиків. Проблема наркаторгівлі в США має важливі наслідки не тільки в соціальному та культурному плані, але й в економічному плані, існуючі механізми вирішення проблеми за участю держав можуть демонструвати сценарії насильства.

Дії ООН країн Латинської Америки пропонують більш комплексний підхід і надію на поступове вирішення проблеми. Причиною цього може бути розвиток нестандартних механізмів вирішення, властивих особливостям цього регіону. Більше того, як показує практика і статистика, наркобізнес є прибутковим бізнесом, і швидке вирішення цієї проблеми забере прибуток з держав, але, тим не менш, боротьба з незаконним обігом наркотиків продовжується, оскільки це дає можливість стабілізувати економічну ситуацію, що в свою чергу приверне увагу інвесторів і покращить становище латиноамериканського регіону в цілому.

Список використаних джерел:

1. Історія наркокартелів у Мексиці [Електронний ресурс] // Вечірній Портленд. – Режим доступу: <http://russianpdx.com>

2. Копилова А.В. Наркотрафік Мексики як глобальний дестабілізуючий фактор / Копилова Анастасія В'ячеславівна // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: матеріали III. Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю (Дніпропетровськ, 20 грудня 2013 р.): о 17.00 – Д.: ТОВ «Інновація», 2013. - Ч. 2. - С. 150-151.

3. Копилова А.В. Колумбійський наркотрафік: зародки та напрямки діяльності / Анастасія В'ячеславівна Копилова // Південь України в міжнародних відносинах: історія та сучасність / За ред. Тригуба О.П. – Миколаїв, 2013. – 360 с;

4. Досвід Венесуели в боротьбі з наркоманією [Електронний ресурс] // РІА Новини. - 2013. - 15 листопада. –Режим доступу: http://ria.ru/beznarko_help/20121115/780601452.html.

Мельник В.А. (ВІКНУ)

РОЗВИТОК ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА РФ НА ФОНІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014-2022РР.)

Повномасштабна збройна агресія РФ проти суверенної держави України з перших днів стала конфліктом не локального, а глобального масштабу. Ця війна в свою чергу, посилює не тільки політичну та дипломатичну кризу з однією з провідних держав світу, як Великобританія, а в цілому являє собою нове протистояння зі всіма учасниками Північноатлантичного альянсу, що в короткостроковій перспективі може призвести до війни світового масштабу із застосуванням ядерного озброєння.

Відносини Британії та Росії є демонстрацією протистояння двох абсолютно різних геополітичних концепцій, у сфері яких питання України та міжнародного світового порядку є ключовим і в той же час сприймається кардинально по різному. Британія як основний союзник України у цій війні, становить серйозну небезпеку для авторитарного режиму В. Путіна, який намагається знищити глобальну систему міжнародної безпеки та відновити колишню імперію на кшталт Радянського Союзу. Таким чином уряд РФ створює проблеми для держав які прагнуть дотримуватися верховенства закону та правил,що базуються на міжнародних системах безпеки та мають тісні зв'язки з Україною. Всі ми розуміємо, що авторитарність та диктатура президента РФ вже зазнали краху та поступово розвалюються під тиском цивілізованого світового суспільства. На даний момент, Великобританія рішуче демонструє всьому світу свій перехід від регіонального до глобального гравця на міжнародній арені, підтверджуючи наміри розширення своїх геополітичних інтересів в районі Чорного моря, який в той же час сприймається РФ як споконвічно російською територією.

Питання розвитку дипломатичних відносин Британії та Росії, під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України, очевидно є питанням геополітичного характеру, що включає в себе цілу сукупність історичних та

політичних подій. Численні дипломатичні скандали та кризи спровоковані урядом РФ, створили новий період Російсько - Британських відносин. Отже, головним завданням є проаналізувати історію становлення та нормативно правові засади цих відносин, на базі яких дослідити можливі короткострокові перспективи відносин Великобританії та Росії ,що можуть виникнути після завершення кривавої та терористичної війни уряду РФ на території України

Список використаних джерел:

1. Riddle, Mystery, and Enigma: Two Hundred Years of British–Russian Relations.URL: <https://www.goodreads.com/book/show/59249667-riddle-mystery-and-enigma> (дата звернення: 30.10.22)

2. House of Commons Foreign Affairs Committee;The United Kingdom’s relations with Russia;Seventh Report of Session. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmfaff/120/120.pdf> (дата звертання: 30.11.22)

3. Криза британо-російських відносин: причини, прояви, позиції сторін; Автор: Олександр Рибщун, кандидат соціологічних наук. URL: <http://civildiplomat.com/en/publications/kriza-britano-rosijskix-vidnosin-prichini-proyavi-pozici%D1%97-storin> (дата звертання 30.11.22)

Мостова А.-О.Є. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІДІЛ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Розвиток комунікаційних мереж відкрив нові можливості для появи та розширення терористичних мереж. З моменту своєї появи у 2013 році так звана Ісламська держава Іраку та Леванту (ІДІЛ) зуміла використовувати складні цифрові медіа-комунікаційні технології для поширення свого пропагандистського контенту по всьому світу та сприяти спілкуванню між своїми членами. Зокрема, пропагандистська мережа ІДІЛ успішно транслювала зображення та відеозаписи, спрямовані на те, щоб викликати страх. При цьому застосовуються і різні підходи до розробки пропагандистського контенту: від зйомки відео для нішевих груп, яких надихає екстремізм, до конструювання месиджів для мусульманських анклавів по всьому світові, щоб заохотити їх членів приїздити до халіфату.

Помітивши зв'язок між зростаючим поширенням пропагандистських відео ІДІЛ на платформах соціальних мереж, порталах анонімного обміну та зростанням терористичної активності на Близькому Сході та в Європі, у 2015 році уряд США запровадив контрзаходи, спрямовані на перешкоджання поширенню пропаганди ІДІЛ в мережі Інтернет. Ці зусилля включали видалення онлайн-контенту ІДІЛ, призупинення облікових записів у соціальних мережах, а також хакерські атаки на веб-сайти, які використовували філії ІДІЛ, і були в основному успішними в придушенні пропаганди ІДІЛ на популярних платформах соціальних мереж.

Прагнучи адаптуватися до цих контрзаходів і підтримувати свої інформаційні потоки, ІДІЛ перемістила ядро своєї пропагандистської мережі на інші онлайн-платформи, замінивши такі популярні сайти, як Twitter і YouTube. В основному це були зашифровані канали зв'язку, такі як Telegram, Signal і WhatsApp, а також портали анонімного обміну інформацією, такі як Justpaste.it, Sendvid.com і Dump.to. Ми називаємо їх «анонімними», оскільки вони захищали анонімність своїх користувачів і на той час були маловідомі широкій аудиторії Інтернету. Важливо підкреслити, що ІДІЛ використовувала ці канали ще до того, як вона зіштовхнулася з контрзаходами, що деградують мережу, однак у той час вони, ймовірно, відігравали допоміжну роль у загальній комунікаційній стратегії.

Очевидно, всі терористичні групи намагаються виробити собі подібний образ, адже вони здобувають силу від своєї здатності вселяти страх та загрози, які справді несуть. Але ІДІЛ була незвично успішною в цьому завданні завдяки досконалому володінню сучасними цифровими технологіями, які трансформували темне мистецтво створення й поширення пропаганди. Ніколи раніше в історії людства терористи не мали такого легкого доступу до розуму та очей мільйонів. Насьогодні Ісламська Держава — це медіа-конгломерат такою ж мірою, як і військова потуга.

Список використаних джерел:

1. William Assanvo, Jeannine Ella A Abatan, and Wendyam Aristide Sawadogo, «Assessing the Multinational Joint Task Force against Boko Haram,» Institute for Security Studies, West Africa Report Issue 19, September 2016. Available at: <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/war19.pdf>.

2. Transnational Crime in Sahel, Unanimously Adopting Resolution 2359 (2017),» UN Press Release SC/12881, June 21, 2017. Available at <https://www.un.org/press/en/2017/sc12881.doc.htm>.

3. Donald C. Bolduc, Richard V. Puglisi, and Randall Kaailau, «The Gray Zone in Africa,» Small Wars Journal, May 29, 2017. Available at: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-grayzone-in-africa>.

Поліванчук Д.А. (ВІКНУ)

Лалетін С.П. (ВІКНУ)

ВЗАЄМОДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ТА ДЕРЖАВ

Взаємодія транснаціональних корпорацій та держав є однією з найбільш важливих тем у глобальній економіці. Транснаціональні корпорації є ключовими учасниками глобальної економіки, оскільки вони мають величезні ресурси та вплив на ринки, що дозволяє їм визначати економічні тенденції. Держави, з іншого боку, є регуляторами та стимуляторами економічного розвитку своїх країн та можуть впливати на діяльність транснаціональних корпорацій на своїй території.

Взаємодія між транснаціональними корпораціями та державами може мати різноманітні наслідки для економічного розвитку країн. З одного боку, вона може сприяти розвитку технологій та інновацій, збільшенню продуктивності та

зниженню цін на товари та послуги, що сприяє підвищенню добробуту населення та зростанню ВВП. З іншого боку, взаємодія може мати негативні наслідки для країн, такі як зменшення конкуренції, збільшення монополізації ринків та зростання нерівності у розподілі прибутку.

Один з ключових факторів взаємодії транснаціональних корпорацій та держав - це регулювання діяльності корпорацій державами. Держави можуть встановлювати різні правові та регуляторні механізми, щоб впливати на діяльність транснаціональних корпорацій у своїй країні. Наприклад, держави можуть встановлювати фіскальні політики, податки та митні бар'єри, щоб регулювати торгівлю та імпортно-експортні операції. Також держави можуть встановлювати стандарти якості та безпеки продукції, які повинні бути відповідні стандартам, що регулюються міжнародними організаціями.

З іншого боку, транснаціональні корпорації також можуть впливати на держави. Вони можуть займати позиції на ринках, що дозволяють їм впливати на регулювання діяльності уряду. Також корпорації можуть впливати на політичні процеси в країні, наприклад, через фінансові внески у політичні кампанії або через лобіювання законодавства відповідно до своїх інтересів.

Взаємодія транснаціональних корпорацій та держав також може впливати на глобальну економіку та міжнародну торгівлю. З одного боку, транснаціональні корпорації можуть сприяти зростанню міжнародної торгівлі, створюючи нові можливості для експорту та імпорту товарів та послуг. З іншого боку, держави можуть встановлювати тарифи та митні бар'єри, щоб захистити свої внутрішні ринки та зменшити конкуренцію з іншими країнами.

Для того, щоб взаємодія між транснаціональними корпораціями та державами була ефективною та сприяла стійкому економічному зростанню, необхідно забезпечити баланс інтересів між цими сторонами. Для цього держави можуть встановлювати регуляторні механізми та стандарти, які забезпечують безпеку та якість продукції, а також захищають права працівників та навколишнього середовища. Крім того, держави можуть сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, що забезпечить більшу конкуренцію та диверсифікацію ринку.

Транснаціональні корпорації, з свого боку, можуть дотримуватися принципів соціальної відповідальності та створювати ефективні механізми взаємодії з громадськістю та урядом. Такі механізми можуть допомогти зменшити негативний вплив корпорацій на навколишнє середовище та здоров'я людей, а також сприяти вирішенню соціальних проблем, таких як бідність та безробіття.

Одним з ключових викликів у взаємодії транснаціональних корпорацій та держав є забезпечення фіскальної та податкової політики. Багато транснаціональних корпорацій використовують податкові лазівки та інші механізми, щоб уникнути сплати податків, що може призвести до зменшення податкових надходжень держави та збільшення державного боргу. Держави повинні забезпечувати ефективні механізми контролю та регулювання фіскальних та податкових питань, щоб зменшити можливість корупції та

уникнення сплати податків.

Крім того, важливим аспектом взаємодії транснаціональних корпорацій та держав є розвиток міжнародної торгівлі та інвестицій. Держави повинні сприяти створенню сприятливих умов для іноземних інвестицій та міжнародної торгівлі, а також забезпечувати ефективний механізм вирішення торговельних спорів.

Для досягнення цих цілей необхідно розробляти ефективні механізми співпраці та взаємодії між державами та корпораціями, зокрема на рівні міжнародних організацій та форумів. Крім того, необхідно створювати ефективні правові та регуляторні механізми, які забезпечать виконання міжнародних стандартів та норм у сфері торгівлі, інвестицій, фіскальної та податкової політики, а також соціальної відповідальності корпорацій.

Список використаних джерел:

1. Strange, R., & Zucchini, D. (2017). *Multinational corporations and the politics of dependence: Copper in Chile*. Springer.
2. Mayer, F. (2016). *The political economy of international investment law*. Cambridge University Press.
3. Cutler, A. C., Haufler, V., & Porter, T. (Eds.). (2017). *Private authority in international affairs*. Cornell University Press.

Присташ А.С. (ВІКНУ)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА»

У сучасному глобалізованому світі продовжує посилюватися дисбаланс сил у процесі підтримки міжнародної безпеки, який прямо загрожує стабільному соціально-економічному росту. Тому підтримка міжнародної безпеки – це серйозний фактор впливу на розвиток міжнародних відносин.

Провідною умовою забезпечення безпеки сучасної держави є побудова своєї діяльності на принципах міжнародної безпеки, що дозволяє вирішувати спірні питання та розбіжності мирним шляхом.

Міжнародна безпека — це такий стан відносин між державами і народами, який не допускає порушення миру та створення реальної загрози розвитку людства, за якого народи можуть без втручання, тиску реалізувати свій суверенітет, право на самовизначення, обрати напрями соціально-політичної самореалізації.

Крім цього, міжнародна безпека — це також діяльність держав і міжнародних інститутів щодо підтримання такого стану, а також універсальна система механізмів і гарантій, що не допускають застосування сили в міжнародних стосунках, захоплення чужих територій, втручання у внутрішні справи інших держав [2].

У світовій політиці міжнародна безпека розглядається як важлива функція світового співтовариства, яка здійснюється на принципах роззброєння, дотримання демократії, поваги суверенітету, регулювання військових конфліктів, що виникають у тих чи інших регіонах світу. Україна розглядає міжнародну безпеку як важливу умову свого існування, особливо в умовах війни.

Під поняттям «системи міжнародної безпеки» слід розуміти комплекс

взаємопов'язаних міждержавних відносин та організацій, політичних, дипломатичних, економічних, військових і суспільних заходів, що спрямовані на забезпечення колективної безпеки держав і народів. Основними елементами системи міжнародної безпеки є основні принципи безпеки, міждержавні механізми та структури, міжнародно-правові норми, багатосторонні договори, які створюються, приймаються та функціонують з метою запобігання військовим зіткненням, їх локалізації, врегулюванню політичних, економічних і воєнних-стратегічних протиріч політичним шляхом, а також спеціальний режим контролю за міжнародною, особливо військовою діяльністю та відповідний режим інформації [1].

На сьогоднішній день проблема забезпечення безпеки набула характеру міжнародного масштабу. Це обумовлено, перш за все, війною, яку розпочала російська федерація проти України. Основним компонентом в області забезпечення міжнародної безпеки є співпраця держав один з одним з метою завдання поразки росії, підтримання миру і безпеки, а також ослаблення міжнародної напруженості і зміцнення міжнародного правопорядку. Але для того, щоб зміцнити міжнародний правопорядок, між державами у процесі їх спілкування між собою повинний бути присутній високий рівень довіри, гарантія безпеки кожного, окремо взятої держави і при цьому будь-які її порушення обов'язково мають бути виключені.

Список використаних джерел

1. Чернега О.Б., Іваненко І.А. НАТО та система міжнародної безпеки [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Б. Чернега, І.А. Іваненко; Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк: [б.в.], 2009. – 228 с.

2. О.Д. Зверев, М.І. Прихненко. Загальна характеристика сучасної системи міжнародної безпеки. Вісник студентського наукового товариства Національного університету імені Василя Стуса. Випуск 13, том 2. 2021. С. 27–29.

Сташук В.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНО КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

В останні десятиліття військові конфлікти зазнали кардинальних змін. Один із найбільш значимих аспектів цих змін полягає в тому, що інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) стали невід'ємною складовою військових операцій. Російсько-українська війна стала однією з найбільш яскравих демонстрацій того, які різноманітні ІКТ-елементи використовуються в сучасних війнах. Ця магістерська робота присвячена вивченню використання різних ІКТ-елементів у військовій сфері на прикладі російсько-української війни.

Дослідження показало, що на сьогодні у військовій сфері використовуються багато різних ІКТ-елементів. Серед них можна виділити такі елементи, як кібератаки, соціальні мережі, телекомунікації та багато інших. Використання цих елементів може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З

одного боку, ІКТ можуть допомагати збільшувати ефективність військових операцій, зменшувати ризики для життя військовослужбовців та цивільного населення, сприяти комунікації та обміну інформацією між військовими одиницями, а також допомагати військовим приймати правильні рішення в умовах невизначеності. З іншого боку, використання ІКТ може також мати негативні наслідки, такі як нав'язування дезінформації та фейкових новин яке може негативно вплинути на українське мирне населення.

Отже, дослідження показало, що ІКТ-елементи стали невід'ємною складовою військових операцій, і їх використання в російсько-українській війні є надзвичайно різноманітним. Необхідно враховувати як позитивні, так і негативні наслідки використання ІКТ, а також розробляти ефективні стратегії щодо їх використання. Дослідження може бути корисним для військових аналітиків, науковців, дослідників, а також військових, які займаються питаннями використання ІКТ у військовій сфері.

Список використаних джерел:

1. Caperna A. Integrating ICT into Sustainable Local Policies.
2. Carnoy, Martin «ICT in Education: Possibilities and Challenges».
3. «Good Practice in Information and Communication Technology for Education».
4. Oliver, Ron. «The Role of ICT in Higher Education for the 21st Century: ICT as a Change Agent for Education».

*Дубовський О.Г. (ВІКНУ)
Степанишин Р.Д. (ВІКНУ)*

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ ІНФОРМАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ

На сьогодні технології штучного інтелекту (ШІ) впевнено завойовують популярність у різних сферах життя, в тому числі в області воєнного будівництва. На сьогодні багато дослідників намагаються визначити можливий вплив цього процесу на характер ведення бойових дій та ризики для міжнародної і державної безпеки. Аналіз наявних підходів до технологій ШІ і можливих ефектів їх поширення показує, що на сьогодні спостерігається дві гіперболізовані тенденції до оцінки ШІ як явища. З однієї сторони, ШІ розглядається у вигляді «розумний робот з власною волею», який розглядає людство як перешкоду і можливу загрозу собі і планеті (концепція нав'язана кінематографом у фільмах «Термінатор» і «Матриця»). З іншої – ШІ розглядається виключно як функція, здатна виконувати завдання в рамках певної професії, яку можна обмежити або заборонити і тим самим нівелювати можливі ризики.

Слабкість таких підходів заключається в тому, що ШІ не розглядається як науковий феномен, який потребує дослідження його природи. Без такого розуміння, технології ШІ можуть розвинути неконтрольовано, що призведе до виникнення нового типу конфліктів і глобальної конкуренції. Характерною рисою таких конфліктів буде тотальна автоматизація, яка призведе до фактично

руйнування класичного циклу аналізу інформації і в кінцевому результаті зведе до мінімуму контроль людини над більшістю приймаємих рішень, у тому числі у сфері оборони і безпеки.

Вже зараз системи ШІ завдяки швидкості отримання, обробки і аналізу інформації суттєво переважають аналогічні автоматизовані системи за участі людини. В окремих напрямках – візуальне розпізнавання, мовний аналіз, управління системами прогнозування на основі моделювання і розширених форм пошуку – людина не може конкурувати зі ШІ. Виходячи з цього, додаткової уваги потребує проблема інтеграції технологій ШІ з існуючими технологіями і воєнними платформами, що саме по собі являє безпековий виклик. Така інтеграція ШІ і високоавтономних воєнних систем може призвести до практично блискавичного конфлікту, в якому буде досягнута масштабна одночасна координація сил і засобів, а також їх оптимальне застосування. В результаті невеликі високотехнологічні і високомобільні сили (наприклад БПЛА) під управлінням ШІ завжди матимуть перевагу над переважаючими звичайними бойовими засобами і збройними формуваннями завдяки впливу на них в критичних точках, які ШІ визначатиме набагато швидше і точніше.

З іншої сторони, інтеграція технологій ШІ та існуючих, але застарілих воєнних платформ, здатну багатократно збільшити їх бойову ефективність і ефект від застосування. Як приклад можна навести програму переобладнання Китайською Народною Республікою власних застарілих літаків J-6 і J-7 на безпілотні літальні апарати, що дало можливість зберегти потужний бойовий потенціал ВПС з низькими експлуатаційними затратами. Крім того, така програма суттєво ускладнює оцінку бойових можливостей і планування необхідних сил і засобів для потенційного протистояння повітряним засобам НОАК.

Зазначений вище приклад свідчить, що в сучасних умовах технології ШІ суттєво розширюють спроможності як невеликих країн, так і недержавних суб'єктів що нарощування власного безпекового потенціалу. Інтеграція наявних бойових платформ в сукупності з можливостями в області кібероперацій під загальним управлінням ШІ за умови застосування правильних організаційних підходів дають можливість фактично будь-якому учаснику міжнародної політики успішно протистояти більш потужним в економічному і воєнному плані акторам. Використання недорогих цифрових рішень на основі відкритого коду, електронних засобів комерційного класу, власного програмного забезпечення поряд з готовністю експериментувати і гнучко реагувати на наявні безпекові загрози вирівнює потенціали різних суб'єктів системи міжнародної безпеки. Здавалось би, що такі тенденції в подальшому призведуть до значного зниження рівня воєнно-політичної напруженості в світі. Разом з тим, в ситуації коли кінетичні і кібернетичні засоби можуть застосовуватись на великих відстанях з високою точністю і без участі людини, ймовірність їх безпосереднього використання країнами і недержавними групами і організаціями суттєво зростає. Фактично світ сходить в нову турбулентну зону створену технологічним проривом сучасності, ефекти від якого до кінця не

зрозумілі. Ми з однаковою долею вірогідності можемо стикнутись як з укріпленням системи міжнародної безпеки на основі нових технологій, та і з її фактичним демонтажем.

Список використаних джерел:

1. <https://www.ge.com/news/reports/ai-fighter-pilots-e-commerce-sentients-antoine-blondeau-explains>
2. How Great Engineering Managers Identify and Respond to Challenges – the OODA Loop Model - <https://waydev.co/ooda-agile-data-driven/>.
3. <https://hitconsultant.net/2019/08/22/ai-tech-beats-radiologists-in-stanford-chest-x-ray-diagnostic-competition/>.
4. <https://www.labroots.com/trending/technology/8347/ai-reads-handwriting>.
5. <https://news.sky.com/story/ai-algorithm-identifies-50-new-planets-from-old-nasa-data-12057528>.
6. China's Autoflight puts a canard twist on its latest long-range eVTOL (newatlas.com).
7. Air Forces Monthly, January 2021.

*Ховрич І.В. (ВІКНУ)
Степанишин Р.Д. (ВІКНУ)*

ОСНОВИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Республіка Польща займає важливе геостратегічне положення в Європі, що забезпечує стабільність та безпеку в регіоні. Після того, як країна офіційно вступила до Північноатлантичного альянсу 20 квітня 1999 року, перед нею постали нові завдання та виклики для її безпекової політики. Відповідно, змінилися також політика Польщі у військово-політичній сфері та сфері безпеки.

Безсумнівно, що після вступу до НАТО, індивідуальна стратегія безпеки, якою з початку своєї незалежності керувалася Республіка Польща, втратила свою актуальність, а тому потребувала серйозного перегляду. Перетворившись на учасника колективної системи безпеки альянсу, у формуванні стратегії національної безпеки Польща мала виходити не лише з національних інтересів, але й враховувати інтереси союзників та дотримуватись принципів, закріплених Північноатлантичним договором.

Наразі членство Польщі в НАТО та ЄС забезпечує колективну безпеку та співпрацю з її європейськими союзниками, тому побудова оборонної стратегії РП розвивалась в контексті участі у створенні колективної стратегії НАТО, а також виробленні власної національної стратегії. В свою чергу, для Польщі євроатлантична інтеграція була і є сьогодні засобом зміцнення власної національної безпеки та підвищення зовнішньополітичного статусу держави. Варто також зазначити, що членство Польщі в НАТО та ЄС значно допомагає забезпечувати колективну безпеку та співпрацю з європейськими союзниками.

Підтримка внутрішньої стабільності, демократії та верховенства права є основою польської безпекової політики. Окрім того, Польща постійно розвиває та модернізує військово-промисловий комплекс країни для забезпечення національної безпеки та відповідної оборонної потужності. На додаток,

Республіка Польща бере активну участь у міжнародних зусиллях з протидії тероризму та зміцнення внутрішньої безпеки для запобігання терористичним актам на території Польщі.

Останнім часом все більшої актуальності для Польщі набуває питання посилення захисту державного кордону та боротьба з нелегальною міграцією. Стосовно цього пункту РП намагається зміцнювати двосторонні відносини з сусідніми державами, сприяти міжнародному діалогу та регіональній стабільності.

У 21 сторіччі особливо гострим питанням для забезпечення національної безпеки Польщі стала протидія гібридним загрозам. Стосовно цього пункту РП почала розробляти стратегії та засоби протидії гібридним загрозам. Для цього країна розвиває свою науково-технічну базу шляхом інвестування у наукові та технологічні розробки, що стимулюють інновації у сфері безпеки та оборони.

Тож, від проголошення курсу на інтеграцію до НАТО до його реалізації, євроатлантичне спрямування стало ключовим зовнішньополітичним вектором країни у забезпеченні національної безпеки Польщі. Водночас вступ до НАТО ознаменував початок у новітній польській історії нового етапу, з притаманними йому переглядом національної стратегії оборони, модернізацією та реструктуризацією збройних сил, задіяністю у реалізації союзної політики, у тому числі шляхом участі у бойових операціях Альянсу й сприяння наступному розширенню його кордонів.

Список використаних джерел:

1. Буглай Н. Зовнішня політика Польщі після вступу до НАТО. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Buhlai_Natalia/Zovnishnia_polityka_Polschi_pislia_vstupu_do_NATO.pdf (дата звернення: 03.04.2023).

2. СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА — 2020: веб-сайт. URL: <https://opk.com.ua/стратегія-національної-безпеки-респ/> (дата звернення: 06.04.2023).

доктор філософії Чобіт І.Р. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ МЕТОДИ МАНІПУЛЯЦІЇ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ З БОКУ РФ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Повномасштабне вторгнення рф на територію України, що відбулося 24 лютого 2022 року є продовженням російської агресії, яка була розв'язана у 2014 році. Всі 9 років Росія, яка є країною-агресором, заперечувала свою участь у конфлікті, стверджуючи, що на території України відбувається громадянський конфлікт. З початком російської агресії Кремль намагався публічно відмежовуватися від факту безпосередньої участі військ рф у війні на Сході України, але з часом ситуація почала змінюватись і росія почала просувати ідею щодо захисту молодих республік, а точніше російськомовного населення України від «київського нацистського режиму». Інформаційна війна кремля проти України відбувається протягом всієї історії існування росії, та сучасних і більш технологічних форм впливу вона набула з моменту проголошення Україною незалежності у 1991 році. Маніпуляція ж суспільною свідомістю є

однією із основних форм впливу рф на суспільство у російсько-українській війні [2]. РФ використовує такі основні методи маніпуляції населенням у російсько-українській війні:

1. Дезінформація та пропаганда. Російські ЗМІ використовуються для поширення фейкових новин та неправдивих історій, що має на меті змінити думку суспільства щодо подій на території України від час «воєнної операції»;

2. Застосування технології демонізації. Російська пропаганда створює образ ворога, використовуючи найбільш інтенсивні засоби зображення України та українців як агресивних націоналістів та фашистів, що має на меті переконати росіян, що війна є необхідність;

3. Використання соціальних мереж. Російські боти та «тролі» активно діють в соціальних мережах, що має на меті посилення позицій росії в Україні та зменшення довіри до української влади;

4. Користування емоціями та психологією. Російська пропаганда використовує широкий спектр емоційних стимулів, що має на меті викликати в росіян страх, гнів та роздратування, щоб збільшити підтримку війни та прихильність до російської влади;

5. Спотворення історії та підрив історичної пам'яті, щоб використати минулі події для виправдання поточних дій;

6. Використання патріотичних чи релігійних мотивів, щоб надати певним діям легітимності та підтримку.

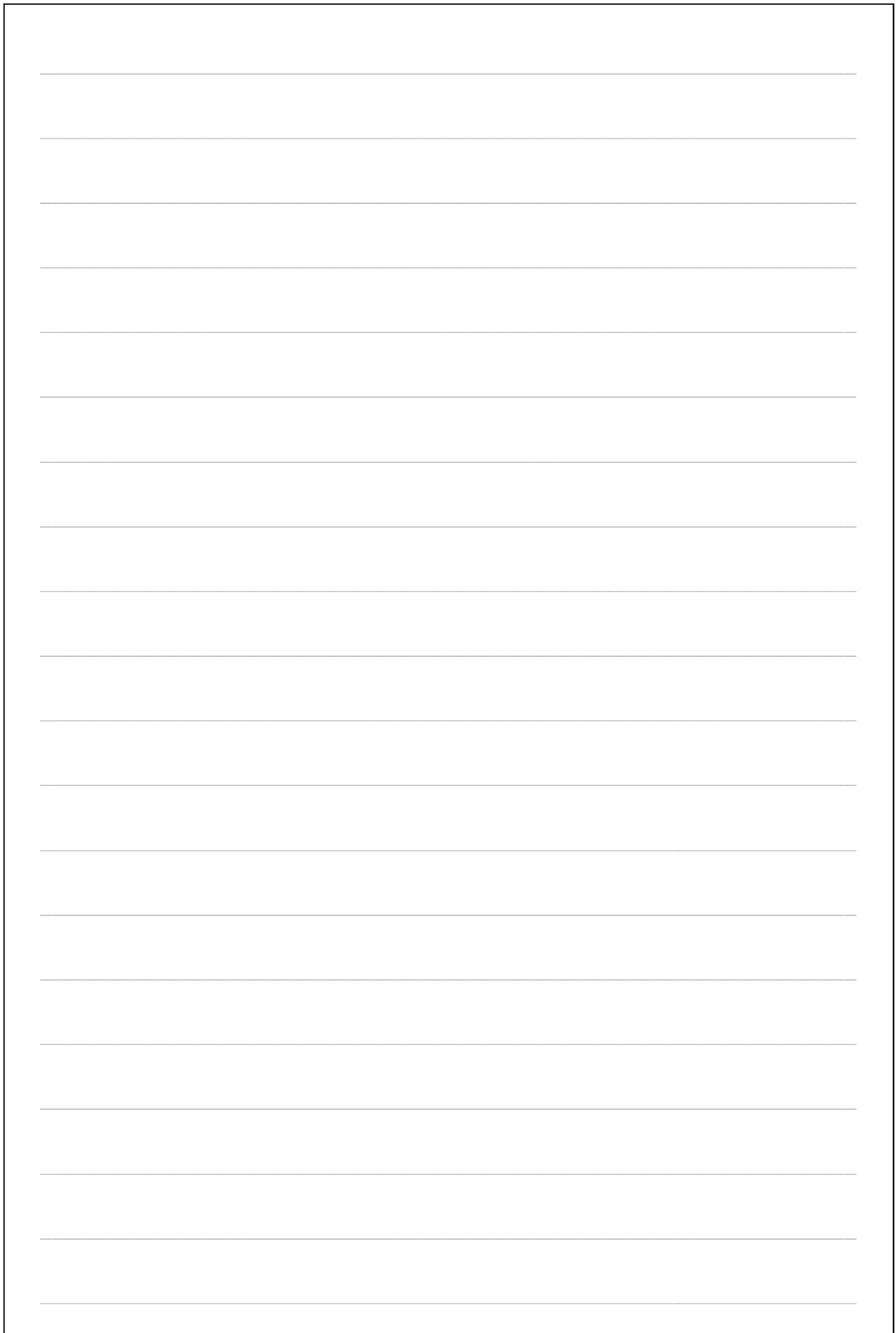
Вищезгадані методи маніпуляції росії свідомістю населення базуються, в основному, на наративах, які активно, систематично та цільово використовуються російськими ЗМІ як до початку агресії на території України, так і в ході війни. Виділяємо п'ять основних. Першим наративом російської пропаганди є те, що Україна – недодержава. Він націлений на те, щоби заперечити існування українського народу як окремого від російського і дискредитувати українську державність. У другому наративі йдеться про те, що українська влада є «неонацистською, нелегітимною та дискредитованою». Він направлений на дискредитацію української влади та розкол в українському суспільстві. У третьому наративі, який був актуальним саме напередодні війни, йдеться про те, що «Захід експлуатує Україну та є деструктивним для світового порядку». Він, зокрема, направлений на те, щоб представити Захід на чолі зі США як експлуататора України у своїх геополітичних інтересах і загрозу світовому порядку, а також на формування в українському суспільстві недовіри до Заходу. Четвертий наратив полягає в тому, що російська меншина є об'єктом утисків в Україні. Цей наратив, зокрема, направлений на формування переконань про незаконне і насильницьке витіснення всього російського в Україні: мови, церкви, історії та культури, російської меншини, проросійських ЗМІ та політиків. П'ятий наратив пропаганди рф полягає у тому, що існує зовнішня загроза для росії. Він спрямований на залякування НАТО і США та України війною; представлення в суспільстві їх агресорами, які планують військовим шляхом повернути окуповані росією території України, а також на виправдовування необхідності вирішення рф українського питання та конфлікту на Донбасі військовим шляхом [1].

Задовго до повномасштабного вторгнення росії на територію України, кремлівська машина пропаганди працювала з метою дезінформації як свого населення, так і світового суспільства. Кремль і сьогодні продовжує вчиняти свої злочини проти українського народу, в тому числі використовуючи інформацію як зброю. Мінус російської пропаганди в тому, що її слабкими місцями є непослідовність та несвоечасність інформаційних дій, а також відсутність правдивого фактажу. Тож розуміючи це Україна впевнено протистоїть цьому та здійснює ефективну протидію.

Список використаних джерел:

1. Волошин Н. Наративи російської пропаганди за пів року до війни з Україною. АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/09/02/naratyvy-rosijskoji-propagandy-za-piv-roku-do-vijny-z-ukrayinoyu/>. (Дата звернення: 04.04.2023).
2. ВКП 10-00(49).01. Доктрина зі стратегічних комунікацій. Київ: Генеральний штаб Збройних Сил України, 2020. 32 с.

Для нотаток

This form is a large rectangular box with a black border, intended for notes. It contains 25 horizontal lines spaced evenly down the page, providing a structured space for writing.

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів
“Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка”

За загальною редакцією
бригадного генерала Анатолія Шевченка

Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей

Збір, узгодження, первинна обробка, технічне редагування – Бадрук О.О.
Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Халіманенко С.М.

Підписано до друку 20.04.23. Формат 60x84/16.

03189, Київ, вул. Юлії Здановської, 81
т. 521-32-89

